

**ECONOMIE MONDIALĂ ȘI INTEGRARE
EUROPEANĂ**

Manualul ” Economie mondială și integrare europeană” a fost elaborat de către membrii catedrei ”REI” a ASEM și discutat la ședința catedrei menționate (Proces – verbal nr.9 din 11.06.2015); a fost examinat și recomandat pentru publicare la ședința Comisiei Metodice a Facultății ”REI”(Proces – verbal nr.3 din 19.06.2015); de asemenea, a fost discutat.....

Colectivul de autori:

Capitolul 1 - R. Crudu, conf. univ.

Capitolul 2 - B. Chistruga, prof. univ., dr. hab. R. Crudu, conf. univ.

Capitolul 3 - B. Chistruga, prof. univ., dr. hab. ,M. Chișca, lector universitar

Capitolul 4 – B. Chistruga , prof. univ., dr. hab., M. Popa, lector superior univ.

Capitolul 5 – L. Dodu-Gugea, conf. univ., D. Harcenco, conf. univ., M. Hachi, conf. univ.

Capitolul 6 – M. Pisaniuc, conf. univ

Capitolul 7 – B. Chistruga, prof. univ., dr. hab., N. Lobanov, prof. univ., dr. hab., M. Hachi, conf. univ., C. Ciumac, lector superior univ.

Capitolul 8 – R. Crudu, conf. univ.

Capitolul 9 – N. Lobanov, prof. univ., dr. hab.

Capitolul 10 – N. Lobanov, prof., univ dr. hab. , M. Hachi, conf. univ.

Capitolul 11 – B. Chistruga, prof. univ., dr. hab., L. Dodu –Gugea, conf. univ.,

V. Brașovschi - Velenciuc, lector univ., C. Ciumac, lector superior univ.

Capitolul 12 – M. Hachi, conf. univ.

Capitolu 13 - N. Lobanov, prof. univ., dr. hab., L. Dodu –Gugea, conf. univ.,

Recenzenți: Petru Roșca, prof. univ., dr.hab., ULIM

Ion Galaju, conf. univ., dr., ASEM

Cuprins:

Capitolul 1. Sistemul economiei mondiale (p.5)

1. Conceptul economiei mondiale.
2. Trăsături și tendințe ale economiei mondiale.
3. Elemente structurale ale economiei mondiale.

Capitolul 2. Internaționalizare și globalizare. Rolul societăților transnaționale (STN) în economia mondială (p.29)

1. Interdependențele economice și procesul internaționalizării
2. Factorii determinanți și efectele globalizării economice
3. Caracteristicile și implicațiile STN în economia mondială

Capitolul 3. Organizații economice internaționale (p.59)

1. Definiția și clasificările organizațiilor internaționale.
2. Sistemul Națiunilor Unite.
3. Instituțiile financiare internaționale.

Capitolul 4. Clasificări și caracteristici ale economiilor țărilor lumii ca elemente de bază a economiei mondiale (p.80)

1. Economia țărilor dezvoltate și locul lor în economia mondială.
2. Economia țărilor în curs de dezvoltare.
3. Economia țărilor în tranziție

Capitolul 5. Circuitul economic mondial (p.111)

1. Fluxurile internaționale de bunuri și servicii.
2. Investițiile străine directe + principalul flux internațional de capital.
3. Migrația internațională a forței de muncă.

Capitolul 6. Piața financiară internațională (p.164)

1. Conținutul pieței financiare internaționale
2. Activitatea financiar-monetară internațională. Cursul de schimb
3. Evoluții și tendințe pe piețele financiare internaționale

Capitolul 7. Probleme globale ale economiei mondiale (p.179)

1. Probleme economice globale. Esența, cai de soluționare
2. Problemele globale ce decurg din relația om-natură

Capitolul 8. Cooperarea și integrarea economică internațională (p.224)

1. Cooperarea economică internațională: conținut, trăsături, forme.
2. Integrarea economică internațională: esența, factori determinanți, implicații.
3. Grupări economice integraționiste.

Capitolul 9. Evoluția integrării economice europene (p.249)

1. Începutul procesului de integrare europeană. Fondarea CECO.
2. Evoluția procesului de integrare economică,
3. Criteriile de aderare și perspectiva extinderii Uniunii Europene

Capitolul 10. Cadrul instituțional al Uniunii Europene (p.272)

1. Principalele instituții ale UE
2. Organisme comunitare cu misiuni specializate

Capitolul 11. Aspecte economice si sociale ale functionarii UE (p.276)

1. Politici de unificare la etapa constituirii UE
2. Dezvoltarea sectorului agricol, industrial și energetic al UE (p.285)
3. Aspecte sociale ale funcționării UE. (p.302)
4. Zona euro. (Aspecte monetare) (p.310)

Capitolul 12. Locul și rolul Uniunii Europene în economia mondială (p.320)

1. UE în cadrul fluxurilor comerciale internaționale.
2. Trăsăturile de bază și particularitățile economiilor statelor membre UE

Capitolul 13. Participarea Republicii Moldova la procesul de cooperare și integrare economică regională (p.337)

1. Evoluția și perspectivele relațiilor Republicii Moldova cu Uniunea Europeană.
2. Participarea Republicii Moldova în organizații de cooperare și integrare economică regională (CSI, CEFTA, GUAM, OCMN).

INTRODUCERE

Economia mondială contemporană se află într-un proces de ample transformări, influențând tot mai mult viața internațională, precum și economiile naționale ale statelor lumii. Acest proces este determinat de factori diverși și complecși de ordin economic, tehnic, social și politic.

În acest context, disciplina „Economia Mondială și Integrarea Economică” ocupă un loc deosebit în cadrul planurilor de studii ale tuturor facultăților economice ale instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova, inclusiv ale Academiei de Studii Economice a Moldovei. Făcând parte din disciplinele economice fundamentale, „Economia Mondială și Integrarea Economică” este un curs ce contribuie esențial la formarea gândirii economice a studenților, oferindu-le cunoștințele de bază necesare înțelegerii corecte a proceselor și mecanismelor specifice ce au loc pe glob. Într-o lume tot mai interdependentă, în care procesul globalizării afectează toate domeniile de activitate economică a oricărui stat, iar orice fenomen ce are loc într-un anumit colț al lumii se răsfrânge, în mod inevitabil și rapid, asupra celorlalte regiuni, studiarea disciplinei „Economia Mondială și Integrarea Economică” devine o necesitate în formarea economiștilor, indiferent de specialitate. Prin intermediul prezentului curs, se propune dotarea studenților cu un fundament solid de cunoștințe, pe care aceștia, ulterior, să le folosească în activitatea lor practică.

În cadrul disciplinei respective, sunt descrise procesele, faptele și evenimentele care au dus la formarea și dezvoltarea sistemului economiei mondiale, intensificarea procesului de integrare economică internațională și regională, evidențiind particularitățile acestora în etapa contemporană.

Scopul cursului „Economia Mondială și Integrare Economică” este înarmarea studenților cu un ansamblu de concepte și noțiuni specifice sistemului economiei mondiale și procesului de integrare internațională, formarea deprinderilor practice în organizarea și realizarea cooperării economice dintre diferite țări ale lumii.

Această disciplină va oferi, eventual, studenților cunoștințele necesare pentru stabilirea corelației funcționale dintre economia mondială și sistemul de științe contemporane studiate, anticiparea procedului de integrare sub influența globalizării, estimarea impactului politicilor economice internaționale asupra funcționării sistemului economiei mondiale, poziționarea economiei Republicii Moldova, în contextul economic global, și aprecierea felului în care propriul domeniu de specializare este afectat de evenimentele ce au loc în economia mondială îndeosebi în procesul integrării.

Pornind de la scopul propus, în partea I al manualului (cap.1-8) sunt evidențiate următoarele obiective: La nivel de cunoaștere și înțelegere: se determină obiectivele de studiu ale disciplinei; se definesc metodele și principiile „Economiei Mondiale și Integrare Economică”. La nivel de aplicare: se

determină etapele de dezvoltare ale economiei mondiale, procesului de integrare; se explică esența problemelor fundamentale ale economiei mondiale; se identifică sfera de aplicare a economiei mondiale; se însușească noțiunile privind: economia mondială, relațiile economice internaționale, economia națională, diviziunea mondială a muncii, comerțul mondial, cooperarea și globalizarea etc., se interpretează cadrul instituțional al economiei mondiale. La nivel de integrare: se stabilește rolul și locul economiei mondiale în sistemul informațional internațional; se apreciază importanța economiei mondiale privind furnizarea informației tuturor utilizărilor și pentru luarea deciziilor concrete; se stabilește corelația funcțională dintre economia mondială și sistemul de științe contemporane studiate.

Partea a doua a manualului (cap.9-13) îi familiarizează pe studenți cu etapele de dezvoltare ale UE, instituțiile UE, elaborarea de politici și luarea unor decizii eficiente menite să contribuie la creșterea bunăstării sociale, economice și culturale a cetățenilor, promovarea acțiunilor de pace și dezvoltare economică în țările Uniunii Europene și în întreaga lume. La etapa actuală Uniunea Europeană este prin natura și structura sa o organizație internațională dirijată prin intermediul unor instituții supranaționale. Integrarea noilor state membre în UE fortifică rolul acesteia pe scena internațională. UE este cel mai mare partener comercial mondial, dar, în același timp, este cel mai mare furnizor de ajutor pentru țările în curs de dezvoltare.

Un capitol aparte este consacrat relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, căci după două decenii de apropiere tot mai intensă, Republica Moldova colaborează cu structurile comunitare în domenii dintre cele mai variate, iar aportul financiar, tehnologic, cultural și uman al Uniunii Europene este unul dintre cele mai importante în democratizarea Republicii Moldova, în creșterea nivelului de trai al locuitorilor și revigorarea economică a țării. Autorii accentuează asupra faptului, că interesele fundamentale ale țării și cetățenilor săi sunt cel mai bine asigurate prin transformarea profundă a instituțiilor, practicilor și legislației după un model de succes, cel al țărilor europene, creează premisele necesare pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

La organizarea internă a disciplinei, s-a ținut seama de conținutul altor cursuri, care se predau la aceeași facultate, pentru a evita repetările. În scopul implicării active a studenților în însușirea materialului, în manual, pentru fiecare temă, sunt incluse obiectivele, cuvintele-cheie, subiectele de discuții, referatele.

Manualul de față este adresat studenților tuturor facultăților cu profil economic.

Capitolul 1. Sistemul Economiei Mondiale

Obiective:

- *A cunoaște conceptul de economie mondială;*
- *A interpreta caracteristicile definiției ale economiei mondiale;*
- *A identifica tendințele economiei mondiale contemporane.*
- *A însuși conținutul sistemului economiei mondiale;*
- *A identifica și defini elementele structurale ale sistemului economiei mondiale: economia națională, diviziunea mondială a muncii, piața mondială, relații economice internaționale, circuitul economic mondial, ordinea economică mondială;*

Cuvinte-cheie: *economie mondială, piața mondială, economie națională, relații economice internaționale, diviziune internațională a muncii, specializare internațională, circuitul economic mondial, ordine economică internațională*

1.1. Conceptul economiei mondiale

Fenomenul apariției economiei mondiale este dificil de localizat în timp. Unii specialiști localizează temporal acest moment la marile descoperiri geografice, deoarece primele forme mai ample de comerț la scară mondială se leagă de acestea. Treptat, limitele schimburilor America-Europa s-au extins, asistându-se, astfel la o desfășurare la scară planetară a schimburilor internaționale. În context contemporan, economia mondială a devenit o știință complexă. Ea nu se mai referă doar la comerțul internațional, ci se desfășoară și pe alte componente.

Se poate, însă, aprecia că importanța acestui fenomen este deosebit de mare pentru epoca în care trăim. Economia mondială este rezultatul unui proces evolutiv al dezvoltării schimbului reciproc de activități, de la forme inferioare la forme superioare, de la simplu la complex. Printre **premisele cele mai importante ce au stat la baza apariției și dezvoltării economiei mondiale** se menționează: a) dezvoltarea economiei de schimb și a comerțului dintre diferite țări; b) dezvoltarea comerțului cu produse manufacturate, favorizată în special de dezvoltarea industriei; c) diviziunea internațională a muncii; d) progresul tehnic și tehnologic; e) expansiunea externă a firmelor din țările dezvoltate și f) formarea și dezvoltarea corporațiilor.

Economia mondială este unul din conceptele cu cea mai largă utilizare în gândirea și practica economică internațională. Acesta desemnează, pe de o parte, realitatea obiectivă fundamentală a lumii contemporane, reprezentată prin ansamblul economiilor naționale ale tuturor țărilor și ale altor entități economice, privite în complexitatea legăturilor și interdependențelor dintre ele. Pe de altă parte, acesta desemnează știința și respectiv disciplina

care studiază această realitate economico-socială din multiple perspective: componente de apariție și dezvoltare, forme și mecanisme, trăsături și tendințe etc.

Succinta urmărire a procesului de constituire a economiei mondiale ca realitate a vieții internaționale, permite definirea mai exactă a noțiunii teoretice care ar reprezenta această realitate în știința economică.

Deși termenul de economie mondială are o utilitate vastă, nu există o unanimitate în ceea ce privește definirea economiei mondiale. Și este firesc să fie așa, mai ales atunci când fenomenul studiat este complex și cunoaște un ritm de schimbare tot mai rapid. Cu toate acestea, definirea conceptului este absolut necesară, fapt care în cele mai multe lucrări de specialitate, se și realizează.

Abordarea teoretică a economiei mondiale a evoluat de la teorii izolate la un sistem de teorii, metode și principii. În plus, în teoria economiei mondiale este abordată și situația diferitelor națiuni cu multiplele lor interese și preocupări, acestea fiind rezultatul atât al stadiilor lor de dezvoltare economică, cât și al particularităților formării și dezvoltării lor naționale și istorice.

Referitor la noțiunea economiei mondiale, există mai multe puncte de vedere, de multe ori, diferite. În cea mai mare parte a lucrărilor de specialitate, economia mondială este definită pornindu-se de la unitatea dintre economiile naționale, pe de o parte și schimburile economice sistematice care au loc între acestea, pe de altă parte. Una din definițiile cele mai elementare ne sugerează că economia mondială este definită ca ansamblul economiilor naționale ale statelor lumii, privite în interdependența legăturilor economice, care se produc în mod sistematic între ele, pe baza diviziunii internaționale a muncii.

Conform altei concepții, economia mondială este definită ca un stadiu al schimbului reciproc de activități în care, sunt implicați, majoritatea agenților economici de pe glob.

O altă concepție pune la baza definiției numai relațiile economice între țări și suprastatale. Astfel, economia mondială este definită și ca „... ansamblul interdependențelor economice, politice, comerciale și financiar-valutare dintre economiile naționale, structurile supranaționale și societățile transnaționale privite și analizate în mod dinamic și evolutiv”.

În aceste condiții, putem menționa că conceptul de economie mondială grupează, practic, toate elementele prezentate până acum. A spune că economia mondială reprezintă ansamblul economiilor naționale ale lumii nu este suficient. Desigur, la așa ceva se referă în primul rând, economia mondială, dar conceptul este mult mai complex.

În încercarea de a defini cât mai complet posibil economia mondială putem stabili câteva coordonate esențiale:

- celulele de bază ale economiei mondiale sunt reprezentate de către economiile naționale;
- principalii subiecți ai economiei mondiale se consideră: statele-națiune ca participante autonome la viața economică internațională, întreprinderile și organizațiile cu activitate externă și organizațiile economice internaționale;
- economia mondială se referă cu precădere la schimburile între agenți economici din diferite țări, schimburi favorizate în principal de diviziunea internațională a muncii;
- economia mondială este o consecință a dezvoltării activității economice, gradul de implicare a țărilor fiind determinat în mod decisiv de puterea economică a țării, consecință a încorporării progresului tehnic și tehnologic;
- economia mondială nu se reduce în mod simplist doar la comerțul internațional cu bunuri, ci se referă și la servicii, idei, capitaluri, forță de muncă, produse de inovații, etc. Mai mult decât atât, interdependențele stabilite între state nu sunt doar de natură economică, ci și politică, financiar-valutară;
- economia mondială un sistem de interdependențe economice, legături universale dintre economiile naționale, la baza apariției și funcționării cărora stau unitatea și interacțiunea stabilă a tuturor componentelor (stabilitatea națională, reproducerea bunurilor materiale, caracterul internațional al producției și consumului);
- existența economiei mondiale trebuie privită ca o consecință dar și un factor favorizant al globalizării.

Plecând de la cele prezentate până acum, putem spune că *economia mondială este un sistem complex, dinamic, care încorporează ansamblul economiilor naționale dar și relațiile, interdependențele economice dintre ele, generate și dezvoltate pe baza diviziunii internaționale a muncii în contextul globalizării, precum și de mecanismele, normele juridice și instituțiile naționale și mondiale conform cărora se realizează aceste legături.*

1.2. Trăsături și tendințe ale economiei mondiale

Economia mondială și-a schimbat configurația la fiecare etapă a dezvoltării sale, de aceea se poate afirma ca cea mai relevantă trăsătură a economiei mondiale este dinamica. Cu toate acestea, pot fi distinse unele trăsături esențiale caracteristice pentru întreaga sa evoluție, cele mai reprezentative rezumându-se la următoarele:

- Celulele de baza ale economiei mondiale sunt încă economiile naționale, iar influența pe care o exercită economiile naționale asupra economiei mondiale este determinată de nivelul de dezvoltare al lor;
- Creșterea furtunoasă a numărului de state suverane și afirmarea economiilor naționale ca

rezultat al evoluției contradictorii și al destrămării unor sisteme, spații economice;

- Unitatea economiei mondiale este asigurată prin accentuarea și diversificarea interdependențelor economiilor naționale, internaționale, regionale și mondiale. Dezvoltarea economiilor naționale determina adâncirea diviziunii mondiale a muncii care la rândul ei generează interrelațiile între economiile naționale. Interdependentele economiei mondiale au drept cadru general de mișcare producția și circulația mărfurilor care devin atotcuprinzătoare;
- Economia mondială este eterogena. Între diferitele sale zone se mențin decalaje datorită dezvoltării inegale. Statele diferă nu numai ca mărime și potențial economic ci și ca nivel de dezvoltare. Pe piața mondială, toți agenții economici, fără excepție, trebuie să se subordoneze unor „reguli” comune, care referă la corelația dintre cerere și ofertă, la concurență, la prețurile internaționale. Relațiile de piață reprezintă numitorul comun al acestor elemente atât de eterogene;
- Economiei mondiale îi este proprie concurența între agenți economici. Oriunde în lume, concurența conduce la o „selecție naturală” a agenților economici, în raport cu nivelul lor în ceea ce privește inovația tehnologică și managerială, fapt care impulsionează progresul economic;
- În cadrul economiei mondiale, în diferitele zone ale sale, se remarcă o alternanță a fazelor de expansiune cu cele de recesiune. Rezultatul pe termen lung, însă, este unul pozitiv. Produsul brut mondial înregistrează o creștere și, ca urmare, zonele prospere se extind, iar cele bântuite de sărăcie se restrâng. Cu toate acestea, cea mai importantă parte a populației din lumea întreagă continuă să trăiască în sărăcie, iar eradicarea sărăciei reprezintă marea provocare a sec. al XXI-lea;

Secolul XXI va modifica, în mare măsură, imaginea actuală a economiei mondiale, ca urmare a schimbărilor majore ce se vor produce atât în componentele sale fundamentale – statele-națiuni, organizațiile integraționiste interstatale, societățile transnaționale, cât și în raporturile dintre ele. De aceea, în continuare sunt trasate cele mai importante **tendințe în economia mondială contemporană**.

Una dintre paradigmele economiei mondiale este *tendința spre echilibru*. Această tendință se manifestă mai vizibil pe piața mondială, unde echilibrul este rezultatul oscilațiilor pe termen lung, pe care le înregistrează cererea și oferta la diferite mărfuri. Starea de dezechilibru continuă poate avea efecte negative, cum ar fi: micșorarea veniturilor în devize obținute din exporturi, acumularea de stocuri (în cazul în care cererea scade), penuria de materii prime, de produse alimentare etc. Necesitatea menținerii stării de echilibru la nivel internațional nu se poate

rezuma doar la sfera circulației. Aceasta se referă la și la producție, repartiție, consum etc. Dezvoltarea echilibrată a economiei mondiale presupune o repartiție a "sarcinilor" de producție între economiile naționale, menită să excludă specializarea îngustă, în producții nerentabile, a unora dintre țările lumii, fapt care ar conduce la lichidarea marilor decalaje economice internaționale.

După al II-lea război mondial, datorita faptului ca piața capitalului s-a dezvoltat mult mai repede decât cea a mărfurilor, liberalizarea comerțului internațional a devenit tot mai necesară. În comerțul internațional începe să se manifeste două tendințe: globalizarea pieței, așa cum a fost ea sprijinită în cadrul Acordului general pentru tarife și comerț (GATT) și din 1995 de Organizația mondială a comerțului (OMC), și crearea unor organisme economice regionale, promovată la început de statele europene¹.

Ca urmare, putem spune ca două forte principale, dinamice și oarecum contradictorii determină diverse mutații de fond în cadrul economiei mondiale care modelează multitudinea de interdependențe pe baza cărora aceasta funcționează și anume apariția și funcționarea aranjamentelor economice regionale în paralel cu adâncirea unui proces de **globalizare a economiei mondiale**.

Constituirea unor ansambluri economice regionale (regionalizarea), este un fenomen care s-a accentuat în deceniul actual și pe care, deocamdată, analiștii îl apreciază ca o modalitate, pe care multe țări o preferă unui liber schimb generalizat, care ar putea reprezenta o sursă potențială de neînțelegeri sociopolitice periculoase. Regionalizarea este calea cea mai eficientă care poate sprijini deschiderea treptată a economiilor naționale spre piața mondială în condițiile deosebite existente azi în lume. În cazul în care integrarea economică interstatală va lua amploare, **tendința de regionalizare a economiei mondiale** va deveni tot mai pregnantă. În aceste condiții, importanța instituțiilor supranaționale, ca factori de decizie, va crește.

Deci, *regionalizarea și globalizarea sunt, două tendințe complementare*. Regionalizarea economiei mondiale, este, paradoxal într-un fel și rezultatul accentuării globalizării, pentru că procesul regionalizării reconfigurează întreg ansamblul în care evoluează și se dezvoltă statele lumii. Regionalizarea presupune ca statele naționale dezvoltă relații de interdependență tot mai accentuate cu grade diferite de complexitate. Acest proces de regionalizare s-a manifestat fie prin apariția unor grupări regionale cu caracter integraționist, sau s-a dezvoltat prin adâncirea unor raporturi comerciale, investiționale, a unor raporturi complexe de cooperare regională.

---

¹ "Liberalizarea comerțului internațional", dr. G. Angheluta, TE 42/1995, pag. 63

Economia mondială evoluează diferit în diferite regiuni și perioade, în funcție de tendințele manifestate la nivel global. Pe lângă trăsăturile expuse mai sus, unii autori delimitează *creșterea gradului de instituționalizare* și *accentuarea tendinței de multipolaritate* (manifestată prin concentrarea puterii economice și politice de pe mapamond, în jurul triadei SUA, UE și Japonia. Este posibil ca dezvoltarea accentuată a Chinei din ultimii ani, să modifice raportul de forțe la nivel mondial în perioada următoare) ca alte caracteristici-tendințe ale economiei mondiale contemporane.

Economia mondială nu va reprezenta punctul final al unui lung proces de dezvoltare a activității economice, de la un nivel inferior către unul superior. Dezvoltarea va continua. Mai mult, pe măsura perfecționării factorilor de producție, a revoluționării mijloacelor de transport, a telecomunicațiilor, se vor crea condițiile materiale pentru un nou salt spre un stadiu superior al schimbului reciproc de activități. Perspectiva actuală a folosirii spațiului extraterestru în scopuri economice, a exploatării resurselor altor planete, va deveni o realitate palpabilă: economia va depăși cadrul mondial, planetar, și va deveni o economie la scară cosmică.

1.3. Elemente structurale ale economiei mondiale

Economia mondială este un sistem complex, eterogen, ale cărui componente fundamentale sunt economiile naționale, societățile transnaționale, organizațiile economice internaționale. Alături de aceste elemente fundamentale, sistemul economiei mondiale cuprinde și elemente derivate, de legătură: piața mondială, relațiile economice internaționale, diviziunea internațională a muncii, ordinea mondială.

Astfel cum societățile transnaționale și organizațiile economice internaționale reprezintă subiecte de analiza a capitolelor următoare, în continuare sunt analizate economiile naționale ca element fundamental, precum și celelalte elemente derivate expuse anterior.

1.3.1. Economiiile naționale – verigi de bază ale economiei mondiale.

Economia mondială este determinată de procesele care au loc pe plan intern și de gradul în care fiecare economie națională participă la ansamblul relațiilor internaționale prin specializare în cadrul diviziunii internaționale a muncii.

Elementul cheie al economiei mondiale rămâne, așadar, economia națională. Economia mondială este astăzi un ansamblu interdependent în care economiile naționale, statele suverane, sunt constituenții fundamentali.

Economia națională este o entitate rezultată din dezvoltarea schimbului reciproc de activități între membrii unei comunități umane, pe teritoriului unui stat național.

Teritoriul național reprezintă spațiul, delimitat prin frontiere, asupra căruia se exercită suveranitatea statului național. Ca element al economiei naționale, teritoriul național intră în categoria mijloacelor de muncă generale, în lipsa cărora activitatea economică, practic, nu se poate desfășura.

Interacțiunile agenților economici pe termen lung, în spațiul economic delimitat de teritoriul național, generează apariția pieței interne, care a generat formarea și dezvoltarea economiilor naționale.

Orice economie națională este compusă din sectoare de activitate care la rândul lor sunt structurate pe ramuri și subramuri. Prin ramură a economiei naționale se înțelege ansamblul de activități economice organizate într-un mod specific și desfășurate în scopul producerii aceleiași categorii de produse sau furnizării aceleiași categorii de servicii.

Principalele sectoare de activitate sunt: a) *Sectorul primar* (compus din agricultură, silvicultură, extracția resurselor naturale), b) *Sectorul secundar* (format din ramurile industriale și construcții), c) *Sectorul terțiar* sau sectorul serviciilor. Unii economiști identifică un al patrulea sector, cel *cuaternar*, care cuprinde servicii necomerciale cu caracter social sau intelectual (învățământ, consultanță, cercetare etc.). Majoritatea economiștilor încadrează aceste componente ale sectorului cuaternar în sectorul terțiar.

Dezvoltarea sectorului terțiar, a apărut ca singura soluție a economiilor naționale, care în urma accentuării proceselor de internaționalizare, regionalizare și globalizare, s-au confruntat cu probleme sociale acute, generate de rate ridicate ale șomajului. Delocalizarea producțiilor în străinătate cuplată cu dezvoltarea puternică a tehnicilor și tehnologiilor utilizate în industrie sunt principalii factori care au contribuit la aceste evoluții. În realitate, ne confruntăm cu o nouă tendință globală, tendința de terțializare a economiilor naționale.

Deci, privită prin prisma structurii sale, ***economia națională reprezintă totalitatea ramurilor existente la un moment dat, considerate în strânsa lor interdependență***, elementul de legătură constituindu-l piața națională. Structura unei economii naționale se formează în timp, în dependență de o serie de condiții interne, specifice fiecărei țări, precum și diverși factori externi. Însă, când influența factorilor externi devine excesivă, se poate ajunge la structuri economice deformate, neconforme interesului național.

1.3.2. Diviziunea mondială a muncii

Evoluția pieței mondiale se reflectă în diviziunea muncii, economiile naționale fiind nevoite să se adapteze din mers la noile cerințe de pe piața mondială.

Diviziunea internațională a muncii reprezintă expresia tendințelor de specializare internațională, în vederea participării la circuitul economic mondial. Specializarea internațională presupune adaptarea potențialului național la caracteristicile cererii de pe piața mondială. Astfel, diviziunea mondială a muncii este baza generală a schimburilor economice dintre țări și a pieței mondiale.

Procesul de specializare în producție este determinat de o serie de factori precum:

- 1) înzestrarea diferită a țărilor lumii cu resurse naturale;
- 2) nivelul diferit al progresului tehnic și al dezvoltării social - economice;
- 3) dimensiunea teritoriului și mărimea populației unei țări, care determină, alături de venit, mărimea pieței interne;
- 4) gradul de dezvoltare și diversificare a aparatului de producție;
- 5) condițiile climaterice;
- 6) alți factori extra economici precum: factorii politici, tradițiile și particularitățile istorice, evoluțiile sociale etc.;
- 7) conjunctura internațională.

Ca efect al progresului tehnico-științific, al dezvoltării forțelor de producție, se conturează tendința continuă de *dezvoltare și adâncire* a diviziunii mondiale a muncii. Totodată, aceasta reprezintă expresia cea mai elocventă a tendințelor de *specializare internațională*, ca bază a participării țărilor la circuitul economic mondial.

De la apariția sa, ca premisă a dezvoltării și afirmării economiilor naționale și ulterior, ca temelie a constituirii economiei și pieței mondiale, și până în prezent, diviziunea mondială a muncii a cunoscut mai multe tipuri de specializare internațională. La început a fost o *specializare intersectorială* (industrie-agricultură); apoi a apărut o *specializare interramură* (industrie-industrie, agricultură-agricultură), iar mai târziu, sub impulsul revoluției științifico-tehnice, să asistăm la afirmarea unui nou tip de *specializare* – cel *intraramură*, pe subramuri economice (electronică-electronică, cereale-cereale, zootehnie-zootehnie etc.). În prezent, asistăm la un proces complex de extindere și diversificare a diviziunii mondiale a muncii: de trecere de la specializarea intersectorială la cea interramurală și intraramurală și, mai departe, la *specializarea organologică și specializarea tehnologică*.

Specializarea organologică reprezintă specializarea în producție și exportul de subansamble, piese de mașini, detalii, părți de instalații, care se încorporează într-un produs finit de complexitate înaltă, într-un sistem complex de mașini sau linii tehnologice. Ca și celelalte

tipuri de specializare, acesta cunoaște o varietate de modele de realizare, printre care subansamble - produs finit și subansamble – subansamble.

În cadrul *specializării tehnologice* partenerii fac schimburi de rezultate ale cercetării tehnico-științifice, ajungându-se, astfel, la comerțul cu brevete, licențe, tehnologii și know-how, asistență tehnică, acordarea de consultații ingineresti, cooperare în domeniul cercetării, precum și asimilarea și comercializarea unor produse în care creativitatea tehnico-științifică constituie substanța schimburilor economice. Dintre variantele specializării tehnologice pot fi amintite următoarele: licențe și/sau know-how - licența și/sau know-how; licență - subansamble; licență - produs finit; licență – servicii etc.

Aceste tipuri de specializări coexistă într-un sistem complex și diferențiat, în care se integrează toți agenții vieții economice internaționale și care asigură atragerea tuturor țărilor lumii în procesul specializării și cooperării la nivel internațional.

Modelul actual al diviziunii mondiale a muncii a devenit foarte eterogen. La baza „scării” țărilor lumii se află cele slab dezvoltate, a căror specializare internațională este unilaterală. Urmează apoi țările în dezvoltare relativ avansate, unde specializarea internațională tinde să devină mai largă: alături de produse primare pot fi întâlnite și produse manufacturate, iar în unele cazuri, numai produse manufacturate. În fine, în partea superioară se situează grupul țărilor dezvoltate, caracterizate prin specializare internațională de înaltă eficiență; ea privește domenii de „vârf” ale industriei, dar și ramuri de mare productivitate ale agriculturii (cereale, zootehnie) și ale serviciilor. Există, așadar, grade diferite de specializare internațională.

În ultimele decenii s-au afirmat și se afirmă în circuitul economic mondial o serie de forme noi, avantajoase, de realizare a diviziunii muncii-formele cooperării economice internaționale - compatibile cu cerințele respectării intereselor economice ale partenerilor, ale avantajului reciproc. Drept urmare, se extind asemenea forme de cooperare, cum sunt: subproducția internațională, crearea de întreprinderi mixte, cooperări tripartite etc.

1.3.3. Piața mondială

La baza formării și dezvoltării economiei mondiale a stat piața mondială. Formarea pieței mondiale a început în secolul al XVI-lea și a devenit atotcuprinzătoare odată cu adâncirea diviziunii mondiale a muncii, cu generalizarea producției de tip capitalist.

În literatura de specialitate există o diversitate de definiții și abordări ai conceptului de piață mondială. În sens larg, piața mondială este definită drept ansamblul relațiilor ce se stabilesc între producătorii din diferite țări și între economiile naționale, în procesul schimbului de

activități care au loc pe plan internațional. În această accepțiune piața mondială cuprinde pe lângă tranzacțiile comerciale și tranzacțiile valutare, financiare și relațiile de credit, internațional.

În sens restrâns, piața mondială reprezintă ansamblul relațiilor de schimb ce se stabilesc între agenții economici din diferite țări, pe baza cererii și ofertei.

Generalizând, *piața mondială* poate fi definită drept *locul în care se încheie tranzacțiile de afaceri internaționale dintre țările lumii ca rezultat al diviziunii mondiale a muncii și confruntării dintre cererea și oferta pe plan mondial.*

În practică, piața mondială mai este cunoscută și sub denumirea de *piață internațională*, însă, în sensul strict al cuvântului, piața internațională are un conținut mai restrâns, referindu-se numai la tranzacțiile de afaceri dintre două sau mai multe țări, în timp ce piața mondială cuprinde tranzacțiile de afaceri dintre toate țările lumii. De asemenea, în practică se mai utilizează și noțiunea de *piață externă* în loc de piață mondială. Piața externă are o sferă de cuprindere mult mai mică decât piața mondială, ea reprezentând piața mondială privită din punctul de vedere al relațiilor economice externe ale unei țări.

Piața mondială reflectă structurile și trăsăturile definatorii ale economiei mondiale. Are un caracter obiectiv, ce decurge din dezvoltarea și adâncirea interdependențelor economice dintre toate națiunile lumii și complex, datorită diversității economiei mondiale, a particularităților componentelor sale, a multitudinii participanților la schimburile economice internaționale.

Principalele *forme ale pieței mondiale* sunt:

- a) *Piața bunurilor și serviciilor* reprezintă ansamblul tranzacțiilor cu bunuri și servicii ce se desfășoară între agenții economici din diferite țări. A reprezintă prima forma de manifestare a pieței mondiale, iar dezvoltarea ei a condus la desăvârșirea mondializării prin comerț exterior;
- b) *Piața internațională de capital* reprezintă plasamentele realizate de agenții economici în/din străinătate a capitalului sub forma de: investiții străine directe, investiții de portofoliu, credit, cumpărături de titluri de valoare (acțiuni, obligațiuni) etc. În prezent, această componentă a pieței mondiale este cea mai dinamică, volumul tranzacțiilor de pe această piață depinzând în mod direct de dinamica comerțului internațional;
- c) *Piața mondială a muncii* cuprinde relațiile generate de migrația forței de muncă dintr-o țară în alta, de regulă în căutarea unui loc de muncă;
- d) *Piața tehnologiilor de vârf*, respectiv al transferurilor de brevete, invenții, know-how. Această piață se dezvoltă extrem de rapid și tinde să devanseze piețele tradiționale de mărfuri și servicii.

Formele pieței mondiale relatate mai sus se află în strânsă interdependență, deoarece

evoluțiile înregistrate pe una dintre ele vor genera cu siguranță o serie de efecte pe celelalte piețe. Să luăm exemplul pieței capitalului. Sporirea fluxurilor investiționale pe piața internațională a capitalului va genera apariția de noi capacități de producție, respectiv o modificare a gradului de ocupare pe piața internațională a muncii și o serie de modificări în structura și nivelul prețurilor pe piața bunurilor și serviciilor.

În ultimele decenii se înregistrează o puternică diversificare a pieței mondiale, de la interdependențele „comerciale” la cele din domeniul producției materiale și serviciilor, precum și de la schimbul de activități în domeniul circulației mărfurilor la conlucrarea directă în producție. În domeniul comerțului internațional, această tendință se manifestă prin orientarea dinspre fluxurile de produse simple spre cele de produse complexe (instalații, utilaje, echipamente), de la exportul de bunuri materiale la exportul de bunuri „inteligente” (licențe, know-how), de la operațiuni clasice de export –import la forme moderne (leasing, consulting-engineering).

Totodată, evoluția pieței mondiale se află în strânsă intercondiționare cu dezvoltarea de ansamblu a economiei mondiale, cu evoluția ciclică, în special, a economiilor țărilor dezvoltate. Asupra evoluției pieței mondiale influențează o serie de factori precum decalajele economice ce există și se adâncesc între țările dezvoltate (Nord) și țările în curs de dezvoltare (Sud), agravarea situației datoriei externe a țărilor „Sudului”, instabilitatea politică din multe regiuni ale globului etc. În aceste condiții este tot mai necesară intervenția concretă a statelor, a O.N.U. și a instituțiilor sale pentru reglementarea pe baze solide a acestor situații de criză, în vederea unei dezvoltări echilibrate a pieței mondiale.

1.3.4. Relații economice internaționale: esență și forme de manifestare

Diviziunea mondială a muncii și specializarea internațională în producție au creat necesitatea stabilirii unor relații economice între statele-națiuni, între agenții economici.

Relațiile economice internaționale reprezintă legăturile dintre agenții economici și dintre economiile naționale generate de diviziunea mondială a muncii și circuitul economic mondial.

Principalii *actori* pe scena relațiilor economice internaționale sunt statele națiuni, societățile transnaționale și organizațiile economice interstatale.

Aceste relații se desfășoară într-un cadru economico-juridic, determinat de încheierea de acorduri bilaterale și multilaterale.

Pentru dezvoltarea relațiilor bilaterale se creează, în multe cazuri, pe lângă un cadru juridic, și un cadru instituțional, constituindu-se comisii mixte pentru schimburi comerciale și cooperare economică. În cazul unor țări, cadrul instituțional include, pe lângă comisiile mixte, și alte organisme și forme specifice. Cadrul juridic al bilaterismului este mai variat decât cel instituțional, principalele instrumente de politică economică fiind:

- convenții și acorduri de colaborare economică și tehnico-științifică;
- convenții comerciale: tratate de comerț și navigație, acorduri comerciale, protocoale privind schimburile comerciale, convenții comerciale auxiliare;
- convenții financiar-valutare: acorduri de credit, acorduri de barter, acorduri pentru evitarea dublei impunerii;
- contracte economice în diverse domenii: vânzare-cumpărare; comision; consignație; construcții-montaj; realizări de investiții pe bază de antrepriză; licență; asistență tehnică; service; concesiune; depozit; specializare în producție.

Cu un cadru juridic și instituțional în continuă lărgire, bilateralismul se dezvoltă în continuare în economia mondială, principale sfere de manifestare fiind cele practicate de mult timp în relațiile economice internaționale:

- comerțul între țări sau entități economice din diverse țări, de bunuri și servicii;
- cooperarea în producție, prin construirea în comun de obiective economice noi sau extinderea celor existente;
- investițiile străine de capital, cu participare sută la sută a capitalului străin sau prin formarea de societăți mixte;
- transferul de tehnologie, fie prin contracte separate, fie prin acțiunile de cooperare convenite;
- prestarea serviciilor în domeniul transporturilor și comunicațiilor internaționale; al asigurărilor și alte domenii;
- turismul internațional, care cunoaște o dezvoltare și diversificare sporite, datorită, facilităților create odată cu perfecționarea mijloacelor de transport internațional;
- transferul de resurse financiare, altele decât investițiile directe de capital, cum sunt creditele, unele din acestea concesionale, creditele nerambursabile, ajutoarele și altele.

Sistemul bilateral, prin urmare, joacă un rol important în dezvoltarea relațiilor economice internaționale, perfecționându-se continuu atât în materie de forme de manifestare, cât și în materie de anvergură a acestora.

Una din trăsăturile definitorii ale relațiilor economice internaționale o constituie multilateralismul, respectiv ansamblul de raporturi simultane și coordonate la scară subregională, regională sau mondială, între state independente și suverane.

Pe plan economic, necesitatea relațiilor multilaterale este determinată de accentuarea interdependențelor între economiile naționale ca urmare a intensificării specializării internaționale, sub influența revoluției tehnico-științifice. Multilateralizarea relațiilor economice internaționale decurge, totodată, din necesitatea rezolvării problemelor globale cu care este confruntată omenirea. Problemele globale, precum este cea valutară, a datoriilor externe, alimentară, a mediului ambiant, dar, mai ales, subdezvoltarea, incumbă soluții globale, a căror transpunere în practică presupune angajarea și conlucrarea tuturor statelor lumii, coordonarea eforturilor în vederea unei acțiuni eficiente.

Față de relațiile internaționale bilaterale clasice, multilateralismul oferă noi posibilități de conlucrare reciproc avantajoase, introduce mai multă stabilitate în relațiile interstatale și, mai ales, reduce considerabil riscul confruntărilor.

În general, relațiile economice internaționale au un rol pozitiv în economia mondială, contribuind la dezvoltarea economico-socială a diverselor zone ale lumii. În același timp, considerăm oportun de remarcat că acestea se desfășoară pe fondul propagării unor interese diverse, de cele mai multe ori contradictorii, ceea ce rezultă în faptul că unii dintre cei care participă la relațiile economice internaționale, cel puțin pentru o perioadă, stagnează sau regresează, dar nu din cauza relațiilor economice internaționale în sine, ci datorită incapacității lor de a le valorifica în mod favorabil. Prin urmare, este foarte important ca relațiile economice internaționale să fie percepute în mod realist și nu idilic. Privite în acest mod ele dezvăluie faptul că reprezintă terenul de manifestare a unei acerbe lupte de concurență, chiar dacă aparențele sugerează în prezent o anumită "relaxare" în domeniul barierelor vamale, dând câștig de cauză celor ce știu și pot să folosească pârgurile și mecanismele economiei mondiale.

Fără îndoială, în politica sa economică, fiecare țară reflectă mai bine sau mai puțin bine problemele relațiilor economice internaționale și cu certitudine acest fapt are repercusiuni asupra stării economico-sociale a națiunii respective. Cert este că, în prezent și, cu certitudine, în viitor, în ecuația dezvoltării unei țări variabilele ce țin de legăturile economice și politice externe vor fi tot mai multe și mai importante. Și este clar că alcătuirea celei mai bune ecuații, folosind armonios factorii interni și externi și evitând ciocnirile de interese majore, constituie o sarcină grea, dar inevitabilă pentru orice guvern democrat.

Realitatea a demonstrat că, în perioada actuală, este imposibil de a se susține dezvoltarea sau, pur și simplu, existența normală a unui stat fără ca el să fie conectat, mai mult sau mai puțin, la schimburile economice internaționale. În continuare sunt expuse câteva argumente, care demonstrează de ce fiecare stat trebuie (sau ar trebui) să acorde maximum de importanță participării la relațiile economice internaționale:

- a) resursele economice sunt distribuite foarte inegal pe întinsul planetei (îndeosebi resursele naturale);
- b) specializarea statelor, permite producerea unor bunuri și servicii cu cheltuieli minime și cu eficiență maximă;
- c) Respectându-se criteriul raționalității economice, nici un stat nu poate să producă pe teritoriul său gama integrală, sau nici chiar majoritatea, de bunuri care sunt produse în lume la un moment dat (critica autarhiei, izolaționismului);
- d) prin schimburi se obțin elementele necesare (bunuri, servicii, idei) organismului țării pentru a se dezvolta. Desigur, totul depinde de modul în care fiecare stat participă la aceste schimburi, de ce dă și de ce primește;
- e) relațiile economice internaționale au lărgit și au diversificat mult piața pentru întreaga producție mondială, au făcut relațiile economice mult mai stabile și au o contribuție însemnată la menținerea păcii mondiale pentru un interval așa mare (55 de ani);
- f) ocuparea forței de muncă în unitățile economice cu capital mixt, ca rezultat al expansiunii relațiilor economice internaționale, mai ales în perioada postbelică.

În prezent, relațiile economice au un rol excepțional în dinamica economiei mondiale. Accesul la progresul tehnic și piață externă pentru o parte din producția autohtonă (internă), dezvoltarea infrastructurii, specializarea producției naționale, crearea locurilor de muncă, stabilizarea dezvoltării, prosperarea unor zone tot mai întinse ale lumii etc., reprezintă unele efecte generate de relațiile economice internaționale. De menționat, însă că nu toți cei ce intră în „caruselul” relațiilor economice internaționale știu sau pot să le valorifice în favoarea lor. De aceea, vom găsi și astăzi în lume destul de multe țări care nu pot afirma că beneficiază în mod substanțial de pe urma angajării lor în schimburile economice internaționale. Este, într-un anumit sens, normal să fie așa, dacă ne referim la legitățile aspre ale economiei de piață. Și, cu toate acestea, în mod justificat, schimburile economice internaționale s-au intensificat considerabil atât ca amploare, cât și ca rol.

Relații economice internaționale au apărut și s-au extins în urma unor interese foarte clare, generate de nevoia satisfacerii mai bune a cerințelor de pe piața internă. Pe de o parte, expansiunea și diversificarea relațiilor economice este susținută de însăși *avantajele* pe care le produce:

- creșterea productivității muncii;
- completarea sau chiar asigurarea necesarului de resurse;
- piețe avantajoase pentru desfacerea propriilor produse;
- asigurarea unor perioade de stabilitate mai îndelungate în funcționarea unor capacități economice;

- contactul mai rapid cu noutățile din variate domenii;

Pe de altă parte, expansiunea fără precedent a relațiilor economice internaționale se datorează:

- descoperirilor tehnico - științifice contemporane;
- dezvoltării și perfecționării mijloacelor de transport și a căilor de comunicații;
- adâncirii diviziunii internaționale a muncii;
- problemelor globale pe care trebuie să le rezolve în prezent statele lumii;
- poluării mediului ambiant;
- crizei energetice;
- problemei alimentației pe glob;
- perturbațiilor de pe piețele valutare-financiare.

Importanța și rolul relațiilor economice internaționale în lumea contemporană sunt ilustrate prin amploarea, diversitatea și consecințele extraordinare ale lor. Din această perspectivă, putem afirma cu toată certitudinea că omenirea ar fi fost mai puțin dezvoltată fără aceste legături economice, ar fi fost mai mult antrenată în diverse conflicte militare, ar fi exploatat mult mai puțin din universul ce ne înconjoară, ar fi fost mult mai fragilă în fața neașteptatelor și iminentelor catastrofe naturale.

1.3.5. Circuitul economic mondial.

Relațiile economice internaționale reprezintă legăturile obiective, necesare dintre diversele economii naționale. Obiectul acestor relații se materializează, din punct de vedere al conținutului lor, în schimburi de valori materiale, bănești și spirituale, schimburi care prin continuitate, îmbracă forma unor fluxuri economice internaționale: de produse, servicii, de capital, forță de muncă, cunoștințe tehnico-științifice, etc.

Circuitul economic mondial reprezintă totalitatea fluxurilor economice internaționale care se dezvoltă între agenții economici ca urmare a interdependentelor existente, a ansamblurilor de specializări din economia mondială în domeniile producției, cercetării științifice și dezvoltării tehnologice, schimburilor de mărfuri, mișcării capitalului, valurilor, forței de muncă etc.

Formarea și dezvoltarea circuitului economic mondial a fost influențată de o serie de factori favorizanți de ordin politic (apariția unor noi state independente, destinderea est - vest etc.) și economic (gradul de dezvoltare a economiilor naționale, adâncirea diviziunii internaționale a muncii, accentuarea caracterului industrial al economiei mondiale, revoluția tehnico-științifică,

liberalizarea schimburilor între țări etc.), care au antrenat sporirea cantitativă și calitativă a activităților economice. De asemenea, s-au reliefat și o serie de factori cu acțiune contrară, precum: creșterea tensiunii în relațiile internaționale în anumite zone și anumite perioade; crize specifice perioadei de după cel de-al doilea război mondial; accentuarea protecționismului etc.

Principalele fluxuri care compun circuitul economic mondial sunt: comerțul internațional cu mărfuri și servicii (invizibil); mișcarea internațională a capitalului și a investițiilor externe; schimburile valutare; circulația internațională a forței de muncă; cooperarea economică și tehnico-științifică.

Totuși, după natura fizică a obiectului relațiilor dintre țări, fluxurile componente ale circuitului economic mondial pot fi clasificate în:

1. fluxuri comerciale internaționale (mărfuri și servicii);
2. fluxuri internaționale de capital;
3. fluxuri de cooperare economică și tehnico-științifică internațională;
4. fluxuri de forță de muncă internaționale.

Din punct de vedere al orientării geografice, în timp s-au conturat:

- ✓ fluxuri Nord - Nord (între țările dezvoltate);
- ✓ fluxuri Nord - Sud (între țări dezvoltate și țări în curs de dezvoltare),
- ✓ fluxuri Est - Vest (între țări dezvoltate și țările Europei Centrale și de Est - în tranziție la economia de piață);
- ✓ fluxuri Est - Sud (între țările Europei Centrale și de Est și țările în curs de dezvoltare);
- ✓ fluxuri Sud - Sud (între țări în curs de dezvoltare).

Circuitul Economic mondial are caracter istoric, dinamic și obiectiv.

Caracterul istoric al circuitului economic mondial se referă la faptul că acesta a luat naștere și s-a dezvoltat pe măsura apariției și evoluției fluxurilor economice internaționale.

Caracterul dinamic al circuitului economic mondial se referă la faptul că conținutul și formele în care se realizează s-au perfecționat continuu, în raport cu gradul de dezvoltare a economiilor naționale și stadiile de formare și dezvoltare a economiei mondiale. Astfel, în condițiile formării economiei mondiale, principalul flux internațional era cel de mărfuri, fluxul comercial. Mai târziu, începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea o însemnătate deosebită capătă fluxurile de capital, sub forma creditelor și a investițiilor, pentru că după cel de-al doilea război

mondial, în strânsă legătură cu revoluția tehnico-științifică, să apară fluxul de cooperare economică internațională. În cadrul circuitului economiei mondiale se impune atenției tendința de adâncire a interdependențelor dintre fluxuri; de exemplu fluxul de cooperare exercită o mare influență asupra fluxurilor de echipamente, de forță de muncă, de investiții valutare, de cunoștințe tehnico-științifice. De aceea, cooperarea economică nu se substituie fluxurilor deja existente în relațiile dintre țări, ci le stimulează dezvoltarea, astfel încât realizarea ei depinde de desfășurarea celorlalte fluxuri.

Deci, conținutul *fluxurilor economice internaționale* este eterogen, el manifestând o tendință continuă de diversificare în raport cu stadiile de dezvoltare ale economiei mondiale.

Caracterul obiectiv reprezintă o altă trăsătură a circuitului economic mondial. Fiecare țară, indiferent de mărime sau așezare geografică simte necesitatea participării la circuitul economic mondial. Prin această participare, țara își poate asigura: lărgirea pieței de aprovizionare și desfacere, plasamente sau surse de import de capitaluri și tehnologii, stimularea spiritului de antreprenor și a procesului de modernizare a structurii economice etc.

Ponderea în care statele participă la circuitul economic mondial depinde, pentru o țară sau alta, de o multitudine de factori cum sunt: nivelul dezvoltării economice și tehnice, gradul de diversificare a economiei, nivelul de complexitate a producției, volumul și gradul de valorificare a resurselor naturale, dimensiunile pieței interne, complexitatea produselor pe piața mondială, mijloacele de comunicație, precum și de unii factori de politică economică, de interesele imediate și de perspectivă ale statelor. Acești factori nu au influență liniară, ci, deseori contradictorie asupra gradului de participare la circuitul economic.

Adâncirea specializării internaționale și noile direcții în care acestea se dezvoltă imprimă circuitului economic mondial particularități noi.

În primul rând, circuitul economic mondial cunoaște o *puternică diversificare a formelor legăturilor economice*. Dacă în trecut comerțul internațional de mărfuri, iar mai târziu și investițiile internaționale constituiau formele principale ale relațiilor economice internaționale, în prezent au apărut noi forme concretizate în cooperarea economică internațională, relații monetare internaționale, turismul internațional, schimbul de cunoștințe științifice tehnice, circulația internațională a forței de muncă, etc.

În-al doilea rând, *se adâncește interdependența dintre fluxuri în cadrul circuitului economic mondial*. În prezent nu se mai poate imagina comerț internațional care să se deruleze fără antrenarea fluxului investițional internațional (mașinile și utilajele complexe se vând în proporție de 80-85% din valoarea lor pe credit), fără cooperare economică internațională, fără fluxul

internațional de know-how (comerțul cu brevete și licențe) etc. Interdependența și interacțiunea diferitor fluxuri economice internaționale reflectă legăturile interne din circuitul economic mondial.

În al treilea rând, *fluxurile economice internaționale se derulează în forme noi* generate de diversificarea condițiilor concrete ale schimburilor economice internaționale, de calitățile noi ale bunurilor și serviciilor care fac obiectul schimburilor, de particularitățile aparținând partenerilor la schimburi etc. Progresul tehnic contemporan, de asemenea, a influențat evoluția formelor și tehnicilor comerciale, de plată și de contractare în procesul de derulare a schimburilor economice internaționale.

1.3.6. Ordinea economică mondială

Sistemul economiei mondiale se caracterizează printr-o anumită organizare lăuntrică, generată de structuri, mecanisme și raporturi între actorii săi principali, organizare care conduce la existența unei anumite ordini mondiale. Cadrul normativ și instituțional fără de care funcționarea economiei mondiale nu este posibilă, cunoscut și sub denumirea de Ordine Economică Mondială, include normele juridico-legislative și sistemul instituțional bilateral care reglementează raporturile fiecărui stat cu alt stat suveran, precum și dreptul internațional și instituțiile subregionale, regionale și mondiale care normează și monitorizează dezvoltarea relațiilor economice mondiale.

Teoria relațiilor internaționale include două mari curente de idei referitoare la modul în care se configurează ordinea economică internațională în baza relațiilor dintre statele lumii. Curentul „realist” explică ordinea prin raporturile de putere dintre interesele diferitelor state ale lumii. Curentul „idealist” afirmă că echilibrul economiei mondiale este rezultatul aspirațiilor firești și spontane ale statelor către pace și stabilitate.

Ordinea economică internațională exprimă modalitatea de organizare în timp și spațiu a elementelor economiei mondiale, altfel spus, raporturile de putere care există între componentele sistemului economic mondial.

Ordinea economică mondială nu există decât într-o formă istorică, care se configurează într-o anumită perioadă, pe baza raporturilor de putere create atunci și a structurilor de organizare stabilite. Ca și echilibrul mondial, aceasta este relativă, deoarece, pe de o parte, se modifică la numite intervale de timp, iar, pe de altă parte, nu exclude existența simultană în economia

mondială a unor crize, dezechilibre sau chiar conflicte economice la nivelul unor subsisteme sau regiuni geografice. Modificarea unui tip de ordine a economiei mondiale se poate produce fie ca urmare a amplificării unor astfel de dezechilibre parțiale, care devin globale, fie ca urmare a modificării statutului puterii dominante sau a celorlalte puteri care participă la coordonarea proceselor economice mondiale.

Mai mulți autori au schițat viziuni diferite asupra ordinii economice mondiale din diferite perioade istorice.

F. Braudel în lucrările sale (1969, 1979) consideră că „economia-planetară” este organizată în jurul unui centru capitalist, căruia îi sunt subordonate o semiperiferie și, pe un nivel de organizare inferior, o periferie aservită.

Pornind de la această viziune ierarhizată și într-o abordare neomarxistă, I. Wallerstein propune un sistem mondial (un ansamblu în care există o diviziune regională), care este structurat pornind, înainte de orice, de la principii economice, nu politice sau culturale. Acest sistem, în viziunea lui, are în centrul său statul cel mai puternic din punct de vedere economic și militar. El afirmă, de asemenea, că aceste mari puteri centrale, diferite de la o etapă la alta, cunosc perioade de ascensiune și de decadență.

Să analizăm cum s-a configurat ordinea economică mondială după cel de-al doilea război mondial.

În perioada 1945-1990 în economia mondială au existat două subsisteme funcționând din mai multe puncte de vedere independent: sistemul economiei capitaliste și sistemul economiei socialiste, al țărilor comuniste. Această împărțire avea o motivație, în primul rând, politică și militară și în subsidiar una economică. Fiecare dintre ele a fost organizat în jurul unei superputeri a perioadei analizate: S.U.A. și respectiv U.R.S.S. Totuși, independența celor două subsisteme era relativă, deoarece țările comuniste au participat la mai multe structuri de organizare specifice economiei mondiale ca ansamblu unitar. Astfel, ele au acceptat regulile de joc internaționale stabilite în cadrul unor organizații și instituții internaționale, care reglementau schimburile comerciale internaționale și relațiile financiar-valutare internaționale (precum G.A.T.T. și U.N.C.T.A.D., F.M.I. și Banca Mondială ș.a.). De asemenea, în calitate de țări membre ale O.N.U., acestea au participat activ la numeroase conferințe și reuniuni internaționale privind alte raporturi sau probleme economice internaționale. Drept urmare, în pofida existenței celor două subsisteme ideologic diferite, ordinea economică mondială a fost determinată primordial de structurile de organizare și raporturile de putere din sistemul capitalist.

Necesitatea unei noi ordini economice internaționale a apărut, astfel, un lucru firesc, determinat de multitudinea de probleme acumulate în plan internațional (războiul rece, suspendarea convertibilității în aur a dolarului, deteriorarea termenilor schimbului, neîmplinirile în asigurarea unui ritm de dezvoltare sustenabil pentru țările în dezvoltare, etc.). Conceptul de *Nouă Ordine Internațională* a fost discutat pentru prima dată în cadrul celei de-a Șasea Sesiuni Speciale a Adunării Generale a ONU și este un document cu 18 prevederi ce susține schimbări la nivel internațional, care să permită țărilor mai puțin dezvoltate să găsească o ieșire din starea de sărăcie în care se află.

Printre *prevederile* acestui document se numără:

- creșterea prețurilor produselor de export ale țărilor în dezvoltare în concordanță cu cele ale țărilor dezvoltate;
- dezvoltarea unui mecanism de transfer de tehnologie către țările în dezvoltare, care să fie separat de cel al investițiilor străine;
- atingerea țintei de 0,7% din PNB-ul țărilor dezvoltate ca asistență financiară oficială pentru dezvoltare;
- tarife reduse pentru exporturile țărilor în dezvoltare pe piețele țărilor dezvoltate;
- reafirmarea dreptului suveran al statelor asupra resurselor naturale și al activității economice desfășurate pe teritoriul lor, ceea ce însemna dreptul de naționalizare a proprietăților deținute de străini.

Poate că cea mai importantă schimbare adusă în ierarhia raporturilor de forțe în plan internațional a constituit-o crearea OPEC și impunerea unui preț al petrolului la un nivel care a determinat apariția unor sume uriașe obținute de țările exportatoare de petrol și transformarea unora dintre acestea în noii îmbogățiți ai lumii.

Actuala ordine economică internațională se poate caracteriza prin câteva *trăsături specifice*:

- economia mondială este dominată de țările dezvoltate, atât în plan economic, demonstrat de ponderile acestora în PIB-ul mondial, în comerțul internațional etc, cât și de influența lor politică;
- țările în dezvoltare, deși dețin cea mai mare parte a populației lumii și cel mai mare teritoriu, nu au aceeași forță economică și cu siguranță nu dețin aceeași influență ca țările dezvoltate. În ultimele decenii, însă, se observă o adevărată „ofensivă” a țărilor în dezvoltare în ceea ce privește restructurarea relațiilor ierarhice în economia mondială;
- sfârșitul Războiului Rece, care a dus la generalizarea capitalismului și la „îmbrățișarea” aproape unanimă a valorilor economiei de piață și la dispariția unui important oponent al țărilor capitaliste dezvoltate în dominația mondială;
- dincolo de tradiționalele instrumente de persuasiune la nivel internațional (forța economică,

forța politică) au apărut și altele, ca populația. China și India nu mai pot fi ignorate, ținând cont că populația acestor două țări numără o treime din populația mondială. Probleme sociale au început să influențeze puternic ordinea economică internațională prin legăturile complexe cu alți factori, cum ar fi investițiile străine, probleme de mediu, migrația internațională, etc.;

- creșterea interdependențelor ca urmare a fenomenului de globalizare dă mult mai multă instabilitate mediului internațional.

Concluzii

1. Economia mondială reprezintă un sistem complex, dinamic, care încorporează ansamblul economiilor naționale dar și relațiile, interdependențele economice dintre ele, generate și dezvoltate pe baza diviziunii internaționale a muncii în contextul globalizării, precum și de mecanismele, normele juridice și instituțiile naționale și mondiale conform cărora se realizează aceste legături.
2. În evoluția sa, economia mondială (EM) a parcurs mai multe etape, la fiecare etapă a dezvoltării sale schimbându-și configurația. Totuși, principalele caracteristici ale EM sunt: componentele de bază ale economiei mondiale continuă să fie economiile naționale, ceea ce determină caracterul eterogen al acesteia; creșterea furtunoasă a numărului de state suverane și afirmarea economiilor naționale ca rezultat al evoluției contradictorii și al destrămării unor sisteme sau spații economice; dezvoltarea economiilor naționale determină adâncirea diviziunii mondiale a muncii care generează, la rândul său, creșterea interdependențelor între state; economiei mondiale îi este caracteristică concurența între agenții economici; în diferite regiuni ale economiei mondiale se remarcă o alternare a fazelor de expansiune cu cele de recesiune, rezultatul pe termen lung, însă, fiind unul pozitiv.
3. Trăsăturile expuse mai sus, și nu numai, au determinat conturarea următoarelor tendințe în dezvoltare EM: tendința spre echilibru a EM; intensificarea procesului de globalizare a EM pe de o parte și tendința de regionalizare a EM, pe de alta parte (aceste două tendințe fiind complementare); creșterea gradului de instituționalizare și accentuarea tendinței de multipolaritate (manifestată prin concentrarea puterii economice și politice de pe mapamond, în jurul triadei SUA, UE și Japonia și mai nou a Chinei, care în ultimii ani tinde să modifice raportul de forțe la nivel mondial).
4. Economia mondială este un sistem complex, eterogen, ale cărui componente fundamentale sunt economiile naționale, societățile transnaționale, organizațiile economice internaționale.

Alături de aceste elemente fundamentale, sistemul economiei mondiale cuprinde și elemente derivate, de legătură: piața mondială, relațiile economice internaționale, diviziunea internațională a muncii, ordinea economică mondială.

Întrebări de recapitulare:

1. Definiți conceptul de economie mondială.
2. Care sunt factorii care au determinat evoluția sistemului economiei mondiale?
3. Care sunt trăsăturile esențiale ale economiei mondiale?
4. Care sunt tendințele economiei mondiale?
5. Care sunt elementele structurale ale economiei mondiale contemporane?
6. Ce reprezintă economia națională?
7. Definiți diviziunea mondială a muncii?
8. Care sunt tipurile de specializare internațională?
9. Dați caracteristica pieței mondiale?
10. Definiți circuitul economic mondial și prezentați structura lui?
11. Dați caracteristica noii ordini economice mondiale?

Teste:

1. Apreciați cu adevărat sau fals următoarele afirmații:
  - a) Diviziunea internațională a muncii este una din principalele premise ale apariției economiei mondiale.
  - b) Progresul tehnic și tehnologic nu reprezintă un factor determinant al apariției economiei mondiale.
  - c) Revoluția industrială, ca premisă a apariției diviziunii internaționale a muncii se referă la dezvoltarea cercetării și științei.
  - d) Globalizarea nu afectează statele-națiune
  - e) Economia mondială studiază fenomene economice din perspectiva relațiilor internaționale.

2. Ca trăsătură fundamentală a economiei mondiale poate fi considerată:
  - a) Adâncirea decalajelor tehnologice;
  - b) Extinderea progresului tehnic;

- c) Formarea societăților transnaționale în anumite domenii de activitate;
- d) Dezvoltarea are loc în cadrul unui amplu proces contradictoriu;
- e) Nici un răspuns nu este corect.

3. Multilaterismul nu decurge din:

- a) Necesitatea rezolvării problemelor globale;
- b) Accentuarea în proporții a interdependențelor între economiile naționale;
- c) Intensificarea proceselor de cooperare și integrare economică internațională;
- d) Stabilirea unei ordine economice mondiale de dirijare a relațiilor dintre țări.

4. Economia mondială reprezintă un sistem:

- a) Pentru că între părțile componente există legături de interdependență;
- b) Grație faptului că se întinde pe toată planeta;
- c) Datorită faptului că cuprinde atât țări dezvoltate cât și țări în curs de dezvoltare;
- d) Pentru că este compusă dintr-o structură unică.

5. În prezent în economia mondială are loc accentuarea următoarelor tendințe:

- a) Tendința de integrare economică interstatală și de regionalizare;
- b) Tendința de globalizare a economiei;
- c) a+b;
- d) Nici un răspuns nu este corect;
- e) Cele două tendințe sunt incompatibile.

6. Ce reprezintă piața mondială?

- a) Suma prețurilor mărfurilor vândute pe întregul glob;
- b) Suma importurilor și exporturilor de mărfuri;
- c) Ansamblul tranzacțiilor dintre agenții economici de pe glob;
- d) Suma piețelor naționale.

7. Diviziunea mondială a muncii este:

- a) Un proces de specializare internațională în producție a economiilor naționale,

reprezentând astfel temelia materială a fluxurilor economice internaționale;

- b) Categorie economică care exprimă relațiile stabilite între statele lumii în procesul dezvoltării producției și comerțului internațional;
- c) Un proces de specializare a unităților economice în confecționarea anumitor bunuri destinate schimbului și care ca urmare asigură creșterea eficienței procesului de producție.

8. Economiiile naționale reprezintă celula de bază a economiei mondiale deoarece:

- a) Formează cadrul de mișcare a factorilor de producție și al manifestării agenților economici;
- b) Stimulează dezvoltarea și creșterea economică;
- c) Prin dezvoltarea lor are loc adâncirea diviziunii mondiale a muncii;
- d) De dezvoltarea lor depinde dezvoltarea economică;
- e) a+b+c+d.

9. Ordinea economică mondială este determinată de:

- a) Raportul de forțe economice internaționale;
- b) Războaiele mondiale;
- c) Raporturile de schimb pe piața valutară;
- d) Revoluția tehnico-științifică;
- e) Nici un răspuns nu este corect;

10. Una din trăsăturile noi ale relațiilor economice internaționale postbelice o constituie:

- a) Dezvoltarea multilateralismului;
- b) Dezvoltarea bilateralismului;
- c) Dezvoltarea relațiilor economice cu țările membre ale unor organizații internaționale;
- d) Extinderea raporturilor economice dintre țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare;
- e) Dezvoltarea relațiilor economice între țările dezvoltate și fostele colonii.

Capitolul 2. Internaționalizare și Globalizare. Rolul societăților transnaționale (STN) în economia mondială

Obiective:

- A defini noțiunile ”interdependențe economice”, ”internaționalizare” și ”globalizare”;
- A identifica factorii determinanți ai globalizării;
- A interpreta fazele procesului de internaționalizare a economiei mondiale;
- A identifica avantajele, dezavantajele și implicațiile globalizării asupra societății contemporane;
- A determina efectele globalizării economice.
- A identifica noțiunea și caracteristicile unei societăți transnaționale (STN);
- A identifica impactul și efectele STN-urilor asupra economiilor naționale și cea globală;
- A analiza procesul de achiziții și fuziuni transnaționale;

Cuvinte-cheie: Globalizare, internaționalizare, transnaționalizare, revoluție tehnologică, tehnologii informaționale și de comunicații, securitate economică națională societăți internaționale, societăți multinaționale, societăți transnaționale, piața societăților transnaționale, firma globală, fuziunea, absorbția, integrarea pe orizontală și pe verticală.

2.1. Interdependențele economice și procesul internaționalizării.

Internaționalizarea, globalizarea, transnaționalizarea sunt noțiuni care exprimă trăsături importante și dinamice ale economiei mondiale contemporane. Ele nu sunt sinonime, deși au fost deseori utilizate cu același sens. Pentru a înțelege mai bine aceste noțiuni vom începe cu delimitarea conceptului și specificului interdependențelor economice dintre state, care reprezintă platforma de dezvoltare a acestor trei procese (internaționalizarea, globalizarea, transnaționalizarea). Interdependențele economice reprezintă totalitatea interacțiunilor reciproce dintre economiile naționale, precum și a fluxurilor economice internaționale, în cadrul economiei mondiale. Ele s-au constituit în timp pe baza unor factori obiectivi și subiectivi, printre care:

- a) diviziunea internațională a muncii;
- b) deschiderea economiilor naționale spre exterior, caracterizată îndeosebi prin ponderea exportului și importului în produsul intern brut;
- c) dezvoltarea revoluționară a tehnologiilor informaționale și de comunicații în economie;
- d) nivelul și evoluția prețurilor pe piața mondială;
- e) gradul de dezvoltare și de diversificare a schimburilor și fluxurilor economice;
- f) schimbările intervenite în economia mondială și în raporturile de putere pe plan internațional;
- g) factori politici și sociali, etc.

În perioada postbelică interdependențele economice s-au accentuat, manifestându-se sub o diversitate de forme, care stimulează procesul integraționist. În cel de-al doilea Raport al Clubului de la Roma, coordonat de laureatul premiului Nobel pentru economie, Jan Tinbergen, sunt reliefate următoarele interdependențe, generate de: 1) nevoia de alimente - unele țări au surplusuri, în timp ce altele au deficite alimentare; 2) nevoia de energie și minerale, în condițiile în care cererea și oferta au traiectorii geografice diferite; 3) problemele apărării mediului înconjurător; 4) speranțele de a reduce decalajele mari dintre țările bogate și țările sărace.

Luând în considerație amploarea și natura acestor interdependențe, „nici o națiune nu poate opta să trăiască într-o completă izolare față de celelalte...”.

În opinia altor autori, există trei tipuri de interdependențe și anume: a) funcționale (spre exemplu, în cadrul UNCTAD, interacțiunea problemelor comerciale, financiare și valutare pe plan mondoeconomic și regional); b) între politicile de dezvoltare pe termen scurt și cele pe termen lung promovate de state și grupări de state; c) dintre economiile naționale, în cadrul relațiilor economice desfășurate pe piața mondială.

Interdependențele dintre economiile naționale pot fi simetrice și asimetrice.

Interdependența simetrică se caracterizează prin specializare intraramurală și diviziune internațională a muncii pe plan orizontal. Se desfășoară între țări cu nivel de dezvoltare economic apropiat.

Spre deosebire de interdependența simetrică, ***interdependența asimetrică*** poate fi caracterizată prin specializare interramurală și diviziune internațională a muncii pe plan vertical. Acest tip de interdependențe este specific procesului de cooperare între țări cu nivele diferite de dezvoltare, ce, de regulă, rezultă în relații de dependență a țărilor Sud față de Nord.

Cele mai importante interdependențe dintre economiile naționale se creează prin următoarele canale:

a) prin schimburile de mărfuri și servicii; acestea sunt determinate de nivelul veniturilor consumatorilor din țările partenere și de competitivitatea produselor oferite pe piețele externe;

b) prin relațiile monetar-valutare, care se creează ca urmare a existenței unor monede diferite la nivel național;

c) prin relațiile financiare, concretizate în fluxuri financiare internaționale;

d) prin politicile economice.

Interdependențele dintre țări pot avea caractere diferite: ele pot fi de tip competitiv (non-cooperativ), de cooperare sau de coordonare.

Interdependențele dintre economiile naționale și economia mondială în ansamblul său sunt însă mult mai numeroase și mai complexe, ele depășind planul interdependențelor dintre ele. Economiiile naționale interacționează și cu alți actori ai economiei mondiale, cum ar fi societățile transnaționale sau organizațiile de integrare regională sau organizațiile internaționale, dar aceste relații sunt analizate în alte capitole ale manualului.

Internaționalizarea activității economice desemnează o treaptă sau un grad avansat de dezvoltare a interdependențelor dintre diferite domenii de activitate, ramuri și țări ale lumii. Unele surse denumesc acest proces mondializare. Mai recent, în lucrările de orientare liberală, care absolutizează rolul liberalizării piețelor și al dereglementării vieții economice, procesul este denumit **globalizare** și este abordat în opoziție cu dezvoltarea națională. J.K.Galbraith, cu referire la procesul de globalizare și implicațiile acesteia afirmă: „Amenințarea pe care o reprezintă internaționalizarea vieții economice - denumită globalism - poate părea iminentă. Țările, beneficiind de condiții sociale și de muncă mai bune, sunt silite să concureze cu țările în care salariile sunt mici, vulnerabilitatea economică este mai mare iar costurile de producție sunt mai scăzute”.

După opiniile unor economiști procesul de internaționalizare a economiei a parcurs două faze, în prezent aflându-se în cea de a treia fază.

Prima fază s-a derulat în primele trei decenii ale perioadei postbelice, concentrându-se printr-o dezvoltare a schimburilor dintre economiile țărilor lumii, care își păstrează caracterul lor național. O caracteristică acestei faze este că ponderea schimburilor externe în producția globală avea o pondere modestă (aprox. 7%), schimburile comerciale dintre țări erau dominate de materiile prime, în timp ce ponderea produselor manufacturate era în continuă creștere.

Cea de-a doua fază, specifică perioadei 1970-1990, de transnaționalizare, se caracterizează prin apariția de fluxuri de investiții străine. O caracteristică importantă a acestei etape este divizarea de către societățile transnaționale a procesului de producere și de localizare a producerii unor componente ale produsului finit în diferite țări ale lumii. Are loc o creștere importantă a procesului de **transnaționalizare**. Fenomenul de transnaționalizare a vieții

economice este strâns legat de alte doua aspecte: a) Existenta și activitatea societăților transnaționale, b) Fluxul de investiții directe, acestea din urmă devenind un factor de bază în deplasarea produselor și serviciilor peste frontierele țărilor.

Ani '90 marchează începutul **celei de-a treia fază**, denumita „economia fără frontiere” sau economia globala, caracterizata si prin existenta unor fluxuri de transfer tehnic și informațional la scară planetară, creșterea operațiunilor comerciale și financiare derulate prin mijloace tehnice moderne, datorită revoluției în domeniul informaticii și telecomunicațiilor, care permit desfășurarea schimburilor „24 ore din 24” și la scara întregii planete.

Așadar, ceea ce se numește astăzi cel mai adesea globalizare reprezintă, pe de o parte stadiul la care a ajuns procesul real, îndelungat al dezvoltării internaționalizării vieții economice sau al mondializării schimburilor economice și a interdependențelor dintre economiile naționale și state, proces care cuprinde nu numai schimburile, ci și celelalte laturi ale vieții economice.

La baza acestui proces se află câțiva factori esențiali precum: accelerarea schimbărilor tehnologice; multiplicarea și diversificarea schimburilor economice; viteza sporită cu care circula capitalurile; exigențele mari ale pieței mondiale; evoluția rapidă a esenței procesului de management, atât în producție cât și în procesul de organizare a tranzacțiilor comerciale.

Pe lângă faptul că globalizarea determină creșterea interdependențelor dintre țări și intensificarea internaționalizării, aceasta reprezintă și un proces de redistribuire a puterii economice și de accentuare a decalajelor și diferențierilor sociale la nivel mondial. De aceea, ea formează, îndeosebi în ultimii ani, obiectul unor aprige dispute teoretico-ideologice. În aceste dezbateri globalizarea este legitimată de ideologia liberală care consideră piața drept singurul reglator al vieții economice, atât pe plan național, cât și la scara economiei mondiale.

2.2. Factorii determinanți și efectele globalizării economice

Societatea contemporană trece în prezent prin schimbări structurale profunde, necunoscute în perioadele istorice anterioare. Problemele complexe ce s-au ivit în arena relațiilor economice internaționale sunt tot mai dificil de administrat. Ele sunt mai curând globale decât naționale, solicitând o rezolvare mai degrabă globală decât națională.

Globalizarea economiei mondiale poate fi definită ca fiind procesul de creștere a interdependențelor dintre statele naționale ca urmare a extinderii legăturilor transnaționale în diferite sfere ale vieții economice, politice, cultural-sociale. Așadar criteriul de bază al defnirii globalizării îl constituie **creșterea interdependenței** în diferite sectoare ale vieții social-politice și economice.

Deși termenul de „globalizare” își are originea încă în 1961, la mijlocul anilor '80, acest termen câștigă o circulație considerabilă, fiind asociat drept adjectiv unor astfel de termeni ca: piețe, instituții, ecologie, finanțe, stiluri de viață, comunicații, migrație, conferințe, societate civilă, evenimente și riscuri.

Potrivit opiniei mai multor economiști², se pare că termenul de “globalizare” a fost pentru prima dată folosit de **Theodore Levitt** în lucrarea sa “The Globalization of Markets” pentru a caracteriza schimbările care au avut loc în economia internațională ca urmare a expansiunii comerțului, investițiilor și tehnologiei.

Martin Albrow definește globalizarea drept *”totalitatea proceselor prin care popoarele lumii sunt încorporate într-o singură societate mondială, societatea globală”*.

Un alt cercetător – Anthony Giddens – afirmă că globalizarea reprezintă *„intensificarea relațiilor sociale în lumea întreagă, care leagă într-o asemenea măsură localitățile îndepărtate, încât evenimente care au loc pe plan local sunt privite prin prisma altora similare, petrecute la multe mile depărtare și invers”*.

Accentual asupra dimensiunii geografice este pus și de Emanuel Richter în încercarea sa de a defini globalizarea: *„Globalizarea este rețeaua globală care a adunat laolaltă comunități de pe această planetă, altădată dispersate și izolate, într-o dependență mutuală și o unitate ale „unei singure lumi”*.

Pe lângă aspectul geografic, cercetătorul român Ioan Bari, în definiția sa cu privire la globalizare face referință și la procesul de intensificare a interdependențelor dintre state, precum și la problemele globale: *„Procesul deosebit de dinamic al creșterii interdependențelor dintre statele naționale, ca urmare a extinderii și adâncirii legăturilor transnaționale în tot mai largi și mai variate sfere ale vieții economice, politice, sociale și culturale având drept implicație faptul că problemele devin mai curând globale decât naționale, cerând la rândul lor, o soluționare mai curând globală decât națională”*.

Globalizarea, după Bertrand Schneider, este o tendință care se manifestă în economia mondială, tendință accelerată de dezvoltarea societății informaționale...cuprinde atât economia cât și cultura, deci întregul bloc de relații umane, impunând reconsiderarea rolului statului național în economie și societate.

Francis Fukuyama avertizează, în “Schimbarea ordinii globale”, că nu toate culturile vor evolua identic în acest regim global. Cele cu o mai mare coeziune socială și cu un grad înalt de

---

² Gh. Postelnicu, C. Poatelnicu – Globalizarea economiei, Ed. Economică, București, 2000

încredere socială se vor adapta mai bine în loc să se destrame sub presiunile concurenței mediatice și economice ale noii ordini.

Analiza acestor definiții scoate în evidență atât aspecte *obiective*, cât și *subiective* pe care le implică conceptul de globalizare:

- *Pe de o parte* „aspectul geografic” pierde din relevanța sa datorită noilor tehnologii, noilor strategii utilizate de actorii economici, precum și politicilor acestora, atât de ordin național, cât și internațional;

- *Pe de altă parte*, globalizarea se intensifică continuu datorită faptului că oamenii au început să perceapă tot mai clar oportunitățile deschise de utilizarea noilor tehnologii, precum și de aplicarea în practică a noilor strategii și politici.

Alte aspecte caracteristice procesului de globalizare:

- Crearea unui sistem global în care oamenii, mărfurile, capitalul, simbolurile etc. sunt eliberate de contextul geografic;
- Internaționalizarea producției;
- Noul mediu competitiv;
- Noua diviziune mondială a muncii;
- Noile mișcări migratoare dinspre Sud spre Nord;
- Internaționalizarea statului și noile sisteme de guvernare globală;
- Societatea civilă globală;
- Intensificarea procesului de integrare economică;
- Transnaționalizarea vieții economice etc.

Analiza definițiilor existente cu privire la procesul de globalizare, precum și a aspectelor caracteristice ale acestui proces ne permite să constatăm faptul că nu există o definiție a globalizării într-o formă universal acceptată, și probabil nici definitivă. Motivul rezidă în faptul că globalizarea include o multitudine de procese complexe cu o dinamică variabilă atingând domenii diverse ale unei societăți. Ea poate fi un fenomen, o ideologie, o strategie, sau toate la un loc.

Acestea, dar și nu numai au influențat formularea unei definiții generalizatoare care să stea la baza analizei ulterioare a manualului respectiv. Astfel, definim globalizarea ca fiind: *„procesul dinamic al intensificării interdependențelor dintre statele naționale, ca rezultat al dezvoltării relațiilor transfrontaliere de natură economică, politică, socioculturală etc. și conturării unor probleme ce necesită o soluționare globală”*.

Factorii determinanți ai adâncirii procesului de globalizare a economiei mondiale sunt:

➤ *Liberalizarea comerțului internațional cu mărfuri*, care a permis realizarea schimburilor internaționale cu tot mai puține obstacole, la această evoluție favorabilă contribuind, în mod hotărâtor, sistemul GATT/OMC.

➤ *Liberalizarea comerțului cu servicii*, în special în domeniul telecomunicațiilor, asigurărilor și bancar, a constituit tendința dominantă a anilor '70 în SUA, fiind continuată în anii '80 în Marea Britanie și ulterior în Uniunea Europeană și Japonia. Tendința continuă și în prezent, incluzând și țările Europei Centrale și de Est.

➤ *Liberalizarea investițiilor străine directe*. Dacă până în 1970 activitatea internațională se concretiza în schimburi comerciale de bunuri și servicii între state – comerțul internațional fiind forța care genera dezvoltarea economiei mondiale – ulterior, importanța circulației capitalurilor a crescut, un loc important revenind societăților transnaționale care își bazează activitatea pe investiții străine directe. În 1980 comerțul internațional a crescut de două ori mai rapid decât PIB, iar fluxurile de investiții străine directe au crescut de două ori mai repede decât comerțul internațional. Cauzele care au stat la originea expansiunii investițiilor străine directe în ultimul deceniu au fost diverse: a) Extinderea producției internaționale promovată de societățile transnaționale; b) Gradul de dezvoltare economică sau stadiul de implementare al reformelor; c) Amplificarea mișcării capitalurilor generată de un număr mare de fuziuni și achiziții transfrontaliere; d) Apariția formațiunilor integraționiste; e) Globalizarea producției și internaționalizarea piețelor; f) Amplificarea transferului internațional de tehnologie etc.;

➤ *Liberalizarea piețelor de capital* ca urmare a eliminării treptate a obstacolelor impuse circulației devizelor și a capitalului, reprezintă un pas favorabil în vederea formării unor piețe financiare globale. Legătura strânsă existentă între piața monetară și piața bunurilor și serviciilor determină cursul de schimb să reacționeze imediat la toate mutațiile care intervin în sistemul economic mondial. Banii, în calitatea lor de mijloc general de schimb, îndeplinesc în ultimul timp funcții tot mai complexe așa încât dezvoltarea pieței monetare a avut loc odată cu dezvoltarea pieței bunurilor și serviciilor;

➤ *Progresul tehnic*, care a permis creșterea gamei de produse, diminuarea costurilor de transport, creșterea vitezei, a siguranței, transmiterea cu rapiditate a informațiilor etc.

➤ *Dezvoltarea comunicațiilor globale și a rețelei Internet* reprezintă un factor decisiv în procesul globalizării, dar și cel mai mare eveniment tehnologic și social, în același timp. Internetul nu este numai un fenomen tehnologic, ci și unul social, prin participarea utilizatorilor, din ce în ce mai numeroși, la structura lui actuală. Odată instaurat în fibrele societății, Internetul a produs și produce consecințe noi pentru societate, cel mai important dintre acestea fiind procesul de globalizare. Creșterea fără precedent a vitezei de transmitere a informațiilor, diversificarea mijloacelor de transmitere a informațiilor și sporirea fiabilității acestora sub

impactul noilor tehnologii conduc neconținut la sporirea „vizibilității transfrontaliere” a evenimentelor naționale. Acestea determină că un eveniment dintr-o țară să exercite, instantaneu, un impact asupra altei țări. Evenimentele, subiectele și problemele nu mai pot fi menținute în interiorul granițelor unei țări sau regiuni; dacă sunt importante, ele se transformă în evenimente globale, subiecte globale și probleme globale.

➤ Începând cu anii '70, *interesul comun al umanității* de preservare (apărare) a mediului înconjurător s-a concretizat prin apariția unor concepte, cu vocație globală: *bunurile comune ale umanității*, *dezvoltarea durabilă* și *securitatea ecologică*, care au constituit noi factori ce au dinamizat procesul de globalizarea economiei mondiale.

Globalizarea este un proces greu de controlat la scară planetară, deoarece elementele componente fac parte dintr-un angrenaj complex, așa încât disfuncțiile care apar la nivelul unui subsansamblu, pot crea crize la nivelul întregului sistem.

Globalizarea constă în transnaționalizarea până la supranaționalizare în special în domeniile comerțului, tehnologiilor de vârf, fluxurilor de capital, dar și a producției și al consumului. Deci, transnaționalizarea, alături de procesele expuse mai sus, reprezintă un proces caracteristic al globalizării, dar și un vector determinant al acestui proces.

Termenul de globalizare a dobândit o forță emoțională destul de mare, fiind considerat un proces cu efecte benefice - o adevărată soluție pentru viitoarea dezvoltare economică mondială dar, în același timp, majoritatea autorilor consideră acest proces *inevitabil* și *irreversibil*. Altfel, orice s-ar întâmpla, procesul în sine nu poate fi stopat. Dincolo de argumentul favorabil al globalizării prin care avantajele ar depăși costurile induse, remarcăm și o serie de critici globalizării exprimate, în primul rând, de chiar manifestanții care se adună de fiecare dată când o reuniune internațională discută globalizarea. Motivația atitudinii de respingere a globalizării este nerespectarea spiritului democrației în relația dintre state și încălcarea independenței și suveranității țărilor slab dezvoltate, în care trăiește marea majoritate a populației planetei.

Criticile s-au accentuat în măsura în care s-a observat că modelul anglo-american al globalizării neoliberale a înregistrat eșecuri și a generat dereglări economice și pierderi pentru țările Americii Latine, ale Asiei și pentru alte țări.

Globalizarea este un proces greu de controlat la scară planetară, deoarece elementele componente fac parte dintr-un angrenaj complex, așa încât disfuncțiile care apar la nivelul unui subsansamblu, pot crea crize la nivelul întregului sistem.

Efectele globalizării sunt diverse și greu de anticipat, cuprind toate domeniile de activitate a unei țări. Totuși, cele mai proeminente efecte ale globalizării se resimt în modificarea structurilor economiei mondiale. Printre principalele efecte distingem:

A. În structurile de piață și formele de concurență, globalizarea determină atât concentrarea puterii unor agenți economici (STN, instituții financiare), cât și sporirea concurenței pe piețele mondiale.

B. Globalizarea produce o modificare substanțială a caracteristicilor și mecanismelor de coordonare a politicilor internaționale, precum și a relațiilor de cooperare și concurențiale dintre principalii poli de putere. Drept consecință, influența globalizării asupra Ordinii Economice Mondiale (O.E.M.) este semnificativă. Astfel, rolul G7 în configurarea ordinii mondiale s-a consolidat începând cu anii '90, iar SUA a devenit o putere hegemon a lumii. Această situație ridică însă numeroase întrebări. Cum va evolua Rusia ca pol de putere în relație cu ceilalți poli, dacă ea va fi marginalizată în raport cu cele mai importante evoluții ale procesului de globalizare? (și pentru China se poate formula o problemă asemănătoare).

C. Rolul STN în structurarea actualei O.E.M. este în creștere, deoarece pe anumite piețe de mărfuri sau servicii, STN sunt cele care determină în mod hotărâtor echilibrul sau dezechilibrul pieței. În prezent principalul agent al comerțului internațional este reprezentat de societatea transnațională și nu de economiile naționale. Astfel, piețele internaționale, dominate de un număr tot mai mic de mari STN devin piețe cu structuri de oligopol: STN-urile au posibilitatea de a impune prețul mondial. Drept consecință, firmele sau uneori chiar țările mici sau în dezvoltare devin doar „price taker”, neavând capacitatea de a mai influența prețul mondial pe piețele respective.

De asemenea, activitatea STN este decisivă și pe piața creditului internațional (băncile transnaționale), pe piața de capital internațională și pe piața valutară internațională, acțiunea lor influențând uneori decisiv formarea ratelor dobânzii sau stabilirea ratelor de schimb. Totodată, crearea unor coaliții între marile STN poate duce la crearea unor grupuri puternice de presiune asupra guvernelor țărilor, în primul rând ale celor dezvoltate.

D. Diminuarea rolului guvernului național ca urmare a extinderii acțiunii capitalului investițional internațional, a societăților transnaționale, precum și datorită accentuării competiției pe piețele internaționale de resurse create. Într-o economie globală societățile transnaționale nu ar putea fi controlate sau constrânse de politicile naționale, dar se vor supune însă standardelor de reglementare națională stabilite și propuse de comun acord. Guvernele naționale nu mai pot adopta nici un fel de reglementare efectivă contrară acestor standarde, în detrimentul corporațiilor care funcționează în interiorul granițelor lor.

E. Gestionarea de către stat a suveranității naționale, definită în perioadele anterioare ca un control total al activităților economice desfășurate pe teritoriul național, este profund modificată de globalizare. Specialiștii au semnalat faptul că discuțiile privind suveranitatea economică națională se concentrează în această etapa a

globalizării asupra securității economice naționale. În concepția statelor privitor la conținutul securității naționale, în contextul globalizării survin două modificări esențiale. Aceste modificări de abordare au fost clar definite de către administrația americană în anii '90:

-principala componentă a securității naționale o reprezintă componenta economică.

-securitatea nu mai este raportată doar la stat ca entitate, ci și direct la persoanele individuale, membre ale unei comunități naționale.

În acest context, rolul statului în gestionarea suveranității economice se materializează având ca limite creșterea competitivității naționale – creșterea bogăției naționale pe seama participării la relațiile economice internaționale și asigurarea securității economiei naționale.

F. Rolul organizațiilor economice internaționale în configurarea O.E.M. este în creștere:

- a.** Ele au reprezentat de regulă cadrul de stabilire a „regulilor de joc” din economia mondială la nivelul diferitelor subsisteme ale economiei mondiale, fiind considerate drept cele mai importante instanțe de promovare a punerii în aplicare a ideilor neoliberale în majoritatea țărilor lumii.
- b.** Unii specialiști văd însă în instituțiile financiare internaționale „centre de putere”, care ar acționa oarecum independent în raport cu statele membre, prin elitele lor tehnocratice. Acestea ar avea tendința de a-și autonomiza deciziile, corelându-le cu interesele altor elite ca, de exemplu, cele ale lumii de afaceri financiare private. În plus, ele formează alianțe cu elitele tehnocratice din țările în care sunt aplicate programele lor economice, alianțe care tind să depășească logica intereselor naționale sau chiar pe cea a echilibrului mondial (de pildă, finanțarea de către Banca Mondială a construcției unei uzine nucleare în Filipine, într-o zonă cu mari riscuri seismice, la inițiativa elitelor de conducere ale acestei țări).

Globalizarea are o sumă apreciabilă de efecte pozitive și negative. Printre cele mai importante **efecte pozitive ale globalizării economice**, menționăm:

- Liberalizarea și creșterea transparenței economiei mondiale, care a dus la limitarea politicilor protecționiste și a impulsat comerțul mondial cu mărfuri și servicii, fluxurile internaționale de capital și a forței de muncă. Ca rezultat, a crescut semnificativ volumul investițiilor directe la nivel mondial, rolul corporațiilor transnaționale.
- Posibilitatea atragerii de investiții străine directe;
- Acces lărgit și liber la piețe externe de desfacere pentru firme și țări;
- Intensificarea concurenței internaționale - adâncirea specializării și diviziunii internaționale

a muncii ceea ce determină creșterea productivității nu numai la nivel național, dar și la cel mondial.

- Diversificarea considerabilă a domeniilor de activitate a întreprinderilor, fapt ce a devenit posibil atât în rezultatul progresului tehnologic, cât și a posibilităților mai largi de gestionare în baza noilor mijloace de comunicare.
- Accesul facil la finanțare externă în condiții uneori mai avantajoase decât cele oferite de piețele interne de credit sau de capital.
- Impulsionarea dezvoltării progresului tehnologic, raționalizarea producerii la nivel global, difuzarea tehnologiilor moderne și, de asemenea, presiunea din partea concurenților în favoarea implementării continue a inovațiilor.
- Acces mai facil la tehnică și tehnologiile moderne, la metodele moderne de management, marketing ș.a.;
- Globalizarea extinde punțile de comunicare dintre comunități. Deține pentru aceasta suficiente canale, cum ar fi companiile multinaționale, ONG-urile, domeniul educațional, Internetul, care, în era informațională, sunt de un real folos migrației internaționale și sporirii contactelor umane.
- Creșterea volumului și mărirea vitezei de transmitere a informației, crearea rețelei mondiale - Internet. Scăderea bruscă a cheltuielilor de transport și de comunicație, diminuarea considerabilă a cheltuielilor de prelucrare, păstrare și utilizare a informației. În rezultat a fost pusă baza unei infrastructuri informaționale internaționale;
- Micșorarea semnificativă a costurilor, ca urmare a măririi volumurilor de producție și optimizării utilizării factorilor de producție ceea ce determină creștere economică stabilă.
- Instituirea unui șir de organizații economice internaționale - FMI, Banca Mondială, OMC etc., care sprijină statele în curs de dezvoltare în promovarea reformelor;
- extinderea valorilor democratice, apărarea identității individuale, întărirea dorinței oamenilor de a trăi într-un sistem guvernat de lege și prin lege;
- încurajarea reformelor politice și economice;
- stimularea integrării;
- îmbogățirea culturală prin simbioză și convergență;
- protecția mediului înconjurător, dar și „libera circulație” a securității etc.

Suntem de acord cu analistul Hans Blommestein, că, pentru prima oară în istorie, azi, o piață tehnologică globală transformă lumea financiară, cea a afacerilor, cea politică și psihologia, făcându-le de nerecunoscut. Din perspectiva pieței libere, globalizarea va genera o prosperitate fără precedent, pe măsură ce tot mai multe națiuni vor participa la economia globală, iar fluxurile

tehnologice și financiare dinspre țările dezvoltate spre cele mai puțin dezvoltate vor determina o egalizare a bogăției și o dezvoltare a întregii lumi.

John Gray accentuează că globalizarea, pe care o vede ca pe o interconectare susținută de tehnologie între evenimente politice, economice, culturale mondiale, are, în acest ultim spațiu, efect de hibridizare a culturilor, păstrare, înnoire și dezvoltare a identităților culturale.

Dar globalizarea are și **efecte negative**, cum sunt:

➤ *Scăderea siguranței la toți indicatorii.* În contextul procesului de globalizare, comunicațiile și tehnologiile noi pot fi utilizate deopotrivă de state, instituții și persoane oneste și de rețele ale crimei organizate, organizații și grupări teroriste, acestea din urmă realizându-și, astfel, propaganda proprie sau difuzându-și amenințările, dar și procedând la spălarea banilor (prin sistemul e-Money) sau afectând securitatea statelor, prin spargerea sistemelor de protecție a computerelor. Globalizarea naște insecuritate pe cele mai diverse căi: ale terorismului politic transnațional, radicalizarea fanatismelor etnice și religioase, ale traficului ilegal de arme și mijloace letale neconvenționale, de droguri și persoane, ale migrației clandestine, ale proliferării armelor de distrugere în masă, ale agresiunii economico-financiare și provocării de catastrofe de mediu;

➤ În plan cultural, după Jean-Pierre Warnier, globalizarea conduce la sărăcirea valorilor culturale și naționale, precum și *fragmentează* culturile în „subculturi”: homosexualitate, a vârstei a treia, a fanilor fotbalului etc., sau culturi de „nișă”, care nu oferă soluții de integrare pentru indivizii ce le compun;

➤ Aspectele negative sunt multiple și pentru că globalizarea este un proces necontrolat, necondus, neguvernabil. Scăpată de sub controlul politic, globalizarea economică duce, de exemplu, la *haos economic* și la *devastare ecologică* în multe părți ale lumii. De notat aici și influența globalizării asupra democrației: aceasta, după Joseph Stiglitz (*La grandedésillusion*, Fayard, 2002), pare să înlocuiască dictatura elitelor naționale cu dictatura finanței internaționale;

➤ Îngrijorătoare sunt, de exemplu, fenomenele de fragmentare și *slăbire a coeziunii sociale*, de localism, pe întinse arii ale globului. Practic, prin globalizare, are loc o *deteriorare a distribuției veniturilor*, se multiplică crizele financiare și economice, cu mari efecte asupra vieții sociale și politice, inclusiv pericolul dezintegrării statale.

Analiștii procesului de globalizare conchid că progresul intens pe care îl aduce în diverse domenii este neuniform. Mai mult, globalizarea face ca structurile economice și sociale care nu se adaptează rapid să se tensioneze la extrem, putând cauza conflicte majore. Cei frustrați economic, social și de altă natură pot recurge la diverse mijloace de protest, cu sprijinul

tehnologiilor moderne. Economiiștii romani cred, în acest sens, că marea provocare pentru omenire, în epoca globalizării, este de a reduce sursele de slăbire a coeziunii sociale, sentimentul de frustrare al unor grupuri și comunități, neînțelegerile între civilizații.

Globalizarea este un sistem sau un fenomen complex, uneori ambivalent, chiar contradictoriu, care a fost privit și analizat în mod diferit de către cei care și-au asumat acest risc sau această răspundere. Dincolo de aceste analize, globalizarea rămâne un fapt real, viu, cu care trebuie să ne confruntăm, independent de voința sau opțiunea noastră. Se consideră că cel mai mare pericol pe care-l poate implica globalizarea este dezumanizarea unora dintre cei pe care valul ei îi înghite pur și simplu. Cucerită de piață, dopată de televiziune, sport sau Internet, lumea globalizată trăiește în același timp pe fondul unei crize generale a sensurilor vieții, un dezastru cultural și educațional global, simptom îngrijorător, dar sigur, al barbarizării societății viitorului.

Referindu-ne la perspectivele globalizării, considerăm oportun de menționat, că două dintre procesele ce caracterizează procesul de globalizare: liberalizarea și integrarea economică, pot deveni contradictorii în evoluția lor (la limită).

Astfel, liberalizarea internațională totală ar presupune în final eliminarea tuturor obstacolelor naționale din calea fluxurilor internaționale. Într-o situație de acest gen granițele statale ar avea doar o importanță formală, în fapt, autoritățile statale nu ar mai avea nici un fel de control asupra activităților economice derulate pe teritoriul lor. Evoluția la limita extremă a liberalizării economiei ar putea conduce la anarhie economică și politică.

Cealaltă evoluție la limită ar fi o formă de guvernare totalitară (autoritară) globală, ca urmare a unui posibil exces de integrare economică la nivel mondial. În opinia autorilor, crearea unui guvern mondial este o soluție inacceptabilă, necăutând la faptul că au părut simple exerciții retorice și voci care au propus crearea acestui drept soluție crizelor globale prefigurate încă din anii '70.

Doar prin evitarea evoluțiilor către extreme a procesului de globalizare se va putea menține o ordine mondială tolerabilă. Alternativa evoluției către extreme a globalizării o constituie cooperarea internațională. Menținerea proceselor de globalizare și a relațiilor economice internaționale sub controlul statelor naționale și realizarea ordinii economice internaționale prin cooperarea între state ar crea mai multe șanse de realizare a unei împărțiri mai echitabile a beneficiilor și a costurilor acestui proces. Procesele economice de orice tip nu sunt tolerate la nesfârșit de către oameni, dacă ele nu asigură o împărțire echitabilă, atât a beneficiilor, cât și a costurilor între membrii comunității internaționale.

2.3. Caracteristicile și implicațiile STN în economia mondială

Esență, evoluție și caracteristici ale societăților transnaționale

Unul dintre fenomenele ce au contribuit la extinderea procesului de globalizare este transnaționalizarea vieții economice, căreia îi revine un rol hotărâtor. Procesul de transnaționalizare înseamnă trecerea de la internațional la transnațional prin îngemănarea globalului și multinaționalului. Acest fenomen este strâns legat de apariția societăților transnaționale (STN).

STN-urile constituie, astăzi, cea mai importantă forță de determinare și de promovare a interdependențelor mondiale. Ele se manifestă simultan în toate spațiile economice cunoscute – micro – macro – mondo, ștergând, de fapt, granițele dintre ele. Fiecare STN are drept scop final să devină o firmă globală, care să manufactureze produse globale. Microsoft, Coca-Cola, Bayer, Sony, Toyota, ca și multe altele, sunt de mult timp firme globale.

Cu privire la definirea STN, există diferite opinii. Mulți autori pornesc de la ideea că o STN este o întreprindere care controlează unități de producție localizate în mai multe țări, indiferent de talia acestora. Alții exclud criteriul producției, considerând că orice societate mare, care are filiale în mai multe țări deja este o societate transnațională. Al treilea definesc STN ca o firmă care-și extinde activitatea economico- financiară dincolo de granițele țării de origine. Ea constituie un ansamblu integru la scară internațională, format dintr-o societate principală – firma-mamă și un număr de filiale, adică de firme dependente de societatea principală, amplasate în diferite țări.

În rapoartele UNCTAD, societatea transnațională este definită ca o entitate economică formată dintr-o companie-mamă și filialele ei în străinătate. Compania transnațională în general este privită ca o întreprindere care deține entități în una sau mai multe țări, ce operează după un sistem unic de luare a deciziei care implementează politici coerente și o strategie comună. Entitățile în mod normal sunt legate de holding, sau în caz contrar una sau mai multe dintre ele pot avea o influență semnificativă asupra altora și în mod particular de a împărtăși cunoștințele, resursele și responsabilitățile cu ceilalți.

În literatura de specialitate este general acceptată definiția potrivit căreia societatea transnațională este o întreprindere de talie mare ce-și are sediul în țara de origine, dar posedă filiale în proprietate totală sau parțială în diferite țări **adoptând o organizare și o strategie la scară mondială.**

Această definiție subliniază, în primul rând, faptul că firmele de talie mondială au început prin a se constitui ca mari societăți pe plan național, ceea ce a condus la un intens proces de centralizare și concentrare a capitalului. În al doilea rând, ele și-au diversificat producția înainte

de a începe să se internaționalizeze, iar, în al treilea rând, originea națională, forța și slăbiciunile economiei de unde provin se vor reflecta și în competitivitatea și strategiile ce urmează să le adopte.

Alți autori consideră că corporația transnațională este acea entitate economică formată dintr-o firmă-mamă și din filialele ei din mai multe țări, care este caracterizată de internaționalizarea producției, care se bazează pe un „bazin” internațional de resurse umane, materiale și financiare, și care promovează la scară globală un anumit set de valori proprii. Din cele expuse, rezultă o definiție generală, potrivit căreia STN reprezintă întreprinderi mari, ce-și desfășoară activitatea economico-financiară prin intermediul filialelor sale amplasate în diferite țări.

Companiile internaționale, multinaționale, globale și transnaționale diferă între ele prin scopul și gradul de interacțiune al operațiunilor acestora în afara țării. **Companiile internaționale** – sunt companii importatoare și exportatoare care nu au investit în afara țării natale. **Companiile multinaționale** – au investit în alte țări, dar nu au oferte coordonate de produse pentru fiecare țară. Mai mult sunt focusate în ideea adaptării produselor și serviciilor sale pentru fiecare piață individual. **Companiile globale** - sunt prezente și au investit în mai multe țări. Ele își vând produsele sale unificate prin promovarea aceleiași imagini /mărci (brând) pe toate piețele. În general dirijează dintr-un singur oficiu corporativ care este responsabil pentru strategia globală. În mod obișnuit pun accentul pe volume, managementul costurilor și eficiență. **Companiile transnaționale** – sunt organizații mult mai complexe. Ele au investit în operațiuni străine, dirijează afacerile dintr-un centru unic, susțin competențe de cercetare-dezvoltare și de marketing pentru fiecare piață străină în parte.

Apărute la început în industrie, STN-urile s-au extins și în alte sectoare, precum tehnologiile, băncile, turismul, asigurările, comerțul etc. 60% din STN-uri activează în sectorul secundar, 37% – în sectorul terțiar și doar 3% în sectorul primar. Este cert că, în prezent, corporațiile transnaționale constituie principalii actori ai procesului de globalizare a vieții economice.

Ele au generat apariția tendințelor de globalizare a concurenței și de internaționalizare a diverselor interese economice. Adevărata dimensiune a complexității universului economic, în care trăim astăzi, o putem percepe mai bine în măsura în care înțelegem că societatea transnațională este un adevărat agent al globalizării. De menționat că o STN se deosebește de o întreprindere națională prin modalitatea de obținere a profitului. În cazul STN-urilor, o parte a profitului reprezintă rezultatul folosirii capitalului propriu în alte țări, al folosirii forței de muncă, resurselor naturale, capacităților

de producție ale acestor țări. STN-urile au posibilitatea de a manevra cu producția în direcția dorită: acolo, unde-s cheltuielile mai mici, unde factorii de producție sunt mai ieftini, impozitele sunt mai mici, astfel obținând profituri mari.

Revista Forbes realizeaza anual topul celor mai profitabile companii din lume. În anul 2012 acest titlu fiind obținut de producătorul rus de gaze naturale Gazprom care a realizat un profit de 44,46 miliarde de dolari depășind astfel Exxon Mobil, care a avut un profit de 41,6 miliarde de dolari, potrivit revistei Forbes. Pe poziția a treia s-a situat Industrial and Commercial Bank of China, cu 32,2 miliarde de dolari.

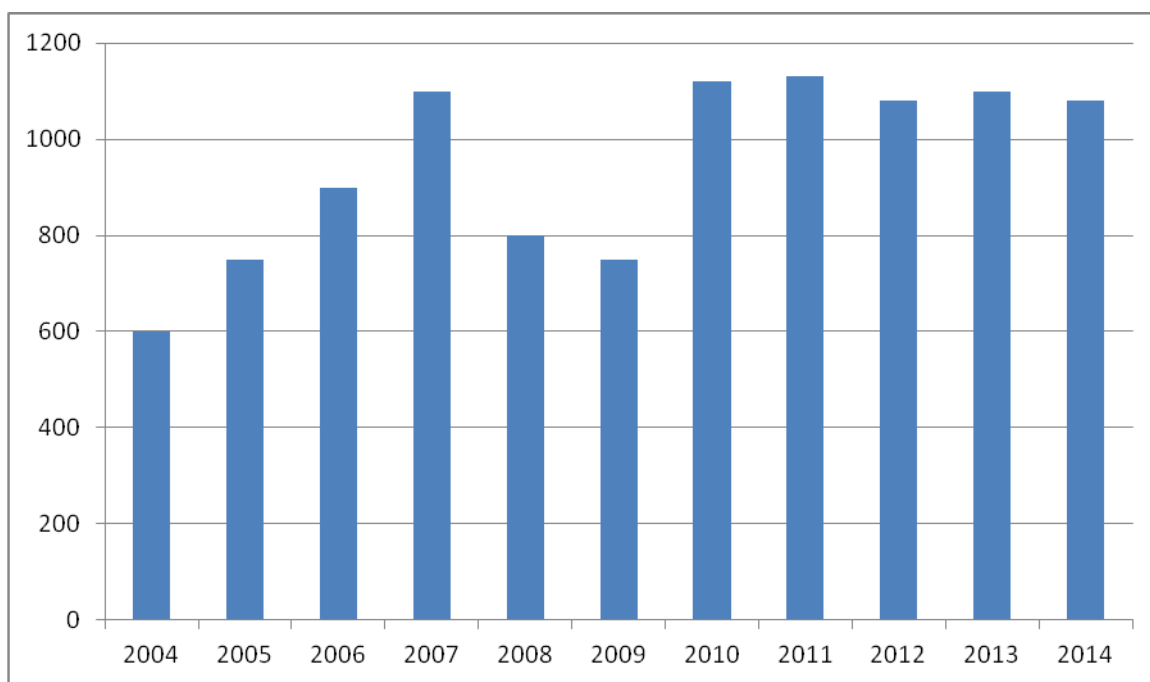

Figura 2.1. Marimea profitului STN in anii 2004-2014 (mlrd.dol.SUA)

În cadrul economiei globale dimensiunile firmelor au devenit un parametru esențial. Mărimea întreprinderilor (CTN) condiționează expansiunea lor peste hotare, creând, totodată, o sinergie operațională și financiară menită să-i reducă vulnerabilitățile, să-i sporească posibilitățile de a rezista mai ușor la șocurile economice apărute pe parcurs și să-i mărească șansele de a-și exercita puterea asupra anumitor piețe. De aceea, în contextul noului val al globalizării capitalului, firmele urmăresc nu numai atingerea unor dimensiuni optime, dar își

focalizează atenția și spre consolidarea rețelelor de producție globală. Tot atât de important este faptul că dimensiunile activității economice pot să pună firmele într-o poziție competitivă mai bună, oferindu-le o capacitate de acțiune sporită într-un mediu de afaceri, uneori, incert și cu o evoluție rapidă sub presiunea transformărilor tehnologice. Acest fapt a devenit o cerință fundamentală într-o economie bazată pe cunoștințe științifice și costuri foarte înalte de cercetare. Impactul tehnologiilor moderne a condus la restructurarea multor industrii, forțând, în același timp, firmele să-și reconsidere strategiile. Firește, toate elementele menționate mai sus pot să acționeze cu o intensitate mai mare sau mai mică, în funcție de specificul fiecărui domeniu de activitate. Cert este faptul, că acel echilibru dintre industrii, care înainte se forma și era urmărit la scară națională, și-a extins acum sfera de cuprindere la scară mondială, creându-se condițiile unei interdependențe strategice, în cadrul căreia firmele transnaționale acționează, concomitent, pentru a-și proteja pozițiile oligopoliste vis-à-vis de alți competitori majori. Reacțiile apar, de obicei, în cascadă, fiecare firmă încercând să țină pasul. Din aceste motive, dimensiunile firmei constituie unul din factorii de penetrare pe piață. Așa se explică de ce unele corporații au acordat, în ultimul timp, o atenție atât de mare consolidării pozițiilor lor peste hotare, performanțele economice ale multora dintre ele nemotivând întru totul aceasta.

Pe piața mondială, nu oricare întreprindere poate să intre în categoria STN-urilor. Pentru aceasta, respectivele întreprinderi trebuie să aibă dimensiuni considerabile: un mare potențial economic, un grad înalt de activitate pe arena internațională, o cifră mare de afaceri, un volum mare de investiții directe externe, o pondere înaltă în exporturile mondiale.

Centrul ONU privind STN-urile, constituit în 1975, a evidențiat următorii indici ai unei STN:

- 1) volumul cifrei de afaceri să fie mai mare de 2 mlrd USD;
- 2) prezența filialelor în nu mai puțin de 6 țări;
- 3) ponderea activelor peste hotare să constituie 25%-30% din volumul total al activelor companiei;
- 4) 20%-30% din volumul cifrei de afaceri să revină vânzărilor efectuate peste hotarele țării de origine.

În clasificările STN prezentate de UNCTAD este important de a selecta principala societate-mamă pentru orice întreprindere asociată. Deoarece în definiția companiei transnaționale nu este menționat aspectul controlului majoritar, este posibil pentru o întreprindere să fie asociată cu mai multe companii transnaționale. În acest caz, în tabelurile ce cuprind informația privind date corporative, întreprinderile au fost tratate ca asociați numai de societatea-mamă care deține o cotă parte mai mare în holding.

Pentru a realiza care este forța acestor societăți în economia mondială actuală, e suficient să

apelăm la estimările recente privind activitatea acestora. Conform raportului UNCTAD, „World Investment Report”, în anul 2014, existau 82 mii de STN-uri, cu circa 807 mii de filiale, la nivel global, din care aproape jumătate erau localizate în țările în dezvoltare. Aceste companii realizează 1/3 din exporturile mondiale, 1/10 din PIB-ul mondial, dețin o pondere de peste 90% în investițiile străine directe, 95% din brevete și licențe. Profitabilitatea acestor companii oscilează în dependență de schimbările conjuncturale pe piața mondială, dar menținându-se la un nivel destul de înalt (vezi tabelul următor).

În conformitate cu clasificarea efectuată de revista Fortune Global, publicată în luna iulie a.2015, primele 500 cele mai mari corporații transnaționale pe glob au înregistrat venituri în mărime de 31.2 trilioane de dolari SUA și profituri de 1.7 trilioane în a. 2014. Toate aceste 500 companii, care reprezintă 36 țări, aveau circa 65-milioane de angajați în întreaga lume. În tabelul următor sunt prezentate primele cele mai mari 10 companii după mărimea veniturilor înregistrate în anul fiscal aprilie 2014 – martie 2015.

Tabelul 2.1 . Clasificarea CTN după mărimea veniturilor totale

clasificare	Companie	Țara	Sector economic	Venitul total in mlrd.USD
1	Walmart	United States	Comert	\$485.7
2	Sinopec	China	Petrolier	\$446.8
3	Royal Dutch Shell	Netherlands United Kingdom [†]	Petrolier	\$431.3
4	China National Petroleum Corporation	China	Petrolier	\$428.6
5	ExxonMobil	United States	Petrolier	\$382.6
6	BP	United Kingdom	Petrolier	\$358.7
7	State Grid Corporation of China	China	Power	\$339.4
8	Volkswagen	Germany	Auto	\$268.6
9	Toyota	Japan	Auto	\$247.7
10	Glencore	Switzerland United Kingdom	Bunuri	\$221.0

Clasificarea companiilor după țara de origine este prezentată la fel de de revista Fortune și include : SUA cu 128 companii, China – 98, Japonia 54, Franța – 31, Marea Britanie – 29,

Germania – 28, Korea de Sud – 28 și se referă la primele cele mai mari 500 corporații.

În afară de cifra de afaceri, care este la baza multor clasificări ale CTN în economia mondială se folosesc și alți criterii cum ar fi indicele transnaționalizării și ponderea activelor străine în totalul de active ale companiilor. Indicele Transnaționalizării (TNI) este o modalitate de a clasa companiile multinaționale care au o prezență globală. Este calculat ca media aritmetică a trei corelații. Raportul dintre activele externe și activele totale. Raportul dintre vânzări externe și total vânzări. Raportul dintre ocuparea forței de muncă externe și totalul ocupării forței de muncă. TNI – a fost dezvoltat de Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare. Companiile multinaționale sunt de asemenea clasificate după valoarea activelor străine care le dețin. Totuși, clasamentul TNI poate să difere deosebit de mult de acesta. Cadrul conceptual care stă la baza acestui indice ajută să evalueze măsura în care activitățile și interesele companiilor sunt înglobate în țara lor de origine sau în țara gazdă. O valoare crescută a acestui indice (TNI), poate să ridice întrebări despre localizarea unei țări gazdă (o piață mică de exemplu) sau poate indica un nivel înalt de competitivitate din partea firmelor din țara de origine. Neajunsul acestui indice este faptul că el nu ia în calcul mărimea pieței din țara gazdă, nici nu face diferență între companiile ale căror activități sunt concentrate în câteva țări străine și companiile ale căror activități sunt răspândite în numeroase țări gazdă.

Un interes aparte în stabilirea locului și rolului acestor firme în procesul globalizării îl reprezintă urmărirea topului primelor corporații transnaționale ierarhizate în funcție de volumul total al activelor deținute în străinătate. Analiza principalelor o sută de STN, fără cele financiare, arată că acestea dețin 11% din activele totale, 14% din vânzările globale, 14% din angajații mondiali (tabelul). Principalele companii sunt ale SUA, Marii Britanie, Germaniei, Japoniei și ale tigrilor asiatici.

Tabelul 2.2 . Clasificarea CTN după mărimea activelor în străinătate

clasificarea	Corporatie	Țara	Sector economic	Active straine (in Mill.dol.SUA)	Active totale (in Mil.dol.SUA)
1	General Electric Co	United States	Electrical & electronic equipment	331 160	656 560
2	Royal Dutch Shell plc	United Kingdom	Petroleum expl./ref./distr.	301 898	357 512
3	Toyota Motor	Japan	Motor vehicles	274 380	403 088

	Corporation				
4	Exxon Mobil Corporation	United States	Petroleum expl./ref./distr.	231 033	346 808
5	Total SA	France	Petroleum expl./ref./distr.	226 717	238 870
6	BP plc	United Kingdom	Petroleum expl./ref./distr.	202 899	305 690
7	Vodafone Group Plc	United Kingdom	Telecommunications	182 837	202 763
8	Volkswagen Group	Germany	Motor vehicles	176 656	446 555
9	Chevron Corporation	United States	Petroleum expl./ref./distr.	175 736	253 753
10	Eni SpA	Italy	Petroleum expl./ref./distr.	141 021	190 125

Performanțele obținute de STN-uri se datorează evoluției dinamice, din momentul apariției lor și până în prezent. Sunt distinse câteva generații de STN-uri:

- prima generație a STN-urilor a activat în cadrul imperiilor coloniale – sfârșitul sec. XIX-lea și începutul sec. XX-lea (sectorul primar și secundar);
- a doua generație a STN-urilor a activat în perioada interbelică și mijlocul sec. al XX-lea. Activitatea acestor STN-uri era orientată, preponderat, spre producerea armamentului și echipamentului militar;
- a treia generație a STN a apărut la începutul anilor '60 – dezvoltarea revoluției tehnico-științifice și creșterea cererii de consum. Scopul STN-urilor constă în obținerea piețelor de desfacere, surselor de materii prime, alocarea capitalului în diferite țări. Formarea STN-urilor avea loc în condițiile acutizării concurenței în economia mondială și începutului integrării în Europa de Vest;
- a patra generație a STN-urilor apare începând cu anii '80 – STN-uri globale. Scopul acestor STN-uri este de a ocupa pozițiile-cheie în toate sectoarele economiei mondiale. La hotarul între milenii ar putea fi evidențiată o tendință nouă în evoluția CTN. Menționăm procesul de formare a rețelelor internaționale de producție și distribuție, lanțurilor valorice globale, alianțele strategice. Un rol hotărâtor în acest sens îl joacă procesul de fuziuni și achiziții, dinamica căruia s-a accelerat considerabil în ultimii douăzeci de ani.

În dorința de a reduce costurile de producție, riscurile și incertitudinea, îndeosebi în sfera informației și comunicării tehnologice, marile CTN au trecut la realizarea unor parteneriate

strategice, în primul rând, în domeniul tehnologic, menite să le confere mai multă flexibilitate în decizii și acțiuni. Primele industrii afectate de această nouă inițiativă au fost cea a automobilelor și farmaceutică. Ulterior procesul s-a extins și asupra altor industrii, printre care cea a computerelor și software. Acest fapt a dat un nou impuls procesului de concentrare a capitalului. Nu întâmplător, anume în aceste sectoare au apărut și cele mai puternice oligopoluri. Datele prezentate de *United States Department of Justice și Federal Trade Commission* privitor la crearea unor societăți mixte de cercetare arată, că numai în intervalul 1985-1995 pe teritoriul SUA au fost înregistrate 573 de noi societăți de acest gen. Cele mai multe acorduri au fost semnalate în domeniul informațiilor, comunicațiilor și construcției de automobile, de exemplu, General Motors, care fabrică aproximativ 15% din producția mondială de automobile, Ford, Chrysler, AT&T, IBM, Fujitsu, Siemens, Groupe Bull, Hitachi, Alcatel [199, p.48].

Deși integrarea economică este înțeleasă adesea ca fiind doar promovarea piețelor globale, dezvoltarea CTN și a rețelelor globale de producție reprezintă ceva diferit - organizarea prin intermediul transnaționalizării a producției și distribuției în cadrul firmelor și între acestea. Piețele internaționale nu sunt perfecte. Dacă ar fi perfecte, CTN și rețelele globale de producție nu ar exista. Prin urmare, costurile presupuse de activitățile acestora sunt considerabil mai mici dacă ele

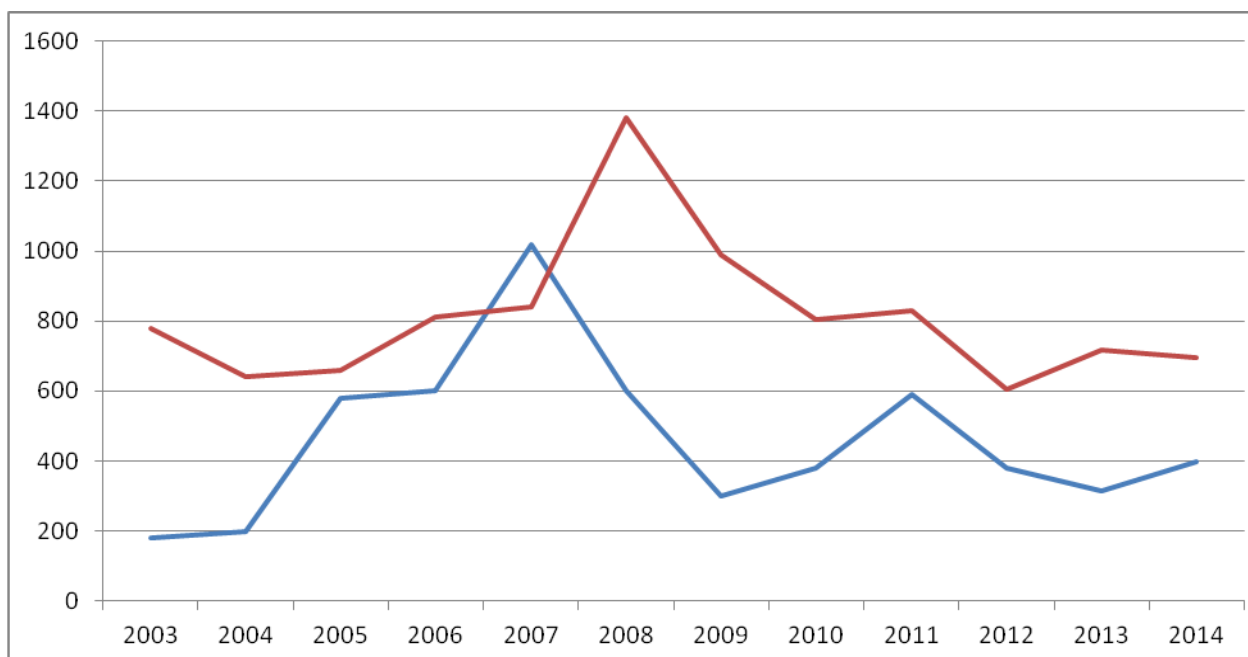
O reacție a societăților transnaționale la un mediu internațional de afaceri în continuă schimbare în ultimele decenii, poate fi considerat avântul achizițiilor și fuziunilor internaționale. Tranzacțiile respective reprezintă una dintre cele mai rapide modalități de îmbunătățire a poziției comerciale și strategice a oricărei companii pe piață. Creșterea spectaculoasă a numărului acestora, în a doua jumătate a anilor 90 al sec. XX a fost efectul tendințelor de globalizare și regionalizare în economia mondială.

După doi ani consecutivi de declin în economia mondială, F & A au înregistrat o creștere în 2014 (figura I.10). În mare măsură se datorează faptului că CTN -urile au recăpătat treptat încrederea de a continua procesul Fuziunilor și Achizițiilor. Valoarea netă a acestora a crescut în a. 2014 cu 28 la suta în comparație cu 2013, ajungând la aproape 400 milr dol. SUA.

Valoarea netă a F & A este calculată ca diferență între F&A de vânzări brute (toate achizițiile CTN) și cesiunea de vânzări (vânzări de la CTN-uri către entitățile naționale sau la alte CTN-uri). Acesta sunt totodată și o componentă a fluxurilor de ISD. În acest context, termenul "cesiune" se referă la vânzarea de companii transnaționale companiilor naționale sau altor companii multinaționale. Aceasta nu include lichidarea și deprecierea capitalului.

Valoarea F & A în economiile dezvoltate a crescut doar cu 16 la sută în comparație cu creșterea acestora în țările în dezvoltare și economiile în tranziție care a crescut cu 66 la suta. Se

datorează aceasta faptului că interesul investitorilor pentru noi investiții greenfield în țările dezvoltate este mai mic decât pentru F&A. Pe când în țările în dezvoltare și în tranziție invers. După o primă revenire în 2013, Valoarea totală a investițiilor greenfield anunțat în 2014 a scăzut ușor cu 2 la sută, rămânând aproape de 700 miliarde dolari practice la nivelul a. 2013. În 2014 valoarea proiectelor greenfield în economiile dezvoltate și în curs de dezvoltare a fost în mod substanțial neschimbate în comparație cu 2013 (rate anuale de creștere de -1 la sută în ambele grupuri), în timp ce economiile în tranziție a văzut o scădere considerabilă (-13 La sută).

Figura 2.2. Volumul net al fuziunilor și achizițiilor transfrontaliere (2003-2014), mlrd.dol.SUA

Valoarea brută a F&A a crescut în a.2014 cu 34% atingând cifra de 900 mlrd.dol.SUA. Această cifră este mai mare decât media a.a. 2010-2014 care a constituit 775 mlrd.dol. Aceasta a avut loc în ambele sectoare atit în producție (77%) cit și în servicii (36%) cele mai active fiind industriile produselor chimice, farmaceutică și cea a telecomunicațiilor unde au fost înregistrate proiecte semnificative.

Achizițiile și fuziunile dintre transnaționalele care își au sediul în țări diferite implică transferul proprietății asupra unor active din țara-gazdă a firmei achiziționate în țara firmei achizitoare (țara de origine). În cazul fuziunilor, naționalitatea noii firme poate fi dublă (cum este cazul firmei *Royal-Dutch-Shell*: de naționalitate olandeză și engleză) sau poate prelua una din naționalitățile celor două societăți (naționalitate engleză, în cazul firmei *BP-Amoco*).

Achizițiile sunt cele care domină piața mondială a tranzacțiilor cu companii, fuziunile reprezentând mai puțin de 3% din numărul total al tranzacțiilor de fuziune-achiziție. Chiar și atunci când fuziunile par a se realiza între două societăți relativ egale, majoritatea reprezintă achiziții, căci o firmă dictează operațiunea de unire.

Numărul fuziunilor „reale” este atât de mic, încât, practic, „fuziunile și achizițiile” vizează, în fapt, „achizițiile”. Achiziția constă în preluarea unei firme de către o alta cu scopul de a lărgi patrimoniul acestei entități economice.

Valul de divizări reflectă peste tot o creștere transfrontalieră a activității F&A, mai degrabă decât semnalizarea în curs de desfășurare "de-internaționalizare" prin F&A. De fapt, rapoartele din figura 11, arată că ponderea divizării (oferte cesionarea) față de achizițiile (F&A oferte brute) este pe picior de egalitate cu recenta medie istorică, după înlăturarea impactului cesionării Vodafone din Verizon. Economia în curs de dezvoltare MNE-urile a continuat "shoppingul" pentru activele țărilor în curs de dezvoltare MNE dezvoltate economic. MNE-urile a economiei în curs de dezvoltare și în tranziție își consolidează rolul lor în calitate de investitori în operațiunile de F&A transfrontaliere. Ponderea acestor MNE în total valoarea (net) de transfrontaliere F&A a crescut de la aproximativ 10 la sută în 2003 la aproape 40 la sută în 2012 și a ramas stabilă de atunci.

Cea mai mare parte a achizițiilor de către MNE din economiile în curs de dezvoltare (aproximativ 70 la sută) sunt în alte economii în curs de dezvoltare (inclusiv tranzacțiile intraregionale). O pondere considerabilă (circa 50 la sută) din a lor activitate F&A în economiile în curs de dezvoltare reprezintă achiziționarea de active de la economiile-dezvoltate MNE (WIR14). În 2014, MNE a continuat să achiziționeze firme și alte active deținute de țările dezvoltate MNE în gazda economiilor în curs de dezvoltare. De exemplu, MMG America de Sud de Management Co Ltd (Hong Kong, China) a achiziționat Xstrata Peru - o filială străină de Glencore / Xstrata (Elveția) - pentru 7 billion \$, și Emirates Telecomunicații Corp (Emiratele Arabe Unite) a cumparat un pachet de 53 la sută din Itissalat al Maghrib SA - o filială străină de Vivendi (Franța) – pentru 5,7 billion \$. MNE-urile de la economiile în curs de dezvoltare sunt de asemenea din ce în ce mai activ direct implicate în economiile dezvoltate. În 2014, aproximativ 32 la sută din F&A achizițiile realizate de aceste MNE-urile vizează economiile dezvoltate, mai mult decât în 2013 (la 28 la sută); în primele trei luni ale 2015, achizițiile de către aceste MNE-urile din economiile dezvoltate a crescut la 47 la sută din totalul F&A achizițiilor. Un număr de oferte considerabile implică MNE-urile din China, Hong Kong (China) și Singapore, companii vizate din Statele Unite ale Americii și Marea Britanie, în special. De exemplu GIC, Fondul Suveran din Singapore, a achiziționat IndCor Properties (Statele Unite) cu 8,1 mld. \$.

Concluzii

1. Interdependențele economice reprezintă totalitatea interacțiunilor reciproce dintre economiile naționale, precum și a fluxurilor economice internaționale, în cadrul economiei mondiale. Ele s-au constituit în timp pe baza unor factori obiectivi și subiectivi, printre care: diviziunea internațională a muncii; deschiderea economiilor naționale spre exterior, caracterizată îndeosebi prin ponderea exportului și importului în produsul intern brut; dezvoltarea revoluționară a tehnologiilor informaționale și de comunicații în economie; nivelul și evoluția prețurilor pe piața mondială; gradul de dezvoltare și de diversificare a schimburilor și fluxurilor economice; schimbările intervenite în economia mondială și în raporturile de putere pe plan internațional; factori politici și sociali, etc.
2. Cele mai importante interdependențe dintre economiile naționale se creează prin următoarele canale: a) prin schimburile de mărfuri și servicii; acestea sunt determinate de nivelul veniturilor consumatorilor din țările partenere și de competitivitatea produselor oferite pe piețele externe; b) prin relațiile monetar-valutare, care se creează ca urmare a existenței unor monede diferite la nivel național; c) prin relațiile financiare, concretizate în fluxuri financiare internaționale și d) prin politicile economice.
3. Internaționalizarea, globalizarea, transnaționalizarea sunt noțiuni care exprimă trăsături importante și dinamice ale economiei mondiale contemporane. *Internaționalizarea* activității economice desemnează o treaptă sau un grad avansat de dezvoltare a interdependențelor dintre diferite domenii de activitate, ramuri și țări ale lumii. În evoluția sa, procesul de internaționalizare a parcurs două faze, în prezent aflându-se în cea de a treia fază. *Prima fază* s-a derulat în primele trei decenii ale perioadei postbelice, concentrându-se printr-o dezvoltare a schimburilor (comerțului) dintre economiile țărilor lumii, care își păstrează caracterul lor național. *Cea de-a doua fază*, specifică perioadei 1970-1990, de transnaționalizare, se caracterizează prin apariția și dezvoltarea societăților transnaționale și expansiunea fluxului de investiții străine. *Cea de-a treia fază*, care debutează în anii '90, este numită globalizare și reprezintă stadiul la care a ajuns procesul real, îndelungat al dezvoltării internaționalizării vieții economice sau al mondializării schimburilor economice și a interdependențelor dintre economiile naționale, proces care cuprinde nu numai schimburile, ci și celelalte laturi ale vieții economice.
4. Globalizarea reprezintă procesul dinamic al intensificării interdependențelor dintre statele naționale, ca rezultat al dezvoltării relațiilor

transfrontaliere de natură economică, politică, socio-culturală etc. și conturării unor probleme ce necesită o soluționare globală.

5. Expansiunea procesului de globalizare a fost și este determinat de o serie de *factori*, principalii fiind: liberalizarea comerțului internațional cu mărfuri și servicii, investițiilor străine directe și piețelor de capital, progresul tehnico-științific, dezvoltarea comunicațiilor globale și a rețelei Internet, interesul comun al umanității de preservare (apărare) a mediului înconjurător ce s-a concretizat prin apariția unor concepte, cu vocație globală precum: bunurile comune ale umanității, dezvoltarea durabilă și securitatea ecologică, care au devenit noi factori ce dinamizează procesul de globalizare a economiei mondiale.
6. Efectele globalizării sunt diverse și greu de anticipat, cuprind toate domeniile de activitate ale unei țări. Cele mai importante *avantaje ale globalizării* sunt: liberalizarea și creșterea transparenței economie mondiale; creșterea volumului investițiilor directe și a rolului corporațiilor transnaționale la nivel mondial; accesul lărgit și liber la piețe externe de desfacere pentru firme și țări; intensificarea concurenței internaționale - adâncirea specializării și diviziunii internaționale a muncii; impulsivitatea dezvoltării progresului tehnologic și a inovațiilor; diversificarea considerabilă a domeniilor de activitate a întreprinderilor; creșterea volumului și mărirea vitezei de transmitere a informației, crearea rețelei mondiale - Internet; micșorarea semnificativă a costurilor, ca urmare a mării volumurilor de producție și optimizării utilizării factorilor de producție ceea ce determină creștere economică stabilă etc. Totodată, globalizarea are și *efecte negative*, precum: scăderea siguranței la toți indicatorii de dezvoltare; sărăcirea valorilor culturale și naționale, fragmentarea culturală; haos economic și la devastare ecologică în multe părți ale lumii; slăbirea coeziunii sociale; deteriorarea distribuției veniturilor etc.
7. STN poate fi definită drept „o întreprindere de talie mare, care, pornind de la o bază națională, și-a implantat mai multe filiale în țări diferite, adoptând o organizare și o strategie la scară mondială”. De asemenea, STN este o întreprindere ce are un potențial mare economic, cu un grad înalt de activitate pe arena internațională, o cifră mare de afaceri, un volum mare de investiții directe externe, o pondere înaltă în exporturile mondiale.
8. Fiecare STN are drept scop final să devină un operator global, care să manufactureze produse globale. Una dintre particularitățile dezvoltării STN-urilor, în ultimii ani, constă în apariția noilor, precum și extinderea, numărului societăților provenite din țările în dezvoltare.
9. Corporațiile transnaționale au devenit un factor esențial ce caracterizează noua economie globală: prin rolul sporit al investițiilor din sectorul privat, în plan

național și extra-național; dezvoltarea și transmiterea de noi informații și tehnologii de producție, prin participarea la activitatea industriilor globalizate.

10. Avântul achizițiilor și fuziunilor internaționale, în ultimele decenii, poate fi considerat ca o reacție, pe plan strategic și economic, a societăților transnaționale la un mediu internațional de afaceri în continuă schimbare. Creșterea spectaculoasă a numărului acestora în ultimele două decenii a fost efectul tendințelor de globalizare și regionalizare.
11. Dintre efectele pozitive pe care STN-urile le au asupra țărilor-gazde sunt: contribuția la transferul de noi tehnologii în aceste țări; furnizarea de mijloace financiare și de producție pentru modernizarea industriei locale; asigurarea cu locuri de muncă a populației băștinașe; contribuția la ridicarea calificării unor categorii socio-profesionale și la utilizarea eficientă a unor capacități ale producției locale.
12. Printre efectele negative pe care le au STN-urile asupra țărilor-gazdă se includ: reprimarea activităților firmelor autohtone de către STN-uri prin aplicarea forței lor; stabilirea prețurilor de monopol; nerespectarea legislației (de ex., evaziunea fiscală); poluarea mediului ambiant; destabilizarea situației pe piața muncii prin atragerea forței de muncă de la firmele autohtone la filialele STN-urilor prin intermediul salariilor înalte; posibilitatea STN-urilor de a influența politica guvernului țărilor-gazdă.

Întrebări de recapitulare:

1. Procesul de globalizare economică este un proces reversibil sau ireversibil?
2. Care este rolul STN în procesul globalizării?
3. Identificați și explicați factorii determinanți ai procesului de globalizare.
4. Care sunt cele mai importante beneficii aduse de globalizare?
5. Numiți cele mai importante dezavantaje aduse de către procesul de globalizare pentru economiile naționale.
6. Explicați rolul statului în condițiile globalizării.
7. Prezentați cele trei spații în care se manifestă o firmă transnațională.
8. Relatați principalele achiziții și fuziuni din ultimii zece ani.
9. Cum se determină indicii de transnaționalizare?
10. Care perioadă este considerată perioada de avânt a societăților transnaționale și de ce?
11. Determinați impactul STN asupra economiilor naționale.

Teste:

1. _____ reprezintă totalitatea interacțiunilor reciproce dintre economiile

naționale, precum și a fluxurilor economice internaționale, în cadrul economiei mondiale.

2. Internaționalizarea economiei :

- a) Nu înlătură guvernele și autoritățile țărilor antrenate în acest proces, ci creează condiții pentru o intervenție politică externă;
- b) Recunoaște pertinentă și specificitatea țărilor (națiunilor) ca fiind cadrul de analiză a stării economiei și centre de decizie;
- c) Este un process care are loc uniform astfel încât toate țările se dezvoltă ajungând egale în ceea ce privește parametrii economici fundamentali;
- d) Este un process deja realizat, iar acum se pune problema depășirii lui;
- e) Apropie economiile țărilor unele de altele pentru ca, ulterior, sa poată fi mai bine identificate.

14. Globalizarea economiei și a producției are la bază următoarele fenomene:

- a) Disproporția dintre acumulările de capital lichid și nevoia de astfel de capital;
- b) Progresul informaticii, al comunicațiilor și transporturilor care fac posibile cele mai sofisticate combinații de activități productive și de servicii;
- c) Reducerea barierele naturale și artificiale în calea fluxurilor internaționale de mărfuri și servicii;
- d) b+c;
- e) a+b+c.

15. Globalizarea a cunoscut o dezvoltare spectaculoasă:

- a) Mai ales după anii 80 odată cu globalizarea piețelor financiare;
- b) Mai ales după apariția UEE;
- c) Odată cu extinderea STN-urilor;
- d) Odată cu apariția OMC;
- e) Odată cu destrămarea sistemului economic de stat.

5. Printre formele principalele ale globalizării putem enumera:

- a) Internaționalizarea producției; b.internaționalizarea schimburilor comerciale;

- b) Internaționalizarea fluxurilor financiare internaționale;
- c) Revoluția informațională;
- d) a+b+c+d.

6. Creșterea taliei unei STN prin conglomerare internațională presupune:

- a) Absorbția altor firme din același domeniu de activitate;
- b) Achiziția unor firme aflate în amonte sau în aval față de domeniul său;
- c) Achiziții de acțiuni ale unor firme străine cu activități în domenii diferite;
- d) Investiții pe teren gol;
- e) Formarea unor societăți mixte.

7. Piața STN-urilor se caracterizează, în primul rând, prin:

- a) Folosirea doar a unei valute convertibile ca mijloc de plată;
- b) Diminuarea incertitudinilor legate de fluctuațiile prețurilor de aprovizionare și a oscilațiilor valutare;
- c) Concurență între filialele aceleși STN;
- d) Concurență între filiale și societatea-mamă;
- e) Stabilirea, totdeauna, a prețurilor în strânsă corelație cu prețurile internaționale.

8. Avantajul principal al unei fuziuni (pentru STN) este:

- a) Efectul de demonstrație;
- b) Creșterea gradului de lichiditate al activelor;
- c) Efectul de sinergie, sau câștigul de gestiune;
- d) Efectul de creare de comerț;
- e) Efectul de deturnare de comerț.

9. În cazul concentrării internaționale pe orizontală, filialele sunt:

- a) Replici la scară redusă a societății-mamă;
- b) Situate în amonte și în aval față de societatea-mamă;
- c) Situate doar în unele zone geografice;
- d) Constituite ca o „rețea dinamică”;
- e) Producătoare doar de produse intermediare.

10. STN devine monopol internațional, dacă:

- a) Cel puțin 2 unități ale sale din țări diferite dețin poziția-cheie într-un anumit domeniu;
- b) Domină piața împreună cu un grup de alte STN-uri;
- c) Folosește prețuri de transfer;
- d) Deține o competitivitate externă bazată pe preț;
- e) Își împarte piața internațională cu alte STN-uri.

Capitolul 3. Organizații Economice Internaționale

Obiective:

- *A identifica modul de funcționare a celor mai importante organizații economice internaționale, rolul lor și relațiile dintre ele;*
- *A identifica cunoștințele în domeniul relațiilor internaționale guvernate de organizațiile și instituțiile economice internaționale;*
- *A identifica orientarea în procesul de fundamentare a cunoștințelor teoretice privind organizațiile și instituțiile economice internaționale și dezvoltarea unei gândiri economice;*
- *A identifica dezvoltarea spiritului de observație asupra corectitudinii și eficienței măsurilor aplicate de către organizațiile economice internaționale;*

Cuvinte-cheie: *Organizații economice internaționale; Organizația Națiunilor Unite; Sistemul Națiunilor Unite; Instituții specializate ale ONU; Consiliul Economic și Social; Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare; Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare; Fondul Monetar Internațional; Banca Mondială.*

Spre mijlocul secolului XX a survenit o mișcare proeminentă de creare de organisme și institutii internaționale care aveau ca scop coordonarea economiei mondiale pentru a evita astfel

producerea de tensiuni și conflicte care, de-a lungul primei jumătăți a secolului, au condus la doua teribile războaie mondiale.

Dupa aproape 70 de ani, se poate evalua pozitiv acel proces de institutionalizare al economiei mondiale. Nu s-a redus notabil doar intensitatea si amplitudinea conflictelor armate, ci s-a și reusit să se construiasca un sistem de colaborare și cooperare internațională fără precedent în istoria umanitatii. Trebuie să facem distincție dintre **organizațiile de cooperare internaționale**, care se limiteaza la formularea de recomandari si propuneri, fără ca să existe reduceri semnificative ale suveranității statelor membre, si **organizațiile de integrare** cu obiective mai ambițioase. Cel mai bun exemplu de organizație de integrare fiind Uniunea Europeana și toate institutiile ce au condus la apariția ei. Acestea vor fi studiate în capitolele **IX, X, XI**. În acest capitol ne vom limita la evidențierea principalelor organizații de cooperare economică internațională.

3.1. Definirea și clasificarea organizațiilor internaționale

Pe lângă țările lumii și marile corporații transnaționale, între principalii „actori” ai sistemului mondial actual se numără și organizațiile economice internaționale. În majoritatea cazurilor, organizațiile internaționale oferă nu numai cadrul în care sunt luate deciziile de a coopera, dar și mecanismele necesare pentru transpunerea acestor decizii în acțiuni concrete. Recurgerea tot mai frecventă în ultimii ani la Organizația Națiunilor Unite, în special la principalul său organ pentru menținerea păcii și securității internaționale – Consiliul de Securitate – probează încrederea sporită a statelor în capacitatea organizațiilor internaționale de a răspunde scopurilor pentru care au fost create. Organizațiile internaționale și-au demonstrat rolul de instrumente indispensabile în cadrul sistemului internațional, cu precădere în domeniile economic și social și în sfera drepturilor omului. Rezultatele activității organizațiilor internaționale sau regionale, dedicate înlăptuirii dezvoltării economice și sociale prin asistență tehnică, ajutor financiar sau promovarea comerțului, ca și mecanismele instituite pentru protecția drepturilor omului, pot fi considerate, sub cele mai multe aspecte, ca pozitive. Unul din cele mai evidente aspecte ale rolului și contribuției organizațiilor internaționale în statornicirea unei ordini de cooperare în raporturile internaționale, îl constituie identificarea, prin multiplele contacte dintre reprezentanții diferitelor națiuni pe care le facilitează, a intereselor comune ale întregii comunități internaționale. În cadrul organizațiilor internaționale, care asigură o multitudine de forumuri de dezbateri și canale de negocieri și consultări, din varietatea de abordări a problemelor globale sau regionale se degajă soluțiile convenabile sau acceptabile tuturor participanților. Organizațiile internaționale servesc astfel nu numai ca instrumente de înlesnire a cooperării dintre națiuni, dar

și ca instrumente de creștere a nivelului conștiinței privind realitățile unei lumi interdependente, ale cărei provocări au un caracter global. În plus, ele oferă mijloacele necesare desfășurării procesului de integrare și agregare a intereselor statale cele mai diverse.

Autorii Dicționarului de Relații Economice Internaționale (Gh. Marin, Al. Puiu) definesc organizațiile economice internaționale ca forme de colaborare economică dintre state, în diverse domenii cu caracter stabil, constituite pe baza unui acord multilateral care statuează scopurile, principiile, genul de activitate, structurile și mecanismele de funcționare ale acestora, în concordanță cu principiile fundamentale ale dreptului internațional. În condițiile formării și constituirii, organizațiile economice internaționale reglementează unele aspecte ale relațiilor economice internaționale numai în măsura în care statele membre își dau consimțământul în acest sens.

Convenția din 1975 privind reprezentarea statelor în relațiile lor cu organizațiile internaționale prezintă următoarea definiție a organizațiilor: „o asociere de state constituită printr-un tratat, având un act constitutiv, organe comune și personalitate juridică distinctă de cea a statelor membre care o compun”. Unii autori dau definiții mai largi, în sensul că organizația internațională constituie o formă de coordonare a colaborării internaționale în domenii stabilite, pentru care statele au creat un anumit cadru juridic instituțional permanent, printr-un statut elaborat de comun acord, ce prevede obiectul și scopul organizației, organele și funcțiile lor necesare realizării obiectivelor urmărite.

Apariția, și apoi, proliferarea și diversificarea organizațiilor internaționale, a fost determinată de trei factori importanți. *Primul factor* ar fi necesitatea prevenirii războiului și reglementării regulilor purtării acestuia, mai ales în condițiile descoperirii la sfârșitul celui de-al doilea război mondial a unor noi arme de distrugere în masă, care prezentau pericolul „mondializării” conflictelor militare. De altfel, tocmai prevenirea unui nou război mondial și menținerea păcii au constituit scopul primordial al constituirii Organizației Națiunilor Unite. Un *al doilea factor* determinant are în vedere interdependențele care apar în procesele de dezvoltare a națiunilor. Acestea impun cooperarea între state în forme care să permită o asociere liberă, cu luarea în considerare a intereselor comune și, pe cât posibil, a intereselor particulare ale membrilor asociației. Revoluția industrială și dezvoltările în domeniul științei au micșorat distanțele dintre națiuni și au amplificat contactele internaționale, a căror coordonare se putea realiza prin intermediul organizațiilor internaționale, care, la rândul lor puteau favoriza cooperarea între state în multiple domenii. Domeniile în care, după al doilea război mondial, apar cel mai frecvent interdependențe privesc comerțul, relațiile monetare și financiare, transferul de tehnologie și dezvoltarea regională. Un *al treilea factor*, cu o influență hotărâtoare în evoluția organizațiilor internaționale din ultimele decenii, ține de efectul conjugat al noilor probleme cu care este

confruntată societatea internațională, ale căror proporții globale nu pot fi supuse decât unui tratament global. Acestea sunt: creșterea populației, sărăcia și alimentația, controlul deteriorării mediului, lupta împotriva terorismului, utilizarea spațiului cosmic. Deși nu se poate concluziona că eforturile comunității internaționale de a face față acestor provocări s-au materializat în găsirea celor mai adecvate soluții, asocierea acestor eforturi în cadrul unor organizații internaționale nu pot fi ignorate. Organizațiile internaționale îndeplinesc astfel o funcție utilă în canalizarea unei părți a raporturilor de interdependență dintre state și în asigurarea unor mijloace adecvate pentru intensificarea cooperării dintre națiuni.

O clasificare a organizațiilor internaționale după criterii strict delimitate întâmpină mari greutăți, înainte de toate, în privința stabilirii criteriilor, datorită diversității actelor constitutive ale organizațiilor internaționale, modalităților particulare de adeziune a statelor, în calitate de membre, funcțiilor atribuite prin statute, care conduc, în multe cazuri, la suprapuneri de atribuții ori de responsabilități juridice cu care sunt investite aceste organizații. În cele ce urmează, vom încerca, totuși, să degajăm unele criterii de ordin general, în temeiul cărora să se poată contura o anumită tipologie a organizațiilor internaționale. Aceste criterii de clasificare ar fi: gradul de deschidere față de statele lumii, sfera de acțiune, criteriul reprezentării, natura raporturilor dintre organizație și țările membre, nivelul de dezvoltare economică al țărilor membre și criteriul geografic.

1. *Gradul de deschidere față de statele lumii.* Potrivit acestui criteriu se disting: organizații cu vocație universală și organizații cu vocație restrânsă. Prima categorie privește organizațiile din care pot face parte toate statele lumii – cum ar fi ONU și instituțiile specializate din sistemul Națiunilor Unite, iar cea de a doua categorie o reprezintă organizațiile la care participarea, redusă ca număr de membri, este determinată de criterii geografice sau de natură politică, economică, etc.

2. După *sfera de acțiune*, se poate vorbi despre organizații omnifuncționale (O.N.U.), care au ca obiect ansamblul relațiilor internaționale, și organizații specializate, care se limitează la o categorie de probleme, cum sunt instituțiile specializate din cadrul Națiunilor Unite (modelul de organizație internațională unifuncțională).

3. După *criteriul reprezentării*, se întâlnesc organizații interguvernamentale, în care membrii sunt statele naționale, iar reprezentanții acestora vorbesc în numele guvernelor, și organizații neguvernamentale, la care participă persoane fizice sau juridice ce nu au capacitatea de a angaja guvernele (Ex: Medical Aid For Free Romania , Sterling Work – Londra, Medicens Sans Frontieres – Belgia, Asociația Pro Democrația, SOS Satele Copiilor, etc.).

4. După *natura raporturilor dintre organizație și țările membre*, se detașează organizațiile de cooperare sau coordonare (OCDE), care respectă integral suveranitatea statelor, organele lor

nefiind dotate cu putere de decizie, căutându-se armonizarea punctelor de vedere ale statelor membre, elaborarea de reguli comune și chiar furnizarea de servicii către state. În această categorie s-ar include și ONU. Pe de altă parte, există organizații integraționiste, care presupun transfer de competențe decizionale de la nivel național la cel al organizației, cum ar fi Uniunea Europeană.

5. După *nivelul de dezvoltare economică al țărilor membre*, întâlnim organizații ale țărilor dezvoltate, cum ar fi, de exemplu, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), formațiune care s-a extins la 34 de membri, reprezentând state de la Luxemburg până la Statele Unite și organizații ale țărilor în dezvoltare, cum ar fi „Grupul celor 77”.

6. După *criteriul geografic*, se poate vorbi despre organizații subregionale, regionale și interregionale. Aceste organizații, constituite potrivit principiului vecinătății geografice, sunt, în general, formate, din state făcând parte din aceeași regiune. Deși elementul de bază al înființării, funcționării și consolidării acestui tip de organizații l-au constituit interesele comune sau apropiate ale țărilor dintr-o anumită zonă geografică, crearea lor a fost uneori grăbită de presiunea unor influențe exterioare. De exemplu, unele organizații vest-europene s-au constituit în fața pericolului extinderii comunismului (CEE), sau, în cazul Organizației Unității Africane, a neocolonialismului. În general, aceste categorii de organizații se caracterizează printr-un grad mai înalt de omogenitate. Ele cuprind state având sisteme politice identice, asemănătoare sau compatibile și o bază economică și culturală asemănătoare.

În categoria organizațiilor subregionale pot fi încadrate numeroase organizații ale țărilor în curs de dezvoltare din Africa, America Latină și Asia, cum ar fi: Comunitatea Economică a Statelor Africii Centrale (CEEAC); Piața Comună a Sudului (MERCOSUR); Asociația Națiunilor Asiei de Sud-Est (ASEAN).

Reprezentativ pentru organizațiile regionale ar putea fi Sistemul Economic Latino-American (SELA), organism regional consultativ, interguvernamental, de coordonare, de cooperare și dezvoltare economică și socială, cu caracter permanent, înființat în octombrie 1975, prin Convenția de la Ciudad de Panama, cu participarea a 26 de state de pe întregul continent. De asemenea, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), care cuprinde 56 de state, care au statut egal, iar regula de bază în adoptarea deciziilor este consensul. Mandatul OSCE include diplomația preventivă, prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor, consolidarea respectării drepturilor omului, a democrației și statului de drept și promovarea tuturor aspectelor societății civile.

În ceea ce privește organizațiile interregionale, alături de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), Forumul de Cooperare Economică pentru Asia și Pacific

(APEC), ar putea fi menționată Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol (OPEC), creată în 1960 și alcătuită din țări din Africa, America Latină și Asia.

Evident, diferitele clasificări ale instituțiilor internaționale au caracter convențional, fiind situații când acționează în paralel mai multe criterii sau când există pur și simplu excepții. Astfel, NAFTA sau APEC cuprind, atât țări dezvoltate, cât și țări în dezvoltare deși, după criteriul geografic, una este regională, iar cealaltă interregională.

3.2. Sistemul Națiunilor Unite.

Rețeaua largă de organizații internaționale permite și stimulează desfășurarea unor activități multiple și variate. Sintetizate, aceste activități se concentrează pe prezentarea poziției statelor în problemele internaționale, negocierile pentru armonizarea acestor poziții, convenirea de măsuri și programe de acțiune pentru întărirea păcii și colaborării internaționale. Cadrul instituțional optim pentru aceste activități, verificat de experiența internațională ca promotor activ al cooperării tuturor țărilor lumii, este sistemul Națiunilor Unite. Expresia „Națiunile Unite” aparține președintelui Statelor Unite ale Americii, Franklin D. Roosevelt, și a fost folosită pentru prima dată în „Declarația Națiunilor Unite” din 1 ianuarie 1942, prin care, reprezentanții a 26 de națiuni angajau guvernele lor să continue lupta împotriva Puterilor Axei. Sistemul Națiunilor Unite reprezintă totalitatea structurilor organizatorice și funcționale instituite conform Cartei Națiunilor Unite sau create pe baza acesteia. El se compune din Organizația Națiunilor Unite (ONU), organele și organismele sale proprii, cu caracter permanent, și din instituțiile (agențiile) specializate, autonome.

În sistemul Națiunilor Unite rolul primordial revine Organizației Națiunilor Unite (ONU), care este cel mai reprezentativ forum cu vocație de universalitate, fapt demonstrat atât de numărul membrilor (193 de state membre), cât și de aria de preocupări de interes general. ONU a fost creată la Conferința de la San Francisco, din iunie 1945, când a fost semnată Carta organizației. Carta ONU a intrat în vigoare la 24 octombrie 1945, ceea ce a făcut ca ziua de 24 octombrie să devină “ziua ONU”. Carta ONU precizează în articolele 1 și 2 care sunt scopurile și principiile organizației mondiale.

Scopurile Organizației Națiunilor Unite sunt următoarele: să mențină pacea și securitatea internațională; să dezvolte relațiile prietenești între națiuni, întemeiate pe respectarea principiului egalității în drepturi a popoarelor și dreptul lor de a dispune de ele însele; să realizeze cooperarea internațională în rezolvarea problemelor internaționale cu caracter economic, social, cultural și umanitar; să fie un centru de armonizare a eforturilor națiunilor pentru atingerea scopurilor comune.

Principiile pe care se bazează activitățile ONU sunt următoarele: egalitatea suverană a statelor membre; îndeplinirea cu bună credință a obligațiilor asumate prin Cartă; rezolvarea diferendelor internaționale prin mijloace pașnice, astfel încât pacea, securitatea internațională și justiția să nu fie puse în primejdie; abținerea, în relațiile internaționale, de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea ei; ajutorul statelor membre pentru acțiunile întreprinse de ONU în conformitate cu prevederile Cartei și abținerea de a sprijini statul împotriva căreia ONU întreprinde o acțiune preventivă sau de constrângere; neamestecul ONU în chestiuni care aparțin competenței interne a unui stat.

Activitățile ONU se desfășoară prin organele sale, dintre care principalele sunt: Adunarea Generală, Consiliul de Securitate, Consiliul Economic și Social, Consiliul de Tutelă, Curtea Internațională de Justiție și Secretariatul.

Figura 3.1. Sistemul Națiunilor Unite

Sursa: http://www.dadalos.org/uno_rom/grundkurs_4.htm

Adunarea Generală este organul cel mai reprezentativ al ONU, fiind alcătuită din membrii organizației. Ea asigură participarea pe bază de deplină egalitate a tuturor statelor membre la activitățile organizației. Adunarea Generală poate discuta orice chestiune sau cauze care intră în prevederile Cartei. Adunarea Generală se întrunește anual în sesiuni ordinare, care se deschid formal în prima zi de marți a lunii septembrie a fiecărui an, și în sesiuni extraordinare sau speciale atunci când membrii organizației cad de acord asupra acestui lucru. O semnificație deosebită e sesiunea specială la nivel de șefi de stat și guvern, intrată deja în istoria ONU sub denumirea “Adunarea Mileniului”, care a dezbătut provocările ce stau în fața omenirii în noul mileniu. Adunarea Generală a adoptat rezoluția 55/2 din 15 septembrie 2000 intitulată “United Nations Millennium Declaration”. Adunarea Generală inițiază studii și face recomandări pentru promovarea cooperării internaționale în domeniul politic, încurajarea dezvoltării progresive a

dreptului internațional și codificarea lui, promovarea cooperării în domeniile economic, social, cultural, învățământ și sănătate, sprijinirea îndeplinirii drepturilor omului și libertăților fundamentale. Adunarea primește și examinează raporturile anuale ale celorlalte organe ale Națiunilor Unite, precum și bugetul organizației. Adunarea Generală adoptă rezoluții prin vot, cu majoritate simplă și majoritate de două treimi. Carta ONU prevede în articolul 18 probleme importante pentru care adoptarea se face cu majoritate de două treimi a membrilor prezenți și votanți. Fiecare stat membru are dreptul la un vot, manifestându-se și pe această cale egalitatea deplină a membrilor organizației. Votul este deschis sau secret. Pentru majoritatea problemelor votul este deschis. Numai pentru alegerea membrilor organelor principale ale ONU se folosește votul secret.

Consiliul de Securitate este organul principal al ONU cu importante atribuții pentru menținerea păcii și securității internaționale. El este alcătuit din 15 membri ai ONU, dintre care 5 membri permanenți: China, Franța, Marea Britanie, Rusia și Statele Unite ale Americii. Ceilalți zece membri sunt aleși pe o perioadă de doi ani, pe criteriul distribuției geografice echitabile: cinci din Grupurile regionale African și Asiatic, unul din Grupul regional est-european, doi din Grupul regional latino-american și caraibian și doi din Grupul regional vest-european. Hotărârile Consiliului de Securitate, altele decât cele de procedură, se adoptă cu votul afirmativ a nouă membri, cuprinzând și voturile concordante ale tuturor membrilor permanenți. Prin urmare, membrii permanenți ai Consiliului au drept de veto. Consiliul de Securitate poate ancheta orice diferend sau orice situație care ar putea duce la fricțiuni internaționale sau ar putea da naștere unui diferend. Consiliul constată existența unei amenințări împotriva păcii, a unei încălcări a păcii sau a unui act de agresiune, face recomandări sau ia hotărâri asupra măsurilor ce trebuie luate, inclusiv folosirea forței armate și instituirea de blocaje sau embargo-uri. Unul dintre recente cazuri a fost hotărârea de folosire a forței armate împotriva Irakului, ca urmare a agresiunii și ocupării de către acesta a Kuwaitului (1990). Când Consiliul de Securitate decide adoptarea unor măsuri de constrângere cu folosirea forței armate, membri ONU sunt obligați, pe baza prevederilor Cartei, să pună la dispoziția Consiliului, la cererea acestuia, forțele armate necesare pentru crearea forței internaționale. Consiliul de Securitate are atribuții importante, alături de Adunarea Generală, în inițierea și desfășurarea operațiunilor ONU pentru menținerea păcii. Acestea sunt acțiuni întreprinse de ONU cu forțe armate și civile în regiuni în care au izbucnit conflicte militare, cu misiunea de a se instala ca tampon între părțile beligerante și a favoriza în acest fel soluționarea pașnică a diferendelor.

Consiliul Economic și Social (ECOSOC – prescurtare de la Economic and Social Council) este organul principal al ONU menit să promoveze cooperarea economică și socială internațională. El este alcătuit din 54 de membri, aleși pe termen de trei ani. Funcțiile ECOSOC constau în

elaborarea sau inițierea de studii privind problemele internaționale în domeniul economic, social, cultural, al învățământului, sănătății și alte domenii complexe, precum și prezentarea de recomandări în aceste probleme Adunării Generale, membrilor ONU și instituțiilor specializate interesate; prezentarea de recomandări pentru respectarea efectivă a drepturilor omului și libertăților fundamentale; pregătirea, spre a fi supuse Adunării Generale de proiecte de convenții în probleme de competența sa; Consiliul încheie cu instituțiile specializate acorduri stabilind condițiile în care acestea sunt puse în legătură cu ONU, acorduri care sunt supuse aprobării Adunării Generale, coordonează activitatea instituțiilor specializate prin consultări cu ele și recomandări adresate lor, Adunării Generale și membrilor ONU; obține rapoarte regulate din partea instituțiilor specializate și comunică Adunării Generale observațiile sale asupra lor; dă informații și asistență, la cerere, Consiliului de Securitate. ECOSOC are anual o scurtă sesiune organizatorică la New York și o sesiune de fond de 4-5 săptămâni, alternativ la New York și Geneva. Consiliul și-a creat o rețea de organe subsidiare, comisii și comitete tehnice. La lucrările ECOSOC pot participa, fără drept de vot, statele care nu sunt membre ale Consiliului și reprezentanții instituțiilor specializate. De asemenea, ECOSOC poate lua orice măsuri potrivite pentru consultarea organizațiilor neguvernamentale care se ocupă cu probleme de competența sa. Consiliul Economic și Social are, ca organe regionale subsidiare, cinci comisii economice: Comisia economică pentru Africa (ECA), Comisia economică pentru Europa (CEE/ONU), Comisia economică și socială pentru Asia și Pacific (ESCAP), Comisia economică pentru America Latină și Caraibe (CEPAL), Comisia economică și socială pentru Asia de Vest (ECLA). Sediul acestora se află la Addis Abeba, Geneva, Bangkok, Santiago de Chile, Amman. Toate sunt comisii economice ale Națiunilor Unite. Ele dezbate problemele economice și stabilesc programe de cooperare economică pentru zona respectivă. Activitățile lor sunt concrete, stimulând fluxurile economice regionale. Multe proiecte de cooperare regională s-au inițiat și realizat prin intermediul acestor comisii. Comisiile regionale au, la rândul lor, o serie de organe subsidiare specializate.

Consiliul de Tutelă este un organ principal al ONU, creat pentru a aplica sub autoritatea Adunării Generale, sistemul internațional de tutelă, care cuprinde teoriile ce au fost desprinse din statele înamice, ca urmare a celui de-al doilea război mondial, și teritoriile care au fost supuse în mod voluntar acestui sistem de către statele care au răspuns de administrarea lor. Principalele obiective ale Consiliului de Tutelă au fost: promovarea progresului politic, economic și social al popoarelor din teritoriile sub tutelă și evoluția lor spre independență, încurajarea respectării drepturilor omului și dezvoltarea sistemului de independență a popoarelor, asigurarea în aceste teritorii a unui tratament egal în chestiunile de ordin social, economic și comercial. La crearea ONU, numărul teritoriilor incluse în sistemul internațional de tutelă era important. Accesul lor la

independență a făcut ca în prezent să nu mai rămână în acest sistem nici un teritoriu. De aceea, în cadrul reformei ONU s-a propus realocarea de noi activități Consiliului de Tutelă.

Curtea Internațională de Justiție (CIJ) este principalul organ judiciar al ONU, funcționând pe baza unui statut propriu, care face parte integrantă din Carta ONU. CIJ se compune din 15 judecători aleși concomitent de Adunarea Generală și Consiliul de Securitate pe o perioadă de nouă ani. Ei sunt juriști de competență recunoscută în domeniul dreptului internațional. Nu pot fi aleși judecători la CIJ în același timp doi cetățeni ai aceleiași țări. Membri CIJ se bucură, în exercițiul funcțiilor lor de privilegii și imunități diplomatice. În atribuțiile Curții intră rezolvarea diferendelor pe care statele i le supun, precum și darea unor avize consultative. La cauzele pe care judecă CIJ pot fi părți numai statele. Jurisdicția Curții în materie contencioasă este facultativă. Însă statele pot accepta, cu sau fără rezerve, printr-o declarație prealabilă, depusă la Secretariatul CIJ, jurisdicția obligatorie a Curții. Unele tratate internaționale prevăd jurisdicția obligatorie a Curții. Sediul CIJ este la Haga.

Secretariatul este un organ principal al ONU, condus de secretarul general, cel mai înalt funcționar al organizației. Ca organ executiv, secretarul general este chemat să ducă la îndeplinire hotărârile Adunării Generale, ale Consiliului de Securitate și ale celorlalte organe. Secretarul general al ONU este ales pe o perioadă de cinci ani de Adunarea Generală, la propunerea Consiliului de Securitate. Secretariatul ONU este organizat pe departamente, conduse de un secretar general adjunct, direcții, oficii, birouri etc. Aparatul Secretariatului este format din funcționari internaționali ONU care lucrează la sediul central al organizației (New York), la organele subordonate ale ONU, inclusiv comisiile economice regionale. Numărul acestora este foarte mare și în ultimii ani s-a ridicat mereu problema reducerii lui. Sediul principal al ONU este la New York. Există, de asemenea, oficii la Geneva, Viena și Nairobi. Pentru a-și putea duce la îndeplinire sarcinile și atribuțiile crescânde care le revin în domeniul economico-social, Adunarea Generală a ONU și ECOSOC au creat o serie de organisme proprii cu caracter permanent, între care cele mai importante sunt: Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD), Programul Națiunilor Unite pentru Mediul Înconjurător (UNEP), Consiliul Mondial al Alimentației (CMA).

Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), creat în 1965, constituie cel mai important canal de asistență tehnică și de preinvestiții acordată pe care multilaterală. Asistența PNUD este gratuită. Sediul PNUD este la New York.

Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD), înființată în 1964, ca organ al Adunării Generale a ONU, are ca obiectiv esențial promovarea și dezvoltarea

comerțului internațional în scopul accelerării dezvoltării economice a țărilor membre, în special a celor în dezvoltare. Sediul UNCTAD este la Geneva.

Programul Națiunilor Unite pentru Mediul Înconjurător (UNEP), creat în 1972, are ca obiectiv întărirea cooperării internaționale în vederea controlului și prevenirii poluării mediului ambiant. Are sediul la Nairobi (Kenya).

Consiliul Mondial al Alimentației (CMA), înființat în 1975, ca organ al Adunării Generale, are ca obiectiv principal asigurarea unei strânse conlucrări și coordonări între diferite organisme și instituții ale sistemului Națiunilor Unite care desfășoară, sub o formă sau alta, activități în domeniul agroalimentar. Are sediul la Roma.

Instituțiile (agențiile) specializate ale ONU sunt organizații internaționale autonome cu atribuții și preocupări în domenii specifice, bine delimitate, ale cooperării internaționale, constituite pe baza unor acorduri (tratate) interguvernamentale multilaterale și având relații de coordonare, iar în unele cazuri și de subordonare față de ONU. Fiecare instituție specializată posedă caracteristici proprii și competențe particulare. Denumirea de “instituții specializate” stabilită prin Carta ONU, desemnează instituțiile puse în legătură cu Națiunile Unite. Punerea în legătură cu Națiunile Unite înseamnă, conform articolului 63 al Cartei, că instituțiile specializate încheie cu Consiliul Economic și Social al ONU acorduri stabilind condițiile în care se desfășoară relațiile lor cu Națiunile Unite. Caracterul de „instituții specializate” din sistemul Națiunilor Unite reiese, în principal, din acordurile încheiate de toate aceste instituții cu ONU, acorduri prin care s-a convenit asupra conținutului relațiilor reciproce, precum și asupra modului de realizare a coordonării activităților cu aceea a ONU. Caracterul de „instituții autonome” derivă, în esență, din faptul că fiecare dintre acestea are proprii membri (care nu e obligatoriu să fie și nici nu sunt, în toate cazurile, și membri ONU) și, mai ales, din existența propriului buget. Statele membre ale ONU au dreptul, dar nu și obligația, de a face parte din instituțiile specializate. Admiterea se face după o procedură variabilă de la o instituție la alta. De asemenea, în instituțiile specializate pot fi membri și state care nu sunt membre ale ONU. Instituțiile specializate desfășoară o largă activitate în domeniile lor specifice cu rezultate importante pentru colaborarea internațională. Din perspectiva funcționării economiei mondiale, cele mai importante sunt O.M.C., F.M.I și B.I.R.D.. Republica Moldova este membră a tuturor instituțiilor specializate ale ONU și s-a remarcat printr-o participare activă având unele inițiative pentru promovarea cooperării în folosul creșterii și dezvoltării economice.

Instituțiile specializate ale ONU sunt următoarele: Fondul Monetar Internațional (FMI), creat în 1944, cu sediul la Washington; “Grupul Băncii Mondiale” din care fac parte: Banca Internațională pentru Reconstrucția și Dezvoltare (BIRD), fondată în 1944, cu sediul la Washington, Asociația Internațională pentru Dezvoltare (AID), Corporația Financiară

Internațională (CFI), Agenția Multilaterală pentru Garantarea Investițiilor (MIGA) și Centrul Internațional de Soluționare a Disputelor Internaționale (CISDI); Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (FAO), înființată în 1945, cu sediul la Roma; Organizația Internațională a Muncii (OIM), reorganizată în 1946, cu sediul la Geneva; Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO), creată în 1946, cu sediul la Paris; Uniunea Poștală Universală (UPU), creată în 1874, primește statutul de instituție specializată a ONU în 1947, cu sediul la Geneva; Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor (UIT), înființată în 1865, a primit statutul de instituție specializată a ONU în 1947, cu sediul la Geneva; Organizația Aviației Civile Internaționale (OACI), înființată în 1947, cu sediul la Montreal; Organizația Meteorologică Mondială (OMM), constituită în 1947, cu sediul la Geneva; Organizația Mondială a Sănătății (OMS), fondată în 1946 și devenită instituție specializată în 1947, cu sediul la Geneva; Agenția Internațională pentru Energia Atomică (AIEA), înființată în 1957, cu sediul la Viena, Organizația Maritimă Internațională (OMI), care funcționează din 1959, cu sediul la Londra; Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale (OMPI), creată în 1967, cu sediul la Geneva; Organizația Mondială de Turism (OMT), creată în 1970, cu sediul la Geneva; Fondul Internațional pentru Dezvoltare Agricolă (FIDA), creat în 1976, cu sediul la Roma; Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială (ONUDI), transformată în 1975 din organ al Adunării Generale a ONU în instituție specializată cu sediul la Viena. De la intrarea sa în funcțiune, 1 ianuarie 1995, Organizația Mondială a Comerțului (OMC), cu sediul la Geneva, a negociat cu ONU obținerea statutului de instituție specializată a ONU.

3.3. Instituțiile financiare internaționale.

Un rol foarte important în derularea și orientarea fluxurilor financiare internaționale revine instituțiilor internaționale create de-a lungul secolului XX, în scopul promovării cooperării financiare internaționale, a facilitării accesului la resursele financiare a țărilor în curs de dezvoltare sau a celor care se confruntă cu dezechilibre interne temporare, al promovării investițiilor străine sau al stimulării dezvoltării economice și sociale a țărilor membre. Odată cu extinderea și adâncirea procesului de globalizare și pe piețele financiare internaționale, rolul instituțiilor financiare internaționale a crescut semnificativ. În prezent există un număr însemnat de asemenea organisme financiare internaționale cu obiective și mecanisme de finanțare diferite, așa ca: Fondul Monetar Internațional, Grupul Băncii Mondiale (B.I.R.D., I.D.A., C.F.I.) ș.a. Fiecare dintre aceste instituții s-au dezvoltat de-a lungul timpului, mărindu-și în permanență forța financiară de care dispun, încercând practic să-și asume un rol cât mai activ în finanțarea internațională.

Pentru realizarea noii ordini monetare internaționale, în urma conferinței de la Bretton-Woods, au fost create următoarele instituții cu caracter monetar și financiar. Acestea sunt: Fondul Monetar Internațional (FMI) și Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare.

Rolul lor depășește cu mult pe acela al unei simple bănci, printre obiectivele lor figurând dezvoltarea și organizarea cooperării monetare - financiare a statelor, asigurarea de asistență și sprijin financiar pentru dezvoltarea schimburilor, menținerea stabilității și echilibrului pe plan valutar, a echilibrului balanțelor de plăți, susținerea financiară a creșterii economice în țările membre.

Fondul Monetar Internațional a fost conceput în iulie 1944 la Conferința Națiunilor Unite de la Bretton-Woods, SUA, la care au participat 44 de țări. Încă din timpul celui de-al doilea război mondial, au apărut preocupări pe plan internațional privind organizarea relațiilor valutare – financiare internaționale. Prin acordurile încheiate, Conferința monetară a prevăzut înființarea a două organisme: Fondul Monetar Internațional și Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (B.I.R.D.). Rolul principal în cadrul sistemului monetar internațional este deținut de F.M.I., prevăzându-se că o țară nu poate deveni membru B.I.R.D. , atâta timp cât nu este membru al F.M.I. Activitatea oficială a F.M.I. a început la 1 martie 1947. La 15 noiembrie 1947, F.M.I. a obținut statutul de instituție specializată a Organizației Națiunilor Unite, după ce Adunarea Generală a ONU a aprobat Acordul încheiat de ECOSOC cu FMI. ONU influențează activitatea FMI prin consultări și recomandări, ONU nu poate interveni direct în activitatea acestuia. Crearea FMI răspundea voinței comune a statelor aliate în perioada celui de-al doilea război mondial, în special SUA și Marii Britanii, de a se instaura, după război, o ordine monetară care să faciliteze reconstrucția postbelică și să permită evitarea crizelor economice și sociale din anii '30. S-a urmărit deci crearea unei instituții internaționale care, acordând asistență financiară țărilor cu probleme în domeniul balanțelor de plăți, să permită evitarea recurgerii, de către acestea, la protecționism sau devalorizări competitive, ca metode de redresare a balanțelor de plăți.³¹ Acordul a fost concretizat în 20 de articole, urmate de amendamente ulterioare. Fondului Monetar Internațional i s-a stabilit un statut juridic, conform căruia acesta are o deplină personalitate juridică, sistem de organe de conducere, un buget propriu și un mecanism procedural de decizie și interpretare a propriului statut.

F.M.I. urmărește îndeplinirea următoarelor *obiective* principale:

- promovarea cooperării monetare internaționale prin intermediul unei instituții permanente, care să constituie un mecanism de consultare și de colaborare cu țările membre în probleme monetare internaționale; o facilitarea și creșterea echilibrată a comerțului internațional, aducându-și astfel contribuția la promovarea și menținerea unei

nivel ridicat de folosire a capacităților de producție în toate țările membre, la sporirea resurselor productive și la creșterea venitului național;

- promovarea stabilității cursurilor valutare și evitarea devalorizărilor monetare, ca mijloc de concurență internațională;
- crearea unui sistem multilateral de plăți în ceea ce privește tranzacțiile curente dintre țările membre și eliminarea restricțiilor valutare, care stânjenesc dezvoltarea comerțului internațional;
- oferirea țărilor membre de fonduri valutare sub formă de credite pe termen scurt și mijlociu, în vederea reducerii dezechilibrelor temporare din balanțele de plăți externe ale țărilor membre.

Cu toate că în baza acordului încheiat cu ONU în noiembrie 1947, FMI are statut de instituție specializată a Națiunilor Unite, calitatea unui stat de membru al acestei organizații nu implică calitatea de membru al ONU. Orice țară, care se bucură de autonomie în domeniul relațiilor externe, este capabilă să se achite de obligațiile impuse statelor membre prin statut și este dispusă să-și asume aceste obligații, poate obține calitatea de membru al FMI. În prezent FMI numără 187 țări membre, reprezentând aproape în totalitate comunitatea celor 193 țări membre ale ONU.

FMI este condus de următoarele trei organisme:

1) Consiliul Guvernatorilor, se află în fruntea sistemului de conducere, este format din reprezentanții țărilor membre și se reunește o singură dată pe an, având rolul unei adunări generale a acționarilor. Fiecare țară numește câte un reprezentant pe o perioadă de 5 ani, iar acesta are un drept de vot a cărui importanță diferă în funcție de cota-parte subscrisă. Fiecare țară dispune de câte 250 de voturi la care se adaugă câte un vot pentru fiecare 100.000 DST subscrși. În acest fel, numărul cel mai mare de voturi revine țărilor cu cea mai mare cotă-parte de capital subscris (SUA, Marea Britanie, Germania, Franța, Japonia). Cum toate deciziile importante trebuie luate cu o majoritate de 85% din voturi, SUA, care singuri dispun de aproape 20% din voturi, au de fapt un drept de veto. Reprezentanții sunt miniștri de finanțe sau guvernatori ai unor bănci centrale, care reprezintă guvernul țării din care provin.

2) Consiliul administratorilor este format din 21 de membri: 6 membri reprezintă țările ale căror cote-părți sunt cele mai mari, sau care, sunt creditori foarte importanți ai FMI și 15 membri desemnați de celelalte țări membre, grupate, în principiu, pe zone geografice. În acest caz, unele grupuri lasă țării celei mai importante dreptul să numească un administrator care să le reprezinte, iar altele practică rotația.

3) Directorul General, este, prin conses, un european, care conduce Fondul sub controlul administratorilor.

Principalele funcții ale FMI sunt:

◆ supravegherea politicilor financiar-valutare – funcția inițială a FMI, rămasă nemodificată, care presupune consultări periodice între țările membre și specialiștii Fondului cu privire la situația balanței de plăți în vederea asigurării funcționării efective a sistemului monetar internațional, cât și cu privire la respectarea de către fiecare membru a obligațiilor ce îi revin, conform principiilor adoptate de FMI, respectiv: obligația membrilor de a se abține de la manipularea ratelor de schimb, intervenția pe propriile piețe de schimb pentru a contracara dezordinea monetară și respectarea interesului celorlalte țări, ale căror monede pot fi afectate.

◆ asistența financiară – constă în acordarea unei țări a dreptului de a cumpăra moneda proprie a altei țări, cu obligația de a-și răscumpăra moneda națională într-un anumit interval de timp. Dacă inițial au beneficiat de asistență financiară țările vest europene distruse de cel de al doilea război mondial, în prezent, cererile de asistență financiară vin în cvasimajoritatea lor de la țările în dezvoltare. Creditele acordate de FMI sunt pe termen mediu (2 – 5 ani) sau termen lung (4 – 10 ani) și se solicită garanții specifice pentru rambursare. Garanțiile constau în obligația guvernului țării receptoare de a respecta anumiți indicatori de stabilitate macroeconomică, definiți în cadrul strategiei proprii de relansare economică sau în cooperare cu specialiștii Fondului. Indicatorii respectivi vizează politica monetară, fiscală, bugetară, politicile structurale prin prisma dezechilibrelor care afectează balanța de plăți. Accesul la resursele financiare ale FMI depinde atât de condițiile impuse de funcționarea Fondului, cât și de adoptarea unor măsuri de ajustare care să asigure soluționarea dezechilibrelor existente.

◆ asistența tehnică, realizată prin: - trimiterea gratuită de specialiști în domeniile specifice de expertiză ale FMI; - pregătirea și formarea funcționarilor publici; în acest scop funcționează în cadrul Fondului două instituții specializate, cu sediul la Washington și la Viena, care oferă gratuit cursuri de specializare în domenii cum ar fi finanțele publice, ajustarea balanței de plăți, programe financiare, etc. - consultanță pe probleme monetare și financiare.

Constituirea resurselor F.M.I. Fiecare țară membră a FMI trebuie să contribuie la resursele financiare ale Organizației cu o anumită sumă, denumită cotă de subscripție sau cotă parte, care este exprimată în echivalent DST. Mărimea cotelor subscripțiilor se stabilește pornindu-se de la indicatori identici, ținând de puterea economică a fiecărei țări. După stabilirea cotei de subscripție a fiecărei țări, subscripția propriu-zisă se trece în contul FMI, în structura următoare: 25% în monedă convertibilă și 75% în monedă națională. Pentru a reflecta schimbările petrecute în economia mondială și rolul diverselor țări în cadrul acesteia, cotele de subscripție la capitalul FMI, se revizuiesc periodic, de regulă la intervale nu mai mari de cinci ani. Mărimea cotei de

subscripție oferă un indiciu în legătură cu locul unei țări în economia mondială, de aceasta depinzând mărimea împrumutului de care o țară poate beneficia, cât și influența acesteia în procesul decizional al FMI. Când o țară devine membră a FMI îi este repartizată o cotă inițială ce are același nivel cu cele ale țărilor membre considerate de Fond a fi comparabile ca mărime economică și caracteristici cu aceasta. Principala resursă a FMI o constituie subscripțiile țărilor membre. Totalul acestora, în momentul intrării în funcțiune a FMI era de 7 miliarde USD.

În cadrul unor facilități puse la dispoziție de Fond, un membru poate împrumuta cumulativ până la de 4 ori cota subscrisă numai pe baza unor programe de reformă ale țării în cauză, care să demonstreze capacitatea acesteia de a depăși dezechilibrele temporare în care se află. Rolul pe care-l joacă FMI în susținerea procesului dezvoltării derivă din funcțiile pe care acesta le are. Această instituție este principalul for pentru coordonarea și supravegherea politicilor monetare și fiscale internaționale. Totodată, FMI s-a implicat activ și în procesele de reformă din țările aflate în tranziție, această instituție având un rol determinant în asigurarea unui dialog fructuos în vederea analizării problemelor cu care se confruntă aceste țări și stabilirii celei mai adecvate strategii pentru soluționarea acestor probleme. Cu toate eforturile depuse în plan internațional pentru creșterea rolului asistenței financiare oficiale, acordată pe cale multilaterală, ponderea acesteia în totalul sumelor transferate către țările în dezvoltare nu reprezintă decât 20% dintre care doar 14% sunt acordate în condiții de favoare. Cum resursele FMI sunt, practic, limitate la cotele părți ale membrilor, împrumuturile fiind proporționale cu aceste cote părți, creditele FMI dețin doar 3,5% din totalul asistenței financiare externe către țările în dezvoltare.

Grupul Băncii Mondiale. În 1944, la Bretton Woods (S.U.A.), s-a decis crearea, alături de Fondul Monetar Internațional, a Băncii Internaționale pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD), care să finanțeze reconstrucția țărilor europene prăbușite după cel de-al doilea război mondial. Misiunea sa inițială a fost să ofere capital pe termen lung acelor țări a căror infrastructură fusese distrusă, într-o vreme în care capitalul privat disponibil era prea puțin sau chiar deloc. Ulterior, atunci când economiile acestor state s-au refăcut, BIRD și-a reorientat activitatea și către țările în curs de dezvoltare.

Ulterior, B.I.R.D. a fost completată cu alte trei organisme, împreună cu care formează „Grupul Băncii Mondiale”. Aceste organisme sunt: Corporația Financiară Internațională (CFI), creată în anul 1956, Asociația Internațională pentru Dezvoltare (AID), creată în 1960 și Agenția de Garantare Multilaterală a Investițiilor (MIGA) înființată în anul 1988.

Scopul tuturor acelor instituții este acela de a contribui la propășirea economică a țărilor în curs de dezvoltare prin finanțarea unor proiecte din sectorul public și privat al acestor țări și prin acordarea de asistență tehnică și economică. Sediul Băncii Mondiale se află la Washington.

Principalele obiective ale B.I.R.D., în conformitate cu cele prevăzute în cadrul Conferinței de la Bretton Woods, sunt următoarele:

▶ sprijinirea reconstrucției și dezvoltării țărilor membre, prin înlesnirea investițiilor de capitaluri în scopuri productive, inclusiv refacerea economiilor distruse de război, precum și dezvoltarea aparatului de producție și a resurselor din țările mai puțin dezvoltate;

▶ încurajarea investițiilor străine private, prin intermediul garanțiilor oferite sau participării la împrumuturi de capital. În situația în care capitalul privat nu este disponibil în condiții rezonabile, Banca urmează să procure mijloace financiare pentru scopuri productive în condiții mai avantajoase, fie din capitalul său propriu, fie din mijloacele financiare atrase sau alte surse;

▶ stimularea dezvoltării echilibrate de lungă durată a comerțului internațional și menținerea unor balanțe de conturi echilibrate, prin înlesnirea investițiilor internaționale făcute pentru dezvoltarea resurselor productive ale membrilor, contribuind astfel la sporirea standardului de viață și îmbunătățirea condițiilor de muncă din țările membre;

▶ coordonarea împrumuturilor acordate sau garantate de ea, cu împrumuturi internaționale obținute pe alte căi, astfel încât cele mai urgente și mai eficiente proiecte sau programe să fie luate în considerare cu prioritate, indiferent de mărimea lor;

▶ ajutarea țărilor membre în efortul de trecere de la economia de război la economia de piață.

După 1989, preocupărilor sale s-a adăugat și sprijinirea țărilor din Europa de Est în edificarea economiei de piață. În prezent, Banca Mondială susține obiectivele prioritare stabilite la Summit-ul Mileniului (2000) și direcționează toate proiectele de dezvoltare economică în scopul atingerii acestor 8 ținte:

- ◆ eliminarea sărăciei extreme și a foametei;
- ◆ asigurarea educației primare întregii populații a planetei;
- ◆ asigurarea egalității între sexe și extinderea drepturilor și libertăților femeii;
- ◆ reducerea indicatorilor mortalității infantile;
- ◆ îmbunătățirea apărării sănătății materne;
- ◆ lupta împotriva HIV/SIDA, a malariei și a altor maladii;
- ◆ asigurarea unei dezvoltări sustenabile în raport cu mediul înconjurător;
- ◆ întărirea parteneriatului mondial pentru atingerea obiectivelor dezvoltării.

B.I.R.D. are în prezent 188 de țări membre. Calitatea de membru BIRD este condiționată de apartenența la FMI: orice țară poate adera la BIRD numai dacă este membră a FMI. Din 1947 Adunarea Generală a ONU i-a acordat statutul de instituție specializată a ONU.

Conducerea Băncii este asigurată de:

- Consiliul Guvernatorilor, unde fiecare țară este reprezentată de guvernatorii băncilor

centrale;

- Administratorii Executivi, în număr de 24, și toți atâția supleanți;
- Președintele, care, conform tradiției, este american;
- Consiliul consultativ;
- Comitetele de împrumuturi, care au ca obiect de activitate analiza și elaborarea unor rapoarte în ceea ce privește recomandarea și, eventual, nerecomandarea realizării unor proiecte propuse, și pentru care au fost solicitate împrumuturi.

Resursele financiare ale B.I.R.D. provin, ca și în cazul FMI, din două surse principale: contribuțiile la capital ale statelor membre și resurse atrase. Deosebirile dintre cele două instituții, în acest domeniu, privesc rolul surselor respective în politica financiară a fiecărei instituții și identitatea furnizorilor de resurse. În timp ce la Fond, contribuțiile statelor membre reprezintă principala sa resursă financiară, la BIRD, contribuțiile țărilor membre joacă un rol secundar în finanțarea împrumuturilor băncii. Principala sursă de capital pentru împrumuturi a Băncii Mondiale o constituie piețele financiare internaționale, care acoperă aproximativ 85% din resursele sale. Banca, prin capitalurile obținute de pe piețele financiare internaționale, se autofinanțează. Dintre formele pe care le poate îmbrăca operațiunea colectării de fonduri, Banca folosește în special emisiunile de obligațiuni pe termen mediu și lung și plasarea de titluri la guverne, bănci centrale și comerciale. Datorită credibilității de care se bucură, Banca nu întâmpină dificultăți în obținerea de fonduri pentru care nici nu este obligată să prezinte garanții de solvabilitate. Capitalul Băncii Mondiale a luat naștere în special prin garanțiile acordate de țările industrializate, pe baza cărora Banca Mondială ar putea să facă împrumuturi de pe piețele de capital cu un rating AAA. Acest mecanism s-a dovedit a fi ingenios, el oferind țărilor sărace beneficii, practic fără nici un cost din partea țărilor bogate. Garanțiile nu au fost însă niciodată invocate. Aranjamentul suferă de un neajuns important: el a transformat acordarea de împrumuturi de către Banca Mondială într-un mijloc de constrângere aflat la dispoziția guvernului. Statutul Băncii Mondiale cere ca împrumuturile acordate să fie garantate de către guvernele din țara care solicită împrumutul. Garanțiile devin astfel instrumente de control în mâinile guvernanților. Guvernele din țările dezvoltate, care sunt dominante în Consiliul Guvernatorilor, pot să exercite și ele o influență incorectă asupra activităților de creditare ale Băncii Mondiale. Ele pot susține acele împrumuturi de care să beneficieze propriile industrii exportatoare sau să facă uz de dreptul de veto în cazul unor împrumuturi care le-ar afecta în vreun alt mod interesele.

O altă sursă de fonduri pentru BIRD destinate împrumuturilor, o constituie beneficiul său net care provine, în principal, din dobânzile și comisioanele percepute la împrumuturile acordate.

Toate creditele acordate de Banca Mondială se încadrează într-un ansamblu unitar, care vizează realizarea anumitor obiective bine conturate de către statele membre, principala provocare fiind lupta la nivel global împotriva sărăciei. Volumul cumulativ al creditelor acordate de BIRD de la înființarea sa și până în prezent, este mai mult de 500 miliarde USD. Rata dobânzii la creditele BIRD de 5,2%, se află într-un trend descrescător față de anii precedenți. Scadența împrumuturilor este variabilă, depinzând de proiectul finanțat, de valoarea lui, de obiectivele pentru care a fost acordat. Ca valoare medie, se situează în jurul a 15 – 20 de ani, perioada de grație fiind de minimum 5 ani. Țările eligibile pentru primirea de împrumuturi de la BIRD sunt cele ale căror venit mediu pe locuitor este inferior valorii de 5225 USD și care nu primesc în exclusivitate credite de la IDA (Asociația Internațională pentru Dezvoltare). Volumul resurselor pe care le pot primi statele membre de la BIRD este proporțional cu solvabilitatea lor financiară. Mai mult decât atât, volumul total al portofoliului de credite al unui stat beneficiar nu poate depăși sub nici o formă valoarea de 13,5 miliarde USD.

Corporația Financiară Internațională (CFI) este o organizație internațională fondată în 1956, care, în prezent, este compusă din 184 de membri, deținând un portofoliu total de investiții de peste 21,6 miliarde USD. CFI susține dezvoltarea economică a statelor membre prin intermediul creșterii puternice a activităților sectorului privat și prin mobilizarea unor importante capitaluri străine și naționale. CFI realizează investiții de capital în întreprinderi private din sectoarele cheie ale țărilor în dezvoltare fără a solicita acordarea de garanții guvernamentale, ci practicând reguli și adoptând comportamente identice cu cele curente ale pieței private. CFI încearcă să își orienteze mijloacele financiare către sectorul privat al statelor și regiunilor cu acces restrâns la piețele internaționale de capital. Corporația finanțează întreprinderi de pe piețe care, în lipsa ei, ar fi considerate, de către investitorii particulari, drept riscante și neprofitabile și, în același timp, îmbunătățește calitatea proiectelor finanțate datorită experienței sale deosebite în domeniul managementului corporatist și în rezolvarea problemelor economice și sociale. Rata dobânzii la împrumuturile și finanțările CFI, poate avea valori diferite în funcție de țară și de proiect. Scadența împrumuturilor este între 3 și 13 ani. Sursa fondurilor distribuite este, în proporție de 80%, compusă din împrumuturi de pe piața financiară prin emisiuni publice de obligațiuni sau plasamente private, iar restul de 20% sunt împrumuturi de la BIRD.

Asociația Internațională pentru Dezvoltare (IDA) este o organizație internațională fondată la 24 septembrie 1960. IDA este cel mai important organism din lume în furnizarea de asistență tehnică și resurse financiare ieftine, efectuând, în același timp, investiții în proiecte fundamentale pentru dezvoltarea economică și a resurselor umane. Scopul principal al IDA este reducerea sărăciei prin promovarea unei dezvoltări economice sustenabile în zonele cel mai slab dezvoltate ale lumii, incluzând 77 de state (din care 39 state din Africa), a căror populație totală este de 2,8

miliarde locuitori. Acest ajutor are o valoare extraordinară pentru statele beneficiare, întrucât lipsa cronică de solvabilitate a acestora le împiedică să obțină alte credite externe în condiții normale de piață de capital. În majoritatea acestor state, populația trăiește din venituri sub 2 USD/zi, iar 4 din 10 persoane au un venit zilnic mai mic de 1 USD. Formele de finanțare ale IDA sunt granturi, credite pentru dezvoltare și garanții, alături de o asistență tehnică pentru programele specifice de reformă din țările beneficiare. Țările eligibile pentru finanțare din partea IDA sunt cele care au un venit național brut sub 885 USD/cap de locuitor. Condițiile de eligibilitate sunt sărăcia relativă și lipsa de solvabilitate internațională. O altă condiție este depășirea unor teste de performanță prin punerea în aplicare a unor politici orientate către stimularea creșterii economice și reducerea sărăciei. Sursa fondurilor IDA este compusă din depunerile statelor membre cele mai dezvoltate, împreună cu câteva state în curs de dezvoltare. Acești donatori se reunesc o dată la trei ani pentru a conveni asupra volumului resurselor necesare finanțării programelor de creditare. Prioritățile strategice ale creditelor IDA sunt: creșterea calității educației primare și lărgirea accesului la aceasta, întărirea luptei împotriva extinderii bolilor infecțioase, inclusiv HIV/SIDA, instaurarea unui climat investițional favorabil.

Agencia Multilaterală de Garantare a Investițiilor (MIGA) este o organizație internațională fondată în 1988, care, în prezent, este compusă din 174 membri, volumul cumulativ al garanțiilor acordate de-a lungul existenței sale fiind de 30 miliarde USD în anul 2013. Scopul fundamental al MIGA este atragerea de investiții străine în scopuri productive în țările în curs de dezvoltare, oferind investitorilor străini garanții împotriva mai multor riscuri necomerciale, precum exproprierea, neconvertibilitatea monedei naționale a statelor beneficiare și limitarea transferului de resurse din exterior, precum și împotriva războaielor, tulburărilor sociale și nerespectarea condițiilor contractuale. Un alt tip de servicii oferite de MIGA sunt cele de consultanță pentru instaurarea unui climat favorabil investițiilor, în scopul îmbunătățirii condițiilor oferite investitorilor străini.

Concluzii

1. Organizațiile economice internaționale (OEI) au apărut odată cu formarea și consolidarea economiei mondiale ca rezultat al căutării unor măsuri eficiente pentru rezolvarea problemelor cu care se confruntă statele lumii în situații excepționale sau de criză. La mijlocul secolului al XX-lea, s-a produs o puternică mișcare de creare de organisme și instituții care coordonează dezvoltarea economiei mondiale. La etapa actuală, OEI ocupă un loc și un rol important în relațiile economice internaționale ca mijloc de coordonare interstatală și regională în diverse domenii de activitate: de cooperare și integrare economică la diferit nivel; în sistemul valutar-

financiar, bancar-creditar și investițional; standardele internaționale; comerțul exterior cu mărfuri și servicii; de dezvoltare a businessului internațional etc.

2. Sistemul organizațiilor economice internaționale cuprind un număr de peste 4 mii, inclusiv mai mult de 300 – interstatale. În centrul acestui sistem, se află organismele economice ale ONU. Printre ele, principalele sunt: FMI, BIRD, OECE, GATT, CEPAL, UNCTAD, OCDE, PNUD, OMC, FAO ș.a. În scopul coordonării activității organizațiilor economice internaționale, în componența lor, se creează diferite organe comune, comitete de coordonare ș.a. Organismele economice internaționale întrunesc ca membri diferite țări. În funcție de gradul lor de universalitate, organizațiile economice internaționale elaborează și adoptă anumite reguli și mecanisme, prin intermediul cărora ele influențează puternic asupra legislației statelor și normelor naționale de drept.

3. Principalele funcții ale organizațiilor internaționale, atât la nivel global, cât și regional, sunt: studierea și rezolvarea celor mai importante probleme în domeniul relațiilor economice internaționale, asigurarea stabilității valutare și depășirea situației de criză economico-financiară, depășirea barierelor comerciale și de control la dezvoltarea comerțului între state, alocarea mijloacelor în adaos la capitalul privat pentru a ajuta sporirea progresului tehnico-tehnologic și economic; stimularea ameliorării condițiilor și relațiilor de muncă; prezentarea anumitor recomandări în legătură cu crizele și deprecierea economică etc.

4. În scopul asigurării dezvoltării durabile a economiei naționale, Republica Moldova, în ultimii ani, se încadrează activ în activitatea multor organizații economice internaționale, realizând un șir de programe cu suportul lor financiar.

Întrebări de recapitulare:

1. Ce reprezintă organizația economică internațională?
2. Care este scopul creării organizațiilor economice internaționale?
3. Care sunt criteriile de clasificare a organizațiilor economice internaționale?
4. Ce reprezintă Sistemul Națiunilor Unite?
5. Care sunt scopurile / obiectivele Organizației Națiunilor Unite?
6. Enumerați instituțiile specializate ale ONU.
7. Care este rolul instituțiilor financiare internaționale?
8. Care sunt funcțiile Fondului Monetar Internațional?
9. Ce reprezintă Grupul Băncii Mondiale?
10. Enumerați obiectivele B.I.R.D.

Teste:

1. Organizația economică internațională reprezintă:
  - a) O organizație care și-a extins activitatea economic-financiară dincolo de granițele țării de origine;
  - b) O formă de colaborare economică dintre state, în diverse domenii cu caracter stabil, constituite pe baza unui acord multilateral care statuează scopurile, principiile, genul de activitate, structurile și mecanismele de funcționare ale acestora;
  - c) O formă de colaborare economică dintre 2-3 state, în anumite domenii cu caracter instabil, constituite pe baza unui acord multilateral;
  - d) O unitate economică de producție, de prestații de servicii sau de comerț.

2. Creionați factorii care au determinat apariția și proliferarea organizațiilor internaționale:
  - a) Necesitatea prevenirii războiului și reglementării regulilor purtării acestuia;
  - b) Evidențierea independenței statelor lumii în procesele de dezvoltare a națiunilor;
  - c) Problemele globale: creșterea populației, sărăcia și alimentația, controlul deteriorării mediului, lupta împotriva terorismului, utilizarea spațiului cosmic;
  - d) Inițierea unui război mondial.

3. Organizațiile economice internaționale se clasifică după următoarele criterii:
  - a) În dependență de mărimea lor;
  - b) În dependență de gradul de închidere față de statele lumii;
  - c) După nivelul de dezvoltare economică al țărilor membre;
  - d) După criteriul geografic.

4. Organizația Națiunilor Unite a fost creată în anul:
  - a) 1990;
  - b) 1918;
  - c) 1945;
  - d) 2000.

5. Subliniați organele principale ale ONU:
  - a) Adunarea Generală;
  - b) Consiliul pentru Securitate și Cooperare Economică;
  - c) Consiliul Economic și Social;

- d) Curtea Europeană de Justiție.
6. Instituțiile specializate ale ONU:
- a) BIRD;
  - b) BERD;
  - c) OMC;
  - d) UE.
7. Care sunt obiectivele FMI:
- a) încurajarea investițiilor străine private;
  - b) crearea unui sistem multilateral de plăți în ceea ce privește tranzacțiile curente dintre țările membre;
  - c) stimularea dezvoltării echilibrate de lungă durată a comerțului internațional;
  - d) promovarea stabilității cursurilor valutare și evitarea devalorizărilor monetare.
8. Banca Mondială acordă credite:
- a) Numai țărilor în curs de dezvoltare;
  - b) Tuturor țărilor membre;
  - c) Numai țărilor dezvoltate;
  - d) Pentru stimularea dezvoltării echilibrate de lungă durată a comerțului internațional.
9. Corporația Financiară Internațională a fost înființată cu scopul:
- a) De a sprijini țările în curs de dezvoltare cu datorii externe ridicate;
  - b) De a sprijini dezvoltarea sectorului privat în țările în curs de dezvoltare;
  - c) De a încuraja investițiile străine directe în țările în curs de dezvoltare;
  - d) De a promova creșterea fluxurilor de investiții internaționale.
10. Care din următoarele afirmații cu privire la Asociația Internațională pentru Dezvoltare este adevărată:
- a) IDA are rolul de a încuraja investițiile străine directe în țările sărace;
  - b) IDA are rolul de a oferi asigurări împotriva riscurilor necomerciale;
  - c) IDA are rolul de a sprijini țările în curs de dezvoltare și statele care se confruntă cu datorii externe foarte mari;
  - d) IDA are rolul de a reglementa disputele dintre investitorii străini și țările gazdă.

Capitolul 4. Clasificări și caracteristici ale economiilor țărilor lumii ca elemente de bază a economiei mondiale

Obiective:

- A identifica modalitățile specifice de clasificare a țărilor lumii prezentate de Banca Mondială, ONU și alte organizații economice internaționale;
- A identifica trăsăturile de bază ale țărilor dezvoltate;
- A identifica trăsăturile de bază ale țărilor în curs de dezvoltare;
- A identifica principalii indicatori macroeconomici ai țărilor în curs de dezvoltare;
- A identifica trăsăturile specifice ale țărilor emergente din Asia și ale celor din America Latină;
- A identifica principalele probleme cu care se confruntă țările din Africa.
- A identifica conceptul de țară în tranziție;
- A identifica modelele de dezvoltare economică în țările din Europa Centrală și de Est;

Cuvinte-cheie: țară dezvoltată, țară în curs de dezvoltare, indicatori macroeconomici, Produs Intern Brut, Indicele Dezvoltării Umane, Indicele Competitivității Globale, industrializare și postindustrializare, OCDE, G7+1, OPEC, tranziție, Consensul Washington, Consensul Post-Washington, terapie de șoc, metodă graduală, țările ex-socialiste, țară emergentă, BRICS, subdezvoltare, noile state industrializate.

Economiile țărilor lumii constituie un „puzzle” din elemente extrem de diferite. Diversitatea lor se explică prin numărul mare și divers de economii naționale.

Clasificarea economiilor are scopul de a ajuta la înțelegerea diferențelor dintre state, atât în ceea ce privește mărimea și potențialul economic, cât și nivelul de dezvoltare.

La începutul anului 2016, în cadrul economiei mondiale, existau peste 200 economii, dintre care 193 – membre ONU, iar 188 – membre ale Băncii Mondiale și ale Fondului Monetar Internațional, precum și 161 – membre ale Organizației Mondiale a Comerțului.

În prezent, clasificarea țărilor lumii se efectuează după mai multe criterii. Mărimea unei economii este stabilită, din punct de vedere operațional, de către instituții internaționale ca Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional, Organizația Națiunilor Unite, cu utilizarea unor indicatori, precum:

- Produsul Intern Brut pe cap de locuitor (PIB/c.loc.);
- Indicele Dezvoltării Umane – IDU;
- Indicele Competitivității Globale;

- Numărul populației;
- Suprafața etc.

Acești indicatori asigură o reflectare, în linii generale, a nivelului de dezvoltare (exprimat prin intermediul venitului) și a resurselor (exprimate prin mărimea populației și suprafața) unei economii.

Conform practicii internaționale, țările lumii se împart în trei categorii principale:

1. Țări dezvoltate;
2. Țări în curs de dezvoltare;
3. Țări în tranziție.

Această clasificare a fost aleasă de ONU drept punct de reper pentru analiza și studierea aprofundată a economiilor naționale. În prezent, multe din organismele internaționale revizuiesc și reformulează o nouă clasificare a statelor în funcție de marile schimbări conjuncturale ce se petrec pe plan mondial. Fiecare organizație internațională clasifică țările lumii după propriile criterii, pornind de la scopurile și sarcinile pe care le urmăresc. De exemplu, ONU mizează mai mult pe aspectul demografic și social, în timp ce Banca Mondială pe nivelul de dezvoltare economică a fiecărei țări:

Clasificarea țărilor lumii propusă de Organizația Națiunilor Unite (ONU)

Această clasificare se face în funcție de nivelul de dezvoltare și de caracteristicile regionale specifice.

Ea include patru categorii de țări:

- *Grupul A – țările afro-asiatice;*
- *Grupul B – țările industrial dezvoltate;*
- *Grupul C – țările latino-americe;*
- *Grupul D – țările cu economie planificată.*

Clasificarea țărilor lumii în baza datelor oferite de Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD)

UNCTAD clasifică țările lumii în patru categorii, după criteriul regional:

- *Grupul I – țările dezvoltate cu economie de piață;*
- *Grupul II – țările ex-socialiste ale Europei de Est;*
- *Grupul III – țările socialiste din Asia;*
- *Grupul IV – țările în curs de dezvoltare.*

Clasificarea țărilor lumii conform Băncii Mondiale

Banca Mondială clasifică statele lumii după mărimea Produsului Intern Brut pe cap de locuitor (PIB/c.loc). Astfel, există:

1. **Țări cu venituri mari** – în această categorie intră 70 de state, unde PIB/c.loc este mai mare

de 12 616\$;

2. **Țări cu venituri mici** – în această categorie intră 36 de state, unde PIB/c.loc este mai puțin de 1 035\$;
3. **Țări cu venituri medii-mici** – în această categorie intră 54 de state, unde PIB/c.loc este între 1036\$ – 4085\$;
4. **Țări cu venituri medii-mari** – în această categorie intră 54 de state, unde PIB/c.loc este între 4 086\$ și 12 615\$;

Clasificarea țărilor lumii propusă de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD)

Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) prezintă anual clasamentul statelor lumii în funcție de dezvoltarea umană. În acest context, se utilizează un indicator complex – Indicele Dezvoltării Umane (IDU). Indicele dezvoltării umane reflectă realizările obținute prin mijloace umane primare în trei dimensiuni fundamentale: o viață lungă și sănătoasă, o educație adecvată și un standard de viață decent.

Conform ultimului raport elaborat de PNUD, *Human Development Report 2015*, țările au următoarea clasificare:

- **Țări cu Indicele dezvoltării umane foarte înalt (IDU) – 0.808-0.944.** În această categorie intră 47 de state din cele 186 analizate. Țări cu cel mai înalt IDU sunt: Norvegia și Australia, cu IDU de 0.944 și, respectiv, de 0.933, după care urmează SUA, Olanda, Germania, și încheie lista Argentina – cu IDU de 0.808.
- **Țări cu Indicele dezvoltării umane înalt (IDU) – 0.711- 0.78.** Din această categorie, fac parte asemenea state ca: Muntenegru, Rusia, Bielorusia, Mexic, Bulgaria, România.
- **Țări cu Indicele dezvoltării umane mediu (IDU) – 0.561-0.698.** Lista include așa state ca Turkmenistan, Thailanda, Bolivia, Africa de Sud, Angola, India, Mongolia. Din această categorie face parte și Republica Moldova, plasându-se pe locul 114, cu un IDU de 0.663.
- **Țări cu Indicele dezvoltării umane scăzut (IDU) – 0.540 și mai puțin.** Țările cu cel mai slab Indice al

4.1. Economia țărilor dezvoltate și locul lor în economia mondială

Țările dezvoltate reprezintă entitățile cu cel mai înalt potențial economic. La începutul secolului XXI, în grupul statelor dezvoltate, erau incluse aproximativ 40 de țări din America de Nord, Europa și Asia. Organismele internaționale, deseori, prezintă o abordare numerică a țărilor dezvoltate. Fondul Monetar Internațional identifică 32 de economii dezvoltate, iar Banca Mondială

enumeră 65 de țări cu venituri ridicate. La rândul său, Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) cuprinde 34 de țări cu un nivel ridicat al calității vieții.

Economia mondială este dominată de țările dezvoltate, atât în plan economic, demonstrat de ponderile acestora în PIB-ul mondial, în comerțul internațional etc, cât și de influența lor politică. Ele domină organizațiile internaționale și întreaga structură instituțională internațională. Ponderea statelor dezvoltate în indicatori globali de dezvoltare este reprezentată în tabelul 4.1.

Cele mai dezvoltate țări la nivel global sînt: SUA, Japonia și Germania (UE). Ele formează aproximativ o treime din PIB-ul global. (aproximativ 29 tril. \$ din 77 tril. \$).

Tabelul 4.1

Principalii indicatori macroeconomici raportați la indicatorii globali (2014)

PIB-ul global 77 450 701 mln. \$	Exportul Mondial 18 417 705 mln. \$	Intrări ISD globale 1 451 965mln. \$
PIB-ul statelor dezvoltate: 45 629 172mln. \$	Exportul total al statelor dezvoltate: 9 578 866 mln. \$	Intrări ISD al statelor dezvoltate: 565 626 mln. \$

Sursa: www.unctad.org/statisticbook2015

În țările economic avansate, trăiesc 16,3% din populația totală de pe glob, de asemenea, ele acumulează 57.45% din PIB-ul mondial, 41.9% din fluxul intrărilor de investiții străine și 50.6% din comerțul mondial, la nivelul anului 2014.

Principalele caracteristici ale țărilor dezvoltate sunt:

- Orientarea spre societatea postindustrială, bazată pe inovații și informații;
- Economia de piață, ceea ce presupune că proprietatea privată constituie principala sursă a motivației și dinamicii acestor economii;
- Tip intensiv de creștere economică. Țările dezvoltate posedă o economie bazată pe cunoaștere ce se caracterizează prin:
  - proces amplu de cercetare-dezvoltare,
  - ritm rapid de dezvoltare a cunoștințelor și tehnologiilor,
  - sistem informatic performant, ca bază tehnică de asigurare a accesului la cunoștințe și a comunicării electronice,
  - coeziune socială cu efect stimulatîv pentru creștere și dezvoltare;
- Veniturile per locuitor sunt printre cele mai ridicate din lume. De exemplu, cel mai mare PIB/c.loc în aceste țări depășește de 5,4 ori nivelul mediu pe glob; și țara cu cel mai mare PIB/c.loc este Luxemburg, cu 116 893 \$, în anul 2014;
- Piețele financiare de referință se află în țările dezvoltate;

- Ponderea sectorului secundar și terțiar depășește categoric sectorul primar. Agricultură deține o pondere între 2 și 5% din PIB, industria între 20 și 30%, iar sectorul serviciilor depășește 60% în PIB;
- Nivelul de trai este cel mai ridicat din lume:
  - gradul de alfabetizare este de 100% sau aproape de 100%,
  - accesul la asistență sanitară și la alte servicii de bază este asigurat pentru majoritatea populației,
  - în structura cererii, predomină ponderea bunurilor de folosință îndelungată,
  - speranța de viață depășește 70 de ani,
  - rata de școlarizare primară și secundară este de peste 90%;
- În structura exporturilor, predomină produsele cu grad sporit de prelucrare. De asemenea, exportul de servicii are o pondere ridicată, fiind în creștere;
- Acest grup de țări a determinat transnaționalizarea vieții economice, fiind țări de origine, dar și țări-gazdă ale celor mai multe STN-uri (societăți transnaționale).

Caracteristicile menționate mai sus se datorează schimbărilor și transformărilor din economia mondială, precum și politicilor economice eficiente adoptate de către țările dezvoltate.

4.1.1 Locul și rolul marilor centre economice în dezvoltarea economiei mondiale: SUA, Japonia și Uniunea Europeană

În prezent, activitatea economică globală se concentrează în trei mari regiuni geografice – Asia, America de Nord și Europa Occidentală, centrate în jurul a trei poli de putere economică – Japonia, SUA și UE. Ele sunt economiile centrale în fiecare regiune și sunt principalele surse de tehnologie, capital și fluxuri de comerț pentru celelalte economii din zonă, iar în jurul lor se concentrează țările în curs de dezvoltare. *În anul 2014, aceste țări reprezentau 53% din PIB-ul mondial, 60% din comerțul mondial și 80% din operațiunile financiare mondiale.*

În *World Investment Report 2015*, elaborat de UNCTAD, se menționează că cele mai puternice 100 de CTN-uri din lume fac parte din statele respective. 75% din topul alcătuit de 500 firme multinaționale din lume sunt concentrate în aceste țările, mai ales în sectoarele-cheie, precum: industria petrolieră, aeronautică, agroalimentară și farmaceutică.

Un alt indicator important de supremația lor în economia mondială este comerțul internațional. În prezent, ponderea celor trei țări în comerțul mondial este de aproximativ 69%, restul de 31% revine Rusiei și Europei de Est, Orientului Apropiat, Africii și Americii Latine.

Un alt aspect deloc de neglijat este contribuția financiară colosală în cadrul Organizației Națiunilor Unite. Aici, cota de participare a SUA este de 22,00%, a Japoniei – de 10,83% și a Germaniei (cea mai importantă economie din UE) – 7,14%.

Tabelul 4.2

Principalii indicatori macroeconomici ai TRIADEI (2000/2009/2014)

Țara Ind.mcr.	SUA			Japonia			UE		
	2000	2009	2014	2000	2009	2014	2000	2009	2014
PIB mln. \$	9 834 008	13 800 632	17 511 086	4 667 438	5 092 663	4 532 363	8 887 483	17 316 624	19 040 013
PIB-c.loc. \$	33 705	43 296	53 708	36 837	40 050	36 805	17 950	33 885	37 544
Ritmul de creștere al PIB, %	3.1	-2.4	+ 1,9	1.2	-5.2	+1,8	2.3	-4.1	+0,2
% agriculturii în PIB	1,9	1.1	1	1,7	1,5	1,4	2,4	1,8	1,7
% industriei în PIB	27,5	21,9	20,9	31,1	28,8	27,3	28,2	27,7	25,4
% serviciilor în PIB	70,6	77,1	78,1	67,2	69,7	71,3	69,5	71,1	72,9
Export Bunuri mln. \$	781 918	1 056 750	1 580 750	479 249	580 845	715 845	2 591 769	4 553 022	6 465 022
Import Bunuri mln. \$	1 259 300	1 605 300	2 365 300	379 511	550 553	833 553	2 630 452	4 833 112	6 286 112
ISD Ieșiri mln. \$	142 626	248 074	338 074	31 558	74 699	135 699	795 250	439 584	328 584
ISD Intrări mln. \$	313 997	129 883	187 883	8 323	11 939	2 304	680 729	378 388	250 388
IDU	0,91	0,934	0,914 (anul 2015)	0,878	0,909	0,890 (anul 2015)	0,870-0,810	0,916-0,743	0,911-0,777 (anul 2015)

Sursa: adaptat de autori în baza datelor UNCTAD, /www.unctad.org/manuelestatistique2015

În tabelul 4.2, sunt prezentați principalii indicatori macroeconomici din cele trei centre importante de dezvoltare din lume. PIB/c.loc mediu din UE este devansat de SUA și Japonia. SUA are un PIB/c.loc de aproximativ 1,41 de ori mai mare decât cel mediu al UE. Aceasta se datorează, în special, ultimelor trei valuri de extindere a UE (anul 2004, 2007, 2013), deoarece s-au integrat țări cu un nivel mediu de dezvoltare precum Bulgaria, România, Ungaria etc. În urma aderării celor 13 membri, populația UE a crescut cu aproximativ 2%, în timp ce PIB-ul – cu doar 5%, ceea ce a dus la o scădere semnificativă a valorii acestui indicator.

Referitor la contribuția anumitor sectoare la formarea PIB-ului, se observă că ponderea este asemănătoare. Cota principală în PIB o au serviciile (70-80%), iar cea mai mică pondere în PIB o deține agricultura (1-2%).

Valoarea IDU înregistrat de aceste state indică un nivel înalt de dezvoltare. Conform raportului de dezvoltare umană, elaborat de PNUD, în iulie 2015, SUA ocupă locul 5 din 187 de țări analizate, iar Japonia – locul 17. În fruntea topului, se plasează și țări membre ale UE, precum Germania (locul șase), Irlanda și Suedia.

În perioada crizei financiare din 2008-2011, statele respective au reacționat diferit la schimbările impuse de aceasta. Dintre marile puteri ale lumii, cea mai mare scădere a PIB-ului, în

2009, a cunoscut-o Japonia de 5,9% (după ce, și în 2008, aceasta a înregistrat o scădere de 0,7%). A doua mare scădere, de 4%, în 2009, a fost cea a Uniunii Europene, care a urmat unei creșteri de 0,9%, în 2008. PIB-ul SUA a înregistrat o scădere mai puțin accentuată decât cea înregistrată de UE sau Japonia. Deja, în anul 2011, se înregistrează o creștere economică pozitivă în cadrul celor trei poli economici. Totodată, este important de precizat că efectele negative ale crizei financiare persistă pînă în prezent și în aceste țări continuă să implementeze reforme eficiente privind stabilizarea situației economice.

4.1.2 Grupul celor 8 (G7+1) și Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) în economia mondială

Grupul celor 8 (G7+1)

„Ne-am reunit pentru că împărțim aceleași convingeri și aceleași responsabilități. Creșterea și stabilitatea economiilor noastre vor contribui la prosperitatea ansamblului lumii industriale și a țărilor în curs de dezvoltare... Ne-am decis să intensificăm cooperarea noastră în cadrul tuturor organizațiilor internaționale” (Declarația primei reuniuni G-7 de la Rambouillet, Franța, 17 noiembrie 1975.

Grupul celor 8 (G7+1) reprezintă un forum internațional al guvernelor celor mai dezvoltate state, din punct de vedere economic, tehnologic și militar: Canada, Franța, Germania, Italia, Japonia, Rusia, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și Statele Unite ale Americii.

Inițial, reuniunile G7+1 au fost văzute ca un for de discuții legate de problemele economice existente pe plan mondial, însă, cu timpul, agenda a fost extinsă considerabil, pentru a trece de la aspectele preponderent macroeconomice și comerciale la cele privind securitatea, mediul și dezvoltarea.

Apariția G7+1 s-a făcut din start treptat. Astfel, miniștrii de finanțe și guvernatorii băncilor centrale din cele mai importante cinci țări – Statele Unite ale Americii, Japonia, Germania, Franța și Regatul Unit al Marii Britanii – s-au întâlnit prima dată, în 1967, la Chequers, casa de la țară a prim-ministrului britanic. Criza economică gravă, ce a urmat primului șoc al petrolului din 1973, făcea necesară o colaborare mai mare. Grupul celor cinci (G5) a decis ca șefii de guvern să manifeste mai mult interes față de situația economică gravă. Președintele Franței, Valery Giscard d’Estaing, a fost primul care a insistat pentru discuții permanente la nivel înalt asupra problemelor economice și financiare.

Primul Summit a avut loc la Rambouillet, în 1975. Au participat reprezentanții celor cinci state care formau, în acel moment, Grupul, respectiv Franța, Germania, Marea Britanie, Japonia și Statele Unite. Pe lângă cele cinci țări, s-a alăturat și Italia, reprezentată de președintele Consiliului de Miniștri, Aldo Moro, și astfel a luat naștere G6. În 1976, grupului i s-a alăturat și Canada. Astfel, s-a

născut G7. De-abia odată cu venirea Rusiei în acest grup, în 1998, după Conferința de la Birmingham, putem vorbi de G7+1. De fapt, și astăzi, G7+1 este definit ca grupul celor șapte state puternic industrializate – plus Rusia. Rusia are un potențial economic foarte ridicat, dacă ne raportăm la resursele sale naturale imense, la numărul și valoarea oamenilor săi de știință. Din punctul de vedere al potențialului valorificat, ea se află, însă, mult în urma „celor 7”. Sunt și alți indicatori net inferiori celorlalte țări din acest grup și anume:

- a) inflația, al cărei ritm de creștere este cel mai ridicat între statele din acest grup;
- b) sectorul bancar, în mare măsură, dependent de împrumuturile din afară, care înregistrează o lipsă acută de lichidități;
- c) sectorul metalurgic, ale cărui produse sunt exportate masiv în străinătate;
- d) domeniul înaltelor tehnologii, unde, fără ajutorul Occidentului, Rusia nu poate afișa performanțe pe măsura unei mari puteri economice.

Se poate spune că acceptarea sa în acest grup s-a făcut în special, din considerente de ordin politico-militar.

Scopul urmărit de G7+1 constă în coordonarea politicilor macroeconomice și, în mod special, a politicii ratelor de schimb între țările respective. Țările membre ale grupului sunt cele mai puternice din lume, ele fiind statele care determină raportul de forțe pe plan internațional și ordinea economică mondială. Influența acestor mari puteri la nivel global este demonstrată prin ponderea impunătoare pe care o au în economia mondială (anul 2014):

- 1. 12% din populația globului;**
- 2. 39,18% din PIB-ul global (29.665.372 mln. \$);**
- 3. 50% din producția mondială;**
- 4. 65% din cheltuielile militare mondiale.**

Cele cinci principii care stau la baza G7+1 sunt:

- (1) disciplina fiscală (constând în echilibrul bugetar și scăderea taxelor);
- (2) liberalizarea financiară (rate fixe pe piața capitalurilor);
- (3) liberalizarea comercială (suprimarea protecțiilor vamale; deschiderea totală a economiilor la investițiile directe; privatizarea ansamblului întreprinderilor);
- (4) dereglementarea (eliminarea tuturor obstacolelor din domeniul concurenței);
- (5) protecția drepturilor de proprietate intelectuală ale firmelor multinaționale.

Președinția grupului este deținută prin rotație de fiecare membru, pentru un mandat de un, an care începe la 1 ianuarie. Țara care deține președinția grupului organizează o serie de reuniuni ministeriale care culminează, la jumătatea anului, cu un summit la care iau parte șefii de stat și de guvern. G7+1 se reunește pentru a discuta probleme economice și politice majore cu care se confruntă membrii săi și comunitatea internațională. Problemele de management macroeconomic,

comerț internațional și relațiile cu țările în curs de dezvoltare, energia și terorismul sunt, de asemenea, discutate la reuniunile forumului. În același timp, grupul G7+1 abordează teme, precum forța de muncă și circulația informației, fenomene globale, precum poluarea, infracționalitatea, securitate regională, controlul armelor și drepturile omului.

Rolul Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică în economia mondială

Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) s-a format oficial la 30 septembrie 1961 și are sediul la Paris, Franța. Inițial, din organizație făceau parte 19 state, în prezent, OCDE numără 34 de țări membre dezvoltate. Misiunea Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) constă în promovarea politicilor care au drept scop îmbunătățirea situație economice și a bunăstării sociale la nivel mondial.

Valorile de bază ale OCDE sunt:

1. **Obiectivitatea.** Cercetările și studiile efectuate de OCDE sunt transparente și relevante;
2. **Deschiderea.** Încurajează dezbaterile și înțelegerile reciproce cu privire la aspectele-cheie ale lumii;
3. **Etica.** Credibilitatea organizației se bazează pe încredere, integritate și transparență.

Structura organizatorică a OCDE:

1. **Consiliul.** Este organul de conducere al organizației. Se compune din câte un reprezentant din fiecare stat membru, plus un reprezentant al Comisiei Europene. Consiliul se întrunește periodic la nivelul reprezentanților permanenți la OCDE, și adoptă decizii prin consens. Aceste întâlniri sunt prezidate de secretarul general al OCDE. O dată pe an, Consiliul OCDE se întrunește la nivel ministerial pentru a discuta problemele majore ale momentului și a stabili prioritățile activității Organizației.

2. **Comitetele.** Reprezentanții celor 34 de țări membre se întâlnesc în comitetele de specialitate pentru a discuta și a analiza progresele înregistrate în domenii, precum economia, comerțul, știința, ocuparea forței de muncă, educația sau piețele financiare. OCDE are aproximativ 250 de comitete, grupuri de lucru și grupuri de experți.

3. **Secretariatul** cu sediul la Paris, are aproximativ 2 500 de agenți, care contribuie la activitatea comitetelor și-și desfășoară activitatea în conformitate cu prioritățile stabilite de Consiliul OCDE. Personalul secretariatului include economiști, juriști, oameni de știință și alți specialiști. Din anul 2006 și până în prezent, secretar general al OCDE este mexicanul Jose Angel Gurría.

Țările membre ale OCDE sunt: Australia (1971), Austria (1961), Belgia (1961), Canada (1961), Chile (2010), Cehia (1995), Danemarca (1961), Estonia (2010), Finlanda (1969), Franța (1961), Germania (1961), Grecia (1961), Ungaria (1996), Islanda (1961), Irlanda (1961), Israel (2010), Italia (1962), Japonia (1964), Coreea de Sud (1996), Luxembourg (1961), Mexic (1994),

Olanda (1961), Noua Zelandă (1973), Norvegia (1961), Polonia (1996), Portugalia (1961), Slovacia (2000), Slovenia (2010), Spania (1961), Suedia (1961), Elveția (1961), Turcia (1961), Marea Britanie (1961), SUA (1961), Uniunea Europeană (1961). Țările candidate sunt Letonia, Lituania, Rusia, Costa Rica, Columbia, iar țările partenere sunt Brazilia, China, Indonezia, India, Africa de Sud.

OCDE este o organizație importantă de nivel global care publică anual circa 250 de articole, rapoarte, studii etc. Limbile oficiale ale acestei organizații sunt engleza și franceza și dispune de 2500 de colaboratori.

Scopurile OCDE sunt multiple, inclusiv:

- promovarea unei creșteri economice durabile;
- creșterea nivelului de viață;
- menținerea stabilității financiare;
- susținerea economică a țărilor nemembre;
- contribuția la creșterea și dezvoltarea comerțului mondial;
- îndemnul către societatea civilă să profite din plin de avantajele pe care le oferă globalizarea.

În afară de analizele și propunerile din domeniul economic, OCDE este o sursă impresionantă de date statistice în plan economic și social. Baza de date statistice a organizației dispune de informație și din alte domenii, precum conturile naționale, schimburile comerciale, migrația, educația, agricultura, energia și sănătatea. În afară de colectarea datelor statistice, OCDE studiază, analizează și previzionează evoluția economică a țărilor membre.

OCDE elaborează instrumente, decizii și recomandări recunoscute la nivel internațional, pentru a promova noi reguli de joc în numeroase domenii, precum combaterea corupției în tranzacțiile comerciale internaționale, politica de informare și de comunicare, fiscalitatea și mediul. OCDE încearcă din răspuțeri să înțeleagă și să ajute guvernele pentru a răspunde noilor provocări, ca, de exemplu, dezvoltarea durabilă, comerțul electronic și biotehnologia.

De asemenea, organizația își extinde relațiile cu societatea civilă. Preocupată, în primul rând, de relațiile de afaceri și de muncă, OCDE s-a extins, cuprinzând și un număr destul de mare de organizații non-guvernamentale.

Importanța globală pe care o are OCDE în economia mondială este demonstrată de următoarele date (anul 2014), din care rezultă că țărilor membre OCDE le revin:

- a) 68,4% din PIB mondial (USD);***
- b) 58,4% din comerțul internațional;***
- c) 18% din populația mondială;***
- d) 95,9% din ajutorul public pentru dezvoltarea lumii;***

- e) **44,9% din emisiile mondiale de CO₂;**
- f) **45,7% din producția mondială de energie;**
- g) **56,2% din consumul mondial de electricitate.**

Bugetul OCDE pe anul 2008 a constituit 342,9 milioane de euro. În anul 2009, acesta a fost stabilit la 303 milioane euro, în 2010, a constituit 328 de milioane de euro, iar în 2015 – 363 de milioane euro

Prin deciziile oficiale și neoficiale adoptate de țările dezvoltate în cadrul *summiturilor* anuale, devine evident că Grupul G7+1 și organizația OCDE influențează evoluțiile economice și financiare din propriile țări, precum și din țările-satelit.

4.2. Economia țărilor în curs de dezvoltare

Una dintre caracteristicile economiei mondiale contemporane constă în faptul că majoritatea țărilor lumii este alcătuită din cele cu economii în dezvoltare. Numărul acestor țări se cifrează la peste 150 și reprezintă cel mai numeros, dar și cel mai diversificat grup de state. Alături de țări foarte sărace, există țări destul de bogate, care tind la statutul de țară dezvoltată.

Ele prezintă o serie de trăsături comune, și anume: nivelul foarte scăzut al venitului per locuitor, procentul scăzut de angajare a forței de muncă în industria prelucrătoare, nivelul productivității redus în toate sectoarele, inclusiv în agricultură, exportul orientat, în cea mai mare măsură, pe produse primare, standard scăzut de viață, nivel înalt al sărăciei, creștere economică slabă, dependență economică față de exterior, inegalitate, rate ridicate ale mortalității și natalității.

Cu toate ca în unele domenii s-au înregistrat și succese, încă este departe apropierea de țările industrializate.

În țările în curs de dezvoltare, locuiesc 75% din populația mondială, se produc 26% din PIB-ul mondial, 30% din producția agricolă mondială; comerțul exterior constituie 15% din comerțul mondial; acestor țări și le revin 18% din fluxul investițiilor străine de intrare.

În prezent, țările în curs de dezvoltare se află în plin proces de transformări sistematice, unele parcurgând un drum mai lung, altele mai scurt, spre stadiul superior de dezvoltare a unei economii bazată pe factori de producție și investiții.

Majoritatea acestora s-a format odată cu desființarea imperiilor coloniale. În economiile lor, predomină sectorul primar și cel agricol. Sectoarele industrial și de servicii sunt slab dezvoltate, sau repartizate inegal pe teritoriul aceleiași țări. Populația acestor țări locuiește, în temei, în mediul rural. Accesul la educație, sănătate, informație e limitat și relativ redus.

Pe parcursul a douăzeci de ani, indicatorii economici au evoluat diferit de la țară la țară, însă, fără îndoială, aceste state au înregistrat succese remarcabile la nivel de creștere economică. În perioada 1990-2009 PIB-ul acestor țări a crescut aproximativ de 7 ori. Creșterea înregistrată de țările

în curs de dezvoltare a fost impulsionată de veniturile majore din exporturi, de un val de investiții străine directe și de remiteri mari din străinătate. Ponderea exporturilor în PIB-ul țărilor în curs de dezvoltare a crescut de la 29%, în 2000, până la 41%, în 2009.

În anii 2009-2011, criza economico-financiară a afectat puternic și economia țărilor în curs de dezvoltare, prin diminuarea nivelului exporturilor, micșorarea prețurilor, scăderea cererii pe piețele interne, diminuarea mărimii remiterilor scăzute și investițiilor străine, accesul redus la finanțare și venituri din ce în ce mai mici. Ritmul de creștere al țărilor în curs de dezvoltare a scăzut la 1,8% în 2010, de la o medie de 8,1%, în perioada 2000-2007, conform datelor oferite de FMI.

În perioada post-criză situația macroeconomică a țărilor în dezvoltare rămâne a fi una deficitară, dar ele continuă să elaboreze programe de reformare a propriilor economii.

Trăsăturile specifice ale țărilor în curs de dezvoltare sunt:

- ritmul de creștere economică mediu și o productivitate a muncii joasă;
- indicatorii macroeconomici medii și mici;
- dezvoltarea instituțională slabă;
- instabilitatea macroeconomică și politică, ceea ce duce la un climat investițional nefavorabil;
- sectorul financiar slab dezvoltat, ca o consecință a penuriei de resurse financiare;
- veniturile scăzute și distribuția inegală a veniturilor;
- ponderea mare a agriculturii în PIB;
- piața internă cu greu stimulează activitatea economică; infrastructura slab dezvoltată, în unele țări, practic, inexistentă;
- posibilitățile minime de angajare a populației în activități economice;
- cota mică a comerțului exterior în comerțul mondial;
- unele țări în curs de dezvoltare se confruntă cu datorii externe foarte mari;
- dependența puternică de factorul exterior;
- rata mare a sărăciei;
- gradul de alfabetizare redus;
- speranța de viață variază între 50 și 70 de ani.

Diversitatea și principalele tipuri de țări în curs de dezvoltare

A. Noile țări industrializate și țările emergente din Asia

În anii 90, patru țări asiatice, prin politici bine promovate, au asigurat o creștere economică remarcabilă, fiind numite „Dragonii asiatici” (Coreea de Sud, Singapore, Hong Kong și Taiwan) sau „Miracolul asiatic”. Statele respective mai sunt numite, în literatura de specialitate, și Noile țări industrializate asiatice din primul val. Trei dintre ele au populație predominant chineză și

toate au ieșire la mare (insule sau peninsule). La începutul anilor 60, unele dintre aceste țări erau la un stadiu de dezvoltare economică similar țărilor africane, care, în mare parte, au rămas la același nivel. Noile state industrializate din Asia au beneficiat însă din plin de o populație, în general, mai bine educată, acces mai ușor la piețele internaționale prin utilizarea unei strategii de comerț axată pe promovarea exporturilor, precum și pe atragerea investițiilor străine directe care au stimulat creșterea economică.

Alături de cei patru „Dragonii asiatici”, pe scena economică mondială și-au făcut apariția și cei patru „Tigri asiatici”, respectiv Indonezia, Filipine, Thailanda și Malaysia. Acestea sunt numite și „Noile state industrializate asiatice din al doilea val”. „Tigrii”, ca și „Dragonii”, și-au bazat modelul de reușită economică pe investițiile masive făcute de Japonia, SUA, Canada și Uniunea Europeană.

În afară de aceste opt țări, un ritm înalt al creșterii economice l-au înregistrat și alte state. Acestea sunt numite „State emergente”. Țări emergente sunt considerate economiile cu creștere rapidă într-un termen foarte scurt. Van Agtmael, cel care a inventat conceptul de țară emergentă și președinte al fondului de investiții *Emerging Markets Management*, consideră emergente statele care au un bun potențial de creștere economică și a căror economie constituie cel puțin 1% din PIB-ul mondial. Astfel de țări sunt în Asia: China, India, Indonezia, Malaysia, Vietnam și Filipine; în America Latină: Argentina, Brazilia, Chile, Columbia, Mexic, Peru, Venezuela; în Africa și Orientul Mijlociu: Turcia, Israel, Maroc, Arabia Saudită, Africa de Sud; în Europa: Rusia, Cehia, Polonia și Estonia.

Trăsăturile distinctive ale țărilor emergente:

- Creștere economică susținută și rapidă. În două treimi din ele, PIB-ul crește anual cu 5-9%, „campion mondial” fiind China cu 10%. Țările emergente din Asia înregistrează un ritm de creștere economică, în medie, de 8%, față de țările emergente din America Latină, cu o medie economică de 3-4%;
- Indice ridicat de creștere a producției industriale (între 5 și 15%);
- Deținerea unor mari rezerve financiare;
- Investiții masive în cercetare și dezvoltare, în educație și în formarea durabilă de profesioniști în toate ramurile economie, în special, în industrie;
- Apariția și creșterea numărului corporațiilor lor multinaționale. Cele mai importante companii transnaționale aparțin Chinei, Braziliei și Indiei. De exemplu:
  - a) *Compania Tata Motors din Grupul Tata, cel mai mare conglomerat industrial al Indiei, a lansat un automobil pentru câștigarea pieței Sud-Estului asiatic, la un preț modest de 2500 de dolari;*
  - b) *Compania Ranbaxy, una dintre cele mai mari firme din lume în materie de*

medicamente;

- c) Compania Tata Consulting Services, importantă pe piața mondială a informaticii;*
- d) Compania mexicană Cemex, unul din cei mai importanți producători de ciment din lume;*
- e) Companiile din Hong Kong controlează jumătate din piața mondială de motoare electrice mici;*
- f) Grupul chinez Hisense vinde anual circa 10 milioane de aparate TV, 3 milioane de aparate de aer condiționat și are fabrici în Algeria, Uruguay, Iran, Pakistan și Africa de Sud.*

- Atractivitatea țărilor emergente pentru investiții străine directe. Piețele emergente oferă o serie de motive importante, pentru care investitorii adoptă o strategie pozitivă pe termen lung. Motivele acestei atractivități sunt:

- a) Creșterea economică pozitivă, inclusiv în perioada crizei financiare din 2008-2011. În țările emergente, creșterea PIB-ului a fost între 3-9% pentru această perioadă, în timpul ce, în țările dezvoltate această creștere a ajuns la doar 2%;
- b) Comerț exterior diversificat, multe dintre ele exportând bunuri către piețe noi și diminuând, astfel, dependența lor față de SUA;
- c) Sectorul serviciilor se dezvoltă din ce în ce mai puternic, în special în India și China.

În concluzie, se constată că țările emergente vor schimba curând cursul economiei mondiale. Laureatul Premiului Nobel, profesorul american Robert Fogel, menționează că, în anul 2040, trei țări mari asiatice vor reprezenta 54% din PIB-ul mondial: China (40%), India (12%), Japonia (2%), la care se adaugă cu încă 12% șase țări emergente asiatice: Singapore, Malaysia, Thailanda, Hong Kong, Coreea de Sud și Taiwan. Ceea ce face un total asiatic de 66%, adică 2/3 din PIB-ul mondial.

B. Țările emergente din America Latină sau Pumele sud-americeane

Țările Americii Latine sunt considerate o lume a contrastelor și a inegalităților, de altfel, istoric vorbind, regiunea Americii Latine a fost una în care a existat o inegalitate enormă, care s-a menținut până în zilele noastre, în ciuda diverselor programe de eradicare a sărăciei și de dezvoltare economică și socială. Cu toate acestea, datorită reformelor din ultimele decenii, numeroase state latino-americeane și-au redus datoriile externe, au redus substanțial inflația la niveluri comparabile cu cele ale statelor dezvoltate și și-au sporit rezervele internaționale, care să le servească drept tampon împotriva șocurilor internaționale.

Din 1991 și până în 1998, țările Americii Latine au adoptat și implementat un șir de reforme economice, dar începând cu 1998 au cunoscut un crach teribil. La sfârșitul lui 2001,

aceste state aveau datorii imense, monedele naționale se prăbușiseră și majoritatea oamenilor trăiau sub nivelul sărăciei. Pentru înlăturarea consecințelor negative, guvernele țărilor Americii Latine au elaborat o serie de politici macroeconomice ce au garantat stabilitatea economiilor din regiune.

Factorii creșterii economice în țările Americii Latine sunt:

- Resurse naturale imense;
- Piață largă de desfacere;
- Relații economice prospere cu țările Asiei de Sud-Est;
- Investiții masive din America de Nord;
- Participarea activă la comerțul mondial.

Cea mai importantă țară din America Latină este Brazilia. Acesta a evoluat rapid spre modernizare și reducerea rolului statului în economie, adoptând un regim de schimburi comerciale deschis și privatizând majoritatea companiilor de stat. Baza creșterii economice în Brazilia, în ultimii zece ani, au constituit-o resursele bogate de materii prime. Sectorul de petrol și gaze dispune de un potențial imens, în urma descoperirii recente a unor zăcăminte de petrol la mare adâncime. Se estimează că exploatarea acestora va spori numărul locurilor de muncă și va atrage investiții pentru cercetare și dezvoltare în domeniul explorării și producției de petrol și gaze, având un impact pozitiv asupra altor industrii, precum cea prelucrătoare. În prezent, Brazilia este considerată a doua mare economie emergentă a lumii (după China), a trecut rapid peste recesiunea din 2009, înregistrând în 2010 un ritm de creștere a PIB de 7,5%. PIB-ul Braziliei l-a devansat, în 2010, pe cel al Italiei, iar în anul 2011 și pe cel al Marii Britanii, ceea ce a propulsat-o pe locul al șaselea în ierarhia statelor lumii în funcție de acest indicator. Conform previziunilor oferite de FMI, până în 2017, Brazilia se va plasa pe locul al cincilea, după SUA, China, Japonia și Germania. Cu toate acestea, în anul 2012 și 2013, Brazilia a înregistrat o încetinire pronunțată a ritmului de creștere a PIB-ului, 2,7% și respectiv 1,3%. Pentru 2016, specialiștii FMI îi prognozează un ritm de creștere economică 3,4%.

C. Economia țărilor subdezvoltate

Subdezvoltarea constituie reversul dezvoltării, iar dacă *dezvoltarea este un proces de transformare pe termen lung a structurii economice, sociale și politice, obiectivul fiind acela de a răspunde nevoilor fundamentale ale populației, subdezvoltarea reprezintă o situație economică în care persistă niveluri scăzute ale standardului de viață, sărăcie absolută, rate de creștere economică scăzute, un nivel redus al consumului, servicii de asistență sanitară precare, rate înalte ale mortalității și natalității, dependența de exterior, posibilități reduse de satisfacere a nevoilor oamenilor.*

Subdezvoltarea reprezintă, înainte de toate un ansamblu de structuri ce reflectă dezechilibre între diferitele sectoare economice, dependență financiară, tehnologică și culturală față de exterior, discrepanțe sociale din cauza marilor inegalități de venituri, avere, putere, educație. Acesta este un fenomen complex, iar, prin amploarea și consecințele sale, una din problemele globale ale omenirii.

În anul 2016, UNCTAD identifică 48 de state subdezvoltate din Africa, inclusiv: Burundi, Sierra Leone, Lesotho, Somalia, Ciad, Liberia, Sudan, Congo, Madagascar, Togo, Djibouti, Uganda și din Asia: Afganistan, Bangladesh, Bhutan, Cambodgia, Laos, Myanmar, Nepal, Yemen.

Subdezvoltarea se caracterizează prin nivelul scăzut al dezvoltării economice și al produsului național pe locuitor, de care este legată capacitatea redusă de a satisface nevoile mari de acumulare și cerințele sporite de consum. Mai concret, această trăsătură înseamnă existența unui aparat de producție încă fragil, insuficient pentru a satisface nevoile societății și a putea încorpora realizările științei și tehnicii contemporane. Aceasta înseamnă capacitate redusă de prelucrare eficientă a resurselor naturale și de ocupare a populației active, o multitudine de tipuri de tehnici și de tehnologii, un nivel scăzut de trai etc.

În plan social, țările subdezvoltate se caracterizează prin următorii factori:

1. Rata șomajului constituie peste 20%, în mediul rural, și afectează 1/3 dintre tinerii apti de muncă;
2. Doar 2/3 din populația acestor țări are acces la serviciile de sănătate;
3. 1,3 miliarde de oameni n-au acces la apă potabilă;
4. Majoritatea populației acestor țări suferă de malnutriție;
5. Consumul zilnic de calorii per locuitor este de cca 2000, reprezentând doar 4/5 din necesarul minim pentru a susține viața unei persoane la nivel normal de activitate și sănătate (în țările dezvoltate, această medie constituie 3600 de calorii);
6. Nivelul extrem de scăzut al instruirii, reflectat de o rată extrem de redusă de alfabetizare, ceea ce are drept efect principal lipsa de cadre calificate și a capacității de organizare și dirijare a procesului dezvoltării economice. Două din trei persoane adulte sunt analfabete, iar gradul de cuprindere în învățământul primar al copiilor de vârstă școlară nu depășește 50%. Rata alfabetizării coboară până la 12%, în Somalia, 13%, în Burkina Faso, și 17%, în Mali, iar multe alte state din această categorie nici nu dispun de date statistice. Este explicabilă astfel inexistența unei baze proprii de cercetare științifică și tehnologică.

Nivelul de dezvoltare economică scăzut antrenează și insuficiența infrastructurilor productive și sociale, precum: rețele de drumuri, căi ferate, porturi, căi aeriene, comunicații, surse și mijloace de aprovizionare cu energie, cu apă, rețele de depozite, bază materială pentru circulația mărfurilor, sistemul de învățământ, cultură, ocrotire a sănătății, sistemul financiar etc.

Economia țărilor subdezvoltate este deformată, caracterizată printr-o structură necorespunzătoare, care se reflectă prin specializarea de ramură îngustă, existența unor disproporții între sectoarele primar, secundar, terțiar și cuaternar, dezechilibrul dintre industria prelucrătoare și agricultura. De exemplu, pe ansamblul țărilor în curs de dezvoltare agricultura deține o pondere de circa cinci ori mai mare față de țările industrializate la crearea PNB, dar majoritatea sunt importatoare nete de produse agricole. Gradul redus de diversificare a ramurilor generează rigiditate, capacitate redusă de adaptare la cerințele economiei moderne.

Sectorul agricol contribuie, în medie, cu cca 50% la crearea produsului național brut, furnizând 2/3 din export și utilizând 4/5 din populația activă. Este vorba însă de o agricultură „a subzistenței”, foarte puțin antrenată în economia de schimb. Productivitatea muncii, în acest sector, este extrem de scăzută din cauza unor mari dificultăți legate de tehnici de producție arhaice, neeficiente, de existența unor instituții foarte slabe de sprijin agricol, de lipsa infrastructurii, a cadrelor calificate. În plus, agricultura multora dintre aceste țări se confruntă cu deșertificarea și cu posibilități foarte reduse de irigare. Toate acestea au determinat, în multe cazuri, reducerea producției agricole per locuitor, amplificată de creșterea rapidă a populației, care are ca efect instalarea unei insecurități alimentare cronice, stagnarea exporturilor agricole și sporirea importurilor de produse alimentare.

Sectorul industriei manufacturiere contribuie doar cu 10% la producția internă, față de 20% pe ansamblul țărilor în curs de dezvoltare. În unele țări, ponderea producției industriale în PIB a coborât în 2013 la 2-3%.

În țările subdezvoltate, există mai multe tipuri de economie: economie naturală de subzistență, care presupune reluarea pe cale îngustă a producției; economia de piață simplă, legată de mica producție de mărfuri și economia de piață dezvoltată – prezentă în sectoarele economice moderne. Aceasta generează anumite contraste, căci elementele de economie modernă se regăsesc în marile orașe, în rest, predomină economia de tip tradițional.

Structurile sociale și instituționale din aceste țări sunt eterogene și instabile. Raporturile sociale – de natură feudală sau prefeudală – coexistă alături de elemente ale relațiilor contemporane. Există instabilitate politică, iar procesul de integrare națională nu este pe deplin realizat. Sistemul instituțional este, deseori, ineficient, organele puterii publice neputând, uneori, asigura stabilitatea, fiind corupte și fără autoritate.

Dependența economică a țărilor subdezvoltate față de exterior reprezintă o altă trăsătură semnificativă a acestor economii. Această dependență îmbracă forme economice diverse. Astfel, se poate vorbi de o dependență comercială constând în ponderea mare a legăturilor acestor țări cu cele industrializate, care derulează 70% din totalul relațiilor lor economice externe; dependența tehnologică concretizată în importul masiv de mașini și utilaje, tehnologii, brevete, patente, ce impun anual acestor țări obligația de a plăti zeci de miliarde de dolari; dependența monetară și financiară ce

se exprimă sintetic prin mari deficite ale plăților curente și o creștere excesivă a datoriei externe a acestor economii.

În țările subdezvoltate, indicele dezvoltării umane este scăzut – 0,500 și mai puțin. Din această categorie fac parte 22 de state. Țările cu cel mai slab Indice al Dezvoltării Umane sunt Senegal, Nigeria și Niger.

Africa este continentul care găzduiește cel mai mare număr de țări subdezvoltate. Ele mai sunt numite țările din Africa Subsahariană. Statele subdezvoltate din această regiune n-au capacitatea de a-și mobiliza resursele interne și de a încasa venituri fiscale substanțiale din taxare. Excluzând subvențiile, veniturile guvernamentale ale țărilor instabile economic din Africa Subsahariană nu depășesc decât, rareori, 20% din PIB. Indicele dezvoltării umane scăzut reflectă funcționarea deficitară a sistemelor educaționale și sanitare. Locuitorii din Sierra Leone și Zimbabwe, de exemplu, au o speranță de viață care nu depășește cu mult vârsta de 40 de ani. Țările subdezvoltate africane sunt caracterizate, în medie, de o densitate foarte scăzută a populației: 20 din 35 de țări au mai puțin de 40 de locuitori pe kilometru pătrat, în schimb populația este tânără și se află în continuă creștere. Majoritatea populației din aceste țări locuiește în zonele rurale. Aceste țări au numai 8 metri de drum asfaltat pe kilometru pătrat, iar costurile transporturilor sunt de două ori și ceva mai mari decât acelea practicate în Asia de Sud-Est.

În exporturi, predomină produsele primare. În 2013, în medie, produsele primare au reprezentat mai bine de 75% din exporturi, dintre care 1/3 constituiau combustibilii, iar, în astfel de țări ca Angola, Ciad, Republica Democrată Congo și Republica Guineea Ecuatorială, exportul produselor primare a depășit 89%.

Rata de creștere economică este scăzută și constituie 2% – 4% anual, iar PIB/ c.loc, în țările subdezvoltate din Africa Subsahariană, variază între 150 și 600 de dolari americani.

În țările subdezvoltate din Africa, există o lipsă acută de investiții străine directe. În perioada dintre 2000 și 2014, mai mult de 70% din totalul investițiilor străine directe destinate țărilor din Africa Subsahariană au fost orientate doar către cinci țări: Angola, Ciad, Guineea Ecuatorială, Nigeria și Sudan, toate acestea fiind țări înzestrate cu resurse naturale abundente. Țările subdezvoltate din Africa dispun de rezerve străine insuficiente și datorii externe uriașe, ceea ce le slăbește șansele dezvoltării viitoare.

În toate țările subdezvoltate din Africa, agricultura continuă să fie cea mai importantă activitate economică, în ciuda expansiunii industriei și serviciilor și a importanței, din ce în ce mai mare, a acestor activități. Agricultura este o ramură cu un caracter dualist, utilizând atât tehnici rudimentare, tradiționale, cât și tehnici moderne, de mare randament. În aceste țări, există un amestec de forme de proprietate și de sisteme de exploatare a terenurilor, determinate de condițiile naturale, dar și de cele sociale.

În pofida faptului că, în statele subdezvoltate din Africa, cel mai mare procent din populația activă este ocupată în agricultură, nu se produce destul pentru a hrăni populația. Cauzele sunt

multiple, una din cele mai importante este sporul natural mare, altă cauză este pierderea forței de muncă din agricultură datorată exodului rural, populația fiind atrasă de orașele mari. Exportul de produse agricole n-are prioritate mare și investițiile în tehnologia agricolă modernă lipsesc. Multe țări din Africa trebuie să importe alimente de bază și necesită ajutoare.

Deși are la dispoziție o mare diversitate de plante de cultură, populația rurală africană suferă încă de malnutriție, atât datorită lipsei cantităților necesare de hrană, cât și datorită monoalimentației. Sărăcia țaranului african este determinată de câteva trăsături ale agriculturii practicate, în cea mai mare parte, la un nivel tehnologic rudimentar. Practica sistemului *citemené* – pârllogirea îndelungată (uneori, 7-10 ani), slaba utilizare a animalelor de tracțiune, lipsa îngrășămintelor, a surselor de investiții, preponderența femeii în muncile câmpului, lipsa specialiștilor sunt doar câteva din cauzele care determină obținerea unor randamente agricole slabe, deși efortul fizic este mare. Beneficiile foarte reduse ale țăranilor africani, care formează majoritatea populației active, nu pot susține bugetele statelor prin impozite pe venitul agricol.

4.3 Economia țărilor exportatoare de petrol – OPEC

Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol (Organization of the Petroleum Exporting Countries - OPEC) este o organizație interguvernamentală permanentă, alcătuită în prezent din 12 țări exportatoare de petrol, care coordonează și unifică politicile petroliere ale țărilor membre. Potrivit estimărilor actuale, circa 81% din rezervele dovedite de petrol sunt amplasate pe teritoriul țărilor membre OPEC, cea mai mare parte a acestora fiind în Orientul Mijlociu (66%), iar rezervele dovedite de petrol ale OPEC se ridică în prezent la 1.206 miliarde de barili.

OPEC a fost creată cu prilejul Conferinței de la Bagdad din 10-14 septembrie 1960, de Iran, Irak, Kuweit, Arabia Saudită și Venezuela — cei cinci membri fondatori ai organizației. Acestora li s-au alăturat mai târziu alte state membre: Qatar (1961), Indonezia (1962) (care a anunțat că se retrage din OPEC din ianuarie 2009), Libia (1962), Emiratele Arabe Unite (1967), Algeria (1969), Nigeria (1971), Ecuador (1973) (membru până în 1992, după care, în octombrie 2007, revine în organizație), Angola (2007) și Gabon (între 1975-1994). În prezent, organizația este formată din 12 membri: Algeria, Angola, Libia, Nigeria, Irak, Iran, Kuweit, Qatar, Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite, Venezuela, Ecuador.

Sediul general al OPEC s-a aflat în primii cinci ani la Geneva, iar de la 1 septembrie 1965 s-a mutat la Viena, unde se află și în prezent.

Scopurile principale ale organizației conform statutului ei, sunt:

- identificarea unor modalități comune pentru apărarea intereselor statelor membre;
- garantarea stabilității prețurilor la țitei pe piețele petroliere internaționale în vederea eliminării fluctuațiilor dăunătoare și inutile;

- apărarea intereselor statelor producătoare de petrol și necesității asigurării pentru acestea venituri stabile;
- asigurarea continuă cu petrol a țărilor consumatoare și o distribuire corectă a capitalului pentru investitorii din industria petrolieră.

Principalele organe ale OPEC, create prin Statutul organizației, sunt: Conferința delegaților din țările membre, Consiliul guvernatorilor și Secretariatul.

Organul executiv al OPEC este Secretariatul, al cărui sediu este la Viena. Secretarul general este reprezentantul autorizat al organizației și Director Executiv al Secretariatului. În această calitate, el administrează treburile organizației în conformitate cu direcțiile Consiliului guvernatorilor.

Conferința delegaților desemnează Secretarul general pentru un mandat de trei ani, care poate fi reînnoit o singură dată tot pentru o perioadă de trei ani. Desemnarea acestuia are loc la nominalizarea făcută de statele membre. Secretarul general este ajutat în îndeplinirea atribuțiilor sale de o echipă care include doi directori responsabili cu sectorul resurse, respectiv servicii de asistență, șase șefi de departamente, Șeful Biroului Secretarului general ș.a. În prezent, secretarul general al OPEC este Abdalla Salem El-Badri.

Secretariatul OPEC scoate o serie de publicații ("Monthly Oil Market Report", "OPEC Bulletin", "World Oil Outlook", "Annual Statistical Bulletin"), cu scopul de a informa publicul despre activitățile organizației și de a oferi date și informații privind statele membre ale OPEC și industria petrolului în general.

Influența O.P.E.C. pe piața mondială a țițeiului nu a fost întotdeauna una de stabilitate. Ea a alarmat lumea favorizând inflația atât în țările în curs de dezvoltare, cât și în cele dezvoltate prin folosirea „armei petrolului” în perioada criza petrolului din 1973. Capacitatea O.P.E.C. de a controla prețul petrolului s-a diminuat considerabil de atunci, ca urmare a descoperirii și dezvoltării unor mari exploatări de petrol în Golful Mexic și Marea Nordului. Oricum, O.P.E.C. are încă o mare influență asupra prețului petrolului. O.P.E.C. nu controlează în totalitate piața petrolului, țările membre producând aproximativ 40% din țițeiul mondial și 14% din gazele naturale. Oricum exporturile de petrol ale O.P.E.C. reprezintă cam 60% din petrolul comercializat la nivel mondial și tocmai de aceea O.P.E.C. poate avea o influență puternică asupra pieței petrolului mai ales atunci când decide reducerea sau creșterea nivelului producției.

În cadrul O.P.E.C. deciziile se iau prin consens. Fiecare țară are, teoretic, suveranitate absolută asupra producției sale de petrol. Țările membre decid însă, prin vot unanim asupra nivelului maxim al producției pe întreaga organizație, dar și defalcat pe fiecare țară membră.

În anul 2012, producătorii de petrol din cadrul O.P.E.C, au contabilizat un venit net record

de peste 1.000 miliarde de dolari din vanzarea de țiței, după ce prețul mediu anual al sortimentului Brent a atins niveluri record în pofida situației economice dificile. Veniturile uriașe au asigurat capital major pentru cele mai mari fonduri naționale de investiții din lume. Emiratele Arabe Unite, Arabia Saudita și Kuweitul, cele mai influente state membre ale O.P.E.C. controlează trei dintre cele mai mari 10 fonduri naționale de investiții.

Prețul mediu al petrolului a urcat în 2012 la 111,5 dolari pe baril, de la 110,9 dolari pe baril în 2011. Prețurile record și creșterea producției O.P.E.C la începutul anului a asigurat venituri istorice pentru producătorii din cadrul organizației, de 1.052 miliarde dolari, în urcare cu 2,5% fata de 2011. Veniturile uriașe au fost însă distribuite inegal în interiorul organizației. De exemplu, Iranului i-a revenit o parte mult mai redusă din câștig din cauza sancțiunilor economice impuse de Statele Unite și aliații din Europa de Vest, în urma cărora producția de petrol a țării a scăzut la minimum ultimilor 32 de ani. În anul 2012, Iranul a încasat 6,5% din veniturile totale nete ale OPEC, față de 9-10% în deceniul trecut.

În 2014, prețul țițeiului Brent a scăzut cu aproape 25%, de la 115 de dolari per baril în luna iunie până la 86,89 de dolari per baril la 29 octombrie, pe fondul ofertei abundente de petrol.

Într-o conferință organizată la Londra la 29 octombrie 2014, secretarul general al OPEC, Abdalla Salem El-Badri, a precizat că "până în 2020, OPEC trebuie să fie gata să producă 40 de milioane de barili de petrol pe zi", în condițiile în care în prezent ținta de producție a OPEC este de 30 de milioane de barili pe zi. La ultima sa reuniune ministerială, organizată la sediul din Viena pe 27 noiembrie 2014, OPEC a decis să-și mențină nemodificat nivelul producției, în pofida faptului că la acel moment prețul barilului de țiței Brent era la jumătate față de prețul de 115 dolari înregistrat în luna iunie a aceluiași an.

În prezent, la nivelul țărilor membre ale OPEC, sunt în derulare circa 117 proiecte de dezvoltare în sectorul de explorare și producție, în valoare totală de 270 de miliarde de dolari, potrivit datelor publicate pe site-ul organizației.

4.4. Economia țărilor în tranziție

În literatura anglo-saxonă, termenul care desemnează cel mai des tranziția economică este cel de transformare. Tranziția este definită drept procesul de trecere de la economia planificată la economia de piață.

În economia planificată, guvernul ia decizii privind producerea și distribuirea bunurilor și serviciilor, de obicei, printr-un vast sistem birocratic de planificare. O caracteristică esențială o reprezintă proprietatea statului asupra tuturor construcțiilor și echipamentelor utilizate în producerea de bunuri și servicii. Guvernul stabilește rolul indivizilor în cadrul procesului de producție. Nu există

deloc, sau aproape deloc, proprietate privată, iar libertatea individuală este restricționată. Printre economiile planificate existente în prezent se numără cele din Cuba și Coreea de Nord.

În economia de piață, activitatea economică se desfășoară fără intervenții din partea guvernului sau cu intervenții foarte reduse. În acest tip de economie, o piață constituie locul, concret sau virtual, în care vânzătorii și cumpărătorii de bunuri și servicii se pot întâlni și pot încheia tranzacții. Proprietatea privată și libertatea individuală, în mare parte nerestricționată, sunt alte caracteristici esențiale ale economiei de piață. Deși, la ora actuală, nu există sisteme pure ale economiei de piață, SUA ilustrează una dintre cele mai vădite tendințe spre o piață liberă.

Necesitatea trecerii la o economie de piață a apărut ca o consecință a ineficienței sistemului de comandă, existent până la începutul anilor 90. Sistemul economiei planificate s-a bazat pe planuri, ceea ce a dus la ineficiență în alocarea resurselor. Unitatea de bază a planificării centralizate a fost întreprinderea, indiferent de ramura în care activa. Din punct de vedere al planului întocmit de burocratii însărcinați cu planificarea, întreprinderea era un loc unde intrau resursele calculate prin plan, care erau transformate după un proces aprobat prin plan și rezulta un număr de bunuri care erau distribuite către niște destinații decise tot prin plan. Calitatea producției nu era un factor primordial în procesul de producere, căci planul centralizat prevedea obligația pentru întreprinderi de a îndeplini indicatori de performanță exprimați prin volum fizic brut. În aceste condiții, nu calitatea producției era importantă, ci doar cantitatea. Directorii nu erau interesați nici în optimizarea și flexibilizarea gamei de produse. Prin urmare, planificarea era insensibilă la necesitățile consumatorului și ignora, în totalitate, piața cu toate componentele sale.

Un alt aspect important în economia planificată constă în șomajul ascuns. Nu existau persoane fără loc de muncă, dar risipa de forță de muncă și alocarea sub-optimală a aptitudinilor reprezentau un cost suplimentar pentru buget care, în final, plătea aceste salarii. Deficitul bugetar se oglindea în creșterea datoriei externe plătite prin reducerea drastică a consumului intern și forțarea exporturilor.

Sistemul economiei planificate centralizate s-a prăbușit pentru că nu a fost capabil să ofere bunurile materiale și sociale pe care le promisese, creștere economică rapidă, progres tehnologic, satisfacerea nevoilor de consum ale fiecărui individ, solidaritate socială.

Managementul tranziției economice prezintă multă complexitate, pentru că are funcția de a grăbi desființarea vechii economii (economia planificată) și constituirea unei noi economii (economia de piață).

Etapele tranziției trebuie să urmărească:

- crearea unui nou context social-economic;
- liberalizarea pieței;
- depășirea crizei economice și favorizarea proceselor de creștere economică;

- includerea economiei în circuitul economic mondial;

Un rol esențial i se atribuie statului, care trebuie să evite haosul economic și dezordinile politice cauzate de faptul că forțele pieței n-ar fi controlate.

Strategiile de reconstrucție a economiilor centralizate s-au grupat, în principal, în două direcții: de inspirație liberală sub forma terapiei șoc și gradualismul, ca terapie influențată de teoriile neo-instituționaliste.

- **„Terapia de șoc”** – presupune realizarea rapidă a principalelor obiective ale tranziției, liberalizarea bruscă a prețurilor și a schimburilor comerciale, privatizarea și demonopolizarea economiei. O asemenea reformă a fost posibilă în Polonia, datorită susținerii puternice a guvernului din acea perioadă;
- **„Terapia gradualistă”** – prevede îndeplinirea obiectivelor legate de tranziție, într-un timp îndelungat, dar cu costuri sociale mai reduse. Aceasta a fost aplicată în Ungaria, care a pornit pe calea reformelor radicale cu mult înaintea celorlalte țări socialiste. Totuși, țara de referință este China, iar gradualismul chinez constă în îmbinarea controlului macroeconomic asupra economiei și menținerea unui puternic sector de stat cu procesul de liberalizare în sectoarele marginale: comerț, agricultură, servicii.

Concepția tranziției spre o economie de piață a fost formulată de reprezentanții Fondului Monetar Internațional și ai Băncii Mondiale, propusă sub forma unui pachet de recomandări. În perioada 1990-1998, au existat două proiecte în acest sens:

1. Pentru perioada 1990-1997, **Consensul de la Washington** conținea sintetic o serie de recomandări de politici economice:

- Disciplina fiscală. Se recomandă un deficit destul de scăzut pentru ca finanțarea lui să fie neinflaționistă;
- Prioritățile cheltuielilor publice. Guvernele trebuie să redirecționeze cheltuielile de la domeniile sensibile politic (grupuri de interese, locuitorii mediului urban etc.) către domeniile neglijate, cu potențial ridicat și cu efecte în ameliorarea repartiției veniturilor (educație, sănătate, cercetare – dezvoltare, infrastructură etc.);
- Reforma fiscală. Aceasta trebuia să includă lărgirea bazei fiscale și diminuarea ratelor marginale de impozitare. Scopul rezidă în ameliorarea stimulentei economice și a echității orizontale;
- Liberalizarea financiară. Scopul constă în determinarea, de către piață, a ratelor dobânzii și eliminării influențelor politice;
- Ratele de schimb. Economiiile au nevoie de o rată de schimb valutar stabilită la un nivel suficient de competitiv pentru a induce o creștere economică rapidă, prin exporturi și atragere de capital străin;
- Liberalizarea schimburilor comerciale. Restricțiile cantitative ar trebui să fie înlocuite rapid

prin taxe vamale, iar acestea să fie diminuate progresiv;

- Investiții străine directe. Se recomandă eliminarea barierelor ce obturează intrarea de capital străin și asigurarea condițiilor pentru concurența nediscriminatorie;
- Privatizarea. În scopul creșterii eficienței alocării resurselor și al degrevării bugetului public, întreprinderile de stat ar trebui privatizate;
- Dereglementarea. Guvernele ar trebui să abandoneze reglementările care restricționează intrarea de noi firme și competiția;
- Drepturile de proprietate. Sistemul legal ar trebui să ofere garantarea drepturilor de proprietate privată, fără costuri excesive;

Toate aceste recomandări sunt de inspirație neoliberală, având ca suport studii și analize anterioare privind creșterea economică între anii 50 și 80 ai sec.XX.

2. Pentru perioada 1997-1998, **Consensul Post-Washington** subliniază necesitatea abordării cu „modestie” a procesului de transformare sistemică în fostele țări socialiste. Un principiu de bază al acestui nou consens îl constituie recunoașterea, de către instituții, a faptului că n-au răspunsuri pentru toate problemele tranziției și că este nevoie de un larg schimb de idei între cercurile economice pentru a afla soluții la numeroasele probleme deschise tranziției. Câteva dintre aceste probleme sunt:

- macrostabilizarea economică impusă de Consensul de la Washington, care nu asigură, în mod automat, stabilitatea procesului de producție și a pieței forței de muncă. Costurile economice și sociale pot fi devastatoare și se pot transforma în turbulențe politice și sociale. Acest lucru determină o focalizare a atenției asupra creșterii economice;
- realizarea unui echilibru între sursele de finanțare din aceste țări (cele cu economie de tranziție), ceea ce presupune consolidare simultană a sistemului bancar, crearea și supravegherea piețelor financiare.

Noul consens post-Washington recunoaște, deci, că este necesară elaborarea unui set mai amplu de instrumente de intervenție a statului pentru a se realiza creșterea economică, corelată cu o creștere a nivelului de trai.

Studiind succint cele două abordări, cea liberală, urmărește o planificare a diminuării intervenționalismului, în timp ce a doua vizează o reinsertie eficientă a statului în economie. Prima se bazează pe potențialul piețelor libere de a genera rezultate economice pozitive, pe când cea de-a doua accentuează incapacitatea piețelor de a produce prosperitate și stabilitate, favorizând dirijismul pentru controlul derapajelor.

Se consideră că perioada de tranziție are trei puncte de reper:

1. Începutul tranziției, asociat, de obicei, cu transformările politice, cu venirea forțelor democratice;
2. Liberalizarea economiei, care include nu numai liberalizarea prețurilor, ci și a comerțului

exterior, urmată de privatizarea și crearea sectorului privat dominant în economie;

3. Soluționarea unor probleme, precum restructurarea întreprinderilor și crearea instituțiilor necesare unei funcționări normale a pieței – sistemul juridic, fiscal, creditar. În această etapă, are loc crearea unui nou sistem de protecție socială, recunoscut de majoritatea populației și care constituie temelia stabilității politice.

După anii 90, țările în tranziție au fost grupate, conform statisticilor ONU, astfel:

- Țările Europei Centrale și de Est;
- Comunitatea Statelor Independente: Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Kazahstan, Kârgâzstan, Republica Moldova, Federația Rusă, Tadjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan, Ucraina.

În urma procesului de integrare economică europeană, această clasificare a suferit mari schimbări, de aceea, numărul statelor în tranziție s-a micșorat considerabil.

Scopul final al tranziției este de a transforma economia planificată într-o economie de piață funcțională, bazată pe:

- a) stabilitate macroeconomică și politici economice coerente;
- b) sector financiar bine dezvoltat;
- c) climat investițional favorabil;
- d) sector dezvoltat al întreprinderilor mici și mijlocii;
- e) concurență protejată de un cadru legislativ aplicabil;
- f) liberalizarea comerțului exterior;
- g) sistem juridic funcțional.

Țările din Europa Centrală și de Est la etapa preaderării la Uniunea Europeană

Prăbușirea cortinei de fier, care a separat timp de peste 40 de ani țările ex-comuniste din Europa Centrală și de Est (ECE) de țările Europei Occidentale, a reprezentat un eveniment istoric cu consecințe majore pentru viitorul continentului european. Eșecul doctrinei comuniste pe toate planurile (economic, politic, social, cultural), a readus în țările Europei Centrale și de Est valorile statului de drept și ale economiei libere de piață.

Transformările politice și structurale de la începutul anilor 90 au stimulat țările ECE să înceapă procesul de integrare economică în Uniunea Europeană. S-a adevărat faptul că procesul de tranziție este strâns legat de cel al pregătirii pentru aderare. În anii 1992-1993, țările ECE au semnat Acordurile de Asociere la Uniunea Europeană, iar în anii 1994-1995, și-au depus, în mod oficial, candidatura pentru aderare. În decembrie 1997, Consiliul European de la Luxembourg a hotărât să inițieze negocierile de aderare cu cinci din cele zece țări candidate: Republica Cehă, Estonia, Ungaria, Polonia și Slovenia, iar, în decembrie 1999, Consiliul European de la Helsinki a hotărât

deschiderea negocierilor de aderare și cu celelalte cinci state candidate din ECE: Bulgaria, Letonia, Lituania, Slovacia și România.

Prima țară din ECE care a pus în practică politici economice radicale de tranziție, după 1989, a fost **Polonia**. Modelul polonez de tranziție a cuprins 4 elemente principale:

1. Liberalizarea totală a sectorului privat;
2. Abolirea organizațiilor comuniste din cadrul întreprinderilor de stat, care confereau mare putere sindicatelor muncitorilor;
3. Liberalizarea rapidă a prețurilor (în cursul anului 1989, cota prețurilor liber determinate a crescut de la 25% la 90%);
4. Introducerea de constrângeri bugetare aspre pentru întreprinderile de stat și o considerabilă reducere a inflației până la un nivel moderat, prin intermediul politicilor fiscale, monetare și salariale.

Reforma „terapii de șoc” a pus fundamentul dezvoltării economice din 1992 și a propulsat economia poloneză spre o creștere economică, în medie, de 5,1% pe an, în perioada 1993-1999. Ca urmare, Polonia a fost prima țară din această regiune care a înregistrat în 1994 depășirea PIB-ului din 1989, în valori comparative. În 1999, însă, creșterea economică a fost de 4,1%, mai cu seamă din cauza înrăutățirii mediului economic extern, dar, din anul 2000, dezvoltarea economică a revenit pe linia ascendentă. În perioada de criză economică din 2008-2011, s-a înregistrat o creștere economică în Polonia de doar 1,8%. Semnificativ este faptul că Polonia reprezintă unica țară din ECE care a înregistrat, totuși, o creștere economică pozitivă în perioada crizei financiare mondiale.

Slovenia, ca și Polonia, a fost una dintre primele țări din regiune care a depășit perioada de recesiune din timpul tranziției spre economia de piață. Primele semne de creștere economică au apărut în anul 1993, iar în perioada 1994-1998 s-a înregistrat o rată medie anuală de creștere de 4%. În comparație cu alte țări aflate în tranziție, Slovenia și-a construit programul economic pe baza menținerii echilibrului balanței comerciale și a scăderii deficitului bugetar. În anul 1999, Produsul Intern Brut per locuitor a atins 68% din cel al țărilor membre ale Uniunii Europene, Slovenia fiind țara cea mai dezvoltată, din punct de vedere economic, dintre țările candidate la aderare. Creșterea economică, înregistrată în același an, a fost de 3,75%. Cea mai importantă creștere a fost semnalată în domeniul investițiilor, 14%. Un alt factor, care a contribuit la creșterea economică din anul 1999, a fost majorarea cererii la export. Aceasta s-a datorat, mai curând, devalorizării monedei naționale, decât măririi productivității, ceea ce, de altfel, nu a însemnat o creștere a competitivității produselor slovene pe piețele externe. Inflația a scăzut de la 6,5%, în anul 1998, la 6,1%, în prima jumătate a anului 1999, iar rata șomajului a scăzut, datorită implicării șomerilor în programe sociale, de la 7,9%, în anul 1998, la 7,4%, în anul 1999.

Modelul de depășire a tranziției în **Ungaria** a fost asemănător celui polonez. Au fost introduse aceleași 4 elemente principale de reformă, deși implementarea lor a fost mai graduală și sindicatele muncitorilor au avut mai puțină importanță, iar creșterea sectorului privat intern s-a realizat mai mult în domeniul serviciilor decât al produselor industriale, unde a existat o dezvoltare rapidă datorată Investițiilor Străine Directe (ISD). Ungaria a beneficiat enorm de sprijinul Germaniei. După privatizarea din anii 1990-1992, șomajul ajunsese la 12%, în 1991, și creșterea economică a înregistrat o scădere de – 11,9%. Germania a fost prima, încă înaintea FMI, care a început să investească sume enorme, astfel s-a ajuns, în 1996, la 5 miliarde de mărci germane, cam 30% fiind bani nereturnabili. Înainte de 2005, Germania devenise investitorul principal al Ungariei, cu un procent de 28-33% și cu o reinvestire aproape totală a profiturilor din aceste investiții, de aproximativ 1,2 miliarde de euro. În 2005, în Ungaria, existau 7000 de firme cu capital majoritar german. Audi a investit în Ungaria 3, 3 miliarde de euro până în 2007, Daimler-Benz a investit aproape un miliard de euro, iar Opel cca 300 de milioane de euro.

Cehia, România și Slovacia s-au evidențiat printr-un gradualism puternic bazat pe reforme, ce s-au realizat anevoios, cu rezultate tardive.

Situația economică a țărilor din ECE s-a bucurat de îmbunătățiri semnificative abia la începutul noului mileniu, în urma unor reforme reușite și ajutoare acordate de Uniunea Europeană. În prezent, Polonia, Cehia, Slovenia, țările Baltice sunt cele mai prospere țări din Europa Centrală și de Est, cu un venit anual per locuitor, aproximativ egal cu cel al Greciei și Portugaliei. PIB-ul pe cap de locuitor în aceste țări este în medie 20 000 \$. Economiiile lor s-au orientat mai repede spre servicii și industrie, care dețin 60% și, respectiv, 32%, din venitul țării. Aceste state rămân și cei mai mari investitori de capital străin din regiune, iar la capitolul comerț exterior, Polonia a fost lider incontestabil în anul 2011, valoarea exportului ajungând la 202 150 milioane \$.

România și Bulgaria au beneficiat de injecții masive de ISD din partea UE. Cu toate acestea, ele se dezvoltă destul de anevoios, mai ales că economia lor a suferit enorm de pe urma crizei economice din 2008. Bulgaria are cel mai mic PIB c.loc. din UE – de doar 7 316 de dolari (2013).

Țările din Europa de Est au fost grav expuse crizei economice. Cele mai importante cauze: dependența de piețele externe, deficite de cont curent mari, dependență mare de fluxurile de capital străin, volumele mari de credite în valută. Totuși, cea mai importantă vulnerabilitate consta în nevoia de finanțare externă. Sucursalele băncilor din această regiune erau dependente de băncile-mamă, ceea ce a generat un risc suplimentar al retragerii bruște a capitalului. Datorită situației dificile din țările de origine, multe sucursale și-au încetinit creditarea în țările est-europene.

Economia acestor țări a suferit o cădere apreciabilă – de la o medie anuală de 7% creștere, în perioada 2006-2008, la – 7,1%, în anul 2009. Datele pentru anul 2010 au arătat o ușoară revenire, până la 4%, iar în anul 2011 a crescut până la 5%, cu o mică depreciere spre sfârșitul anului 2013.

Organizația americană Freedom House publică anual raportul *Nations in transit*. În raport sunt analizate 29 de țări în tranziție. În raportul *Nations in Transit 2015: Democracy on the Defensive in Europe and Eurasia*, țările în tranziție sînt împărțite în trei categorii, după criteriul geografic: țările în tranziție din Balcani, țările în tranziție din Europa Centrală și țările în tranziție din Eurasia.

Statele incluse în raport sunt analizate conform următorilor indicatori: procesul electoral, societatea civilă, mass media independentă, guvernarea democratică locală și națională, sistemul judiciar, democrația și corupția. Rezultatele cercetării sunt evaluate după o scară de la 1 la 7, 1 reprezentând cel mai înalt nivel al progresului democratic în țările analizate, iar 7 cel mai mic.

Raportul Freedom House evaluează 29 de țări aflate în tranziție, dintre care Slovenia este catalogată ca cea mai democratică, iar Uzbekistan se află la coada clasamentului, precedat de alte nouă state cu regim autoritar. În Federația Rusă se atesă cel mai mare declin al democrației în anul 2014, pe fundalul încercărilor de destabilizare a noii conduceri din Ucraina. La Kiev, în schimb, situația s-a îmbunătățit, după colapsul fostei guvernări și două runde de alegeri competitive. Ungaria este în topul statelor aflate în declin în Europa Centrală și de Est, fiind retrogradată de la stat cu democrație consolidată la una semi-consolidată.

Tabelul 4.3

Clasificarea țărilor în tranziție conform raportului Nations in Transit 2015: Democracy on the Defensive in Europe and Eurasia

<i>Balcani</i>	<i>Europa Centrală</i>	<i>Eurasia</i>
Albania - 4.14	Bulgaria - 3.29	Armenia - 5.36
Bosnia și Herțegovina - 4.46	Slovenia - 1.93	Azerbaijan - 6.75
Croatia - 3.68	Czech Republic - 2.21	Belarus - 6.71
Kosovo - 5.14	Estonia - 1.96	Georgia - 4.64
Macedonia - 4.07	Hungary - 3.18	Kazakhstan - 6.61
Montenegro - 3.89	Latvia - 2.07	Kyrgyzstan - 5.93
Serbia 3.68	Lithuania - 2.36	Moldova - 4.86
	Poland - 2.21	Russia - 6.46
	Romania - 3.46	Tajikistan - 6.39
	Slovakia - 2.64	Turkmenistan - 6.93
		Ukraine - 4.75
		Uzbekistan - 6.93

Sursa: elaborat de autor după Report Nations in Transit 2015: Democracy on the Defensive in Europe and Eurasia

În raport se constată că Rusia joacă un rol crucial în coborârea nivelului democrației în spațiul post-sovietic. Raportul „Țări în tranziție 2015” spune că în cele 12 foste republici sovietice care nu fac parte din UE democrația s-a aflat în declin abrupt timp de peste un deceniu.

Georgia este considerată țara cea mai democratică dintre fostele republici sovietice nemembre în UE, urmată imediat de Ucraina și de Moldova. Toate aceste țări au în clasament scoruri apropiate țărilor din fosta Iugoslavie, aflate pe diferite trepte în drumul spre aderarea la Uniunea Europeană.

Alături de Kîrghîstan, Georgia este singura fostă republică sovietică din raport care și-a îmbunătățit constant scorul democratic în ultimii ani, grație pluralismului sporit adus de alegerile mai libere și mai corecte din 2013 și 2014.

Raportul constată în schimb că în Ucraina și Kîrghîstan societățile civile s-au dovedit rezistente. Este invocat exemplul rezistenței ucrainenilor la politicile anti-europene, anti-democratice ale fostului președinte pro-rus Viktor Ianukovici, prin protestele de stradă începute în noiembrie anul trecut.

Regiunea Balcanilor a înregistrat și ea unele evoluții pozitive în 2014, cum ar fi negocierile productive mediate de UE între Serbia și Kosovo, dar raportul constată că guvernările „disfuncționale” au continuat să țină la nivel scăzut democrația în câteva țări din Balcani. Climatul în care acționează presa s-a înrăutățit în Macedonia, țară care a retrogradat în raport într-o categorie inferioară față de edițiile precedente, iar situația democrației este încă și mai gravă în Bosnia-Herțegovina.

În raport se mai specifică că în ultimii ani a avut loc un declin în ce privește democrația în toate țările în tranziție, chiar și în cele mai avansate din Europa Centrală și din Balcani, iar în Eurasia tendința a fost încă și mai pronunțată și mai dramatică, conflictul ruso-ucrainean devenind un fel de simbol al declinului.

Cele mai democratice dintre cele 29 de țări cercetate în raport sunt considerate Slovenia, Estonia și celelalte țări membre în UE și NATO, iar la polul opus se află două republici din Asia centrală, Uzbekistan și Turkmenistan.

Concluzii

1. Clasificarea țărilor lumii se efectuează după mai multe criterii. Mărimea unei economii este măsurată din punct de vedere operațional de către instituții internaționale, precum Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional, Organizația Națiunilor Unite prin intermediul unor astfel de indicatori, ca: Produsul Intern Brut pe cap de locuitor (PIB/c.loc), Indicele Dezvoltării Umane, Indicele Competitivității Globale, mărimea populației, suprafața etc.
2. În practica internațională, toate țările lumii se împart în trei grupuri principale: țări dezvoltate, țări în curs de dezvoltare și țări în tranziție.

3. Țările dezvoltate reprezintă entitățile cu cel mai înalt potențial economic. La începutul sec. al XXI-lea, în grupul statelor dezvoltate, erau incluse aproximativ 40 de țări din America de Nord, Europa și Asia. Fondul Monetar Internațional identifică 32 de economii dezvoltate, Banca Mondială enumeră 65 de țări cu venituri ridicate, iar Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) cuprinde 34 de țări cu nivel ridicat al calității vieții.
  4. În țările economic avansate, trăiesc 16,9% din populația totală de pe glob, de asemenea, ele acumulează 61% din PIB-ul mondial, 52.4% din fluxul de investiții străine (intrări) și 51% din comerțul mondial la nivelul anului 2011.
  5. Activitatea economică globală se concentrează în trei mari regiuni geografice – Asia, America de Nord și Europa Occidentală, centrate în jurul a trei poli de putere economică – Japonia, SUA și UE. În anul 2014, țările triadei reprezentau 55% din PIB-ul mondial, 69% din comerțul mondial și 83% din operațiunile financiare mondiale.
6. Țările în curs de dezvoltare se caracterizează printr-un nivel scăzut al venitului pe locuitor, un procent redus de angajare a forței de muncă în industria prelucrătoare, un nivel al productivității mic în toate sectoarele, inclusiv în agricultură, iar exportul este orientat, în cea mai mare măsură, pe produse primare.
7. În țările în curs de dezvoltare, locuiesc 75% din populația mondială, se produce 26% din PIB-ul mondial, 30% din producția agricolă mondială, comerțul exterior constituie 15% din comerțul mondial, și le revin 18% din fluxul investițiilor străine de intrare.
8. Țările emergente sunt considerate economiile cu creștere rapidă într-un termen foarte scurt. Astfel de țări sunt în Asia: China, India, Indonezia, Malaysia, Vietnam și Filipine; în America Latină: Argentina, Brazilia, Chile, Columbia, Mexic, Peru, Venezuela; în Africa și Orientul Mijlociu: Turcia, Israel, Maroc, Arabia Saudită, Africa de Sud; în Europa: Rusia, Cehia, Polonia și Estonia. Laureatul Premiului Nobel, profesorul american Robert Fogel, menționează că, în anul 2040, trei țări mari asiatice vor reprezenta 54% din PIB-ul mondial: China (40%), India (12%), Japonia (2%), la care se adaugă cu 12% șase țări emergente asiatice: Singapore, Malaysia, Thailanda, Hong Kong, Coreea de Sud și Taiwan.
9. Tranziția de la o economie planificată centralizat la o economie de piață s-a axat pe două direcții:
  - „*Terapia de șoc*”, care presupune realizarea rapidă a principalelor obiective ale tranziției, liberalizarea bruscă a prețurilor și a schimburilor comerciale, privatizarea și demonopolizarea economiei;
  - „*Terapia gradualistă*”, care prezumă îndeplinirea obiectivelor legate de tranziție, într-un timp mai lung, dar cu costuri sociale mai reduse.

10. Raportul Freedom House 2015 evaluează 29 de țări aflate în tranziție, dintre care Slovenia este catalogată ca cea mai democratică, iar Uzbekistan se află la coada clasamentului, precedat de alte nouă state cu regim autoritar. În Federația Rusă se atesă cel mai mare declin al democrației în anul 2014.

Întrebări de recapitulare:

1. Care sunt principalii indicatori macroeconomici ce constituie reperul de bază în clasificarea țărilor lumii?
2. Prin ce se deosebește clasificarea statelor lumii după ONU de cea propusă de UNCTAD?
3. Care sunt criteriile de bază în clasificarea țărilor lumii conform Băncii Mondiale?
4. Care sunt trăsăturile specifice ale țărilor dezvoltate?
5. Cum a evoluat procesul de tranziție în țările Europei Centrale și de Est?
6. Ce reprezintă TRIADA. Exemplificați întâietatea ei în economia mondială.
7. Care sunt trăsăturile specifice ale țărilor în curs de dezvoltare?
8. Prin ce se deosebesc țările emergente de țările subdezvoltate ?
9. Care este diferența dintre metoda terapiei de șoc și metoda graduală?
10. Ce reprezintă Consensul Washington?

Teste:

1. Grupul C din cadrul clasificării efectuate de ONU include:

- a) Țările latino-americe;
- b) Țările afro-asiatice;
- c) Țările cu economie planificată;
- d) Țările industrial dezvoltate.

2. Grupul IV din cadrul Conferinței Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare include:

- a) Țările dezvoltate membre OCDE;
- b) Țările în curs de dezvoltare;
- c) Țările Europei de Est;
- d) Țările latino-americe.

3. Grupul A din cadrul clasificării efectuate de ONU include:

- a) Țările latino-americe;
- b) Țările afro-asiatice;
- c) Țările cu economie planificată;

d) Țările industrial dezvoltate.

4. Economia țărilor dezvoltate este caracterizată prin:

- a) Speranță de viață până la 50 de ani;
- b) Dezvoltare tehnologică de tip extensiv;
- c) Pondere superioară a sectorului terțiar;
- d) Gradul de urbanizare 50%.

5. Care dintre statele următoare nu face parte din G7:

- a) Canada;
- b) Italia;
- c) SUA;
- d) Franța;
- e) China.

6. Din categoria „noilor țări industrializate” nu face parte:

- a) Argentina;
- b) Malaysia;
- c) Uruguay;
- d) Thailanda.

7. În categoria țărilor în curs de dezvoltare cel mai puțin avansate sunt:

- a) Georgia;
- b) Albania;
- c) Mozambic;
- d) Egipt.

8. Țările puternic dezvoltate depind de țările slab dezvoltate din perspectiva:

- a) Piețelor de desfacere;
- b) Noilor tehnologii;
- c) Materiilor prime;
- d) Alimentară.

9. Reformele timpurii din unele țări foste comuniste au avut ca scop:

- a) Demonopolizarea totală a economiei;
- b) Liberalizarea totală a prețurilor;
- c) Descentralizarea parțială a economiei;
- d) Reducerea deficitului bugetar;
- e) Deschiderea externă largă a economiei.

10. Potrivit Consensului Post-Washington, efectele negative ale tranziției puteau fi atenuate

prin:

- a) Reducerea rolului statului;
- b) Creșterea rolului societății civile;
- c) O intervenție mai activă a statului în economie;
- d) Programe de macrostabilizare;
- e) Reforme structurale.

Capitolul 5. Circuitul economic mondial

Obiective:

- *A identifica particularitățile comerțului internațional cu bunuri.*
- *A identifica particularitățile comerțului internațional cu servicii.*
- *A identifica principalele diferențe între investițiile străine directe și cele de portofoliu.*
- *A determina particularitățile evoluției și tendințele contemporane ale fluxurilor de ISD.*
- *A identifica particularitățile evoluției ISD în Republica Moldova.*
- *A analiza particularitățile de bază ale migrației internaționale a forței de muncă;*
- *A identifica factorii, fenomenele, procesele, indicatorii care justifică dimensiunea MIFM;*
- *A identifica efectele economice, sociale, demografice ale migrației asupra dezvoltării socio-economice a statelor.*

Cuvinte-cheie: *Comerț internațional, comerț exterior, balanța comercială, fluxuri comerciale, investiții străine directe, investiții de portofoliu, trăsături ale ISD, fuziuni și achiziții, migrația internațională a forței de muncă (MIFM), migranți ilegali, reglementarea migrației, cota imigrațională, „exod de inteligență”.*

Circuitul economic mondial este format din următoarele fluxuri care sânt interdependente între ele: comercial, investițional și migrațional. Fluxurile comerciale internaționale reflectă interdependențele dintre țări în planul economiei reale, fiind rezultatul specializării agenților economici din diferite în producerea și comercializarea de bunuri tangibile și intangibile. În contextul interdependențelor economice internaționale, comerțul internațional se distinge printr-un rol important, dezvoltându-se în decursul timpului sub influența unui sistem de factori

naturali, economici, social-politici, culturali, interni și externi. Odată cu creșterea și diversificarea fluxurilor comerciale, cu intensificarea procesului de transnaționalizare, fluxurile internaționale de capital au înregistrat o creștere vertiginoasă și chiar au depășit ritmul de creștere a fluxurilor mondiale de mărfuri. Datorită intensificării internaționalizării vieții economice, fapt ce a contribuit la mișcarea tuturor factorilor de producție, inclusiv a forței de muncă, crește intensitatea migrației de muncă la etapa contemporană. Migrația forței de muncă a căpătat dimensiuni foarte mari, contribuind în mare măsură la formarea piețelor forței de muncă, atât pentru țările de emigrare, cât și pentru cele de imigrare, având un rol deosebit în funcționalitatea economiei mondiale.

5.1. Fluxurile internaționale de bunuri și servicii.

Trăsături caracteristice ale comerțului internațional

Comerțul internațional reprezintă o parte componentă a circuitului economic mondial și constituie totalitatea schimburilor de bunuri, servicii și factori de producție dintre două sau mai multe state, generat de diviziunea internațională a muncii. Comerțul mondial cuprinde comerțul exterior al tuturor statelor lumii.

Comerțul exterior reprezintă comerțul unei țări cu restul lumii. El este parte integrantă a comerțului internațional și include exportul, importul, reexportul, tranzitul de bunuri și servicii și balanța comercială.

Activitatea de comerț exterior cuprinde: raporturile cu străinătatea privind vânzarea-cumpărarea sau schimburile de mărfuri, prestările de servicii, transporturile și expedițiile internaționale, proiectarea și executarea de lucrări, asistență sau colaborare tehnică, vânzarea sau cumpărarea de licențe pentru folosirea brevetelor de invenții sau a procedeelelor tehnologice, consignația sau depozitul, reprezentarea și comisionul, operațiunile financiare, asigurările și turismul și, în general, orice acte sau fapte de comerț.

Exportul reprezintă activitatea desfășurată de persoanele autorizate de a vinde bunuri și servicii în alte țări. Importul este reprezentat de activitatea desfășurată de persoanele autorizate pentru cumpărarea de bunuri și servicii din diverse țări pentru țara căreia îi aparțin importatorii.

Reexportul este activitatea desfășurată de persoanele autorizate de a cumpăra mărfuri din unele țări și a le revinde în altele.

Tranzitul reprezintă activitatea desfășurată de persoanele autorizate pentru transportarea mărfurilor străine pe teritoriul național, dar și în activitatea de depozitare temporară a acestor mărfuri în condiții de securitate, fiind considerat un comerț invizibil.

Operațiunile de comerț exterior sunt reflectate în balanța comercială, care reprezintă

diferența dintre valoarea exportului și importului unei anumite țări într-o perioadă determinată de timp (an, semestru, lună). Balanța comercială poate fi activă (excedentară) când valoarea exportului depășește valoarea importului și pasivă (deficitară), când valoarea exportului este inferioară valorii importului. Balanța comercială este echilibrată atunci când valoarea exportului este egală cu valoarea importului. Ea se poate calcula evidențiind exporturile în condițiile FOB (free on board- livrare la bord) și importurile în condiții CIF (cost, insurance, freight – costul transportării plus asigurare).

Fluxurile comerciale internaționale au avut și continuă să aibă un rol deosebit de important în creșterile înregistrate de economia mondială în perioada postbelică. În ultimii 20 ani comerțul mondial reprezintă unul din “motoarele creșterii economice mondiale”.

Internaționalizarea producției mondiale a făcut ca ponderea fluxurilor internaționale de bunuri în PIB-ul mondial să se majoreze continuu, ajungând la nivelul anului 2000 să reprezinte în cazul țărilor dezvoltate cca 30%, iar în 2011, această pondere reprezintă cca 35%.

Din punctul de vedere al percepției clasice a comerțului internațional statele sunt principalii actori ai fluxurilor comerciale internaționale. Conform percepției moderne, deja corporațiile transnaționale dețin rolul principal: studiile și statisticile internaționale evidențiază că o treime din totalul fluxurilor comerțului internațional se derulează între filialele STN.

Progresele și disponibilitatea tehnologiilor informaționale și de comunicații determină intensificarea comerțului internațional. Comerțul internațional a revoluționat perspectivele tuturor ramurilor industriale având diverse efecte de antrenare. Participarea la comerțul internațional reprezintă un sprijin în dezvoltarea economică și în recuperarea decalajelor dintre statele dezvoltate și cele în dezvoltare, iată de ce OMC pune accent pe sprijinul țărilor în curs de dezvoltare prin implicarea acestora în comerțul internațional.

Analiza evoluției comerțului internațional în perioada postbelică permit evidențierea unui ansamblu de factori care au avut un impact complex și contradictoriu asupra schimburilor comerciale: urmările celui de-al doilea război mondial, prăbușirea sistemului colonial și apariția pe harta politică a lumii a 135 state naționale noi; revoluția tehnico-științifică; mutații în diviziunea internațională a muncii, accentuarea interdependențelor economice dintre state în contextul globalizării economiei; transnaționalizarea economiei mondiale; progresele în tehnica informațională; apariția și accentuarea fenomenelor și proceselor de integrare economică în diverse regiuni ale lumii; diversificarea gamei de măsuri de politică comercială protecționiste și promoționale promovate de diverse state ale lumii; crizele economice etc.

La etapa actuală comerțul internațional este influențat de tendințele de restructurare a activității comerciale în condițiile crizei economice mondiale. Acestea sunt: afirmarea țărilor în

dezvoltare pe piața produselor manufacturate; țările dezvoltate s-au specializat în domeniile tehnicii moderne și ultramoderne, în timp ce țările în dezvoltare au devenit producători și furnizori de produse industriale de bază și clasice; în țările dezvoltate se manifestă o anumită reorientare spre produsele de bază și o creștere a coeficientului de corelație între industria prelucrătoare și cea extractivă; apariția unor regrupări în rândurile țărilor în dezvoltare, de natură să genereze restructurări în diviziunea internațională a muncii; conturarea unui proces complex și contradictoriu de adaptare a diviziunii internaționale a muncii la noile condiții de acces la resursele naturale, îndeosebi la combustibili, la modificarea radicală a raportului de schimb între principalele categorii de produse care fac obiectul comerțului internațional.

Ținând seama de acești factori și sintetizând experiența ultimilor decenii rezultă că evoluția comerțului internațional se caracterizează prin următoarele trăsături principale:

În perioada postbelică, comparativ cu perioada antebelică, comerțul internațional a înregistrat cel mai înalt ritm de creștere și cea mai susținută dinamică.

Acest ritm de creștere a determinat creșterea volumului valoric al exportului mondial de aproximativ 200 de ori. În întreaga perioadă 1950 - 2008 acesta a crescut la 15,8 trilioane \$ în 2008, față de 61 de mld. \$ în 1950.

Această creștere se explică prin: creșterea volumului fizic al exportului de aproximativ 28 ori; creșterea prețurilor pe piața internațională de aproximativ 6,5 ori. Atât creșterea volumului fizic, cât și evoluția prețurilor s-au produs în mod diferit, atât pe țări, cât și pe grupe de produse. De exemplu: exportul țărilor dezvoltate a crescut în perioada 1950 - 1980 cu aproximativ 12 %, pentru ca apoi exportul să scadă cu aproximativ 10 % în perioada 1980 - 1985, iar în perioada 1985 - 1995 să crească din nou. De asemenea, exportul țărilor în curs de dezvoltare a crescut cu aproximativ 11 %, în mod diferențiat pe decenii: în deceniul al 6-lea cu aproximativ 6 %, în deceniul al 7-lea cu 7%, iar în deceniul al 8-lea cu 26 %. În anul 2009, volumul comerțului internațional a înregistrat un ritm negativ de creștere de -23% față de 2008. În anul 2010 s-a înregistrat o creștere a comerțului internațional cu 22% față de anul precedent, exporturile atingând valoarea de 15,34 trilioane, ceea ce reprezintă un nivel mai scăzut decât cel din 2008, de 15,8 trilioane dolari SUA.

b) Ritmul de creștere al comerțului internațional a devansat ritmul de creștere al PNB, atât producția industrială, cât și producția agricolă la nivelul mondial.

În această perioadă, revoluția tehnico-stiințifică a determinat o relație nouă între dinamica exportului și dinamica producției, în sensul că producția a fost devansată de export.

În această perioadă, în condițiile diviziunii mondiale a muncii, au apărut noi tendințe de specializare, dezvoltându-se un nou proces economic în cadrul economiei mondiale, și anume cooperarea economică internațională în producție - în primul rând, ceea ce a determinat

realizarea, pe calea schimbului comercial internațional, a unei cote tot mai mari din producția statelor lumii.

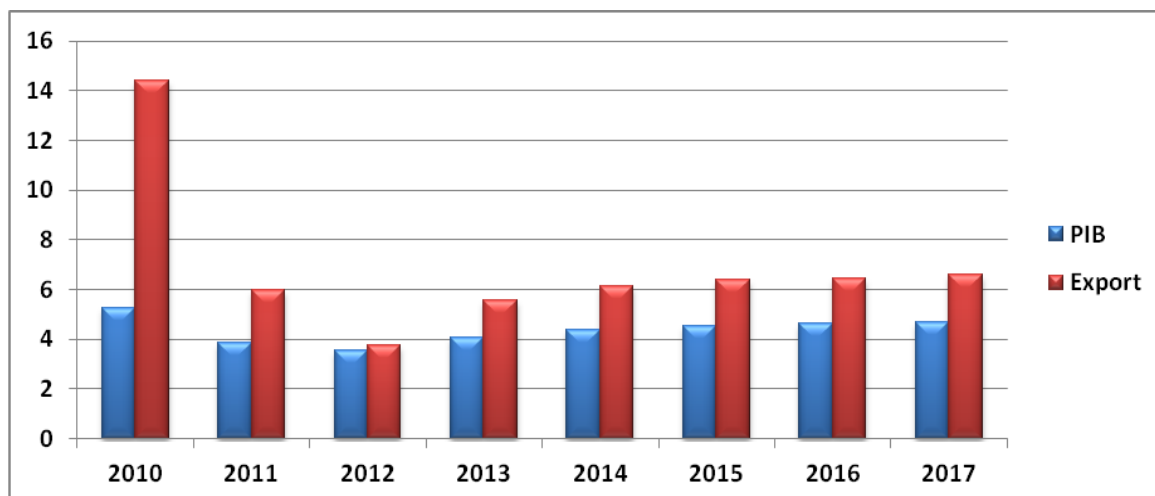

Figura 5. 1 Ritmurile de creștere a exportului și PIB-ului mondial, în % (2015-2017 date estimative)

Sursa: elaborat de autor în baza datelor FMI

Ritmul diferit de creștere pe grupe de țări a comerțului internațional în raport cu producția industrială este efectul: structurilor economice diferite ale țărilor ce aparțin acestor grupe; evoluției diferite a producției pe cele două grupe mari de produse (de bază și manufacturate); măsurilor de politică comercială promovate de țările dezvoltate.

c) Cea de-a treia trăsătură rezultă din compararea ritmului de creștere a comerțului internațional cu **evoluția rezervelor de aur și devize centralizate la nivelul țărilor dezvoltate** (sunt luate în calcul doar țările dezvoltate pentru că țările socialiste nu comunicau date privind aceste rezerve).

În perioada antebelică, volumul rezervelor de aur și devize centralizate ale lumii dezvoltate depășea volumul total al importului cu 17%. În perioada postbelică, și anume la sfîrșitul anilor 1980, rezervele de aur și devize reprezentau doar 24% din volumul valoric al importurilor țărilor dezvoltate.

d) **Schimbarea și diversificarea structurii comerțului mondial.** În comerțul mondial a scăzut ponderea produselor de bază, de la 56% în 1950 la cca 27% în ultimii ani, și a crescut ponderea produselor manufacturate de la 44% la cca 73% în prezent. Aceasta tendință a fost determinată de deplasarea la scara mondială a ramurilor mari consumatoare de materie primă (siderurgice, construcții navale etc.) spre țările care dispun din abundență de astfel de resurse; gradul înalt de internaționalizare a produselor din ramurile de vîrf (constructoare de mașini, aeronautică, informatică etc.) care antrenează livrări reciproce de subansamble pentru crearea produselor complexe, creșterea producției de înlocuitori sintetici și a noilor materii prime de substituie etc. S-a înregistrat creșterea ponderii ramurilor de vîrf în schimburile internaționale

de produse manufacturate. A sporit importanța comerțului cu brevete, ritmul sau de creștere fiind mai ridicat decât cel al ansamblului comerțului internațional.

e) **Creșterea ponderii țărilor industrializate în exporturile mondiale până în anii 90 și accentuarea rolului țărilor în dezvoltare începând cu anii 2000.** Țările dezvoltate au deținut permanent cea mai mare pondere în comerțul mondial. Aceasta are loc datorită participării mai active în diviziunea internațională a muncii, și structurii mai moderne și diversificate a economiilor lor, având la bază un nivel sporit de competitivitate, axat atât pe avantaje comparative, cât și pe avantaje competitive deținute de ele.

f) **Confruntarea dintre tendința de liberalizare a schimburilor economice internaționale** – tendința afirmată puternic în ultimele decenii, pe de o parte și **afirmarea unor restricții tarifare și netarifare în comerțul internațional**, prin care se protejează piețele interne, pe de alta parte. Protectionismul duce la o stare de instabilitate a climatului comercial internațional. Măsurile și tensiunile generate de ele provin în special din partea celor trei centre de putere economică – SUA, Uniunea Europeană și Japonia.

g) **Tendința de instituționalizare a schimburilor internaționale.** În perioada postbelică în scopul promovării comerțului mondial, au fost înființate o serie de instituții, având naturi juridice diferite:

- Instituții din sistemul Națiunilor Unite (GATT/OMC, UNCTAD etc.);

- Organizații internaționale pe produse primare ale producătorilor și consumatorilor;

Organizații economice regionale interstatale, care au scopul de intensifica gradul de integrare.

h) **Tendința de tripolarizare a schimburilor comerciale internaționale.** În prezent Uniunea Europeană, împreună cu SUA și China dețin cea mai mare pondere a comerțului mondial, urmate de Japonia. China situându-se pe primul loc la exporturi mondiale și pe locul doi la importuri la nivel mondial [16].

Criza sistemului financiar-monetar internațional afectează comerțul internațional în ansamblul lui și, în special, afectează comerțul exterior al țărilor în dezvoltare.

Evoluția comerțului internațional cu bunuri.

Analizând evoluția structurii comerțului internațional în această perioadă, evidențiem schimbările ce s-au produs în economia mondială. S-a înregistrat o îmbogățire permanentă și rapidă a nomenclatorului de produse ce se comercializează pe piața mondială, și schimbarea continuă a structurii acestui nomenclator, prin apariția de produse noi și dispariția altor produse la perioade de timp din ce în ce mai scurte, în special la produsele manufacturate (în prezent durata ciclului de viață a acestor produse este mai mică de 5 ani). Se apreciază că mai puțin de 1/4 din totalul produselor din circulația internațională au o durată medie de viață de 10 ani.

Progresul tehnic s-a impus foarte rapid și a determinat accentuarea deosebită a ceea ce se numește uzură morală (reducerea duratei de folosință, utilitate a bunurilor) și la reînnoirea permanentă a producției și comerțului internațional. Industria se află într-un permanent proces de înnoire, de modernizare, de diversificare, deci apar noi tendințe de specializare și, drept urmare, ale loc o permanentă înnoire și diversificare a nomenclatorului de produse. Acest lucru este determinat de procesul de militarizare a economiei existent în țările dezvoltate, dar nu numai. Aplicarea măsurilor de antipoluare și de protejare a mediului ambiant și fabricarea produselor ecologic pure reprezintă alte procese care au făcut ca acest nomenclator să se îmbogățească.

Din necesitatea de urmărire a procesului de evoluție a comerțului internațional la nivelul Sistemului Națiunilor Unite s-a procedat la o clasificare a mărfurilor care circulă și fac obiectul comerțului internațional. Împărțirea sintetică a acestor mărfuri a determinat apariția a două grupe: produse de bază și produse manufacturate.

Până la al doilea război mondial, grupa produselor de bază a deținut ponderea valorică cea mai mare din comerțul internațional (2/3 din acesta). În perioada postbelică însă, situația s-a schimbat în favoarea produselor manufacturate ce au făcut obiectul comerțului internațional și, drept urmare, de la mijlocul deceniului VI, ponderea produselor manufacturate a depășit-o pe cea a produselor de bază.

Specialiștii au apreciat că schimbarea ponderii produselor manufacturate în comerțul internațional este rezultatul accentuării caracterului industrial al economiei mondiale al țărilor dezvoltate, în primul rând sub influența revoluției tehnico-stiințifice. De aceea, se spune că, în perioada actuală, structura comerțului mondial are un pronunțat caracter industrial. În cadrul acestuia predomină produsele cu un grad înalt de prelucrare.

Dacă analizăm comerțul cu **produse de bază**, evidențiem că exportul produselor de bază se caracterizează prin următoarele:

- în primul deceniu postbelic, ponderea cea mai mare în cadrul acestei grupe în comerțul internațional a deținut-o grupul țărilor în curs de dezvoltare;
- în perioada următoare (anii 1960-1962), această pondere atinge nivelul de 55 %;
- după acest deceniu, țările în curs de dezvoltare și-au redus ponderea, astfel încât ponderea era deținută de țările dezvoltate;
- creșterea ponderii țărilor dezvoltate în exportul produselor de bază este urmare a faptului că acestea au acordat atenție dezvoltării agriculturii proprii și industriei extractive proprii, astfel încât să crească gradul de autosatisfacere din producția națională a nevoilor, ba chiar să producă în cantități mari produse de bază destinate exportului;

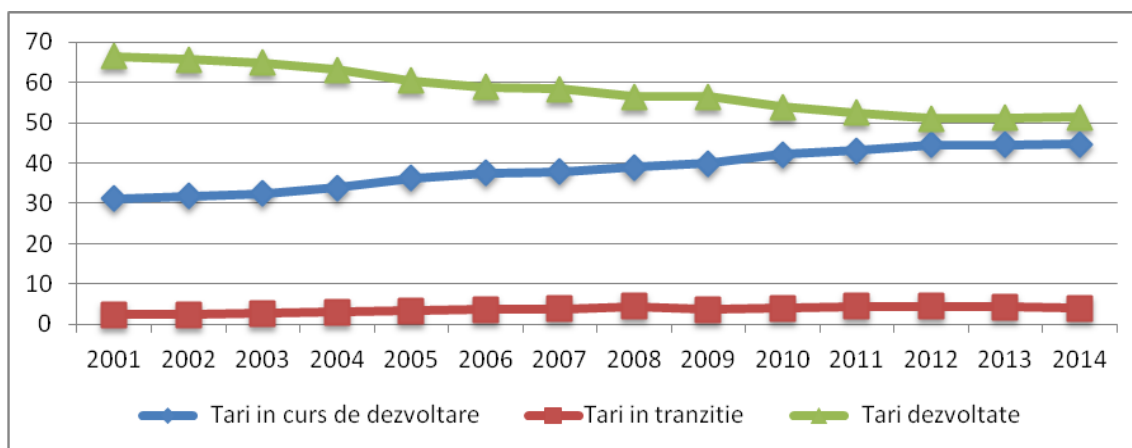
■ multe țări, care înainte erau importatoare de produse agricole, au devenit mari exportatoare de produse agricole;

În importul de produse de bază, atât în perioada interbelică, cât și în cea postbelică, ponderea cea mai mare, dar cu o tendință de scădere, în ultimile 2-3 decenii a revenit țărilor dezvoltate. Acest lucru se explică prin faptul că în aceste țări este concentrată cea mai mare parte a industriei prelucrătoare.

În concluzie, 3/4 din importul produselor de bază îl realizează țările dezvoltate.

Situația în ceea ce privește comerțul cu **produse manufacturate** este caracterizată de rolul predominant al țărilor dezvoltate. Participarea diverselor grupuri de țări la comerțul cu produse manufacturate este diferită față de comerțul cu produse de bază, pentru că țările dezvoltate dețin monopolul industriei prelucrătoare, deci și monopolul exportului cu produse manufacturate. Se apreciază că acest lucru va exista încă mult timp, pentru că decalajul dintre grupele de țări s-a accentuat.

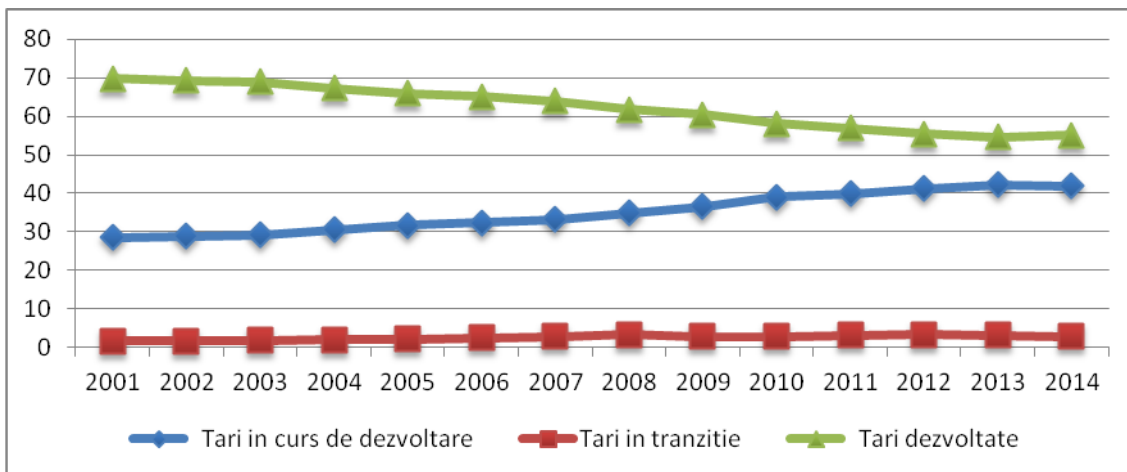
În perioada 1985-2009, țările dezvoltate au înregistrat o pondere în scădere în cadrul comerțului cu produse manufacturate, în timp ce țările în curs de dezvoltare au înregistrat o creștere a acestei ponderi. Astfel în 2009 ponderea țărilor în curs de dezvoltare a atins circa 35 – 37% în comerțul mondial. Din tabelul de mai jos observăm că aceeași tendință s-a păstrat și până în anul 2014.

Figura 5.2 Ponderea exportului de bunuri pe grupe de țări, 2001-2014

Sursa: elaborat de autor în baza datelor UNCTAD.

În anul 2014, deși țările dezvoltate dețin în continuare cea mai mare pondere în exportul de bunuri, de cca 51,3%, țările în curs de dezvoltare înregistrează o creștere continuă a ponderii lor atingând nivelul de – 44,6%.

Figura 5.3 Ponderea importului de bunuri pe grupe de țări, 2001-2014

Sursa: elaborat de autor în baza datelor UNCTAD.

Din figura de mai sus observăm o descreștere a ponderii țărilor dezvoltate în importul de bunuri din 2001 până în anul 2014, atingând nivelul de 55%, iar țările în curs de dezvoltare au înregistrat o creștere a ponderii acestora, atingând nivelul de cca 42% în anul 2014.

Analizând comerțul mondial pe regiuni, constatam ca în anii 2008-2010, cea mai mare pondere în total comerț îi revine Europei cu 42,4%, urmată de Asia cu 27,9%, urmată de America de Nord cu o pondere de 13,6%, urmate apoi de Orientul Mijlociu cu 5,5% și America Centrală și de Est cu 3,6%, urmate de CSI – 3,7% și Africa cu 3,1%.

Analizând comerțul intra și inter-regional, constatăm că comerțul intra-European se situează pe primul loc deținând 31,2% din total CI, pe locul 2 se situează comerțul intra-Asiatic deținând 13,9% din CI, pe locul trei se situează comerțul în cadrul Americii de Nord deținând 6,9% din CI. Apoi urmează comerțul Asiei cu America de Nord cu o pondere de 5,5%, apoi urmează comerțul Europei cu Asia deținând 5,2%, și Europa cu America de Nord 3,3% din CI.

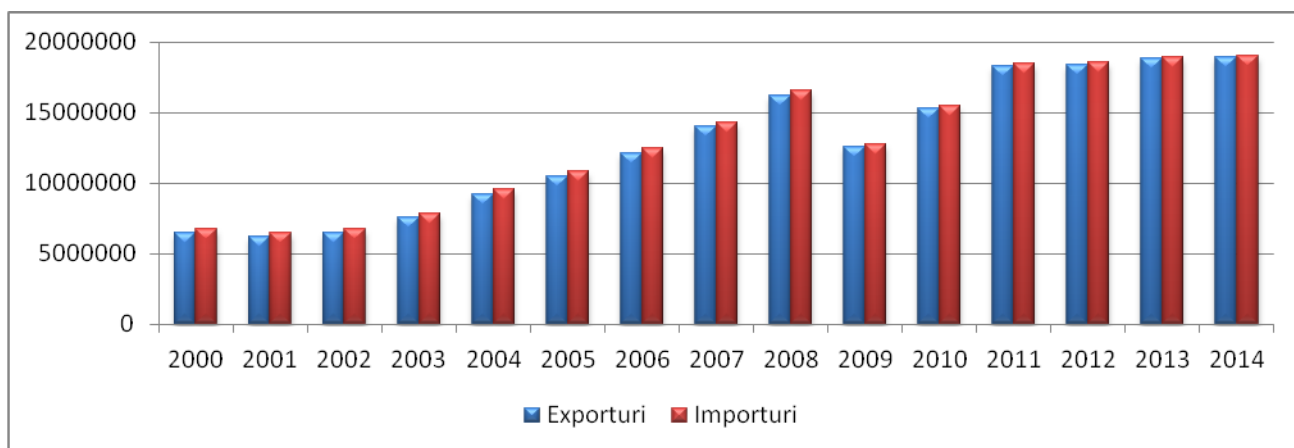
Putem concluziona că Europa deține cea mai mare pondere, în comerțul mondial, dar Asia își valorifică potențialul său economic din ce în ce mai intens și câștigă foarte mult teren și desigur, America de Nord continuă să joace un rol important în comerțul mondial.

Cea mai mare pondere în exportul de bunuri îi revine Europei și Asiei, urmate de America de Nord, Orientul Mijlociu, CSI, America Centrală și de Sud și Africa.

Analizând importul de bunuri în anul 2009-2014 se observă că cea mai mare pondere este deținută la fel de Europa, urmată de Asia, America de Nord, America Centrală și de Sud, Orientul Mijlociu, CSI și Africa.

În ceea ce privește balanța comercială, aceasta este deficitară la nivel global. Dacă urmărim structura balanței comerciale pe regiuni observăm că regiunile în care predomină țări dezvoltate au balanțe comerciale deficitare, și anume Europa și America de Nord, în timp ce regiunile în care predomină țările în curs de dezvoltare și cele cu piețe emergente cum sunt

America Centrala și de Sud, CSI, Africa, Orientul Mijlociu și Asia, înregistrează balanțe comerciale pozitive.

Figura 5.4 Evoluția comerțului mondial cu bunuri în 2000-2014, mln. dolari SUA

Sursa: elaborat de autor în baza datelor OMC.

Analizând evoluția importurilor și exporturilor mondiale din 2006 până în anul 2009, observăm o creștere continuă a acestor indicatori până în trimestrul trei al anului 2008, după care pe fondul crizei financiare mondiale începând cu trimestrul patru al anului 2008 s-a înregistrat o descreștere continuă a acestuia, astfel că în anul 2009 volumul exportului mondial a înregistrat valoarea de 12,3 trilioane dolari SUA față de 15,8 trilioane dolari SUA în anul 2008. În anul 2010 s-a înregistrat o creștere a volumului comerțului internațional cu 22% atingând nivelul de 14,8 trilioane dolari SUA, fiind la un nivel inferior celui din 2008.

În anul 2011, s-a înregistrat creștere atât a volumului exportului cât și importului mondial de bunuri până la valoarea de 18,2 trilioane dolari SUA – exporturi și 18,38 trilioane dolari SUA – importuri, astfel depășind valorile pic înregistrate în 2008, până la criza mondială. Din anul 2012 până în anul 2014 se înregistrează practic o stagnare în evoluția comerțului cu bunuri, atât în ceea ce privește exporturile, cât și importurile, astfel în anul 2014 s-au înregistrat exporturi la nivel mondial în valoare de 18,9 trilioane dolari SUA, iar importurile au înregistrat o valoare de 19 trilioane dolari SUA.

Comerțul internațional cu servicii

Sectorul serviciilor, în mod tradițional, se consideră un element al economiei naționale, mai precis - un accesoriu al procesului de producție și distribuție de bunuri, ce și-a sporit continuu importanța și ponderea schimburilor economice internaționale din ultimele decenii. Preocupările pentru definirea comerțului internațional cu servicii au sporit la sfârșitul anilor '70 după deciziile de a negocia problema serviciilor sub egida GATT-ului.

Comerțul internațional cu servicii se referă la relațiile de vânzare și livrare a unui produs intangibil, numit serviciu, dintre producător și consumator. Comerțul cu servicii are loc

între producători și consumatori și care se află, din punct de vedere juridic, cu sediile în țări diferite. Comerțul internațional cu servicii este definit ca activitatea de export și import de servicii, respectiv de vânzări și cumpărări, ce depășesc efectiv frontiera vamală a țării. În multe situații, vânzarea sau cumpărarea serviciilor în străinătate presupune deplasarea în acest scop a producătorilor, deci, mișcarea factorilor de producție și anume a muncii și a capitalului. Prin conținutul lor, serviciile internaționale implică atât operațiuni comerciale, cât și operațiuni investiționale, ceea ce face ca schimburile internaționale de servicii să fie constituite concomitent atât din comerțul internațional cu servicii propriu-zise, cât și din fluxurile determinate de mișcarea capitalului și a muncii. Serviciile pot fi considerate ca obiect al comerțului internațional având origine externă, deci fiind furnizate de o întreprindere ce nu aparține țării consumatoare. În unele situații, realizarea proximității dintre consumatori și producători implică deplasarea în străinătate a consumatorilor.

În funcție de aceste modalități de furnizare, pot fi clasificate restricțiile, măsurile de reglementare și politicile de liberalizare care pot viza comerțul cu servicii, mișcarea factorilor de producție sau mișcarea consumatorilor de servicii. În legătură cu modalitățile de furnizare, serviciile care fac obiectul tranzacțiilor internaționale sunt clasificate **în servicii “factor” și “non-factor”**. Serviciile factor se referă la veniturile provenite din mișcarea în exteriorul țării a factorilor de producție. Veniturile din investiții, redevențe și veniturile din muncă sunt incluse în această categorie. Serviciile non-factor, conform Organizației Mondiale a Comerțului, sunt clasificate în trei categorii: “transporturi”, “turism” și “alte servicii”. Categoriea “alte servicii” include comerțul cu servicii de comunicare, financiare, asigurări non-marfare, reparații, servicii culturale, leasing, construcții și inginerie, consultanță, reclamă, servicii de informatică, redevențe și venituri din licențe, alte servicii de afaceri. O categorie aparte o reprezintă serviciile guvernamentale care cuprind cheltuielile ambasadelor și consulatelor, unităților militare, altor entități publice, în străinătate și acelea ale personalului lor, precum și încasările provenind de la ambassade, consulate etc.

Comerțul internațional cu servicii este definit prin **cele patru moduri de furnizare a Acordului General privind Comerțul cu Servicii (GATS)**. GATS identifică patru modalități de prestare a serviciilor pe piața internațională, respectiv:

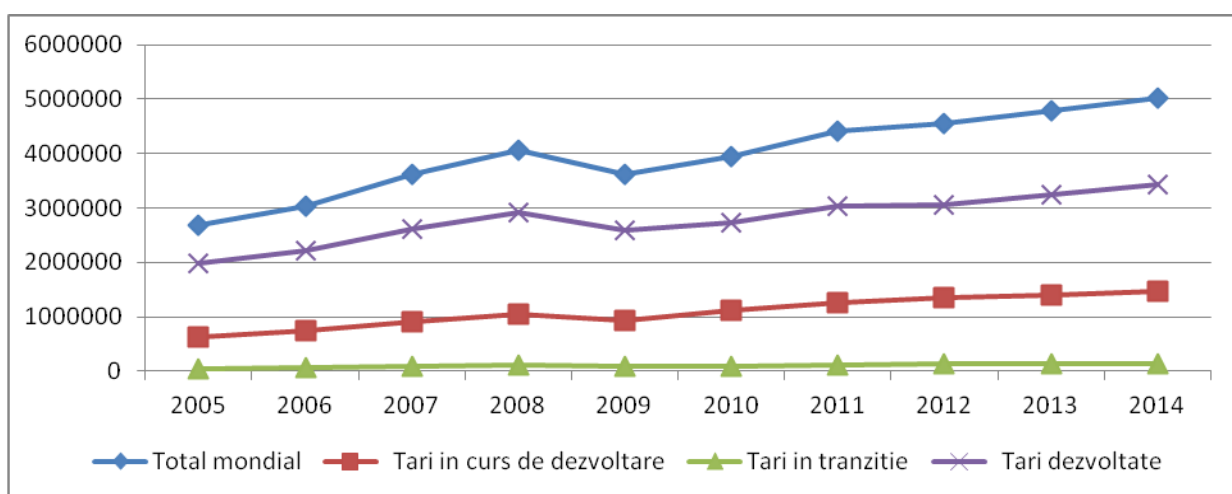
- a) *Comerțul transfrontalier* – modalitatea de prestare cea mai apropiată comerțului internațional, în sens propriu, prin menținerea unei separații de ordin geografic între vânzător și cumpărător;
- b) *Consumul în străinătate* - presupunând deplasarea consumatorului de servicii în țara de rezidență a prestatorului;

- c) *Prezența comercială* – o prezență permanentă în țara de rezidență a consumatorului este deseori necesară pentru prestarea anumitor servicii;
- d) *Deplasarea prestatorului individual de servicii* în țara de rezidență a consumatorului, temporar, pe cont propriu sau ca angajat al unui prestator de servicii.

În comerțul internațional cu servicii au importanță au și clasificările acestora în corelație cu comerțul cu bunuri:

- a) *Servicii încorporate în bunuri* (filme, cărți, componente pentru sectorul informatic);
- b) *Servicii complementare comerțului cu bunuri* (financiare, bancare, asigurări, de promovare, servicii de transport, distribuție, depozitare);
- c) *Servicii care se substituie comerțul cu bunuri* (leasing-ul, franchisingul, serviciile de reparații și întreținere);
- d) *Servicii care se comercializează independent de bunuri* (servicii contabile și de audit, juridice, asigurări de persoane și alte asigurări non-marfă, medicale, de telecomunicații, informatice, turistice).

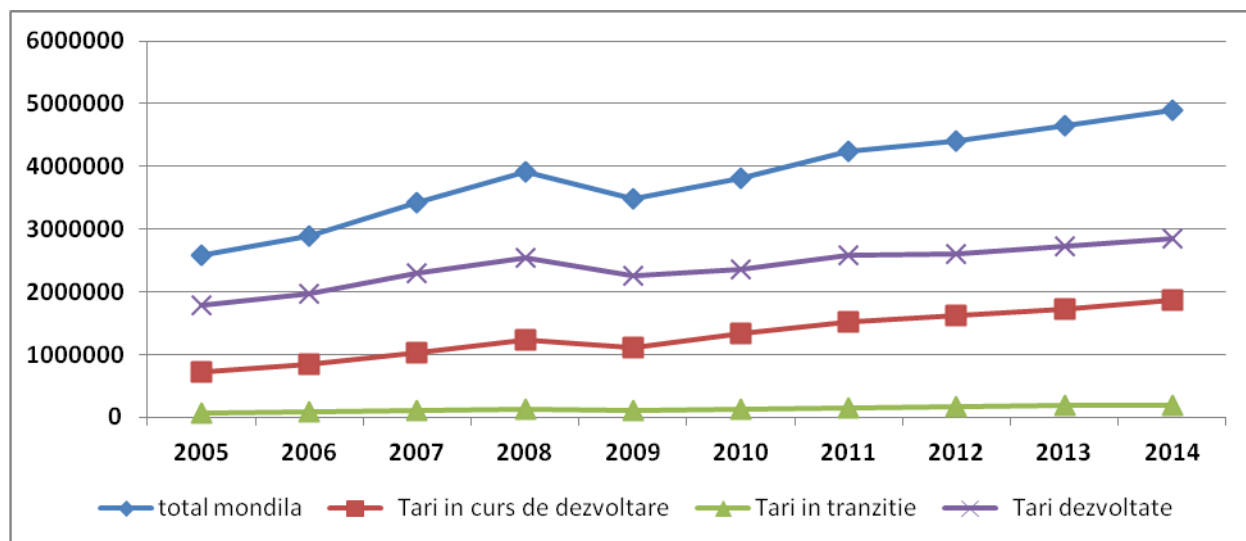
Majoritatea sectoarelor prestatoare de servicii se caracterizează printr-o concurență incompletă, numeroase piețe de servicii se confruntă cu problema informației imperfecte sau asimetrice; anumite segmente ale pieței se confruntă cu acutizarea problemei externalităților. În același timp, am putea menționa că piața serviciilor este influențată de următoarele elemente: rolul strategic al serviciilor în conexiune cu exporturile de bunuri, creșterea responsabilității producătorilor pentru bunurile oferite, sporirea complexității tehnice a bunurilor comercializate, diminuarea distanței economice dintre state.

Figura 5.5 Exportul de servicii în 2005-2014, milioane dolari SUA

Sursa: elaborat de autor in baza datelor UNCTAD

Din anul 2009 se observă o dinamică pozitivă și o creștere continuă a exportului de servicii pentru toate grupele de țări, cu excepția țărilor în tranziție în anul 2014 care au suferit un ușor declin în anul 2014. În continuare cea mai mare pondere în exportul de servicii le revine țărilor dezvoltate. Grupul țărilor dezvoltate în anul 2014 au exportat servicii în valoare de de 3,4 trilioane dolari SUA, iar țările în curs de dezvoltare au înregistrat un export al serviciilor de 1,46 trilioane dolari SUA.

Figura 5.6 Importul de servicii la nivel mondial în perioada 2005-2014 în mil. USD

Sursa: elaborat de autor în baza datelor UNCTAD.

Importul de servicii la nivel mondial înregistrează o dinamică pozitivă începând cu anul 2009 după declinul semnificativ datorat crizei financiare globale. În anul 2014 volumul total al importurilor de servicii a înregistrat 4,9 trilioane dolari SUA. Cea mai mare pondere le revine la fel țărilor dezvoltate, însă se înregistrează o creștere mai accentuată importurilor țărilor în curs de dezvoltare față de cele dezvoltate în ultimii 5 ani.

Analizând importul de servicii pe categorii, observăm că serviciile de transport, începând cu 2000 și până în 2008, înregistrează o tendință de creștere continuă, iar din anul 2009 această tendință este într-o descreștere de până la 25,4%. În 2010, înregistrează 27,3%. În ceea ce privește serviciile de călători, se observă aceeași tendință ca și la serviciile de transport. Ponderea la alte servicii comerciale este în continuă creștere începând cu 2000 și până în 2009, ulterior, în anul 2010, este înregistrată o slabă scădere.

În America de Nord, Europa și Asia, alte servicii comerciale constituie principala categorie de servicii exportate: acestea au alcătuit peste 50 % din exporturile de servicii ale acestor regiuni în 2011. În 2011, turismul a constituit 47,3 % din comerțul total cu servicii în Africa, 44,3 % în Orientul Mijlociu și 36,3 % în America de Sud și Centrală. În Orientul Mijlociu, ponderea lor a crescut din 2005, înregistrând în acea perioadă 36 %, datorită creșterii rapide a turismului.

Pentru Comunitatea Statelor Independente (CIS), serviciile de transport sunt principalele servicii exportate, reprezentând 38,8 % din totalul de exporturi de servicii comerciale din regiune, în 2011.

Sectorul servicii personale, culturale și de agrement, în 2011, a cunoscut cea mai rapidă creștere (16 %). Această creștere a fost determinată, în fond, de către UE, ale cărei exporturi au crescut cu 22 %. Serviciile informatice au fost al doilea sector cu o dezvoltare puternică, în 2011, de 15 %, înregistrând o creștere de 19 % în Asia. Economii asiatice au fost responsabile pentru 29 % din exporturile mondiale de servicii de calculatoare și informatică în 2011, față de 21 %, în anul 2005. Exporturile mondiale de servicii de turism au crescut cu 12 %, în 2011, determinată de creșterea puternică din Europa (13 %) și Asia (17%). Exporturile mondiale de servicii de transport a crescut cu 9 %, în 2011, dar a rămas sub nivelul înregistrat în 2008. Exporturile mondiale de servicii de comunicații și alte servicii prestate în principal întreprinderilor au crescut, de asemenea, cu 9 %.

Serviciile de turism și alte servicii de afaceri reprezintă jumătate din exporturile de servicii. În 2011, jumătate din exporturile mondiale de alte servicii comerciale au fost constituite din servicii de turism și alte servicii de afaceri. Ponderea serviciilor de transport a fost de 21,0 %, față de 22,7 %, în anul 2005. Exporturile de servicii financiare au reprezentat 7 % din exporturile mondiale de servicii comerciale, în 2011, urmată de redevențe și taxe de licență, cu o pondere de 6,0 %. Serviciile cu calculatoare și informații a reprezentat 6 % din exporturi servicii de afaceri, la nivel mondial, față de 4 %, în 2005. Cota altor sectoare, în exporturile cu servicii comerciale a fost mult mai mică. Ponderea serviciilor de asigurare, de construcție și de comunicare a constituit între 2,1 % și 2,5 %, în anul 2011. Serviciile personale, culturale și de agrement, incluzând serviciile audiovizuale, au avut ponderea cea mai mică, de 1,3 %, în exporturile mondiale cu servicii comerciale.

În 2010, exporturile de servicii de transport au reprezentat 21,3 % din exporturile mondiale de servicii comerciale, față de o medie de 21,3 %, din ultimul deceniu. În esență, aceste exporturi provin din Europa (374 miliarde USD), Asia (226 miliarde USD) și America de Nord (84 miliarde USD). Exporturile de "alte servicii comerciale" au totalizat 1970 miliarde USD, în 2010, care constituie de 53,3 % din totalul exporturilor de servicii comerciale, jumătate provenind din Europa, și anume - din UE. Ponderea exporturilor "alte servicii de afaceri" din Asia a crescut la 25,4 %, iar din America de Nord a fost de 18,2 %. În concluzie, menționăm că Europa și Asia sunt principalii furnizori de servicii comerciale. Referitor la comerțul cu servicii pe categorii, putem să conchidem că au fost în creștere doar importurile serviciilor de transport din anul 2010.

În perioada 1980-2008, a avut loc expansiunea comerțului cu servicii. Începînd cu a doua jumătate a anului 2008, are loc o descreștere a comerțului cu servicii ca rezultat al efectelor crizei economice internaționale. Din anul 2009 are loc o ușoară relansare a comerțului cu servicii și pînă în anul 2014 se păstrează dinamica pozitivă a comerțului cu servicii. Creșterea rolului serviciilor în cadrul comerțului mondial relevă o accentuată tendință de creștere a specializării în cadrul diviziunii internaționale a muncii, în care țările dezvoltate ocupă o poziție dominantă. Se constată o creștere continuă a comerțului internațional cu servicii. Acesta are o serie de particularități care-l deosebesc de comerțul internațional cu bunuri materiale, produse într-o țară și exportate în altă țară. Ponderea exporturilor de servicii în totalul exporturilor mondiale a crescut de la 17% la 60%. Din punct de vedere economic, serviciile comerciale sunt o oportunitate majoră pentru întreprinderi în domeniul comerțului și pentru companiile care produc. Evidențiind rolul serviciilor în contextul de afaceri contemporan, trebuie să menționăm că serviciile constituie cel mai bun vector, prin care putem iniția și dezvolta un sistem de relații între întreprinderi și clienții lor.

5.2 Investițiile Străine Directe – principalul flux internațional de capital

Odată cu creșterea și diversificarea fluxurilor comerciale, cu intensificarea procesului de transnaționalizare, fluxurile internaționale de capital au înregistrat o creștere vertiginoasă și chiar au depășit ritmul de creștere a fluxurilor mondiale de mărfuri. În timp ce la fluxurile internaționale comerciale de bunuri și servicii participă activ toate statele lumii, situația în ceea ce privește implicarea în fluxurile internaționale de capital este cu totul diferită. Deși în ultimul timp se înregistrează o creștere a ponderii țărilor în curs de dezvoltare în fluxurile de capital, totuși cea mai mare pondere în continuare le revine statelor dezvoltate.

Fluxurile internaționale de capital pe termen lung îmbracă mai multe forme: credite bancare; investiții străine directe; plasamente în titluri de valoare (acțiuni, obligațiuni, bonuri de tezaur); transferuri publice concesionale; credite și ajutoare oferite de instituții financiare internaționale. Fluxurile de capital pe termen scurt sunt constituite îndeosebi din operațiuni speculative cu „capitaluri fierbinți” aflate în căutarea de plasamente avantajoase pe perioade reduse de timp, în funcție de ratele dobânzii bancare și cursurile de schimb valutar. Cele două forme principale ale fluxurilor internaționale de capital sunt: investițiile de portofoliu și investițiile directe. Investițiile internaționale de portofoliu constau în achiziționarea de pe piața financiară a unor valori mobiliare străine (acțiuni, obligațiuni). Ele permit participarea la luarea deciziilor, dar nu și dreptul de control. Investițiile străine directe constau în achiziționarea pachetului de acțiuni de control, în cumpararea unor întreprinderi sau în construirea lor pe loc, în străinătate. Deosebirea principală dintre cele două categorii de investiții externe este

exercitarea controlului. O investiție de portofoliu se poate transforma într-o investiție directă, în condițiile în care o participatie minoritară se transformă într-una majoritară.

Volumul total al fluxurilor internaționale de capital în anul 2007 a constituit 10,9 trilioane dolari SUA, dintre care ISD le revenea 2 trilioane, iar investițiilor de portofoliu le revenea 8,9 trilioane dolari SUA. În perioada crizei financiare globale, volumul fluxurilor internaționale de capital s-a diminuat cu 85%, atingând cifra de doar 1,9 trilioane dolari SUA în 2008 și 1,6 trilioane dolari SUA în 2009. În anul 2010 aceste fluxuri au înregistrat o revenire considerabilă atingând cifra de 4,4 trilioane dolari SUA, dintre care ISD au constituit 1,2 trilioane, iar investițiilor de portofoliu le revenea – 3,2 trilioane dolari SUA. În anul 2014 fluxul intrărilor de ISD la nivel mondial a constituit 1,2 trilioane dolari SUA.

În continuare vom analiza investițiile străine directe ca unul din fluxurile principale ale pieței internaționale de capital.

O definiție care cuprinde atât elemente de natură economică, cât și juridică, conform lui P Masse, cuprinde patru elemente obligatorii, esențiale pentru identificarea unei investiții, și anume:

- a) subiectul investiției, reprezentat de cel care investește (persoana fizică sau juridică, publică sau privată, persoane individuale sau în asocieri);
- b) obiectul investiției, reprezentat de activele reale sau financiare realizate în urma activității investiționale;
- c) efortul, care reprezintă costul sau cheltuiala certă, actuală, efort necesar pentru obținerea obiectului investiției;
- d) efectele, care pot fi economico-financiare, valorice sau sociale, politice, ecologice etc., care se așteaptă a se obține în viitorul mai apropiat sau mai îndepărtat.

În cazul în care investiția este realizată cu participarea capitalului străin vorbim de investiția internațională sau străină.

Investiției Străine Directe pot fi definite astfel: ISD reprezintă fluxurile internaționale care cuprind un pachet industrial format din capital, tehnologii, metode de gestiune, expertiză managerială, cunoștințe etc. realizate de investitori străini în economia altor țări, care constau în stabilirea relațiilor de durată, gestiune și control efectiv asupra întreprinderii în scopul obținerii unui profit.

Evoluția ISD este influențată de un șir de factori de ordin economic, politic și social. Dintre acești factori pot fi numiți:

- liberalizarea piețelor naționale și internaționale de capital;
- conjunctura economiei mondiale;

- situația economică favorabilă în țară beneficiară cu un buget echilibrat, o balanță de plăți excedentară, cu o monedă relativ stabilă, cu datoriile externe mici;
- situația politică internă, care să promoveze încrederea investitorilor atât pentru prezent, cât și pentru viitor;
- legislația privind investițiile și proprietatea privată;
- solvabilitatea beneficiarului, nivelul impozitelor și a taxelor vamale, existența unei largi piețe de desfacere;
- existența materiilor prime și a forței de muncă ieftine și calificate în țara beneficiară
- Fluctuațiile profitului la investițiile existente.

Pentru *țările gazdă*, investițiile străine atrase, concretizate în transfer de echipamente industriale și de mijloace tehnice moderne, de tehnologii, de documentații tehnice și de asistență tehnică și managerială, pot contribui la:

- punerea în valoare a factorilor de producție interni și totodată o creștere a potențialului lor;
- sporirea capacităților productive ale țărilor gazdă și, prin aceasta, îmbunătățirea structurii producției și a tehnologiilor, cu efecte favorabile asupra dezvoltării exportului de produse.

Țările investitoare sunt interesate în efectuarea investițiilor în străinătate pentru motive ce decurg din obținerea de avantaje economice care constau în:

- folosirea unor resurse mai ieftine (forță de muncă, materii prime);
- asigurarea desfacerii produselor pe piețele țărilor gazdă;
- posibilitatea procurării unor materii prime și resurse energetice deficiente pentru nevoile interne;
- evitarea barierelor vamale tarifare și netarifare impuse relațiilor de import – export;
- soluționarea unor restricții de ordin valutar.

Piața statelor cu economiile naționale aflate în tranziție prezintă interes pentru investitorii străini atât datorită calității forței de muncă, cât și condițiilor de realizare, la costuri mult mai reduse, a unor produse de calitate bună. Între investitorii străini și cei autohtoni există o anumită convergență de interese.

ISD contribuie la restructurarea sectoarelor, creșterea competitivității economiei în ansamblu și pot influența reorientarea activității economice spre producerea de bunuri și servicii mai apropiate necesităților și cerințelor pieței domestice și celor internaționale. Efectele operațiunilor

STN asupra transferului de resurse pe care acestea le generează prin ISD, se referă la efectele asupra forței de muncă; asupra concurenței și structurii pieței, creșterii competitivității exporturilor; transfer de tehnologie, competențe de gestiune, și rețele de comercializare; și efectele asupra structurii și restructurării avantajelor concurențiale ale economiilor gazdă.

Principalele efecte ale ISD constau în :

- Exploatarea avantajelor comparative statice

ISD pot fi mijloace efective de furnizare a așa resurse ca: cunoștințe, tehnologii, perfecționare, resurse financiare, bunuri intermediare necesare țărilor pentru a exploata avantajele comparative existente.

- Crearea avantajelor comparative dinamice

În țările cu capacități și informare sau calificare profesională adecvată, STN prin ISD pot contribui la crearea avantajelor comparative dinamice cu ajutorul cunoștințelor și tehnologiilor mai avansate (ex. industriile dinamice electronice). În țările care au o industrie și o bază tehnologică mai avansată, STN pot crea centre de cercetare-dezvoltare care în colaborare cu centrele locale vor contribui la elaborarea și implementarea inovațiilor.

- Furnizarea accesului pe piețele internaționale

Pentru a realiza un export cu succes nu este suficient de a dispune doar produse competitive ci și de experiență de marketing și acces pe piețe internaționale.

În acest context, ISD sunt acelea care oferă soluții importante furnizând acces pe piețe străine unde dispun de importante rețele de distribuție.

Statisticile ne arată o legătură strânsă între ISD și performanța exporturilor de produse manufacturate. Astfel lista celor mai dinamici exportatori în țările în dezvoltare demonstrează că o mare parte a acestora depind de operațiunile de export a STN.

În timp ce investitorul, luat ca entitate economică, urmărește, în mod deosebit, realizarea de profituri sigure și cât mai mari (mai puțin interesându-l în ce domeniu investește), la nivel macroeconomic se urmărește o anumită orientare a noilor investiții spre domenii de interes național.

Dezvoltarea dezechilibrată a unor zone în care s-a investit dovedește că investitorii străini au acționat de cele mai multe ori în interes propriu, mergând până la desconsiderarea intereselor naționale ale statelor beneficiare de investiții străine.

Totuși, adâncirea proceselor de globalizare economică și intensificarea tendințelor integraționiste în toate zonele lumii și cu deosebire în Europa creează, pentru statele cu economie în tranziție, condițiile de manifestare a unor interese similare cu cele ale statelor dezvoltate. În principal, aceste interese sunt:

- armonizarea nivelurilor de dezvoltare economică și creșterea unor posibilități de revitalizare economică a țărilor gazdă aflate în plin proces de tranziție;
- crearea condițiilor de folosire mai intensă a resurselor privind forța de muncă și capacitățile creatoare în țările de reședință ale acestora și prevenirea emigrării spre țările dezvoltate; exploatarea cu eficiență sporită a resurselor de materii prime pe o perioadă cât mai mare de timp și în condițiile ecologice adecvate;
- consolidarea cadrului democratic și asigurarea unui mediu de afaceri ”sănătos”, bazat pe o economie concurențială ce creează condițiile necesare procesului de integrare economică și politică a țărilor aflate în tranziție.

Separat de aceste interese convergente, statele dezvoltate au și o serie de interese proprii, cum sunt:

- asigurarea unor plasamente mai stabile ale surplusului de capital acumulat pe piața de capital și în băncile occidentale care nu-și găsesc fructificare avantajoasă în propriile economii;
- crearea de noi piețe de desfacere pentru produsele proprii de înalt nivel tehnologic, competitive și care fără o dezvoltare a nivelului tehnologic sau re tehnologizare a celorlalte economii nu își găsesc desfacere în totalitate pe piața țărilor de origine;
- interesul în extinderea capitalurilor și a controlului asupra altor economii naționale pentru a trage foloase din acestea;
- tendința de preluare a controlului asupra unor entități economice sau sectoare de importanță majoră pe calea investițiilor strategice.

În plan intern al economiilor naționale ale statelor dezvoltate, în exploatarea de investiții străine directe apar anumite divergențe de interese care sunt date de orientările spre exterior ale investitorilor potențiali și interesele generale ale guvernelor statelor de origine. Spre exemplu, acestea consideră că realizarea de investiții directe străine produce efecte negative asupra gradului de ocupare a forței de muncă proprii din aceste state. Se apreciază, astfel, că realizarea de investiții directe este și un export de locuri de muncă făcut de către statele dezvoltate.

Dinamica fluxurilor de Investiții Străine Directe

Prima mișcare de capitaluri s-a organizat în secolul XVI și XVII în jurul orașelor de comerț, curților regale și princiare (*Amsterdam, Londra etc.*), iar primul investitor internațional este comerciantul. Extinderea comerțului colonial deschide era investițiilor cu apariția societăților coloniale în afara Europei. Activitatea comercială generează investiții în agenții comerciale, în

antrepozite, instalații portuare și începând cu secolul XVII apar anumite forme ale investițiilor ca: împrumuturile bancare, investițiile marilor societăți.

Un adevărat progres a investițiilor internaționale s-a realizat la începutul secolului XIX. Aceste investiții sunt exclusiv europene, și mai ales, provin dintr-o singură țară, Marea Britanie care până în 1914 deținea o poziție dominantă. În această perioadă, investițiile de portofoliu reprezentau 90% din mișcările internaționale de capital. Ele sunt consacrate cheltuielilor publice și a lucrărilor de infrastructură așa ca calea ferată. De la mijlocul secolului XIX, ele se reduc continuu în favoarea investițiilor directe. Primele firme multinaționale s-au constituit spre sfârșitul secolului XIX astfel firma farmaceutică germană, Bayer, s-a instalat în SUA deja în 1865 și firma engleză Singer, în 1867. Până în 1914, Englezii sunt cei mai mari investitori străini urmați de SUA și Germania, și își implantează întreprinderile în Canada, India, Rusia etc. în special în producerea bunurilor de consum. SUA era principala destinație a ISD. Aceste ISD au antrenat adoptarea noilor tehnologii și metode de gestiune și organizare. În 1914, stocul mondial de investiții străine directe era estimat la 15 mlrd. de dolari sau cca. o treime din volumul global de investiții mondiale.

Din 1914 până în 1939, este perioada marilor perturbări: războaiele mondiale și criza economică modifică politicile guvernamentale și comportamentele deținătorilor de capital. Ierarhia țărilor exportatoare de capitaluri se inversează; Statele Unite sunt acelea care devin primii exporturi de capitaluri și Germania primii importatori de capital, iar din anii 1930, scăderea exporturilor americane amplifică consecințele internaționale ale crizei. Această scădere a investițiilor americane este compensată prin extinderea ISD olandeze, engleze, belgiene și franceze în zonele lor de influență. În perioada anilor 1929-1971, ISD ocupă un loc preponderent în mișcările de capital dat fiind faptul că s-au dovedit a fi mai puțin sensibile după natura lor la crize: aceasta vizează în special marele companii petroliere și industriile de prelucrare. În 1938, stocul mondial de investiții străine directe era de 66 miliarde dolari și societățile britanice erau cei mai mari investitori. Mai mult de jumătate din investiții se realizau în țările în dezvoltare, anume America Latină și Asia și în special în următoarele sectoare: agricultură, mine și infrastructură.

Din anii 1950, Statele Unite iarăși au devenit principala sursă a ISD fiind în special interesate în sectorul manufacturier și realizează mai mult de 67% din investițiile internaționale, astfel Anglia devine al doilea investitor mondial, iar din anii '70 sunt urmați și de Germania și Japonia. Din a doua jumătate a secolului XX începe „era firmelor transnaționale” care devin forma dominantă în mișcările internaționale de capitaluri și centrele esențiale de inițiativă și de coordonare a producției și schimburilor.

După al doilea război mondial, se pot distinge trei mari valuri de investiții străine: *Primul*

val se realizează începând cu anul 1950 până aproximativ în 1965 și corespunde fluxurilor de investiții a firmelor americane în Europa de Vest; firmele par a fi motivate de crearea Comunității Economice Europene (CEE) și piața europeană în puternică lărgire. *Al doilea val* se realizează din anul 1965 până în 1975, perioadă în decursul căreia firmele americane și europene se implementează în țările cu salarii joase din Asia de Sud-est. *Al treilea val* care se realizează în zilele noastre și se caracterizează prin creșterea continuă a fluxurilor de investiții.

Între 1973 și 1996 fluxurile de investiții străine directe au crescut de la 25 la 350 miliarde de dolari pe an, iar în 2011 acestea atingând cifra de 1 524 miliarde dolari pe an. Stocul mondial de investiții directe reunește un număr estimativ de 82 000 societăți mamă și 820 000 filiale în străinătate. Activitatea investițiilor internaționale se concentrează în triada - SUA, Uniunea Europeană și Japonia, aceste regiuni stau la baza a 81% din stocul de investiții directe acumulate în străinătate și primesc 60% din stocul de investiții directe. La fel se observă rolul crescând al investițiilor străine în China și în economiile mai dinamice ale Asiei de Sud-Est.

Pentru țările în curs de dezvoltare evoluția contribuției ISD în decursul ultimelor trei patru decenii comportă două faze distincte.

Prima fază cuprinde anii '60 și '70 și se caracterizează prin modelele economiei închise. În această perioadă, majoritatea țărilor în dezvoltare au urmat strategiile de dezvoltare „autocentrate” privilegiind creșterea industriei interioare protejată prin bariere comerciale astfel au încurajat producția pentru piața internă și au limitat importurile. Autoritățile publice considerând că ISD n-au decât efecte negative, creând raporturi de dependență economică, favorizând ingerențe politice și slăbind întreprinderile locale, au întreprins reglementarea întreprinderilor private și orientarea activității acestora, măsuri care au dus la descurajarea ISD. În țările unde erau create (constituite) bariere protecționiste, întreprinderile străine au preferat mai degrabă să se implementeze pe teritoriul lor decât să exporte, astfel profitând de oportunitățile lucrative oferite de piața protejată care le permitea exploatarea resurselor naturale sau contingentele comerciale. În activitatea lor, investitorii străini direcți au vizat, în special, activitățile de fabricare a produselor substituibile importurilor aplicând strategia zisă “ocolirea taxelor vamale”. Investitorii erau interesați deseori de țările dotate cu piețe interne vaste așa ca: Brazilia, Mexic în America Latină și implicau importante investiții străine directe în industriile protejate de concurența străină, cât și de țările bogate în resurse naturale și regiuni care furnizau produselor un acces preferențial pe piețele de export.

Toate câștigurile de eficacitate generate de ISD erau deseori limitate nu numai prin efectele negative ale protecționismului, dar și prin impactul restricțiilor impuse de numeroase țări în dezvoltare și anume controalele exercitate asupra mărimii, direcției și poziției sau drepturilor de proprietate a investitorilor străini. Aceste măsuri au descurajat investițiile străine

care erau necesare țărilor în dezvoltare și mai ales cele ce comportă produse de înaltă tehnologie. În această perioadă ISD nu au avut decât un rol minor în dezvoltarea economiilor cu planificare centralizată iar modul de investire care prevala era cel de societate mixtă cu capital străin minoritar.

Pe parcursul **fazei a doua**, care începe cu anii '80 rolul ISD s-a schimbat vizibil. Confruntate cu deficitul balanței de plăți, numeroase țări în dezvoltare s-au lansat în programele de ajustare structurală, concepute pentru a reda o importanță majoră producerii în sectorul privat, comerțului internațional și competitivității în economiile acestor țări. Pentru a realiza acest fapt ele trebuiau să micșoreze taxele vamale și să limiteze alte restricții referitoare la comerț, să asigure convertibilitatea monedelor pentru tranzacțiile curente și să liberalizeze cadrul activității economice în special lichidând reglementările aplicabile ISD. Ca urmare a acestor transformări ISD în țările în dezvoltare au început să crească pe parcursul a doua jumătate a anilor '80. După cum, în numeroase țări, întreprinderile private au arătat că ele pot să mobilizeze investițiile și să furnizeze mult mai eficient servicii decât sectorul public, autoritățile publice în anii '90 au continuat să extindă accesul sectorului privat la noi domenii de activitate economică, ca ex. infrastructura care a fost întotdeauna domeniul sectorului public, în continuare este deschis din ce în ce mai mult investițiilor private.

Ameliorarea politicilor economice a țărilor în dezvoltare a creat un climat favorabil pentru localizarea marilor întreprinderi internaționale, și țările industriale nu mai sunt exclusivitatea societăților multinaționale. În această perioadă grupul investitorilor devine mai larg ca niciodată și de asemenea include și anumite țări în dezvoltare. Din totalul ISD partea investițiilor intrate în țările în dezvoltare s-a triplat în perioada între 1984-89 și 1996-2000 astfel constituind respectiv 6% și 18%. Anii 1991, 1992 au marcat o scădere a volumelor acestor investiții care a fost determinată de recesiunea economică în țările dezvoltate. Explicația este simplă: este deja demonstrat că evoluția ciclică a unei economii are o influență directă asupra fluxurilor de ISD realizate de țări la diferite etape. Aceeași situație a avut loc în aceste țări la începutul anilor '80. Totuși după cum se spune "după rău vine și bine" (ciclicitatea economică), în anul 1993 ca rezultat al reluării creșterii economice și participării întreprinderilor multinaționale la programele de privatizare, s-a revenit la creșterea ISD.

Fluxurile de ISD între țările în dezvoltare se realizează, în principal, în interiorul aceleași regiuni și cele mai importante sunt în Asia de Est fiind motivate de căutarea de surse de materii prime esențiale sau de forță de muncă mai bună. În 1994, 57% ISD au fost efectuate în regiunea acelorași țări. Legăturile regionale influențează într-o mare măsură asupra ISD a țărilor dezvoltate. Uniunea Europeană este principala sursă de ISD în Europa de Est și Asia Centrală. SUA din totdeauna au efectuat o mare parte a investițiilor sale directe în America Latină motiv

fiind apropierea de această regiune, care constituie un determinant a poziției acestui tip de investiții pentru exportul produselor manufacturate. Posibilitățile de integrare regională vor continua să încurajeze regionalizarea producției și distribuției și prin urmare ISD.

Dacă în 1990 fluxurile nete globale de ISD în țările în dezvoltare au însumat 33.7 mlrd. \$, atunci în 1998 ele au atins cifra de 188 mlrd.\$. Această expansiune a ISD poate fi explicată prin următoarele fapte:

- **Schimbarea mediului economic internațional** în care întreprinderile își desfășoară activitățile redefinind strategiile internaționale.
- **Privatizarea** care este un mijloc de transferare a activităților economice de la sectorul public la cel privat.
- Țările continuă să **reducă restricțiile impuse ISD** și urmează liberalizarea politicilor comerciale, unilateral și în cadrul negocierilor multilaterale (Runda Uruguay). Va fi greu de găsit țări în dezvoltare care n-au atenuat legislația aplicabilă investițiilor în anii '90.
- În acești ani s-a triplat numărul de **tratate și acorduri de promovare și protecție a investițiilor**, printre acestea sunt: Acordul de liber schimb nord american (NAFTA), Acordul multilateral asupra investițiilor (AMI), membrii OMC caută să promoveze ideea acordului mondial de investiții. Aceste acorduri și tratate vizează, în esență, asigurarea continuității procesului de liberalizare a politicilor aplicate ISD, etc.

În figura de mai jos este prezentată evoluția fluxurilor de investiții străine directe în țările dezvoltate, în curs de dezvoltare și cele în tranziție în perioada 2000-2014.

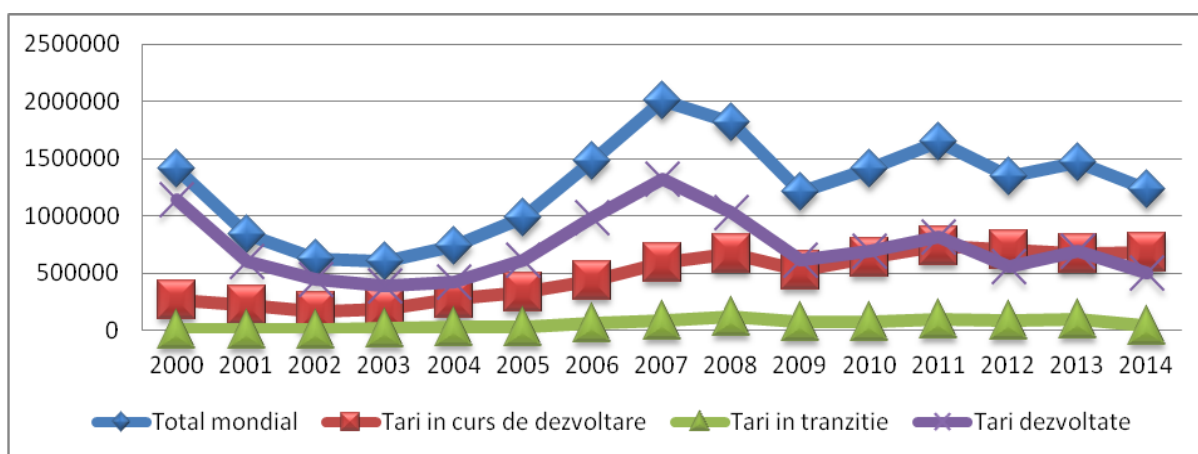

Figura 5.7 **Evoluția fluxurilor intrărilor de ISD pe grupe de țări în perioada 1995-2014, milioane dolari SUA**

Sursa: elaborat de autor în baza datelor UNCTAD

Din figura 1 se observă un declin considerabil în anul 2008 și 2009 a ISD la nivel global, cel mai mare declin fiind înregistrat de țările dezvoltate, iar din 2010 și în 2011 se înregistrează o

creștere a fluxului de ISD atât pentru țările dezvoltate, cât și pentru cele în curs de dezvoltare. Din anul 2012 pînă în 2014 se înregistrează un declin la nivel mondial al intrărilor de ISD față de anul 2011, în special pentru țările dezvoltate. Astfel, în anul 2014, s-au înregistrat intrări de ISD în valoare totală de 1 228 miliarde dolari SUA.

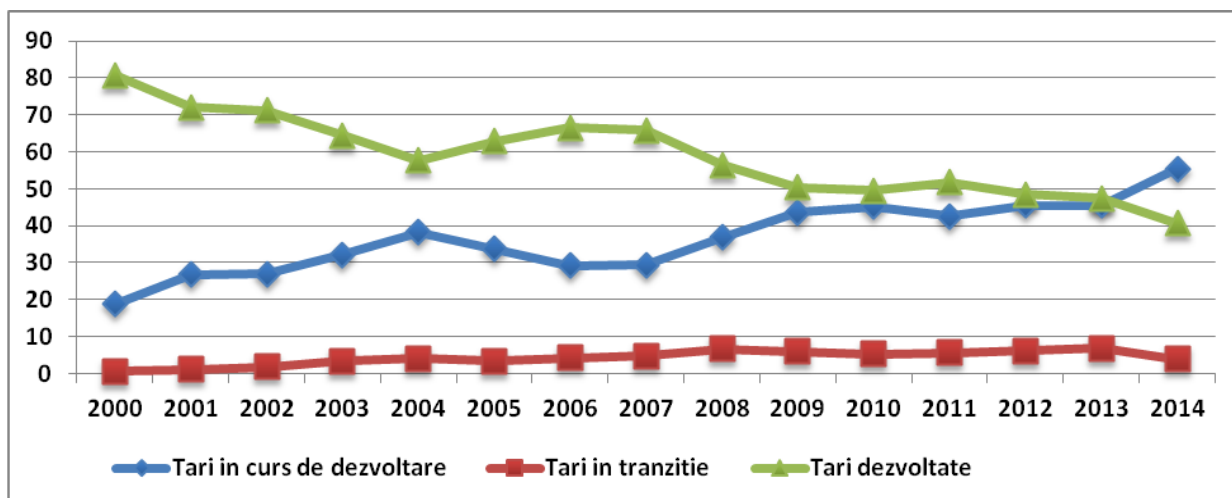

Figura 5.8 Evoluția fluxurilor intrărilor de ISD pe grupe de țări în perioada 2000-2014, %

Sursa: elaborat de autor în baza datelor UNCTAD

În figura de mai sus este prezentată evoluția ponderii pe grupe de țări a fluxurilor de intrări de ISD în total mondial. Pînă în anul 2013 cea mai mare pondere la intrările de ISD le revenea țărilor dezvoltate cca 47%, iar în anul 2014 deja au cedat întâietatea țărilor în curs de dezvoltare care în prezent dețin o pondere de peste 55%. Țările în tranziție înregistrează o pondere redusă ce oscilează în ultimii 5 ani între 5 și 6%, excepție fiind anul 2014 cînd s-a înregistrat o scădere dramatică pînă la 3,9%, datorită conflictului din Ucraina și relațiilor tensionate și embargoului economic impus de UE și SUA Federației Ruse în special.

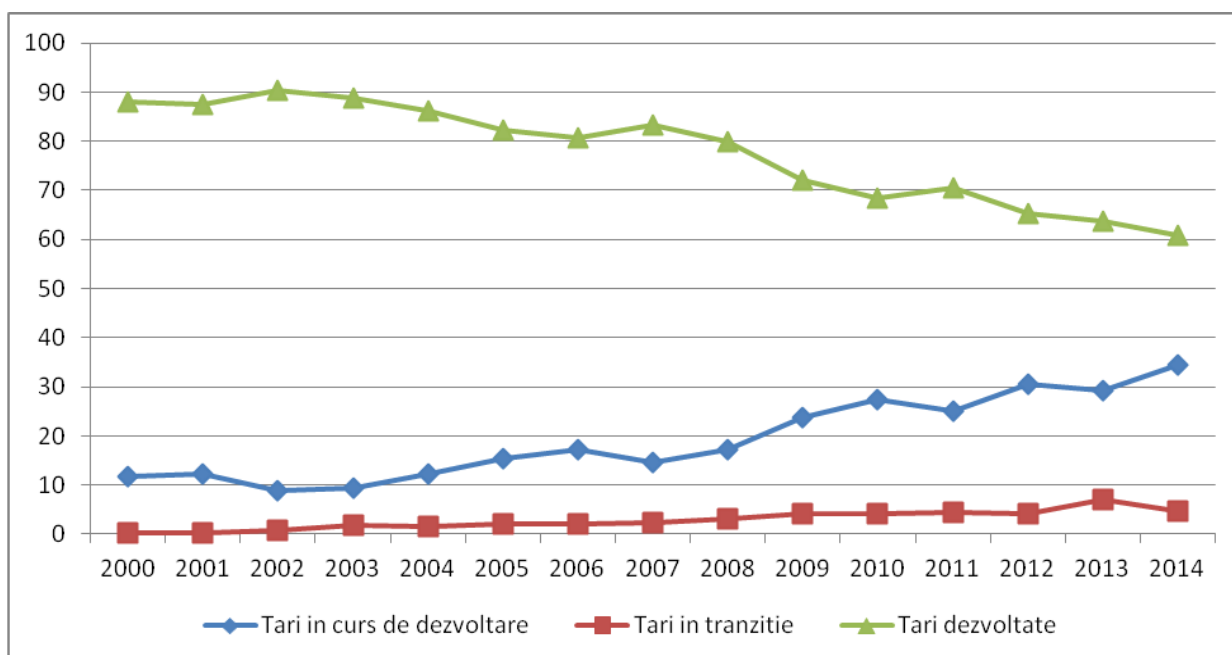

Figura 5.9 Evoluția fluxurilor ieșirilor de ISD pe grupe de țări în perioada 2000-2014, %

Sursa: elaborat de autor în baza datelor UNCTAD

Din figura 3 se observă o tendință de creștere a ieșirilor de ISD din țările în curs de dezvoltare și cele în tranziție până în anul 2010 până la nivelul de 30%, și un ușor declin în 2011 până la cca 26%, iar țările dezvoltate au înregistrat o tendință de descreștere lentă din 2003 până în 2010, iar în 2011 s-a înregistrat o ușoară creștere până la nivelul de cca 74%. În anul 2014 țările în curs de dezvoltare au înregistrat o creștere a fluxurilor de ieșiri de ISD atingind nivelul de peste 34%, iar cele în tranziție au înregistrat o scădere. Țările dezvoltate au continuat să înregistreze aceeași tendință de declin din ultimii ani, astfel, în anul 2014 au înregistrat o pondere de puțin sub 61% din totalul ieșirilor de ISD.

În anul 2007, după patru ani consecutivi de creștere, intrările mondiale de ISD au crescut cu 30 % și au atins nivelul de 1 833 miliarde dolari, depășind pe larg recordul istoric înregistrat în anul 2000 – cifra de 1,411 mld. dolari. Necătfind la criza financiară și cea creditară care a început în a doua jumătate a anului 2007, influxurile de ISD au continuat să progreseze în toate cele trei mari grupe economice și anume: țările dezvoltate, țările în dezvoltare și țările în tranziție din Europa de Sud-Est și Comunitatea Statelor Intedendente. Această creștere se explică, într-o mare măsură prin creșterea economică relativ înaltă și performanța înaltă a întreprinderilor înregistrată în mai multe părți ale lumii. Beneficiile reinvestite au reprezentat 30% din totalul influxurilor de ISD ca rezultat al creșterii profiturilor fililelor străine, în mare parte în țările în dezvoltare. Atingerea nivelului record al ISD, acesta fiind exprimat în dolari, este datorat, într-o anumită măsură, unei puterince depreciere a dolarului în raport cu alte monede importante. Oricum, chiar măsurat în monede locale, rata medie de creștere a fluxurilor globale de ISD se stabilește la 23 % în anul 2007. Întrările de ISD în țările dezvoltate au atins nivelul de 1 248 miliarde dolari. Statele Unite își mențin poziția de principala țară recipientă a ISD, urmată de Anglia, Franța, Canada și Olanda. Iar Uniunea Europeană a fost cea mai mare regiune recipientă a fluxurilor de ISD, atrăgând aproximativ două treimi din totalul influxurilor în țările dezvoltate.

Intrările de ISD în țările în dezvoltare au atins un nivel record de 500 miliarde dolari, în creștere cu 21% în raport cu anul 2006. Țările mai puțin dezvoltate au atras ISD în cifra de 13 miliarde dolari, atingând și ele un nivel record. Paralel țările în dezvoltare au continuat să joace un rol din ce în ce mai important ca sursă de ISD: ieșirile au atins un nivel record nou de 253 miliarde dolari. În principal, datorită expansiunii în străinătate a societăților transnaționale asiatice.

Intrările de ISD în țările Europei de Sud-Est și țările CSI au crescut cu 50% - al șaptelea an consecutiv de creștere, și au atins cifra de 86 miliarde dolari în anul 2007. Ieșirile de ISD din

această regiune, la fel au crescut puternic, însumând cifra de 51 miliarde dolari. De două ori mai mult față de anul 2006. În cadrul țărilor în dezvoltare și celor în tranziție primele trei țări de recepție a fluxurilor de ISD sunt: China, Hong Kong (China) și Federația Rusă.

Dacă e să analizăm partea fiecărei grupe de țări în totalul infuxului de ISD pentru anul 2007 atunci avem următorul raport: țările dezvoltate- 68,1 %, țări în dezvoltare- 27,3 % și țările în tranziție din Europa de Sud-Est și statele CSI – 4,7%. Cei mai mari furnizori de ISD rămân a fi țările dezvoltate care și dețin 84,8 % din ieșirile mondiale de ISD, apoi țările în dezvoltare- 12,7 % și țările în tranziție din Europa de Sud-Est și statele CSI – 2,6 %. Este clar că cel mai mare volum de ISD este gestionat de către TRIADA: SUA, UE și Japonia. În Uniunea Europeană și în SUA au loc cele mai mari fuziuni și achiziții internaționale.

În anul 2011 fluxurile de ISD în țările dezvoltate au crescut cu 21% față de anul 2010, atingând un nivel de 748 miliarde dolari SUA. ISD către Europa au crescut cu 19%, datorită fuziunilor și achizițiilor înregistrate în Europa.

Țărilor în curs de dezvoltare le-a revenit cca jumătate din total fluxuri de intrări de ISD, atingând valoarea de 684 miliarde dolari SUA, ceea ce constituie cel mai înalt nivel înregistrat până în prezent. Această creștere a fost determinată de creșterea ISD în Asia și America Latină cu niște ritmuri mai înalte decât în alte țări.

Țările în tranziție au înregistrat o creștere a fluxurilor de ISD până la nivelul de 92 miliarde dolari SUA în 2011, revenindu-le 6% din total intrări de ISD la nivel mondial. În același timp, Africa și Asia de vest au înregistrat în continuare o scădere a intrărilor ISD.

Fuziunile și achizițiile internaționale dețin, cu fiecare an, un rol din ce în ce mai important în cadrul fluxurilor de ISD.

Valoarea acestor tranzacții a crescut cu 46,4% față de nivelul înregistrat în anul 2006, depășind cu 21% recordul stabilit în anul 2000 pentru fluxurile de ISD și a înregistrat cifra de 1 637 miliarde dolari. Privită în ansamblu, criza financiară nu a frânat vizibil fuziunile și achizițiile internaționale la nivel mondial în 2007, ba din contra, în al doilea semestru al acestui an au derulat operațiuni de foarte mare anvergură, achiziția ABN-AMRO Holding NV cu o sumă de 98 miliarde dolari de un consorțiu reunind Royal Bank of Scotland, Fortis și Santander- cea mai importantă operațiune din istoria sectorului bancar; și a doua achiziție este Alcan (Canada) de către Rio Tinto (Anglia).

În 2011, s-a înregistrat o creștere a fuziunilor și achizițiilor cu 53% față de anul 2010, până la valoarea de 526 miliarde dolari SUA, numărul tranzacțiilor de valoarea înaltă, mai mari de 3 miliarde dolari SUA, a crescut de la 22 în 2010 la 62 în 2011. În același timp, valoarea

tranzacțiilor greenfield a rămas la un nivel similar din anul 2010, adică la cca 904 miliarde dolari SUA.

Deci, conform datelor statistice cei mai mari furnizori de ISD ramin a fi tarile dezvoltate care detin circa 61% din iesirile mondiale de ISD, fiind urmate de tarile in dezvoltare – 34,5% si tarile in tranzitie din Europa de Sud-Est si statele CSI – 4,7%. Este clar ca cel mai mare volum de ISD este gestionat de SUA, UE si Japonia.

În anul 2014 intrările de ISD au scăzut cu 16 % pînă la valoarea de \$1,23 trilioane doalri SUA, în mare parte datorită fragilității economiei mondiale, incertitudinii în ceea ce privește politica față de investitori și riscurilor geo-politice crescute. În același timp unele investiții noi au fost depășite de anumite dezinvestiții majore. Intrările de ISD în țările în curs de dezvoltare au înregistrat cel mai înalt nivel de pînă acum, înregistrînd o creștere de 2%. China a devenit cel mai mare receptor de ISD. Printre primii 10 cei mai mari receptori de ISD, 5 sunt țări în curs de dezvoltare.

Totalul intrărilor de ISD în țările dezvoltate a scăzut în 2014 cu 28% pînă la valoarea de 499 miliarde dolari SUA. În mare parte aceasta se datorează unei dezinvestiri majore din SUA.

Totodată investițiile companiilor multinaționale din țările în curs de dezvoltare au înregistrat un nivel record în 2014, astfel Asia în curs de dezvoltare investește peste hotare mai mult decît oricare altă regiune.

În ceea ce privește sectoarele, reorientarea spre sectorul serviciilor a continuat urmînd tendința din ultimii 10 ani, ca urmare a creșterii nivelului de liberalizare în acest sector, creșterii gradului de comercializare a serviciilor și a creșterii lanțurilor de valoare globale în care serviciile joacă un rol semnificativ. In anul 2012 serviciilor le-a revenit 63% din stocul total de investiții, mai mult decît dublul celui industrial – cu 26%. Sectorului primar i-a revenit mai puțin de 10% din total.

5.3 Migrația internațională a forței de muncă

Conținutul și particularitățile de bază ale migrației internaționale a forței de muncă

Conținutul și particularitățile de bază ale migrației internaționale a forței de muncă

La etapa contemporană un rol important în dezvoltarea relațiilor economice internaționale o are migrația internațională a forței de muncă. Migrația a devenit un fenomen global care a afectat aproape toate statele lumi, fie în calitate de stat de origine, tranziție sau destinație. Migrația forței de muncă a căpătat dimensiuni foarte mari, contribuind în mare măsură la formarea piețelor forței de muncă, atît pentru țările de emigrare, cât și pentru cele de imigrare. Fluxurile migraționiste, de asemenea, au un impact major asupra distribuirii populației pe Terra.

Acestea, prin structura lor cantitativă, dar mai ales calitativă, acestea influențează securitatea demografică, socială și economică a statelor lumii. Migrația forței de muncă are, în așa fel, un rol deosebit în funcționalitatea economiei mondiale.

Statele lumii, din punctul de vedere al poziției față de migranți, pot fi clasificate în *țări de imigrație* (în special, statele dezvoltate) și *țări de emigrație* (statele în dezvoltare). Actualmente practic toate statele s-au antrenat într-un proces activ al migrației. Chiar și statele cu regimuri închise participă tot mai activ în circuitul migrațional internațional, fenomenul emigrării fiind supus aici unui control foarte dur, comparativ cu imigrarea.

Forța de muncă, de regulă, se deplasează din statele cu surplus de forță de muncă, sau care nu sunt în stare să valorifice potențialul uman existent, către statele cu insuficiență de forță de muncă. Statele dezvoltate în prezent se află într-o competiție directă în atragerea capitalului uman calificat (*brain drain*) lansând mai multe programe și strategii atractive pentru aceste categorii de persoane. În prezent crește numărul statelor care sunt, în același timp, *țări de emigrație* și *țări de imigrație*.

Prin **migrație internațională a forței de muncă** se înțelege mișcarea populației apte de muncă peste hotarele propriei țări cu scopul de a fi antrenată în relații de muncă cu angajatorii din alte state.

Creșterea intensității migrației de muncă la etapa contemporană este determinată de un șir de factori:

- intensificarea internaționalizării vieții economice, fapt ce a contribuit la mișcarea tuturor factorilor de producție, inclusiv a forței de muncă;
- dezvoltarea inegală a economiilor naționale, creșterea disparităților în dezvoltarea economică a diferitelor grupe de state sau chiar în interiorul statelor, fapt ce a impulsivat apariția fluxurilor migraționale;
- procesele integraționiste din economia mondială care stimulează mișcarea forței de muncă între statele integrate;
- îmbunătățirea sistemului de transport mondial, care permite ca informația, mărfurile, serviciile și persoanele să se deplaseze rapid și liber în orice colț al lumii;
- relațiile sociale, exprimate prin internaționalizarea căsătoriilor, culturilor;
- ocuparea parțială a forței de muncă și existența fenomenului de șomaj etc.

Aceștea pot fi grupați în factori de **natură economică, natură politică, socio-demografică și socio-culturală**. Dintre alți factori care pot influența migrația pot fi de ordin ecologic, psihologic, umanitar, cultural care se vor intensifica pe măsură ce nivelul de dezvoltare socio-economică a statelor se va apropia.

La diferite etape de dezvoltare a societății umane factorii migraționali erau diferiți. Inițial factorul principal era cel *natural*. Ulterior un factor semnificativ în perioada războaielor interminabile de cucerire, colonizare a teritoriilor a fost factorul *politic*. Multiplele conflicte militare care au avut loc pe parcursul sec. al XX-lea au fost însoțite de creșterea migranților în căutarea de azil politic, fluxurile migraționale îndreptându-se spre teritorii cu un grad de securitate mai înalt. În perioada contemporană un rol semnificativ l-a avut *factorul economic*, fluxurile migraționale, intensificându-se în perioada crizelor economice și după cele două războaie mondiale.

Factorii de natură economică se manifestă prin dezvoltarea inegală a statelor din punct de vedere economic. Forța de muncă migrează din statele cu venituri mici, standarde de viață scăzute spre statele cu nivelul veniturilor înalte, cu infrastructuri sociale dezvoltate, cu nivelul de trai avansat. Un alt motiv care ține de factorul economic constă în gradul de asigurare cu resurse de forță de muncă diferit. Statele cu un surplus de forță de muncă, cu un nivel al șomajului ridicat stimulează migrația de muncă și invers, statele cu deficit al forței de muncă, cu insuficiența unor categorii socio-profesionale, descoperirea unor resurse importante, dezvoltarea puternică a unor ramuri industriale sau a sferei serviciilor atrag fluxuri de forță de muncă tot mai numeroase. Tot de factorul economic ține și migrația *profesională de tranzit* care însoțește mișcare capitalurilor. Transnaționalizarea vieții economice a atras după sine și apariția acestui tip de migrație. Liberalizarea mișcării factorilor de producție a servit ca catalizator al migrației forței de muncă care continuă și în prezent.

Mișcarea internațională a forței de muncă este influențată și de **factori noneconomici**: sociali, politici, ecologici, naturali. **Factorii sociali**, spre exemplu, sunt în strânsă legătură cu factorul economic, bunăstarea materială și cea socială fiind adesea corelate. Fluxurile migraționale sunt selective din punct de vedere social. Migrează, de regulă, persoanele tinere (20-40 ani), care se adaptează mai ușor condițiilor de viață noi decât populația în vârstă. Bărbații sunt predispuși migrației mai des decât femeile. Nivelul instruirii este de asemenea o variabilă importantă în selecția migranților, persoanele cu un nivel de instruire mai înalt sunt preferabile celor fără o calificare concretă.

Pentru analiza fenomenului migrațional al forței de muncă la scară internațională vom opera cu termeni acceptați și de către OMM (Organizația Mondială a Muncii).

Migrația internațională a forței de muncă - cuprinde deplasarea resurselor de forță de muncă dintr-o țară în alta pe un anumit termen. Migrația urmată de schimbările locului de trai poartă denumirea de *migrație definitivă sau ireversibilă*. Migrația determinată de deplasarea forței de muncă pe termen scurt poartă denumirea de *migrație temporară sau reversibilă*. Este

dificil de cuantificat numărul total al migranților temporari și definitivi, întrucât aceștea î-și pot modifica statutul în timp.

După motivul deplasării deosebim *migrație benevolă* și *migrație forțată*. Migrația benevolă se realizează conform deciziei sinestătoare a migrantului, în timp ce migrația forțată se poate realiza prin prisma unor evenimente de ordin natural (calamități naturale), politic (lipsa democrației, prezența unor regimuri dictatoriale), economic (crizele economice, șomajul), social-culturală (intoleranță etnică, religioasă etc.). Migrația forțată cel mai adesea i-a naștere din motive ce nu depind de migrant.

După caracterul mișcării forței de muncă deosebim *migrație periodică* – ce include deplasări sporadice ale migranților cu întoarcere la locul de trai; *migrație sezonieră* – cauzată de caracterul sezonier al activităților economice (activități agricole, servicii sezoniere) și *migrația pendulară* care poartă un caracter local, cu deplasări zilnice către locul de muncă și seara către locul de trai (gasterbaiterii, lucrătorii transfrontalieri). Migrația pendulară are loc frecvent în regiunile transfrontaliere, intensificându-se în prezent prin simplificarea regimului de trecere a frontierelor sau prin excluderea barierelor în mișcarea persoanelor.

Totalitatea persoanelor care migrează în afara hotarelor propriiei țări formează *fluxuri migraționale*. Conform clasificării OMM, deosebim 5 fluxuri internaționale ale migrației:

1. Migrații definitive – la această categorie se referă persoanele care migrează în alte state pentru trai permanent. Fluxul principal al migranților definitivi se îndreaptă către state înalt dezvoltate, postindustriale – SUA, Canada, statele din Europa Occidentală, Australia, noua Zeelandă.
2. Muncitorii pe contract. Termenul de ședere pentru acești muncitori în statele de imigrare este limitat de un contract de muncă. La expirarea contractului muncitorii se reîntorc în țara de origine.
3. Profesioniștii de tranzit – sunt muncitorii de calificare înaltă, cu o experiență avansată, care, de regulă, se deplasează însoțind investițiile de capital.
4. Migranții ilegali – sunt persoanele care intră în statele receptoare fără un statut legal. Numărul migranților ilegali a crescut foarte mult, în pofida restricțiilor aplicate de statele lumii prin politici migraționale dure.
5. Migranții forțați. Plecarea lor în exteriorul țării de origine este cauzată de războaie, încălcarea drepturilor omului, politica de genocid față de anumite categorii de persoane, cataclisme naturale sau catastrofe ecologice.

Proximitatea geografică, relațiile stabilite în trecut, în special în perioada colonială, comunitatea de cultură și limbă, sferile de influență stabilite de marile puteri în timp, au

constituit și continuă să rămână factorii principali ce determină formarea fluxurilor migraționale internaționale.

Migrația internațională a forței de muncă la etapa contemporană se caracterizează prin câteva particularități:

1. Migrația de muncă a cuprins, practic, toate statele, continentele, căpătând un caracter global. La începutul sec XXI-lea în lume se numărau peste 200 mil. persoane cu statut de migrant;
2. Motivul principal al migrației rămâne a fi economic;
3. S-au modificat și direcțiile migrației. Dacă în anii '50-'80 direcția principală a migrației era dinspre țările în curs de dezvoltare (ȚCD) către țările dezvoltate (ȚD), începând cu anii '80 se atestă și procesul invers, migrația de muncă din ȚD, însoțind capitalul, migrează în țările în curs de dezvoltare. O creștere constantă a avut-o și migrația pe direcția ȚCD – ȚCD;
4. Actualmente s-a intensificat mult migrația ilegală a forței de muncă. Circa 20-40 la sută dintre migranți sunt ilegali, în UE 10-15% (2015);
5. În migrația internațională au loc schimbări nu numai cantitative, dar și calitative, exprimate prin creșterea ponderii personalului calificat care migrează;
6. În prezent are loc o implicare tot mai activă a statelor în monitorizarea și dirijarea procesului migrațional.

II. Dimensiuni, direcții și reglementări ale migrației forței de muncă

Volumul și direcția migrației internaționale a forței de muncă a variat mult în decursul istoriei contemporane. Volumul migrației de muncă a fost în creștere permanentă, deși intensitatea fenomenului a fost diferită în timp. Primele migrații masive ale forței de muncă au fost migrațiile forțate din sec. XII-XIX. Migrația în această perioadă a fost influențată de dezvoltarea comerțului cu sclavi. Direcția principală a migrației sclavilor era din Africa către America (în special în SUA). În intervalul 1650-1850 populația din Africa s-a diminuat cu 22% ca rezultat al transferului forțat de muncă către continentul american.

Sec. XIX și începutul sec. XX s-a caracterizat prin marile migrațiuni transoceanice ce au antrenat milioane de persoane din Europa de Vest, iar mai apoi din Europa Sudică și Estică spre America de Nord, Australia și America Latină. În sec. XIX din Europa au emigrat circa 30 mln. persoane din Europa, iar la începutul sec. XX până la primul război mondial încă peste 20 mln. persoane. Procesul migrațional către America a fost întrerupt parțial, în timpul celui de-al doilea război mondial, după care s-a restabilit pe o perioadă scurtă. Migrația europeană din sec XIX și prima jumătate a sec. XX a avut efecte globale, ducând la popularea și valorificarea economică a unor regiuni întinse din America de Nord, America Latină, Australia și Noua Zeelandă.

În perioada postbelică fluxurile migraționale către „Lumea Nouă” au scăzut în intensitate, iar polul de atractivitate a migranților devine Europa Occidentală. Economii refăcute de după război aveau nevoie de un număr mare de muncitori care să asigure creșterea economică și în perioada care a urmat, statele din vestul Europei, precum Marea Britanie, Franța, Germania primesc din țările vecine mai mulți imigranți decât au pierdut în perioada anterioară. În a 2-a jumătate a sec. XX s-au format câteva centre/nuclee de atragere a migrației de muncă:

1. Europa Occidentală. Statele din Europa Occidentală, care până în 1950 nu intrau în categoria statelor receptoare de migranți, recurg la muncitorii străini. Țările din Centrul și Nordul Europei primesc imigranți din sudul continentului și din fostele colonii. Spre Franța s-au îndreptat fluxuri importante de migranți din Africa de Nord, spre Marea Britanie – imigranți din India și Pakistan, în timp ce în Olanda majoritatea migranților erau din Indonezia și Suriname, foste colonii ale acestora. Statele UE numără în prezent circa 5 mln. migranți, ceea ce constituie circa 5% din populația acestor state. Numărul cel mai mare de migranți l-au primit Germania, Franța, Marea Britanie, Belgia, Olanda, Elveția. În ultimii 10 ani după destrămarea sistemului socialist un număr foarte mare de migranți au venit din statele Europei de Est și Sud-Est. Mai multe state din Europa de Sud s-au transformat din țări de emigrație în țări de imigrație.

Muncitorii străini constituie o parte considerabilă a forței de muncă din unele state: Luxemburg – 30%, Elveția – 29,6%, Germania – 8,0%, Belgia – 7,5%, Austria – 6,2%, Suedia – 5,8%, Franța – 5,2%, Marea Britanie – 3,4% (2010) din numărul total al angajaților. Statele UE au o politică restrictivă cu privire la imigranți din mai multe considerente: presiunea făcută de populația statelor membre față de autorități vis-a-vis de limitarea imigranților, în special a forței de muncă necalificată, problemele legate de creșterea necontrolată a migrației ilegale, destabilizarea piețelor forței de muncă și mai recent criza financiară care a afectat toate statele etc. Problemele demografice grave prin care trec majoritatea statelor europene legate de îmbătrânirea populației, declinul natural, emanciparea femeilor și a institutului familiei va determina statele comunitare să-și revadă politica migrațională.

2. Alt centru important al destinației migrației forței de muncă care a luat naștere la mijlocul anilor '70 îl reprezintă țările exportatoare de petrol din **Orientul Apropiat și Mijlociu**. Boomul petrolier în țările OPEC (organizația statelor exportatoare de petrol) a determinat creșterea cererii forței de muncă atât calificată, cât și necalificată. Ponderea muncitorilor străini în 6 state monarhice a depășit 50% din totalul muncitorilor: Bahrain – 51%, Arabia Saudită – 60%, Oman – 70%, Kuwait – 86%, EAU – 89%, Qatar – 92%. În același timp în statele vecine s-a înregistrat cel mai mare număr al populației active care lucrează în exterior. Un alt centru al migrației (formal etnic, dar de facto în mare măsură de muncă) a devenit **Israelul**. Crearea statului evreiesc în 1948 a determinat apariția unui pol important al migrației în această regiune.

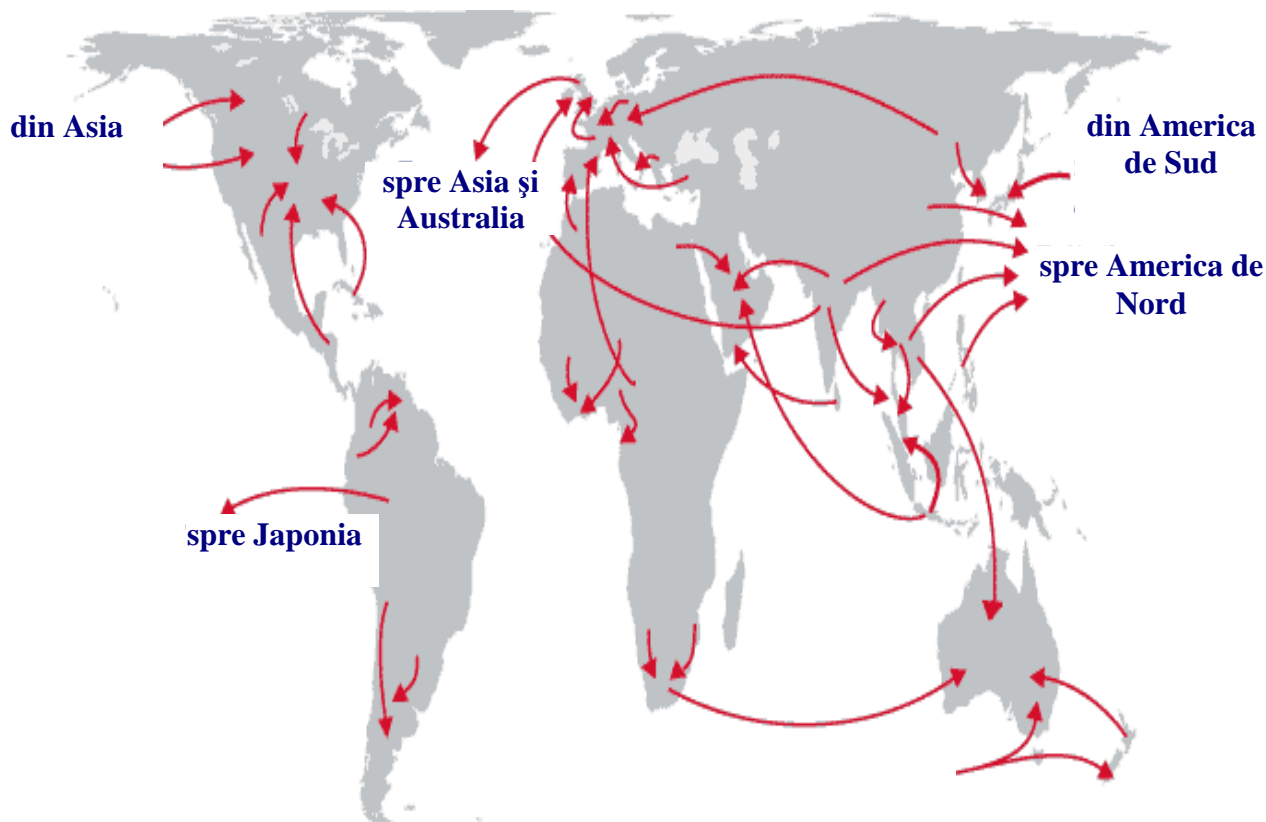
3. Al treilea centru important al migrației forței de muncă contemporane a devenit **SUA**. Formarea resurselor de forță de muncă a SUA s-a datorat în mare parte imigrației. Însăși națiunea americană s-a format în mare parte din imigranți (conform teoriei „cazanului de fuziune”). Perioada postbelică poate fi divizată în câteva etape distincte: prima etapă determinată de migrația unui număr mare de imigranți din Europa Occidentală, îndată după cel de-al doilea război mondial, etapa a 2-a a început cu anul 1965 prin legea ce facilita imigrația din Asia și America Latină, a 3-a etapă prioritate au avut-o migranții din Europa. SUA este principala țară receptoare de migranți cu un stoc de circa 20 mln., fiind urmată de Canada cu circa 5 mln. de migranți. Dintre regiunile furnizoare de migranți se evidențiază Europa Centrală și de Est, America Centrală, Asia de Sud-Est.

3. Al **patrulea centru important al migrației** s-a format în **Australia**, care prin politica imigrațională atractivă a servit destinația a peste 200 mii de muncitori străini. Ca și SUA, Australia duce o politică de asimilare a migranților.

4. Alt centru important al migrației contemporane s-a format în regiunea **Asia Pacific**: Brunei, Japonia, Hong Kong, Malaysia. Singapore, Coreea de Sud, Taiwan. Aceste state tot mai mult apelează la serviciile muncitorilor străini, în special, în activități ce nu solicită o calificare înaltă. În același timp, Japonia înregistrează cel mai mare număr al migranților profesioniști de tranzit care însoțesc investițiile de capital străin în țările din Asia Pacific.

5. Actualmente statele noi industriale din **America Latină** (Argentina, Venezuela) primesc un număr mare al migranților. Specific pentru această regiune în dezvoltare este că primește migranți din state în curs de dezvoltare. Mai multe state latino-americane aplică programe de atragere a imigranților din Europa de Est.

6. Statele din **Africa** majoritatea fac parte din categoria statelor donatoare de migranți, firesc pentru cea mai săracă regiune a lumii. Totuși, Africa de Sud recrutează muncitori necalificați din statele vecine, pentru activitățile din industria minieră, precum și specialiști din statele ex-URSS (fig. 5.10).

Fig. 5.10. Principalele direcții ale migrației contemporane

Sursa: <http://esa.un.org/migration>

Munca imigranților are un rol semnificativ în economia mondială contemporană. Dat fiind numărul mare al muncitorilor străini în economia unor state, orice reglementare poate conduce la creșterea tensiunilor pe piețele forței de muncă a statelor lumii.

III. Reglementarea migrației de muncă de către statele lumii. Creșterea intensității migrației internaționale la etapa contemporană a determinat statele lumii să recurgă la reglementarea ei și la o mai bună gestionare a acesteia. În timp ce majoritatea țărilor lumii, sub influența organizațiilor economice internaționale sau a companiilor transnaționale liberalizează fluxurile comerciale, financiar-valutare, tehnologiile, aproape majoritatea limitează accesul migranților pe teritoriul lor.

În prezent, doar Australia mai este oficial deschisă pentru imigranți, în timp ce Canada, Israel, SUA, statele Europei Occidentale sunt parțial deschise. Selectarea migranților de către statele recipiente este rigidă și poartă, în multe privințe, un caracter discriminatoriu.

Deși mai multe organizații internaționale se arată preocupate de reglementarea migrației, nici una dintre ele, deocamdată, nu au mandatul oficial pentru a realiza acest lucru, această problemă fiind prerogativa statelor/guvernurilor.

Baza juridică internațională a migrației forței de muncă o constituie Declarația Generală despre Drepturile Omului din 1948, pactul internațional asupra dreptului civil și politic din 1966, Actul final al Hotărârii asupra Securității Umane și Cooperare în Europa din 1986, Convenția

ONU pentru drepturile muncitorilor-migranți și a membrilor familiilor lor. Dintre organizațiile economice internaționale cel mai mult se apropie de problematica monitorizării migrației internaționale a forței de muncă OMM (organizația mondială a muncii), responsabilă de elaborarea și coordonarea standardelor internaționale cu privire la piața muncii. Aceste standarde servesc ca recomandări guvernelor statelor lumii și vizează:

- remunerarea minimală a muncii;
- asigurarea posibilităților de angajare nediscriminatorie;
- asigurarea egalității între muncitorii migranți și locali;
- asigurarea unei sistem de asigurări sociale pentru migranți;
- stabilirea vârstei minime a forței de muncă;
- cooperarea statelor în domeniul migrației de muncă etc.

Dar, deocamdată nu sunt pâghii și mecanisme concrete de control sistematic, Ele sunt implementate benevol de către autoritățile naționale. Unele state au legi speciale pentru reglementarea migrației. În SUA, spre exemplu, funcționează „Legea migrației” din 1990. Legi similare sunt și în alte state OCDE. În mai multe state sunt create structuri speciale care se ocupă de imigranți, fie că este vorba de structuri din cadrul Ministerelor de Justiție, de Interne sau a Muncii. În SUA serviciul pentru Imigrație și Naturalizare (SIN) reprezintă unul dintre cele mai puternice structuri statale, ținându-se cont de efectele pe care le are migrația asupra tuturor sferelor vieții în această țară. Servicii și structuri similare sunt în toate statele Europei Occidentale. Statele naționale au aplicat politici migratorii care au variat de-a lungul timpului în funcție de interesele și nevoile statelor, măsurile fiind de la permissive - la restrictive, de la democratice – la discriminatorii. Un rol important în politica migrațională îl ocupă reglementările migrației de muncă.

În linii mari politica migrațională a statelor vizează 2 aspecte:

- reglementarea migrației;
- stimularea reemigrației.

Cât privește **reglementarea imigrației** majoritatea statelor folosesc o abordare selectivă.

A. Un prim criteriu în selectarea migranților îl reprezintă **calificarea** acestora. În general, sunt acceptate acele categorii profesionale de care are nevoie țara și limitează sau interzice celelalte. Un interes practic îl are atragerea muncitorilor, care ar putea îndeplini activități fizice grele, monotone, care nu prezintă interes pentru populația titulară.

Statele dezvoltate sunt într-o competiție directă în ceea ce privește atragerea unui număr cât mai mare de specialiști. Câștigurile de pe urma atragerii acestei categorii de persoane sunt foarte mari, în special, are loc fortificarea potențialului uman pe termen lung. În linii mari statele recipiente acordă un regim preferențial următoarelor grupe profesionale:

- muncitorii necalificați, care pretind la munci nesolicitate de populația autohtonă;
- specialiștii în ramurile cu o dezvoltare rapidă;
- reprezentanții profesiilor rare;
- specialiștii de calificare înaltă și liber profesioniștii;
- antreprenorii care transferă activele lor în aceste state, creând și locuri de muncă.

B. Reglementări cu privire la cerințele solicitate privind **caracteristicile personale** ale muncitorilor imigranți. Legislația țărilor receptoare impun restricții asupra limitelor de vârstă. Acestea doresc să primească muncitori tineri (preferențial în limitele vârstei de 20-40 ani), de la care se poate obține un efort maxim. Persoanele tinere, căsătorite, cu copii, au prioritate, acest fapt contribuind și la îmbunătățirea parametrilor capitalului uman. Cheltuielile pentru formarea capitalului uman sunt foarte mari, prin achiziția acestor categorii de persoane statele dezvoltate înregistrează câștiguri enorme, în special, pe termen lung. Un „filtru” pentru selectarea muncitorilor străini îl reprezintă și starea de sănătate, unele state recurgând la teste medicale și psihologice, lipsa antecedentelor penale pentru potențialii imigranți.

C. Un alt tip de reglementare se realizează prin cota numerică (cota imigrațională) care stabilește ponderea imigranților acceptați în anumite ramuri sau în economie, per ansamblu. Anual se stabilește o cotă imigrațională. Cota imigrațională a SUA începând cu 1965 este de 675 mii persoane. În unele state cota directă se stabilește ca raportul între muncitorii străini și locali. Grecia, spre exemplu, interzice activitatea străinilor la întreprinderile unde lucrează mai puțin de 5 muncitori de origine greacă. Dacă la întreprindere lucrează un număr mai mare de muncitori, raportul dintre locali și străini trebuie să fie de cel puțin 10:1.

D. Legislația imigrațională conține limitări de ordin spațial și temporal. Politica migrațională a unor state acordă preferințe muncitorilor din anumite regiuni, state fie că este vorba de proximitatea geografică, de rudenie lingvistică, culturală sau etnică. SUA până în anii '90 ai sec. trecut a acordat prioritate persoanelor din Asia, America Latină, Africa, iar după anii '90 prioritate au avut-o imigranții din Europa. În prezent aceeași politică migrațională selectivă o duce majoritatea statelor postindustriale. Statele din cadrul UE, actualmente, acordă prioritate migranților din Europa Centrală și de Sud Est. Deși aceste reglementări comportă o doză de discriminare în raport cu migranții din alte regiuni sau state, statele nu doresc să-și amplifice tensiunile sociale, dar și din considerente a securității etnice și statale. Naturalizarea persoanelor de proveniență civilizațională diferită cere mai mult timp și bani, naturalizarea fiind o procedură foarte dificilă, implicând costuri mari. Franța, acordă претенțiilor străini cetățania franceză doar după 10 ani de ședere în țară, cu condiția ca aceștea să cunoască limba, istoria, cultura ei. O politică diferențiată în atragerea migranților este și în cadrul statelor, imigrația fiind încurajată în

regiunile mai slab dezvoltate, regiunile în plină ascensiune și descurajată în orașele mari, în aglomerațiile urbane și megapolise pentru a evita supraaglomerările spațiale. *Limitările temporale* se fac cu scopul de a stabili un termen de încercare, după care are loc prelungirea termenului.

E. Reglementarea economică cuprinde un șir de condiții:

- prioritate o au migrații care investesc sume mari de bani în economia statelor recipiente (în SUA se acordă anual 10 mii de vize acestor categorii de persoane);
- impunerea unor plăți sub forma impozitelor angajatorilor care utilizează muncitorii străini;
- stabilirea plăților pentru imigranți a impozitelor pentru angajare etc.

În calitate de obiect al reglementării migraționale se află nu numai imigrația dar și *reemigrarea*. Începând cu anii '70 ai sec. trecut mai multe state au început să stimuleze repatrierea imigranților, implementând un șir de programe în acest sens. Printre acestea pot fi menționate:

- ajutoare materiale doritorilor de a reemigra sub forma creditelor, donațiilor bănești;
- ajutoarele acordate statelor exportatoare de forță de muncă prin dezvoltarea infrastructurilor sociale, crearea întreprinderilor, în care ar putea fi angajați migrații repatriați;
- pregătire profesională a migraților pentru activități în țara de origine etc.

Concluzii

1. Nomenclatorul produselor comerciale s-a îmbogățit și reînnoit permanent în cadrul comerțului mondial, predominând produsele manufacturate cu un grad înalt de prelucrare industrială și nepoluante;

2. În cadrul produselor manufacturate s-au detașat, ca pondere valorică: întâi produsele industriei constructoare de mașini, apoi alte produse manufacturate și, în sfârșit, produsele chimice;

3. Din anul 2012 până în anul 2014 se înregistrează practic o stagnare în evoluția comerțului cu bunuri, atât în ceea ce privește exporturile, cât și importurile, astfel în anul 2014 s-au înregistrat exporturi la nivel mondial în valoare de 18,9 trilioane dolari SUA, iar importurile au înregistrat o valoare de 19 trilioane dolari SUA.

4. Din anul 2009 are loc o ușoară relansare a comerțului cu servicii și până în anul 2014 se păstrează dinamica pozitivă a comerțului cu servicii. Creșterea rolului serviciilor în cadrul

comerțului mondial relevă o accentuată tendință de creștere a specializării în cadrul diviziunii internaționale a muncii, în care țările dezvoltate ocupă o poziție dominantă.

5. Orice investiție reală sau financiară este caracterizată printr-un moment de început și un moment de sfârșit, deci trebuie stabilită o durată eficientă de exploatare sau de păstrare a unui portofoliu de investiții.

6. ISD au apărut în economia mondială încă din perioada marilor descoperiri geografice, și au înregistrat tendințe continue de creștere în ultimele decenii, totuși înregistrând perioada de declin mai semnificative cauzate de efectele crizelor din anii 2001-2003 și 2008-2010.

7. Ameliorarea politicilor economice a țărilor în dezvoltare a creat un climat favorabil pentru localizarea marilor întreprinderi internaționale, iar țările industriale nu mai sunt exclusivitatea societăților multinaționale.

8. Posibilitățile de integrare regională vor continua să încurajeze regionalizarea producției și distribuției și prin urmare sporirea ISD.

9. În ultimul deceniu crește importanța țărilor în curs de dezvoltare nu doar ca receptori de ISD, dar și ca țări de origine pentru acestea.

10. În secolele XX și XXI fluxul de investiții străine directe a cunoscut o puternică dezvoltare datorită extinderii masive a corporațiilor transnaționale – principali vectori ai procesului de globalizare. Fuziunile și achizițiile internaționale dețin, cu fiecare an, un rol din ce în ce mai important în cadrul fluxurilor de ISD.

11. Migrația internațională a forței de muncă reprezintă un flux economic complex și foarte dinamic. În prezent practic toate statele lumii sunt antrenate în procesul migrației de muncă, fie în calitate de țări de imigrație sau de emigrație.

12. Migrația de muncă are la bază un șir de factori determinanți, care s-au schimbat de-a lungul timpului, dar principalul fiind cel de natură economică. Un rol semnificativ în migrația internațională îl deține migrația ilegală, care s-a amplificat în condițiile creșterii discrepanțelor în dezvoltarea statelor, dar și în condițiile noi ale globalizării, internaționalizării și integrării economice.

13. Migrația de muncă are consecințe, preponderent, benefice asupra statelor conducând la dinamizarea piețelor forței de muncă. Fără mobilitate, piețele muncii se pot confrunța cu așa probleme cum ar fi, deficitul de competențe profesionale, de personal calificat care afectează în mod direct competitivitatea statelor și/sau a regiunilor.

14. Un rol semnificativ al migrației la etapa contemporană îi revine migrației ilegale. Aceasta creează mari probleme atât statelor receptoare de migrație, cât și celor donatoare. Creșterea dimensiunii migrației ilegale a determinat intensificarea colaborării dintre state în

vederea monitorizării migrației și crearea unor mecanisme de gestionare a fluxurilor migraționiste.

15. Dinamica relației dintre migrație și dezvoltare este tot mai intens cercetată. Recrutarea, transferurile bănești, migrația de revenire și alte forme ale migrației sunt analizate în contextul asigurării dezvoltării durabile a statele de emigrație, R Moldova fiind un exemplu clasic de state de emigrație.

Întrebări de recapitulare:

1. Care sunt factorii ce au determinat evoluția CI?
2. Care sunt particularitățile evoluției CI în perioada recentă?
3. Care sunt principiile comerțului cu servicii?
4. Ce tipuri de investiții străine cunoașteți?
5. Care sunt principalele diferențe între investițiile de portofoliu și cele directe?
6. Care sunt particularitățile evoluției fluxurilor de ISD?
7. Caracterizați rolul fuziunilor și achizițiilor în evoluția ISD.
8. Cum are loc monitorizarea migrației internaționale a forței de muncă?
9. Numiți cauzele economice și noneconomice ale migrației.

Teste:

1. Ponderea țărilor dezvoltate în exportul de produse de bază a fost în perioada postbelică totdeauna superioară ponderii țărilor în curs de dezvoltare

- a) Adevarat
- b) Fals

2. În perioada postbelică Comerțul Internațional a devansat ca ritm de creștere producția industrială la nivel mondial

- a) Adevarat
- b) Fals

3. Alegeți răspunsul corect:

- a) În perioada postbelică ritmurile de creștere a volumului fizic al comerțului internațional cu bunuri era egal cu ritmurile de creștere a prețurilor.
- b) În perioada postbelică ritmurile de creștere a volumului fizic al comerțului internațional cu bunuri era mai mare decât ritmurile de creștere a prețurilor.
- c) În perioada postbelică ritmurile de creștere a volumului fizic al comerțului internațional cu bunuri era egal cu mai mic decât ritmurile de creștere ale prețurilor.

4. În perioada postbelică:

- a. Comerțul internațional a înregistrat ritmuri mai mici de creștere în comparație cu rezervele de aur și devize ale țărilor dezvoltate.
- b. Comerțul internațional a înregistrat ritmuri egale de creștere în comparație cu rezervele de aur și devize ale țărilor dezvoltate.
- c. Comerțul internațional a înregistrat ritmuri mai mari de creștere în comparație cu rezervele de aur și devize ale țărilor dezvoltate.

5. Investițiile străine directe implica între investitorul străin și firma în care s-a realizat investiția:

- a) o relație conjuncturală, determinată de evoluția sezonieră a prețurilor internaționale;
- b) o relație pe termen lung;
- c) o relație pe termen sub 1 an;
- d) o relație de comerț exterior.

7. În cazul investițiilor de portofoliu, investitorii străini sunt interesați de:

- a) protejarea capitalului lor și sporirea acestuia;
- b) preluarea conducerii firmei;
- c) alegerea domeniului de activitate al firmei;
- d) creșterea volumului exporturilor firmei

8. Stocul de investiții străine directe reprezintă:

- a) suma investițiilor străine directe realizate de la un moment de referință până la momentul considerat;
- b) investițiile străine materializate în stocuri de materii prime și materiale;
- c) investițiile străine începute dar nefinalizate;
- d) volumul investițiilor străine realizate într-o țară în perioada 1 ianuarie - 31 decembrie.

9. State de emigrare sunt considerate acele state din care:

- a) Sunt plecați 1% din populația economic activă;
- b) Sunt plecați 2% din totalul populației;
- c) Sunt plecați 2% din populația economic activă;

10. Dintre trăsăturile migrației internaționale nu fac parte:

- a) Nu mai migrează populații întregi, ci doar indivizi sau familii în căutarea de locuri de muncă;
- b) Cererea de resurse de muncă străină vizează, în majoritatea cazurilor, persoane între 20-40 de ani;
- c) Starea de depresiune sau avânt economic în care se află țara;
- d) De regulă se emigrează din țări mai puțin dezvoltate către țările mai dezvoltate.

Capitolul 6. Piața financiară internațională

Obiective:

- A dezvălui conținutul pieței financiare internaționale
- A determina rolul pieței financiare în economia mondială
- A prezenta participanții și motivațiile tranzacționării pe piață
- A explica mecanismul cursului de schimb valutar, manifestărilor acestuia

Cuvinte cheie: Piața financiară internațională, integrare financiară, instrumentele valutare-financiare internaționale, curs valutar, participanții pieței valutare, curs de schimb.

6.1. Conținutul pieței financiare internaționale

Piața financiară internațională, constituie componenta de bază al sistemului financiar - monetar internațional, ce cuprinde instituții cu caracter național, regional și mondial (instituții financiare, bancare, burse de valori). Aceste instituții au ca misiune orientarea, injectarea de fonduri financiare și dirijarea lor spre obiective și beneficiari din diferite țări.

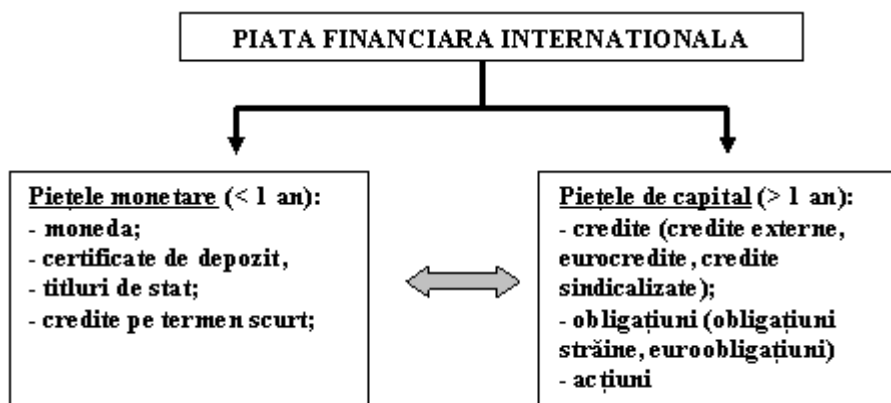
Această misiune se realizează prin operațiuni specifice care caracterizează activitatea financiară internațională.

Piețele financiare internaționale cuprind două componente: a) Ansamblul piețelor financiare ale

țarilor care aprobă, emisiuni, deci și tranzacții de titluri financiare străine; b) Piața eurocapitalului, pe care împrumuturile pe termen mijlociu și lung sunt eliberate într-o monedă ce nu este obligatoriu cea a împrumutătorului și nici a celui care se împrumută și, deci, plasamentul este efectuat în funcție de economiile provenind din mai multe țări, intermediare de un sindicat bancar internațional.

Pe piața financiară internațională de regulă derulează relații de formare și de distribuție internațională de fonduri, concretizate prin relațiile de credit dintre instituțiile financiare bancare, firmele comerciale, industriale și persoanele fizice care participă la schimburile economice, științifice și de altă natură cu caracter internațional.

Piața financiară internațională este cadrul organizat în care, prin intermediul unor instrumente și tehnici specifice, sunt mobilizate direct sau indirect resursele financiare destinate acoperirii unor nevoi specifice ale diferitelor entități economice publice sau private (Figura 6.1)

În funcție de venitul pe care-l generează, instrumentele financiare pot fi clasificate în instrumente de împrumut și instrumente de schimb.

Instrumente de împrumut:

- depozitele / credite;
- certificatele de trezorerie;
- obligațiunile guvernamentale;
- obligațiunile companiilor private.
- hartiile comerciale

Instrumente de schimb:

- acțiunile;
- titluri emise de fonduri de investiții;
- participatii la fondurile de pensii.

Instrumentele de împrumut au de regulă un venit / castig fix garantat, exprimat sub forma dobânzii sau a cuponului în timp ce *instrumentele de schimb*, au un venit variabil, negarantat - dividendele.

Dezvoltarea sporită a pieței financiare internaționale constituie o consecință a necesităților manifestate de investitori și de cei care doresc să-și plaseze capitalul financiar, iar băncile internaționale au un rol important în dezvoltarea acestora și a procedurilor de emisiune.

Piețele financiare internaționale au fost la început piețe naționale pe care, cu timpul, au început să se facă tranzacții în monedă străină și negocieri pe termen lung angajând capitaluri importante, transferându-le dintr-o țară în alta.

Pentru ca o piață financiară națională să poată funcționa ca piață financiară internațională, ea trebuie să îndeplinească mai multe condiții, ca: existența unei importante capacități de finanțare, existența unei importante capacități de finanțare, existența unei monede stabile, existența unor permanente relații cu diverși corespondenți din lume, posibilitatea convertirii și transferării valutelor, precum și aprecierea și credibilitatea din partea organismelor financiare internaționale. Principalele piețe financiare internaționale sunt: New-York, Londra, Paris, Frankfurt, Zürich, Amsterdam, Milano, Tokio, Hong-Kong ș.a.

I. Formarea fondurilor financiare internaționale.

1. Mobilizarea în context internațional a valorilor sub forma unor fonduri financiare.
2. Evaluarea fondurilor mobilizate cu ajutorul etaloanelor internaționale.
3. Repartițiile financiare realizate de instituțiile pieței financiare, prin aceste acțiuni sunt precizați beneficiarii fondurilor, obiectivele finanțate, precum și condițiile ce caracterizează repartitia respectivă.

II. Relațiile cu piața monetară internațională.

4. Piața financiară solicită pieței monetare să folosească semnele bănești și modalitățile de plată pentru a aduce în context internațional fondurile mobilizate din economia națională.
5. Piața monetară internațională pune la dispoziția pieței financiare internaționale etalonul acceptat pentru evaluarea valorii în context internațional.
6. Piața financiară internațională solicită pieței monetare internaționale semnele bănești care sunt acceptate în circuitul internațional.

III. Formarea fondului de informații internaționale.

7. Instituțiile financiare solicită o gamă largă de informație economică, monetară, financiară, politică, socială din partea țărilor și persoanelor juridice care sunt acceptate pe piața financiară internațională.
8. Instituțiile pieței financiare realizează prelucrarea informațională în vederea obținerii unor informații financiare credibile.
9. Instituțiile financiare editează cărți, reviste, pliante, organizează cursuri de informare și calificare, trimite experți pentru informare, analiză și educare.

IV. Reglementarea activității de pe piața financiară internațională.

10. Piața financiară internațională realizează observarea permanentă a modului în care produsele sale (fonduri, informații, condiționări) sunt acceptate de beneficiari.
11. Fundamentarea pentru deciziile care urmăresc modificarea intrărilor sau modificarea

mecanismelor interne ale pieței.

12. Pe baza analizelor și deciziilor adoptate, are loc realizarea efectivă a comenzii de reglementare.

Participarea piețelor financiare naționale la operațiunile internaționale depinde de:

- ✓ Stabilitatea monedei naționale ;
- ✓ Sprijinirea pe o economie în creștere, cu un potențial puternic ;
- ✓ Importante capacități de finanțare disponibile ;
- ✓ Rețeaua de filiale;
- ✓ Libera convertibilitate și transfer al titlurilor financiare;
- ✓ Fiscalitatea preferențială pentru operațiunile financiare internaționale.

Piața euroinstrumentelor financiare reprezintă o piață de capital unde au loc tranzacții cu capitaluri pe termen lung. Piața euro-instrumentelor financiare este diferită de piața eurodevizelor, care este o piață monetară pe care au loc tranzacții cu capitaluri pe termen scurt. Componentele ce alcătuiesc piața euroinstrumentelor financiare sunt: **piața primară**, formată din ansamblul emisiunilor noi și **piața secundară** unde au loc schimburile euroinstrumentelor financiare emise. *În ceea ce privește euroemisiunea de titluri financiare, principalele caracteristicele acestora sunt:*

- natura împrumutului, după care distingem euroobligațiuni, obligațiuni străine, eurobilete de trezorerie, euroacțiuni, eurocredite, împrumuturi bancare străine,
- moneda în care sunt emise;
- rata dobânzii care reflectă poziția ofertei și a cererii cu privire la moneda aleasă,
- durata - în medie durata este de zece ani.

Euro-obligațiunea reprezintă un instrument de datorie, emis printr-un sindicat bancar internațional, care este plasat în alte țări decât țara a cărei monedă este utilizată pentru a denomina împrumutul. Moneda pusă în mișcare prin acest tip de emisiune trebuie să fie disponibilă și negociată în afara țării sale de origine.

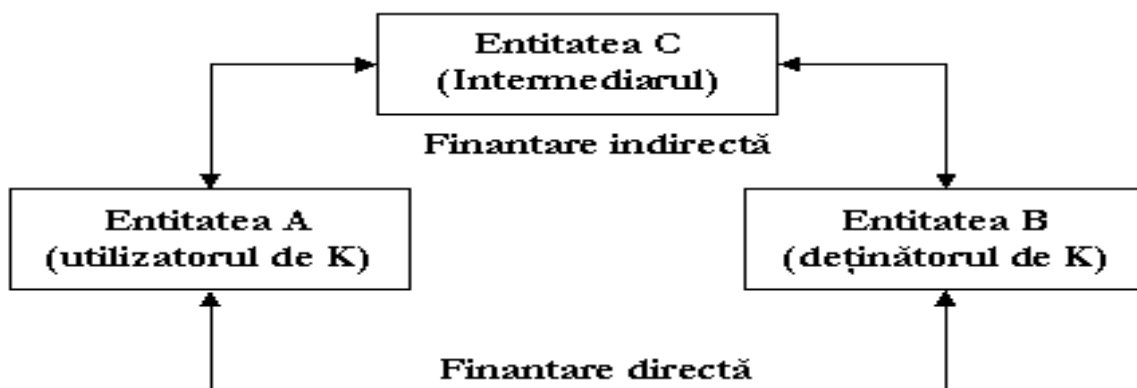
Euroacțiunea este un instrument de capital propriu care asigură investitorilor un drept de proprietate asupra emitentului, emis de o societate de capital pe piața de capital internațională, prin intermediul unui sindicat bancar internațional, care asigură plasarea și difuzarea internațională a titlurilor emise. Euroacțiunile se referă la emisiunea internațională de acțiuni la bursele de valori din afara țării în care își are sediul compania ale cărei acțiuni sunt emise. Euroacțiunile sunt denominate în monede străine.

Piața euroobligațiunilor reprezintă o componentă a piețelor financiare internaționale pe care se negociază obligațiuni exprimate într-o monedă care aparține altei țări decât cea a emitenților și a investitorilor.

Piața euroacțiunilor - desemnează acea componentă a pieței financiare internaționale, forma importantă de mobilizare a capitalurilor, în deosebi de către societățile transnaționale, deoarece permite lărgirea surselor de capital și, totodată, depășirea restricțiilor impuse de controlul guvernamental.

Dezvoltarea piețelor financiare internaționale nu ar fi fost posibilă fără aportul fundamental al instituțiilor de intermediere financiară, menite să acționeze ca o interfață între deținătorii de capital și cei care au nevoie de această resursă de bază pentru dezvoltarea afacerilor lor. În condițiile în care piața financiară internațională continuă să fie o piață imperfectă și riscantă, pe care informația și modalitățile de transmitere a acesteia joacă un rol cheie, se poate spune că *intermediarii financiari* au contribuit și contribuie din plin la creșterea eficienței în alocarea resurselor de capital.

Figura 6.2

Practic, în funcție de implicarea acestor instituții în finanțarea internațională, putem vorbi de o *finanțare directă* (beneficiarul are un contact direct cu deținătorii de fonduri) și o *finanțare indirectă* (când cel care are nevoie de resurse de capital se adresează unei instituții financiare

specializate care mijlocește contactul între utilizator și detinatorii de fonduri). Pe piețele financiare internaționale, cea mai mare parte din resurse sunt mobilizate prin finanțare indirectă.

6.2. Activitatea financiar-monetară internațională. Cursul de schimb

Activitatea financiar-monetară internațională este caracterizată de circulația unor mijloace de plată internaționale de la o țară la alta, a unor fonduri, care sunt atrase pe piața financiară mondială prin plasarea directă de capital, plasarea de titluri de credit în altă economie, activitatea primelor de asigurare, a cotizațiilor la instituțiilor internaționale, a dobânzilor etc. Existența activităților de creditare internațională determină fluxuri de fonduri și mijloace de plată pentru impulsivarea activităților de import-export, constituirea de depozite la bănci din oferta economiei proprii etc. La aceasta se mai adaugă și transferurile particulare, utilizarea valutilor pentru impulsivarea schimburilor economice, operațiunile speculative ce se manifestă pe piața valutară.

Operațiunile financiare internaționale sunt operațiuni care implică mobilizarea și investirea de capital, pe plan internațional, în obiective și beneficiari din diferite țări. Plasarea *mijloacelor financiare pe termen lung, pe plan internațional se realizează sub formă de investiții străine directe și de portofoliu.*

Tranzacțiile pe piața financiară internațională se realizează în monedă străină, indiferent de moneda țării în care acestea au loc. Piața financiară internațională nu este supusă restricțiilor financiare ale țării în care este plasată, dar are propriile reguli, respectă uzanțele internaționale, precum și indicațiile organismelor financiare internaționale.

Ansamblul acestor modalități de atragere de fonduri și sume către sistemul valutar-financiar, precum și fluxurile de reintrare în economiile naționale de fonduri și bani, fac obiectul balanței de plăți externe a fiecărei economii naționale în care sunt înscrise. Interdependențele profunde între forțele care guvernează spațiul economic global și cele aferente părților sale componente au făcut ca balanța să reprezinte interfața relațiilor naționale cu restul lumii. Balanța de plăți externe este o declarație statistică întocmită pentru o perioadă de timp ce rezumă în mod sistematizat tranzacțiile economice ale unei țări cu restul lumii.

În prezent toate țările acceptă cvasiunanim anumite reguli în ceea ce privește operațiunile lor internaționale. Aceste reguli sunt prevăzute în Manualul editat de FMI și care este revizuit periodic. Conform ultimei ediții a „**Balance of Payments Manual**”, *balanța de plăți externe (BPE) reprezintă un tablou statistic sub formă contabilă, care înregistrează sistematic ansamblul fluxurilor reale, financiare și monetare intervenite între rezidenții unei țări.*

Se observă că în BPE sunt reflectate fluxurile ce apar între un număr foarte mare de agenți economici naționali, independenți unii de alții și exteriorul. Ca urmare, datele înregistrate în BPE

au o anumită doză de relativitate în ceea ce privește exactitatea.

Se observă că în BPE sunt reflectate fluxurile ce apar între un număr foarte mare de agenți economici naționali, independenți unii de alți și exteriorul. Ca urmare, datele înregistrate în BPE au o anumită doză de relativitate în ceea ce privește exactitatea. Balanța de plăți nu trebuie privită însă doar ca o simplă înregistrare descriptivă. Analiza acesteia permite evaluarea avantajelor și dezavantajelor pe care fiecare națiune le are din schimburile cu țările terțe cu creditorii și organismele financiare internaționale. BPE cuprinde toate tranzacțiile de natură financiară/comercială fiind un bilanț anual al acestor schimburi care comportă un activ (credit) și un pasiv (debit) respectiv: tranzacții cu titlu oneros, tranzacții speciale (de compensare), transferuri unilaterale (donații, ajutoare, burse, pensii). Elaborarea acestui document se bazează pe respectarea principiului dublei înregistrări ca urmare a faptului că orice tranzacție implică un flux de valori care iese, în contrapartidă cu un flux de valori care intră sau invers. Balanța comercială este o parte componentă a balanței tranzacțiilor curente. Ea este cel mai important subcont al balanței de plăți externe și realizează o comparație între exportul și importul unei țări pe o perioadă de timp, determinată, de regulă de 1 an. Deci, balanța comercială este un tablou statistic care cuprinde două părți așezate sub forma unui cont contabil: export și import. Soldul ei este pozitiv sau negativ, după cum diferența dintre valoarea exportului și valoarea importurilor este mai mare sau mai mică ca zero. Se consideră că balanța este activă dacă exportul este mai mare decât importul, pasivă în situația inversă și echilibrată atunci când exportul este egal cu importul. Mărfurile livrate sunt înregistrate în balanța comercială fie în moneda națională fie într-o valută forte.

Comparația importului și a exportului pe grupe de mărfuri și pe structura acestora permite desprinderea unor concluzii pertinente legate de raportul de schimb pe ramuri economice și pe ansamblu.

Deci, constatarea deficitelor balanței comerciale a unui stat are drept rezultat *consumarea resurselor valutare aferente excedentelor altor posturi ale balanței plăților, fapt ce are consecințe negative în cazul în care plata importurilor se realizează din credite atrase sau din rezerve bugetare pentru partea rămasă neacoperită de exporturi.*

Cursul de schimb (cursul valutar) reprezintă prețul unei monede naționale sau internaționale exprimată într-o altă monedă națională cu care se compară valoric în anumite condiții de spațiu și timp. În stabilirea lui se ține seama de mai mulți factori care influențează puterea de cumpărare a unităților monetare naționale implicate în schimbul valutar, cum sunt: ritmul creșterii PIB., rata inflației, rata dobânzii, creditul, etc. El se formează pe piețele valutare în funcție de raportul dintre cererea și oferta de monedă națională care se schimbă, iar acesta este determinat de dimensiunile și direcția dezvoltării tranzacțiilor internaționale cu monedele

respective precum și de corelația dintre datoriile și creanțele externe ale unei țări care participă la piața valutară.

Cursurile de schimb pot fi clasificate din diferite puncte de vedere, astfel: **În funcție de modul în care sunt stabilite:**

- curs oficial;
- curs neoficial.

Cursul oficial este stabilit de autoritatea monetară națională în mod unilateral, fiind mai apropiat sau mai îndepărtat de raportul valori real dintre monede sau de cel stabilit pe piață și recunoscut de autoritatea națională monetară. Dacă baza pentru stabilirea acestui curs o reprezintă valoarea paritară, atunci el poartă denumirea de curs valutar paritar. Cursul neoficial reflectă prețul înregistrat pe o piață la un moment dat de o unitate monetară, fiind format pe baza raportului dintre cererea și oferta de monedă.

În funcție de modul de variație, se disting:

- ✓ cursuri fixe;
- ✓ cursuri libere sau flotante;
- ✓ cursuri fluctuante.

Cursurile fixe sunt cele stabilite de oficialitățile monetare ale țării respective și care sunt menținute la același nivel o perioadă cât mai îndelungată de timp. Cursurile libere sunt cele care se stabilesc datorită funcționării libere a mecanismului pieței. El fluctuează în funcție de cererea și oferta pentru moneda respectivă, până se atinge un nivel la care piața valutară este în echilibru. Cursurile fluctuante sunt cele care pot flota doar în anumite limite, deci numai cu o anumită marjă de variabilitate. El se situează între cel fix și cel flotant, fiind format printr-o fluctuație liberă pe piață, în funcție de raportul dintre cerere și ofertă, dar numai între anumite limite fixate de autoritatea monetară națională.

În funcție de poziția băncii, se distinge

- ❖ curs de schimb la vânzare;
- ❖ curs de schimb la cumpărare.

De regulă, cursul de schimb la vânzare este mai mare decât cel la cumpărare, ca urmare a comisionului băncii sau al casei de schimb. Astfel, această situație se înregistrează în cazul în care cursul de schimb se determină prin exprimarea unei unități monetare străine în unitate monetară națională (1 euro = n lei). Dacă se procedează la exprimarea cursului ca fiind valoare

unității monetare naționale în funcție de o altă monedă străină, cursul de cumpărare este mai mare decât cel de vânzare ($1 S = x \text{ euro}$).

În funcție de momentul lichidării tranzacției, se disting:

- curs la vedere (spot);
- curs la termen (forward).

Cursul la vedere este cursul zilei, la care se încheie și se lichidează tranzacția (cel mai târziu după 48 de ore), când se procedează la primirea Sumelor tranzacționate. Cursul la termen este cel folosit pentru tranzacțiile care prevăd livrarea valutei și primirea contravalorii ei după o perioadă determinată de timp (1,2,3,6, 12 luni) de la data perfecționării operației.

Factorii care influențează cursul de schimb nominal de piață al unei valute sunt numeroși. Ei pot fi de natură economică, politică, psihologică, precum și de natură financiar-bancară etc. Factorii economici au un rol determinant și au o paletă largă de modalități de manifestare. Astfel, potențialul economic, natura și ritmul dezvoltării economice influențează nivelul cursului de Schimb, prin influența asupra mișcărilor de capital pe termen lung, prin orientarea fluxurilor de resurse financiare. Există o strânsă legătură între balanța de plăți externe și poziția pe piață a unei monede: un export susținut de mărfuri solicitate de piața externă și o dezvoltare puternică a comerțului invizibil determină sporirea cererii pentru moneda țării în cauză și invers. De asemenea, cursul de schimb valutar concentrează influența unor factori legați de politica investițiilor, monetară, financiară, a comerțului exterior, de nivelul și dinamica productivității factorilor de producție și a competitivității mărfurilor destinate exportului. Inflația, la rândul ei duce la deteriorarea cursului valutar. Totodată, rata dobânzii care, în condițiile mobilității capitalurilor, poate mări oferta de valută sau o poate reduce. Dincolo de factorii care afectează puterea de cumpărare a unei monede, deci și paritatea puterilor de cumpărare, pe piața valutară își exercită influența și alți factori cu acțiune temporară, cum ar fi mișcările speculative de capital, modificările exogene ale ratei dobânzii, un excedent de masă monetară, un deficit bugetar etc. Poziția pe piață a unei valute poate fi influențată și de factori de natură politică, cum ar fi existența unei situații politice favorabile rezolvării problemelor economice interne și internaționale ale țării în cauză. Un anumit rol asupra evoluției cursului de schimb valutar, mai ales pe termen scurt, îl pot avea și factorii de ordin psihologic, cum ar fi psihoza unui posibil conflict între două sau mai multe state, posibilitatea apariției unor convulsii sociale în unele țări etc. În același timp, în funcție de rezervele valutare ale statului, depind și posibilitățile de susținere a politicii de curs de către banca centrală, pentru a imprima o anumită evoluție cursurilor de schimb valutar, potrivit unor obiective economice și financiare urmărite de

guverne.

Flotarea cursurilor valutare reflectă astfel mișcarea acestora pe piața valutară, potrivit cererii și ofertei de valută, sub influența acestei multitudini de factori, cursurile flotante amplifică riscul valutar în relațiile economice externe.

Prin risc valutar se înțelege posibilitatea suportării de pierderi în cazul încheierii unui contract de import-export, de cooperare economică, de plăți, de credit etc., datorită, după caz, deprecierei sau aprecierii valutei de contract.

6.3. Evoluții și tendințe pe piețele financiare internaționale

Ca orice fenomen în mișcare, și sistemul relațiilor monetare și al decontărilor internaționale își are propria istorie, legată de o anumită fază a istoriei universale. Evoluția sa, tendințele manifestate în unele perioade au fost nemijlocit influențate de schimbările în sistemele monetare și de credit naționale, ca și de adâncirea diviziunii internaționale a muncii, de polarizarea sferelor de influență, de extinderea relațiilor economice externe.

Sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI este caracterizat prin deconectarea economiei financiare de cea reală. Dacă la începutul secolului activitățile financiare însoțeau schimburile de mărfuri, apoi acestea precedează sau urmează schimburile. În această perioadă, datorită fluxului abundent de operațiuni financiare, ies de sub control mișcările internaționale de capital. Tot în această perioadă apare activul internațional privilegiat – eurodolarul. Prefixul euro, provine de la simbolul băncilor țărilor Europei de Nord, cu sediul la Londra. Eurodolarul poate fi definit ca dolarul deținut în afara țării de emisie de către o persoană nerezidentă.

Apariția eurodevizei generează etapa dezvoltării europiețelor, ceea ce dezvoltă fluxuri financiare pure, pentru operațiuni financiare destinate întreprinderilor, fără a avea vreo legătură cu comerțul. Ele au determinat creșterea piețelor naționale, care nu puteau la un moment să asigure o substituie crescândă a activelor financiare comparabile, de naționalitate diferită, care garantează circulația internațională.

Până în anii 1960, piețele financiare naționale erau închise în raport cu piața internațională. Statele își păstrau rezerva națională care se expatria numai în cazul investițiilor directe. Europiețele s-au dezvoltat foarte lent în anii 1950, și s-au dezvoltat dinamic către 1970, datorită excedentelor comerciale de pe urma comerțului cu țitei, și respectiv reciclării petrodolarilor. Primele operațiuni pe aceste piețe apar prin anii '60. Piața eurodevizelor se dezvoltă din momentul când țările descoperă că este mai ușor să obții fonduri pe piața Londrei decât la New York. Resursele pe aceste piețe au la origine plasamentele făcute de investitorii internaționali, sub forma depozitelor la termen sau certificatelor de depozit. Scadența depozitelor de regulă variază între 24 ore și 5 ani. Sumele depuse nu sunt inferioare 25 mii dolari.

Certificatele de depozit constituie numai 30% din resursele europiețelor, sunt titluri care atestă faptul că investitorul a efectuat un depozit în devize, pe o perioadă determinată, la o rată a dobânzii negociabilă. Prima emisiune a fost efectuată în 1966.

Piața euroacțiunilor a apărut în 1980-1990. De obicei plasările de acțiuni se fac în Marea Britanie, Germania, Franța. Piața euroefectelor este cea mai recentă. Problemele de insolvabilitate au determinat băncile să fie mai reticente în acordarea noilor credite. Eurobăncile au început să acorde credite sub forma activelor ce pot fi revândute pe piața secundară.

Internaționalizarea activităților și structurilor unităților bancare a creat o tehn structură financiară transnațională. Ce se ocupă de organizarea gestiunii globale pentru lichiditățile firmelor transnaționale. În genere structura sistemului bancar internațional este rezultatul mai multor strategii, care comportă grade diferite de internaționalizare și integrare. Piața financiară mondială a parcurs mai multe etape, stadii de dezvoltare. Stadiul inițial este caracterizat prin proces de integrare indirectă, prin intermediul europiețelor, ulterior procesul de integrare direct – reprezentat de finanțele globale.

Integrarea financiară internațională reprezintă procesul de interconectare a piețelor naționale de capitaluri, ceea ce a condus la o piață financiară mondială, în curs de unificare crescândă. Procesul de integrare financiară internațională presupune două condiții:

- mobilitatea capitalurilor,
- posibilitatea de substituire a activelor.

Rolul băncilor în cazul acesta devine tot mai consultativ, prestator de servicii și de organizare. Mai ales în cazul marilor întreprinderi, se constată o modificare a obiectului și formelor intermedierei bancare. Dezvoltarea europiețelor pe baza eurodevizelor este urmărită de BRI – Banca Reglementărilor Internaționale.

Concurența bancară internațională a determinat polarizări în trei direcții.

- ✓ întărirea vechilor centre financiare în Europa și America;
- ✓ dezvoltarea noilor centre financiare (China, Hong-Kong, Singapore);
- ✓ multiplicarea centrelor off-shore (Bahamas, Barbados, Panama).

Reducerea obstacolelor în calea circulației capitalurilor, a generat creșterea vitezei lor de deplasare. Informatica și telecomunicațiile la fel au înlesnit intențiile de diversificare a portofoliilor financiare. Piețele au devenit mai animate și generatoare de arbitraje aducătoare de profit. Respectiv pe parcurs din cauza riscurilor enorme pe care le aduceau investițiile de portofoliu, pe plan mondial în ultimii ani accentul se pune pe ISD.

Sub impactul globalizării economiilor naționale, sistemul financiar a suferit mutații considerabile sub directa influența a patru factori principali :

- intensificarea competiției între instituțiile financiare;
- creșterea competiției între piețe;
- noile cerințe privind transparența și profitabilitatea în industria financiară;
- intensificarea procesului de restructurare pentru a putea face față presiunii determinate de creșterea concurenței.

O primă consecință a procesului de globalizare se concretizează în îmbunătățirea eficienței macroeconomice a sistemelor financiare. Circulația liberă a capitalurilor, piețele interconectate și oportunitățile de acoperire a riscului, prevăzute de noile instrumente financiare permit stabilirea unui echilibru optim între capacitatea totală de finanțare și cererile de împrumut ale corporațiilor sau guvernelor.

Nivelul ratei dobânzii de pe piață, stabilit pe baza raportului între cerere și oferta și încorporând și riscul specific, conduce la o alocare mai eficientă a capitalului.

Totodată, ridicarea barierelor de intrare pe piețele financiare, libera circulație a informației, precum și concurența înversunată de pe aceste piețe au condus la apropierea pieței financiare de piața cu concurența perfectă.

Astfel, extinderea piețelor financiare a permis rapidă canalizare și transformare a economiilor în investiții. Reducând finanțările prin intermediul creditelor bancare, aceasta conducând la o anumită îngrădire a creației monedei de cont, piețele financiare au permis finanțarea economiei într-un mod mai puțin inflaționist.

O a doua consecință a procesului de globalizare se reflectă în crearea unui nou cadru legislativ privind conducerea politicii monetare.

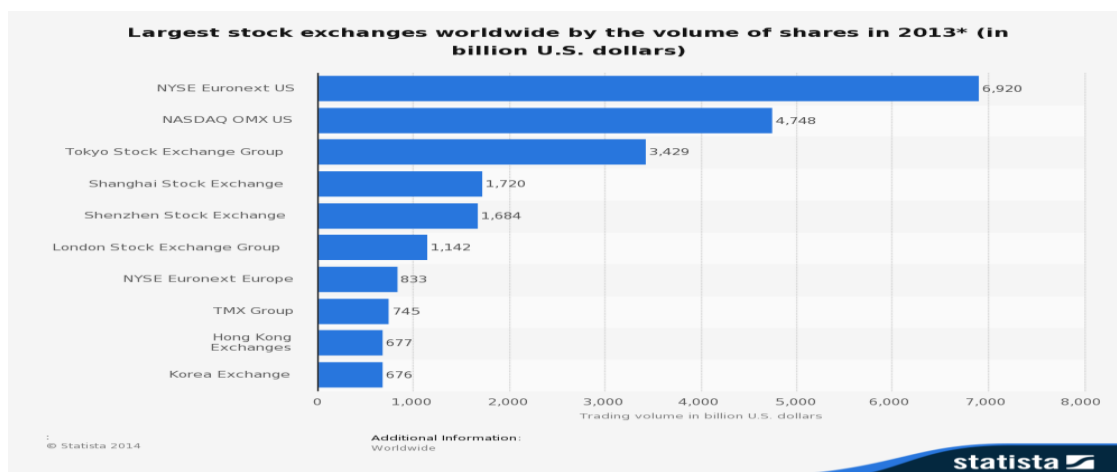
Dereglementările financiare au contribuit la schimbări de esență în abordarea politicilor macroeconomice. Existența economiilor deschise și interdependența dintre sistemele financiare au condus la o revizuire generală a contextului în care politica monetară poate fi implementată.

Piețele financiare pot penaliza o politică monetară care are drept rezultat creșterea inflației prin retrageri de capital, cu efect imediat de creștere a ratei dobânzii pe termen lung și/sau deprecierea cursului de schimb. În același timp, mecanismul de transmisie a politicilor monetare a devenit mult mai diversificat și complex.

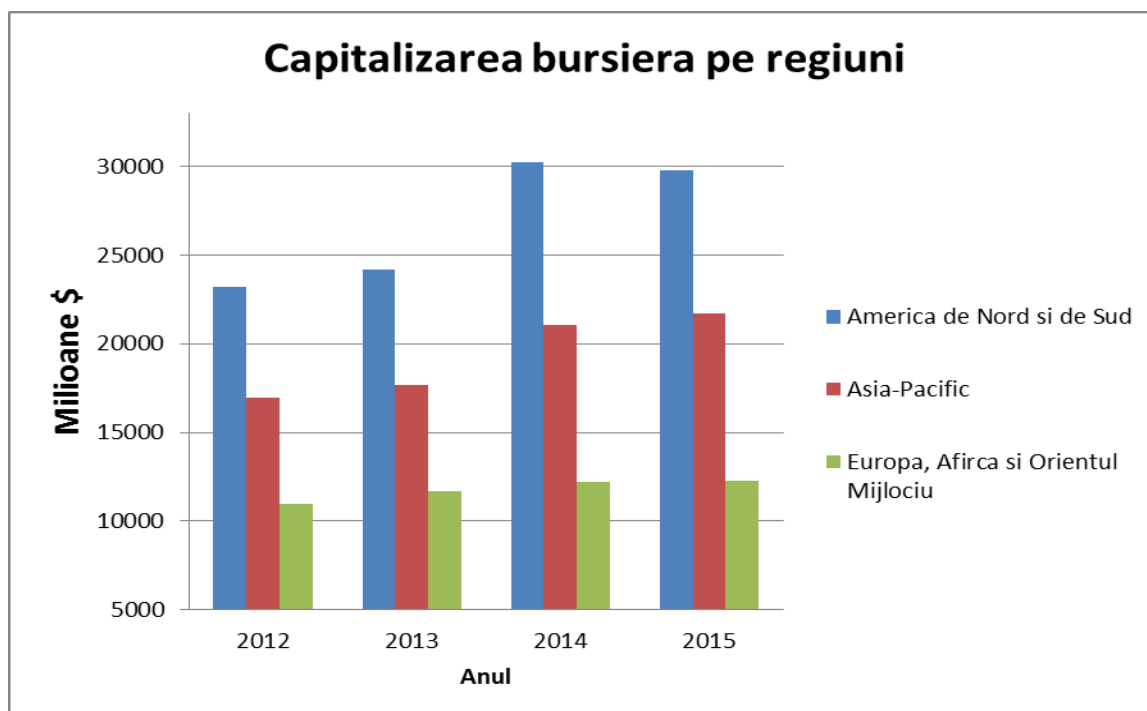
Piețele de capital din țările dezvoltate sunt mai integrate și mai interdependente decât în urma cu 10-20 de ani. Dezvoltarea investitorilor instituționali și implicarea lor pe scară tot mai largă în investiții de portofoliu în străinătate din dorința diversificării plasamentelor a desăvârșit acest proces.

Noile tehnologii informatice si progresele în domeniul telecomunicațiilor au dus la o mondializare accelerata a piețelor financiare au redus autonomia piețelor naționale și le-au crescut semnificativ volatilitatea.

O altă caracteristică concentrarea capitalului în câteva centre bursiere ca New York Stock Exchange (NYSE-Euronext), Tokyo Stock Exchange, Shanghai, Londra ș.a.(Figura 6.3)

Cu toate tendințele de globalizare al piețelor se observă și o regionalizare al piețelor bursiere, cea mai mare și mai influentă fiind cea din America de Nord, urmată de Asia Pacific, celorlalte regiuni revenind o pondere modestă, deși și e în creștere.(Figura 6.4)

Concluzii

1. Piața financiară internațională a devenit în ultimul timp una din cele mai mari și influente piețe la nivel global. Datorită dereglementării acesteia la nivel planetar precum și circulația liberă al capitalului este piața ce poate schimba echilibrul global, influențează valutele, economiile țărilor lumii.

2. Această piață este mereu în schimbare prin apariția diverselor produse și strategii, dar la fel de influentă și promițătoare.

3. Principalele titluri financiare globale sunt euroacțiunile, euroobligațiunile. Iar cele mai importante tranzacții cu produsele derivate: futures și options.

4. Sub impactul globalizării sistemul financiar a suferit mutații considerabile influențate în general de următorii factori: intensificarea competiției între instituțiile financiare; creșterea competiției între piețe; noile cerințe privind transparența și profitabilitatea în industria financiară;

intensificarea procesului de restructurare determinată de creșterea concurenței.

5. Pe lângă tendințele de globalizare al piețelor se observă și o regionalizare al piețelor bursiere, cea mai mare și mai influentă fiind cea din America de Nord, urmată de Asia Pacific, celorlalte regiuni revenind o pondere modestă, deși și e în creștere.

6. Activitățile financiare internaționale ale unei țări sunt reflectate în balanța de plăți, iar tranzacțiile financiare ale unei țări se răfrînge asupra cuspului de schimb.

7. În stabilirea cursului de schimb se ține seama de mai mulți factori care influențează puterea de cumpărare a unităților monetare naționale implicate în schimbul valutar, cum sunt: ritmul creșterii PIB., rata inflației, rata dobânzii, creditul, etc.

8. Cursul valutar se formează pe piețele valutare în funcție de raportul dintre cererea și oferta de monedă națională care se schimbă, iar acesta este determinat de dimensiunile și direcția dezvoltării tranzacțiilor internaționale cu monedele respective precum și de corelația dintre datoriile și creanțele externe ale unei țări care participă la piața valutară

9. În funcție de implicarea instituțiilor în finanțarea internațională

Întrebări de recapitulare:

1. Caracterizați componentele pieței financiare internaționale.
2. Care sunt principalele instrumente financiare internaționale?
3. Care sunt principalele centre financiare internaționale?

4. Caracterizați piața financiară primară.
5. Caracterizați piața financiară secundară.
6. Unde sunt reflectate operațiunile financiare ale țărilor?
7. Care sunt factorii ce influențează cursul de schimb valutar?

Teste:

1. Piața financiară internațională reprezintă:

- Ansamblul relațiilor și mecanismelor prin intermediul cărora capitalul disponibil și dispersat din economie este dirijat către agenții economici sau societățile ce solicită fonduri;
- Piața capitalurilor pe termen lung, pe care se emit și se tranzacționează valori mobiliare ce servesc drept suport al schimbului de capital;
- Cadrul organizat în care, prin intermediul unor instrumente și tehnici specifice, sunt mobilizate direct sau indirect resursele financiare destinate acoperirii unor nevoi specifice ale diferitelor entități economice publice sau private

2. Integrarea financiară internațională presupune;

- a. mobilitatea capitalurilor, posibilitatea de substituire a activelor.
- b. imobilitatea capitalurilor, posibilitatea de substituire al pasivelor.

3. În funcție de modul de variație al cursului de schimb, se disting:

- a. oficiale și neoficiale
- b. flotante, fixe
- c. la vedere, la termen
- a. spot și forward

4. Asupra cursului de schimb valutar poate influența

- a. ritmul creșterii PIB., rata inflației, rata dobânzii,
- b. creditul, prețul la gazul natural, prețul la produse alimentare
- c. procesul de integrare economică, federalizare

5. Capitalizarea bursieră presupune:

- Valoarea acțiunilor în bursă;
- Valoarea fondurilor deținute la bănci;
- Valoarea bunurilor imobile,
- Valoarea titlurilor gajate.

6. Cele mai mari piețe financiare mondiale

- a. Moscova
- b. New York

- c. Londra
- d. Varșovia
- e. Frankfurt

7. Denumiți factorii ce au contribuit la mutații pe piața internațională de capital:

- a. creșterea competiției între piețe;
- b. noile cerințe privind transparența și profitabilitatea în industria financiară;
- c. intensificarea procesului de restructurare pentru a putea face față presiunii determinată de creșterea concurenței.

Capitolul 7. Probleme globale ale economiei mondiale

Obiective:

- *A identifica noțiunea de criză economică mondială și a cunoaște principalele caracteristici ale acesteia;*
- *A evalua impactul crizelor asupra economiilor țărilor lumii;*
- *A identifica noțiunea de subdezvoltare economică și a cunoaște principalii indicatori ai acesteia ;*
- *A examina cauzele și strategiile de depășire a subdezvoltării;*
- *A analiza conceptele legate de problemele globale ce decurg din relația om-natură;*
- *A identifica particularitățile de bază ale problemelor demografice, energetice, ale materiilor prime și ecologice ca probleme globale;*
- *A distinge formele de manifestare a problemelor globale ce decurg din relația om-natură;*
- *A argumenta implementarea unor politici și strategii în vederea soluționării problemelor globale ce decurg din relația om-natură.*

Cuvinte-cheie:

Criza economică, criză financiară, politici anticriza, Subdezvoltare, decalaj economic, asistență financiară externă, datorie externă, explozie demografică, implozie demografică (criză demografică), politică demografică, indicatori demografici, piața energetică globală, resurse energetice epuizabile, surse de energie regenerabile securitate energetică, problemă ecologică, criză ecologică, dezvoltare durabilă, Protocolul Kyoto, Protocolul Montreal, schimbări climatice, degradarea terenurilor, deteriorarea solurilor, deșertificarea, problema deșeurilor.

7.1 Probleme economice globale : esența, căi de soluționare

Crizele economice mondiale și regionale

Definirea, clasificarea și caracteristicile crizelor economice mondiale.

Crizele pot fi definite ca fiind situații caracterizate de o instabilitate pronunțată, fiind deci însoțite de o volatilitate și de o incertitudine în creștere pe majoritatea piețelor (piețele de capital, piața petrolului, piețele monetare și valutare, piața muncii etc.). National Bureau of Economic Research (NBER) definește criza ca fiind „o scădere semnificativă a activității economice pentru câteva luni reflectată în scăderea PIB, scăderea veniturilor individuale, reducerea nivelului ocupării, diminuarea producției industriale și a consumului.” O altă definiție a crizei dată de Bruno (1996) menționează „situația în care o economie înregistrează scăderea PIB pentru trei ani consecutivi și această scădere este mai mare de 9%”.

În literatura de specialitate sunt identificate cinci forme diferite de crize economico-financiare:

- *Criză de lichiditate în sectorul financiar bancar* - este definită ca fiind o situație în care într-o țară mai multe bănci intră în imposibilitate de a-și onora obligațiile de plată pe termen scurt (criza de lichiditate) sau pasivele băncii sunt mai reduse decât activele băncii, ceea ce duce la insolvența băncilor. Măsurarea unei astfel de crize se bazează pe indicatorul care raportează volumul depozitelor totale din sistemul bancar la totalul activelor băncilor din sistem
- *Criza de balanță de plăți externe* - a fost definită pentru prima dată de Krugman și Obstfeld ca fiind acea situație în care rezerva internațională a unei țări se diminuează semnificativ pe fondul unor operațiuni masive de cumpărare de valută pe piața valutară motivate de anumite așteptări privind o iminentă depreciere a cursului de schimb în perioada imediat următoare. Măsurarea unei astfel de crize se bazează pe ritmul de variație a rezervelor internaționale ale unei țări (rezerve prin care balanța de plăți externe își găsește echilibrul pe o perioadă determinată). O astfel de prăbușire a rezervei internațional nu survine doar unor speculații pe piața valutară ci și unei situații de dezechilibru cronic de cont curent (importuri mai mari decât exporturile pe o perioadă prelungită).
- *Criză valutară* - este caracterizată printr-o depreciere semnificativă a cursului de schimb pe fondul creșterii puternice de cerere de valută, presiunilor inflaționiste. În literatură este definită ca fiind situația în care cursul de schimb cunoaște în termeni nominali o depreciere mai mare de 25% pe perioada ultimelor 12 luni sau o depreciere mai mare de 10% a cursului real.
- *Criză de datorie externă*: definită pentru prima dată de Dornbusch (1989) ca fiind acea situație în care o țară este în incapacitate de a-și onora serviciul datoriei externe și de a rambursa ratele aferente acesteia. O serie de specialiști care au preluat această definiție inițială au încercat mai apoi să definească în mod obiectiv termenul de incapacitate. Trebuie spus în primul rând că declararea oficială a încetării temporare plăților aferente datoriei sale externe (cazurile deja de notorietate a Mexicului, Braziliei sau Argentinei) nu înseamnă neapărat că această țară se găsește în situația de incapacitate de plată. Detragiache și Spilimbergo (2001) au definit criza datoriei

externă ca fiind una dintre următoarele situații: (a) situația în care datoria cu probleme (cea care nu mai poate fi rambursată) este mai mare de 5% din totalul datoriei externe și (b) situația în care o țară solicită restructurarea datoriei sau reeșalonarea plăților (moratoriul datoriei externe) în contul datoriei externe creditorilor săi. Indicatorii clasici pe baza cărora se analizează o potențială criză de datorie externă sunt: datoria externă / PIB, datoria externă / exporturi totale sau rata serviciului datoriei externe. Ajayi și Mbodja (1996) au propus un sistem de indicatori mai complex prin care să fie măsurată posibilitatea ca o țară să intre într-o astfel de criză: (1) datorie externă / exporturi; (2) datorie externă / PNB; (3) serviciul datoriei externe / exporturi; (4) rata dobânzilor / exporturi și (5) rata dobânzilor / PNB.

- *Crizele financiare* sunt asociate unei diminuări drastice a încrederii investitorilor în sistemul financiar. Pe fondul acestei credibilități în scădere capitalurile sunt retrase de pe piețele financiare și repatriate în țara lor de origine. Acest efect generează o scădere a lichidității tranzacțiilor pe bursă, o presiune pe cursul de schimb (pe fondul creșterii cererii de valută necesară conversiei sumelor dezinvestite de pe piața de capital) și o presiune pe rata dobânzii (pe fondul diminuării cererii de titluri financiare).

Fenomenul de răspândire sau de propagare a crizei este cunoscut în literatura de specialitate sub numele de „efect de contagiune”. Termenul de „contagiune” provine din domeniul medical și a fost introdus recent în literatura economică de specialitate. Interesul economiștilor pentru fenomenul de contagiune a crizelor financiare a căpătat amploare abia în cea de a doua jumătate a anilor '90 când au început să fie tot mai vizibile efectele de propagare a crizelor de la o țară emergentă la altă țară emergentă. Practic prima criză în care a fost observat pentru prima dată efectul de contagiune a fost criza din Thailanda (iulie, 1997) de pe piața valutară când guvernul thailandez a decis să suspende ancora valutară pe dolar și să adopte flotare liberă pentru moneda națională – baht (menținerea pentru o perioadă îndelungată a unui curs fix a încurajat împrumutul din surse externe și atragerea de investiții străine care au expus însă foarte mult economia la riscul valutar). Foarte rapid această criză s-a extins în toate țările vecine: Filipine, Malaiezia, Singapore, Coreea de Sud fiind printre cele mai afectate țări din regiune. Criza s-a propagat apoi asupra Rusiei și Braziliei. Chiar și țări dezvoltate din Europa și America de Nord au resimțit efectele acestei crize care a angrenat ca într-un „efect de domino” tot mai multe țări.

Pe parcursul deceniilor, economia mondială a cunoscut mai multe crize, majoritatea lor având-și originea în diferite state sau subsisteme economice care s-au transmis prin intermediul fluxurilor economice de la o țară la alta, de la o regiune la alta și dintr-un sistem în altul. Aceste crize se manifestă prin recesiune mondială a producției, comerțului, dezorganizarea pieței internaționale a capitalului și a instituțiilor financiare.

În continuare vor fi caracterizate succint crizele economice mondiale și regionale care au avut loc în sec. XX-XXI.

1. Marea criză economică (1929-1933), cunoscută și ca Marea Depresiune datorită răspândirii și efectelor acesteia. Marea criză economică a fost perioada crizei lumii capitaliste datorată supraproducției, între anii 1929-1933, caracterizată printr-o scădere dramatică a activității economice mondiale. Începutul mării crize economice în Statele Unite este de obicei asociată cu prăbușirea bursei de acțiuni din ziua de marți (așa-numita *Marțea neagră*) 29 octombrie 1929. Criza economică a avut efecte devastatoare, atât în țările puternic industrializate, cât și în cele mai puțin dezvoltate, ale căror economii depindeau în cea mai mare măsură de exporturile de materii prime. Nivelul comerțului mondial a scăzut rapid, la fel cum au scăzut de altfel și veniturile personale, veniturile bugetare și profitul din afaceri. Activitatea în construcții a fost practic oprită. Zonele rurale au suferit de pe urma scăderii prețurilor mărfurilor agricole cu 40 – 60%. Mineritul și exploatarea lemnului au avut probabil cea mai dramatică scădere, deoarece cererea scăzuse puternic iar alternativele de reangajare a muncitorilor mineri sau forestieri în alte sectoare erau cele mai reduse. În majoritatea țărilor au fost concepute programe de refacere și cele mai multe au trecut prin diferite transformări politice, care le-au împins spre extremele dreaptă sau stângă. Societățile bazate pe democrația liberală au ieșit puternic slăbite din criză și dictatori, precum Adolf Hitler au ajuns la conducerea unora dintre cele mai puternice state și au pregătit condițiile politico-militare pentru declanșarea în 1939 a celui de-al Doilea Război Mondial.

2. Criza petrolului din 1973 a început la data de 15 octombrie când OPEC (respectiv țările arabe din OPEC plus Egipt și Siria) au decis să stopeze livrările de petrol către SUA și alte țări dezvoltate - în special Olanda - care au acordat sprijin Israelului în războiul de Yom Kippur. A fost pentru prima dată când o resursă naturală a fost folosită pe post de armă, iar ca urmare a embargoului, prețul petrolului a urcat extrem de repede de la 3 dolari la 12 dolari pe baril (deci o creștere de 300%). Țările importatoare au fost serios afectate, aceasta criză venind după ce timp de ani de zile economia mondială a suferit de pe urma denunțării acordului de la Bretton Woods. Criza petrolului a fost punctul de pornire al unei noi abordări legate de consumul de energie, accentul punându-se acum pe reducerea acestuia.

3. Criza din Mexic din 1994 care s-a soldat cu adoptarea unor politici mai restrictive cu privire la creditare de către noul președinte ales în Mexic (Ernesto Zedillo) și care a pus capăt unui „bubble” economic creat pe fondul falsei impresii a unui capital disponibil destul de ușor pe piață (este cunoscută această criză și sub numele de „Greșeala din Decembrie”), a unui sistem bancar mult prea lax și dispus la creditare cu orice preț. Această criză a fost urmată de crize în

întreaga Americă Latină (Brazilia, Argentina, Chile, Uruguay) cunoscut și sub numele de „Efectul Tequilla”;

4. Criza din Argentina (1999 – 2002): a avut ca și cauză corupția din sistemul guvernamental care s-a împrumutat excesiv de pe piețele internaționale și a demarat tot felul de proiecte publice de „dezvoltare” dovedite a fi ulterior mecanisme complexe de spălare a banilor la nivel internațional. O altă cauză e legată de cursul de schimb fix practicat de Argentina pe o perioadă îndelungată (10 ani) care a dus la ieftinirea importurilor și, ulterior, la șomaj.

5. Criza economică din Camerun (1980 – 2001): probleme legate de deficitul comercial, deficitul guvernamental și inflația accentuată;

6. Criza financiară din Asia (1997 – 1998): a început cu o criză puternică în Tailanda urmată apoi de o criză generalizată la nivelul altor țări din regiune (Coreea de Sud, Malaezia, Indonezia, Filipine, Hong Kong). Are la bază tot expansiunea creditului care a generat dezvoltarea unor proiecte antreprenoriale care în condiții normale nu s-ar fi realizat. Efectele au fost devastatoare pentru toate țările din regiune: în 1998, de exemplu, PIB-ul Coreei de Sud a scăzut la 33% din PIB-ul din anul 1997, PIB-ul / locuitor a scăzut în 1998 cu 42% în Indonezia, 21% în Tailanda. Aceste țări nu și-au revenit complet nici în prezent.

7. Criza din Rusia (1998): a fost indusă, în opinia specialiștilor, de criza din Asia de Sud – Est având drept cauze scăderea drastică a exporturilor de petrol și gaz (și alte materii prime) către această regiune (de care Rusia era puternic dependentă) dar și de neplata taxelor și impozitelor de către o parte însemnată de companii din sectorul energetic și industriei prelucrătoare. A fost dublată și de o criză politică (războiul din Cecenia, autoritatea în scădere a lui Yeltsin).

8. Criza mecanismului de schimb ERM din UE (1992 – 1993): a culminat cu retragerea lirei sterline din ERM I ca urmare a atacurilor speculative care au costat Banca Angliei 3.4 miliarde lire sterline (pierdute într-o singură zi – 16 septembrie 2002 cunoscută și sub denumirea de „Miercurea Neagră”).

9. Criza economico-financiară 2008-2009.

Recenta criză economico-financiară, care a cuprins aproape întreg sistemul economic mondial, a fost generată inițial de pierderea încrederii investitorilor în valoarea ipotecilor securizate din SUA, ceea ce a dus la colapsul creditelor imobiliare americane de la începutul anului 2008. Efectul de contagiune și-a făcut imediată simțită prezența, criza extinzându-se rapid din sectorul imobiliar și ipotecar spre cel financiar-bancar și pe burse și, mai apoi, în toate sectoarele, paralizând, practic, toate activitățile și circuitele economice regionale și internaționale.

Deși colapsul pieței imobiliare din SUA este adesea considerat drept principala cauză a crizei, trebuie menționat faptul că sistemul financiar era deja vulnerabil datorită contractelor și operațiunilor financiare ajunse la un înalt grad de rafinament, complexitate și ușurință în manipulare.

Spre sfârșitul lunii septembrie 2008, dezordinea economică s-a extins și intensificat. Piețele financiare s-au „gripat” pe tot globul, odată ce împrumuturile interbancare s-au blocat și lichiditățile s-au redus considerabil. Contractația capitalurilor, pe de o parte, și a cererii, prețurilor și exporturilor, pe de altă parte, era tot mai apăsătoare. Economia globală începea să intre gradual într-o fază de recesiune, mai puțin cunoscută de lumea dezvoltată. În aprilie 2009, Fondul Monetar Internațional (FMI) estima pierderile mondiale din creanțele originare din SUA, mai ales cele ipotecare, la 4.100 miliarde de dolari.

Impactul crizei financiare asupra economiei europene reale a fost cât se poate de serios, rata de creștere a PIB-ului înregistrând la sfârșitul anului 2008 doar 0,55%, adică circa o șesime din cea atinsă în anul precedent. Principalele economii ale Europei – Germania (rată de creștere de 0,80%), Marea Britanie (-0,97%), Franța (-0,08%) și Italia (-1,16%) – au fost printre primele afectate de criza financiară, majoritatea intrând în recesiune.

Prin circuitele financiare și ale comerțului, slăbiciunile arătate de puterile economice europene s-au propagat treptat spre țările în dezvoltare și economiile în tranziție din UE. Astfel, după o perioadă de acumulări economice puternice ale noilor state membre ale UE, în a doua jumătate a anului 2008, situația s-a schimbat radical, astfel încât indicatorii economici au înregistrat deprecieri majore. Au scăzut semnificativ producția, exporturile și veniturile, s-a accentuat volatilitatea monetară ca urmare a ieșirilor de capital, s-au diminuat investițiile și sumele de bani trimise în țară de cetățenii plecați la muncă în străinătate, șomajul a atins cote ridicate, s-a diminuat consumul intern etc. În aceste condiții, rata medie de creștere a PIB-ului pentru noile state membre ale UE s-a diminuat de la circa 6,89% în 2007 la 2,63% în 2008.

Riscurile ca unele dintre noile state membre ale UE să fie afectate și mai mult de actuala criză erau cât se poate de reale. Dependența de capitalul economiilor europene dezvoltate aflate în dificultate a avut un impact major asupra stabilității financiare a statelor respective, unele apelând la asistența Fondului Monetar Internațional sau Băncii Mondiale. Pe termen scurt, principalele obiective critice pentru stoparea contracției și relansarea creșterii economice se refereau la reducerea cheltuielilor guvernamentale, introducerea de noi stimulente fiscale și îmbunătățirea funcționării sistemului financiar.

Deși anul 2009 a debutat cu o economie mondială aflată în cea mai dezastruoasă situație, comparabilă cu Marea Recesiune din anii '30, s-a sfârșit într-o notă pozitivă cu majoritatea economiilor puternice ale lumii în creștere. Astfel, pe măsură ce contagiunea și efectele crizei s-

au extins și amplificat, dezechilibrele au continuat să se mențină, astfel încât multe țări au trebuit să facă față unei perioade de maximă amplitudine a crizei economice. Cronicizarea crizei a dus treptat la dereglarea indicatorilor macroeconomici, la prăbușirea unor instituții financiare, la scăderi ale burselor, la prețuri extrem de volatile, la accentuarea măsurilor protecționiste etc.

Băncile centrale au continuat să injecteze și să garanteze miliarde de dolari pentru susținerea sistemelor financiare și a activității economice și, chiar, să reducă dobânzile de politică monetară la minime istorice. Potrivit ONU, salvarea sectorului financiar a costat guvernele din întreaga lume circa 20.000 miliarde de dolari (30% din PIB-ul mondial), în timp ce măsurile introduse în cadrul planurilor de relansare economică au atins 2.600 miliarde de dolari în perioada 2008-2010.

Pe parcursul anului 2010-2011, economia mondială s-a aflat în plin proces de tranziție de la un ciclu economic dominat de accentuarea fenomenului globalizării și de politicile macroeconomice de susținere a cererii agregate la un nou ciclu economic. Ajustarea ciclică s-a făcut pe fondul măsurilor de stimulare adoptate de autoritățile monetare și bugetare, ceea ce a redus la maxim marja de manevră a guvernelor lumii. După o perioadă de puternică recesiune, extinsă și sincronizată la nivel global, un număr tot mai mare de țări au înregistrat creșteri ale PIB-ului, iar comerțul internațional și producția industrială globală reveniri notabile. Spre sfârșitul anului, economia mondială se afla încă într-o situație incertă, deși erau tot mai multe semne de normalizare.

În anul 2012, ritmul de recuperare a economiei mondiale a slăbit considerabil pe măsură ce cererea insuficientă, șomajul și criza datoriilor publice din Europa au dus la o nouă perioadă de recesiune în unele economii dezvoltate, precum și la diminuarea creșterii în majoritatea țărilor în dezvoltare și tranziție. În aceste condiții, întrebarea-cheie este dacă economia globală este lovită doar de un alt val de turbulențe a ceea ce se aștepta să fie un proces de recuperare lent și plin de dificultăți sau încetinirea actuală este o componentă mai de durată. Răspunsul depinde acțiunea proactivă a factorilor de decizie politică din Europa și SUA de a contracara provocările majore pe termen scurt la adresa economiilor lor.

Căile de depășire a crizelor economice mondiale depind de tipul crizei la care se referă.

Pentru crizele pe termen scurt și mediu există următoarele căi de depășire:

2. reducerea poverii datoriei externe a țărilor în dezvoltare;
3. asigurarea accesului țărilor în dezvoltare la resursele financiare externe în condiții echilibrate;
4. combaterea protecționismului și eliminarea obstacolelor din calea fluxurilor economice internaționale;

5. realizarea unui raport echilibrat între prețurile materiilor prime și prețurile produselor industriale;
6. negocierea la nivel global a restructurării economiei internaționale și a ordinii economice internaționale;
7. revitalizarea dezvoltării economice în toate țările.

Pe parcursul evoluției economiei mondiale practica a demonstrat, că pentru crizele pe termen mediu și lung căile de depășire sunt :

8. restructurarea modului tehnic de producție în toate țările ;
9. promovarea unor noi tehnici și tehnologii pentru toate statele lumii ;
10. promovarea unor tipuri noi de creștere economică și a unor modele noi de dezvoltare economică;
11. adoptarea, în urma negocierilor globale, a unor noi mecanisme economice globale (metodele, tehnicile și instrumentele prin care se derulează schimburile economice internaționale) ;
12. reducerea decalajelor economice, industriale, tehnologice și alimentare ;
13. optimizarea structurilor economice atât pe plan național, cât și pe cel internațional ;
14. adaptarea politicilor economice și comerciale spre soluționarea actualelor crize mondiale ;
15. reducerea și eliminarea cursei înarmărilor ;
16. progrese în mentalitățile economice și manageriale ale persoanelor cu putere de decizie economică și politică .

Conform teoriei economice, soluțiile de depășire a crizei economice mondiale sunt implementate de către statele lumii și organismele de reglementare economică internațională prin două mari pârgii: 1) *politica monetară* – constând, în esență, din manipularea ofertei de monedă și, în strânsă legătură, reglementarea sistemului bancar-financiar, adică a mediului principal în care are loc circulația monetară intertemporală; 2) *politica fiscală* – constând, în sens larg, din totalitatea mijloacelor prin care guvernul poate influența în mod direct producția și distribuția economică, cum ar fi taxe, tarife, reglementări și alte bariere indirecte al căror cost trebuie luat în calcul de actorii economici.

Subdezvoltarea economică și asistența financiară externă

Problematika subdezvoltării a devenit obiect al preocupărilor multor oameni de știință, guvernelor, organizațiilor și organismelor internaționale. Dacă în prima parte a perioadei postbelice atenția acestora s-a concentrat asupra creșterii economice, ulterior, îndeosebi după

1973, centrul de greutate al dezbaterilor economice s-a deplasat spre problematica subdezvoltării și strategiilor lichidării ei.

În prezent, subdezvoltării i se acordă o importanță majoră, având în vedere dimensiunile și implicațiile sale, faptul că marea majoritate a populației globului trăiește în aceste țări cu tot felul de consecințe asupra condițiilor de trai și de civilizație materială și spirituală. La acestea s-a adăugat dezamăgirea opiniei publice mondiale față de rezultatele creșterii economice din această perioadă, când doar un număr mic de țări au putut beneficia de rezultatele acesteia, cât și faptul că, pe termen lung, se profilează o serie de pericole neașteptate, la scară mondială, care pot dezechilibra și destabiliza evoluția viitoare.

Prin amploarea și gravitatea ei, dar mai ales prin efectele pe termen lung asupra evoluției economiei mondiale, subdezvoltarea s-a transformat dintr-o problemă economică locală, ce interesa doar pe cei aflați în această stare, într-o problemă economică socială globală care privește omenirea în ansamblul ei.

Subdezvoltarea determină, totodată, o creștere a dependenței țărilor subdezvoltate de cele dezvoltate, mai ales pe plan tehnologic, financiar, alimentar etc. însă și țările dezvoltate sunt dependente de cele subdezvoltate, întrucât majoritatea își asigură resursele de energie și de materii primele din aceste economii, unele fiind destul de vulnerabile pe acest plan (Japonia, Belgia, Olanda, Elveția etc.). În timp ce dependențele celor subdezvoltați față de cei dezvoltați, sunt, obiectiv, limitate în timp în funcție de evoluția economică a țărilor din primul grup, cele ale statelor dezvoltate față de cele subdezvoltate, determinate de nevoile de materii prime și energie sunt, mai mult sau mai puțin, nelemitate în timp. La aceasta se adaugă și dependența celor bogați față de cei săraci în privința piețelor de desfacere. Menținerea PIB-ului mediu pe locuitor în țările subdezvoltate la un nivel scăzut, le diminuează capacitatea de import, influențând negativ și procesul de relansare a economiei mondiale, în general, a țărilor dezvoltate, în special.

Conceptul de *dezvoltare economică* este multidimensional și este privit ca fiind capacitatea unei economii naționale de a genera și susține o creștere generală a PIB-ului pe locuitor. Dar experiența multor popoare din lumea a treia a demonstrat că în ciuda înregistrării a PIB-ului pe locuitor, sărăcia și șomajul s-au extins, iar neechitatea distribuirii veniturilor a atins forme alarmante.

Subdezvoltarea economică este un proces istoric al dezvoltării inegale a țărilor lumii în cadrul mecanismelor ordinii economice mondiale. Subdezvoltarea este de fapt o stare economică care se caracterizează prin:

- nivel redus de dezvoltare și utilizare al factorilor de producție;
- structuri dezarticulate ale economiilor naționale și, în consecință, disproporții și

dezechilibre economice;

- slabă eficiență economică și nivel redus al venitului național, al producției industriale și agricole pe locuitor;
- nivel redus al indicatorilor nivelului de trai.

Economiile aflate în starea de subdezvoltare au o participare redusă la schimburile economice internaționale, la circuitul economic mondial.

Un indicator mai complex de apreciere a gradului de dezvoltare îl reprezintă Indicatorul Dezvoltării Umane (IDU) = Human Development Index (HDI). Acesta este un indicator agregat care ține cont de:

- 1) Longevitate (exprimată ca speranță medie de viață)
- 2) Cunoștințe (grad de alfabetizare)
- 3) Standardul de trai (PIB/locuitor ajustat la costul local al vieții)

În pofida progreselor globale în dezvoltarea umană, comparativ cu anii 2000-2008, în perioada 2008-2013 progresul a încetinit în toate regiunile. Dacă e să comparăm aceste perioade, în statele arabe, Asia și regiunea Pacificului, America Latină și Caraibe, rata medie anuală de creștere a IDU a scăzut cu aproximativ jumătate. Cele mai mari scăderi ale valorilor IDU în acest an au avut loc în Republica Central Africană, Libia și Siria, unde conflictul în curs de desfășurare a contribuit la o scădere a veniturilor.

Situația grupurilor cu un nivel redus al dezvoltării umane pare să se amelioreze la o rată mai mare - un motiv de optimism deoarece se reduce decalajul dintre grupurile cu un nivel redus și cele cu un nivel ridicat al dezvoltării umane. De exemplu, Zimbabwe, a cunoscut cea mai mare îmbunătățire a IDU datorită creșterii semnificative a speranței de viață - 1.8 ani în perioada 2012-2013, ceea ce reprezintă, aproape de patru ori creșterea medie globală. Între timp, clasamentul IDU rămâne neschimbat. Norvegia, Australia, Elveția, Olanda și Statele Unite se află în top, în timp ce Sierra Leone, Ciad, Republica Centrafricană, Republica Democratică Congo și Niger încheie clasamentul.

Indicele Sărăciei Multidimensionale (ISM), lansat de PNUD, arată că lipsurile sunt în scădere în ansamblu, dar un număr mare de oameni - aproximativ 1,5 miliarde în cele 91 de țări în curs de dezvoltare studiate - trăiesc în sărăcie multidimensională, și aproape 800 de milioane sunt vulnerabili față de multiple deprivări, fie financiare, naturale sau de alt tip.

Asia de Sud are cea mai mare populație care trăiește în sărăcie multidimensională, cu peste 800 de milioane de săraci și peste 270 de milioane de persoane vulnerabile față de multiple deprivări - ceea ce reprezintă, mai mult de 71% din populație. Aceasta înseamnă că în regiunea

respectivă trăiește 56% din populația săracă de pe glob, și peste 35% din populația mondială vulnerabilă față de multiple deprivări.

Inegalitatea veniturilor continuă să crească, iar educația rămâne persistent inegală. Raportul PNUD din 2014 arată că, conform Indicelui Dezvoltării Umane ajustat pentru Inegalitate (IDUI), per ansamblu, inegalitatea a scăzut ușor în majoritatea regiunilor. Acest fapt a fost determinat în principal de îmbunătățirile în domeniul sănătății din ultimii ani. Cu toate acestea, inegalitatea veniturilor a crescut în mai multe regiuni, inclusiv în țările cu o dezvoltare umană înaltă. Deși au înregistrat cea mai mare scădere a inegalității generale în acest an, America Latină și regiunea Caraibelor mențin cota maximă a fluxului la nivel mondial în inegalitatea veniturilor. Persistă disparități mari în educație. Raportul arată că generațiile mai în vârstă continuă să lupte cu analfabetismul, în timp ce, cei mai tineri se confruntă cu dificultăți în trecerea de la învățământul primar la cel secundar. Cele mai înalte niveluri de inegalitate în educație se găsesc în Asia de Sud, statele arabe și Africa sub-sahariană. IDUI, calculat pentru 145 de țări, arată că cele mai mici niveluri de inegalitate sunt înregistrate în Norvegia, Finlanda, și Republica Cehă. Atunci când țările sunt clasificate conform IDUI, unele ocupă un loc mai jos decât în clasamentul IDU. În Statele Unite, venitul național brut (VNB) pe cap de locuitor este mai mare decât în Canada. Dar atunci când VNB este ajustat la inegalitate, situația este diferită. În mod similar, Botswana, Brazilia și Chile au modificări semnificative la VNB pe cap de locuitor din cauza unui nivel înalt de inegalitate.

Cauzele subdezvoltării pot fi grupate în două mari categorii: interne și externe. *Cauzele interne* includ:

- *condițiile naturale* (așezarea geografică și clima nefavorabilă, resursele sărace ale solului, etc.);
- *factorul uman*, sub aspectele sale cantitative, dar mai ales calitative (comportamentul oamenilor, motivațiile lor, spiritul de întreprindere, disciplină, atitudinea față de muncă, etc.);
- *tradițiile culturale și religioase;*
- *factorul instituțional și juridic;*
- *factorii economici* (structura economiei, dimensiunea redusă a economisirii interne, dimensiunea pieței interne, absența agenților economici competitivi, etc.);
- *factorul public* (regimul politic, politicile economice adoptate, stabilitatea politică, etc.);

Cauzele externe ale subdezvoltării se referă la:

- *influența directă* exercitată asupra țărilor subdezvoltate de către alte state de-a lungul istoriei;
- *concentrarea exporturilor* pe câteva produse de bază care conferă o slabă capacitate de

negociere pe piața internațională;

- *dependența de asistența financiară externă și formarea datoriei externe.*

Subdezvoltarea este un fenomen complex care are consecințe multiple. Din punct de vedere al economiei mondiale, două sunt considerate mai importante:

- 1) Creșterea populației Terrei
- 2) Gradul de industrializare scăzut

Creșterea populației Terrei este un fenomen care marchează în mod ireversibil evoluțiile la nivelul economiei mondiale. Dacă în 1927 populația pe glob constituia 2 mlrd., atunci în 2054 se estimează a fi 10 mlrd. ONU se așteaptă ca populația globală să crească cu 1 miliard în următorii 15 ani, la 8,5 miliarde de oameni până în 2030. Acestea sunt țările care vor avea cea mai numeroasă populație până în 2030: India 1,53 miliarde, China 1,45 miliarde, SUA 356 de milioane, Indonezia 295 de milioane, Nigeria 263 de milioane, Pakistan 245 de milioane, Brazilia 229 de milioane, Bangladesh 186 de milioane, Mexic 148 de milioane, Rusia 139 de milioane.

Gradul de industrializare scăzut reprezintă o altă cauză majoră a subdezvoltării. Țările dezvoltate au un sector al industriei cu o pondere crescută a industriei în totalul PIB, și un sector primar cu o pondere redusă.

Strategii de eradicare a subdezvoltării. Elaborarea strategiilor cere adoptarea unor măsuri de politică economică care reprezintă un atribut al independenței și suveranității naționale. De aceea, comunitatea internațională a sprijinit elaborarea strategiilor dezvoltării „lumii a treia”, dintre care se detașează următoarele trei tipuri, sau modele:

- a) **Strategia „dezvoltare spre interior”** pune creșterea economică, sporirea venitului național și, în special, industrializarea în centrul procesului de dezvoltare, substituind importurile cu produse autohtone și promovând exportul cu toate activitățile statale – puterile vamale, fiscale, monetare și comerciale.
- b) **Strategia „dezvoltare spre exterior”** urmărește accelerarea dezvoltării pe baza participării mai intense a economiilor naționale la relațiile economice internaționale, în vederea obținerii a cât mai multor mijloace de plată și în transformarea acestora în factori de producție pentru atingerea obiectivelor dezvoltării economice. Această strategie a fost aplicată de către țările latinoamericane, în cadrul „Alianței pentru progres”, dar și de câteva țări din Sud-Estul Asiei – Filipine, Singapore etc., urmărind de la început să asigure condiții economice și sociale foarte atrăgătoare pentru capitalul străin.
- c) **Strategia „dezvoltare endogenă”** considerată ca un proces foarte complex al dezvoltării, care integrează toate ramurile producției sociale, îndeosebi industria și agricultura într-

un optim economic, social, politic, cultural și educațional.

Aceste programe au în vedere faptul că depășirea subdezvoltării este, înainte de toate, o problemă a țărilor respective, că efortul propriu al fiecărui popor nu poate fi înlocuit cu nici un ajutor din afară. Direcțiile principale de acțiune sunt: dezvoltarea agriculturii în corelație cu promovarea unor politici de industrializare a produselor agricole; industrializarea bazată pe subramuri care pot valorifica eficient resursele naturale și de muncă proprii; progresul tehnico-științific al investițiilor și inovațiilor; formarea de cadre calificate și înalt specializate naționale, în concordanță cu nevoile stringente ale economiei și cu tendințele de perspectivă ale științei și tehnicii, în scopul de a limita fenomenul de brain-drain (exodul creierelor); formarea capitalului și realizarea de investiții considerate pentru primele direcții principale.

Aspectele subdezvoltării economiei Republicii Moldova. Republica Moldova a fost plasată pe locul 114 (în categoria statelor cu o dezvoltare umană medie) dintr-un număr de 187 de țări și teritorii ale lumii, incluse în raportul "Indicele Dezvoltării Umane 2014". Indicele Dezvoltării Umane 2014 al Republicii Moldova se situează peste media de 0,614 a grupului de țări cu o dezvoltare umană medie, dar sub media de 0,738 a statelor din Europa și Asia Centrală. Vulnerabilitatea persistentă amenință dezvoltarea umană. Iar dacă aceasta nu va fi abordată sistematic prin politici și norme sociale, progresul nu va fi echitabil și nici durabil. În ultimii ani, Republica Moldova a înregistrat progrese în reducerea vulnerabilității și îmbunătățirea vieții oamenilor. Numărul de oameni care trăiește sub pragul sărăciei s-a redus cu mai mult de jumătate în ultimii 7 ani de la 30.2 la sută (2006) la 12.7 la sută (2013), iar ratele accesului la educație și mortalității infantile s-au îmbunătățit. Populația de la sate, femeile, persoanele de etnie romă, cele cu dizabilități, familiile cu mulți copii, persoanele în etate și copiii rămași fără părinți din cauza migrației sunt cele mai vulnerabile grupuri din Moldova.

Cel puțin 84 la sută din oamenii săraci din Moldova locuiesc în zonele rurale (2013), iar decalajul urban-rural este în creștere în comparație cu anii precedenți. Ei sunt mai vulnerabili și din cauza accesului scăzut la educație și serviciile de sănătate. Rata șomajului printre tineri, care reprezintă un sfert din populația Republicii Moldova, a constituit 9.9 la sută și doar 5.6 la sută printre populația generală (2012). Circa 18% din gospodăriile conduse de oamenii în vârstă în Moldova trăiesc sub nivelul sărăciei.

Discrepanțele majore între structura economiei Republicii Moldova și cea a unui stat UE sunt următoarele:

- Ponderea mare a agriculturii în PIB (12%) și de 6-7 ori mai mult decât media europeană, în condițiile în care agricultura are valoarea adăugată relativă cea mai scăzută;

- Ponderea mică a industriei în PIB (13 % - aproximativ de 3 ori mai mică decât media europeană), în condițiile în care Republica Moldova are un deficit uriaș al comerțului exterior;
- Ponderea mică a ponderii sectorului ITC în PIB, acesta fiind sectorul cu cea mai mare valoare adăugată relativă (de 2-3 ori mai mică decât media europeană) ;
- Subdezvoltarea sectorului bancar – financiar (pondere de 5 ori mai mică în PIB);
- Ponderea nefiresc de mare a administrației în PIB (peste 20%), nemaiîntâlnită în Europa.

Asistența financiară și problema datoriei externe a țărilor în dezvoltare

Asistența financiară reprezintă activitatea de sprijinire a dezvoltării țărilor în dezvoltare, desfășurată de guverne naționale și de organisme financiare internaționale, fiind, de regulă, legată de proiecte specifice de dezvoltare economico-socială. Actualmente asistența financiară externă este concentrată tot mai mult pe problema lichidării subdezvoltării, a surmontării decalajului existent între țările bogate și cele sărace. Există o serie de factori ce nu pot fi controlați de țările în dezvoltare, factori care le diminuează posibilitățile de însușire a plusprodusului realizat în cadrul economiei lor naționale, sporind astfel nevoile de asistență financiară externă:

- limitarea veniturilor în devize ce ar putea fi obținute din exporturi de către tinerele state, ca urmare a barierelor tarifare și netarifare impuse de către țările dezvoltate, precum și a nivelului necorespunzător al prețurilor la produsele lor de export. În acest fel, țările în dezvoltare sunt împiedicate să-și valorifice eforturile proprii pe piața mondială;
- creșterea substanțială și permanentă a prețurilor produselor importate. În majoritate cazurilor, fiind lipsite de o industrie prelucrătoare corespunzătoare, țările în dezvoltare sunt nevoite să cumpere din străinătate echipamentul necesar procesului de industrializare. În condițiile în care societățile transnaționale duc o politică de practicare a unor prețuri foarte ridicate la mașini, utilaje, know-how etc., țările importatoare se văd nevoite să facă față unor cheltuieli din ce în ce mai mari. Astfel, chiar dacă reușesc să exporte mai mult, ele nu ajung decât să acopere sau să depășească foarte puțin nivelurile importurilor anterioare;
- transferul profiturilor obținute de firmele străine care activează pe teritoriul acestor state, profituri care, dacă ar fi reinvestite pe plan local, s-ar constitui în surse de finanțare a dezvoltării tinerelor state.

Asistența financiară externă include mai multe elemente:

- *Ajutoare* , care sunt donații și împrumuturi acordate țărilor beneficiare prin organisme oficiale și care comportă elemente de favoare și de libertate de minim 25% din suma totală.
- *Donații (granturi)* , care sunt transferuri, în bani sau natură, care nu implică rambursare.
- *Împrumuturi pentru ajutor*, care sunt acordate pe perioade mai mari de un an de organisme publice sau de guverne, care corespund criteriului amintit la ajutoare. Operațiunile

de reeșalonare și împrumuturile acordate pentru refinanțarea unei datorii contractate, publice sau private, sunt incluse în această categorie.

- *Alte contribuții ale sectorului public*, ce reprezintă operațiuni al căror scop principal nu este altul decât finanțarea dezvoltării și care includ un element de libertate mai mic de 25%. Aici se includ operațiunile de reamenajare a datoriei externe efectuate de sectorul public în condiții de piață.
- *Aportul sectorului privat*, ce cuprinde investiții directe, investiții de portofoliu și credite la export.

Asistența financiară externă generează o altă problemă globală cu care se confruntă economia mondială în ultimii 20-30 de ani, și anume creșterea permanentă a nivelului *datoriei externe* a țărilor în dezvoltare. Problema preocupă în egală măsură – deși, evident, de pe poziții diferite, guvernele țărilor debitoare, guvernele țărilor creditoare, instituțiile financiare internaționale și băncile comerciale creditoare. Din categoriile de asistență financiară menționate, doar „ajutoarele cu caracter rambursabil”, „împrumuturile pentru ajutor” și „alte contribuții ale sectorului public” pot să conducă la apariția unei datorii.

Datoria externă este definită ca fiind suma în valută contractată de o țară cu alte țări și /sau organisme financiare internaționale. Conform Bancii Mondiale, noțiunea de datorie externă include:

12. Împrumuturi publice (public loans) - obligații ale debitorilor publici (guvern, agenți guvernamentali, instituții publice autonome);
13. Împrumuturi garantate de către stat (public guaranteed loans) - obligații externe ale debitorilor privați, garantate de către stat;
14. Împrumuturi private negarantate (private nonguarantated loans) - obligațiuni externe ale debitorilor privați negarantate de către stat;
15. Credite de la FMI (use of IMF credit) - credite de la FMI în afara celor rezultate din tragerilor ordinare, inclusiv modalitățile extinse de finanțare (stocuri-tampon, finanțare compensatorie, modalitate extinsă de finanțare, facilități pentru petrol);
16. Datorii pe termen scurt (short-terms debt) - datoriile pe termen scurt, publice și private (datorită dificultăților privind obținerea de informații nu se poate face distincție între cele două categorii), negarantate de către stat.

Caracterul global al problemei datoriei externe a țărilor în dezvoltare rezultă cel puțin din următoarele argumente:

- nivelul foarte ridicat al sumelor în discuție și sporirea lor continuă și rapidă;
- diversitatea factorilor afectați de creșterea datoriei externe, interesați în găsirea unor

soluții acceptabile;

- interdependențele care iau naștere între problema datoriei și alte probleme globale (subdezvoltarea, problema alimentară, problema energiei și a materiilor prime, stabilitatea politico-militară, etc.);
- consecințele imprevizibile și repercursiunile la scara globală ale nerezolvării acestei probleme.

7.2 Problemele globale ce decurg din relația om-natură

Problema demografică și a folosirii forței de muncă pe plan mondial

În epoca contemporană creșterea semnificativă a populației are o influență tot mai mare, atât asupra dezvoltării socio-economice a statelor lumii, cât și asupra relațiilor internaționale. Populația are un rol important, dat fiind faptul că reprezintă elementul central în definirea oricărei strategii de dezvoltare economică durabilă. Potențialul de resurse demografice ocupă un loc determinant în cadrul resurselor primare ale Terrei, contând atât aspectul cantitativ, dar mai ales, cel calitativ. Asigurarea dezvoltării economice cu numărul necesar de resurse de forță de muncă, creșterea efectivului populației unui teritoriu cu ritmuri foarte mari, creșterile lente sau diminuările numărului populației se regăsesc în *problema demografică*.

Printre multiplele probleme globale existente în prezent, problema demografică are un rol aparte datorită impactului direct sau indirect asupra altor probleme. Importanța problemei demografice este recunoscută de către toate statele lumii, iar stabilizarea creșterii numerice a populației reprezintă o condiție esențială a dezvoltării ecologo-economice durabile.

Problematika populației mondiale î-și găsește o dezbateră tot mai mare la diferite niveluri: internațional, regional, național. Mai multe reuniuni internaționale au dezbătut într-o formă sau alta diferite aspecte ce țin de problematica demografică: mișcarea naturală și/sau mecanică a populației, longevitatea vieții populației, succesiunea generațiilor, utilizarea forței de muncă și nivelul de pregătire a acesteia, politica demografică etc. În pofida unor realizări notabile în plan demografic la nivel mondial, în prezent continuă să existe mari disparități în evoluția indicatorilor principali ai populației în statele cu niveluri diferite de dezvoltare.

Problema demografică la etapa contemporană este determinată de câteva particularități:

- Creșterea rapidă a populației, cunoscută în demografie sub fenomenul de „*explozie demografică*”;
- *Criza demografică* sau „*implozia demografică*”, manifestată într-un șir de state dezvoltate, iar mai recent, fenomenul s-a extins și asupra unor state cu economia în tranziție și caracterizată prin reproduceri simple sau înguste ale populației și, corespunzător, diminuarea efectivului numeric;

- Modificarea rapidă, într-un sens sau altul, a indicatorilor demografici, fapt ce a determinat tranziția demografică în mai multe state ale lumii;
- Creșterea disparităților la nivel global a indicatorilor demografici.

De regulă, problema demografică se identifică cu creșterea foarte rapidă a populației, manifestată prin teama de suprapopulare a Terrei. Creșterea populației și întrebările pe care le pune aceasta reprezintă o preocupare nu de dată recentă. Încă din sec. al XVII-lea Maltus, preotul britanic, a înaintat teoria conform căreia populația lumii crește în progresie geometrică, iar creșterea producției, bunăstarea în progresie aritmetică (fig.7.1).

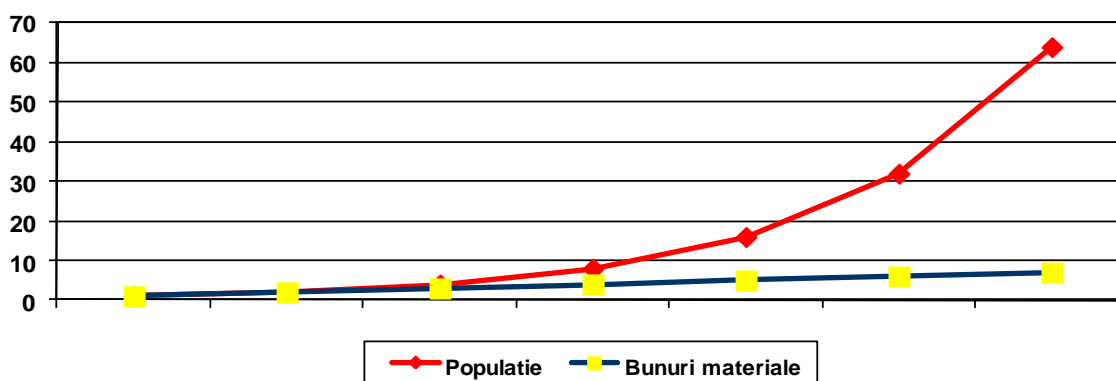

Fig.7.1. **Thomas Malthus și teoria sa demo-economică "Eseu asupra principiului populației"**

Cu toate că teoria maltusistă a fost combătută în timp, problema demografică nu numai că n-a fost scoasă din lista preocupărilor omenirii, dar a căpătat noi dimensiuni.

Analiza dinamicii populației Terrei atestă o creștere neuniformă în timp și spațiu. Intervalul de timp necesar adăugării fiecărui următor miliard de locuitor s-a diminuat (tab. 1).

Tabelul 7.1

Creșterea populației Terrei de la 1 mlrd. la altul

	Populația Terrei, mlrd. loc.	Intervalul de timp necesar înregistrării fiecărui mlrd. loc. (ani)
1820	1	Toată istoria precedentă
1927	2	107
1960	3	33
1975	4	15
1987	5	12
1999	6	14
2013	7	14

Sursa: adaptat după ERDELI, G., DUMITRACHE, L. Geografia populației. București, 2006; www.prb.org/Publications.aspx

Așa cum putem observa din datele tabelului 1, creșterea populației Terrei a fost foarte lentă până în sec. al XIX-lea. De la primele înregistrări ale numărului populației și până în anul 1820 când a fost înregistrat primul miliard de locuitori au trecut mii de ani. În sec. al XIX-lea și mai ales în sec. XX-lea, timpul necesar adăugării fiecărui următor mild. de locuitori s-a scurtat de la 107 ani, la doar 12-14 ani. Această creștere spectaculoasă a numărului populației poartă denumirea de „**explozie demografică**”.

Pentru o analiză mai detaliată a fenomenului exploziei demografice, manifestat cu precădere în a 2-a jumătate a sec. al XX-lea vom recurge la analiza datelor absolute cu privire la creșterea populației în această perioadă (tab. 7.2).

Tabelul 7.2.

Dinamica populației Terrei

Anii	Populația mln. loc.	Creșterea (în 10 ani, mln. loc)	Creșterea anuală absolută	Ritmul de creștere (%)
1950	2515	220	22	1,6
1960	3019	504	50	1,8
1970	3698	679	68	2,0
1980	4450	752	75	1,8
1990	5292	842	84	1,7
2000	6261	969	97	1,6
2010	7190	929	93	1,4
2020 (prognoză)	8000	810	81	1,3

Sursa: *V. П. Максаковский „Географическая картина мира” - часть III- я, Я., 1996;* www.prb.org Population Reference Bureau.

Explozia demografică a atins apogeul în anii 1950-1970, ritmul de creștere a populației Terrei, în acest interval, fiind cel mai mare, atingând cota maximală de creștere în anii '70, ceea ce a însemnat o dublare a populației în doar 35 ani. Această creștere explozivă a îngrijorat savanții, politicienii, societățile. Sub egida ONU au avut loc un șir de conferințe internaționale punându-se în discuție anumite laturi ale problematicii demografice. În 1954 la Roma a avut loc I-a Conferință a Populației în care s-a pus problema trecerii la politici demografice active, la planificarea familiei, la evidența populației etc. ONU pentru populație a organizat ulterior și alte conferințe cu problematică demografică: 1965 – Belgrad, 1974 – București, 1984 – Mexic, 1994 – Cairo, 1999 – New-York. Printre problemele discutate în cadrul acestor conferințe ONU au fost: aplicarea unor *politici denataliste* pentru statele cu creșteri mari ale populației, planificarea familiei, diminuarea căsătoriilor și a nașterilor timpurii, controlul natalității și a sporului natural, monitorizarea mai riguroasă a populației, deschiderea unor centre naționale și internaționale de populație, adoptarea unor strategii naționale în vederea reglementării creșterii populației, problema fertilității, popularizarea mijloacelor de contracepție etc. Politica de populație și

soluționarea problemelor demografice trebuie să intre în competența strategiilor de dezvoltare a țărilor lumii. Fiecare stat trebuie să-și determine programele și scopurile demografice, reieșind din posibilitățile de asigurare a condițiilor de trai decent. În prezent există divergențe mari între state în ceea ce privește problema demografică. Statele musulmane, spre exemplu, contestă aplicarea egalității genurilor, precum și dispozițiile ce țin de planificarea familiei prin întreruperea sarcinii. Conferința de la Cairo, de altfel, a fost boicotată de țările musulmane și n-a fost atins un consens în această problematică.

Manifestarea exploziei demografice trebuie analizată în profil regional, datorită modului de exprimare foarte diferit al acestuia în timp și spațiu. Țările în curs de dezvoltare cuprind actualmente peste 80% din totalul populației Terrei, în timp ce țările bogate sub 20%, acest raport modificându-se continuu în favoarea țărilor în curs de dezvoltare, care au creșteri naturale ale populației mult mai mari. Astfel, analizând datele cu privire la repartitia populației pe regiuni geografice constatăm următoarele (tab. 7.3):

Tabelul 7.3.

Evoluția populației mondiale pe regiuni geografice (mln. loc.)

	1950	1970	1990	2000	2005	2010	2014
Total mondial, din care:	2522	3633	5207	6061	6478	6892	7 238
Asia	1397	2048	3073	3605	3847	4157	4351
Europa	552	704	796	809	756	739	742
Africa	221	355	609	789	894	1030	1138
America Latină	167	276	420	513	557	585	618
America de Nord	172	229	281	311	330	344	353
Australia și Oceania	13	19	26	30	32	37	39

Sursa: <http://www.prb.org/wpds/2015> (citat 2015)

Repartitia populației este foarte neuniformă pe regiuni și continente, așa cum putem observa din tabelul 3. Asiei îi revine circa 60% din populația mondială, Africii – 14,4%, Europei – 10,9%. Doar 2 state din Asia - China și India cumulează 37% din totalul populației mondiale. Cele mai înalte rate de creștere a populației le are Africa, iar cele mai scăzute – Europa, Australia și Oceania.

Analiza evoluției demografice pe state atestă creșteri mari și foarte mari a statelor în curs de dezvoltare și o diminuare sau chiar reducere a creșterii în țările dezvoltate (tab. 7. 4).

Tabelul 7.4

Evoluția ierarhiei celor mai populate 10 state din lume (teritoriu actual, mln. loc.)

Nr. Crt.	Statul	1900	Statul	1950	Statul	2000	Statul	2014
1.	China	415.0	China	555.4	China	1265.8	China	1364,1
2.	India	227.0	India	369.9	India	1014.0	India	1296,2
3.	SUA	77.0	SUA	152.3	SUA	283.2	SUA	317,7

4.	F. Rusă	71.0	F. Rusă	101.4	Indonezia	206.3	Indonezia	251,5
5.	Japonia	46.0	Japonia	83.8	Brazilia	172.8	Brazilia	202,8
6.	Germania	43.0	Indonezia	83.4	F. Rusă	146.0	Pakistan	194,0
7.	Franța	41.2	Brazilia	53.4	Pakistan	141.6	Nigeria	177,5
8.	Marea Britanie	41.1	Bangladesh	42.6	Bangladesh	129.2	Bangladesh	158,2
9.	Indonezia	40.5	Pakistan	39.5	Japonia	126.9	F. Rusă	143,2
10.	Italia	34.2	Nigeria	42.6	Nigeria	123.3	Japonia	127,2
	Celelalte state, %	39,4	Celelalte state	40,2	Celelalte state	59.6	Celelalte state	59,0

Sursa: <http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/xx.html>; Population Reference Bureau

Datele cu privire la evoluția celor mai populate state din lume pe parcursul a peste un secol ne permite să facem unele concluzii:

- șirul celor mai populate state din lume nu s-a modificat esențial, în acest interval de timp, exceptând înlocuirea unor state importante din punct de vedere demografic la începutul secolului trecut, cu state în curs de dezvoltare, care au avut creșteri spectaculoase ale efectivului numeric pe parcursul sec. al XIX-lea și XX-lea;

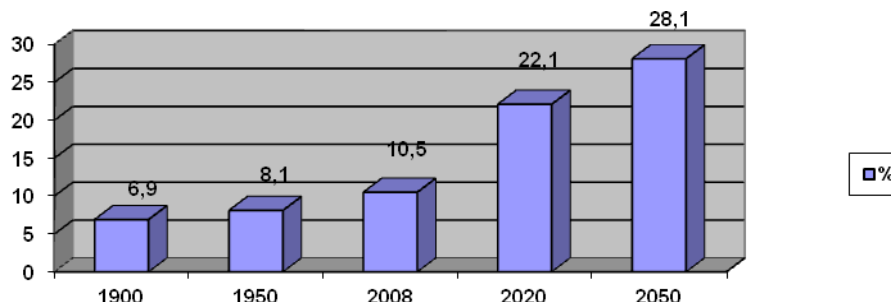
- statele cu cel mai mare potențial demografic se regăsesc pe continentul asiatic (6 din 10), la care se adaugă și F. Rusă - stat euroasiatic. Asia, pe bună dreptate, reprezintă „rezervorul demografic” mondial;

- ponderea primelor 10 state conform potențialului demografic a fost în creștere de la 40% la circa 60%, ceea ce denotă mari disparități ale potențialului demografic mondial;

- ritmurile cele mai înalte ale creșterii demografice le au statele în curs de dezvoltare, deși unele dintre ele prin politicile active nataliste au reușit să tempereze creșterile foarte mari de populație, pe care le-au avut pe parcursul ultimului secol (Japonia, China).

O altă latură importantă a problemei demografice o reprezintă *implozia demografică* sau *criza demografică*. Acest fenomen se înregistrează într-un număr tot mai mare de state dezvoltate, iar mai recent, fenomenul s-a extins și asupra mai multor state cu economie în tranziție, tranziția demografică aici însoțind-o pe cea economică. Ritmurile de creștere în aceste state au încetinit, iar unele state înregistrează un declin constant al populației. Fenomenul se datorează unor politici nataliste, practicate în statele cu creșteri mari ale populației sau transformărilor social-economice pe care le-au avut. În consecință „povara demografică” este în creștere, manifestată prin majorarea creșterii *sarcinii demografice*, a îmbătrânirii populației prin majorarea ponderii populației de vârstă înaintată. Actualmente tot mai frecvent se discută despre fenomenul *îmbătrânirii demografice*, manifestat prin creșterea ponderii populației vârstnice. Statele occidentale se confruntă cu grave probleme de creșterea a presiunilor asupra bugetelor, a costurilor sociale legate de înrăutățirea parametrilor demografici. Pe de o parte, se atestă un

declin natural al populației, o micșorare continuă a ratelor natalității, fertilității, iar pe de altă parte, succesele din medicină, cultură, civilizație, creșterea nivelului de trai și a speranței de viață la naștere au determinat creșterea numărului persoanelor vârstnice (fig. 7.2).

Figura 7.2. Ponderea populației 60+ ani din totalul populației mondiale (2020/2050 - prognoză)

Sursa: www.prb.org/Publications.aspx

Analiza fenomenului îmbătrânirii demografice atestă mari disparități pe regiuni și pe state. Regiunea cea mai îmbătrânită demografic este Europa. Statele europene depășesc rata îmbătrânirii de 16%³, în timp ce rata populației 65+ este de doar 3% în Africa, 7% - Asia, 9% - America, media mondială fiind de 7%. Unele state au depășit cu mult acest indice (Italia – 20%, Germania – 19%, 2008).

Procesele de îmbătrânire demografică se caracterizează prin următoarele tendințe:

- în țările bogate tendințele de îmbătrânire sunt mult mai accentuate decât în țările în curs de dezvoltare, ceea ce implică un termen mai scurt de adaptare la consecințele socio-economice pe care le implică acest fenomen;
- îmbătrânirea în rândul femeilor este mai accentuată decât în rândul bărbaților, determinată de longevitatea mai mare a acestora în medie cu 5-7 ani;
- diferențele regionale în ceea ce privește îmbătrânirea sunt mari. În Europa 20% din populație este de vârstă de peste 60 ani, pe când în Africa ponderea persoanelor cu vârsta peste 60 ani constituie doar 5%;
- rata dependenței populației vârstnice, raportată la populația activă a globului (15-64 ani) se va dubla în țările dezvoltate și se va tripla țările în dezvoltare în următorii 50 ani;
- actualmente peste 10% din populația Terrei are vârsta de peste 60 ani, iar în 2050 această vârstă o va avea circa 1/3 din populația globului, cu toate consecințele care derivă din aceasta (fig. 7.2).

Gestionarea fenomenului îmbătrânirii populației devine una dintre preocupările de bază la statelor la etapa contemporană.

³ Conform scării G. Bojio-Garnier, valoarea indicatorului 12 % se califică ca îmbătrânire demografică

Creșterea rapidă a populației sau declinul demografic se datorează în mare măsură tendințele generale de evoluție a principalelor *indicatori demografici*. Astfel, indicatorii natalității, indicele specific de fertilitate, ponderea populației feminine de vârstă fertilă au înregistrat evoluții spectaculoase. *Natalitatea* pe fondul unei tendințe generale de scădere (tab. 7.5) a suferit modificări lente în statele africane și în câteva state mai conservatoare din Asia, dar mult mai rapide în majoritatea statelor latino-americane și asiatice, apropiindu-se de valorile caracteristice țărilor mai avansate din perspectiva tranziției demografice din Europa și America de Nord. Astfel, dacă indicele natalității în lume este de circa 20‰ acesta este de 2 ori mai mare în statele africane și unele state din Asia și de 2 ori mai mic în statele în care a fost realizată tranziția demografică de la o reproducere lărgită la una simplă sau îngustă. Europa este în pragul unui *dramatism demografic*, conform opiniei mai multor demografi, natalitatea coborând sub valoarea de 10‰ în mai multe state (Bulgaria, Germania, Letonia, Elveția, Estonia etc.). Se certifică astfel existența unei strânse legături între dinamismul economic și modernizarea comportamentului demografic.

Tabelul 7.5

Evoluția principalilor indicatori demografici la nivel mondial (1950-2010)

Indicator	1950-1955	1955-1960	1960-1965	1965-1970	1970-1975	1975-1980	1980-1985	1985-1990	1990-1995	1995-2000	2000-2005	2005-2010
Rata natalității (‰)	37,5	35,7	35,3	33,7	30,9	28,1	27,6	26,8	24,6	22,6	21,1	20,1
Indicele specific de fertilitate (copii-femeie)	4,8	4,8	4,8	4,6	4,5	3,7	3,4	3,2	2,9	2,7	2,6	2,5
Rata mortalității (‰)	19,5	17,3	15,5	13,3	11,5	10,9	10,3	9,7	9,5	9,2	9,0	8,8
Sold natural (‰)	18,0	18,4	19,8	20,4	19,4	17,3	17,3	17,2	15,0	13,4	12,1	11,2
Speranța de viață la naștere (ani)	49,7	52,3	54,8	58,2	60,1	61,8	63,1	64,4	65,3	66,3	67,2	68,2
Populație tânără (0-14 ani), %	34,9	36,2	37,2	37,5	37,1	35,9	34,3	33,0	32,0	30,8	29,1	27,5
Populație vârstnică (peste 60 ani), %	8,2	8,2	8,2	8,3	8,5	8,6	8,7	9,0	9,4	9,8	10,2	10,8

Sursa: I. Muntele „*Tendențe geodemografice în perioada postbelică la nivel mondial*” //*Transformările demografice și socio-economice ale populației. Actualitate și viitor, 2007; www.prb.org/Publications.aspx*

Mari variații se înregistrează și în *rata fertilității*. În intervalul de timp analizat (tab. 7.5) se atestă o diminuare de 2 ori a ratei de fertilitate de la 4,8 copii/femeie (1950-1955) la 2,5 copii/femeie, în prezent. Ca și în cazul natalității, diferențele cele mai mari se înregistrează între cele 2 grupe mari de state: dezvoltate și în curs de dezvoltare. Majoritatea statelor în curs de dezvoltare prezintă o fertilitate ridicată sau foarte ridicată, nivelul acestuia depășind 5 copii/femeie. Spre exemplu, în statele Yemen, Somalia, Uganda, Angola acest indicator este de respectiv, 7,60; 7,25; 7,20; 7,10 copii/femeie în timp ce în statele Bulgaria, Spania, Cehia, Italia aflate la alt pol al fertilității, ponderile sunt respectiv de 1,10; 1,13; 1,16 și 1, 20 copii/femeie ceea ce este de 6-7 ori mai puțin decât în primul grup vizat de state, distanță foarte mare în

demografie. Nivelul minim al fertilității este înregistrat în Europa – 1,1 copii/femeie, iar maxim în Africa cu o medie de 5,5 copii/femeie. Valorile înregistrate în Europa se situează sub pragul de 2,1 copii/femeie, valoare considerată necesară pentru înlocuirea generațiilor, dacă ignorăm componenta migratorie. Europa, în pofida presiunilor făcute de către societățile acestor state, nu poate ignora componenta migrațională în condițiile actuale de reproducere simplă și îngustă. Contrastele care se înregistrează în prezent în nivelul fertilității, ilustrează de fapt amploarea decalajelor economice care separă diferite părți ale lumii.

Analiza indicatorilor de structură a populației pe grupe de vârstă, în primul rând a celor două contingente esențiale, tinerii (0-14 ani) și vârstnicii (peste 60 ani) au urmat tendințe opuse. Populația tânără (0-14 ani) a fost într-un declin continuu, ca urmare a reducerii ratei natalității și a sporului natural de la 1/3 din totalul populației (1950-1955) la 27,5% în prezent sau cu 6,4 p.p. Populația vârstnică, deopotrivă, în intervalul de timp analizat a înregistrat o creștere, fie și nesemnificativă de la 8,2% (1950-1955) la 10,8% (2005-2008) sau cu 1,6 p.p. Populația Terrei îmbătrânește lent, actualmente 1/10 din totalul populației este de vârstă înaintată. Creșterea ponderii vârstnicilor a cunoscut o creștere spectaculoasă în majoritatea statelor dezvoltate, în special cele vest-europene și Japonia, cu valori care ating sau depășesc 25% (max. înregistrat în Italia 27%, 2008). *Indicele de îmbătrânire* (raportul dintre populația tânără și vârstnică) a crescut foarte rapid în aceste condiții, tot mai multe state depășesc nivelul supraunitar, expresie a unei îmbătrâniri accentuate, una dintre sfidările societății contemporane. Creșterea ponderii populației vârstnice se datorează creșterii longevității vieții ca expresie a creșterii nivelului de trai, a creșterii calității serviciilor medicale, pe fondul unei rate scăzute a sporului natural. Populația statelor post-industriale ale Europei Occidentale, Americii de Nord au cea mai mare longevitate a vieții (75-80 ani), acestea depășind pragul de 40 ani vârsta medie a populației, la polul opus situându-se statele Africii sud-sahariene cu valori sub 50 ani (min Mozambic, Angola - 43 ani), și o vârstă medie a populației în jur de 20 ani.

Cât privește indicatorii mortalității populației, acestea au urmat aceleași tendințe de scădere progresivă. Mortalitatea ca și emigrația conduc la diminuarea efectivului populației. Rata mortalității ca și cea a natalității a avut tendințe de diminuare, acestea datorându-se în primul rând succeselor înregistrate în medicină. Astfel, în a 2-a jumătate a sec. XX-lea începutul sec. al XXI-lea rata mortalității a scăzut de peste 2 ori de la 19,5% (1950-1955) la doar 8,8% (2005-2010). Diminuarea ratei mortalității a avut loc în toate statele lumii, cu excepția unor state saheliene care au grave probleme de asigurare a sănătății.

Rata medie a mortalității pe glob este de 8‰ cu variații foarte mari de la 2,0‰ în Kuwait, EAU, Qatar, la 23‰ – Siera Leone. Spre deosebire de ratele natalității cele ale mortalității nu reflectă întotdeauna decalajele dintre statele dezvoltate și cele în curs de dezvoltare. Statele

occidentale având în structura populației pe vârste o pondere ridicată a populației vârstnice, rata mortalității are tendințe de creștere, pe când în statele în curs de dezvoltare diminuarea ratei mortalității are loc pe fondul succeselor, fie și modeste, în medicină. Cu toate acestea tendințe generale, nivelul mortalității în mai multe state africane și asiatice este mult mai ridicat decât în cele dezvoltate. În linii mari, repartiția spațială a valorilor mortalității generale, oscilează între extreme mult mai apropiate decât în cazul natalității, ceea ce permite să evidențiem 3 grupe de state:

- state cu rate ale mortalității mici, sub 8‰, având o cotă redusă sau moderată a populației vârstnice, iar cea a tinerilor mare sau foarte mare, progresele civilizației contemporane fiind, în acest caz evidente (ex. China, Filipine, Coreea de Sud, Canada, Australia, mai multe state musulmane bogate în petrol etc.);
- state cu rate ale mortalității care variază între 8-13‰, în care se încadrează majoritatea statelor europene și un număr apreciabil de state în curs de dezvoltare, ca rezultat al progresului civilizațional înregistrat aici;
- state cu valori ale mortalității de peste 13‰ sunt statele subdezvoltate sub aspectul civilizațional sau al standardelor de viață. Aici se includ un număr mare de state sudsahariene, dar și un șir de state din Europa de Est și Sud-Est, ajunse la o fază de depopulare și a unei morbidități excesive (ex. Federația Rusă, Belarusi, Bulgaria, Estonia Ungaria etc.).

Indicatorii luați ca reper în aprecierea situației demografice nici pe departe nu reflectă întregul set de indicatori demografici care ar întregi tabloul demografic, dar ne permit să apreciem dimensiunea problemei demografice din perspectiva creșterii foarte rapide, pe de o parte, sau implozia demografică, pe de altă parte, care reprezintă „miezul” problemei demografice globale.

Analiza problemei demografice nu poate fi trecută cu vederea fără a lua în calcul *tranziția demografică*, care nu este altceva decât trecerea de la un bilanț natural la altul. Statele lumii prezintă o dinamică diferențiată a celor 2 componente ale bilanțului natural al populației (natalitatea și mortalitatea). Acest fapt a determinat distingerea a câtorva tipuri de evoluție a bilanțului natural: primitiv, tânăr, matur și senil (modern).

I. *Tipul demografic tradițional* constituie prima fază a tranziției demografice sau începutul tranziției. Acest tip se caracterizează prin rate ridicate ale natalității și mortalității, rata naturală de creștere fiind mică sau chiar sub nivel 0. Acest tip se întâlnește foarte rar în prezent, doar la unele grupuri umane izolate din Africa, Asia de Sud și America Centrală.

- II. *Tipul demografic tânăr* se caracterizează prin diminuarea coeficientului mortalității și al natalității, ratele natalității având o scădere mai moderată, fapt ce determină o creștere naturală, atingând cote maxime în unele state. Această fază a finalizat în țările dezvoltate la mijlocul sec. al XX-lea, iar în cele în curs de dezvoltare abia începe. Tipul demografic tânăr manifestat în statele dezvoltate ale Europei s-a deplasat în a 2-a jumătate a sec. al XX-lea către statele în curs de dezvoltare, în special în cele din Asia, Africa și America Latină, care se fac responsabile de „vârful” exploziei demografice.
- III. *Tipul demografic matur* s-a manifestat prin accentuarea ritmului de scădere a ratei natalității, pe fondul creșterii ratei mortalității, determinat de îmbătrânirea demografică. La sfârșitul acestei perioade bilanțul natural se apropie de reproducerea simplă. Statele dezvoltate au atins această fază a tranziției demografice în anii '90 ai sec. trecut care ulterior s-a răspândit și asupra țărilor în curs de dezvoltare. China, spre exemplu, de la un spor natural de 20,2‰, media anilor '60-'65, a atins cota de 5‰ în 2008.
- IV. *Tipul demografic modern sau postranzacțional* determinat de o nouă apropiere între valorile natalității și mortalității ca și tipul tradițional, numai că la un nivel mult coborât, ajungându-se la un spor natural scăzut sau chiar la un deficit natural al populației ca urmare a îmbătrânirii (tab. 7.6).

Tabelul 7.6

State aflate la diferite nivele de tranziție demografică

State	Rata natalității	Rata mortalității	Bilanțul natural	Tip al tranziției demografice
1. Mali	48	15	23	tradițional
2. Liberia	48	16	22	
1. Egipt	27	6	19	tânăr
2. Mexic	20	5	15	
1. Albania	13	6	7	matur
2. Coreea de Sud	10	5	5	
1. Japonia	9	9	0	modern
2. Germania	8	10	-2	

Sursa: prelucrat după [//http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/xx.html](http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/xx.html)

Dat fiind faptul că statele lumii se confruntă în mod diferit cu problema demografică, unele având creșteri excesive ale efectivului numeric al populației, iar altele deopotrivă au un declin natural, a apărut necesitatea influențării numărului populației într-un sens sau latul prin așa numita *politică demografică*. Mult timp măsurile pe care le adoptau statele în privința căsătoriei, migrației, familiei, cu scopul de a influența numărul populației, erau sporadice fără a fi integrate într-un sistem coerent, de aceea acestea nu puteau fi considerate politici demografice, în sensul actual al cuvântului.

În general, prin *politica demografică*, în sensul cel mai general, se înțelege ansamblul de decizii adoptate de stat cu scopul de a influența evoluția demografică în sensul dorit. Statele cu

creșteri lente ale populației, în special țările dezvoltate, postindustriale, care se află în faza senilă a tranziției demografice (tipul IV) urmează să adopte măsuri în vederea stimulării creșterii populației, iar țările în curs de dezvoltare – măsuri restrictive, denataliste menite să reducă ritmurile înalte de creștere ale populației. Așa dar, o politică demografică poate avea drept obiectiv influențarea numărului populației, a structurii ei, a natalității și mortalității, a distribuției spațiale a populației.

Un moment important în istoria conceptului de politică demografică, a principiilor pe care trebuie să le călăuzească, l-a avut Conferința Mondială a Populației (1974), prin Planul Mondial de acțiune în domeniul Populației, în care se fac un șir de recomandări statelor de a-și formula o politică demografică. Deciziile luate la această Conferință, precum și la cele care au urmat, au avut rol de recomandări, statele fiind cele care trebuie să decidă măsurile, strategiile, programele și mecanismul de implementare a acestora. Experiența statelor în materie de politica demografică este diferită, ca de altfel și deciziile aplicate de către acestea.

În funcție de orientarea lor, politicile demografice se împart în *politici pronataliste* (de încurajare a natalității) și *anti/denataliste* (cu scopul reducerii creșterii naturale a populației). Indiferent de orientare, o politică demografică reclamă mijloace specifice, fonduri financiare și o legislație adecvată. Statele cu politici denataliste aplică programe de planificare familială, în sensul descurajării căsătoriilor timpurii, a nașterilor multiple, promovarea mijloacelor contraceptive moderne, sterilizarea, motivarea familiilor de dimensiuni reduse (China este promotoarea sintagmei „o familie – un copil”), acces la contracepție etc. Statele cu politici pronataliste folosesc mijloace atractive de ordin economic: alocații familiale, autoare și asistență socială pentru familiile numeroase, indemnizații, ajutoare și avantaje economice, educaționale, sanitare, degrevări de impozite etc. Dat fiind faptul că tabloul demografic se caracterizează printr-o mare diversitate, tot așa și politicile demografice cunosc un mare evantai. Acestea vizează nu numai natalitatea, dar și fertilitatea, mortalitatea, morbiditatea și sănătatea, distribuția geografică a populației, migrația internațională etc. Politicile tot mai active aplicate de către statele lumii sunt expresia preocupării constante a comunității internaționale pentru soluționarea uneia dintre principale probleme globale – problema demografică.

Echilibrul ecologic – cerință a dezvoltării economiei mondiale

1. Esența problemei ecologice globale și dimensiunea ei. Ca rezultat al intensificării activităților economice cu impact direct asupra mediului înconjurător, în a 2-a jumătate a secolului XX, pe plan mondial s-a agravat foarte mult starea mediului, aceasta situație conducând la apariția unei *crize ecologice globale*. Criza ecologică actuală prin conținutul și consecințele sale a dobândit un caracter planetar, fiind cea mai cuprinzătoare dintre toate crizele

de orice fel cunoscute în istorie, cea mai profundă prin conținutul său și cea mai gravă prin consecințele sale. Starea critică a mediului ambiant dintr-o regiune, țară, macroregiune sau chiar din întreaga lume a fost generată de utilizarea irațională a resurselor naturale, de poluarea excesivă a aerului, apelor, solurilor, resurselor biologice, de creșterea volumului de deșeuri și reziduuri industriale.

Până la mijlocul secolului XX impactul antropic asupra mediului înconjurător era moderat, iar *crizele ecologice* aveau cu precădere un caracter local. După cel de-al doilea război mondial, odată cu creșterea presiunii demografice și economice, în special cu industrializarea masivă, crizele ecologice au început să se multiplice, să afecteze regiuni întregi, pentru ca la finele secolului XX, începutul secolului XXI să apară simptomele unei crize ecologice globale, manifestată prin expansiunea zonelor deșertice, epuizarea resurselor naturale, reducerea biodiversității, extinderea găurii de ozon, încălzirea atmosferei, creșterea excesivă a poluării apelor și aerului, inclusiv a Oceanului Planetar etc.

Problema ecologică a devenit una globală, dat fiind faptul că aceasta vizează toată populația globului, iar manifestarea critică a componentelor de mediu (apă, aer, sol, lumea vegetală și animală) afectează nu doar statele în care are loc impactul, ci întreaga comunitate internațională. Se cere, prin urmare, un efort comun din partea comunității internaționale pentru a redresa situația ecologică precară manifestată sub diverse forme și cu intensități diferite. *Criza ecologică* a devenit în prezent un *factor tot mai puternic de presiune în politica și economia internațională*. Nici una dintre problemele globale, cu care se confruntă omenirea, nu prezintă un pericol mai mare pentru civilizația actuală decât cea ecologică. Existența acestei probleme la nivel global nu mai este pusă de nimeni la îndoială, la fel cum și lipsa de perspectivă în continuarea căii „tehnocratice” de dezvoltare.

Situația ecologică dintr-o țară, regiune, ecosistem, în funcția de amploarea proceselor districtive, poate fi divizată în 6 tipuri⁴: 1) *satisfăcătoare* – impactul negativ este la un nivel acceptabil și nu depășește limitele de restabilire; 2) *conflictuală* – problemele ecologice au un caracter local și la o intervenție adecvată pot fi soluționate; 3) *tensionată* – se constată atunci când apar semnale ale problemelor ecologice; 4) *critică* – în cazul diminuării considerabile a unor indici cantitativi și calitativi ai resurselor de mediu; 5) *criză ecologică* – care se constată în cazul în care sunt afectate grav mediul natural și social; 6) *catastrofală* – atunci când situația ecologică se manifestă cu mare amploare, cu procese distructive ireversibile ale peisajelor naturale și antropizate.

---

⁴Кочуров В. География экологических систем. – М., 1997.

Deseori sunt confundate sau generalizați termenii *problema ecologică* și *criza ecologică*. Vorbind despre problema ecologică avem în vedere, de regulă, una dintre problemele globale ale omenirii, care derivă din presiunea antropică asupra mediului înconjurător, iar criza ecologică se referă la intensitatea proceselor distructive asupra mediului natural sau uman. Conceptul „criza ecologică” este un diagnostic care atestă că planeta Pământ este într-o stare gravă sau foarte gravă.

2. Formele de manifestare a problemelor ecologice globale și căile de redresare. Problema ecologică este multidimensională. Printre aceste dimensiuni pot fi menționate: schimbarea climei ca urmare a emisiilor de gaze cu efect de seră, insuficiența și poluarea apelor dulci, dispariția pădurilor, deșertificarea, epuizarea resurselor naturale, reducerea biodiversității, evacuarea reziduurilor în cantități uriașe, degradarea solurilor și ecosistemelor, epuizarea stratului de ozon, urbanizarea, răspândirea bolilor etc.

Una dintre cele mai acute probleme ecologice globale cu efecte atât economice, sociale și de altă natură este **problema schimbării climatice**. Poluarea excesivă a atmosferei prin pătrunderea a cantităților crescânde de CO₂ (dioxid de carbon), CH₄ (gaz metan), N₂O (oxid de azot) care provoacă ploile acide etc. a determinat creșterea temperaturii (t°C) medii a atmosferei și, respectiv, la schimbările climatice. Concentrația CO₂ în atmosferă a atins în prezent nivelul cel mai înalt pe parcursul ultimilor 160 000 ani⁵, ritmurile creșterii anuale ale emisiilor de gaze cu efect de seră sunt în ascendență. Dacă până nu demult vinovați de poluarea mediului se făceau, în special, statele dezvoltate, în prezent situația s-a schimbat. Cantitatea totală a emisiilor de gaze din partea țărilor în dezvoltare a început s-o depășească pe cea din partea țărilor dezvoltate în anul 2005, acum lor revenindu-le 54% din total. Motivul principal constă în relocalizarea activităților industriale poluante către statele subdezvoltate.

Din totalul consumului energetic, combustibilii minerali (petrol, gaz natural, cărbune) reprezintă actualmente 80%, ceea ce duce la poluarea continuă a aerului și la intensificarea efectului de seră. Încălzirea globală (cu aproximativ 1°C pe parcursul sec. XX) a determinat modificarea esențială a climei pe glob, cu intensități diferite pe regiuni ale lumii și efecte diferite. Acest fapt a determinat creșterea îngrijorării întregii comunități internaționale⁶. Cert este că toate statele vor avea de suferit de pe urma modificării climei, dar țările sărace vor suferi mai mult, deoarece sunt dependente mai mult de agricultură, nu dispun de sisteme sanitare adecvate, în plus acestea sunt victimele transferurilor activităților poluante din țările bogate și a cantităților uriașe de deșeuri.

---

⁵ International panel on Climate Change. Forth Report vezi:<http://www.ipcc.ch>

⁶ În decembrie 2009 la Copenhaga, liderii din peste 190 state ale lumii s-au întrunit în capitala daneză pentru a negocia un nou acord privind măsurile luate împotriva schimbării climei.

În 2005 a intrat în vigoare Protocolul de la Kyoto, conform căruia majoritatea statelor industriale s-au angajat să reducă treptat emisiile de gaze poluante cu efect de seră cu cel puțin 5% sub nivelul emisiilor din 1990 în perioada 2008-2012. Reducerile se referă la 3 dintre cele mai importante gaze: CO₂ – dioxidul de carbon, CH₄ - metanul, NO₂ – oxizii de azot, care se vor măsura comparativ cu anul de bază 1990. Tratatul a fost semnat de către 141 de state, dintre care 30 puteri industriale, exceptând SUA și Australia, care au apreciat că protocolul le-ar împovăra mult economia.

O problemă ecologică majoră nu mai puțin importantă prin gravitatea consecințelor asupra vieții umane și economice a lumii o reprezintă **epuizarea stratului de ozon**. Recent, Organizația Meteorologica Mondiala (OMM) a prezentat raportul asupra stratului de ozon stratosferic. Măsurătorile au evidențiat că în septembrie 2005 gaura de ozon măsoară 27 milioane km², o suprafață apropiată de cea înregistrată în anul 2003, data când a fost observată cea mai extinsă gaură de ozon de când se fac măsurători meteorologice. Stratul de ozon care înconjoară Terra joacă un rol benefic asupra vieții și activității umane absorbind cea mai mare parte a razelor ultraviolete B (UV - B), biologic nocive, protejând suprafața Pământului de supradozare. Stratul de ozon, de asemenea, influențează distribuția temperaturii în atmosferă, ceea ce joacă un rol important în reglarea climei pe Terra.

Diminuarea găurii de ozon se datorează clorofluorocarbunilor (CCF) utilizate în anumite produse. Studiile au arătat ca produsele chimice fabricate de om, în principal halonii, clorofluorocarbonatii, bromura de metil, sunt responsabile de rarefierea stratului de ozon. Aceste produse mai sunt încă folosite la frigider și instalațiile de climatizare a aerului ca agenți frigorifici, fabricarea produselor cosmetice, aparate pentru producerea spumelor etc. Bromura de metil s-a folosit zeci de ani la dezinfecția materiilor prime destinate exportului, precum și ca pesticid pentru culturile agricole. Țările industrializate s-au angajat ca până în anul 2030 să suprimă folosirea hidroclorofluorocarbonului. Produsele antropogene utilizate la fabricarea cosmeticii, sistemelor de răcire, diluanților etc. nu prezintă pericol pentru straturile inferioare ale atmosferei, dar în stratosferă atomii de clor intră în reacție cu stratul de ozon O₃. Principalul „vinovat” de apariția găurilor de ozon se fac CCF-urile, cea mai mare parte a lor fiind fabricate în emisfera de Nord (31% din freoni se produc în SUA, 30% - UE, 12% - Japonia, 10% - CSI).

Existența găurii de ozon a devenit cunoscută publicului larg în 1985 – eveniment care a jucat un rol important în accelerarea cooperării internaționale în protecția găurii de ozon și care s-a soldat cu apariția Protocolului de la Montreal. În 1987 la Montreal, Canada a avut loc Prima Conferință Internațională cu privire la stratul de ozon, unde a fost primită hotărârea de a reduce cu 50% producerea clorofluorocarbunilor. Dificultatea soluționării problemei constă în faptul că

unele state în curs de dezvoltare importatoare a tehnologiilor „murdare” din occident nu doresc să renunțe la pierderile economice ce ar rezulta din demontarea acestor tehnologii.

O altă problemă cu caracter ecologic o reprezintă **insuficiența și poluarea apelor dulci**. Apa constituie una din condițiile principale ale existenței umane. Supraviețuirea umană se datorează în mare parte apei potabile, cu un conținut al sării sub 1g la 1l de apă. Apele dulci pe suprafața Terrei sunt repartizate foarte neuniform, gradul de asigurare cu această resursă naturală fiind foarte inegală pe state și regiuni ale lumii. Cel mai mare consumator al apei potabile pe Terra o reprezintă agricultura (circa 60% din totalul apelor consumate). Printre alte ramuri și activități economice cu un grad sporit al consumului direct sau indirect al apei îl constituie siderurgia, industria chimică, industria hârtiei și celulozei, industria alimentară termoenergetică etc. Actualmente a crescut mult consumul de apă din partea populației. Un orașean consumă în medie 100-200 l apă, un sătean până la 50 l apă zilnic, în orașele mari consumul întrecând de 5-7 ori valorile medii. Consumul excesiv al apei, precum și deversările necontrolate au determinat poluarea apelor dulci, în unele bazine acvatice poluarea atingând cote alarmante. Un impact agresiv asupra apelor îl au detergenții, metalele grele, elementele radioactive, îngrășămintele minerale etc. Prețul apei, conform estimărilor experților, va fi în creștere continuă pe parcursul secolului al XXI-lea, ajungând să fie la fel de scump ca și combustibilii.

Spre deosebire de apele dulci, adâncurile **Oceanului Planetar** au fost mult timp neutilizate și considerate zone în afara pericolului ecologist. Însă exploatarea științifică și comercială a oceanului a schimbat această situație. Exploatarea excesivă a resurselor piscicole au pus în pericol securitatea resurselor piscicole pe glob. Oceanul Planetar a cunoscut o poluare masivă și în rezultatul transportării combustibililor pe calea apei, naufragiile, accidentelor fiind destul de frecvente. După unele calcule anual în Oceanul Planetar pătrund până la 3,5 mln.t petrol și produse petroliere. Printre alte probleme legate de valorificarea Oceanului Planetar se înscriu: utilizarea resurselor energetice ale oceanului; valorificarea resurselor minerale, atât din apele oceanului, cât și din partea subacvatică; construcția obiectivelor ingineresti (poduri, tunele, oleoducte etc.); valorificarea resurselor biologice oceanice; creșterea presiunii recreaționale la țărmurile mărilor și oceanelor etc.

Printre problemele ecologice care au căpătat o amploare globală sunt și cele legate de **degradarea terenurilor**, fapt ce subminează potențialul de producere a hranei pentru populația crescândă a Terrei. Degradarea terenurilor a căpătat dimensiuni alarmante, manifestate prin scoaterea din circuitul agricol a numeroase suprafețe de teren, prin deteriorarea calității solurilor prin eroziune, prin supraexploatarea resurselor biologice, prin deteriorarea terenurilor cauzate de construcții de infrastructură, construirea barajelor, canalelor, precum și prin poluarea chimică rezultată din utilizarea îngrășămintelor chimice și a pesticidelor sau prin ploile acide.

Degradarea prin eroziune se datorează acțiunii ploilor, vântului și omului care prin lucrările agricole a distrus textura solului. Eroziunea a afectat în ultimul secol pe întreg glob 20 mln.km² de terenuri cultivate, adică 28% din suprafața lor. Anual sunt scoase din circuit circa 7 mln. ha de terenuri arabile, în condițiile în care populația lumii e în creștere⁷. Calculele arată că în condițiile productivității agricole actuale o persoană are nevoie în medie de 0,4-0,5 ha teren pentru a fi asigurat cu produse alimentare și 0,1 ha teritoriu pentru locuință, drumuri și alte necesități. În prezent în lume fiecărei persoane îi revine 0,3 ha teren arabil, ceea ce este sub limita normativă. Degradarea terenurilor are loc și prin supraexploatarea legată de defrișarea pădurilor și de suprapășunat.

Deteriorarea solurilor se realizează și prin chimizarea excesivă și ploile caide. Ploile acide sunt determinate de prezența în atmosferă a oxizilor de sulf SO₂ și azot N₂O care în prezența în atmosferă a vaporilor de apă se transformă în acizi extrem de toxici, ca acidul sulfuric H₂SO₄ și acidul azotic NO₃. Chimizarea în exces contribuie la scăderea potențialului productiv. O alta consecință legată de deteriorarea solurilor și a apelor freatice a unor elemente minerale cum ar fi nitratii în concentrații dăunătoare. Folosite timp îndelungat îngrășămintele chimice pot opri reciclarea substanțelor organice din solurile cultivate, amenințând grav fertilitatea lor. Alte produse care poluează solul sunt: reziduurile solide de la exploatarea miniere, zgurile metalurgice și de la termocentrale, deșeurile rezultate de la crescătoriile de animale, reziduurile provenite din industria alimentară, deșeurile casnice etc.

Degradarea continuă a terenurilor reduce considerabil potențialul de producție alimentară și de resurse biologice, însoțit de intensificarea unor fenomene anormale cum ar fi **reducerea biodiversității și deșertificarea**. Omul atentează în permanență la integritatea biodiversității, nimicind voluntar sau involuntar specii întregi, în contextul exploatarea excesivă a resurselor naturale. În ultimele 2 decenii diversitatea speciilor floristice și faunistice a scăzut cu 20%, o cifră comparabilă cu disparițiile native ale speciilor de-a lungul evoluției lor geologice⁸.

Terenurile agricole și pădurile cultivate au apărut pe locul pădurilor native, productivitatea biologică a lor fiind net inferioară vegetației naturale native. Dacă în cec. XVIII pădurile ocupau circa 50% din suprafața uscatului, la începutul secolului XXI-lea această pondere nu întrecea 25%⁹. Viteza cu care se micșorează suprafețele împădurite ale Terrei, în speciale cele tropicale, sunt îngrijorătoare. Anual sunt defrișate circa 100 mii ha, distrugerea acestor păduri prețioase, numite și „plămâni pământului” ocupă doar 7% din suprafața uscatului, dar găzduiesc 2/3 din întreaga diversitate floristică și faunistică din lume, putând avea consecințe nefaste dacă nu dramatice pentru viitorul omenirii. Pădurile au un rol important în menținerea

⁷ С. Б. Лавров, Ю.Н. Гладкий „Глобальная география”. – М., 1997.

⁸ International panel on Climate Change. Forth Report vezi:<http://www.ipcc.ch>

⁹ A. Ursul ș.a. Dezvoltarea durabilă: abordări metodologice și de operaționalizare. – Chișinău, 2009.

echilibrului ecologic. Actualmente pădurile acoperă circa 1/4 din suprafața Terrei, dar sub presiunea industriei lemnului, activităților de minerit, extinderea orașelor, etc. acestea și-au redus suprafețele cu o viteză foarte mare. Patrimoniul forestier al lumii se află într-un proces rapid de diminuare. Pădurile (în primul rând cele tropicale din America latină, Africa și Asia) dispar într-un ritm anual estimat la 17 mln ha, acestea pierzând aproximativ 1,5-2% din suprafața lor. Aceste distrugerii masive au la origine, în principal, creșterea rapidă a populației care utilizează lemnul pentru pregătirea bucatelor și extinderea terenurilor agricole, dar și exportul masiv de lemn către statele bogate. Distrugerea covorului vegetal apare și ca urmare a pășunatului intensiv, în special, în statele în curs de dezvoltare. Regiuni întregi sau chiar state s-au lipsit de covorul vegetal, prin numărul excesiv al capetelor de animale. Terenurile au fost degradate și de pe urma construcțiilor infrastructurilor de transport, productive, toate aceste intervenții în ecosistemele naturale fiind foarte păguboase pentru mediu.

Creșterea explozivă a numărului populației Terrei, precum și exploatarea nerațională a terenurilor cu destinație agricolă a determinat accentuarea fenomenului de **deșertificare**, un hazard economic de gravitate complexă. Cauzele apariției și extinderii deșerturilor este suprarecoltarea, practicarea nepotrivită a irigației și despăduririle. Aproape 3,6 mlrd ha din cele 5,2 mlrd ha terenuri arabile din lume au suferit de eroziunea și degradarea solurilor. Peste 100 state ale lumii, inclusiv R. Moldova, sunt afectate de deșertificare. Ca rezultat al intensificării agriculturii, dar și a aridizării climei, reducerea biodiversității au condus la distrugerea stratului fertil urmat de pierderea capacității solului de a susține recolte, pășunat sau alte activități umane. Impactul economic este uriaș cu pierderi de 40 mlrd \$ pe an în bunuri agricole și o creștere constantă a prețurilor la produsele agricole. Conform unui studiu ONU, aproximativ 30% din suprafața Terrei este afectată de secetă, iar după World Wide Fund pentru Natură, lumea a pierdut 30% din bogățiile sale naturale între 1970-2000¹⁰. Consecințele deșertificării sunt: diminuarea producției de hrană, reducerea productivității solului scăderea capacității de regenerare a terenului; creșterea inundațiilor în zonele din avalul râurilor, reducerea calității apei, sedimentarea în râuri și lacuri, colmatarea lacurilor de acumulare și a canalelor navigabile; agravarea problemelor de sănătate datorate furtunilor de nisip și praf, în special a infecțiilor oculare, a dificultăților respiratorii, a alergiilor și a stresului; reducerea mijloacelor de trai, această situație forțând populația să migreze.

O problemă deosebită în procesul de poluare o reprezintă problema **deșeurilor**, fie că acestea sunt deversate în atmosferă, pe sol sau în apă, fie că sunt stocate și depozitate. În acest al doilea caz pericolul este potențial și problemele legate de depozitarea unor cantități mari de

---

¹⁰ www.didyouknow.org

reziduuri care se acumulează în cantități enorme sunt greu de rezolvat. În această problemă, ca peste tot în domeniul protejării mediului, intervine noțiunea de rentabilitate, înțeleasă în sens îngust. Eliminarea unei tone de deseuri costă circa 160 de dolari, în timp ce depozitarea costă între 40-60 de dolari. Producătorii, urmărind profitul maxim, nu doresc să recicleze deseurile, ci să le depoziteze (costul fiind de circa 4 ori mai mic). Drept urmare, numeroase țări slab dezvoltate primesc, legal sau ilegal, deșeuri pe teritoriul lor. Guineea Bissau, spre exemplu, a avut un contract în valoare de trei ori mai mare decât venitul național (aproximativ 600 milioane de dolari) pentru depozitarea a 20 de milioane tone de deșeuri pe an. Se apreciază că traficul de deseuri este superior traficului de droguri.

O influență deosebită în acest proces îl au și societățile multinaționale. Se poate observa că aceste firme pătrund într-o regiune, exploatând intensiv și irațional resursele naturale, după care se retrag, lăsându-i pe locuitorii zonei respective să lupte pentru supraviețuire. Consecințele penetrării firmelor multinaționale în aceste țări au un dublu caracter. Pe de o parte, activitatea lor participă la asigurarea mijloacelor tehnice și cadrelor necesare dezvoltării, pe de altă parte, agravează o serie de probleme economice și sociale ale acestor țări. Ele instalează, de regulă, în țările slab dezvoltate, obiective economice care duc la creșterea poluării mediului (în deosebi întreprinderi pentru extracția de materii prime, fabricarea de îngrășăminte chimice etc.). Acționează în cele mai diferite modalități pentru a evita cheltuielile necesare în adoptarea unor măsuri destinate să protejeze natura. În cadrul societăților transnaționale implantate în aceste țări se înregistrează frecvent cazuri de încălcare a tehnologiei de producție, ceea ce în condițiile lipsei de măsuri speciale de tehnică a securității, duc la consecințe dintre cele mai grave asupra mediului.

Un rol deosebit în accentuarea problemei ecologice îl joacă *datoriile externe*. Exploatarea resurselor naturale în scopul achitării dobânzilor la datoriile externe a devenit una din cauzele principale ale distrugerii mediului înconjurător în țările sărace. Problema ocrotirii mediului se pune mai acut în special, în țările care sunt net debitoare: Brazilia, Mexic etc. Pentru multe dintre țările slab dezvoltate sărăcia este principala sursă de degradare a mediului înconjurător și principala frână în calea dezvoltării. Modelul de industrializare practicat de țările dezvoltate continuă să constituie termen de referință pentru dezvoltarea economică a acestor țări, cu toate că în noile condiții devin preponderente inconvenientele lui; creșterea exagerată a consumului energetic și de materii prime face să apară la orizont spectrul epuizării acestora, poluarea atinge niveluri ce amenință să perturbe echilibrele naturale, gigantismul și urbanizarea excesivă, odată cu implicarea unor costuri tot mai greu de suportat, antrenează consumuri mari de resurse, conduc la risipă, schimbând condițiile de viață ale oamenilor care și așa sunt destul de precare etc.

3. Cooperarea internațională în domeniul protecției mediului. Globalizarea problemelor ecologice a determinat guvernele statelor lumii crearea structurilor statale și a infrastructurii necesare asigurării unei securități ecologice. A fost creată baza legislativă care ar implementa legile cu caracter ecologic. În corespundere cu aceste deziderate au intervenit schimbări importante în activitatea industrială, aceasta ramură făcându-se „vinovată” de modificarea componentelor de mediu în cea mai mare parte, fiind cunoscută sub denumirea de „tehnogeneză” (modificarea complexelor naturale sub activitatea activității productive a omului) și/sau antropogeneza. În statele dezvoltate, spre exemplu, s-au redus considerabil activitatea de producere a oțelului, fontei, laminatelor, cimentului, consumul resurselor energetice. Au avut loc de asemenea modificări structurale importante în economie, renunțându-se treptat de la ramurile energofage și materiofage, la micșorarea consumului de energie și materii prime pentru o unitate de produs, la miniaturizarea produselor etc. S-a trecut la utilizarea tehnologiilor fără deșeuri, la prelucrarea deșeurilor și reintroducerea în circuit a acestora. Cu toate aceste problemele ecologice nici pe departe nu pot fi considerate ca soluționate din mai multe considerente. Mai multe activități economice poluante au fost transferate în țările în curs de dezvoltare, care nu au deocamdată politici ecologice dure și, în goana după investiții, au acceptat desfășurarea pe teritoriul lor a activităților cu un grad de poluare sporit. În mai multe state dezvoltate, dar în primul rând SUA, rămâne valabil model economic consumerist, fără a ține cont de impactul asupra sănătății lor și asupra securității ecologice.

Factorul ecologic la etapa contemporană devine unul determinant pentru dezvoltarea durabilă a statelor, dar și a Terrei în ansamblu. Analiza situației create conduce la ideea că în prezent este necesară crearea unui sistem complex de activități de utilizare rațională a resurselor, care ar exclude treptat apariția situațiilor de conflict. Economia trebuie să găsească așa căi de dezvoltare fără a periclita echilibrul sistemelor ecologice. Producția trebuie să se dezvolte în corespundere cu restricțiile ecologice, să fie durabilă, să nu compromită cerințele generațiilor viitoare. Accentul trebuie schimbat de la lichidarea consecințelor poluării mediului la căutarea căilor de preîntâmpinare.

Măsurile de protecție a mediului înconjurător nu pot fi soluționate de state aparte, ci prin conjugarea eforturilor întregii comunități internaționale. Sistemul actual al cooperării ecologice internaționale cuprinde așa aspecte ca: colaborări interparlamentare în vederea elaborării legilor în domeniul protecției mediului, semnarea acordurilor internaționale și a convențiilor pe probleme de mediu, realizarea comună a proiectelor de mediu, efectuarea comună a expertizelor ecologice, realizarea în comun a conferințelor, forumurilor ecologice etc.

4. Dezvoltarea durabilă – o nouă șansă de supraviețuire a civilizației umane: Deteriorarea mediului înconjurător în proporții deosebit de mari, care a pus în pericol

supraviețuirea civilizației umane și care poate declanșa o catastrofă social-ecologică de proporții planetare, a determinat comunitatea mondială să se orienteze către un alt tip de dezvoltare, numită actualmente dezvoltare durabilă (DD). În 1972, la Stockholm are loc Conferința Națiunilor Unite, la care statele prezente și-au manifestat îngrijorarea cu privire la modul în care activitatea umană influențează mediul înconjurător. În 1986 Națiunile Unite înființează Comisia mondială de mediu și dezvoltare, având scop studierea dinamicii deteriorării mediului și oferirea de soluții cu privire la valabilitatea pe termen lung a societății umane. Problema cheie a dezvoltării durabile constă în creșterea nevoilor umane ale populației și limitele impuse de resursele planetare, precum și degradarea continuă a mediului.

La Summitul de la Rio-de-Janeiro în 1992 sunt aduse în centrul atenției problemele privind mediul de dezvoltare. Dezvoltarea durabilă reprezintă „o nouă cale de dezvoltare care să susțină progresul uman pentru întreaga planetă și pentru un viitor mai îndelungat”. Scopul declarat la Conferința secolului a fost stabilirea unei noi strategii de dezvoltare economică și socială în lume, cuprinsă sub numele de dezvoltare durabilă („sustainable development”). Conceptul de dezvoltare durabilă desemnează totalitatea formelor și metodelor de dezvoltare socio-economică al căror fundament reprezintă asigurarea echilibrului între sistemele social-economice și potențialul natural. Cea mai cunoscută definiție a DD este cea dată de Comisia Mondială pentru Mediu și Dezvoltare, cunoscută și sub denumirea de raportul Brundtland: *„Dezvoltarea durabilă este cea care urmărește satisfacerea nevoilor prezentului, fără a compromite posibilitățile generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi”*.

În 2002 are loc Summitul de Johannesburg, Africa de Sud, în care se studiază progresele făcute spre DD și se trasează noi angajamente pentru statele lumii. La nivelul UE, în cadrul Consiliului European de la Göteborg (Suedia) în 2001 a fost adoptată Strategia Europeană de Dezvoltare Durabilă (SDD), fiind propuși un set de indicatori ai DD, precum și mecanismul monitorizării SSD. Republica Moldova este, de asemenea, angajată în implementarea acestui concept, având un șir de documente, care atestă responsabilitățile diverselor structuri pentru implementarea DD.

Problema energetică și perspectivele surselor regenerabile de energie

Printre problemele globale ale contemporaneității se numără și problema energetică. Acest fapt este determinat de natura energiei și locul ei în viața economică și politică a fiecărei țări, în progresul științei și tehnicii, în relațiile economice internaționale. Creșterea intensității energetice a muncii în toate domeniile este o condiție a sporirii productivității și atractivității acestuia. Energetica ca ramură de producție se dezvoltă deosebit de rapid. Odată cu creșterea populației, extinderea cerințelor și producției, sporește consumul global de energie.

În prezent circa 85% din resurse consumate constituie resursele de combustibil neregenerabile (petrol, gaze naturale, cărbune, materiale nucleare), care sînt epuizabile și a căror extracție devine din ce mai dificilă și costisitoare. Descoperirea de noi zăcăminte nu acoperă resursele consumate.

Experții apreciază, că livrările globale pe piața mondială a principalului agent energetic – petrolul – vor atinge nivelul limită în apropiatăii 10 ani. Din aproximativ 100 de state, ce extrag petrol, la limita volumului maxim de producție se află 66, printre care SUA și Rusia, 10 țări de acum au depășit-o (Marea Britanie, Norvegia, Canada), altele se vor apropia de limită în 25 de ani.

La etapa actuală de dezvoltare a progresului tehnic omenirea beneficiază, în fond, de trei categorii de surse de energie, bazate respectiv pe:

- arderea combustibililor fosili (cărbune, țiței, gaze);
- fisiunea nucleară;
- captarea și convertirea energiilor regenerabile (energia vîntului, energia solară, energia potențială a apelor din rîuri, energia termică a apelor subterane, energia valurilor etc).

Aceste trei categorii de resurse se deosebesc considerabil din mai multe puncte de vedere:

- capacitatea de a produce energie în cantități și la perioade de timp solicitate (ziua-noaptea, vara-iarna etc.);
- prețul energiei produse;
- impactul asupra mediului, datorat producerii resurselor energetice primare și a energiei finale.

Surse tradiționale sunt considerate resursele energetice epuizabile: cărbunele, petrolul, gazele naturale, șisturile bituminoase, și minereurile radioactive. Aceste resurse energetice oferite de Terra sunt limitate. Consumul lor reclamă o mai judicioasă folosire a acestora pe plan mondial și național.

Resursele neregenerabile sunt limitate pentru că, o dată ce rezervele disponibile sunt folosite, ele nu pot fi înlocuite. Se prevede că, cu menținerea consumului actual de energie, rezervele disponibile de petrol și gaze naturale vor scădea considerabil în secolul XXI. Cărbunele este mai răspîndit, dar folosirea lui poate crea probleme asupra mediului înconjurător, cum ar fi creșterea temperaturii de-a lungul timpului. Datorită creșterii cererii de energie din partea țărilor dezvoltate, precum și a celor emergente, va fi din ce în ce mai necesară valorificarea surselor de energie alternativă.

Conform analiștilor de la British Petroleum, cererea mondială de energie va spori spre anul 2030 cu circa 39%, adică se va majora anual cu 1,6%. Această creștere va fi specifică, în

fond, țărilor ce nu fac parte din OCDE, pe când majorarea cererii energetice în țările OCDE nu va depăși 4% pe tot parcursul perioadei de referință. Combustibilii fosili vor continua să dețină ponderea dominantă, și, către 2030, vor constitui circa 81% din energia mondială, sau cu 6% mai puțin decât în prezent.

Perspectivile surselor regenerabile de energie

Utilizarea surselor de energie regenerabile (SER) are avantajul perenității lor și a impactului neglijabil asupra mediului ambiant, ele ne emițând gaze cu efect de seră. Chiar dacă prin ardere biomasa elimină o cantitate de CO₂, această cantitate este absorbită pe durata creșterii sale, bilanțul fiind nul. În același timp aceste tehnologii nu produc deșeuri periculoase, iar demontarea lor la sfârșitul vieții, spre deosebire de instalațiile nucleare, este relativ simplă. Ca orice tehnologie energetică și utilizarea SER prezintă unele inconveniente. Impactul instalațiilor eoliene asupra peisajului, riscul de contaminare a solului și al scăpărilor de metan la gazeificare, perturbarea echilibrului ecologic de către micro hidrocentrale sunt câteva dintre acestea. Cele mai discutate inconveniente sunt însă cele legate de suprafața de teren necesară și de intermitența și disponibilitatea lor.

Este cunoscut faptul că pentru producerea unei puteri de 8 MW în instalații eoliene este necesară o suprafață de km², însă din aceasta numai 1% este efectiv ocupată de instalații, restul putând fi utilizată în continuare pentru agricultură. Și pentru producerea de energie fotovoltaică sunt necesare suprafețe importante. Astfel pentru o putere de 1 kw și o energie anuală de 1000 kWh sunt necesari 10 m², dar suprafața acoperișelor locuințelor ar permite instalarea câtorva mii de MW. Intermitența energiei solare și eoliene poate fi compensată prin instalații de acumulare a energiei electrice sau termice sau prin producerea unor vectori energetici intermediari, cum este hidrogenul obținut prin electroliză. Pentru energia hidrolică stocarea este mai facilă prin crearea unor lacuri de acumulare, iar pentru biomasă aceasta poate fi stocată atât înaintea recoltării cât și după aceasta în depozite sau sub formă de biocarburanți.

Utilizarea SER a cunoscut un prim avânt după crizele petroliere din 1973 și 1980, dar a cunoscut o stagnare de circa 12 ani după șocul petrolier din 1986. Abia după încheierea protocolului de la Kyoto din 1998, țările dezvoltate au început să-și propună programe extrem de ambițioase. Astfel la Summitul de la Johannesburg țările Uniunii Europene și-au propus o creștere anuală de 1% pentru ponderea SER în balanța energetică până în anul 2010 și o creștere a ponderii biocarburanților până la 5,75 % în același an. Aceste obiective nu ar fi atinse fără dezvoltarea cercetării și colaborării internaționale în două direcții principale :

- Reducerea costurilor (eolian în largul marilor, fotovoltaic) și a fezabilității industriale (geotermia de mare adâncime, biocarburanți de sinteză);
- Stocajul energiei electrice (centrale de pompare acumulare, producere de hidrogen) și termice (acumulatoare la temperatură înaltă) precum și ameliorarea prognozei pentru aceste energii și multiplicarea numărului de unități distribuite în teritoriu pentru echilibrarea sistemului electroenergetic. În paralel cu acestea sunt posibile sisteme de gestiune a cererii, de exemplu la nivelul „imobilelor inteligente”, care produc, stochează și utilizează energia.

Alternative energetice

Conceptul de dezvoltare durabilă se referă la acel tip de dezvoltare economică ce asigură satisfacerea necesităților generației prezente fără a compromite posibilitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile lor cerințe. Dezvoltarea durabilă pune în prim-plan, în ceea ce privește industria energetică, următoarele obiective: reorientarea tehnologiilor de producere a energiei și punerea sub control a riscurilor acestora; conservarea și sporirea bazei de resurse, reducerea emisiei de CO₂, dezvoltarea resurselor regenerabile, unificarea proceselor de luare a deciziilor privind energia, economia, în general și protecția mediului, în special. Prin „energie regenerabilă” se înțelege energia derivată dintr-un larg spectru de resurse, toate având capacitatea de a se reînnoi, ca de exemplu: energia hidroelectrică, solară, eoliană, geotermală și din biomasă (resturi menajere, industriale, agricole etc).

Aceste resurse de energie pot fi utilizate pentru generarea de energie electrică în toate sectoarele de activitate, pentru generarea de energie termică necesară proceselor industriale și încălzirii locuințelor, pentru producerea de combustibili necesari transporturilor. Tehnologiile de producere a energiei din resurse regenerabile se află pe diferite stadii de dezvoltare și comercializare. Tehnologiile energetice bazate pe resurse regenerabile generează relativ puține deșeurii sau poluanți care contribuie la ploile acide, smoguri urbane, sau care să determine probleme de sănătate și nu impun costuri suplimentare pentru depoluarea mediului sau pentru depozitarea deșeurilor. Posesorii de sisteme energetice bazate pe resurse regenerabile nu trebuie să fie îngrijorați de schimbările potențiale globale ale climatului generate de excesul de CO₂ și alte gaze poluante. Sistemele energetice solare, eoliene și geotermale nu generează CO₂ în atmosferă, dar biomasă absoarbe CO₂ când se regenerează și de aceea întregul proces de generare, utilizare și regenerare a biomasei conduce la emisiuni globale de CO₂ aproape nule.

În prezent există deja mai multe tehnologii energetice regenerative, alternative la arderea combustibililor fosili de producere a energiei, și anume energia hidroelectrică, eoliană, geotermică,

tehnologia de conversie a energiei solare, biomasa, etc. În continuare se prezintă sintetic aceste realizări tehnologice în domeniul sistemelor energetice bazate pe resurse regenerabile de energie.

Energia hidrolică

Conversia energiei hidrolice în energie electrică nu este poluantă, presupune cheltuieli relativ mici de întreținere, nu există probleme legate de combustibil și constituie o soluție de lungă durată, dar creează unele probleme de ordin ecologic (suprafața lacurilor de acumulare). Energia hidrolică este cea care a penetrat cel mai rapid în balanțele energetice. Hidrocentralele asigură producerea a 19% (2650 TWh/an) din energia electrică la nivel mondial. Potențialul tehnic amenajabil este de circa 14400 TWh/an și se consideră că peste 8000 TWh/an pot fi produși în condiții economice. Puterea electrică instalată în hidrocentrale este de circa 692 GW și alți 110 GW sunt în construcție.

Centralele hidroelectrice au cele mai reduse costuri de exploatare și cea mai mare durată de viață în comparație cu alte tipuri de centrale electrice. Există o experiență de peste un secol în realizarea și exploatarea lor, ceea ce face ca ele să atingă niveluri de performanță tehnică și economică foarte ridicate. Energia hidrolică nu mai este de mult o promisiune, ci o certitudine pentru toate țările lumii, dezvoltate sau în curs de dezvoltare.

În literatura de specialitate, „energia hidrolică” este legată doar de potențialul oferit de cursurile de apă (râuri, fluvii, lacuri de acumulare, cascade, pe firul apei) deși în același concept ar putea fi integrată și energia valurilor sau a mareelor. Neglijată multă vreme, energia valurilor a început să intereseze tot mai mult, în special țările cu suprafețe întinse de litoral: Marea Britanie, Franța, SUA etc.

Energia mareelor poate dezvolta curent puteri electrice de ordinul a 80...100 MW, dar partea tehnic amenajabilă este mică și implică investiții foarte mari. În prezent cea mai mare centrală mareo-electrică se găsește în Franța și are 240 MW.

Energia eoliană

Manifestată prin deplasarea unor mari mase de aer (curenți) energia eoliană a fost folosită cu succes în urmă cu secole, extinderea acesteia fiind, totuși, limitată din cauza caracterului intermitent al fluxului și al vitezei variabile a vântului. Potențialul total al energiei cinetice a aerului, la o înălțime de 50-100 m deasupra solului, are o valoare importantă, de același ordin de mărime cu potențialul hidroenergetic.

Dezvoltarea instalațiilor eoliene depinde de maturitatea tehnică atinsă azi în domeniul aerogeneratoarelor. Dacă acestea s-au dezvoltat pe zonele de coastă, în prezent tendința este de a construi unități în interiorul continentelor pentru a furniza energie pentru mii de gospodării, ferme și mici întreprinderi.

Centralele eoliene au puteri standardizate, începând de la 100 kw la 5 MW/unitate. Puterea instalată în aerogeneratoare nu înlocuiește puterea necesară a fi instalată în surse convenționale, inclusiv hidro cu acumulare. Trebuie să existe o rezervă care să acopere nevoile sistemului electroenergetic în caz de acalmie atmosferică. Energia eoliană poate constitui cel mult o sursă auxiliară de energie; ea prezintă perspective pentru soluționarea problemei globale energetice deoarece pe glob, cu tehnologiile actuale, nu există atâtea zone cu vânturi care să acopere întregul necesar energetic pământesc.

Energia solară. Argumente în favoarea utilizării energiei solare

Sursa principală de căldură a Pământului este Soarele, în masa căruia au loc transformări de fisiune și fuziune nucleară producătoare de căldură și alte radiații, pe care le emite permanent în spațiul cosmic sub forma de unde electromagnetice. Modul de manifestare al acestor unde asupra mediului material receptor este diferit numai datorită frecvenței lor diferite. O foarte mică parte (cca 2/109) din căldură radiată de Soare este interceptată de Pământ sub forma de radiații cu lungimea de undă corespunzătoare. Energia solară este transportată spre Pământ în proporție de 50% de radiațiile infraroșii, de 41% de radiațiile luminoase și 9% de radiațiile ultraviolete. În medie numai 46 % din energia radiată de Soare spre planeta noastră atinge de fapt scoarța terestră, deoarece 35% este reflectată de nori înapoi în spațiul intersideral. Iar restul de 19% este absorbită de aer. Dar chiar și în aceste condiții, energia radiantă solară orimită anual de Pământ este de 15.000 ori mai mare decât consumul actual de energie primară al lumii noastre.

Soarele nu încetează nici o clipă să radieze, dar intensitatea radiației solare recepționată într-un loc pe Pământ, variază de la valoarea zero, din momentul crepusculului, până la un maxim care poate fi de 1000 W/m² într-o zi cu cerul senin, în momentul când Soarele este la meridianul locului. Aceste valori prezintă variații zilnice și lunare și depind de latitudine și starea meteorologică. Totuși, pentru Pământ Soarele reprezintă o sursă de energie imensă, pretutindeni gratuită și inepuizabilă, care a dus la concepția și punerea în practică a numeroase instalații energetice de valorificare a ei. Acestea au trebuit să rezolve următoarele probleme de bază: captarea, transportul și stocarea energiei solare.

Captarea se bazează pe două principii din fizică:

- absorbția integrală a radiațiilor de către corpurile negre;
- comportarea selectivă a unor corpuri, cum este sticla față de radiațiile cu o anumită lungime de undă și anume proprietatea de a lăsa să treacă aproape complet (transparența) toate radiațiile luminoase și cele termice cu lungime de undă mică, iar pe cele de lungime de undă mare să le absoarbă sau să le reflecteze.

Din fluxul inepuizabil al energiei solare care depășește 1011 MW, pe sol ajung mai puțin de 20%,. cu lungimea de undă de 0,4...2,5 mm. Din această categorie: 16% sunt folosite de evaporarea apelor; 3% la fotosinteza vegetațiilor terestre, 0,16% de fotosinteza vegetațiilor subacvatice; 0,02% pentru formarea de combustibili fosili. Energia solară ajunsă pe Pământ într-o zi este de 30.000 de ori mai mare decât energia produsă de omenire într-un an întreg sau de 25 de ori mai mare decât cea care ar fi produsă de volumul total al rezervelor de cărbune. Energia solară prezintă și dezavantajul că este difuză și nepermanentă (ciclu noapte/zi, timp înnorat etc.) și că nu poate fi colectată decât în regiuni însorite.

Energia solară poate fi exploatată prin:

- *conversie directă* în electricitate prin intermediul dispozitivelor statice pentru transformarea radiației solare în energie electrică, ca de exemplu: cupluri termoelectrice cu semiconductori (germaniu sau siliciu), dezvoltând randamente de 5...8%, diode termoionice (cu vapori de cesiu), cu randamente de 15...18%; celule solare sau pile fotovoltaice cu semiconductori (seleniură sau sulfura de cadmiu), cu randamente de 12...15%;
- *conversie indirectă* în electricitate, problemă mult mai dificilă, care ar putea fi soluționată pe două căi: fie prin conversia în energie termică a undelor solare prin care se constituie sursa caldă a unei centrale termice clasice, iar temperaturile obținute asigură fierberea apei, fie prin reflectarea și focalizarea căldurii cu ajutorul colectoarelor solare care ar capta și concentra energia solară într-un fluid ce ar putea fi folosit apoi ca generator de abur cu temperaturi înalte, a căror funcție ar fi de a acționa turbogeneratoare convenționale sau de construcție specială.

Energia solară utilizată pentru încălzirea locuințelor a devenit deja o industrie unde există zeci de companii.

Energia geotermală

Energia geotermală este rezultatul a două fenomene diferite: radioactivitatea naturală a solului sau prezența unor roci fierbinți în apropierea unor pungi de lavă. Resursele energetice

geotermale includ vapori supraîncălziți, apa fierbinte, pietre uscate fierbinți, magma fierbinte și zone încălzite ale suprafeței Pământului. Emisiile de dioxid de carbon sunt reduse considerabil (cu 25% față de cele mai bune centrale pe gaz și cu 50% față de cele mai bune centrale pe păcură).

Energia termofotovoltaică

O metodă relativ nouă de producere a energiei electrice ce se bazează pe celule de combustie care convertesc energia termică sau radiațiile infraroșii, produse prin arderea gazelor naturale sau prin concentrarea energiei solare, în energie electrică. Elementul de bază al noii metode este o celulă solidă de combustie cu oxizi (Solid Oxides Fuel Cell SOFC), iar producția de energie se realizează prin conversia chimică a substanțelor, și nu prin ardere. Gazul natural desulfurizat, la o temperatură de 1000°C, este adus în proximitatea unor celule termofotovoltaice formând astfel pile de combustie, în care moleculele se „rup” și se separă în hidrogen și oxid de carbon. Hidrogenul se unește cu oxigenul din aer pentru a forma apa și electroni ce generează curentul electric.

Procesul de producere a energiei electrice este similar cu inversul procesului de electroliză. Întrucât celulele termofotovoltaice convertesc combustibilul direct în energie electrică de două, trei ori mai eficient decât o poate face conversia termodinamică, pilele de combustie constituie, prin definiție, o tehnologie specifică nepoluantă și sunt o sursă potențială energetică de mare perspectivă care este foarte eficientă, nezmotoasă și nepoluantă, compatibilă cu politica de resurse energetice regenerabile, fiabilă și durabilă (nu au piese în mișcare).

O pilă de combustie convertește aproximativ 50...60% din energia hidrogenului în energie electrică și produce apă la circa 300°C, temperatura ideală pentru încălzirea mediului din clădiri. Producerea energiei electrice prin celule de combustie și folosirea apei pentru încălzirea clădirilor ar putea deveni atât de ieftine încât să devină competitive față de energia produsă în termocentrale sau în centrale nucleare. Unele firme din Europa și din SUA au obținut certificarea CE pentru centrale de încălzire cu pile de combustie. Tehnologia hidrogenului a ajuns aproape de faza de comercializare și în aplicațiile mobile (transport auto). Tendința este clară deoarece pilele de combustie au randament dublu față de motoarele actuale, iar emisiile sunt practic vapori de apă.

Energia pe bază de biomasă

Centralele energetice bazate pe biomasă produc prin valorificarea (coarderea) reziduurilor agricole, industriale sau menajere, în arzătoare, alături de cărbune, țiței sau gaze, sau prin convertirea biomasei în gaze combustibile care pot substitui arderea gazelor naturale. Puterea instalată în asemenea centrale este de circa 20 MW, randamentul global al procesului de convertire în energie este de circa 20%. Cercetările în domeniu se concentrează pe dublarea sau chiar triplarea randamentului de conversie, pe reducerea prețului de cost și pe soluționarea depozitării cenușilor rezultate.

De exemplu, o fermă de 900 porci furnizează deșeurile organice și resturile de hrană pentru o centrală furnizoare de electricitate și căldură.

Resturile fermentează și se produce gaz de bună calitate, care este folosit drept combustibil.

În prezent, problemele globale de dezvoltare a energiei, precum și a securității energetice, a optimizării comerțului cu resurse energetice, a elaborării deciziilor colective se află în centrul atenției participanților pieței energetice mondiale. Mai multe țări ale lumii, de rînd cu tendința de a reduce consumul de energie (și hidrocarburilor), dezvoltă activ domeniul SER și perfecționează producerea energiei cu utilizarea unor tipuri netradiționale de combustibil (șisturi, hidrați gazoși, carburanți hidrogenici etc).

Concluzii

Istoria secolelor XX-XXI este una marcată de multe crize economice care devin din ce în ce mai costisitoare și mai periculoase. După criza din 2008, economia mondială a reușit să se redreseze într-o anumită măsură. Însă dificultățile și riscurile nu au dispărut, iar pericolul unei nou colaps al economiei mondiale persistă în cazul unui șoc puternic. Oricum, va dura o perioadă destul de lungă de timp până când economiile naționale își vor reveni complet după criza ce a perturbat întreg sistemul financiar și economic mondial.

Concluzia ce se poate desprinde este că problematica asistenței financiare pentru dezvoltare este extrem de actuală și de complexă. Noua orientare a procesului dezvoltării, către aspectele sociale, de calitate a vieții, pun politica ajutorului extern într-o nouă lumină, dat fiind faptul că pe parcursul a jumătate de secol, scopul primar al asistenței oficiale pentru dezvoltare, de eliminare a sărăciei, nu numai că nu a fost atins, dar a devenit tot mai îndepărtat.

Economia mondială este un sistem care nu se poate dezvolta decât într-o stare de echilibru. Creșterea oricăreia dintre părțile sale componente depinde de celelalte. Prin aceasta, o stagnare economică afectează nu numai partea respectivă, ci și economia mondială în ansamblul său.

1. Printre multiplele probleme globale existente în prezent, problema demografică are un rol aparte datorită impactului direct sau indirect asupra altor probleme. Importanța problemei demografice este recunoscută de către toate statele lumii, iar stabilizarea creșterii numerice a populației reprezintă o condiție esențială a dezvoltării ecologo-economice durabile.
2. Statele cu cel mai mare potențial demografic se regăsesc pe continentul asiatic (6 din 10), la care se adaugă și F. Rusă - stat euroasiatic. Asia, pe bună dreptate, reprezintă „rezervorul demografic” mondial;
3. Rritmurile cele mai înalte ale creșterii demografice le au statele în curs de dezvoltare, deși unele dintre ele prin politicile active denataliste au reușit să tempereze creșterile foarte mari de populație, pe care le-au avut pe parcursul ultimului secol (Japonia, China).
4. În rezultatul intensificării activității economice cu impact direct asupra mediului înconjurător situația ecologică la etapa contemporană s-a agravat considerabil, devenind o preocupare a întregii comunități internaționale.
5. Criza ecologică globală a devenit un factor tot mai puternic de presiune asupra economiei și politicii internaționale. Problema ecologică se manifestă sub mai multe forme, numărul și intensitatea cărora a fost în creștere permanentă.
6. Impactul deosebit de grav asupra vieții, sănătății și activității umane a determinat comunitatea internațională să coopereze în vederea soluționării în comun a problemei ecologice.
7. Factorul ecologic devine unul determinant pentru dezvoltarea durabilă a statelor și a economiei mondiale în ansamblu. Dezvoltarea durabilă oferă o nouă șansă de supraviețuire pentru civilizația umană.
8. În deceniile ce vor urma consumul global de energie va crește și în 2030 se va majora de 1,5 ori comparativ cu anul 2007. În viitorul apropiat nevoile crescînde în resurse energetice a economiei mondiale vor fi satisfăcute, în mare, pe seama surselor neregenerabile de energie, dar perioada hidrocarburilor ieftine este pe sfîrșite.
9. În acest context mai multe țări ale lumii, de rînd cu tendința de a reduce consumul de energie și hidrocarburi, contribuie la dezvoltarea surselor alternative de energie. Instabilitatea prețurilor la agenții energetici tradiționali și necesitatea protecției mediului au condus la creșterea atenției din partea reprezentanților puterii de stat, cercurilor de afaceri societății civile pentru domeniul surselor alternative de energie. Într-un șir de țări se introduc măsuri legislative eficiente vizînd stimularea cercetărilor științifice și utilizarea practică a surselor energetice alternative.

10. Crește competitivitatea surselor alternative de energie, dar în pofida succeselor obținute în dezvoltarea tehnologiei de producere a energiei din surse energetice regenerabile, costul energiei electrice obținute din aceste resurse este încă mai mare decât costul energiei electrice generate prin arderea combustibililor fosili.

Întrebări de recapitulare:

1. Menționați principalele crize economice din sec.XX-XXI în economia mondială.
2. Care au fost premisele apariției crizei financiare mondiale din anul 2008-2009?
3. Care sunt indicatorii subdezvoltării ?
4. Care sunt cauzele subdezvoltării economice ?
5. Enumerați formele asistenței financiare externe și determinați care dintre acestea contribuie la formarea datoriei externe?
6. Cum explicați interesul comunității internaționale pentru problema demografică și care pot fi consecințele îmbâtrânirii demografice pentru dezvoltarea economică?
7. Care sunt formele de manifestare ale problemei ecologice globale?
8. Care pot fi consecințele impactului ecologic negativ pentru dezvoltarea economică?
9. Ce măsuri, programe, instrumente folosesc statele în scopul atenuării crizei ecologice?
10. Care sunt tendințele pe piața energetică globală?
11. Ce tendințe se remarcă în utilizarea surselor energetice alternative?

Teste:

1. Criza economică mondială este:

- a) *Un ansamblu de disfuncții și dezechilibre economice,*
- b) *Instabilitatea fluxurilor internaționale,*
- c) *Recesiune mondială a producției,*
- d) *Dezorganizarea pieței financiare,*
- e) *Criza sectorială.*

3. Factorii ce cauzează apariția crizelor economice sunt:

- a) *Politici monetare eronate,*
- b) *Epuizarea unor resurse,*
- c) *Efectul de supraproducție,*
- d) *Diviziunea internațională a muncii,*
- e) *Politici protectioniste exagerate.*

4. Trăsăturile crizei economice mondiale sunt:

- a) *Are un caracter mondial,*

- b) *Are un caracter structural,*
- c) *Este conditionata de tarile subdezvoltate,*
- d) *Este conditionata de relatiile politice si strategico-militare,*
- e) *Are un caracter complex.*

9. Efectele crizei economie asupra pietelor emergente:

- a) *Reducerea substantiala a exporturilor,*
- b) *Reducerea investitiilor pe aceste piete,*
- c) *Reducerea remitentelor,*
- d) *Modernizarea tehnicii de productie,*
- e) *Înrautatare deficitului balantei de plati.*

Teste:

2. Cauze interne a subdezvoltării pot fi:

- a) *Orientarea economiei către exterior;*
- b) *Dezvoltarea industrială;*
- c) *Strategia de dezvoltare bazată pe substituirea importurilor;*
- d) *Suprapopularea țărilor în dezvoltare ;*
- e) *Lipsa resurselor naturale.*

3. Cauzele externe ale subdezvoltării nu includ:

- a) *Sistemul colonial;*
- b) *Deposedarea/știrbirea bogățiilor naturale;*
- c) *Discriminarea în relațiile cu alte țări;*
- d) *Calamități naturale.*

4. Țările subdezvoltate se confruntă cu:

- a) *Mare discrepanță în distribuirea veniturilor;*
- b) *Lipsa de capital necesară dezvoltării;*
- c) *Lipsa de tehnologii avansate în vederea dezvoltării economice;*
- d) *structură de ramură ineficientă:*
- e) *a+b+c+d.*

6. Strategile de eradicare a subdezvoltării vizează în principal :

- a) *Creșterea rolului factorului intern;*
- b) *Creșterea rolului factorului extern;*
- c) *Aplicarea strategiilor țărilor în curs de dezvoltare și în țările dezvoltate;*
- d) *Extinderea instituțiilor țărilor în curs de dezvoltare și în țările dezvoltate;*
- e) *Reducerea natalității.*

Teste:

1. Esența problemei demografice constă în:

- a) creșterea numărului populației unui teritoriu;
- b) diminuarea numărului populației;
- c) reproducerea simplă a populației;
- d) creșterea explozivă a populației;

3. Printre particularitățile problemei demografice la etapa contemporană poate fi nominalizată

- a) Reducerea disparităților indicatorilor demografici la nivel global
- b) Creșterea rapidă a populației
- c) Implozia demografică în țările în curs de dezvoltare

3. Țările în dezvoltare cuprind, actualmente, din totalul populației

- a) Peste 20%
- b) Peste 50%
- c) Peste 80%

4. Procesele de îmbătrânire demografică se caracterizează prin următoarele tendințe

- a) Tendințele de îmbătrânire sunt mai accentuate în țările în dezvoltare
- b) Îmbătrânirea în rândul femeilor este mai accentuată în rândul femeilor decât a bărbaților
- c) Diferențele regionale în ceea ce privește îmbătrânirea sunt mici

9. Resurse energetice tradiționale nu includ

- a) Cărbunele
- b) Energia eoliană
- c) Petrolul
- d) Gazele naturale

10. Conceptul de dezvoltare durabilă se referă la acel tip de dezvoltare economică care

- a) Asigură o creștere demografică înaltă
- b) Asigură satisfacerea necesităților generațiilor prezente fără a compromite posibilitățile generațiilor viitoare de a-și satisface cerințele
- c) Asigură capacitatea de a produce energie în cantități nelimitate

Teste:

1. Printre dimensiunile problemei ecologice nu se regăsește:

- a) Problema desalinizării apei potabile;
- b) Problema degradării solurilor;
- c) Problema deșertificării

2. Acordul internațional cu privire la reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră poartă denumirea de:

- a) Protocolul Montreal;
- b) Protocolul Kyoto;
- c) Protocolul Mumbai

3. **Ploile acide se datorează prezenței în atmosferă a combinațiilor de gaze:**

- a) SO₂ + N₂O;
- b) SO₃ + N₂O;
- c) SO₂ + NO₃

4. **Conceptul dezvoltare durabilă a fost aprobat la Summitul de la:**

- a) Moscova;
- b) Johannesburg;
- c) Rio-de-Janeiro

Capitolul 8. Cooperarea și integrarea economică internațională

Obiective:

- *A cunoaște conceptul, esența, premisele și factorii determinanți ai cooperării economice internaționale;*
- *A însuși formele actuale ale cooperării economice internaționale;*
- *A interpreta conceptul, premisele și factorii determinanți ai integrării economice;*
- *A identifica formele și avantajele integrării economice;*
- *A identifica principalele grupări integraționiste din economia mondială.*

Cuvinte-cheie: *Cooperare economică internațională, integrare economică, zonă de liber schimb, uniune vamală, piață comună, uniune economică și monetară, uniune politică, politici comunitare.*

8.1. Cooperarea economică internațională: conținut, trăsături, forme.

Ritmurile înalte de dezvoltare ale economiei mondiale și diversitatea mare a producției în statele lumii au cauzat necesitatea lărgirii cooperării economice, ca o condiție indispensabilă a evoluției economiei mondiale la început de nou secol. Odată cu formarea lumii multipolare, cooperarea economică generează creșterea eficacității dezvoltării și repartizării raționale a elementelor comparative ale economiei mondiale.

Dinamismul pronunțat care caracterizează expansiunea fenomenului de cooperare economică internațională în ultimele decenii a determinat interesul manifestat de firme și asociații, de organizațiile internaționale oficiale sau de cele cu caracter regional, subregional, de

cercurile guvernamentale etc. și determină dezbateri în rândul specialiștilor în ceea ce privește definirea domeniului, eficiența perspectivele acestui proces.

Abordarea acestui fenomen de largă percepție face încă obiectul unor profunde analize și dezbateri. Mult timp, în literatura de specialitate nu s-a ajuns la un consens în ceea ce privește determinarea conținutului, domeniilor, eficienței și perspectivele acestui proces. Controversele care au loc referitor la definirea acestui concept au la bază o serie de factori obiectivi, care derivă din: apariția relativ recentă a diverselor forme de cooperare internațională ca fenomen economic de sine stătător; dificultățile de exprimare a cooperării internaționale în limbaj statistic; deosebirile, uneori, greu perceptibile dintre cooperare internațională ca fenomen de sine stătător.

Primul document internațional, care a înscris cooperarea printre principiile fundamentale ale dreptului internațional contemporan a fost "Carta Națiunilor Unite" din anul 1945, prin care se consacră obligația juridică a statelor de a coopera între ele, fapt ce-i conferă acestui principiu un caracter normativ, de aplicare universală.

După anii '70, noțiunea de cooperare și-a extins mult conținutul. Ea se regăsește în numeroase documente internaționale, elaborate de organizații internaționale, firme și instituții. În practica organizațiilor internaționale s-a conturat progresiv o definiție, formulată, de către experții ONU, pentru cooperarea industrială internațională ca forma cea mai complexă și mai răspândită în acea perioadă. La nivel European, se răspândește definiția formulată de Comisia Economică a ONU, conform căreia cooperarea industrială presupune relații și activități economice ce decurg din contracte eşalonate pe mai mulți ani, încheiate între parteneri aparținând unor sisteme economice diferite care merg dincolo de simpla vânzare-cumpărare de bunuri sau servicii, sau se întrepătrund (la nivelul producției, transferului de tehnologie, al comercializării) și contracte de cooperare industrială în cadrul acordurilor bi- și multilaterale".

Eforturile realizate de specialiști, pentru conturarea cât mai exactă și implicată a conceptului de cooperare economică s-au materializat într-o divizare în două a definițiilor cooperării internaționale, unele referindu-se la sensul ei larg, altele descriind numai unele aspecte sectoriale, în sens restrâns.

În sens larg, *cooperarea economică internațională este schimbul de activitate din diverse domenii și dintre diverse țări*. Privită sub acest aspect, cooperarea economică internațională înglobează comerțul internațional, cooperarea în producție, cooperarea științifică și tehnologică, transporturile internaționale, turismul, relațiile financiare și creditele externe etc.

În sens restrâns, *cooperarea economică internațională reprezintă conlucrarea sub cele mai diverse forme dintre două sau mai multe țări sau entități din diverse țări cu scopul de a realiza anumite obiective industriale, agricole, comerciale, tehnico-științifice, turistice sau de*

alta natură. In acest sens, cooperarea nu este un schimb comercial, nu este un simplu transfer de mărfuri, servicii sau capital de la o țară la alta. Ea este utilizarea în comun a mijloacelor de care dispun diverse țări sau entități din aceste țări".

Una din cele mai complete definiții ale cooperării economice internaționale aparține profesorului Alex D. Albu, potrivit căruia "*cooperarea economica internațională reprezintă relațiile bi- și multilaterale dintre state sau agenți economici din țări diferite, vizând realizarea prin eforturi conjugate și pe baze contractuale a unor activități conexe (de producție, de cercetare și transfer tehnologic, comercializare și servicii) eșalonate în timp în scopul obținerii unor rezultate comune, superioare sumei celor singulare*".

Din această definiție se pot delimita următoarele trăsături:

- în activitatea de cooperare, bilateralismul și multilateralismul nu se exclud, partenerii fiind autonomi în dimensionarea și organizarea relațiilor lor;
- partenerii își unesc eforturile (umane, financiare, tehnice) sub forma unei strânse coordonări;
- cooperarea poate fi atât un proces macroeconomic, cât și microeconomic, acestea doua fiind legate între ele, armonizate și complementare;
- relațiile din cadrul cooperării sunt strict reglementate juridic prin contract cu titlu oneros;
- operațiile realizate în cooperare sunt conexe, înrudite, având un caracter multidimensional și multiform;
- cooperarea se caracterizează printr-o mare continuitate și perioadă de timp îndelungată, fiind esalonată pe ani și faze, ceea ce îi conferă un caracter de stabilitate;
- condiția necesară și justificativă, rațiunea de realizare a oricărei acțiuni de cooperare se exprimă prin funcția - scop a acesteia: obținerea unor rezultate economice superioare celor pe care le-ar fi obținut partenerii dacă ar fi acționat în particular.

Funcțiile cooperării economice internaționale:

- **la nivel mondoeconomic**, cooperarea economică internațională contribuie la: stimularea investițiilor internaționale, adâncirea interdependențelor economice și tehnico-științifice dintre state, accelerarea ritmului și sporirea volumului comerțului internațional, modificarea structurii comerțului internațional, facilitarea schimburilor între țări și adâncirea interacțiunii dintre diferite fluxuri economice internaționale etc.;
- **la nivel macroeconomic**, cooperarea economică internațională contribuie la: realizarea politicilor de dezvoltare; valorificarea factorilor de producție interni; creșterea venitului național prin modernizarea și optimizarea producției; dezvoltarea sistemului pentru cercetare științifico-tehnică; intensifică și îmbunătățește structura schimburilor externe

și reprezintă un factor de echilibrare a balanței de plăți prin mărirea volumului de încasări valutare etc.;

- **la nivel microeconomic**, cooperarea economică internațională contribuie la: modernizarea tehnologiilor și a echipamentelor de fabricație, tehnicilor de gestiune, organizare și conducere; specializarea forței de muncă și creșterea productivității muncii; raționalizarea utilizării resurselor materiale, financiare și umane; folosirea pe scară largă a diferitor procedee și metode înaintate de producere, îmbunătățirea imaginii de marcă pe plan intern și extern etc.

Prin prisma definiției avansate conceptului de cooperare, se poate identifica o tipologie largă a acordurilor de cooperare. În vederea identificării principalelor **forme de cooperare economică internațională** se folosesc mai multe criterii.

A. În funcție de **aspectul juridic** pe care o îmbracă relația de cooperare, se pot identifica următoarele forme:

1. **Cooperarea pe bază contractuală**. Părțile încheie contracte prin care se specifică natura aporturilor individuale precum și modalitatea de împărțire a câștigurilor, dacă acestea pot fi cuantificate. Este vorba de o producție în comun (co-producție), iar părțile pun în comun bunuri (inputs) prezente în speranța obținerii unor bunuri viitoare (outputs). Cel mai elocvent exemplu, în acest caz, sunt consorțiile în diverse domenii de activitate.

2. **Cooperarea instituționalizată**. În acest caz, relația de cooperare ia forma unei noi entități juridice (societăți-mixte), în care ambele firme partenere sunt acționare;

3. **Cooperarea informală** (alianțele strategice sau înțelegeri de cartel) - cooperarea la nivel de formulare de strategie de afaceri care poate rămâne și la un nivel pur informal. Acest tip de cooperare nu este ca regulă generală „enforceable” în măsura în care partenerii nu își asumă obligații contractuale reciproce explicite ci doar se angajează la un anumit tip de comportament;

4. **Cooperare cu participații încrucișate** (engl. „**cross equity**”) - situația în care fiecare dintre parteneri devine acționar la celălalt partener (ca regulă, acționar minoritar). Trebuie făcută observația că aceste participații încrucișate vizează anumite obiective care țin de cooperarea de natură strategică a celor două firme. O astfel de situație nu are o semnificație economică ci doar una strategică, fiind semnul unei determinări manifeste (adresată terți) a partenerilor de a acționa pe termen lung.

B. După **aria funcțională a firmei**, se poate distinge:

- a) cooperare în sfera cercetării & dezvoltării;
- b) cooperare în sfera producției;
- c) cooperare în sfera marketingului;

- d) cooperare în sfera financiară;
- e) cooperare „transfuncțională”, care vizează mai multe funcții ale organizației etc;

C. După *dimensiunea geo-economică*, se poate identifica:

- a) cooperare între firme din țări dezvoltate (Nord- Nord);
- b) cooperare între firme din țări dezvoltate și firme din țări în curs de dezvoltare (Nord-Sud);
- c) cooperare între firme din țări cu economie de piață și țări cu economii centralizate (Est - Vest).

D. În funcție de *poziționarea firmelor care cooperează*, se poate identifica:

a) cooperarea între firme „rivale”, respectiv *cooperarea pe orizontală*. Cele mai cunoscute relații de cooperare în acest sens sunt cele pentru stabilirea de standarde, de prețuri și cote de piață (carteluri), cele în domeniul cercetării & dezvoltării sau a dezvoltării în comun de noi competențe.

- b) cooperarea între firme din același lanț de valoare (*cooperarea pe verticală*)
- c) *cooperarea între firme din sectoare înrudite* (sectoare care folosesc în comun anumite tipuri de *input-uri*)
- d) *cooperarea între firme din sectoare neînrudite*

Una din principalele și cele mai utilizate forme ale cooperării economice internaționale este **cooperarea în producție**, care apare sub diverse forme:

1. cooperarea economică prin societăți mixte (joint venture), al căror capital este alcătuit din aportul a două sau mai multe societăți ale partenerilor din diferite țări;
2. livrarea de echipamente complexe de către partenerul străin și asigurarea asistenței tehnice pentru punerea lor în funcțiune;
3. asistență tehnică la construirea obiectivelor economice cu sau fără livrare de echipament de către partenerul străin;
4. coproducția bazată pe specializare ce se realizează prin producția de bunuri și servicii în comun a partenerilor din diferite țări. Coproducția se întemeiază pe complementaritatea partenerilor cu privire la specializarea lor în producția anumitor bunuri economice;
5. Subproducția, în care subproducătorul dintr-o țară produce pentru ordonatorul din altă țară un produs finit pe care ultimul îl comercializează sub propria marcă;

6. Leasingul este o formă de cooperare în care partenerul, de obicei dintr-o țară dezvoltată acordă în chirie echipamente, mașini unui alt partener cel mai adesea dintr-o țară în curs de dezvoltare etc.

8.2. Integrarea economică internațională: esență, factori determinanți, implicații

Un alt fenomen nou, definitoriu al economiei mondiale postbelice este integrarea internațională. Acest fenomen a cuprins atât lumea dezvoltată cât și pe cea în curs de dezvoltare.

Noțiunea de "integrare" provine din latinescul "integro, integration", care înseamnă a pune la un loc, a reuni mai multe părți într-un tot unitar sau în vederea constituirii unui întreg. Preluat inițial din matematică, termenul de "integrare" a căpătat o largă utilizare în diferite domenii ale științelor socio-umane, inclusiv științele economice.

Conceptul de integrare economică de dată recentă în teoria și practica economică nu are o abordare unitară, definițiile pun accentul fie pe motivațiile procesului, fie pe una din laturile lui. Totodată, lucrările având ca și concept integrarea economică au devenit tot mai numeroase.

Termenul de integrare economică a fost preluat din lucrările de specialitate ale economiștilor de cancelariile occidentale și transformat în limbaj oficial. Termenul are o mulțime de definiții, unele contradictorii, dar unanim acceptat este faptul că, integrarea poate fi înțeleasă atât ca un proces cât și ca o stare de fapt la care se ajunge printr-o mulțime de transformări.

Conceptul de integrare beneficiază de cea mai cuprinzătoare sinteză la Balassa. Respingând definițiile prea generale, el consideră integrarea economică redusă la o stare de fapt sau ansamblu de procese prin care diferite state constituie un grup sau bloc comercial regional. Balassa propune să se distingă între integrare comercială, integrarea factorilor de producție și integrare politică.

Conceptul de integrare a piețelor a fost lansat de Vajda I. , care l-a folosit în paralel cu cel de integrare a producției și dezvoltării. Problema care i-a preocupat pe artizanii integrării a fost până la ce nivel sunt dispuse țările să ridice gradul de integrare; dacă merge secvențial sau cu obiective multiple, dacă drumul poate fi parcurs cu viteză uniformă sau se aplică geometria variabilă.

Aceste definiții relatate mai sus, dar și nu numai, nu pun accentul pe legăturile de dependență și de interdependență care caracterizează integrarea economică, ceea ce ne-a determinat să formulăm o definiție mai cuprinzătoare ce va sta la baza manualului respectiv.

Astfel, **integrarea economică** reprezintă *un proces benevol de interacțiune economică a mai multor țări, care fiind generat de interdependențele între ele și revoluția tehnico-științifică contemporană, conduce treptat spre apropierea mecanismelor economice și crearea unui organism economic unic.*

Concluzionând, putem spune, că "mecanismul" integrării economice cuprinde următoarele principii de bază: crearea unui spațiu economic comun; circulația liberă a factorilor de producție atunci, când există o "piață comună"; realizarea unei uniuni vamale; realizarea unor politici comune în domeniile economice, monetar, financiar și social etc.

Pornind de la faptul, că integrarea economică internațională se concretizează în formarea și funcționarea unor organizații regionale, subregionale, zonale etc. cu caracter economic al statelor interesate, acest proces presupune existența unor **premise pentru țările ce tind să se integreze**. Dintre aceste premise am putea numi:

✓ *Proximitatea geografică a țărilor ce tind să se integreze (existența granițelor comune) și a relațiilor economice din punct de vedere istoric.* Analiza istorică scoate în evidență faptul că crearea grupărilor integraționiste pe plan mondial a început cu câteva țări vecine, situate pe același continent, în apropiere una de alta. Mai apoi la acest nucleu integraționist aderau și alte state vecine;

✓ *Similaritatea nivelurilor de dezvoltare economică și a gradului maturității economiei de piață a țărilor.* De regulă, grupările integraționiste se formează între țări ce au, aproximativ, același nivel de dezvoltare economică, pentru că scopurile și interesele lor derivă din stadiul de dezvoltare în care se află. Același lucru este valabil și pentru gradul maturității economiei de piață. Țările a căror problemă de bază este crearea economiei de piață, nu pot să se integreze cu țările cu economie deja dezvoltată. Deși există tentative de integrare a țărilor dezvoltate cu cele în curs de dezvoltare, aceasta nu permite de a face careva concluzii despre eficiența lor;

✓ *Convergența intereselor economice și a problemelor comune.* Țările se integrează în vederea soluționării unor probleme comune sau atingerii unor interese comune în domeniul dezvoltării, finanțării, reglării economice, colaborării politice etc.;

✓ *Efectul de demonstrare.* În țările, care au creat sau au aderat la unele grupări integraționiste, de obicei, au loc schimbări economice pozitive (creșterea ritmurilor economice, creșterea nivelului de trai a populației, diminuarea ratei inflației, șomajului etc.). Acestea exercită o influență psihologică asupra altor țări, care urmăresc modificările ce au loc în țările integrate, motivându-le și pe acestea să se integreze.

Tendința puternică, obiectivă și de durată spre integrarea regională este rezultatul acțiunii unor factori multipli, atât de natură endogenă, cât și exogenă.

Factorii endogeni sunt rezultatul evoluțiilor care s-au petrecut în interiorul unor țări sau grupări de țări deja constituite:

- opțiunile fundamentale de politică economică similare, concepția comună despre dezvoltare;
- politicile de liberalizare a comerțului întreprinse de multe țări în dezvoltare, proces care va facilita liberalizarea accentuată în vederea unei viitoare integrări cu statele industrializate;
- dificultățile economice cu care s-au confruntat țările ca urmare a crizei energetice, și care a avut ca efect conștientizarea faptului că există potențial de creștere insuficient valorificat.

Ca **factori exogeni** menționăm:

- amplificarea interdependențelor economice dintre statele lumii în perioada postbelică, pe fundalul condițiilor specifice zonelor geografice și economiilor naționale;
- dezvoltarea puternică a științei, tehnicii și tehnologiilor moderne, care impune transformări structurale de profunzime și rapide, trepte și forme noi ale diviziunii mondiale a muncii, precum și modalități adecvate de realizare a lor;
- modalitatea de acoperire a riscurilor potențiale determinate de evenimente care se petrec fie în zona respectivă, fie în alte zone;
- încercări de a compensa, printr-o intensificare a schimburilor intragrup, eventualele pierderi datorate din îngustarea unor piețe extraregionale, ca urmare tot a unor procese integraționiste;
- dorința de stabilitate politică și de întărire a sistemelor democratice.

Rezultă, astfel, că integrarea economică internațională răspunde unor cerințe obiective ale dezvoltării economiilor statelor lumii. Pe baza unor asemenea factori, procesul integrării economice internaționale este o realitate pe toate continentele.

Implicațiile integrării economice internaționale asupra țărilor participante la organizațiile integraționiste sunt numeroase, printre care enumerăm:

1. Integrarea economică internațională creează premise pentru îmbunătățirea alocării resurselor și disponibilității acestora datorită reducerii restricțiilor pe care le impune capacitatea piețelor interne, stimulând, astfel, creșterea economică;

2. Integrarea economică internațională stimulează difuzarea mai rapidă a tehnologiilor moderne, având drept efecte ridicarea eficienței și competitivității;

3. Amplificarea relațiilor economice dintre țările fiecărei organizații integraționiste determină perfecționarea infrastructurii în țările membre, ceea ce are ca efect reducerea costurilor de transport și a operațiunilor de export – import;

4. Intensificarea concurenței în cadrul noii piețe mărite reprezintă un efect dinamic de mare însemnătate a integrării economice internaționale. Reducerea sau eliminarea taxelor vamale, precum și a unor restricții de ordin netarifar, duc la sporirea presiunii concurențiale asupra firmelor, proces ce rezultă în creșterea eficienței economice, sociale și ecologice, precum și în intensificarea proceselor de restructurare și inovare atât în domeniul produselor, cât și al tehnologiilor;

5. Integrarea economică internațională stimulează, în strânsă legătură cu înăsprirea concurenței, procesul investițional atât din interiorul grupării integraționiste, cât și a celor externe. Pe această bază pot avea loc modificări importante în structura economiei statelor membre, apărând noi forme de specializare, concomitente cu adâncirea specializării existente;

6. Consolidarea creșterii economice și micșorarea vulnerabilității externe a țărilor în curs de dezvoltare. De regulă, după formarea grupării integraționiste, în perspectivă medie și lungă, țările înregistrează ritmuri de dezvoltare economică și modificări structurale ale economiilor naționale. Trecerea acestor țări de la producția de materii prime la producția de produse manufacturate, îmbunătățește capacitatea industriei naționale de a exporta pe piețele externe;

7. Integrarea economică internațională contribuie la dezvoltarea anumitor activități, care, datorită limitării resurselor lor, nu este posibilă în mod eficient de către unele țări în mod individual.

8. Integrarea economică internațională permite țărilor situate într-o anumită zonă de a-și promova și apăra "în comun" interesele, amenințate de concurenți internaționali foarte puternici. Exemplul cel mai evident îl constituie țările din Europa Occidentală. Fiecare țară, luată separat, s-a simțit prea slabă în fața concurenței SUA, Japoniei pe piețele mondiale. Numai prin unirea țărilor respective în cadrul Comunității Economice Europene, țările occidentale puteau să se opună concurenței internaționale și să-și apere în comun interesele.

Formele (etapele) integrării economice sunt determinate de multitudinea de relații care se stabilesc între două sau mai multe state care-și conjugă eforturile spre atingerea unui obiectiv comun. Dimensiunile unui proces integrativ sunt date, în principal, de axa verticală, cea a adâncirii gradului de integrare și cea orizontală, respectiv numărul de state membre. Principalele forme de integrare, în funcție de intensitatea procesului integrativ sunt: zone de liber schimb, uniunea vamală, piața comună, uniunea economică, uniunea monetară și uniunea politică.

Zona de liber schimb se caracterizează prin libera circulație a produselor și serviciilor, țările membre păstrându-și fiecare propria politică comercială față de terți. Deci, între țările

integrate sunt înlăturate obstacolele comerciale sub formă de taxe vamale de import și restricțiile cantitative. Însă, pentru a evita deformarea fluxurilor de import (intrarea produselor de import prin țara cu cel mai permisiv regim vamal), bunurile care fac obiectul comerțului cu terții trebuie însoțite de certificate de origine. Aceasta permite lucrătorilor vamali din țările membre care au diferite medii tarifare, să stabilească dacă taxele vamale trebuie ajustate sau dacă produsele pot circula liber în interiorul grupării. Zonele de liber schimb pot viza toate produsele care fac obiectul schimburilor reciproce (în acest context distingem yone de liber schimb *complete sau perfecte*) sau doar anumite categorii de produse (yone de liber schimb *incomplete sau imperfecte*).

Uniunea vamală elimină toate obstacolele din calea liberei circulații a mărfurilor între țările participante. De asemenea, se elaborează și se aplică o politică comercială comună față de terți și un tarif vamal comun. Odată ce un produs a fost admis în interiorul uniunii vamale, el poate circula liber. În acest stadiu începe și procesul de uniformizare al legislației vamale.

Piața comună este o uniune vamală la care se mai adaugă circulația liberă în interiorul pieței unite a factorilor de producție (forța de muncă și capitalul). În acest stadiu se deschid mai multe opțiuni cu privire la relațiile comerciale față de terți. Astfel poate exista un pachet de reglementări naționale diferite sau reglementări comune (referitoare la forța de muncă de exemplu) și de politici naționale (pentru capitaluri) în raport cu terții.

Uniunea economică implică, pe lângă o piață comună, și un grad ridicat de coordonare și chiar unificare a politicilor economice sectoriale paralel cu regularizarea politicilor de coordonare a piețelor. Se supun unei pronunțate uniformizări politicile macroeconomice și cele monetare, precum și politicile de redistribuire a veniturilor. În plus, față de politica comercială comună față de terți, se dezvoltă politici externe cu privire la producție, factori de producție și evoluție sectorială.

Uniunea monetară este o formă de cooperare, care apare, de regulă în stadiul cel mai avansat al pieței comune (când s-a realizat o liberă circulație a capitalului) și conduce la crearea unor rate de schimb cu un anumit grad de stabilitate și chiar a unei monede comune, care să circule în spațiul integrat. O astfel de uniune presupune un grad avansat de integrare a politicilor monetare și bugetare.

Uniunea politică implică o unificare completă a economiilor naționale implicate și o politică comună, inclusiv în domeniile apărării, afacerilor interne și externe. Această etapă necesită și elaborarea unei Constituții comune.

Trecerea de la o formă de integrare la alta și de la un stadiu la altul este extrem de sensibilă. Primele stadii de integrare se referă doar la integrarea piețelor și sunt mai ușor de realizat, în timp ce stadiile mai evoluat necesită un grad mai mare de coordonare macroeconomică. În practică, ultimele stadii integraționiste nu par a fi posibile fără anumite forme de integrare politică. Astfel în procesul de integrare completă pot apărea o serie de probleme referitoare la soluțiile practice ce se impun a fi aprobate.

8.3. Grupări economice integraționiste

Dezvoltarea economiilor naționale, desfășurarea oricăror activități economice, politice, diplomatice, culturale, sociale este influențată de evoluția procesului de cooperare și integrare regională. Integrarea economică interstatală a debutat în perioada postbelică, cuprinzând țări din toate colțurile lumii, atât dezvoltate, cât și în curs de dezvoltare.

De la o zonă la alta a economiei mondiale, există deosebiri în ceea ce privește momentul declanșării procesului de integrare, ritmul evoluției sale, formele concrete de manifestare și, mai ales, performanțele realizate. Pe parcursul evoluției procesului de integrare economică internațională și-au demonstrat viabilitatea mai multe grupări economice integraționiste, însă cea mai avansată formă a integrării interstatale o constituie Uniunea Europeană. De la primii pași pe calea integrării economice vest-europene și până în prezent a trecut jumătate de secol. Pe parcursul acestui proces, pe lângă performanțele obținute, au fost și eșecuri. Era firesc să se întâmple așa, dacă ținem seama că statele din vestul continentului își asumă responsabilități fără precedent, acestea fiind primele care au avut curajul să pornească pe o asemenea cale.

Integrarea economică pe continentul European

Ideea Europeană s-a concretizat în timp prin parcurgerea a câtorva etape. Prima etapă, după al doilea mondial, a demarat prin demersurile făcute de Jean Monnet, șef al Organizației Naționale de Planificare a Franței, în scopul realizării unei unități a Europei. J. Monnet a sugerat că producția de cărbune și oțel a Franței și Germaniei să fie administrată de un organism comun.

Robert Schuman, ministrul de externe al Franței a continuat și în mai 1950 a anunțat un program de constituire a Comunității Europei a Cărbunelui și Oțelului (CECO). Planul Schuman menit să evite o nouă conflagrație, punând ramurile de bază ale industriei de armament sub control internațional prin intermediul unui tratat inviolabil, a constituit primul pas pe calea

constituirii Europei. Italia și țările Benelux-ului au sprijinit de îndată acest program și în primăvara anului 1951 a fost semnat ”Tratatul de la Paris” între Belgia, Franța, Republica Federativă Germania, Italia, Luxemburg și Olanda. CECO și Adunarea Parlamentară corespunzătoare au fost oficializate în august 1952, iar J. Monnet a devenit primul președinte al Înaltei autorități a Cărbunelui și Oțelului.

CECO a fost considerată astfel ca prima schiță efectivă de unitate europeană și a avut trei obiective: resocierea Franței și Germaniei, testarea posibilității unei Piețe Comune și punerea bazelor unei noi Europe.

Prin ratificarea Tratatului de la Paris, parlamentele celor șase țări au creat prima organizație supranațională cu caracteristici federale. Cele anterioare erau compuse din reprezentanți ai statelor membre și deciziile lor erau rezultatul unor compromisuri fragile între interesele naționale. Pentru prima dată CECO a înființat o autoritate europeană comună, căreia guvernele membre i-au transferat o parte din puterile lor suverane și ai cărei membri, în îndeplinirea sarcinilor lor, acționează în deplină independență, nefiind subordonați guvernelor ai căror cetățeni sunt.

Se trece astfel de la Europa ”cooperării la Europa ”integrării”, căutându-se domeniile cele mai potrivite, care să fie alăturate cărbunelui și oțelului. Franța consideră ca cele mai potrivite sunt transporturile și energia, în special energia nucleară, iar Germania Federală și Țările Beneluxului doreau să se acorde prioritate comerțului. Un memorandum, prezentat la 18 mai 1955 de guvernul olandez, sugera extinderea la toate produsele, a liberului schimb, aplicabil cărbunelui și oțelului și luarea de măsuri pentru a realiza o politică comună a transporturilor energiei și în special a celei nucleare.

Etapa a doua a integrării economice vest-europene a început cu Conferința Interguvernamentală, care s-a întrunit la Bruxelles în iarna 1955 – 1956 sub președinția lui Spaak, fost ministru de externe al Belgiei, și în aprilie 1956 prezintă într-un raport către guverne concluziile ei în legătură cu felul în care uniunea vamală și exploatarea în comun a energiei atomice ar trebui organizate. Acest fapt a avut ca rezultat semnarea în primăvara anului 1957 de țările membre ale CECO a ”Tratatului de la Roma”, care a pus bazele Comunității Economice europene (CEE) și respectiv ale Comunității Europene A Energiei Atomice (EUROATOM). În felul acesta s-au constituit cele trei comunități europene cunoscute, cu instituțiile corespunzătoare proprii.

Din punct de vedere economic, Tratatul cu privire la CEE prevede abolirea progresivă a barierelor vamale, a restricțiilor cantitative, a altor bariere similare și stabilirea unui tarif vamal

comun față de țările terțe. Prevederi speciale sunt consacrate agriculturii, căreia i se rezervă un regim aparte, înființării unei Bănci Europene de Investiții, asocierii teritoriilor de peste ocean și constituirii unui fond de dezvoltare.

În decursul anului 1957 cele două tratate au fost ratificate de către parlamentele statelor membre și la 1 ianuarie 1958 au intrat în vigoare.

Tratatul de la Roma își propune, în primul rând, să organizeze o Piață Comună, care, în principal, este un concept economic, vizând înființarea unei singure piețe pentru toate statele membre, astfel ca mărfurile, serviciile, forța de muncă și capitalul să circule liber, fără nici o îngrădire în respectiva zonă geografică, desfacerea lor presupunând o concurență loială.

Etapa a treia a integrării economice în Europa de Vest a fost inaugurată prin fuziunea în 1965 a celor trei comunități menționate mai sus (CECO, EUROATOM și CEE) sub denumirea generică de Comunitatea Economică Europeană (CEE), având același organ de conducere și buget comun. Multă vreme s-a folosit frecvent denumirea de ”Cei Șase” sau ”Piața Comună”, avându-se în vedere, că pe lângă realizarea Uniunii Vamale (1968), erau înlăturate și barierele privind fluxul de factori de producție, ce au loc între țările membre ale Comunității. În anii 1962- 1964 se instituie Politica Agricolă Comună (PAC).

Etapa a patra a integrării economice vest-europeană s-a desfășurat și se derulează în continuare sub semnul extinderii și al consolidării procesului de integrare europeană.

Extinderea CEE, iar mai apoi a Uniunii Europene (UE), a avut loc prin aderarea succesivă, în mai multe reprize, de noi țări. Astfel, în 1973 au aderat Danemarca, Irlanda și Marea Britanie; în 1981 – Grecia; în 1986 – Portugalia și Spania; în 1990 – landurile fostei R:D. Germane și în 1995 au aderat Austria, Finlanda și Suedia. În 2004 aderă la UE 10 țări: Cehia, Cipru, Estonia, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, Slovacia, Slovenia, Ungaria, iar în 2007 – Bulgaria și România.

Consolidarea și-a găsit și își află expresia în remodelarea și reajustarea continuă a politicilor și strategiilor UE, precum și a sistemului său instituțional și a mecanismului de funcționare, în concordanță cu cerințele fiecărei etape. Astfel, în 1979 are loc crearea Sistemului Monetar European (SME) și lansarea monedei unice de cont ECU(European Currency Unit);

La 1 iulie 1987 intra în vigoare ” Actul Unic”, care prevedea modificarea mecanismelor de adoptare a deciziilor în interiorul Comunității; în 1992 este semnat tratatul de la Maastricht de către cele douăsprezece state membre ale CEE. Acest tratat intră în vigoare din 1993 și marchează consolidarea procesului de integrare europeană. CEE capătă denumirea oficială de Uniunea Europeană; la 1 ianuarie 1999 are loc lansarea monedei unice EURO cu intrarea ei în vigoare pe etape.

Concluzionând evoluția integrării vest-europene, se poate de menționat, că Uniunea Europeană a realizat parametri cantitativi de performanță în domeniile economice și social și s-a înscris în forma cea mai avansată de integrare și anume uniunea economică. Aceasta se caracterizează prin faptul, că pe lângă convenirea liberei circulației între țările comunitare a factorilor de producție și a bunurilor și serviciilor, se realizează și un grad ridicat de armonizare a politicilor economice naționale.

Până în prezent Uniunea Europeană este singura organizație integraționistă internațională, care a realizat această formă superioară de integrare.

Drumul parcurs de la Tratatul de la Roma până la cele de la Maastricht și Amsterdam, de la Europa „celor șase” la Europa „celor douăzeci și opt”, este presărat cu importante împliniri. Ele demonstrează viabilitatea modelului de integrare ales inițial, consecvența și creativitatea celor care l-au pus în aplicare. Forța acestui model de integrare a fost dovedită și de succesul său în confruntarea cu un alt model occidental, de sorginte britanică. Din inițiativa Marii Britanii a luat ființă, în 1959, prin acordul de la Stockholm, Asociația Europeană a Liberului Schimb. AELS a inclus șapte state: Austria, Danemarca, Norvegia, Suedia, Elveția, Portugalia și țara inițiatoare. Deci, șase state mici alături de o mare putere economică, ceea ce avea să conducă la un echilibru precar. Din punctul de vedere al nivelului de integrare, AELS s-a situat pe prima treaptă – cea a zonei de comerț liber: asociația și-a propus doar suprimarea taxelor vamale reciproce (la produsele industriale), nu însă și un tarif vamal extern comun.

Spre deosebire de Comunitatea Europeană, în cadrul AELS a fost lăsat liber jocul forțelor pieței. Accentul a fost pus pe utilizarea mijloacelor „funcționale” și nu a celor „instituționale”.

La un moment dat, AELS a început să dea semne de slăbiciune. Pe de altă parte, forța de atracție a Comunității Europene s-a dovedit din ce în ce mai mare. Inevitabilul se produce: cinci țări părăsesc AELS, trecând în tabăra adversă: Marea Britanie și Danemarca (1 ianuarie 1973), Portugalia (1 ianuarie 1986), Austria și Suedia (1 ianuarie 1995). La sfârșitul secolului XX, AELS nu mai cuprinde decât Elveția, Norvegia, Islanda și Liechtenstein (ultimele două, aderate ulterior).

Integrarea economică pe continentul Americii de Nord.

Extinderea procesului de regionalizare la scară planetară prin apariția unor noi grupări de cooperare și integrare economică, a determinat țările dezvoltate din America de Nord să se gândească și ele la o formă de asociere care să le reprezinte mai bine interesele și să le acopere de risc în relațiile economice cu celelalte state ale lumii, aflate și ele în astfel de raporturi.

Astfel, la 17 decembrie 1992, șefii de stat a SUA, Canada și Mexic au semnat Acordul Nord American de Liber Schimb (NAFTA), acord care a fost ratificat în noiembrie 1993 și a intrat în vigoare în ianuarie 1994. NAFTA vizează *stimularea schimburilor comerciale* și a *investițiilor directe între țările semnatare*, cuprinzând nu numai un program foarte ambițios de eliminare a taxelor vamale și de reducere a barierelor netarifare ci și dispoziții explicite asupra guvernării afacerilor în zona de liber schimb. Aceste dispoziții includ în special reguli cu privire la investiții, servicii, proprietatea intelectuală, concurență și șederea temporară a oamenilor de afaceri pe teritoriul unui stat membru.

Evoluția procesului integraționist în această regiune scoate în evidență o serie de particularități, care țin de atitudinea statelor membre față de fenomenul de regionalizare (în special SUA) și de tipologia economiilor care compun respectiva zonă de liber schimb (două economii dezvoltate și o țară în dezvoltare: SUA, Canada și Mexic).

NAFTA reprezintă cea mai mare zonă de liber schimb, cu o piață de 426 mil. consumatori și cu o valoare totală a producției de bunuri și servicii de 12000 mild. USD, ceea ce reprezintă 1/3 din produsul global mondial. De asemenea, NAFTA este o grupare integraționistă care a făcut posibilă, în decurs de un deceniu de la lansare, o creștere economică a partenerilor de 38% în cazul SUA, 30,9% în cazul Canadei și de 30% în cazul Mexicului. Între anii 1994-2006, exporturile SUA către ceilalți doi parteneri au crescut de la 134,3 mild. USD la 298,8 mild. USD. Exporturile Mexicului către SUA în intervalul de timp analizat (1994-2006) cu aproximativ de 240%, iar exporturile Canadei către partenerii NAFTA au crescut cu aproximativ 104%. NAFTA, ca și grupare, cuantifică aproximativ 19% din exporturile globale mondiale, și 25% din importurile globale.

În decursul primului deceniu de funcționare a NAFTA, nivelul productivității activității economice a crescut cu 28% în SUA, cu 55% în Mexic și cu 23% în Canada. Eficiența economiilor s-a reflectat printr-o poziționare favorabilă pe piața internațională.

NAFTA reprezintă un mediu investițional atractiv: în decurs de un deceniu investițiile între parteneri s-au dublat, depășind nivelul de 300 mld. USD, și a crescut în același timp prezența investitorilor străini din afara NAFTA; NAFTA recepționează în prezent peste 24% din investițiile străine directe înregistrate la nivel mondial, și furnizează 25% din fluxurile de investiții străine directe.

În concluzie se pot trasa câteva caracteristici definitorii ale NAFTA:

- NAFTA este un acord de liber schimb de mare anvergură, fiind un model de cooperare de tip interguvernamental, fără a dispune de organisme supranaționale;
- Tratatul nu are obiective de natură politică; prin acest acord s-a urmărit instaurarea unei

puternice alianțe economice, cu un uriaș potențial de utilizare a forței de muncă și de creștere a nivelului de trai, căruia este posibil să i se alăture în viitor și alte țări din occident și care va avea efecte deosebite asupra relațiilor cu alte state industrializate;

- Beneficiile NAFTA au fost multiple, unul dintre acestea a fost promovarea tendințelor liberale de comerț în toată America Latină;

- Prin crearea NAFTA, statele membre și-au lărgit posibilitățile de desfacere a produselor și și-au îmbunătățit competitivitatea propriilor produse, ca urmare a deplasării producției spre zonele geografice care oferă forță de muncă mai ieftină și bine calificată;

- Multe alte state au încheiat acorduri bilaterale sau multilaterale pentru reducerea treptată a taxelor vamale, ele pregătesc terenul pentru un proiect foarte ambițios până în anul 2005 – crearea unei zone de liber schimb care să includă toate statele americane. Multe țări în dezvoltare sprijină această idee, observând avantajele obținute de Mexic în relațiile cu SUA;

- NAFTA este un conglomerat eterogen de state, inegale ca putere economică și ofertă;

- Efectul creării NAFTA are implicații deosebite, atât asupra relațiilor economice cât și asupra relațiilor politice și sociale ale țărilor Americii de Nord. Produce în același timp modificarea raportului de forțe față de țările UE și Japonia și determina crearea unei zone cu potențial comercial greu de imaginat;

Integrarea în America Latină și Caraibe

În măsura în care instituțiile economice și politice determină rolul internațional al unei regiuni, America Latină este comparabilă cu națiunile de pe țărmul Atlanticului de Nord. Timp de trei decenii, după sfârșitul celui de-al doilea război mondial, America Latină a fost o regiune a regimurilor autoritare, multe dintre ele militare, unele menținându-se la putere prin metode represive. La începutul anilor 1990 America Latină a înregistrat progrese importante pe calea integrării economice odată cu negocierea și punerea în practică a unor noi acorduri multilaterale de mari proporții cum ar fi: Tratatul de constituire a Pieței Comune a Sudului (Mercosur), Acordul de Liber Schimb Nord – American (NAFTA), constituirea Grupului celor Trei (Columbia, Mexic și Venezuela), precum și cu reactivarea unor acorduri anterioare, ca de exemplu, instituirea de către țările Grupului Andin a tarifului extern comun, constituirea unor subgrupări în cadrul Pieței Comune a Americii Centrale sau încheierea a numeroase acorduri bilaterale în cadrul Asociației Latino-Americane de Integrare (LAIA).

Acest ansamblu de acorduri regionale a condus la o accentuare a procesului de liberalizare a schimburilor economice iar prin ritmul și amploarea sa, este fără precedent în eforturile de

integrare economică. Integrarea latino-americană a fost caracterizată printr-o puternică subregionalizare în timpul anilor 90 ai secolului trecut. Vechiul proiect de constituire a unui mare spațiu economic regional în mijlocul unei piețe comune latino-americane a fost substituită printr-o subregionalizare a integrării în jurul a doi poli: unul sud-american promovat prin Piața Comună a Sudului (Mercosur) și unul caraibian în jurul Asociației Statelor Caraibelor (AEC). Ca urmare, Piața Comună Central-Americană (CACM), Comunitatea Caraibelor (CARICOM) și Grupul celor Trei (G-3) au promis o convergență graduală în interiorul AEC. Cu toate că AEC nu a înlocuit inițiativele subregionale deja existente, crearea sa a fost prima acțiune care a vizat punerea în practică a unui nou acord regional caraibian, caracterizat prin promovarea mecanismelor de cooperare și integrare între toate statele Bazinului Caraibe, prin antrenarea unei politici de depășire a vechilor percepții etno-culturale care au separat de multe ori țările regiunii.

Celălalt pol al integrării se derulează în conul sudic latino-american. El se referă la Mercosur, modelul care a avut cel mai mare succes în istoria integrării regionale a acestei părți a continentului. Majoritatea obiectivelor pe care conducerea Mercosurului le-a prevăzut în Tratatul de la Asunción în anul 1991 au fost îndeplinite. Mercosur este o zonă de liber schimb și o uniune vamală imperfectă. Succesul grupării Mercosur a convins țările sud-americane să inițieze negocierea de acorduri de liber schimb și asociere economică cu acest model de integrare. Este cazul unor state precum Chile și Bolivia, care au semnat acorduri cu Mercosur în iunie și decembrie 1996. Mercosur și Comunitatea Andină au derulat de asemenea negocieri pentru crearea unei zone de liber schimb care să includă toate statele membre. Rezultatele acestor negocieri a fost semnarea unui acord cadru între cele două grupări de integrare. În ciuda dificultăților apărute în cadrul negocierilor care au urmat acestui acord, integrarea sud-americană nu a fost întreruptă. Brazilia a semnat un tratat de liber schimb cu țările andine în iunie 1999, considerat ca primă acțiune pentru crearea unei Arii Sud-Americane a Liberului Schimb. Mai mult, țările andine și alte state membre ale Mercosur au continuat negocierile pentru liberalizarea schimburilor comerciale.

Succesul acestor grupări subregionale demonstrează pe de altă parte nereușita strategiei de integrare multilaterală latino-americană lansată odată cu Asociația Latino-Americană de Liber Schimb (LAFTA), între anii 1960-1980 și Asociația Latino-Americană de Integrare (LAIA), în 1980. Eșecul grupărilor LAFTA și LAIA au convins guvernele statelor membre că realizarea unei piețe comune este un țel încă dificil de atins. Cele două grupări au demonstrat că există o diversitate de factori care împiedică crearea unei piețe comune latino-americane.

Progresele integrării regionale se adaugă proceselor mult mai largi de reforme structurale

angajate de către țările Americii Latine, care se înscrie ea însăși în direcția privatizării, liberalizării și mondializării activității economice. Țările din regiune au diminuat tot mai mult intervenția statului în viața economică și depun eforturi permanente pe plan extern pentru ocuparea unei poziții cât mai avantajoase în economia mondială.

În perioada actuală, în America Latină și Caraibe procesul de cooperare și integrare economică regională a înregistrat o largă extindere. Șefii de stat din cele 12 țări sud americane (Argentina, Bolivia, Brazilia, Chile, Columbia, Ecuador, Guyana, Paraguay, Peru, Surinam, Uruguay și Venezuela) au semnat pe 23 mai 2008 un tratat pentru crearea Uniunii Națiunilor Sud Americane (UNASUR). Scopul declarat al UNASUR este acela de a “crea o integrare și uniune pe plan cultural, economic, social și politic între țările membre, promovând politici comune în domeniul educației, energiei, infrastructurii, finanțelor, mediului”. Acordul de liber schimb, Mercosur, va fi subordonat noii organizații. Printre obiectivele de durată ale UNASUR se numără: crearea unei piețe interne, prin eliminarea tarifelor vamale până în 2014; crearea unei infrastructuri rutiere comune; dezvoltarea de politici comune în domeniul energiei; eliminarea vizelor etc.

În concluzie putem menționa că continentul sud-american a avut o evoluție singulară, în care influența puternicului vecin de la nord a fost de cele mai multe ori hotărâtoare, reușind să schimbe nu odată ci de mai multe ori destinele integrării economice regionale, atât în nordul cât și în sudul celor două Americi.

Integrarea economică în Asia

Asociația Țărilor din Asia de Sud-Est (ASEAN)

Asociația Țărilor din Asia de Sud-Est - ASEAN (Association of South-East Asian Nations) - este una dintre cele mai vechi și mai importante formule de integrare economică din Asia și chiar din lume. Asociația a fost înființată pe 8 august 1967, ca un for de cooperare economică și politică între statele Asiei de Sud-Est. Printre membrii fondatori s-au numărat: Indonezia, Malaezia, Filipine, Singapore și Thailanda.

Încă de la crearea sa, ASEAN s-a declarat a fi o grupare căreia i se poate alătura orice țară doritoare din Sud-Estul Asiei, care ar fi gata să respecte principiile care stau la baza existenței sale. Tensiunile politice din zonă au blocat acest deziderat. Amenințarea pe care o reprezenta Vietnamul, puternic susținut de colapsul sovietic, a făcut ca statele ASEAN să încerce să mențină un oarecare echilibru politic în regiune, deși suspiciunile le erau alimentate de elemente cât se poate de reale, precum conflictul dintre Vietnam și Cambogia.

Răbdarea de care statele membre ASEAN au dat dovadă în încercarea lor de a neutraliza influența negativă potențială a Vietnamului în regiune a dat roade și, în 1994, după 20 de ani, toate țările din grupare au reușit să ajungă, la o normalizare a relațiilor cu acest stat. Astfel, în urma summit-ului ASEAN din Vietnam, din iulie 1995, alte 5 țări aderă la această grupare (Brunei, Burma (Myanmar), Cambodia, Laos, Vietnam).

Populația celor 10 țări-membre ASEAN (cca 500 milioane de persoane), resurse naturale bogate, suprafață considerabilă și apropierea de rutelor strategice care leagă Oceanul Pacific de Orientul Mijlociu, Africa și Europa, transformă zona într-una dintre piețele cu cel mai mare potențial din lume.

În ultimii ani ai deceniului al 9-lea al secolului trecut, a început să se dezvolte ideea unor “zone economice subregionale”, care ar fi putut, după opinia autorităților de atunci din statele ASEAN, să contribuie la adâncirea integrării economice în zonă, fără a necesita modificarea radicală a politicilor comerciale naționale. Au apărut astfel, o serie de mini-grupări, ”triunghiuri ale creșterii”, care însă au avut un impact minor. Constatând lipsa de consistență a tuturor încercărilor de până atunci, țările membre ASEAN și-au legat speranțele de crearea unei zone de liber schimb (AFTA). Țările membre au stabilit un calendar de reducere a protecției tarifare în interiorul zonei, până la nivelul de 0-5% la produsele manufacturate în următorii 15 ani, începând cu 1 ianuarie 1993.

Criza financiară din anii 1997-1998 a încetinit dezvoltarea impetuoasă a țărilor din Asia de sud-est. Statutul de cea mai dinamică regiune a lumii a fost pus sub semnul întrebării. S-a spus că miracolul asiatic a fost suprasolicitat, că rapida creștere economică a “îpotecat” viitorul acestor economii. Multe țări s-au încărcat de datorii, au recurs la măsuri de restructurare pentru a deveni viabile din punct de vedere financiar, au urmat concedieri, perioade de instabilitate politică și socială.

Pornită la drum cu ambiții mari, ASEAN nu a reușit să aibă rezultate convingătoare, în ciuda succesului individual al majorității membrilor săi. Lipsa unui „motor” al grupării a atârnat greu în balanță, o posibilă soluție fiind sporirea importanței altei grupări – APEC – care include, pe lângă majoritatea țărilor ASEAN, puteri economice de prim rang, capabile să contribuie la dezvoltarea economică și socială a regiunii.

Cooperarea Economică Asia-Pacific (APEC)

În deceniile ce au trecut de la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, țările din Asia de Est au înregistrat o creștere economică puternică și constantă. Aceste performanțe, colaborate cu

interesul pe care Statele Unite ale Americii le-au acordat acestui fenomen, au făcut ca polul de dezvoltare economică să se mute, practic, din zona Atlanticului în cea a Pacificului.

Dinamismul excepțional al acestei zone nu putea rămâne fără efect în planul cooperării economice regionale. Apariția organizației este consemnată în 1989, când a avut loc în Australia întrunirea miniștrilor comerțului și afacerilor externe din 12 țări de pe ambele maluri ale Pacificului, pentru a stabili diverse mijloace de înlesnire a cooperării internaționale în această regiune ce se dezvoltă atât de rapid. Atunci s-a decis înființarea organizației **APEC**, ai cărei 12 membri fondatori au fost Australia, Canada, Brunei, Indonezia, Japonia, Coreea de Sud, Malaysia, Noua Zeelandă, Filipine, Singapore, Thailanda și SUA.

În 1993, SUA au găzduit prima întrunire anuală a liderilor țărilor membre APEC, la Blake Island, lângă Seattle, cu scopul declarat de a da un nou imbold liberalizării comerțului, a promova spiritul de comunitate, creșterea economică și dezvoltarea echitabilă.

Între 1989 - 1994, APEC a acceptat șase noi membri (în 1991- Republica Populară Chineză, Hong Kong și Taiwan; 1993 - Mexic și Papua Noua Guinee, iar 1994 – Chile). Peru, Rusia și Vietnam au fost ultimele țări incluse în organizație, în noiembrie 1998.

Întâlnirea liderilor din țările membre APEC, care a avut loc în noiembrie 1994, în localitatea indoneziană BOGOR, a pus în evidență prin Declarația comună adoptată, dorința acestor state de intensificare a colaborării reciproce prin crearea, până în anul 2020 a unei imense zone de liber schimb și o zonă de investiții pentru țările membre dezvoltate APEC, dezarmarea tarifară intrând în vigoare cu 10 ani mai devreme. Alături de liberalizarea comercială, se are în vedere și libera circulație în zona capitalurilor și forței de muncă.

Încă de la înființarea organizației, APEC nu s-a considerat o grupare de țări, ci mai degrabă o grupare de economii, acest termen subliniind faptul că obiectul de activitate al organizației este preponderent economic, nu politic. Această grupare constituie un forum de consultări libere, fără o structură organizațională complicată sau o birocrație dezvoltată care să îl susțină.

Organele de conducere ale organizației sunt Consiliul de Miniștri, Consiliul Consultativ și Secretariatul. În cadrul Consiliului de Miniștri, funcția de conducere este asigurată anual, prin rotație, de un reprezentant al statelor membre. Statul care deține președinția este și responsabil de găzduirea întrunirilor anuale ministeriale (între miniștrii afacerilor externe ai celor 21 de state). Țările membre ale APEC-ului au găzduit o serie de întruniri la nivel înalt pe teme privind educația, energia, mediul, finanțele, resursele umane, cooperarea tehnologică, sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii, telecomunicații, transporturi.

Actualmente, APEC cuprinde 21 de membri, totalizează un PIB de aproape 16 trilioane de dolari și constituie aproximativ 42% din comerțul mondial. În ultimul deceniu, APEC a fost

principala organizație economică din zonă care a promovat comerțul deschis și cooperarea economica. Zona respectivă reprezintă o zonă economică foarte activă, iar pentru APEC acest lucru este o sursă de un potențial extraordinar, având în vedere faptul că în primii săi 10 ani de existență statele din zonă au generat 70% din creșterea economică mondială.

APEC își desfășoară activitatea în trei domenii principale: 1. *Liberalizarea comerțului și investițiilor* ; 2. *Facilitarea afacerilor*; 3. *Cooperarea economică și tehnică* , precum și în rezolvarea unor probleme sociale (protecția mediului înconjurător, educație, drepturile femeilor în societate etc.).

Economiile APEC au ales calea deschiderii, integrării, reformei instituționale și a unei mai bune guvernări și cooperări. Totuși, criza financiară asiatică, a provocat o panică financiară, care a condus la o scădere a investițiilor în zonă, datorată în special îngrijorărilor cu privire la calitatea guvernării unor țări. Pentru a face față provocărilor ce vor urma și pentru a construi economii capabile să depășească riscuri imprevizibile, este necesară mai multă deschidere, integrare, colaborare regională și o mai bună guvernare.

Integrarea economică în Africa

Procesul de integrare în Africa înregistrează cele mai scăzute performanțe. Comunitățile economice regionale africane au mulți membri, care fac parte din mai multe organizații în același timp (din cele 53 de țări, 27 de țări fac parte din două grupări, 18 din 3 grupări, R.D. Congo chiar din patru grupări). Acestea sunt subapreciate de guverne, sunt insuficient finanțate și, în pofida unor succese izolate, nu și-au atins obiectivele trasate. Creșterea producției la nivelul țărilor membre, ca și intensificarea schimburilor comerciale au rămas doar la stadiul de deziderate, ponderea Africii, ca un întreg continent în comerțul internațional fiind sub nivelul unor țări ca Marea Britanie sau Olanda.

Continentul african este „gazdă” a cel puțin de 14 grupări economice intraregionale, din care jumătate au o importanță relativ mare:

- AMU - Uniunea Arabă Magrebiană, cu 5 membri;
- COMESA - Piața Comună a Africii de Vest și de Sud, cu 20 de membri;
- ECCAS - Comunitatea Economică a Statelor Central - Africane, cu 15 membri;
- ECOWAS - Comunitatea Economică a Statelor din Vestul Africii, cu 15 membri;
- SADC - Comunitatea de Dezvoltare a Africii de Sud, cu 14 membri;
- IGAD - Autoritatea Interguvernamentală de Dezvoltare, cu 7 membri;
- CEN-SAD - Comunitatea Statelor Africane din Sahel, cu 18 membri.

Alături de acestea, în Africa mai funcționează încă alte 7 grupări economice intraregionale:

- UEMOA - Uniunea Economică și Monetară Vest Africană, cu 8 membri, toți aparținând ECOWAS;
- MRU - Mano River Union, cu 3 membri, aparținând ECOWAS;
- CEMAC - Comunitatea Economică și Monetară Central-Africană, cu 6 membri, aparținând ECCAS;
- CEPGL - comunitatea Economică a Țărilor din Zona Marilor Lacuri, cu 3 membri, aparținând ECCAS;
- EAC - Comunitatea Est-Africană, cu 3 membri, 2 aparținând COMESA și unul SADC;
- IOC - Comisia Oceanului Indian, cu 5 membri, 4 aparținând COMESA și unul SADC;
- SACU – Uniunea Vamală a Africii de Sud, cu 5 membri, aparținând atât SADC cât și
- COMESA (2 țări).

Analiza grupărilor economice africane arată că, din punct de vedere organizatoric, ele nu cedează cu nimic unor grupări mai performante, ca UE sau NAFTA. Acestea au secretariate operaționale, întâlniri la nivel ministerial și al grupurilor de lucru, aranjamente instituționale complexe, declarații politice, dar le lipsesc rezultatele. Cele mai multe dintre măsurile de integrare cuprinse în protocoale, decizii și acorduri nu sunt transpuse în practică la nivel național, ca urmare a lipsei unor mecanisme de planificare, organizare, coordonare și urmărire a deciziilor luate. Acest lucru explică eșecurile înregistrate până acum în ceea ce privește respectarea angajamentelor luate, lipsa de voință a guvernelor de a subordona interesul politic național, scopurilor pe termen lung ale grupărilor economice regionale, monitorizarea rezultatelor obținute atât în plan comercial, cât și al stabilizării macroeconomice.

Nerealizările diverselor grupări sunt reflectate chiar de incapacitatea lor de a colecta fondurile necesare pentru transpunerea în practică a obiectivelor propuse. De exemplu, COMESA și CEMAC au înregistrat o scădere a ratei de colectare a contribuțiilor de la 100% în 1993, la 50% în 1998. Mai mult decât atât, contribuțiile actuale ale statelor abia acoperă costurile de operare ale grupărilor regionale, ceea ce face ca atingerea scopurilor propuse, din punct de vedere financiar, să depindă într-o foarte mare măsură de asistența străină. Cu toate aceste dificultăți, rezultate mai consistente au fost obținute în domeniul integrării comerciale, iar pentru atingerea stadiului unei uniuni economice sunt necesare eforturi considerabile.

Poate că mai mult decât în oricare altă regiune a lumii, integrarea pe continentul african este singura soluție de a ieși din conul de marginalizare în care se află acum. Lipsa resurselor financiare, a infrastructurii, problemele sociale cu care se confruntă sunt doar câteva dintre coordonatele ce definesc situația grea a acestui continent. Succesul va depinde într-o măsură covârșitoare de cooperarea și angajamentul grupărilor regionale în redefinirea rolului lor.

Concluzii

1. Cooperarea economica internaționala reprezintă relațiile bi- și multilaterale dintre state sau agenți economici din țări diferite, vizând realizarea prin eforturi conjugate și pe baze contractuale a unor activități conexe (de producție, de cercetare și transfer tehnologic, comercializare și servicii) eșalonate în timp în scopul obținerii unor rezultate comune, superioare sumei celor singulare;
2. Funcțiile cooperării economice internaționale se pot materializa atât la nivel mondoeconomic, macroeconomic, cât și microeconomic;
3. Sub aspect juridic, relația de cooperare poate îmbracă următoarele forme: cooperarea pe bază contractuală, cooperarea instituționalizată, concretizată în înființarea de societăți-mixte, alianțe strategice sau cooperarea la nivel de strategie de afaceri, cooperarea „cross equity” (cooperare între două firme în care fiecare dintre parteneri devine acționar la celălalt partener). Totodată, se poate realiza o taxonomie complexă a formelor de cooperare, după un șir de criterii, precum: aria funcțională din cadrul firmelor partenere vizate de cooperare, dimensiunea geo-economică, poziționarea firmelor care cooperează, obiectul cooperării economice internaționale etc.
4. Integrarea economică reprezintă un proces benevol de interacțiune economică a mai multor țări, care fiind generat de interdependențele între ele și revoluția tehnico-științifică contemporană, conduce treptat spre apropierea mecanismelor economice și crearea unui organism economic unic.
5. Integrarea economică presupune existența unor *premise* pentru țările ce tind să se integreze: Proximitatea geografică a țărilor ce tind să se integreze (existența granițelor comune) și a relațiilor economice din punct de vedere istoric; Similaritatea nivelurilor de dezvoltare economică și a gradului maturității economiei de piață a țărilor; Convergența intereselor economice și a problemelor comune; Efectul de demonstrare materializat într-o influență psihologică asupra altor țări, care urmăresc modificările ce au loc în țările integrate, motivându-le și pe acestea să se integreze.
6. Tendința puternică, obiectivă și de durată spre integrarea regională este rezultatul acțiunii unor factori multipli, atât de natură endogenă (de ex. opțiunile fundamentale de politică economică similare, politicile de liberalizare a comerțului întreprinse de multe țări în dezvoltare, dificultățile economice cu care s-au confruntat țările ca urmare a diverselor crize etc.), cât și exogenă (amplificarea interdependențelor economice dintre statele lumii, dezvoltarea puternică a științei, tehnicii și tehnologiilor moderne, dorința de stabilitate politică și de întărire a sistemelor democratice etc.).

7. Implicațiile integrării economice internaționale (IEI) asupra țărilor participante la organizațiile integraționiste sunt numeroase:

- crearea premiselor pentru îmbunătățirea alocării resurselor și disponibilității acestora, stimulând, astfel, creșterea economică.
- difuzarea mai rapidă a tehnologiilor moderne, având drept efecte ridicarea eficienței și competitivității;
- amplificarea relațiilor economice dintre țările integrate, ceea ce determină perfecționarea infrastructurii în țările membre, reducerea costurilor de transport și a operațiunilor de export – import;
- reducerea sau eliminarea taxelor vamale, precum și a unor restricții de ordin netarifar, duc la sporirea presiunii concurențiale asupra firmelor, creșterea eficienței economice, sociale și ecologice, precum și în intensificarea proceselor de restructurare și inovare atât în domeniul produselor, cât și al tehnologiilor;
- stimularea procesului investițional;
- dezvoltarea anumitor activități, care, datorită limitării resurselor lor, nu este posibilă în mod eficient de către unele țări în mod individual;
- promovarea și apărarea "în comun" a intereselor etc.

8. Cele mai importante stadii de integrare, prin prisma coeficientului de integrare realizat de economiile implicate sunt: 1. Zona de liber schimb; 2. Uniunea vamală; 3. Piața comună; 4. Uniunea economică; 5. Uniunea monetară; 6. Uniunea economică completă.

9. Integrarea economică interstatală a debutat în perioada postbelică și cuprinde țări din toate colțurile lumii, atât dezvoltate, cât și în curs de dezvoltare. De la o zonă la alta a economiei mondiale, există deosebiri în ceea ce privește momentul declanșării procesului de integrare, ritmul evoluției sale, formele concrete de manifestare și, mai ales, performanțele realizate. Pe parcursul evoluției procesului de integrare economică internațională și-au demonstrat viabilitatea mai multe grupări economice integraționiste (NAFTA, MERCOSUR, UNASUR, ASEA, APEC, AELS, UE etc.), însă cea mai avansată formă a integrării interstatale o constituie Uniunea Europeană.

Întrebări de recapitulare:

1. Ce reprezintă procesul de cooperare economică?
2. Care sunt angajamentele pe care trebuie să și le asume statele pentru concretizarea dezideratelor majore ale cooperării?

3. Care sunt funcțiile cooperării economice internaționale?
4. Care sunt factorii apariției și dezvoltării grupărilor regionale?
5. Enumerați principalele forme de integrare economică.
6. Care sunt caracteristicile integrării economice de pe continentul American?
7. Care sunt caracteristicile integrării economice în Asia?
8. Care sunt caracteristicile integrării economice în Africa?

Teste:

1. Trăsăturile specifice ale cooperării economice internaționale :

- a) Cooperarea economică se întemeiază și promovează un complex de fluxuri;
- b) Reprezintă unul dintre fluxurile economice principale;
- c) Deține o serie de elemente cu caracter discriminatoriu;
- d) Valorificarea capitalului pe o piață externă mai avantajoasă decât propria piață financiară;
- e) a+d.

2. Care din următoarele enunțuri nu reprezintă o premisă a țărilor ce tind să se integreze:

- a) Apropierea nivelului dezvoltării economice și gradului maturității economiei de piață;
- b) Apropierea geografică a țărilor ce vor să se integreze;
- c) Cultura și religia comună.

3. Care din următoarele enunțuri reprezintă implicație a procesului de integrare economică internațională asupra țărilor participante:

- a) Îmbunătățirea alocării resurselor și disponibilității acestora;
- b) Lipsa concurenței în cadrul noii peți mărite;
- c) Nestimularea procesul investițional.

4. Uniunea Vamală reprezintă:

- a) Un spațiu economic ai cărui membri se angajează reciproc să nu impună nici un fel de taxe vamale și nici o restricție cantitativă, aplicând un tarif vamal comun față de țările terțe;
- b) uniune în care țările membre decid să asigure libera circulație a factorilor de producție;
- c) Țările care o constituie decid să abolească progresiv taxele vamale și restricțiile cantitative dintre ele, în același timp, față de țările din afară fiecare țară adoptă o politică comercială proprie.

5. Piața Comună reprezintă:

- a) Țările care o constituie decid să abolească progresiv taxele vamale și restricțiile cantitative dintre ele, în același timp, față de țările din afară fiecare țară adoptă o politică comercială proprie;
- b) Uniune în care țările membre decid să asigure libera circulație a factorilor de producție;
- c) Un spațiu economic ai cărui membri se angajează reciproc să nu impună nici un fel de taxe vamale și nici o restricție cantitativă, aplicând un tarif vamal comun față de țările terțe.

6. Zona Economică de Liber Schimb reprezintă:

- a) Un spațiu economic ai cărui membri se angajează reciproc să nu impună nici un fel de taxe vamale și nici o restricție cantitativă, aplicând un tarif vamal comun față de țările terțe;
- b) Uniune în care țările membre decid să asigure libera circulație a factorilor de producție;
- c) Țările care o constituie decid să abolească progresiv taxele vamale și restricțiile cantitative dintre ele, în același timp, față de țările din afară fiecare țară adoptă o politică comercială proprie.

7. Toate afirmațiile următoare sunt corecte , cu excepția:

- a) Integrarea economică internațională înseamnă crearea celei mai de dorit structuri economice mondiale, prin suprimarea obstacolelor artificiale în calea cooperării și colaborării dintre diferitele state ale lumii;
- b) Integrarea economică interstatală are în vedere crearea de grupări de state închise organizate;
- c) Integrarea economică internațională presupune o complementaritate bazată pe un nivel de dezvoltare asemănător;
- d) Integrarea economică interstatală nu vizează în mod obligatoriu pierderea identității participanților la constituirea organizației internaționale.

8. Cea mai evoluată formă de integrare interstatală este:

- a) Uniunea vamală;
- b) Uniunea economică;
- c) Zona de liber schimb;
- d) Piața comună;
- e) Uniunea economică și monetară.

9. Printre factorii generali ce stau la baza integrării economice interstatale se numără:

- a) Evoluția rapidă a științei și tehnicii moderne;

- b) Creșterea rolului statului în reglementarea desfășurării relațiilor economice internaționale;
- c) Amplificarea interdependențelor economice dintre statele lumii, în perioada postbelică;
- d) Nevoia de a rezolva unele probleme, cum ar fi: extinderea cooperării între țările dezvoltate;
- e) Toate răspunsurile sunt corecte.

10. NAFTA reprezintă:

- a) Cea mai mare zonă de liber schimb ;
- b) Acordul de Liber Schimb Nord American care s-a lansat la 1 ianuarie 1994;
- c) Se află la stadiul de uniune vamală;
- d) O grupare de state din care fac parte: SUA, Canada, Mexic și Brazilia;
- e) a+b.

Capitolul 9. Evoluția integrării economice Europene

Obiective

- *A identifica motivele integrării europene;*
- *A analiza evenimentele și procesele specifice dezvoltării UE;*
- *A cunoaște etapele evoluției Uniunii Europene;*
- *A cunoaște principalele Tratatate ale UE, obiectivele și rolului acestora în evoluția UE;*
- *A analiza perspectivele de extindere a UE.*

Cuvinte-cheie: *CECO, Tratatul de la Roma, Comunitatea Economică Europeană, Tratatul de la Paris, Actul Unic European, Spațiul Economic European, Tratatul de la Maastricht, Tratatul de la Lisabona, extinderile Uniunii Europene, criteriile de aderare la UE.*

9.1 Inceputul procesului de integrare europeană. Fondarea CECO

Uniunea Europeană, care reunește în prezent 28 de țări europene, are o populație de circa 508 milioane de oameni, și acoperă aproape tot continentul, a fost creată în perioada care a urmat celui de-al Doilea Război Mondial.

Încercări de unificare ale națiunilor Europei, care să preceadă statele moderne, au fost numeroase de-a lungul istoriei continentului, începând imediat după prăbușirea Imperiului Roman. Varietatea deosebită a limbilor și culturilor europene, la care s-a adăugat interesul local al numeroși lideri, principii și monarhi a făcut ca indiferent cum aceste uniri s-ar fi făcut, evident cel mai adesea prin cuceriri militare, acestea să fie sortite eșecului, mai devreme, sau mai târziu.

Primul pas către o Europă federală, pornind cu dorința de a elimina orice posibilitate de războaie viitoare între statele membre prin intermediul schimburilor între industriile grele naționale a fost Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului. Membrii fondatori ai Comunității au fost Belgia, Franța, Italia, Luxemburg, Țările de Jos și Germania de Vest.

Primii susținători ai Comunității au fost Jean Monnet, Robert Schuman, Paul-Henri Spaak, Alcide De Gasperi și Konrad Adenauer.

Un motiv decisiv în acest sens a fost catastrofa reprezentată de cel de-al Doilea Război Mondial, care, în perioada postbelică, a stat la baza constituirii unui număr de organizații menite să împiedice izbucnirea unor noi războaie și care să garanteze conviețuirea pașnică a popoarelor.

Printre altele, trebuie să amintim aici faptul că Organizația Națiunilor Unite a fost constituită încă din anul 1945, Fondul Monetar Internațional, tot în 1945, iar GATT a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1948. Nu putem trece cu vederea nici înființarea Consiliului Europei, al cărui statut a fost semnat de către membrii săi fondatori în mai 1949.

Toate aceste organizații - atât internaționale, cât și europene menționate mai sus aveau în comun faptul că erau forme de cooperare pur. Apărătorii ideii unui stat federal european, adică cei care susțineau o formă mult mai intensivă de cooperare, au încercat așadar să obțină, măcar în anumite domenii, un mai mare grad de integrare, nutrind speranța că astfel se va ajunge la o extindere progresivă a domeniilor de cooperare.

La 9 mai 1950, ministrul de externe al Franței, Robert Schuman, marca un moment istoric, prezentând ideea creării unei comunități de interese pașnice. Astfel se ofereau premisele unei cooperări între vechi inamici și se trecea peste resentimentele războiului și poverile trecutului. Totodată, se declanșa un proces total nou în relațiile internaționale, de exercitare comună a suveranității.

Acesta era un răspuns la problemele de după al doilea război mondial, generate de tensiuni între unele state europene, dar și la potențialele probleme economice legate de efortul acestora de reconstrucție. Propunerea formulată de Robert Schuman sub forma unei declarații publice a fost acceptată de Guvernul Franței și cel al Germaniei.

Declarația afirmă o serie de principii:

- Europa nu se va construi dintr-odată sau conform unui plan unic. Va lua naștere din realizări practice care vor crea, mai întâi, o solidaritate reală;
- animozitatea de lungă durată dintre Franța și Germania trebuie eliminată; orice acțiune trebuie să privească, în primul rând, aceste două țări, dar să fie deschise oricărui alte țări europene care împărtășesc aceleași scopuri;
- este necesară acțiunea imediată într-un domeniu limitat, dar decisiv: producția franco-germană de cărbune și oțel trebuie pusă imediat sub controlul unei înalte Autorități comune;
- fuziunea acestor interese economice va contribui la ridicarea nivelului de trai și la constituirea unei comunități europene;

- deciziile înaltei Autorități vor fi obligatorii pentru țările membre, înalta Autoritate va fi compusă din persoane independente, cu statut de egalitate, iar deciziile Autorității vor fi impuse părților.

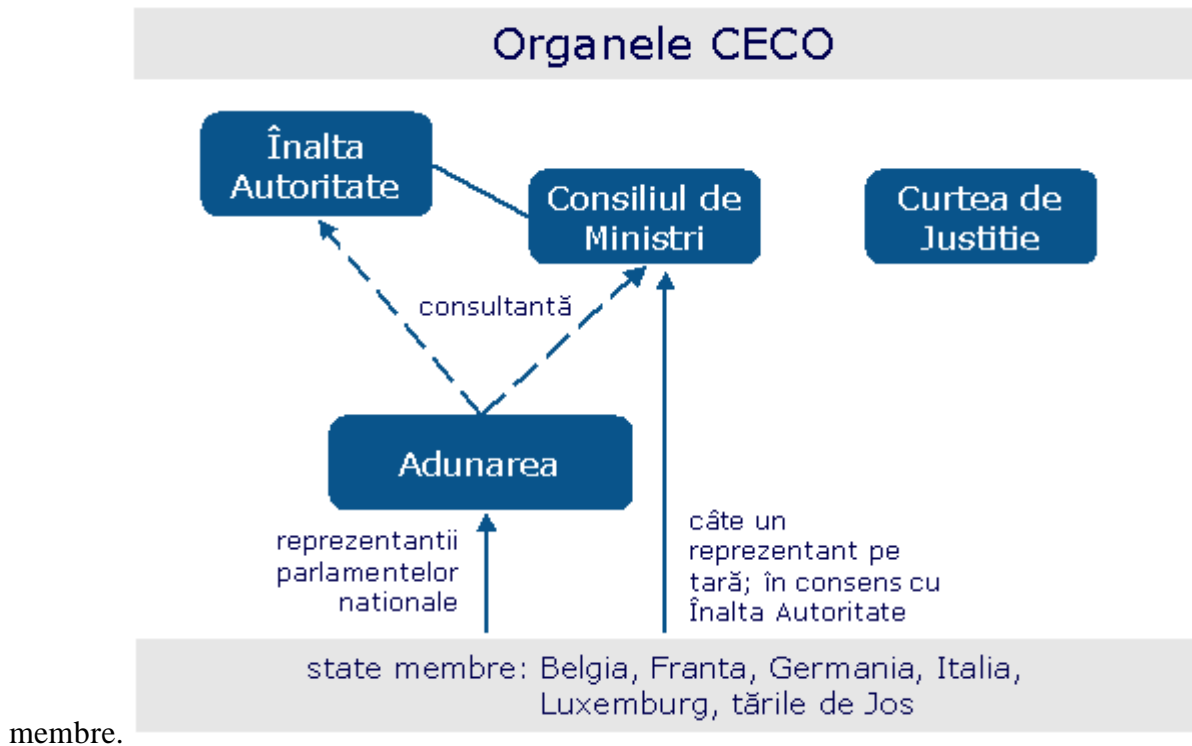
Aceasta era fundamental diferită de soluțiile anterioare de unificare a Europei, prin înglobarea ideii pragmatice al lui Jean Monnet (pe atunci responsabil, în guvernul francez, cu planificarea reconstrucției țării), și anume participarea celor două state, cu poziții egale, în cadrul unei noi entități care să coordoneze, inițial, industriile cărbunelui și oțelului din cele două țări, dar și să pună bazele unei viitoare federații europene.

Printre promotorii ideii unei Europe unite, acesta a fost primul pas către o cooperare largită: o integrare sectorială ce ar fi putut influența și alte sectoare economice. Aceasta era ideea declarată, însă obiectivul politic imediat îl constituia alipirea Germaniei la Europa și eliminarea rivalităților existente între Franța și Germania privind zonele strategice ale Ruhr-ului și Saar-ului.

La numai o lună după prezentarea acestui plan a fost convocată o conferință interguvernamentală, care urma să discute pe acest subiect, iar la scurt timp după aceea, în aprilie 1951, reprezentanții Franței, ai Republicii Federale Germania, ai Italiei, Belgiei, Luxemburgului și Olandei au semnat la Paris Tratatul cu privire la constituirea CECO. Astfel au fost puse bazele unei organizații cu totul noi, iar aceasta, din două motive: nu era vorba doar de o zonă de liber schimb, ci și de impunerea unei piețe comune, un domeniu extrem de important la acea vreme. Statele membre au renunțat în mare măsură la propria suveranitate, în favoarea aderării la noile instituții *supranaționale*.

Structura instituțională era alcătuită din patru instituții centrale. În primul rând, așa numita Înaltă Autoritate, cu nouă membri care urmau să-și execute sarcinile într-un mod independent de statele membre. Competențele acestei Autorități, garantate prin Tratat, erau foarte extinse, printre acestea numărându-se interzicerea acordării de subvenții sau, în anumite condiții, controlul prețurilor.

Deciziile Înaltei Autorități în aceste domenii aveau caracter obligatoriu în toate statele

membre.

Figura 9.1

Consiliul Miniștrilor, alcătuit din câte un reprezentant din fiecare țară, coordona relația dintre Înalta Autoritate și guverne. În plus, acesta urma să supravegheze în anumite cazuri activitățile Înaltei Autorități. De exemplu, pentru declararea unei crize manifestate, o condiție a lucrului cu cote de producție, era absolut necesar acordul Consiliului Miniștrilor. Modul în care se vota în cadrul Consiliului depindea de problema supusă atenției, existând mai multe variante: unanimitate, majoritate calificată și majoritate simplă.

Adunarea Generală, alcătuită din reprezentanții parlamentelor naționale, avea funcții pur consultative. Cea de-a patra instituție era *Curtea de Justiție*, a cărei sarcină era să soluționeze, conform prevederilor Tratatului, disputele dintre statele membre, dintre organele CECO, precum și dintre statele membre și organizații.

Trebuie, prin urmare, să reținem că odată cu înființarea CECO au fost puse bazele unui organism cu totul nou, fundamental diferit de toate celelalte organizații înființate în acea perioadă: o structură în cadrul căreia s-au pus bazele cooperării interstatale, dar care dovedea și anumite trăsături, care, până în acel moment, nu fuseseră caracteristice decât sistemelor politice naționale.

Realizări ale CECO

Misiunea sa a fost, în general de a "contribui la expansiunea economiei, dezvoltarea ocupării forței de muncă și îmbunătățirea nivelului de trai" a cetățenilor săi. Schimburile comerciale dintre membrii au crescut (de zece ori pentru cărbune), nefiind necesar să se importe resurse

din Statele Unite, în special în cazul în care au existat reduceri într-un singur stat. Înalta Autoritate, de asemenea, a emis 280 de împrumuturi în scopul de modernizare a industriei și reducere a costurilor.

Bilanțul activității CECO este pozitiv. Comunitatea a făcut față crizelor asigurând o dezvoltare echilibrată a producerii și distribuirii resurselor. A fost facilitată restructurarea și reconversiunea industrială necesară. Producerea oțelului a depășit de patru ori nivelul anilor 50 și a devenit mai puțin costisitoare. Pe de altă parte, producerea de cărbune s-a diminuat, precum și forța de muncă ocupată, dar sectorul a atins un nivel înalt de dezvoltare tehnologică, siguranță și protecție a mediului. Sistemele CECO de gestiune socială (pensionare anticipată, indemnizații tranzitorii, ajutoare de mobilitate, formare etc) au fost foarte importante pentru depășirea crizelor.

Printre cele mai importante realizări ale CECO sunt cele legate de bunăstare. Unele mine, de exemplu, nu ar fi fost funcționale fără subvenții guvernamentale. Unii mineri aveau locuințe extrem de sarace. Timp de 15 ani au fost finanțate 112 500 locuințe pentru muncitori, plătindu-se 1770 dolari americani pentru fiecare apartament, permițându-le muncitorilor să-și cumpere o casa, ceea ce în alte condiții nu ar fi fost posibil. CECO, de asemenea, a plătit jumătate din costurile de la locul de muncă în legătură cu redistribuirea acelor lucrători care și-au pierdut locul de muncă atunci când întreprinderile de cărbune și oțel au început să se închidă. Coroborat cu ajutorul pentru dezvoltarea regională, CECO a cheltuit 150 milioane dolari pentru crearea de 100000 de locuri de muncă, o treime din care au fost pentru muncitori din sectorul oțelului și carbunelui.

9.2 Evoluția procesului de integrare economică

Bazându-se pe succesul Tratatului de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului, cele șase state și-au extins cooperarea la alte sectoare economice.

La 25 martie 1957 a fost semnat Tratatul de la Roma prin care a fost instituită Comunitatea Economică Europeană (CEE). În aceeași zi a mai fost semnat un tratat care instituia Comunitatea Europeană a Energiei Atomice (CEEA, Euratom): Ambele tratate, atât Tratatul de la Roma, cât și Tratatul CEEA au intrat în vigoare la 1 ianuarie 1958. pe durată nelimitată, spre deosebire de Tratatul de la Paris, care a expirat după cincizeci de ani. Comunitățile create s-au bazat, cu unele ajustări, pe CECO și au lucrat la formarea unei uniuni vamale și, respectiv comunitatea energiei nucleare.

După prima experiență sectorială a CECO, CEE constituie un exemplu unic de organizație supranațională - adică o organizație creată prin transferul de suveranitate de la Statele

Membre la "Comunitate". În acest context, transferul de suveranitate înseamnă o delegare - de la membrii fondatori ai Comunității către anumite instituții comune - a puterii de decizie asupra unor aspecte comune, conform principiilor democrației și statului de drept. În acest scop au fost create mecanisme de decizie și un cadru instituțional complex, capabile să asigure reprezentarea intereselor guvernelor Statelor Membre, a interesului general al Comunității, precum și a intereselor cetățenilor europeni.

Obiectivul imediat al Tratatului de la Roma, semnat la 25 martie 1957, era reprezentat de crearea unei "piețe comune" și de abordarea progresivă a politicilor economice ale Statelor Membre, ca mijloace de realizare a unei extinderi continue și echilibrate, a unei creșteri accelerate a standardelor de viață și a unor relații mai strânse între Statele Membre.

Anii 60 au fost o perioadă benefică pe plan economic, care se datorează și faptului că țările CEE încetează să mai aplice taxe vamale în cadrul schimburilor comerciale reciproce. De asemenea, acestea convin să exercite un control comun asupra producției de alimente. Întreaga populație beneficiază, acum, de suficiente alimente și în curând se înregistrează chiar un surplus de produse agricole.

În anul 1967 au fost create unele instituții comune pentru cele trei Comunități deja existente (CEE, CECO și CEE) prin așa numitul Tratat de Fuziune, ratificat în anul 1965.

În 1968, CEE avea deja încheiata uniunea vamală și avea o piață agricolă comună. Ia naștere cea mai mare grupare comercială din lume. Schimburile comerciale între cele șase state membre și între UE și restul lumii înregistrează o creștere rapidă.

Conform unei decizii a Consiliului din anul 1970 are loc înlocuirea contribuțiilor financiare ale statelor membre prin alocarea de mijloace proprii Comunității.

Planurile UE privind adoptarea unei monede unice datează din 1970. În vederea menținerii stabilității, statele membre ale UE au decis să limiteze marjele de fluctuație între monedele naționale. Acest mecanism al ratei de schimb (ERM), creat în 1972, este primul pas către introducerea monedei euro, 30 de ani mai târziu.

Crearea unei piețe comune nu înseamnă numai eliminarea tuturor barierelor existente în calea liberei circulații a bunurilor și stabilirea unei taxe vamale unice (uniunea vamala); piața comună înseamnă și liberalizarea altor sectoare (cum ar fi libera circulație a persoanelor, serviciilor, capitalului) și stabilirea unor politici comune în domenii strategice (agricultura, comerț, transport și concurență) pentru crearea unor condiții omogene în vederea creșterii performanței activităților economice.

Lupta împotriva poluării se intensifică în anii 70. UE adoptă legi destinate protecției mediului, introducând, pentru prima dată, noțiunea de „țări poluatoare”. Sunt create grupuri de presiune precum Greenpeace.

La 1 ianuarie 1973 are loc prima extindere a UE. Odată cu aderarea Danemarcei, Irlandei și a Regatului Unit la UE, numărul statelor membre ajunge la nouă.

În urma războiului arabo-israelian din octombrie 1973, statele producătoare de petrol din Orientul Mijlociu impun prețuri foarte mari și își limitează exporturile la câteva țări europene. Această situație generează probleme economice la nivelul întregii UE.

În decembrie 1974 în semn de solidaritate, liderii UE creează Fondul European de Dezvoltare Regională. Acesta are misiunea de a asigura transferul de resurse financiare de la regiunile bogate către cele sărace, pentru îmbunătățirea drumurilor și a comunicațiilor, atragerea de investiții și crearea de locuri de muncă. Acest tip de ajutorare va absorbi, ulterior, o treime din bugetul UE.

Prin așa numitul "Tratat de la Bruxelles" din anul 1975 are loc instituirea Curții Europene de Conturi și sporirea competențelor bugetare ale Parlamentului European. Începând cu anul 1979 Parlamentul European este ales direct, o dată la 5 ani, prin alegeri generale.

La 1 ianuarie 1981 are loc cea de-a doua extindere. Numărul statelor membre ale UE ajunge la zece odată cu aderarea Greciei. Aceasta devenise eligibilă începând cu 1974, anul răsturnării regimului militar și al instaurării democrației.

La 14 iunie 1985 a fost semnat Acordul de liberă circulație (spațiul Schengen) în mica localitate luxemburgheză Schengen. Primele state care l-au implementat au fost Belgia, Franța, Germania, Luxemburg, Portugalia, Spania și Țările de Jos, care și-au deschis între ele granițele la 26 martie 1995. Până în prezent, 30 de state au aderat la Acordul Schengen, dintre care 27 l-au și implementat.

La 1 ianuarie 1986 are loc a treia extindere: Spania și Portugalia aderă la UE, numărul statelor membre ajungând la 12.

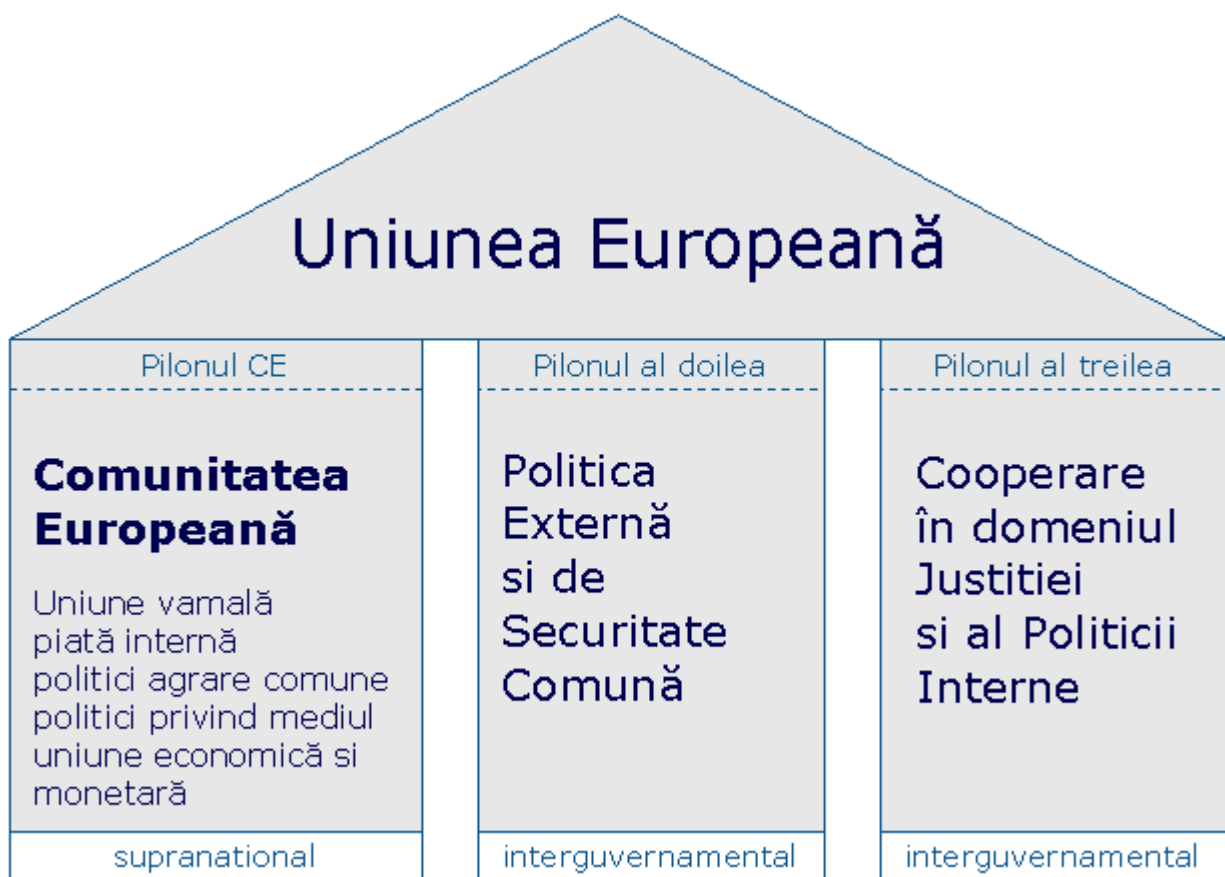
Deși taxele vamale au fost eliminate în 1968, schimburile comerciale din cadrul UE se lovesc încă de obstacole. Acestea constau, în principal, în diferențele existente la nivelul reglementărilor naționale. După Tratatul de la Roma, procesul de adâncire a integrării a fost cuprins în **Actul Unic European**, semnat la 17 februarie 1986 și ratificat la 1 iulie 1987. Actul unic european prevedea un program de eliminare a diferențelor existente la nivelul reglementărilor naționale, pe parcursul a șase ani. De asemenea, aducea și alte inovații, precum

- instituționalizarea formală a Consiliului European (format din șefii de stat sau de guvern și de președintele Comisiei Europene), ca principalul organism responsabil pentru stabilirea direcțiilor de dezvoltare ale Comunității;
- introducerea sistemului de vot al majorității calificate în cadrul Consiliului, pentru adoptarea acelor deciziilor care au în vedere finalizarea pieței interne, politica socială, coeziunea economică și socială, politica cercetării;
- întărirea rolului Parlamentului European (PE), prin introducerea procedurilor legislative de cooperare și a necesității acordului PE pentru deciziile privind aderarea de noi state membre și acordurile de asociere;
- creșterea numărului politicilor comune, prin adăugarea politicilor de mediu, cercetare științifică, coeziune economică și socială;
- stabilirea unei date (31/12/1992) pentru *definitivarea pieței interne* (noțiunea de "piață internă" fiind mai puternică decât cea de "piață comună", implicând nu numai realizarea celor patru libertăți - libera circulație a bunurilor, libera circulație a serviciilor, libera circulație a persoanelor și libera circulație a capitalului - ci și implementarea a noi politici și a coeziunii economice și sociale).

Schimbarea peisajului politic european după căderea regimurilor comuniste din Europa Centrală și de Est a condus la un proces de regândire a structurii Comunității Europene, în direcția creării unei uniuni politice și a uniunii economice și monetare. La **7 februarie 1992** este semnat Tratatul privind Uniunea Europeană la Maastricht. Acesta constituie o adevărată piatră de temelie a UE, stabilind reguli clare pentru viitoarea monedă unică și pentru politica externă și de securitate precum și pentru o cooperare mai strânsă în domeniul justiției și afacerilor interne. Conform tratatului, fosta denumire de „Comunitate Europeană” este înlocuită, în mod oficial, cu cea de „Uniune Europeană”.

Conform imaginii comune despre UE, prin Tratatul de la Maastricht aceasta devine o construcție cu trei piloni, care va fi menținută și dezvoltată continuu.

Figura 9.2

Pilonii CE reprezintă cooperarea bazată pe prevederile Tratatului de la Paris (CECO), Tratatelor de la Roma (CEE, CEEA), precum ale AUE, completată și modificată de Tratatul de la Maastricht. Aici sunt prevăzute o serie de modificări la nivel instituțional și în ceea ce privește domeniile politice de interes, care vizează, în mare, efectul unei supranaționalizării durabile. Iată câteva exemple:

- introducerea unui nou proces decizional, care atribuie Parlamentului European drepturi reale de codecizie;
- înființarea unui Comitet al Regiunilor;
- extinderea sancțiunilor aplicate de Curtea Europeană de Justiție în cazul în care statele membre nu țin cont de deciziile sale sau nu aplică la timp dreptul comunitar;
- extinderea responsabilității comunitare asupra domeniilor introduse prin AUE, ca de exemplu politica cercetării și a tehnologiei, politica mediului și politica regională;
- dispozițiile cu privire la *uniunea monetară* constituie, așa cum a fost programul pentru o piață internă în cazul AUE, nucleul Tratatului de la Maastricht;
- introducerea unor noi domenii, în care Comunitatea nu își desfășurase - sau dacă o făcuse, fără să se sprijine pe Tratat - până la acea oră activitatea, spre exemplu politica cu privire la protecția consumatorilor, educație etc.;

- alegerea unei cu totul noi și unice structuri de cooperare în domeniul proaspăt incluseii politici sociale.

În schimb, cooperarea din cadrul pilonilor doi *Politica Externă și de Securitate Comună (PESC)*, și trei, *Cooperarea în domeniul Justiției și al Afacerilor Interne* care în anumite puncte se suprapun cu elemente din pilonul CE, rămâne pronunțat interstatală.

La 1 ianuarie 1993 sunt introduse piața unică și cele patru libertăți asociate acesteia: libera circulației a mărfurilor, serviciilor, persoanelor și capitalurilor a devenit o realitate. Începând cu anul 1986, au fost adoptate peste 200 de texte legislative în domeniul fiscalității, reglementărilor comerciale, calificărilor profesionale și în alte domenii similare reprezentând obstacole în calea deschiderii frontierelor. Totuși, libera circulație a anumitor servicii este amânată.

La data de 1 ianuarie 1994, în urma acordului semnat la data de 2 mai 1992, între statele participante la Asociația Europeană a Liberului Schimb (AELS) și statele membre UE a luat ființă Spațiul Economic European (SEE, European Economic Area). Acest acord pune bazele unei piețe unice guvernate de aceleași reguli de bază ce au ca scop să permită mărfurilor, serviciilor, capitalului și persoanelor să circule liber în cadrul SEE, într-un mediu deschis și competitiv, un concept cunoscut drept cele patru libertăți.

La 1 ianuarie 1995 are loc a patra extindere: Austria, Finlanda și Suedia aderă la UE.

Cele 15 state membre au acoperit aproape toată Europa de Vest. În octombrie 1990 s-a produs reunificarea Germaniei, prin urmare fosta Republică Democrată Germania a devenit, la rândul ei, parte din UE.

Procesul de reformă, eforturile grupului de lucru și ale conferinței interguvernamentale au avut ca rezultat Tratatul de la Amsterdam, cea de a treia mare revizuire a Tratatului, după Actul Unic European și Tratatul de la Maastricht. Acesta a fost semnat în 1997 și a intrat în vigoare la 1 mai 1999. Tratatul a pregătit temeiul pentru a aduce Uniunea Europeană mai aproape de cetățeni, de a o face mai puternică, mai eficientă și de a o pregăti pentru primirea unor noi membri. Acest tratat vizează și Agenda Socială (directivele care stabilesc cursul acțiunilor cu caracter social pe următorii cinci ani).

În 2000 este semnat Tratatul de la Nisa (2000). Este un acord referitor la problemele instituționale și la cele legate de procesul de lărgire al Uniunii Europene. Declarația cu privire la Viitorul Uniunii Europene se referă la următoarele aspecte:

- drumul spre lărgirea UE este deschis, încheindu-se procesul de schimbare instituțională necesară pentru primirea noilor membri;
- incurajarea dezbaterilor între părțile implicate în procesul de lărgire a UE, inclusiv cu statele candidate;

- procesul de lărgire a UE trebuie să aibă în vedere următoarele probleme: stabilirea și monitorizarea mai precisă a repartizării competențelor între UE și statele membre reflectând principiul subsidiarității; simplificarea tratatelor pentru a le face mai clare și mai bine înțelese fără a le schimba semnificația; rolul parlamentelor naționale în realizarea arhitecturii europene.

La 1 ianuarie 2002 sunt introduse bancnotele și monedele euro. Tipărirea, baterea și distribuirea acestora în 12 țări constituie o operațiune logistică de mare amploare. Sunt puse în circulație peste 80 de miliarde de monede. Bancnotele sunt la fel pentru toate țările. Monedele au o față comună, cea care indică valoarea și una pe care figurează emblema națională. Toate circulă liber. Folosirea monedei euro finlandeze (sau a oricărei alte monede euro) pentru a cumpăra un bilet de metrou la Madrid a devenit ceva banal.

Începând cu 31 martie 2003, în cadrul politicii sale externe și de securitate, UE efectuează operațiuni de menținere a păcii în Balcani, mai întâi în fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei și apoi în Bosnia și Herțegovina. În ambele cazuri, forțele UE înlocuiesc trupele NATO. Pe plan intern, UE decide să creeze un spațiu de libertate, securitate și justiție pentru toți cetățenii săi până în 2010.

La 1 mai 2004 a avut loc a cincea, cea mai mare extindere a UE din istorie care a cuprins 8 țări din Europa Centrală și de Est și 2 state insulare mediteraniene. Au aderat Republica Cehă, Cipru, Estonia, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, Slovenia, Slovacia, Ungaria.

La 29 octombrie 2004 cele 25 de state membre ale UE semnează un Tratat de instituire a unei Constituții pentru Europa. Scopul său era acela de a simplifica procesul de decizie democratic și modul de funcționare a unei Uniuni cu 25 și chiar mai multe state. De asemenea, prevedea și crearea unui post de ministru european al afacerilor externe. Tratatul trebuia să fie ratificat de toate cele 25 de state înainte de a putea intra în vigoare. Când atât cetățenii din Franța și cei din Olanda au votat împotriva Constituției la referendumurile din 2005, liderii europeni au decis să introducă o „perioadă de reflecție”.

La 1 ianuarie 2007 încă două țări din Europa de Est, Bulgaria și România, aderă la UE, în cadrul celei de-a cincea extinderi. Numărul statelor membre s-a ridicat la 27.

În iunie 2007 Consiliul Europei a reușit, să mandateze o conferință guvernamentală care urma să elaboreze până la sfârșitul anului detaliile pentru o nouă reformă a Tratatului.

Mandatul conținea propuneri care vizau eliminarea terminologiei constituționale din Tratatul eșuat, dar și intenția de a recupera anumite elemente mai vechi privitoare la procedurile decizionale din politica externă. Și trecerea la denumirea "Tratat de reformare" avea rolul de a elimina elementul constituțional din noul text de lege.

Versiunea finală a Tratatului a fost semnată la Lisabona, la data de 13 decembrie 2007, sub președinție portugheză. Tratatul de la Lisabona a putut intra în vigoare la 1 decembrie 2009.

Printre îmbunătățirile binevenite introduse de Tratat se numără punerea la dispoziția UE a mijloacelor necesare pentru a face față provocărilor lumii actuale. Există trei motive fundamentale care stau la baza Tratatului: o mai mare eficiență în procesul de luare a deciziilor, mai multă democrație prin conferirea unui rol mai important Parlamentului European și parlamentelor naționale și o mai mare coerență pe plan extern. Toate acestea vor permite UE să promoveze mai bine interesele cetățenilor săi.

Ce aduce nou Tratatul de la Lisabona? Tratatul de la Lisabona păstrează majoritatea inovațiilor instituționale prevăzute în Constituția Europei. Cea mai importantă deosebire este aceea că tratatul amendează precedentele tratate ale uniunii și nu le înlocuiește precum ar fi făcut-o constituția. Alte diferențe sunt:

1. Simbolurile UE (precum steagul, imnul și motto-ul) nu mai sunt prezente în tratat, deși ele sunt folosite (de exemplu, steagul a fost adoptat în 1980). Totuși, șaisprezece țări și-au declarat asentimentul cu aceste simboluri printr-o anexa.
2. Tratatul de la Lisabona a dizolvat structura pe trei piloni, UE preluând personalitatea juridică a CE și putând, astfel, semna în nume propriu tratate internaționale și întreține relații diplomatice cu alte state prin intermediul noului Serviciu European de Relații Externe.
3. Ministrul Uniunii pentru Afaceri Externe este numit în tratat Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe.
4. S-a renunțat la terminologia nouă (de exemplu, directivele UE și nu legile UE)
5. Combaterea schimbării climatice este un obiectiv oficial al Uniunii Europene după Tratatul de la Lisabona.

Totodată Tratatul de la Lisabona a realizat importante schimbări pe plan instituțional, după cum urmează:

- Rotația semestrială va continua pentru președinția consiliilor de miniștri;
- Tratatul prevede crearea unei funcții de președinte stabil al Consiliului European, desemnat pentru un mandat de 2 ani și jumătate și care poate fi reînnoit o singură dată;
- Ministrul de externe, post nou, va putea reprezenta Uniunea Europeană pe plan internațional;
- Noul tratat elimină posibilitatea de veto la nivel național, introducând decizii luate prin majoritate calificată;

- Regula unanimității se va aplica pentru politică externă, fiscalitate, politică socială sau revizuirea tratatelor;
- Noul sistem de vot pentru luarea deciziilor se vrea mai clar și echitabil; o decizie prin majoritate calificată va fi adoptată dacă va obține sprijinul a 55% din state (15 din 27) reprezentând 65% din populația Uniunii Europene, ceea ce acordă mai multă putere de decizie țărilor cu o populație mai numeroasă;
- Tratatul conferă Parlamentului European, singura instituție a UE aleasă de cetățeni, puteri de decizie reale, alături de statele membre, în numeroase domenii precum agricultura, pescuitul, problemele referitoare la poliție și justiție;
- Tratatul de la Lisabona prevede un mecanism de inițiativă populară, în virtutea căruia un text semnat de un milion de cetățeni poate “invita” Comisia Europeană să “înainteze” o propunere legislativă
- Tratatul de la Lisabona introduce posibilitatea unei țări de a părăsi Uniunea Europeană în condiții care urmează să fie negociate cu partenerii săi.

Remarcăm, că în mai 2012 Președintele Partidului Popular European, Wilfried Martens, a declarat, cu ocazia lansării cărții autobiografice "Europa, lupt și înving", că viitorul Uniunii Europene este al unei uniuni politice, cu lideri aleși în mod direct de către cetățenii europeni.

La 1 iulie 2013 aderă Croația, numărul statelor membre ale UE ridicându-se la 28.

Alegerile europarlamentare din 22-25 mai 2014 au fost, primele după Tratatul de la Lisabona. Alegătorii europeni au avut șansa să influențeze viitoarea orientare politică a Uniunii Europene prin votul pentru cei 751 de deputați în Parlamentul European, care le vor reprezenta interesele în următorii cinci ani.

Așa dar de la semnarea în 1957, a Tratatului de la Roma, care a extins cooperarea anterioară din cadrul Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului și a creat Comunitatea Economică Europeană, numărul de state membre ale Uniunii a crescut de la cele șase state fondatoare (Belgia, Franța, Germania de Vest, Italia, Luxemburg și Țările de Jos) la actualul număr de 28 de state membre. Astfel, la 1.01.2015 UE este formată din Austria, Belgia, Bulgaria, Cehia, Cipru, Croația, Danemarca, Estonia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Letonia, Lituania, Luxemburg, Malta, Țările de Jos, Polonia, Portugalia, Regatul Unit, România, Slovacia, Slovenia, Spania, Suedia, Ungaria.

19 state din UE au adoptat euro ca monedă unică, formând zona euro. Zona a fost creată în 1999 de unsprezece țări: Danemarca, Germania, Belgia, Austria, Franța, Finlanda, Luxemburg, Țările de Jos, Italia, Irlanda, Spania. La aceste țări s-au alăturat: Grecia în 2001, Slovenia în 2007, Cipru și Malta în 2008, Slovacia în 2009, Estonia în 2011, Letonia în 2014,

Lituania în 2015. Pe lângă acestea, 4 "micro-state", prin acordurile monetare încheiate cu vecinii lor, sunt și ele atașate la zona euro: Andorra, Monaco, San Marino și Vatican.

9.3 Criteriile de aderare și perspectiva extinderii Uniunii Europene

Uniunea Europeană de astăzi, cu 28 de state membre și o populație de aproximativ 508 de milioane de locuitori este rezultatul unui proces de integrare și extindere de peste jumătate de secol, aflat în continuă evoluție.

Țările care doresc să adere la UE pot parcurge diversele etape ale procesului de integrare doar după ce toate condițiile pentru fiecare etapă au fost respectate. Procedurile de admitere în UE sunt complexe, garantând că noile state membre aderă numai atunci când îndeplinesc toate cerințele și doar după ce instituțiile UE, guvernele statelor membre și guvernele țărilor în cauză își vor fi exprimat acordul în mod activ. Astfel, perspectiva integrării acționează ca un stimulent pentru promovarea reformelor. Politica UE cu privire la extindere garantează faptul că acest proces este gestionat foarte riguros, astfel încât procesul de aderare să aducă beneficii ambelor părți implicate, UE și țărilor în curs de aderare.

Criteriile de aderare la Uniunea Europeană

Dupa cum demonstrează extinderile precedente ale UE, aderarea la UE reprezintă un proces îndelungat și complicat de ajustare a tuturor domeniilor interne ale statelor candidate la principiile, valorile și standardele UE. Doar în acest caz integrarea ulterioară a noilor țări membre nu va avea pentru ele consecințe dureroase și nu va afecta integritatea sistemului european. Pentru a orienta statele candidate asupra reformelor care trebuie îndeplinite în vederea aderării la UE, Uniunea a stabilit câteva criterii de aderare. Criteriile obligatorii pentru aderarea la Uniunea Europeană formalizate la summitul de la Copenhaga sunt următoarele [Tratatul asupra UE, art. 49]:

Criteriul politic: existența unor instituții stabile, care ar fi garante ale democrației, supremația legii, drepturile omului și protecția minorităților. Acest criteriu a fost desfasurat mai târziu în *Tratatul de la Amsterdam*, declarându-se că „Uniunea este fondată în baza condițiilor de libertate, democrație, respectarea drepturile omului și a libertăților fundamentale, supremației legii, principii care sunt comune pentru toate statele membre” (art.6). Orice stat european care respectă aceste principii poate deveni membru al Uniunii.

Criteriul economic: existența unei economii de piață funcționale, capabile sa facă față presiunilor competitive și forțelor de piață din cadrul UE.

Capacitatea de adoptare integrală a acquis-ului comunitar; aderarea la obiectivele politice, economice și monetare ale UE.

Criteriile expuse la summitul de la Copenhaga vin sa completeze **condiția de bază** pentru a deveni membru al UE - **identitatea europeană**, care a fost consacrată prin Tratatul de la Roma din 1958, art. 237 („orice stat european poate deveni membru al Uniunii Europene”). Îndeplinirea criteriilor de aderare de catre statele candidate este monitorizată de Comisia Europeana.

Consiliul European de la Luxembourg, din decembrie 1997, a decis completarea criteriilor de la Copenhaga cu o nouă condiție – **capacitatea UE de a accepta noi membri**, și de a menține, în același timp, procesul de integrare:

- Extinderea nu trebuie să fie mai costisitoare decât procesul de integrare
- Extinderea nu trebuie sa periclitaze realizările Comunității și procesul de integrare convenit la Maastricht.
- Uniunea își rezerva dreptul de a decide momentul la care va fi pregătită pentru a accepta noi membri

Criteriile de convergență reprezintă testul economic de evaluare a stadiului de pregătire a unei economii pentru a participa la etapa a treia a Uniunii Economice și Monetare. Aceste criterii au fost stabilite prin Tratatul de la Maastricht, ratificat de către toate țările membre UE în 1993, și se referă la țintele (target-uri) în domeniul inflației, finanțelor publice, ratelor dobânzii și cursurilor de schimb. În plus, progresele înregistrate de statele membre și de către statele candidate privind convergența spre Uniunea Economică și Monetară sunt evaluate din perspectiva aceluiași criterii de convergență referitoare la:

Stabilitatea prețurilor: rata medie a inflației din ultimele 12 luni (calculată prin indicele prețurilor de consum) nu trebuie să depășească cu mai mult de 1,5 puncte procentuale rata inflației din primele trei state cu cele mai reduse nivele ale ratei inflației; în plus, ratele inflației din țara candidată trebuie să se dovedească a fi sustenabile.

Finanțele publice: poziția bugetară a unei țări trebuie să fie sustenabilă, respectiv sa nu existe un deficit bugetar excesiv. În particular: (i) deficitul bugetar consolidat al statului nu trebuie să depășească nivelul stabilit în Tratat de 3 la sută din PIB; dacă această valoare este depășită, deficitul bugetar trebuie să fie redus substanțial și continuu, către o valoare apropiată de cea de referință, sau depășirea valorii de referință să fie temporară și excepțională, și (ii) datoria publică brută nu trebuie să depășească 60% din PIB, sau dacă are valori mai mari trebuie să se diminueze semnificativ și să se apropie de valoarea de referință într-un ritm satisfăcător;

Ratele dobânzii: Randamentul mediu al titlurilor de stat pe termen lung calculat pe ultimele 12 luni nu trebuie să depășească cu mai mult de 2 puncte procentuale randamentul aferent titlurilor de stat din primele trei state cu cele mai reduse niveluri ale inflației;

Cursurile de schimb: trebuie să se mențină în marjele de fluctuație convenite prin mecanismul ratelor de schimb din cadrul ERM al EMS, pentru cel puțin 2 ani, fără a se proceda din propria inițiativă la deprecierea monedei față de celelalte monede ale statelor membre.

Nici un stat membru nu a părăsit vreodată Uniunea, deși Groenlanda (o provincie autonomă ce aparține Danemarcei) s-a retras în 1985. Tratatul de la Lisabona prevede modalitățile de părăsire a uniunii de către un stat membru.

Pentru a preveni apariția unor noi linii de diviziune între Uniunea Europeană extinsă și vecinii săi și pentru a consolida prosperitatea, stabilitatea și securitatea tuturor în anul 2004 a fost elaborată Politica europeană de vecinătate (PEV). Această politică este bazată pe valorile democrației, statul de drept și respectul pentru drepturile omului și se aplică celor mai apropiați 16 vecini ai UE: Algeria, Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Egipt, Georgia, Israel, Iordania, Liban, Libia, Moldova, Maroc, Palestina, Siria, Tunisia și Ucraina. PEV este, în principal, o politică bilaterală între UE și fiecare țară parteneră. Este consolidată prin inițiativele de cooperare regională — Parteneriatul estic și Uniunea pentru Mediterana..

Parteneriatul estic a fost constituit pentru a „actualiza” relațiile UE cu majoritatea vecinilor săi din est, inclusiv **Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Moldova și Ucraina**. PE, aprobat în 2008 și inaugurat în 2009, se bazează pe Politica europeană de vecinătate (PEV). Principalul obiectiv al Parteneriatului estic este „accelerarea asocierii politice și aprofundarea integrării economice dintre UE și vecinii săi din est. Nivelul de integrare și cooperare reflectă angajamentul fiecărei țări parteneră față de valorile, standardele și structurile europene, și progresul acestuia. Parteneriatul vizează să promoveze democrația și buna guvernare, să consolideze securitatea energetică, să sprijine reformele sectoriale (inclusiv în domeniul protecției mediului), să încurajeze contactele interpersonale, să sprijine dezvoltarea economică și socială și să ofere finanțare suplimentară pentru proiecte de reducere a dezechilibrelor socio-economice și de creștere a gradului de stabilitate.

Uniunea pentru Mediterana include cele 28 de state membre ale UE, Uniunea Europeană și 15 țări mediteraneene (Albania, Algeria, Bosnia și Herțegovina, Egipt, Israel, Iordania, Liban, Mauritania, Muntenegru, Monaco, Maroc, Palestina, Siria [a cărei participare este suspendată din cauza războiului civil], Tunisia și Turcia). UpM constituie un cadru multilateral pentru relațiile politice, economice și sociale dintre Uniunea Europeană și țările din sudul și estul Mării Mediterane. Aceasta a fost lansată în 2008, la summitul de la Paris, ca o continuare a Parteneriatului euro-mediteranean (Euro-Med), cunoscut și ca Procesul de la Barcelona. UpM se inspiră din obiectivele stabilite în cadrul Declarației de la Barcelona (1995), și anume, de a crea un spațiu de pace, stabilitate, securitate și prosperitate economică comună, cu respectarea deplină

a principiilor democratice, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale, promovând în același timp înțelegerea între culturi și civilizații în regiunea euro-mediteraneană.

Astfel, prin intermediul Politicii europene de vecinătate (PEV), UE oferă vecinilor săi o relație privilegiată, care se bazează pe un angajament reciproc în favoarea valorilor comune (democrație și drepturile omului, statul de drept, buna guvernare, principiile economiei de piață și dezvoltarea sustenabilă). PEV sprijină coordonarea politică și aprofundarea integrării economice, mobilitatea sporită și contactele între persoane. Nivelul de ambiție al acestei relații depinde de măsura în care aceste valori sunt împărtășite. PEV se diferențiază de procesul de extindere, însă nu aduce atingere modului în care relațiile dintre țările vecine și Uniune pot evolua în viitor.

PEV se bazează pe 12 planuri de acțiune bilaterală care au fost încheiate între UE și fiecare partener în cadrul PEV. Acestea stabilesc programe de reformă politică și economică cu priorități pe termen mediu și scurt (de la trei la cinci ani). Planurile de acțiune ale PEV reflectă nevoile, interesele și capacitățile UE și ale fiecărui partener de a consolida societăți democratice, echitabile din punct de vedere social și favorabile incluziunii, precum și de a promova integrarea economică, îmbunătățirea circulației transfrontaliere a persoanelor și furnizarea de asistență financiară și cooperare tehnică în vederea alinierii la standardele UE.

Țările candidate la aderare în UE trebuie să demonstreze că vor fi capabile să-și asume în întregime rolul de membri ai Uniunii. Pentru aceasta trebuie să obțină sprijinul cetățenilor și să respecte standarde și norme europene stricte de ordin politic, juridic și tehnic.

Sunt cinci state candidate oficial: Islanda, Macedonia, Muntenegru, Turcia și Serbia. Albania și Bosnia și Herțegovina sunt de asemenea recunoscute ca *potențiale candidate*. Kosovo este de asemenea o potențială candidată dar Comisia Europeană nu o recunoaște ca un stat independent din cauza faptului că nu toate statele membre o recunosc ca o țară independentă de Serbia.

Cele patru țări care formează Asociația Europeană a Liberului Schimb (care nu sunt membre UE) au aderat parțial la politicile și reglementările economice ale UE: Islanda (*o țară candidată pentru aderarea la UE*), Liechtenstein și Norvegia, care sunt parte din piața unică prin Spațiul Economic European și Elveția, care are legături similare prin tratate bilaterale. UE are de asemenea relații cu micro-statele europene, Andora, Monaco, San Marino și Vatican care folosesc moneda unică și cooperează în unele domenii.

Republica Moldova este un eligibil candidat la aderarea în Uniunea Europeană. Aceasta este totodată un membru al Acordului Central European al Comerțului Liber și al Parteneriatului pentru pace (program lansat de NATO). În iunie 2014 a semnat acordul de asociere cu UE.

Ucraina este un potențial și eligibil candidat la aderarea în Uniunea Europeană. UE a oferit Ucrainei un acord de asociere, a cărui respingere a dus la declanșarea protestelor opoziției.

Georgia este un aspirant și eligibil candidat la aderare în Uniunea Europeană, dar o piedică sunt cele două republici separatiste, Abhazia și Osetia de Sud. Totuși, în noiembrie 2010 a semnat acordul de asociere cu UE.

CONCLUZII la capitolul 9

1. Uniunea Europeană a fost creată cu scopul de a se pune capăt numărului mare de războaie sângeroase duse de țări vecine, care au culminat cu cel de-al Doilea Război Mondial. Începând cu anul 1950, țările europene încep să se unească, din punct de vedere economic și politic, în cadrul Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului, propunându-și să asigure o pace durabilă. Cele șase state fondatoare sunt Belgia, Franța, Germania, Italia, Luxemburg și Țările de Jos.
2. Bazându-se pe succesul Tratatului de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului, cele șase state își extind cooperarea la alte sectoare economice. Este semnat Tratatul de la Roma, prin care este creată Comunitatea Economică Europeană (CEE). Scopul său este acela de a asigura libera circulație a persoanelor, mărfurilor și serviciilor între statele membre.
3. La 1 iulie 1968 cei șase elimină taxele vamale la mărfuri pe care le importă reciproc și astfel sunt create, pentru prima dată, condițiile necesare efectuării liberului schimb. Aceleași taxe vamale se aplică produselor importate din țări terțe. Ia naștere cea mai mare grupare comercială din lume.
4. În anii următori Uniunea Europeană s-a lărgit prin aderarea unor noi state membre și și-a crescut puterea prin adăugarea de domenii economice, sociale și politice în abilitățile sale. Tratatul de la Maastricht a înființat Uniunea Europeană sub prezenta denumire în 1993
5. Uniunea Europeană a dezvoltat o piață unică în cadrul unui sistem standardizat și unificat de legi care se aplică tuturor statelor membre. În cadrul Spațiului Schengen (care include state membre UE și state non-UE) controalele vamale au fost desființate. Politicile UE sprijină și garantează libera mișcare a persoanelor, bunurilor, serviciilor și a capitalului au fost emise legi în domeniul justiției și afacerilor interne și se păstrează politici comune în domeniul comerțului, agriculturii¹, în domeniul pescuitului și dezvoltarea regională.
6. A fost înființată de asemenea și o uniune monetară, Zona Euro care este compusă în prezent din 18 state. Prin Politica Comună pentru afaceri externe și securitate, UE și-a dezvoltat un rol limitat în relațiile internaționale și de securitate. Au fost înființate și

- Misiuni Diplomatie Permanente în mai multe state din lume, iar UE este reprezentată în cadrul Organizației Națiunilor Unite, Organizația Mondială a Comerțului, G8 și G-20.
7. Ultima amendare a bazelor constituționale ale UE a fost Tratatul de la Lisabona, care a intrat în vigoare la 1 decembrie 2009. Reformele propuse de acest Tratat, în special noile aranjamente instituționale și mecanismele de lucru, sunt necesare pentru a asigura o Uniune capabilă să facă față provocărilor globale și să răspundă așteptărilor cetățenilor europeni.
  8. Numărul de state membre ale Uniunii a crescut de la cele șase state fondatoare (Belgia, Franța, Germania (de Vest), Italia, Luxemburg și Olanda) la actualul număr de 28 de state membre, prin extinderi succesive o dată ce țările aveau la tratat și făcând așa, renunțând la o parte din suveranitatea lor pentru a obține reprezentativitate în instituțiile Uniunii.
  9. Pentru a adera la UE, o țară trebuie să respecte criteriile de la Copenhaga, stabilite de Consiliul European de la Copenhaga din 1993. Criteriile spun că pentru ca un stat să adere la UE trebuie să aibă o democrație stabilă care respectă drepturile omului și domnia legii, o economie de piață funcțională capabilă să facă competiție în cadrul UE și acceptarea obligațiilor de membru, inclusiv legislația UE.
  10. Beneficiile percepute din calitatea de membru al UE sunt un stimulent pentru reformele politice și economice pentru statele care doresc să îndeplinească criteriile UE de aderare și sunt considerate un factor important care contribuie la reforma unor state europene foste comuniste precum Serbia, Muntenegru, Macedonia, Moldova sau Ucraina.

Tabelul 9.1

Tratatele principale ale UE.

<p>Tratatul de la Lisabona</p>	<p>Data semnării : 13 decembrie 2007</p> <p>Data intrării în vigoare : 1 decembrie 2009</p> <p>Scop : să transforme UE într-o entitate mai democratică, mai eficientă și mai aptă să abordeze, la unison, probleme globale, cum ar fi schimbările climatice.</p> <p>Schimbări esențiale : putere sporită conferită Parlamentului European, schimbarea procedurii de vot în cadrul Consiliului, inițiativa cetățenească , funcția de președinte permanent al Consiliului European, funcția de Înalt Reprezentant pentru politica externă, un nou serviciu diplomatic al UE.</p>
---------------------------------------	--

	<p>Tratatul de la Lisabona precizează ce atribuții:</p> <ul style="list-style-type: none"> • revin UE • revin statelor membre • sunt comune UE și statelor membre. <p>Tratatul de instituire a unei Constituții pentru Europa (2004) cu obiective similare celor prevăzute de Tratatul de la Lisabona, a fost semnat dar niciodată ratificat.</p>
Tratatul de la Nisa	<p>Data semnării : 26 februarie 2001</p> <p>Data intrării în vigoare : 1 februarie 2003</p> <p>Scop : să reformeze instituțiile pentru ca UE să poată funcționa eficient și după extinderea până la 25 de state membre.</p> <p>Schimbări esențiale : metode pentru modificarea componenței Comisiei și redefinirea sistemului de vot în cadrul Consiliului.</p>
Tratatul de la Amsterdam	<p>Data semnării : 2 octombrie 1997</p> <p>Data intrării în vigoare : 1 mai 1999</p> <p>Scop : să reformeze instituțiile UE în pregătirea extinderii către noi state membre.</p> <p>Schimbări esențiale : modificarea, renumerotarea și consolidarea Tratatelor UE și CEE. Un proces decizional mai transparent (folosirea extinsă a procedurii de codecizie da de el en es fr it nl pt fi sv).</p>
Tratatul privind Uniunea Europeană - Tratatul de la Maastricht	<p>Data semnării : 7 februarie 1992</p> <p>Data intrării în vigoare : 1 noiembrie 1993</p> <p>Scop : să pregătească realizarea uniunii monetare europene și să introducă elemente ale uniunii politice (cetățenie, politică externă comună, afaceri interne).</p> <p>Schimbări esențiale : crearea Uniunii Europene și introducerea procedurii de codecizie care îi conferă Parlamentului un rol mai important în procesul decizional. Noi forme de cooperare între guvernele statelor membre, de exemplu în domeniului apărării, justiției și afacerilor interne.</p>

<p>Actul Unic European</p>	<p>Data semnării : 17 februarie 1986 (Luxemburg) / 28 februarie 1986 (Haga)</p> <p>Data intrării în vigoare : 1 iulie 1987</p> <p>Scop : să reformeze instituțiile în vederea aderării Portugaliei și Spaniei și să accelereze procesul de luare a deciziilor în contextul pregătirilor pentru crearea pieței unice.</p> <p>Schimbări esențiale : extinderea votului cu majoritate calificată în cadrul Consiliului (din acest motiv este foarte greu ca o singură țară să aibă drept de veto cu privire la legislația propusă), crearea procedurilor de cooperare și aviz conform, care sporesc influența Parlamentului European.</p>
<p>Tratatul de fuziune - Tratatul de la Bruxelles</p>	<p>Data semnării : 8 aprilie 1965</p> <p>Data intrării în vigoare : 1 iulie 1967</p> <p>Scop : să simplifice cadrul instituțional european.</p> <p>Schimbări esențiale : crearea unei singure Comisii și a unui singur Consiliu pentru toate cele trei Comunități Europene (CEE, Euratom, CECO). Abrogat de Tratatul de la Amsterdam.</p>
<p>Tratatele de la Roma - Tratatul CEE și EURATOM</p>	<p>Data semnării : 25 martie 1957</p> <p>Data intrării în vigoare : 1 ianuarie 1958</p> <p>Scop : înființarea Comunității Economice Europene (CEE) și a Comunității Europene a Energiei Atomice (Euratom).</p> <p>Schimbări esențiale : extinderea noțiunii de integrare europeană pentru a include cooperarea economică.</p>
<p>Tratatul de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului</p>	<p>Data semnării : 18 aprilie 1951</p> <p>Data intrării în vigoare : 23 iulie 1952</p> <p>Data expirării : 23 iulie 2002</p> <p>Scop : să creeze o relație de interdependență între industriile cărbunelui și oțelului pentru ca nicio țară să nu își mai poată mobiliza forțele armate fără știrea celorlalte. Această decizie a dus la eliminarea neîncrederii și a tensiunilor acumulate pe durata celui de-al doilea război mondial.</p>

Tratatul CECO a expirat în 2002.

Tratatele fondatoare au fost modificate pe măsură ce noi țări au aderat la Uniune:

- 1973 (Danemarca, Irlanda, Regatul Unit)
- 1981 (Grecia)
- 1986 (Spania, Portugalia)
- 1995 (Austria, Finlanda, Suedia)
- 2004 (Cipru, Estonia, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, Republica Cehă, Slovacia, Slovenia, Ungaria)
- 2007 (Bulgaria, România).
- 2013 (Croația).

Întrebări de recapitulare:

1. Formulați motivele creării CECO.
2. Care au fost principiile expuse în Declarația lui R.Shuman la 9 mai 1950?
3. Caracterizați structura instituțională a CECO.
4. Explicați de ce CEE constituie un exemplu de organizație supranațională?
5. În ce constau inovațiile aduse de Actul Unic European?
6. Ce reprezintă structura pe trei piloni a UE, când aceasta a fost introdusă și când dizolvată ?
7. Care sunt criteriile de convergență stabilire de Tratatul de la Maastricht?
8. Argumentați, cum a evoluat CEE în direcția creării uniunii economice și monetare.
9. În ce constă semnificația Tratatului de la Lisabona?
10. Analizați premisele și efectele extinderilor UE.

Teste

Adunarea Generală, organ al CECO, avea funcții

- a) Executive
- b) Consultative
- c) Legislative
- d) Reprezentative

CEE a fost instituită prin

- a) Tratatul de la Amsterdam
- b) Tratatul de la Paris
- c) Tratatul de la Maastricht

d) Tratatul de la Roma

CEE este un exemplu de organizație

- a) Supranațională
- b) Națională
- c) Mondială
- d) Intercontinentală

Prin Tratatul de Fuziune ratificat în 1965

- a) A fost creștă CEE
- b) A fost creată piața comună
- c) Au fost create unele instituții comune pentru cele trei Comunități
- d) UE devine construcție cu trei piloni

În anul 1968 CEE avea deja încheiată

- a) Uniunea vamală
- b) Piața comună
- c) Uniunea economică
- d) Uniunea economică și monetară

Piața unică și cele patru libertăți asociate acesteia au fost introduse la

- a) 1.01.1968
- b) 1.07.1973
- c) 1.01.1993
- d) 1.01.1995

Tratatul de la Nisa (a.2000) este un acord referitor la

- a) Problemele legate de procesul de extindere a UE
- b) Problemele sociale ale UE
- c) Introducerea monedei euro
- d) Lupta împotriva poluării.

Tratatul de la Maastricht

- a) A eliminat taxele vamale
- b) A reformat instituțiile UE în vederea aderării Portugaliei și Spaniei
- c) A instituit funcția de președinte stabil al Consiliului European
- d) A instituit construcția cu trei piloni a UE

Criteriile de convergență pentru adoptarea monedei euro au fost stabilite în

- a) Tratatul de la Roma
- b) Tratatul de la Amsterdam
- c) Tratatul de la Maastricht
- d) Tratatul de la Lisabona.

Care a fost scopul Tratatului de la Lisabona?

- a) Reformarea instituțiilor UE în pregătirea extinderii către noi state membre
- b) Transformarea UE într-o entitate mai democratică și mai eficientă în procesul de luare a deciziilor
- c) Pregătirea realizării uniunii economice și monetare
- d) Eliminarea neîncrederii și a tensiunilor acumulate pe durata celui de-al doilea război mondial.

Capitolul 10. Cadrul instituțional al Uniunii Europene

Obiective:

- *A cunoaște evoluția structurii instituționale a UE.*
- *A determina rolul instituțiilor UE în impulsivarea dezvoltării UE.*
- *A identifica mecanismele de funcționare a principalelor instituții europene.*
- *A cunoaște atribuțiile instituțiilor și agențiilor specializate ale UE.*

Cuvinte-cheie:

Instituțiile Uniunii Europene, agențiile specializate ale Uniunii Europene, Consiliul European, Consiliul UE, Comisia UE, Parlamentul European, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, Curtea Europeană de Conturi, Banca Centrală Europeană

În cei peste 50 de ani de existență, Comunitatea Economică Europeană s-a extins prin aderări succesive ale altor state europene, transformându-se într-o comunitate economică și politică - Uniunea Europeană. În prezent grupează 28 de state membre și are instituții și organisme cu caracteristici supranaționale și interguvernamentale. Uniunea Europeană nu este o federație ca SUA și nici o simplă cooperare interguvernamentală precum Națiunile Unite. Țările membre rămân națiuni independente, dar își pun în comun suveranitatea lor pentru a obține mai multă putere economică și influență pe plan mondial, o putere la care nu ar fi putut ajunge nici una dintre ele separat. Statele își delegă o parte din puterea lor de decizie către instituțiile europene pe care le-au creat de comun acord, astfel încât deciziile luate la nivel european să fie democratice, ținând cont de interesele tuturor țărilor.

Tratatul de la Lisabona nu a schimbat fundamental structura instituțională a Uniunii, care se bazează, în continuare, pe triunghiul Parlamentul European (reprezintă cetățenii), Consiliul (reprezintă guvernele), Comisia Europeană care este organismul ce apară în mod tradițional interesele comunitare ale UE. La acest „triunghi instituțional” se mai alătură și alte instituții.

Cu toate acestea, Tratatul a introdus câteva elemente noi menite să amelioreze eficiența, coerența și transparența instituțiilor, astfel încât acestea să poată răspunde mai bine exigențelor cetățenilor europeni.

Menționăm, că cele mai importante instituții ale UE sunt Consiliul European, Consiliul Uniunii Europene, Comisia Europeană, Parlamentul European, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, Curtea Europeană de Conturi și Banca Centrală Europeană.

10.1 Principalele instituții ale UE

Consiliul European

Este format din liderii de stat sau de guvern ai statelor membre ale Uniunii, Președintele Comisiei Europene și Președintele Consiliului European. Înaltul Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate participă la lucrările Consiliului European. Atunci când ordinea de zi o impune, fiecare membru al Consiliului European poate decide să fie asistat de un ministru și, în ceea ce îl privește pe președintele Comisiei, de un membru al Comisiei.

Consiliul European are un dublu rol – stabilirea **priorităților și direcției politice generale** a UE și abordarea problemelor complexe sau sensibile care nu pot fi rezolvate prin cooperare interguvernamentală la un alt nivel. Deși poate influența stabilirea agendei politice a UE, **nu are puterea de a adopta acte legislative**.

Consiliul European a fost creat în 1974 cu intenția instituirii unui forum informal de dezbatere între șefii de stat sau de guvern. Consiliul European a devenit rapid organul care stabilește obiectivele Uniunii și linia de urmat în vederea realizării acestora, în toate domeniile de activitate ale UE.

A dobândit un statut formal prin Tratatul de la Maastricht din 1992, conform căruia "Consiliul European impulsionează dezvoltarea Uniunii și definește orientările politice generale ale acesteia." Începând cu 1 decembrie 2009, în conformitate cu Tratatul de la Lisabona, Consiliul European a devenit una dintre cele șapte instituții ale Uniunii.

Consiliul European se întrunește de două ori pe semestru, la convocarea președintelui său. Atunci când situația o impune, președintele convoacă o reuniune extraordinară a Consiliului European.

Deciziile Consiliului European se adoptă de regulă prin consens. În unele cazuri, Consiliul European adoptă deciziile în unanimitate sau cu majoritate calificată, în funcție de ceea ce prevăd dispozițiile tratatului. Președintele Consiliului European, președintele Comisiei și Înaltul Reprezentant pentru politica externă și de securitate nu votează.

Consiliul European își alege Președintele cu majoritate calificată. Mandatul Președintelui este de doi ani și jumătate, cu posibilitatea reînnoirii o singură dată. La 30 august 2014, polonezul Donald Tusk a fost desemnat să-i succedă lui Herman Van Rompuy, începând de la 1 decembrie 2014, în funcția de președinte al Consiliului European.

Consiliul European se reunește de obicei la Bruxelles, în clădirea Justus Lipsius. Este asistat de Secretariatul General al Consiliului.

Consiliul UE (uneori denumit și Consiliu sau Consiliul de Miniștri)

Consiliul este una dintre instituțiile decizionale centrale ale Uniunii Europene și dispune de competențe legislative și executive importante. În cadrul Consiliului se reunesc reprezentanții

guvernelor statelor membre, mai precis miniștrii din fiecare stat membru care sunt competenți într-un anumit domeniu.

Consiliul se reunește în zece formațiuni diferite, în funcție de subiectele dezbătute, și anume

- Afaceri Generale
- Afaceri Externe
- Afaceri Economice și Financiare
- Justiție și Afaceri Interne (JAI)
- Ocuparea Forței de Muncă, Politică Socială, Sănătate și Consumători
- Competitivitate (piață internă, industrie, cercetare și spațiu)
- Transporturi, Telecomunicații și Energie
- Agricultură și Pescuit
- Mediu
- Educație, Tineret, Cultură și Sport

Compoziția sesiunilor Consiliului, precum și frecvența acestora variază în funcție de subiectele abordate. De exemplu, miniștrii afacerilor externe se reunesc aproximativ o dată pe lună în cadrul Consiliului Afaceri Externe. În mod similar, miniștrii economiei și ai finanțelor se reunesc o dată pe lună cu ocazia Consiliului care abordează afacerile economice și financiare, denumit Consiliul Ecofin.

Consiliul adoptă, cel mai frecvent împreună cu Parlamentul European, acte care au o consecință directă asupra vieții cetățenilor, dar și un impact considerabil pe plan internațional.

Atribuțiile Consiliului

- Adoptă acte legislative (regulamente, directive etc.), cel mai adesea în „codecizie” cu Parlamentul European;
- Contribuie la coordonarea politicilor statelor membre. Un astfel de exemplu este domeniul economic. Statele membre ale UE au decis că doresc să aibă o politică economică generală comună, coordonată de miniștrii economiei și finanțelor din fiecare țară;
- Elaborează politica externă și de securitate comună pe baza liniilor strategice stabilite de Consiliul European;
- Încheie acorduri internaționale în numele Uniunii;
- Aprobă, împreună cu Parlamentul European, bugetul Uniunii;
- Coordonează cooperarea dintre instanțele judecătorești și forțele de poliție din țările membre.

Consiliul este prezidat prin rotație de cele 28 de state membre ale Uniunii, fiecare dispunând de o perioadă de șase luni. În cursul semestrului respectiv, Președinția conduce reuniunile la

toate nivelurile, propune orientări și elaborează compromisurile necesare adoptării de decizii de către Consiliu.

Consiliul care îi reunește pe miniștrii afacerilor externe este prezidat permanent de aceeași persoană, respectiv Înaltul Reprezentant pentru politica externă și de securitate comună. La 30 august 2014, în această funcție a fost aleasă Federica Mogherini, care a deținut funcția de ministru de externe a Republicii Italiene.

Numărul de voturi ale fiecărui stat membru este stabilit în tratate. Tratatele precizează, de asemenea, cazurile în care este necesară majoritatea simplă, majoritatea calificată sau unanimitatea. Începând cu 2014, se introduce sistemul de vot cu dublă majoritate. Pentru ca o propunere să fie adoptată, va fi nevoie să se întrunească două tipuri de majoritate: a țărilor (cel puțin 15) și a populației UE (țările care se exprimă în favoarea propunerii trebuie să reprezinte cel puțin 65% din populația UE).

Sediul Consiliului se află la Bruxelles. Reuniunile pot avea loc și la Strasbourg.

Comisia Europeană

Comisia Europeană este una dintre principalele instituții ale Uniunii Europene. Ea propune acte legislative și gestionează punerea în aplicare a politicilor europene și modul în care sunt cheltuite fondurile UE. Reprezintă și susține interesele Uniunii în ansamblul său.

Cei 28 de comisari, câte unul din fiecare stat membru, trasează direcțiile politice ale Comisiei pe durata mandatului lor de 5 ani. Fiecărui comisar îi este atribuită de către președinte responsabilitatea pentru unul sau mai multe domenii de acțiune.

Președintele este desemnat de Consiliul European, care îi numește și pe ceilalți comisari, cu acordul președintelui desemnat.

Numirea comisarilor, inclusiv a președintelui, este supusă aprobării Parlamentului.

La 15 iulie 2014, deputații europeni, prin vot secret, au aprobat candidatura lui - Jean-Claude Juncker (Luxembourg), nominalizată de Consiliul European, în calitate de președinte al Comisiei Europene,

Pe durata mandatului, comisarii răspund pentru acțiunile lor în fața Parlamentului, singura instituție abilitată să demită Comisia.

Activitatea de zi cu zi a Comisiei este asigurată de membrii personalului - administratori, juriști, economiști, traducători, interpreți, secretari etc - organizați în departamente numite „direcții generale”. Termenul „Comisie” poate face referire atât la colegiul celor 28 de comisari, cât și la personalul său permanent sau la instituția propriu-zisă.

Rolul Comisiei Europene

Comisia Europeană reprezintă și susține interesele Uniunii Europene în ansamblul său. Monitorizează și pune în aplicare politicile UE. De asemenea, are următoarele atribuții:

1. Propune proiecte legislative Parlamentului și Consiliului

Comisia are „drept de inițiativă” - poate propune acte legislative pentru a proteja interesele Uniunii și ale cetățenilor săi. Ea procedează astfel doar în situațiile în care o măsură eficientă nu poate fi luată la nivel național, regional sau local (principiul subsidiarității).

Când propune un proiect legislativ, Comisia încearcă să ia în calcul interesele unor categorii cât mai largi. Pentru a se asigura că detaliile tehnice sunt corecte, Comisia consultă experții din cadrul diferitelor comitete și grupuri de lucru. De asemenea, organizează consultări publice.

Departamentele Comisiei se ocupă de elaborarea proiectelor de acte legislative. Dacă cel puțin 14 din cei 28 de comisari sunt de acord cu proiectul, acesta este înaintat Consiliului și Parlamentului care, după ce îl dezbate și îi aduce modificări, decide dacă să-l adopte sau nu.

2. Gestionează bugetul UE și alocă fonduri

Împreună cu Parlamentul și Consiliul, Comisia stabilește prioritățile în materie de cheltuieli pe termen lung în contextul „cadrului financiar” european. De asemenea, elaborează un proiect de buget anual pe care îl înaintează Parlamentului și Consiliului spre aprobare și supraveghează modul în care sunt cheltuite fondurile europene, de exemplu, de către agențiile și autoritățile naționale și regionale. Modul în care Comisia gestionează bugetul este verificat de către Curtea de Conturi.

Comisia gestionează fondurile consacrate politicilor europene (de exemplu, agricultură și dezvoltare rurală) și programe precum Erasmus (schimburi de studenți).

3. Aplică dreptul comunitar (împreună cu Curtea de Justiție)

În calitate de „gardian al tratatelor”, Comisia se asigură că fiecare stat membru aplică în mod corect legislația europeană.

În cazul în care consideră că un guvern nu își respectă obligațiile în acest sens, Comisia îi adresează mai întâi o scrisoare oficială prin care îi cere să remedieze situația. În ultimă instanță, Comisia poate înainta cazul Curții de Justiție. Curtea poate impune sancțiuni, iar deciziile sale sunt obligatorii pentru toate țările și instituțiile europene.

4. Reprezintă UE pe scena internațională

Comisia se exprimă în numele tuturor țărilor UE în cadrul organismelor internaționale precum Organizația Mondială a Comerțului.

De asemenea, negociază acorduri internaționale în numele UE, precum Acordul de la Cotonou (privind ajutorarea țărilor în curs de dezvoltare din Africa, Caraibe și Pacific și derularea schimburilor comerciale cu acestea).

Comisia Europeană are sediile la Bruxelles și Luxemburg. De asemenea, are reprezentanțe în fiecare țară a UE și delegații în capitale din lumea întreagă.

Parlamentul European

Parlamentul este una dintre principalele instituții europene cu puteri legislative, alături de Consiliul Uniunii Europene („Consiliul”).

Fondată în 1952 sub denumirea de Adunare Comună a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECO) și redenumită Adunare Parlamentară Europeană în 1958, instituția a devenit Parlament European în 1962. Primele alegeri directe au avut loc în 1979. Parlamentul European este singurul organ al UE ales în mod direct și una dintre cele mai mari adunări democratice la nivel mondial.. Deputații sunt aleși din cinci în cinci ani de către alegătorii din cele 28 de state membre.

Rolul Parlamentului European

Adoptarea legislației europene

În multe domenii, precum protecția consumatorilor și a mediului, Parlamentul colaborează cu Consiliul (instituția reprezentând guvernele naționale) pentru a decide asupra conținutului actelor legislative și pentru a le adopta. Acest proces poartă numele de „procedură legislativă ordinară” (fosta „codecizie”).

În baza Tratatului de la Lisabona, a crescut numărul domeniilor politice care fac obiectul codeciziei, ceea ce îi conferă Parlamentului European mai multă putere de a influența conținutul actelor legislative în sectoare care includ agricultura, politica energetică, migrația și fondurile europene. De asemenea, este nevoie de avizul Parlamentului pentru o serie de decizii importante, precum aderarea unor noi state la UE.

Monitorizarea altor instituții europene, controlul democratic

Parlamentul își exercită influența asupra altor instituții europene în mai multe moduri.

Când se formează o nouă Comisie, cei 28 de membri ai săi (câte unul pentru fiecare stat membru) nu își pot intra în atribuții fără aprobarea Parlamentului. Dacă nu sunt de acord cu candidatura unuia dintre comisarii nominalizați, membrii Parlamentului pot respinge întreaga echipă propusă.

De asemenea, Parlamentul poate solicita demisia Comisiei în exercițiu. Procedura poartă numele de „moțiune de cenzură”.

Parlamentul își menține controlul asupra Comisiei prin examinarea rapoartelor pe care le redactează aceasta și prin interpelarea comisarilor. Comisiile parlamentare joacă un rol important în acest sens.

Membrii Parlamentului analizează petițiile primite din partea cetățenilor și formează comisii de anchetă. Când liderii naționali se întrunesc în cadrul Consiliului European, Parlamentul trebuie să își dea avizul cu privire la tematica inclusă pe agendă.

Dezbaterea și adoptarea bugetului UE, controlul bugetar

Parlamentul adoptă bugetul anual al UE împreună cu Consiliul Uniunii Europene.

În cadrul Parlamentului, există o comisie care monitorizează modul în care este cheltuit bugetul. În fiecare an, Parlamentul ia o decizie cu privire la modul în care Comisia a gestionat bugetul în exercițiul financiar anterior.

Componentă Parlamentului European

Locurile în Parlament sunt repartizate între diferitele state, în temeiul tratatelor UE, pe baza principiului "proporționalității degresive", adică statele cu o populație mai numeroasă au mai multe locuri decât statele mai mici, dar țărilor mai mici le revin mai multe locuri decât ar rezulta dintr-un calcul strict proporțional. În baza Tratatului de la Lisabona, nicio țară nu poate avea mai puțin de 6 reprezentanți sau mai mult de 96.

La alegerile europarlamentare din 22-25 mai 2014 alegătorii europeni și-au votat pentru cei 751 de deputați în Parlamentul European. Au fost, primele după Tratatul de la Lisabona. Alegătorii europeni au avut șansa să influențeze viitoarea orientare politică a Uniunii Europene prin votul pentru cei 751 de deputați în Parlamentul European,

Cele mai multe mandate în PE le are Germania, 96, urmată de Franța, cu 74, Italia și Marea Britanie, cu câte 73, Spania, cu 54, Polonia, cu 51, și România, cu 32. Cei mai puțini europarlamentari vor avea Cipru, Estonia, Luxemburg și Malta, câte 6, Slovenia și Letonia - câte 8, Croația, Irlanda și Lituania - câte 11.

Președintele este ales pentru o perioadă de doi ani și jumătate, adică jumătate din legislatura parlamentară. Președintele reprezintă Parlamentul în relațiile externe și cu celelalte instituții UE. La 1 iulie 2014, eurodeputatul german Martin Schulz, candidat din partea Socialistilor și Democratilor europeni (S&D), a fost ales președinte al Parlamentului European.

Membrii Parlamentului European sunt repartizați în funcție de afilierea politică, nu de naționalitate. Iată care sunt rezultatele la alegerile 2014, pe grupuri politice.

Alegerile europarlamentare din 22-25 mai 2014 au fost, primele după Tratatul de la Lisabona. Alegătorii europeni au avut șansa să influențeze viitoarea orientare politică a Uniunii Europene prin votul pentru cei 751 de deputați în Parlamentul European, care le vor reprezenta interesele în următorii cinci ani. Locurile în Parlament sunt repartizate între diferitele state, în temeiul tratatelor UE, pe baza principiului "proporționalității degresive", adică statele cu o populație mai numeroasă au mai multe locuri decât statele mai mici, dar țărilor mai mici le revin mai multe locuri decât ar rezulta dintr-un calcul strict proporțional.

Rezultatele la alegerile 2014, pe grupuri politice

Pictogramă Nume

Procentaj

Rezultatele la alegerile 2014, pe grupuri politice

Pictogramă	Nume	Procentaj
	PPE Grupul Partidului Popular European (Creștin Democrat)	Rezultat: 221 Membrii Parlamentului European Rezultatele în procente: 29.43 % Rezultat: 191 Membrii Parlamentului
	S&D Grupul Alianței Progresiste a Socialiștilor și Democraților din Parlamentul European	European Rezultatele în procente: 25.43 % Rezultat: 70 Membrii Parlamentului
	CRE Conservatorii și Reformiștii Europeni	European Rezultatele în procente: 9.32 % Rezultat: 67 Membrii Parlamentului
	ALDE Alianța Liberalilor și Democraților pentru Europa	European Rezultatele în procente: 8.92 % Rezultat: 52 Membrii Parlamentului
	GUE/NGL Stânga Unită Europeană/Stânga Verde Nordică	European Rezultatele în procente: 6.92 %

Rezultatele la alegerile 2014, pe grupuri politice

Pictogramă	Nume	Procentaj
	Verzi/ALE Verzi/Aliața Liberă Europeană	Rezultat: 50 Membrii Parlamentului European
		Rezultatele în procente: 6.66 % Rezultat: 48 Membrii Parlamentului
	EFDD Europe of freedom and direct democracy	European
		Rezultatele în procente: 6.39 % Rezultat: 52 Membrii Parlamentului
	NI Deputați neafiliați - deputați care nu fac parte din niciun grup politic	European
		Rezultatele în procente: 6.92 %

Sursa: <http://www.rezultate-alegeri2014.eu/ro/election-results-2014.html>

În vederea pregătirii ședințelor plenare ale Parlamentului, deputații se constituie în comisii permanente specializate pe anumite domenii. Există 20 de comisii parlamentare. O comisie este alcătuită din 24 până la 76 de deputați și are un președinte, un birou și un secretariat. Componența politică a comisiilor o reflectă pe cea a ședinței plenare.

Comisiile parlamentare se reunesc o dată sau de două ori pe lună la Bruxelles. Dezbaterile acestora sunt publice. În cadrul comisiilor parlamentare, deputații elaborează, modifică și adoptă propuneri legislative și rapoarte din proprie inițiativă. Deputații examinează propunerile Comisiei și ale Consiliului și, dacă este cazul, întocmesc rapoarte care sunt prezentate în cadrul ședințelor plenare.

De asemenea, Parlamentul poate constitui subcomisii și comisii speciale temporare pentru gestionarea unor probleme specifice, precum și comisii oficiale de anchetă în cadrul competențelor sale de control, pentru a investiga alegațiile și modul de administrare a legislației UE.

Deoarece reprezintă toți cetățenii europeni, multilingvismul adunării a devenit una dintre cele mai importante caracteristici ale acesteia. Documentele parlamentare sunt publicate în toate limbile oficiale ale UE, iar fiecare deputat în Parlamentul European are dreptul de a lua cuvântul în limba oficială pe care o preferă.

Reuniunile întregului Parlament, cunoscute sub denumirea de „sesiuni plenare”, au loc la Strasbourg și la Bruxelles. Reuniunile comisiilor parlamentare au loc și la Bruxelles. Birourile administrative („Secretariatul General”) se află la Luxemburg.

Curtea de Justiție a Uniunii Europene

Înființată în 1952, Curtea de Justiție a Uniunii Europene asigură uniformitatea interpretării și aplicării dreptului comunitar și are competența de a soluționa litigiile care implică statele membre, instituțiile comunitare, companiile și persoanele fizice din spațiul UE.

Curtea de Justiție a Uniunii Europene este formată din câte un judecător pentru fiecare stat membru. În prezent, Curtea de Justiție este compusă din 28 membri, aleși dintre persoanele a căror calificare le permite numirea în cele mai înalte funcții juridice în țările lor, având o competență juridică recunoscută.

Judecătorii trebuie să fie persoane care și-au demonstrat independența în activitatea lor juridică pe parcursul anilor, nefiind susceptibile de influențe exterioare în interpretarea și aplicarea dreptului. În mod obișnuit, guvernul fiecărui stat membru propune un candidat, care este cetățean al aceluși stat. Prin desemnarea câte unui judecător din fiecare stat membru este asigurată reprezentarea diferitelor școli de gândire juridică, precum și punerea în valoare a bogăției și diversității experienței judecătorilor.

Numirea judecătorului nu implică vreo procedură comunitară specifică de confirmare sau ratificare.

Curtea beneficiază de sprijinul a nouă avocați generali care au sarcina de a-și prezenta punctele de vedere cu privire la cazurile aduse în fața Curții. Pledoariile lor trebuie să fie imparțiale și susținute public.

Fiecare judecător și avocat general este numit pentru un mandat de 6 ani, care poate fi reînnoit. Guvernele trebuie să cadă de acord asupra persoanelor nominalizate.

Pentru a ajuta Curtea de Justiție să facă față numărului mare de cazuri care îi sunt înaintate spre soluționare și pentru a le oferi cetățenilor o mai bună protecție juridică, s-a înființat „Tribunalul”, care se ocupă de acțiunile intentate de persoane fizice, întreprinderi și anumite organizații, precum și de cauzele care țin de dreptul concurenței. Tribunalul UE al Funcției Publice se pronunță în litigiile apărute între Uniunea Europeană și funcționarii săi.

Curtea pronunță hotărâri privind cazurile sesizate. Cele cinci tipuri de cazuri întâlnite frecvent sunt:

1. **Acțiuni pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare** – când instanțele naționale îi cer Curții de Justiție să interpreteze un act legislativ european
2. **Acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor** – intentate guvernelor care nu aplică legislația europeană
3. **Acțiuni în anulare** – când se consideră că anumite acte legislative ale UE încalcă tratatele europene sau drepturile fundamentale
4. **Acțiuni în constatarea abținerii de a acționa** – când instituțiile UE nu acționează pentru a lua deciziile pe care au obligația de a le lua
5. **Acțiuni directe** – intentate de persoane fizice, întreprinderi sau organizații împotriva deciziilor sau acțiunilor UE

Cazurile sunt evaluate în două etape: în scris și apoi verbal

Procedura scrisă

Mai întâi, toate părțile implicate îi prezintă declarații scrise judecătorului care răspunde de cazul respectiv. Judecătorul scrie un raport care cuprinde rezumatul declarațiilor și temeiul legal al cazului.

Audierea publică

Ce de-a doua etapă este audierea publică. În funcție de complexitatea cazului, audierea poate avea loc în fața unui complet format din 3, 5 sau 13 judecători sau în fața întregii Curți. La audiere, avocații părților își prezintă cazul în fața judecătorilor și a avocatului general, care le pot adresa întrebări.

Ulterior, avocatul general își prezintă propriul punct de vedere, după care judecătorii deliberază și pronunță sentința. Avocații generali nu trebuie să își prezinte punctul de vedere decât în cazul în care Curtea consideră că în respectiva cauză se ridică o nouă problemă de drept. Curtea nu trebuie neapărat să aibă un punct de vedere similar cu cel al avocatului general.

Sentințele Curții se adoptă cu majoritate și se pronunță în cadrul unei audieri publice. Imagini de la audierile publice sunt deseori televizate. Procedura este similară în cazul Tribunalului, cu singura diferență că avocatul general nu își susține punctul de vedere.

Curtea de Justiție a Uniunii Europene își are sediul la Luxembourg.

Curtea Europeană de Conturi

Curtea Europeană de Conturi, înființată în 1975, verifică modul în care sunt administrate fondurile europene. Rolul său este acela de a îmbunătăți gestiunea financiară a UE și de a prezenta rapoarte cu privire la folosirea banilor publici. Pentru a le garanta contribuabililor europeni faptul că banii publici sunt cheltuiți în mod eficient, Curtea de Conturi este abilitată să verifice (să auditeze) orice persoană sau organizație care gestionează fonduri europene. În

acest scop, efectuează frecvent controale pe teren. Concluziile sale scrise sunt incluse în rapoarte adresate Comisiei Europene și guvernelor statelor membre.

Curtea de Conturi nu are putere juridică. În cazul în care descoperă fraude sau nereguli, auditorii săi informează Oficiul european de luptă antifraudă (OLAF).

Atribuții

Una dintre cele mai importante sarcini ale Curții de Conturi este să înainteze Parlamentului European și Consiliului un raport anual privind exercițiul financiar anterior („descărcarea anuală de gestiune”). Parlamentul examinează minuțios raportul Curții înainte de a decide dacă aprobă sau nu modul în care Comisia a gestionat bugetul.

De asemenea, Curtea trebuie să formuleze un aviz privind legislația financiară a UE și posibilitățile de combatere a fraudei.

Auditorii Curții de Conturi efectuează frecvent controale în instituțiile UE, în statele membre și în țările care primesc ajutoare europene. Activitatea Curții vizează, în principal, fondurile de care răspunde Comisia Europeană, însă, în practică, autoritățile naționale gestionează 80% din venituri și cheltuieli.

Componență

Pentru a-și exercita atribuțiile în mod eficient, Curtea de Conturi trebuie să fie complet independentă de celelalte instituții, dar, în același timp, trebuie să rămână permanent în contact cu acestea.

Curtea de Conturi este formată din câte un membru din fiecare țară a Uniunii, desemnat de Consiliu pentru un mandat de 6 ani (care poate fi reînnoit). Președintele Curții este ales de către membrii acesteia pentru un mandat de 3 ani care, de asemenea, poate fi reînnoit.

Organizare

Curtea de Conturi numără aproximativ 800 de angajați, nu numai auditori, ci și traducători și administratori. Auditorii sunt împărțiți în grupuri de audit. Aceștia pregătesc proiecte de rapoarte pe baza cărora Curtea ia decizii.

Curtea Europeană de Conturi are sediul la Luxemburg.

Banca Centrală Europeană

Banca Centrală Europeană (BCE) este una dintre instituțiile UE. A fost înființată la 1 iunie 1998, ca urmare a Tratatului de la Amsterdam.

Banca Centrală Europeană (BCE), administrează moneda unică europeană, euro și asigură stabilitatea prețurilor în UE. BCE are dreptul exclusiv de a autoriza emiterea de bancnote, drept obținut prin Tratatul de la Maastricht. De asemenea, BCE răspunde de definirea și punerea în aplicare a politicii economice și monetare a UE.

Scopul său este:

- să mențină **stabilitatea prețurilor** (adică să țină inflația sub control), mai ales în țările care utilizează euro
- să mențină **stabilitatea sistemului financiar**, asigurându-se că piețele și instituțiile sunt supravegheate corespunzător.

BCE colaborează cu băncile centrale din toate cele 28 de state membre. Împreună, formează Sistemul European al Băncilor Centrale.

De asemenea, BCE stabilește cadrul cooperării dintre băncile centrale ale celor 18 state membre care au adoptat moneda unică și alcătuiesc împreună zona euro. Cooperarea existentă la nivelul acestui grup restrâns poartă numele de „eurosistem”.

Principale atribuții ale BCE:

- fixează ratele de referință ale dobânzilor pentru zona euro și ține sub control masa monetară
- gestionează rezervele valutare ale zonei euro, cumpără și vinde valută atunci când este necesar pentru a menține echilibrul ratelor de schimb
- se asigură că instituțiile și piețele financiare sunt supravegheate corespunzător de către autoritățile naționale și că sistemele de plăți funcționează corect
- autorizează băncile centrale ale țărilor din zona euro să emită bancnote
- monitorizează evoluția prețurilor și evaluează riscul pe care aceasta îl poate reprezenta pentru stabilitatea zonei euro.

Structură

BCE dispune de următoarele organisme decizionale:

- **Comitetul executiv** gestionează activitatea cotidiană. Este format din 6 membri (președintele, vicepreședintele și alți 4 membri) desemnați de liderii zonei euro pentru un mandat de 8 ani.
- **Consiliul guvernatorilor** definește politica monetară a zonei euro și fixează ratele dobânzilor la care băncile comerciale pot obține bani de la Banca Centrală. Este alcătuit din cei 6 membri ai Comitetului executiv și din guvernatorii celor 18 *bănci centrale* din zona euro.
- **Consiliul general** contribuie la acțiunile de consultare și coordonare ale BCE și oferă sprijin țărilor care se pregătesc să adere la zona euro. Este format din președintele și vicepreședintele BCE și guvernatorii băncilor centrale din *toate cele 28 de state membre*.

BCE este o instituție independentă. Nici BCE, nici băncile centrale naționale din Eurosistem și niciun membru al instanțelor însărcinate cu luarea deciziilor nu pot cere sau accepta instrucțiuni de la un alt organism. Toate instituțiile UE și toate guvernele naționale trebuie să respecte acest principiu.

Actualul președinte al BCE, pentru perioada 1 noiembrie-31 octombrie 2019 este Mario Draghi. (Italia). Președintele BCE se prezintă de patru ori pe an în fața Comisiei economice și monetare a Parlamentului European. Președintele oferă explicații privind deciziile de politică monetară ale BCE și apoi răspunde întrebărilor formulate de membrii Comisiei Europene. Sediul BCE se află la Frankfurt, Germania.

10.2 Organisme comunitare cu misiuni specializate

Dintre alte instituții și organisme comunitare se înscriu: Comitetul Economic și Social European, Comitetul Regiunilor, Banca Europeană de Investiții a UE; Serviciul European de Acțiune Externă ș.a

Comitetul Economic și Social European

Comitetul Economic și Social European (CESE) este un organ consultativ al UE cu sediul la Bruxelles. A fost constituit în anul 1957 prin Tratatul de la Roma, reprezentând o structură de dialog și o „punte de legătura” a societății civile cu principalele instituții comunitare: Consiliul European și Parlamentul European pe probleme Economice și Sociale. Prin intermediul acestei structuri cetățenii UE pot participa la procesul decizional al UE. **CESE** reprezintă **vocea societății civile**.

În cadrul CESE există 3 grupe principale:

- Angajatorii;
- Angajații;
- Grupurile de interese diferite (sindicate, activiști ecologiști, ONG, fermieri etc.)

Prin intermediul acestor 3 grupuri distincte se oferă posibilitatea de a se exprima oficial în legătură cu propunerile legislative ale UE, precum și promovarea democrației participative.

În prezent CESE dispune de 353 de membri numiți pentru un mandat de 5 ani care reprezintă cele 28 de state membre. Actualul mandat este pe termenul 2010-2015. Cei mai mulți membri îl au statele mari - câte 24, iar numărul cel mai mic îl are Malta – 5 membri (tab.10.1)

Tabelul 10.1 Reprezentativitatea în CESE a statelor membre UE

Numărul de membri	State
24	Germania, Regatul Unit, Franța, Italia
21	Spania, Polonia
15	România
12	Austria, Belgia, Bulgaria, Grecia, Portugalia, R. Cehă, Suedia, Olanda, Ungaria

9	Croația, Danemarca, Finlanda, Irlanda, Lituania, Slovacia
7	Estonia, Letonia, Slovenia
6	Cipru, Luxemburg
5	Malta

Sursa: <http://www.eesc.europs.eu>

CESE are mai multe secțiuni specializate: piața unică; producția și consumul; Uniunea Economică și Monetară; ocuparea forței de muncă; afaceri sociale și cetățenie; agricultură, dezvoltare rurală și protecția mediului, relații externe etc.

Președintele actual al CESE este Malosse Henri.

Comitetul Regiunilor

Comitetul Regiunilor (CoR) – o instituție europeană cu drept consultativ care reprezintă **autoritățile locale și regionale** din UE. Comitetul a fost înființat prin Tratatul de la Maastricht din 1992 ca răspuns la cererea organizațiilor locale și regionale de a fi reprezentate în cadrul UE, și activează din martie 2004.

CoR este format din 353 de membri și reprezintă peste 90 000 de autorități locale și regionale din cele 28 de state membre UE.

Parlamentul European, Comisia Europeană și Consiliul European înainte de a lua decizii care privesc administrația locală și regională se consultă cu CoR. Acesta se întrunește de 6 ori pe an în sesiuni plenare pentru a defini liniile politicii generale și pentru a adopta avize. Există 6 comisii divizate pe domenii:

- Coeziune teritorială;
- Politică economică și socială,
- Educație, tineret și cultură;
- Mediu, schimbarea climei și energie,
- Cetățenie, guvernanță, afaceri instituționale și externe,
- Resurse naturale.

Aceste domenii sunt incluse în structura organizatorică a CoR prin 7 comisii:

- Comisia pentru politica teritorială și coeziune (COTER)
- Comisia pentru politica economică și socială (ECOS)
- Comisia pentru dezvoltare durabilă (DEVE)
- Comisia pentru cultură și educație (EDUC)
- Comisia pentru afacerile constituționale și guvernarea europeană (CONST)
- Comisia pentru relații externe (RELEX)
- Comisia pentru afaceri financiare și administrative (CAFA)

Comitetul Regiunilor se întrunește la **Bruxelles**.

Această structură consultativă permite autorităților locale și regionale să-și facă auzită vocea în cadrul instituțiilor europene. Președintele CoR este ales pe un mandat de doi ani și jumătate. Actualmente funcția de Președinte Cor îl deține spaniolul Ramon Luis Valcarcel Siso. Reprezentarea în Comitetul Regiunilor este ca și în CESE.

Banca Europeană de Investiții

Banca Europeană de Investiții aparține celor 28 de state membre. Sarcina sa este de a lua bani cu împrumut de pe piețele de capital și de a acorda credite cu dobândă scăzută pentru proiecte privind îmbunătățirea infrastructurii, furnizarea de electricitate sau ameliorarea normelor de mediu atât în țări din UE cât și în țări vecine sau în țări curs de dezvoltare.

Rolul Bancii Europene de Investiții

Banca Europeană de Investiții sprijină proiecte în țările UE și investește în viitoarele state membre și în țările partenere.

În general, ia bani cu împrumut de pe piețele de capital pentru a nu apela la bugetul UE. Acești bani sunt acordați în condiții favorabile proiectelor care se înscriu în linia obiectivelor politice ale UE.

În anul 2008, BEI a strâns suma de aproximativ 60 de miliarde de euro. Banca nu activează în scopul obținerii de profit, ci acordă credite la o rată a dobânzii apropiată de costul la care au fost împrumutați banii.

Serviciile acordate

- Împrumuturi: acordate unor programe sau proiecte viabile, atât din sectorul public cât și din cel privat. Destinatarii pot fi foarte diferiți, de la mari corporații până la municipalități și întreprinderi mici.
- Asistență tehnică: furnizată de o echipă formată din economiști, ingineri și experți pentru a veni în completarea facilităților de finanțare.
- Garanții: pentru un număr mare de organisme, de exemplu bănci, societăți de leasing, instituții de garantare, fonduri mutuale de garantare, vehicule investiționale.
- Capital de risc: solicitările de capital de risc trebuie adresate direct unui intermediar.

Aproximativ 90% din împrumuturi merg către programe și proiecte elaborate în UE.

BEI acordă credite în funcție de șase obiective prioritare, enumerate în planul de afaceri al Băncii:

- Coeziune și convergență
- Sprijin pentru întreprinderile mici și mijlocii (IMM-uri)
- Durabilitatea mediului
- Implementarea Inițiativei „Inovare 2010” (i2i)

- Dezvoltarea rețelelor transeuropene de transport și energie (TEN)
- Surse de energie durabile, competitive și sigure

În afara Uniunii Europene BEI sprijină aplicarea politicilor UE de dezvoltare și cooperare cu țările partenere. Mandatul actual vizează:

- Europa Centrală și de Est
- Politica de vecinătate
  - Vecinătatea mediteraneeană
  - Rusia și vecinătatea estică
- Țările vizate de politica de dezvoltare și cooperare:
  - Africa, Caraibe, Pacific (și teritoriile de peste mări)
  - Africa de Sud
  - Asia și America latină

Structură și organizare

- Acționari– cele 28 de state membre al UE
- Guvernanță– Consiliul guvernatorilor, Consiliul directorilor, Comitetul de audit și Comitetul de conducere
- Control și evaluare– garantarea integrității și viabilității operațiunilor Băncii
- Organizare– personal repartizat pe departamente

Banca Europeană de Investiții are sediul la Luxemburg.

Structura instituțională a UE este completată și de cele peste 40 de agenții specializate, împărțite în 4 grupe:

- agenții descentralizate;
- agenții executive;
- agențiile Euratom;
- Institutul European de Inovare și Tehnologie (EIT)

Concluzii

1. Uniunea Europeană funcționează printr-un sistem de instituții supranaționale independente și interguvernamentale care iau decizii prin negociere între statele membre.¹
2. Uniunea Europeană are șapte instituții principale: Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene, Comisia Europeană, Consiliul European, Banca Centrală Europeană, Curtea de Justiție a Uniunii Europene și Curtea Europeană de Conturi.

3. Competența de examinare și amendare a legislației este divizată între Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene, pe când atribuțiile executive sunt în sarcina Comisiei Europene și cu o capacitate limitată, a Consiliului European. Politica monetară a zonei euro este coordonată de Banca Centrală Europeană. Interpretarea și aplicarea legislației europene și a tratatelor este asigurată de Curtea de Justiție a Uniunii Europene
4. *Consiliul European* are un dublu rol – stabilirea priorităților și direcției politice generale a UE și abordarea problemelor complexe sau sensibile care nu pot fi rezolvate prin cooperare interguvernamentală la un alt nivel. Deși poate influența stabilirea agendei politice a UE, nu are puterea de a adopta acte legislative.
5. *Consiliul UE* este una dintre instituțiile decizionale centrale ale Uniunii Europene și dispune de competențe legislative și executive importante. În cadrul Consiliului se reunesc reprezentanții guvernelor statelor membre, mai precis miniștrii din fiecare stat membru care sunt competenți într-un anumit domeniu.
6. *Comisia Europeană* este una dintre principalele instituții ale Uniunii Europene. Ea propune acte legislative și gestionează punerea în aplicare a politicilor europene și modul în care sunt cheltuite fondurile UE. Reprezintă și susține interesele Uniunii în ansamblul său.
7. *Parlamentul European* este una dintre principalele instituții europene cu puteri legislative, alături de Consiliul Uniunii Europene („Consiliul”). Rolul lui constă în: adoptarea legislației europene; monitorizarea altor instituții europene, controlul democratic; dezbateră și adoptarea bugetului UE, controlul bugetar.
8. *Curtea de Justiție a Uniunii Europene* asigură uniformitatea interpretării și aplicării dreptului comunitar și are competența de a soluționa litigiile care implică statele membre, instituțiile comunitare, companiile și persoanele fizice din spațiul UE.
9. *Curtea Europeană de Conturi*, verifică modul în care sunt administrate fondurile europene. Rolul său este acela de a îmbunătăți gestiunea financiară a UE și de a prezenta rapoarte cu privire la folosirea banilor publici.
10. *Banca Centrală Europeană* administrează moneda unică europeană, euro și asigură stabilitatea prețurilor în UE. BCE are dreptul exclusiv de a autoriza emiterea de bancnote, drept obținut prin Tratatul de la Maastricht. De asemenea, BCE răspunde de definirea și punerea în aplicare a politicii economice și monetare a UE.

Întrebări de recapitulare:

1. Apreciați rolul instituțiilor europene în procesul de integrare.
2. Argumentați componența nucleului instituțional european (Parlamentul European, Consiliul UE, Comisia Europeană).
3. Caracterizați rolul instituțiilor europene în procesul de integrare.
4. Explicați interacțiunea dintre instituțiile UE.
5. Care sunt principalele organe legislative ale UE?
6. Care este principalul organ executiv al UE?

Teste:

1. Consiliul European este o instituție a UE care
  - a) Adoptă acte legislative
  - b) Monitorizează respectarea tratatelor internaționale
  - c) Stabilește prioritățile și direcțiile politicii generale a UE
  - d) Contribuie la coordonarea politicii monetare a statelor membre.

2. Consiliul UE
  - a) Încheie acorduri internaționale în numele UE
  - b) Prezintă un raport anual privind exercițiul financiar anterior
  - c) Asigură uniformitatea aplicării dreptului comunitar
  - d) Este una din instituțiile decizionale centrale

3. Comisia UE
  - a) Controlează veniturile și cheltuielile instituțiilor europene
  - b) Elaborează proiecte de acte legislative
  - c) Gestionează bugetul UE și alocă fonduri
  - d) Gestionează rezervele valutare ale UE

4. Parlamentul UE
  - a) Este una din principalele instituții europene cu puteri legislative
  - b) Este principala instituție executivă a UE
  - c) Este singurul organ al UE ales în mod direct de către cetățeni
  - d) Este un forum informal de dezbateră a problemelor politice dintre șefii de stat.

5. Curtea de Justiție a UE

- a) Este principala instituție a UE de instanță legiskativă
- b) Verifică administrarea fondurilor europene
- c) Elaborează politica externă și de securitate comună a UE
- d) Soluționează litigiile care implică statele membre, instituțiile comunitare, companiile și cetățenii UE

6. Ce instituție a UE prezintă rapoarte cu privire la folosirea banilor publici?

- a) Curtea Europeană de Conturi
- b) Curtea de Justiție a UE
- c) Comisia UE
- d) Consiliul UE

7. Ce instituție a UE reprezintă și susține interesele UE în ansamblul său?

- a) Parlamentul UE
- b) Consiliul UE
- c) Curtea de Justiție a UE
- d) Comisia Europeană

8. Banca Centrală Europeană

- a) Efectuează controale în țările care primesc ajutoare europene
- b) Administrează moneda unică europeană
- c) Aprobă bugetul UE
- d) Coordonează politicile economice ale statelor UE

9. Comitetul Economic și Social a fost instituit prin Tratatul de la:

- a) Amsterdam.
- b) Maastricht.
- c) Lisabona.
- d) Roma.

10. Comitetul Regiunilor ca structură independentă activează din:

- a) 2002.
- b) 1987.
- c) 2004.
- d) 2011.

Capitolul 11. Aspecte economice și sociale ale funcționării UE

Obiective:

- A identifica acțiunile întreprinse la nivel de UE pentru crearea și reglementarea pieții unice;
- A determina măsurile de intervenție comunitară cu impact asupra agriculturii, industriei și sectorului energetic al UE;
- A identifica inițiativele comunitare menite să asigure dezvoltarea uniformă a regiunilor UE;
- A evidenția măsurile întreprinse la nivel de UE pentru asigurarea integrării monetare.

Cuvinte-cheie: piață internă, Strategia Europa 2020, reforme, fonduri structurale și de investiții, inițiative emblematică, reglementări, concurență, competitivitate agricolă, industrială și energetică, coeziune economică și socială, zona euro.

11.1. Mecanismul funcționării pieței unice.

Piața internă unică este unul din elementele care definesc Uniunea Europeană. Aceasta presupune libera circulație a bunurilor, serviciilor, capitalului și persoanelor la nivel comunitar. O condiție necesară pentru atingerea obiectivelor aferente integrării, stipulate în Tratatul Comunitare, este buna funcționare a pieței interne, care poate fi asigurată prin măsuri de intervenție din partea instituțiilor UE în diverse domenii de activitate.

Inițial, sarcina Uniunii Europene era de a crea o piață internă. Acest lucru a fost posibil prin intervenția în sfera comerțului exterior și a început prin asigurarea liberei circulații a bunurilor între membrii Comunității Europene.

Reglementările comerciale comune reprezintă, ansamblul de măsuri, instrumente, politici aplicate în domeniul relațiilor comerciale externe al Uniunii Europene. În realizarea pieței comune a Uniunii Europene și apoi transformarea acesteia în piață unică, rolul principal i-a revenit politicii comerciale. Dezvoltarea economică a Uniunii Europene se bazează pe etapele integrării comerciale, deoarece UE reprezintă una din cele mai principale puteri comerciale. La baza politicii comerciale comune se află tratatul de la Roma (1957). Obiectivele reglementărilor comerciale comune pe termen lung sânt promovarea relațiilor comerciale externe și protejarea

economiilor comunitare. Pe termen scurt și mediu sânt: perfecționarea structurii schimburilor comerciale, protecție accentuată pentru unele sectoare ale economiei, menținerea echilibrului general al balanței comerciale.

Reglementările comerciale comune constau din câteva obiective majore:

- dezvoltarea exporturilor comunitare de bunuri și servicii, inclusiv prin deschiderea și consolidarea unor noi piețe de destinație;
- asigurarea unei protecții sporite pentru industria europeană de bunuri și servicii, în special prin măsuri de combatere a concurenței nelocale cauzate de anumite importuri din țări terțe;
- combaterea oricăror măsuri de discriminare sau împiedicare a accesului și dezvoltării exporturilor de bunuri și servicii comunitare pe terțe piețe;
- asigurarea unui cadru legal și instituțional favorabil investițiilor străine directe, asigurând protecție investitorilor;
- dezvoltarea armonioasă a comerțului mondial, abolirea progresivă a restricțiilor din comerțul internațional și reducerea barierelor vamale;
- dezvoltarea durabilă prin integrarea unui număr cât mai mare de țări în ansamblul comerțului mondial;
- asigurarea includerii în politica de dezvoltare a componentei mediului înconjurător.

În sens restrâns, reglementările comerciale comune presupun crearea unei uniuni vamale între statele membre ale Uniunii Europene, aplicarea unor principii uniforme cu privire la modificarea taxelor vamale, stabilirea de taxe vamale și încheierea de acorduri comerciale cu țările terțe, elaborarea și implementarea politicii vizând regimul comun de import și export etc. Însă în sens larg, reglementările comerciale comune, derivă în mare măsură din regulile cuprinse în acordurile încheiate în cadrul OMC.

Reglementările comerciale comune sânt:

- ✓ instrumente tarifare și netarifare ce vizează restrângerea și redirecționarea importurilor;
- ✓ instrumentele promoționale și de stimulare ce vizează impulsivitatea exporturilor.

Instrumentele tarifare vizează taxele vamale, ce sunt impozite indirecte aplicate de către stat asupra mărfurilor atunci când acestea trec hotarele țării respective. Taxele vamale după scopul impunerii sânt:

- ✓ taxe vamale cu caracter fiscal (nivel redus);
- ✓ taxe vamale cu caracter protecționist (nivel ridicat).

După obiectul impunerii:

- ✓ de import;
- ✓ de export;
- ✓ de tranzit.

După modul de percepere a taxelor:

- ✓ ad-valorem;
- ✓ specifice;
- ✓ mixte.

După modul de stabilire sau fixare:

- ✓ taxe vamale autonome (se stabilesc în mod independent);
- ✓ taxe vamale convenționale (se stabilesc pe baza acordurilor bi sau multilaterale între state);
- ✓ taxe vamale autonomo-convenționale.

După scop:

- ✓ taxe preferențiale;
- ✓ protecționiste;
- ✓ de retorsiune.

Instrumentele netarifare constau din:

- ✓ restricții cantitative (contingente la import, licențe la import, limitări la export);
- ✓ limitarea importurilor prin mecanismul prețurilor (restricții valutare, prețuri limită, bariere fiscale);
- ✓ formalități vamale și administrative;
- ✓ participarea statului la activitățile comerciale prin: achiziții guvernamentale, comerțul de stat, monopolul de stat asupra comerțului exterior;
- ✓ standardele tehnice aplicate produselor importate și celor naționale.

Principalele instrumente defensive ale Politicii Comerciale Comune sunt:

- măsurile anti-dumping, al căror rol este de a contracara practicile de dumping, cele mai des întâlnite forme de practici de distorsionare a comerțului;
- măsurile anti-s subvenție și compensatorii, cu scopul de a combate subvențiile acordate producătorilor de către autoritățile publice, subvenții care distorsionează comerțul în situația în care ajută la reducerea în mod artificial a costurilor de producție sau a prețurilor de export către Uniunea Europeană;
- măsuri de salvagardare, care presupun restricționarea suplimentară temporară

a importurilor unui produs dacă producția internă a acelui produs este afectată în mod serios sau amenințată de înregistrarea unor prejudicii datorită creșterii exagerate a importurilor. Acest tip de măsuri pot fi luate de orice membru al Organizației Mondiale a Comerțului.

Instrumentele promoționale și de stimulare:

măsuri promoționale:

- ✓ Negocierea unor tratate de comerț și navigație;
- ✓ Sprijinirea directă sau indirectă a firmelor pentru a participa la târguri și expoziții internaționale;
- ✓ Prestarea unor servicii de informare și orientare a clienților externi.

Măsuri de stimulare a exporturilor:

de natură bugetară:

- ✓ Subvențiile directe la export;
- ✓ Primele directe la export;
- ✓ Subvenționarea indirectă a exporturilor.

de natură fiscală:

- ✓ Facilități fiscale care vizează fluxurile de bunuri angrenate în tranzacții de export-import;

de natură financiar-bancară:

- ✓ Creditele de export joacă un rol însemnat în stimularea exporturilor cu valoare ridicată (mașini, utilaje, mijloace de transport, metale sau alte produse exportate în cantități mari). Ele îmbracă următoarele trei forme: creditul cumpărător, creditul furnizor și liniile de credit.
- ✓ Asigurarea și garantarea creditelor de export. Experiența internațională arată că asigurarea și garantarea creditelor de export acordate importatorilor constituie o pârghie importantă de cointeresare a exportatorilor de a efectua vânzări pe credit în străinătate, dar și a importatorilor.

de natură valutară:

- ✓ Primele valutare sunt un gen de prime indirecte care se acordă cu prilejul convertirii (preschimbării) valutei străine, obținută de exportatori, în moneda națională la un curs de schimb mai avantajos decât cursul oficial (curs cu primă).
- ✓ Deprecierea monedei naționale stimulează, de asemenea, într-o anumită măsură exporturile de mărfuri atunci când scăderea cursului monedei naționale (în raport cu celelalte valute) se produce într-un ritm mai accelerat decât scăderea puterii

interne de cumpărare a acestora.

Baza reglementărilor comerciale comune sânt constituie de tariful vamal comun aplicat în relațiile cu țările terțe. Tariful Vamal Comun al Uniunii Europene este aplicat în toate statele membre ale UE, asigurând buna funcționare a Pieței Interne Europene. Tariful Vamal Comun a fost instituit în 1968, odată cu încheierea procesului de eliminare a taxelor vamale între Statele Membre ale UE. Tariful Vamal Comun cuprinde lista taxelor vamale aplicată pe fiecare linie tarifară importurilor din țări terțe, de către țările membre ale UE, în regimul clauzei celei mai favorizate. Taxele vamale fiind identice în oricare punct de intrare a mărfurilor în teritoriul vamal constituit al UE, ce asigură condiții de concurență loială în Piața Internă Unică. Taxele vamale înscrise în Tariful Vamal Comun respectă angajamentele asumate de UE în cadrul OMC, pentru domeniul tarifar, în numele tuturor Statelor Membre. Marea majoritate a taxelor vamale din Tariful Vamal Comun sunt consolidate în cadrul OMC.

Pentru procesarea declarațiilor vamale de import din țări terțe UE utilizează Tariful Integrat al Comunităților Europene (TARIC). TARIC-ul este un instrument de informare pentru operatorii economici, reprezentând o bază de date destinată să indice măsurile tarifare și netarifare pentru un anumit produs, atunci când este importat pe teritoriul vamal al UE sau când acesta este exportat. TARIC – ul se bazează pe Nomenclatura Combinată (NC) (codificate în 8 cifre) și constituie nomenclatorul de bază pentru Tariful Vamal Comun, pentru întocmirea statisticilor de comerț exterior al Comunității cu țări terțe (EXTRASTAT), precum și pentru întocmirea statisticilor de comerț între Statele Membre (INTRASTAT).

Uniunea Europeană a încheiat numeroase acorduri comerciale (de liber schimb și de cooperare) cu țările terțe. Unele dintre acestea acoperă toate aspectele relațiilor comerciale, altele vizează numai anumite domenii ale schimburilor comerciale. Politica UE de sprijin a țărilor în curs de dezvoltare este exemplificată și prin Schema Generalizată de Preferințe (S.G.P.), prin care Uniunea Europeană acordă preferințe comerciale pentru exporturile (de bunuri originare) provenind din țările în curs de dezvoltare.

La 27 iunie 2014 Republica Moldova a semnat Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană, ce constă în liberalizarea comerțului exterior. Conform acestui acord, părțile pot conveni să analizeze posibilitatea de a accelera eliminarea taxelor vamale aplicate schimburilor comerciale între părți și de a lărgi domeniul de aplicare al acestei eliminări. În ceea ce privește mărfurile, taxele de import pentru toate produsele importate din Republica Moldova în UE vor fi eliminate imediat. Unele produse agricole sânt supuse monitorizării fluxurilor comerciale, pentru a se asigura faptul că exporturile către UE corespund capacității de producție reale a Moldovei ca de exemplu: produse din carne, produse lactate, produse din zahăr, cereale. Pentru unele fructe și

legume, liberalizarea presupune anumite limite cantitative (cote tarifare), stabilite în conformitate cu capacitățile de producție și export ale Moldovei. Parlamentul European a adoptat modificarea Regulamentului PCA (Preferințe comerciale autonome) pentru Republica Moldova prin introducerea a trei noi contingente tarifare cu exonerare de taxe vamale pentru mere proaspete – 40.000 de tone, struguri de masă proaspeți și prune proaspete - 10000 de tone fiecare, în conformitate cu Regulamentul PCA, în plus față de contingentele tarifare propuse în cadrul Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător. Preferințele propuse vor oferi anumite avantaje și sprijin economiei Republicii Moldova. Aceste contingente tarifare sunt retroactive începând cu 1 august 2014, având în vedere vârful de sezon pentru cele trei produse, însă se vor aplica numai până la sfârșitul anului 2015, când expiră regimul PCA.

În realizarea pieței comune a Uniunii Europene și ulterior în transformarea acesteia în piață unică, rolul primordial i-au revenit reglementărilor comerciale a UE. Această sarcină a fost posibilă, prin intervenția în sfera comerțului exterior și a început prin asigurarea liberei circulații a bunurilor între membrii Comunității Europene.

Reglementările concurențiale a Uniunii Europene

Reglementările concurențiale sânt un ansamblu de obiective și instituții care acționează pentru asigurarea unui climat concurențial normal, în care agenții economici să poată să se manifeste în mod liber, pe baza propriilor lor decizii și comportamente orientate sistematic pentru obținerea avantajelor valorice, ca expresie a eficienței activității lor pe piața considerată.

Reglementările concurențiale urmăresc să realizeze maximizarea bunăstării sociale prin asigurarea unei funcționări mai bune a mecanismelor pieței. În acest scop, ea urmează în principal, două căi:

- *Reglementarea comportamentului actorilor de pe piață.*
- *Intervenția autorității pe piață.*

Este de neconceput protecția consumatorilor, într-o economie de piață, fără un mediu concurențial normal; impunerea respectării principiilor concurențiale reprezintă singura *pârghie capabilă să protejeze consumatorul* atunci când legea cererii și a ofertei funcționează.

În felul acesta putem rezuma principalele *obiective* ale reglementărilor concurențiale în domeniul concurenței:

- promovarea și menținerea unui mediu concurențial efectiv pentru a obține o alocare mai eficientă a resurselor într-o economie;
- creșterea bunăstării consumatorilor prin funcționarea normală a pieței, care să le asigure cantitatea necesară din produsul dorit, de cea mai bună calitate, la cel mai bun preț;

- protecția concurenților, îndeosebi firme mici și mijlocii de acțiunile anticoncurențiale promovate de firmele cu o poziție dominantă pe piață (înțelegeri privind prețul, volumul producției, contracte exclusive, abuz de poziție dominantă, concentrări pentru acapararea unei părți importante de piață etc.);
- redistribuirea veniturilor în economie;
- considerații regionale sociale sau sectoriale¹¹ prin folosirea frecventă a politicii concurențiale ca un instrument destinat obținerii unor efecte non-concurențiale precum reducerea șomajului sau menținerea unor sectoare aflate în declin;
- procesul de integrare a piețelor, fenomen care comportă numeroase sensibilități care pot fi amplificate sau atenuate de o politică adecvată în domeniul concurenței.

Analizând cele descrise mai sus, ajungem la următoarele concluzii, că obiectivele de bază ale politicii concurențiale europene sunt:

- obstrucționarea întreprinderilor să stabilească în mod artificial, prin acorduri, repartitia piețelor;
- interzicerea efectuării unor puternice concentrări ale puterii economice, care pot conduce la abuzuri de poziție dominantă, prejudiciind interesele altor întreprinderi, dar, mai ales, a intereselor consumatorilor;
- menționarea pluralității centrelor de decizie economică, în scopul prezentării loialității concurenței și fluidității piețelor;
- împiedicarea acordării de ajutoare publice naționale întreprinderilor care perturbă concurența pe piața unică.

În afară de obiective politica concurențială are următoarele principii:

- transparența în privința deciziilor adoptate referitor la comportamentele anticoncurențiale;
- nediscriminarea nici unui agent economic participant la schimburile economice internaționale;
- stabilitatea unui cadru competitiv internațional;
- cooperarea între diferitele autorități ale concurenței naționale și internaționale în privința aplicării legislației în domeniu.

Pentru a conferi importanță unei politici în domeniul concurenței, este esențial mecanismul legislativ și instituțional în vigoare, factorii definatorii cum ar fi resursele, responsabilitățile și forța de a transpune în practică precum și credibilitatea mesajului transmis și

---

¹¹ Dumitru Miron, *Economia Uniunii Europene*, Ed. Luceafărul, București 2002

informarea agenților economici despre conținutul politicii¹². Trebuie subliniat că, în timp ce acești factori pot acționa foarte eficient la nivel național, ei devin foarte complecși ca reacție în context regional, integraționist.

Evoluția politicii concurențiale.

Reglementările concurențiale au ca scop punerea în practică și prezentarea unui sistem ce permite o concurență fără distorsiuni în interiorul unui spațiu economic. În cadrul teoriei economice liberale, politica de concurență urmărește să realizeze piețe cu o concurență perfectă și să prevină formarea monopolurilor și oligopolurilor care își impun prețurile lor în detrimentul consumatorului. În Uniunea Europeană au existat monopoluri de stat în domenii cum ar fi: transporturile, serviciile poștale și telecomunicațiile.

Studiind obiectivele și mecanismele politicii europene în domeniul concurenței, am concluzionat că aceasta și-a stabilit priorități diferite, în diferite perioade ale existenței sale. Drept urmare, am identificat patru etape succesive ale dezvoltării istorice a politicii concurențiale europene.

I-a etapă, cuprinde primii 15 ani ai politicii concurențiale (anii 1957-1972), pe parcursul căreia a avut loc elaborarea și dezvoltarea setului de acte legislative de reglementare a concurenței. În această perioadă au fost create instituțiile care să se ocupe de concurența comunitară - Directoratul general IV/Direcția generală IV. Caracteristica principală a politicii din domeniul concurenței, ai acestei perioade era atitudinea ofensivă față de acorduri (art. 81), ajutoarele de stat și monopolurile fiind practic neglijate. Această politică a dominat până la sfârșitul anilor '70, când s-a trecut la etapa a doua a integrării – uniunea vamală, perioadă în care s-a evidențiat necesitatea reglementării subvențiilor din partea statului.

A II-a etapă (anii 1973-1980), a fost influențată, cu precădere, de factori exteriori (criza petrolieră din 1973-1974). În această perioadă, instrumentele de bază ale Direcției Generale IV au devenit: controlul ajutoarelor de stat și utilizarea contingentelor de import în apărarea industriei europene în fața concurenței din exterior. La mijlocul anilor '70, Comisia Europeană și-a schimbat atitudinea privind acordarea ajutoarelor de stat, ca modalitate de combatere a șomajului și de sprijin a sectoarelor aflate în declin. În rezultat, a apărut tendința de a ignora reglementările privind ajutoarele de stat, ceea ce a condus la apariția unor situații delicate, care au început să fie corectate în a doua jumătate a anilor '80.

A III-a etapă, din anii '80 până în prezent sau etapa actuală, se caracterizează prin trecerea la o politică concurențială de tip nou, reprezentând un nou echilibru între abordarea neo-liberală și intervenționistă. În ciuda presiunilor venite din partea celor care se pronunțau pentru

---

¹² Cratsias K and Seabright P. – “Regulation in the European Community”, 1989, Oxford Review of Economic Policy, vol.5, nr.2.

intervenții mult mai protecționiste, prin care se solicita plasarea competitivității înaintea concurenței în ierarhia obiectivelor promovate de Comisie, Directoratul General IV a continuat să promoveze politica conform căreia, competiția din interiorul UE este cea mai bună condiție pentru a face față competiției din exterior.

IV-a etapă, din anii 2007 până în prezent, dominată de ideea creșterii rolului analizei economice în procesul adoptării deciziilor în domeniul combaterii practicilor anticoncurențiale și acordării ajutoarelor de stat pentru depășirea consecințelor crizei economice.

Rolul cel mai important al reglementărilor concurențiale este de a depista practicile anticoncurențiale. Practicile anticoncurențiale constau într-o gamă largă de practici în afaceri, prin intermediul cărora o firmă sau un grup de firme se angajează pentru a restrânge concurența pe piață, cu scopul de a-și menține sau de a-și întări poziția pe piață și a-și mări profiturile, fără efortul de a reduce costul sau de a spori calitatea unui produs:

- înțelegeri sau practici concertate abuzive, incluzând și pe cele determinate de poziția dominantă, apropiată celei de monopol;
- concentrările economice potențial generatoare de poziții puternice și comportamente tendențioase în dominația pieței;
- ajutoarele de stat acordate în avantajul privilegiat al unor operatori economici;
- comportamentele întreprinderilor reprezentante ale monopolului statului sau ale altor drepturi exclusive acordate de către autoritățile publice.

În ajutorul politicii concurențiale ne vine o instituție specializată ce are rolul de a interveni atunci când pe piață sunt încălcate regulile concurenței, pentru a înlătura abaterile de la lege, și de a stimula cultura concurenței în rîndul agenților economici. Situațiile de încălcare a regulilor concurenței pot fi diverse: un agent economic poate stabili, de exemplu, un preț monopolist înalt, poate discrimina un agent economic mai mic, poate face abuz de poziție dominantă. În alte cazuri, se întâmplă ca mai mulți agenți economici să se înțeleagă la un preț mai mare, să facă înțelegeri de cartel. Instituția responsabilă la nivel comunitar de modul în care este implementată politica în domeniul concurenței este *Comisia Europeană*. Aceasta ia deciziile formale prin majoritate simplă, asemenea unui organism colectiv. Aceste decizii sunt pregătite de Direcția Generală pentru Concurență care raportează Comisarului responsabil de politica concurenței. Comisia poate fi sesizată într-o problemă privind concurența fie prin notificare, fie urmare a unei plângeri înaintate de o firmă sau de un stat, fie poate acționa din proprie inițiativă pentru a investiga anumite situații specifice sau chiar un întreg sector economic. Comisia poate penaliza orice încălcări ale regulilor privind concurența, penalizările putând reprezenta până la 10% din veniturile companiei incriminate.

Comisarul responsabil în materie de concurență se înfățișează de mai multe ori pe an înaintea Comisiei pentru afaceri economice și monetare (ECON) pentru a-și explica politica și pentru a discuta decizii specifice. Parlamentul European adoptă în fiecare an o rezoluție referitoare la raportul anual al Comisiei Europene privind politica în domeniul concurenței. În vederea unei mai bune protecții a consumatorilor, Parlamentul European a adoptat, la începutul anului 2012, o rezoluție în care solicită un cadru juridic unitar în materie de acțiuni colective în despăgubire ale consumatorilor (A7-0012/2012).

După cum cunoaștem, fiecare țară, are o instituție ce reglementează concurența. În R. Moldova această instituție se numește Consiliul Concurenței, numită anterior Agenția Națională de Protecție a Concurenței. Care la fel ca și în UE, în urma investigațiilor efectuate, Consiliul Concurenței poate să stabilească o amendă de 5 % din cifra de afaceri.

În prezent, pe lângă obiectivul de a finaliza unificarea pieței interne pentru toate bunurile și serviciile, se pune problema reglementării acesteia. Astfel, instituțiile specializate ale UE au menirea de a patrona intervenția privată și publică, care poate distorsiona forțele pieței. La nivel comunitar sunt utilizate diverse instrumente care sunt în măsură să asigure un mediu concurențial sănătos, cu reguli valabile pentru toți agenții economici. Altfel spus, funcționarea eficientă a pieței interne este posibilă doar în condițiile în care instituțiile UE intervin cu diverse inițiative menite să asigure în cadrul UE o concurență sănătoasă.

11.2. Dezvoltarea sectorului agricol, industrial și energetic al UE

Pentru consolidarea poziției de lider în plan internațional, Uniunea Europeană are nevoie de o agricultură viabilă și o industrie puternică, care să ofere potențialilor clienți produse calitative la prețuri competitive, protejând, concomitent, mediul ambiant. Criza financiară recentă a scos și mai mult în evidență importanța economiei reale.

Sectorul primar dintotdeauna a fost și continuă să fie de importanță strategică pentru UE. Agricultură împreună cu industria agro-alimentară reprezintă 6% din PIB-ul UE. Industria agro-alimentară generează anual o cifră de afaceri cu valoare de peste 1 trilion de euro (15% din PIB-ul UE). În cadrul comunității există 14 milioane de exploatații agricole. Prin urmare, agricultura și industria agro-alimentară oferă respectiv 5% și 12% din locurile de muncă din UE (46 milioane de locuri de muncă în cadrul a 300000 de afaceri, 90% dintre care sunt IMM). Zonele rurale reprezintă peste 77 % din teritoriul UE (47% terenuri agricole și 30% păduri) și adăpostesc circa 300 milioane oameni (mai mult de jumătate din populația UE). Exportul de produse agricole reprezintă peste 8% din valoarea totală a exporturilor UE (120 miliarde de euro), comunitatea menținându-se pe poziția de lider mondial.

Impactul comunitar asupra agriculturii UE

Agricultura a fost domeniul strategic pentru care s-a prevăzut aplicarea unor măsuri comune încă din primele etape ale construcției europene. Instrumentele utilizate în cazul agriculturii sînt „comune” în adevăratul sens al cuvîntului, deoarece pentru circa 90% din produsele agricole, deciziile se iau la nivel de UE de către guvernele statelor membre și sunt puse în aplicare în fiecare țară. În caz contrar, fiecare stat membru ar aplica măsuri de nivel național cu obiective diverse și cu diferite grade de intervenție publică. Prin urmare, la nivel european, este asigurată aplicarea de norme comune pe piața unică, este limitată, dacă este necesar, volatilitatea pieței, sînt protejate progresele înregistrate în reformele recente vizînd creșterea competitivității agriculturii europene și este stabilită o strategie comercială comună care să îi permită UE să negocieze într-un mod coerent cu partenerii săi comerciali mondiali.

Intervenția comunitară în domeniul agricol a fost o reacție la deficitul de alimente din timpul și imediat după al doilea război mondial. Au existat două motive de bază: primul, a fost nevoia unei „fluidizări” a comerțului european cu produse agricole, și mai ales dorința țărilor exportatoare de a se asigura de certitudinea plasamentului produselor lor; al doilea motiv, a fost o anumită temere față de situația în care forța de muncă eliberată din agricultură ca urmare a mecanizării n-ar fi putut fi absorbită în același timp de celelalte sectoare ale economiei, caz în care veniturile agricole ar fi scăzut și mai mult comparativ la cele din industrie.

La nivel de UE a fost adoptată o serie de reguli și mecanisme ce reglementează producția, procesarea și comerțul cu produse agricole în Uniunea Europeană, accentul punîndu-se, din ce în ce mai mult, pe dezvoltarea rurală. Aceasta reprezintă o piatră de temelie a integrării europene care a oferit cetățenilor europeni mai mult de cinci decenii de aprovizionare cu alimente sigure și zone rurale dinamice.

Măsurile comunitare întreprinse în sectorul agricol se bazează pe următoarele trei principii fundamentale:

1. Unicitatea pieței - liberul tranzit al produselor agricole între statele membre;
2. Preferința comunitară - întîietatea produselor UE în fața bunurilor de import;
3. Solidaritatea financiară - suportarea cheltuielilor în mod colectiv de către statele membre.

Intervenția comunitară s-a dorit a fi soluția pentru atingerea a trei categorii de obiective:

- 1) Economice:
  - creșterea productivității în agricultură, promovarea progresului tehnic, asigurînd dezvoltarea rațională a producției agricole și utilizarea optimă a factorilor de producție, îndeosebi a muncii;
  - stabilizarea piețelor;

2) Sociale:

- asigurarea unui nivel de viață echitabil populației agricole, în special prin ridicarea venitului individual al celor ce lucrează în agricultură;
- asigurarea de prețuri rezonabile pentru consumatori;

3) Politice:

- garantarea securității în aprovizionare.

În practică, obiectivele agricole comune au rămas neschimbate de la Tratatul de la Roma, dat fiind faptul că formularea acestora s-a dovedit a fi foarte flexibilă și capabilă să acopere numeroasele reforme care au avut loc începând din anii 1980.

Pe lângă obiectivele comune specifice agriculturii, mai multe dispoziții ale Tratatului au adăugat alte obiective aplicabile ansamblului de acțiuni ale UE cu impact major asupra sectorului agricol: promovarea unui nivel ridicat al ocupării forței de muncă, protecția mediului pentru promovarea dezvoltării durabile, protecția consumatorilor, cerințele privind bunăstarea animalelor, protecția sănătății publice sau coeziunea economică, socială și teritorială. Pe de altă parte, într-un context de deschidere și globalizare a piețelor, au fost stabilite principii comerciale comune aplicabile schimburilor de produse agricole. În fine, principiile pe care se bazează protecția concurenței fac obiectul unei derogări în domeniul producției și comercializării produselor agricole pe baza specificității structurale a activității primare.

Evoluția instrumentelor de influență asupra agriculturii Uniunii Europene

Măsurile de intervenție ale UE în sectorul agricol au trecut prin trei faze principale: ele au adus Europa de la penuria de alimente la belșug, s-au schimbat și s-au adaptat pentru a face față noilor provocări legate de durabilitate și de mediu și au extins rolul agricultorilor în dezvoltarea rurală dincolo de simpla producție a alimentelor.

Instrumentele utilizate au cunoscut, de-a lungul timpului, câteva mari reforme, cele mai recente fiind cea din 2003 (evaluarea intermediară), cea din 2009 („bilanțul de sănătate”) și cea din 2013 (pentru cadrul financiar 2014-2020). Reformele succesive au permis adaptarea mecanismelor folosite în vederea îndeplinirii obiectivelor stabilite.

1) Prin Tratatul de la Roma (1957), au luat ființă primele măsuri de intervenție comunitară în agricultură. Ele au devenit funcționale din 1962 și au constat din cotizații la import, prețuri de intervenție la care UE ar cumpăra produsul agricol dacă prețurile de pe piață ar scădea sub un anumit nivel și, cel mai important, subvenții directe pentru agricultori în funcție de nivelurile de producție. Ca efect, a avut loc eliberarea agricultorilor Europei de suișurile și coborâșurile pieței și asigurarea că agricultorii nu vor fi nevoiți să renunțe la munca lor. Prin anii 1970 și 1980, Europa a înregistrat supraproducție în multe zone agricole, creînd "munți de unt" și "lacuri de lapte", fapt care a condus la nevoia unei reforme.

2) Cu toate că implicarea comunitară în sectorul agricol era deseori criticat, în 1992 s-a produs reforma. Scopul acesteia a fost motivarea unui număr suficient de mare de agricultori să continue să practice agricultura și reformularea modului de intervenție. Au fost stabilite următoarele obiective: menținerea numărului de agricultori suficient de mare pentru a fi capabili să conserveze atât mediul natural cât și ferma familială mixtă (fiind recunoscute cele două funcții esențiale ale fermierilor: producerea de alimente și conservarea mediului natural) și transformarea măsurilor întreprinse pentru dezvoltarea rurală într-un instrument care să cuprindă toate activitățile din zonele rurale, nu doar agricultura. Au fost reduse anumite prețuri garantate de intervenție și au crescut plățile directe către agricultori drept compensație. Au fost create unele plăți "puse deoparte" în cazul în care agricultorii ar putea să fie plătiți nu doar pentru cultivarea terenurilor agricole, dar pentru că doar păstrează aceste terenuri în bune condiții agricole. În cele din urmă, pentru a evita supraproducția de alimente, pentru o mai bună administrare a mediului și reacții mai bune la forțele pieței, a început procesul de "decuplare" (sistare a legăturii) a plăților directe de activitatea de producție.

3) Următoarea reformă a avut loc în 1999 și este cunoscută sub numele de inițiativa "Agenda 2000". Această reformă a fost concepută pentru a pregăti Uniunea Europeană pentru extinderea spre est. Elementul major al acestei reforme a fost divizarea pe doi piloni a instrumentelor de intervenție utilizate. Pilonul I se concentrează pe aspectele economice ale agriculturii, și include plăți directe și intervenții pe piață. Pilonul II este axat pe dezvoltarea rurală necesară pentru agricultura competitivă. Reforma include inițiative de modernizare a echipamentelor și practicilor agricole, diversificare a economiilor rurale, sprijin pentru tinerii agricultori, precum și protecție a mediului în zonele rurale.

4) Cea mai radicală reformă a avut loc în 2003. Două instrumente noi au luat ființă odată cu această reformă. Primul a fost "eco-condiționalitatea", care presupune respectarea de către agricultori a standardelor de mediu și de bunăstare a animalelor, pentru a primi subvenții. Al doilea a fost "modularea", care a fost o transferare de bani din bugetul rezervat pentru susținerea agriculturii de la primul pilon la pilonul al doilea, pregătind fonduri mai mari pentru dezvoltare rurală, necesare în momentul aderării noilor state la UE. S-a trecut treptat de la sistemul de plăți unice pe suprafață la plata unică pe fermă. A fost sistată legătura dintre subvenții și producție, agricultorii primind ajutor pentru menținerea terenurilor lor în stare agro-ecologică bună. Intervenția asupra prețurilor agricole pe piață rămâne un instrument important și UE menține tarifele ridicate și subvențiile la export, deși prețurile pentru anumite produse au fost reduse.

5) Reforma din 2009 sub titlul "bilanțul de sănătate" a presupus un efort mult mai modest. Obiectivele principale au fost asigurarea implementării reformei din 2003 și

simplificarea măsurilor de intervenție comunitară pentru a ajuta fermierii să facă față cerințelor pieței și provocărilor legate de protecția mediului înconjurător.

6) Luând în considerație nevoia de asigurare în continuare a producției alimentare viabile și a unei aprovizionări stabile cu alimente, precum și siguranța alimentelor, economia rurală, bunăstarea animalelor, precum și problemele sociale și de mediu, reforma din 2013 a reprezentat o reformă cuprinzătoare care s-a axat pe trei priorități :

- Consolidarea competitivității agriculturii europene

Măsurile care vizează acest obiectiv includ: noi plăți directe care vor ține cont de suprafața agricolă utilizată, dar și capacitatea de producție și bunurile publice generate; sprijin diferențiat în funcție de nevoi cu axare pe ajutorul oferit tinerilor fermieri, fermierilor din zonele cu constrângeri naturale; plafonarea plăților directe; sprijin acordat pentru cercetarea și inovarea în agricultură;

- Gestionarea durabilă a resurselor naturale

Măsurile cu o componentă ecologică includ: sprijin pentru practicile agricole care contribuie la diversificarea culturilor, menținerea pajiștilor permanente, conservarea unor zone de interes ecologic și a unor elemente de peisaj;

- Dezvoltarea echilibrată a zonelor rurale

Măsurile pentru atingerea acestui obiectiv se referă la distribuirea mai echitabilă a ajutorului, pentru a reduce cele mai mari diferențe legate de nivelurile de ajutor pentru venit primit de fermierii de pe întreg teritoriul UE; promovarea incluziunii sociale; îmbunătățirea organizării și gestionării riscurilor.

Finanțarea inițiativelor agricole

Agricultura este unul dintre puținele domenii în care inițiativele comune sunt finanțate în principal din bugetul UE, mai degrabă decât din bugetele naționale. Agricultura europeană este o mare consumatoare de resurse financiare, care, prin sistemul complex de subvenții și alte stimulente financiare, absoarbe o parte impunătoare din bugetul comunitar.

Finanțarea a fost asigurată de-a lungul timpului dintr-un singur fond, și anume Fondul European de Orientare și Garantare Agricolă, care a fost înlocuit în 2007 cu Fondul European de Garantare Agricolă și Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală .

Bugetul predestinat sectorului agricol acoperă trei tipuri de cheltuieli:

1. Ajutorul destinat veniturii agricultorilor și respectării unor practici agricole durabile: efectuarea unor plăți directe, condiționate de respectarea standardelor europene stricte în ceea ce privește siguranța alimentară, protecția mediului precum și sănătatea și bunăstarea animalelor. Aceste plăți sunt finanțate integral de UE și reprezintă aproximativ 70% din bugetul rezervat agriculturii. Reforma din iunie 2013 prevede ca 30% din plățile directe să fie legate de respectarea, de către agricultorii europeni, a practicilor agricole durabile, favorabile calității

solurilor, biodiversității și mediului în general, precum, de exemplu, diversificarea culturilor, menținerea pășunilor permanente sau conservarea unor zone ecologice în cadrul exploatațiilor.

2. Măsurile de sprijinire a pieței: activate, de exemplu, atunci când proastele condiții climaterice destabilizează piețele. Aceste plăți reprezintă mai puțin de 10% din bugetul cu destinație agricolă.

3. Măsurile de dezvoltare rurală: măsuri menite să ajute agricultorii să își modernizeze exploatațiile agricole și să devină mai competitivi, asigurând totodată protecția mediului și contribuind la diversificarea activităților agricole și neagricole și la vitalitatea comunităților rurale. Aceste plăți sunt finanțate parțial de statele membre, sunt, în general, multianuale și reprezintă aproximativ 20% din bugetul predestinat agriculturii.

Aceste trei tipuri de ajutoare sunt profund interconectate și trebuie să fie gestionate în mod coerent. De exemplu, plățile directe le garantează agricultorilor un venit stabil și, în același timp, îi recompensează pentru că oferă servicii de protecție a mediului de interes public. În mod similar, măsurile de dezvoltare rurală facilitează modernizarea exploatațiilor, încurajând, în același timp, diversificarea activităților în zonele rurale.

Totuși, ponderea cheltuielilor agricole în bugetul UE a scăzut foarte mult, de la nivelul record de aproape 70 % în anii 1970 la 38,9 % în prezent. Cota rezervată pentru susținerea sectorului agricol în Cadrul Financiar Multianual pentru perioada 2014-2020 constituie circa 313 miliarde euro sau 29% pentru cheltuielile legate de piață și ajutoare directe (pilonul I); iar 107 miliarde euro sau 9,9% pentru dezvoltarea rurală (pilonul II). Această evoluție reflectă atât extinderea celorlalte responsabilități ale UE, cât și faptul că reformele întreprinse au făcut posibilă realizarea de economii. Din 2004 și pînă azi, UE a primit în rîndurile sale 13 noi state, fără ca aderarea acestora să antreneze o creștere a fondurilor alocate agriculturii. Subvențiile acordate fermierilor reprezintă circa 0,5% din PIB-ul UE, altfel spus 100 de euro de persoană anual. Opinia publică europeană susține intervenționismul în agricultură și consideră că acesta aduce beneficii tuturor cetățenilor prin asigurarea unei oferte diversificate de produse alimentare calitative și protecția mediului înconjurător.

Industria este coloana vertebrală a economiei și este promotorul competitivității UE în plan global. Criza financiară recentă a scos și mai mult în evidență importanța economiei reale și a unei industrii puternice. Există o puternică interdependență între industrie și celelalte structuri economice: sectorul materiilor prime și cel energetic (în amonte), serviciile pentru întreprinderi, serviciile pentru consumatori sau turismul (în aval). Activitățile industriale sunt integrate în lanțuri valorice tot mai bogate și mai complexe, care leagă corporații emblematice și întreprinderi mici sau mijlocii, cuprinzînd sectoare și țări. Industria ocupă peste 75% din exporturile europene și 80% din activitatea de cercetare și inovare a sectorului privat. Aproape

unul din patru locuri de muncă din sectorul privat este ocupat în industrie, de multe ori fiind posturi de înaltă calificare, în timp ce fiecare loc de muncă suplimentar din procesul de producție creează 0,5 - 2 locuri de muncă în alte sectoare. Industria este un lider mondial în ceea ce privește sustenabilitatea și aduce un venit suplimentar de circa 1 miliard euro pe zi în comerțul cu produse industriale, generat, în principal, de câteva sectoare tehnologice de nivel înalt și mediu precum sectoarele construcției de mașini, utilajelor și echipamentelor, medicamentelor și produselor chimice, precum și din sectorul aeronautic, al industriei spațiale și al celei creatoare, inclusiv din sectorul produselor de lux din multe alte domenii, inclusiv cel alimentar. Cu toate acestea, consecințele crizei sunt severe: începând din anul 2008, în sectorul productiv s-au pierdut peste 3,8 milioane de locuri de muncă, ponderea producției în PIB s-a menținut la circa 15%, iar performanța productivității continuă să scadă comparativ cu cea a concurenților globali.

Impactul comunitar asupra industriei europene

Începutul noului mileniu a marcat revitalizarea interesului față de măsurile de influență asupra industriei la nivel comunitar. “Renașterea industrială” reprezintă un răspuns al UE la consecințele devastatoare ale crizei financiare recente care a condus la un declin considerabil al activității de manufactură.

O serie de factori au contribuit la schimbarea atitudinii față de politica industrială: teama de o deindustrializare rapidă ca urmare a crizei, creșterea economică limitată la nivel de UE, noile oportunități și bariere legate de modificările climatice, concurența din partea economiilor emergente.

Actualmente, la nivel de UE este urmărită asigurarea unor condiții favorabile pentru inovare și dezvoltare a întreprinderilor în vederea transformării UE într-o zonă atractivă pentru investiții industriale, creșterea competitivității industriei europene pentru ca aceasta să își poată menține rolul de forță motrice a creșterii durabile și crearea locurilor noi de muncă, ținând cont de faptul că majoritatea afacerilor reprezintă întreprinderi mici și mijlocii (ÎMM).

Instrumentele adoptate au caracter orizontal și vizează asigurarea unor condiții-cadru favorabile competitivității industriale. Acestea se intercalează cu măsurile întreprinse la nivel de UE în diferite domenii: comerț, piață internă, cercetare și inovare, ocupare a forței de muncă, protecție a mediului, sănătate publică etc. Până în prezent inițiativa industriale sînt structurate pe două nivele diferite de activitate. Primul nivel reprezintă inițiativa naționale, iar al doilea nivel le vizează pe cele comunitare. Fiecare stat adoptă propria legislație cu impact asupra industriei care trebuie să corespundă prevederilor legislației comunitare.

UE urmărește: 1) adaptarea rapidă a industriei la schimbările structurale; 2) crearea unui mediu favorabil inițiativa antreprenoriale și dezvoltării întreprinderilor din UE și, în special, a

ÎMM-urilor; 3) crearea unui mediu propice cooperării între întreprinderi; 4) valorificarea potențialului industrial al politicilor de inovare, cercetare și dezvoltare tehnologică.

Pentru a atinge aceste obiective, UE se bazează pe următorii piloni:

- Un cadru legal corespunzător pentru a stimula noile investiții (perfecționarea legislației comunitare și a celei naționale);
- Buna funcționare a pieței interne și deschiderea piețelor internaționale (comerț liber, fără obstacole atât pe plan comunitar cât și pe plan extracomunitar);
- Acces adecvat la finanțare (finanțare prioritară a sectorului industrial, ținând cont de efectele pozitive ale dezvoltării industriale asupra serviciilor, veniturilor, locurilor de muncă);
- Prețuri competitive pentru energie și materii prime;
- Investiții ridicate în capital uman și în competențe (cultivarea competențelor necesare pentru dezvoltarea și introducerea pe piață a noilor tehnologii).

Evoluția instrumentelor de influență asupra industriei Uniunii Europene

Industria UE a evoluat în dependență de măsurile întreprinse la nivel de UE sub influența conjuncturii economice.

1) Menținerea influenței naționale (1951-1975)

Semnarea Tratatului de la Paris (1951) privind crearea Comunității Economice a Cărbunelui și Oțelului reprezintă prima încercare de a unifica obiectivele industriale la nivel de UE, cu toate că se axa asupra unui singur sector. Tratatul de la Roma privind crearea Comunității Economice Europene (1957) marchează începutul unei noi etape, caracterizată prin intervenții majore cu scopul restructurării unor sectoare industriale și favorizării anumitor sectoare sau proiecte strategice. Diverse măsuri cu caracter selectiv erau implementate împofida faptului că scopul principal al instituirii comunității era sporirea concurenței și crearea pieței interne în cadrul căreia bunurile să circule liber. În timp de 20 de ani, după semnarea Tratatului de la Roma, statele membre erau libere să urmeze măsurile de intervenție în sectorul industrial pe care le-au adoptat.

2) Intervenționism comunitar (1975-1985)

Șocul crizei petroliere din 1973 a condus industria europeană spre “Euroscleroză”, o perioadă de zece ani de recesiune economică, caracterizată printr-o perioadă de stagnare, inflație și șomaj. Anume atunci Comunitatea Europeană a intervenit pentru prima dată cu acțiuni specifice, menite să completeze eforturile statelor membre de a readuce companiile - lideri industriali la creștere și prosperitate: acordarea subvențiilor, negocierea acordurilor comerciale bilaterale, finanțarea proiectelor de cercetare și dezvoltare.

3) Începuturile pieței unice și redresarea economică (1985 – 1990)

La începutul anilor 1980 s-a realizat că măsurile adoptate la nivel național au eșuat în dezvoltarea companiilor competitive la nivel mondial. Încurajată de presiunile din partea oamenilor de afaceri, Comisia Europeană a făcut un efort final determinant pentru lansarea pieței unice. Cartea Alba din 1985 schitează în jur de 300 de măsuri legislative necesare pentru asigurarea liberei circulații a bunurilor, serviciilor, persoanelor și capitalului pe tot teritoriul Comunității. Programul pieței unice a încercat să permită ca regulile pieței libere să pătrundă și în industrie. În rezultat, concurența sporită urma să grăbească consolidarea, reducerea costurilor și prin aceasta creșterea competitivității. Scopul era de a dezvolta mai degrabă companii - lideri la nivel european decât la nivel național.

4) Primele dezbateri importante privind strategia industrială europeană (1990 - 2000)

În 1990, a fost clar că Europa a ieșit din recesiune, și că programul creării pieței unice combinat cu o concurență reală și destul de dură, a dovedit că este un puternic furnizor de mecanisme de influență asupra industriei. Existau în Europa forțe destul de puternice care pledau în continuare pentru ideea de susținere a sectoarelor strategice fie din partea Comunității, fie din partea statelor membre. Împotriva lor erau acei care optau pentru continuarea neimplicării totale în industrie. Într-un final, statele membre ale UE au ajuns în comun la concluzia că intervenția sectorială nu este în măsură să asigure modificări structurale și duce în timp la distorsionarea concurenței. Au fost inițiate măsuri orizontale (aplicate în cazul tuturor sectoarelor) de soluționare a problemelor industriale. Tratatul de la Maastricht (1992) a pus bazele legale ale intervenționismului comunitar în industrie. A avut loc conștientizarea importanței noilor tehnologii în general și al celor informaționale în particular. De-a lungul acestei faze, inițiativele industriale au mers mână în mână cu cele inovaționale.

5) Către o industrie durabilă (2000-2010)

La începutul noului mileniu, a reînviat interesul față de intervenția UE în industrie. Acest lucru a fost cauzat de intensificarea procesului de globalizare, expansiunea UE, teama deindustrializării și nivelul redus al creșterii economice la nivel european. A luat amploare abordarea matriceală. Potrivit acesteia, pentru a fi eficiente, măsurile orizontale aplicate trebuie să ia în considerație specificul anumitor ramuri. Totodată, a fost aleasă calea producerii și consumului durabil, punându-se accent pe sursele regenerabile de energie, produse, servicii și tehnologii eficiente din punct de vedere al consumului de energie și al emisiilor de gaze.

6) Pilon al Strategiei Europa 2020 (2010 -)

În 2010, sectorul industrial a devenit unul dintre elementele de bază ale Strategiei Europa 2020. Recentele comunicate ale Comisiei Europene “Politica Industrială: Consolidarea Competitivității” (2011), “O Industrie Europeană mai Puternică Pentru Creșterea și Redresarea Economiei” (2012), “Pentru o Renaștere Industrială Europeană” (2014) scot în evidență nevoia

de a spori producția în cadrul UE și de a depune eforturi pentru creșterea competitivității industriei europene.

Inițiative ale UE cu impact asupra industriei și finanțarea acestora

Strategia Europa 2020 propune șapte inițiative emblematice. Patru dintre ele sunt deosebit de importante pentru creșterea competitivității industriei UE:

- „O Uniune a inovării”;
- „O Agendă digitală pentru Europa”;
- „O politică industrială integrată adaptată erei globalizării”;
- „Noi competențe pentru noi locuri de muncă”.

Strategia Europa 2020 presupune alocări financiare semnificative din bugetul comunitar pentru finanțarea noii revoluții industriale, adică a unor inițiative ce urmează să contribuie direct sau indirect la atingerea obiectivelor industriale. Din cele 6 domenii de cheltuieli bugetare, 3 domenii sunt relevante din perspectiva sectorului secundar și anume:

1) Competitivitate pentru creștere economică și locuri de muncă. Acest domeniu include astfel de inițiative relevante pentru sectorul industrial precum:

A. Orizont 2020. Acest program reprezintă un instrument financiar adresat implementării inițiativei emblematice „O uniune a inovării”, cu un buget de 77 miliarde euro pentru cercetare și inovare (Cadrul financiar multianual 2014 - 2020). Programul contribuie la atingerea obiectivelor industriale prin intermediul pilonului „Leadership industrial”. Acest pilon are drept scop dezvoltarea tehnologiilor și inovațiilor care să susțină business-ul viitorului și să ajute IMM-urile europene inovative să se transforme în lideri globali, iar bugetul atribuit acestui pilon constituie 17 miliarde euro. În cadrul programului Orizont 2020 pot fi menționate inițiative importante precum Strategia UE pentru tehnologii generice esențiale (6 miliarde euro - program care este în măsură să contribuie la redefinirea lanțurilor valorice globale și la modificarea diviziunii internaționale a muncii prin susținerea și promovarea unor astfel de tehnologii precum fotonica, tehnologii de fabricație, biotehnologii, materiale avansate, micro/nanoelectronica, nanotehnologii); Instrumentul UE pentru IMM-uri (3 miliarde euro - instrument care a fost lansat pentru a ajuta întreprinderile mici să transforme proiecte inovatoare în produse și servicii comercializabile); Programul Eurostars (287 milioane euro - program care încurajează colaborarea internațională și sprijină IMM-urile care desfășoară activități de cercetare prin acordarea de fonduri pentru cercetare și inovare acelor companii care colaborează și ale căror produse sunt apoi comercializate rapid); Schema “Calea rapidă spre inovare” (100 milioane euro - acțiune- pilot care urmărește să sprijine economia Europei oferind granturi întreprinderilor și organizațiilor inovatoare, pentru a da un impuls final transpunerii marilor idei pe piață. Premiile

oferă o recompensă pentru inovații tehnologice extraordinare, cu mare relevanță pentru societate).

B. Conectarea Europei. Această facilitate este un instrument utilizat de UE pentru finanțarea investițiilor în infrastructură, este axat pe realizarea inițiativei emblematice „O agendă digitală pentru Europa” și are un buget total de circa 33 miliarde euro. Conexiunile energetice (5,9 miliarde euro), de transport (26 miliarde euro) și cele digitale (1,1 miliarde euro) sunt în măsură să asigure o permanentă legătură între cetățeni și întreprinderi, creînd o piață unică realmente integrată.

C. COSME. Cu un buget de 2,3 miliarde euro, acest program are menirea de a impulsiona competitivitatea pentru creștere economică și locuri de muncă în Europa. Promovarea accesului la finanțare și incurajarea unei culturi antreprenoriale, inclusiv crearea de noi întreprinderi, reprezintă aspectele principale ale acestui program de sprijin financiar. COSME susține IMM-urile în ceea ce privește accesul la finanțare, accesul pe piață și promovarea culturii antreprenoriale. Programul finanțează Rețeaua Întreprinderilor Europene (ajută IMM-urile să găsească parteneri de afaceri și să înțeleagă legislația UE), Portalul de afaceri Europa Ta (oferă informații practice privind derularea afacerilor în Europa), Portalul pentru internaționalizarea IMM-urilor (oferă IMM-urilor informații personalizate și ușor accesibile cu privire la modul de a extinde afacerea lor în țări terțe, prin furnizarea de sprijin și consiliere), Ghișee de asistență tehnică pentru drepturile de proprietate intelectuală (acest serviciu gratuit oferă utilizatorilor răspunsuri la întrebările referitoare la proprietatea intelectuală printr-o linie de asistență prin e-mail precum și resurse online).

D. Programul pentru ocuparea forței de muncă și inovare socială. Acest program, cu un buget de circa 920 milioane euro (2014-2020), axat pe realizarea inițiativei emblematice „Noi competențe pentru noi locuri de muncă” este un instrument de finanțare la nivel european menit să sprijine ocuparea forței de muncă, politica socială și mobilitatea forței de muncă în UE. Acesta înglobează și extinde trei inițiative existente: PROGRESS, EURES și Instrumentul de microfinanțare PROGRESS. Începînd cu anul 2014 inițiativele menționate formează cele trei axe ale Programul pentru ocuparea forței de muncă și inovare socială și anume: axa Progres (61% din bugetul total al Programului – sprijinul dezvoltării și coordonării politicilor UE pentru ocuparea forței de muncă, incluziune socială, protecție socială, condiții de muncă, combaterea discriminării și egalitatea de gen), axa EURES (18% din bugetul total al Programului - cooperarea dintre Comisia Europeană și serviciile publice de ocupare a forței de muncă din statele membre, menită să încurajeze mobilitatea lucrătorilor), axa Microfinanțare și Antreprenoriat Social, (21% din bugetul total al Programului - facilitarea accesului persoanelor

fizice la microcredite pentru crearea sau dezvoltarea unei mici întreprinderi și pentru dezvoltarea antreprenoriatului social).

2) Coeziune economică, socială și teritorială. În termeni cantitativi, politica de coeziune pare a fi instrumentul primar ce stă la dispoziția UE pentru a impulsiona competitivitatea. Obiectivele industriale vor putea fi atinse în urma îndreptării alocațiilor de peste 320 miliarde euro din Fondurile Structurale și de Investiții Europene spre priorități tematice precum: inovare și cercetare, agenda digitală, suport pentru întreprinderile mici și mijlocii, economia energetic eficientă (Fondul European pentru Dezvoltare Regională), instrumente ce vizează piața muncii (Fondul Social European), infrastructura digitală, energia, infrastructura de transport (Fondul de Coeziune).

3) Creștere economică durabilă: resurse naturale. În acest context, fondurile europene sunt folosite pentru exploatarea potențialului bunurilor de mediu și sporirea durabilității sectorului industrial. Drept surse de finanțare servesc Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (circa 85 miliarde euro pentru diversificarea și dezvoltarea IMM-urilor non-agricole în zonele rurale) și Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime (6,6 miliarde euro pentru adaptarea industriei pescuitului la condițiile schimbătoare).

Totodată, UE exercită puterea într-o serie de domenii care contribuie într-un fel sau altul la sporirea competitivității industriei europene:

- Concurența – măsurile întreprinse la nivel de UE în domeniul concurenței și industriei au obiectivul comun de a spori competitivitatea UE. Interdicția ajutorului de stat, controlul fuziunilor, politica antitrust sunt instrumentele principale cu impact major asupra industriei, din moment ce încurajează companiile să inoveze și să-și sporească productivitatea pentru a-și îmbunătăți poziția pe piața globală;
- Piața internă – crearea pieței unice a reprezentat dintotdeauna un instrument-cheie pentru construcția unei Europe competitive. Faptul că pînă în prezent piața internă nu este integrată în totalitate, mai ales în sectorul serviciilor, constituie o frînă serioasă pentru sporirea productivității. Astfel, inițiativele europene de simplificare, menite să asigure buna funcționare a pieței comunitare, sunt relevante în contextul industriei deoarece facilitează activitatea și sporesc transparența pentru IMM și consumatori în dorința acestora de a oferi sau beneficia de servicii în cadrul pieței unice;
- Mediul de afaceri – Există multiple inițiative europene ce țin de perfecționarea mediului de afaceri. Acestea au impact major asupra industriei din moment ce ușurează accesul întreprinderilor la sursele de finanțare, promovează spiritul antreprenorial și inovarea, promovează susținerea business-ului mic, facilitează accesul la informație, asigură reducerea poverii fiscale și administrative etc.

- Drepturile de proprietate intelectuală – Asigurarea unui mediu propice pentru cercetare și inovare poate impulsiona competitivitatea industriei UE. În acest context, protecția drepturilor de proprietate intelectuală este cel mai de succes instrument care este utilizat pentru promovarea avantajului competitiv al companiilor europene și sporirea profitabilității acestora pe piețele internaționale.
- Comerț – UE folosește diverse instrumente pentru a preveni crearea unor bariere pentru exportatorii europenii și pentru a proteja producția europeană de diverse practici de distorsionare comercială. Cu scopul de a crea un mediu concurențial extern favorabil pentru industria europeană, UE promovează formarea standardelor industriale și răspândirea acestora în țările vecine și cele mai îndepărtate.
- Energie – Măsurile promovate la nivel de UE în domeniul energetic au impact major asupra industriei din moment ce impun o „inverzire” a acesteia, respectiv conformarea unor standarde de mediu stabilite la nivel comunitar.

Cele menționate mai sus demonstrează că UE pune la dispoziție o serie de instrumente care, fiind puse în aplicare prin implicarea nemijlocită a cetățenilor europeni sunt în măsură să contribuie esențial la sporirea competitivității industriale a comunității.

O economie modernă depinde în mare măsură de performanța și securitatea sectorului energetic, care stă la baza tuturor proceselor industriale, agricole și comerciale. Sectorul energetic este un domeniu strategic, energia fiind unul din elementele esențiale care pot asigura funcționarea eficientă a Uniunii Europene. În prezent, UE se confruntă cu o serie de provocări legate de domeniul energetic. Europa devine tot mai dependentă de importul de energie, nefiind capabilă să producă cantitatea de energie care ar corespunde cererii. Se prevede că până în 2035 această dependență va crește la peste 80% în ceea ce privește petrolul și gazul. Unele state membre se bazează pe un singur furnizor rus și adesea pe o singură rută de aprovizionare pentru 80-100% din consumul lor de gaz, ceea ce limitează considerabil securitatea energetică a lor. Facturile la energie ale consumatorilor sunt tot mai mari și reprezintă un procent tot mai mare din media cheltuielilor gospodăriilor, variind de la un stat membru la altul între 7% și 17%, fiind inclus transportul personal. În unele state membre, segmentele mai sărace ale populației se confruntă cu cheltuieli aferente energiei de 22% din cheltuielile totale. Acest lucru este rezultatul cursei mondiale pentru resurse energetice și costurilor sporite legate de infrastructura învechită. Până în 2020, sunt necesare investiții de 1 trilion de euro în UE pentru a asigura securitatea aprovizionării, diversificarea surselor, energii mai curate și prețuri competitive pe o piață integrată a energiei. Cu toate acestea, nivelul investițiilor din sectorul energetic înregistrează un minim istoric.

Intervenția comunitară în sectorul energetic

Sectorul energetic este un domeniu strategic, energia fiind unul din elementele esențiale care pot asigura funcționarea eficientă a Uniunii Europene. În prezent, resursele energetice sigure și ieftine devin o raritate, costul energiei fiind în permanentă creștere, efectele schimbărilor climaterice afectează toate statele UE, crește dependența UE de sursele energetice din străinătate.

La nivelul Uniunii Europene, măsurile întreprinse pentru dezvoltarea sectorului energetic sunt vitale pentru o economie competitivă, durabilă și nu în ultimul rând, pentru o economie caracterizată de un consum redus de energie mai sigură.

În prezent, la nivel comunitar sunt adoptate reguli ce se referă la sursele, tehnologiile și inovațiile energetice, energia regenerabilă, eficiența energetică, piața unică a gazelor și electricității, energia obținută din străinătate, infrastructura energetică și aspectele de mediu ce țin de producerea, consumul și tranzitul energiei.

Pentru a produce o nouă revoluție industrială și a crea o economie cu o eficiență energetică ridicată și cu emisii reduse de dioxid de carbon, UE a stabilit câteva obiective energetice majore:

1. Securitate - aprovizionarea sigură și neîntreruptă cu energie;
2. Competitivitate – crearea unui mediu concurențial adecvat pentru furnizorii de energie și reducerea facturii la energie a gospodăriilor și a întreprinderilor;
3. Durabilitate - limitarea impactului producției, transportului și utilizării energiei asupra mediului.

În scopul atingerii obiectivelor menționate, UE lansează planuri de acțiuni menite:

- Să creeze o Uniune Energetică Europeană;
- Să urmeze Strategia Energetică Europeană;
- Să integreze piața energetică în cadrul UE;
- Să stimuleze producția europeană de energie;
- Să promoveze eficiența energetică.

Crearea Uniunii Energetice face parte din prioritățile actuale ale Comisiei Europene. La baza strategiei coerente unice privind Uniunea Energetică stau 5 dimensiuni strâns legate:

1. Securitatea energetică, solidaritatea și încrederea

Scopul este de a reduce vulnerabilitatea UE în fața șocurilor externe din domeniul energiei, precum și dependența de anumiți combustibili, furnizori și rute de energie. Scopul măsurilor propuse este de a asigura diversificarea aprovizionării (sursele, furnizorii și rutele din domeniul energiei), de a încuraja statele membre și companiile din industria energetică să coopereze pentru a garanta securitatea aprovizionării, precum și de a spori transparența în ceea

ce privește aprovizionarea – în special pentru acordurile privind cumpărarea de energie din țări care nu sunt membre ale UE.

2. Piața internă a energiei

Obiectivul este de a oferi un nou impuls finalizării pieței interne a energiei. Prin urmare, prioritățile includ îmbunătățirea interconectărilor energetice, asigurarea punerii în aplicare și a respectării pe deplin a legislației existente privind energia, o mai bună cooperare între statele membre în momentul elaborării programelor energetice, precum și facilitarea alegerii furnizorilor de energie de către cetățeni.

3. Moderarea cererii de energie prin sporirea eficienței energetice

Printre măsuri se numără creșterea eficienței energetice în sfera construcțiilor (prin îmbunătățirea sistemelor de încălzire și răcire) și în domeniul transporturilor.

4. Decarbonizarea economiei

Strategia Uniunii Energetice valorifică inițiativa ambițioasă a UE în domeniul climei, bazată pe angajamentul de a reduce emisiile de gaze cu efect de seră. Schema UE de comercializare a certificatelor de emisii ar trebui de asemenea să își îndeplinească pe deplin rolul în stimularea investițiilor în tehnologii cu emisii reduse de dioxid de carbon. Strategia stabilește obiectivul ca UE să devină liderul mondial în domeniul energiei din surse regenerabile și un centru mondial pentru dezvoltarea următoarei generații de energii din surse regenerabile avansate din punct de vedere tehnic și competitiv.

5. Cercetarea, inovarea și competitivitatea

Obiectivul este de a plasa cercetarea și inovarea în centrul Uniunii Energetice. UE ar trebui să se afle în avangarda tehnologiilor pentru rețele inteligente și locuințe inteligente, a transporturilor curate, precum și a combustibililor fosili nepoluanți și a celei mai sigure producții de energie nucleară din lume.

UE a stabilit o serie de obiective - țintă în materie de energie și climă pentru 2020, 2030 și 2050:

- reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu cel puțin 20% până în anul 2020, cu 40% până în 2030 și cu 80-95% față de nivelul înregistrat în 1990;
- obținerea a cel puțin 20% până în 2020 și 27% până în 2030 din energia UE din surse regenerabile;
- sporirea eficienței energetice cu 20% până în anul 2020 și cu 27-30% până în anul 2030;
- atingerea unui nivel de interconectare electrică de 15% până în anul 2030 (mai exact, 15% din energia electrică produsă într-o țară din UE să poată fi transportată către alte state membre).

Obiectivele menționate anterior sunt susținute de instrumente de piață (în principal, taxe, subvenții și sistemul de comercializare a cotelor de emisii de dioxid de carbon), dezvoltarea

tehnologiilor energetice (în special, tehnologii pentru eficiență energetică și energie regenerabilă sau cu emisii reduse de carbon), precum și de instrumente financiare comunitare.

Evoluția transferului puterii decizionale în sectorul energetic

Domeniul energiei s-a aflat în centrul preocupărilor comunitare încă din fazele incipiente de creare a UE. Tratatul fondatoare ale comunității europene și anume Tratatul Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (1952) și Tratatul Euratom (1957), făceau referire la gestionarea și consumul în materie de energie conform unor norme comune. În perioada care a urmat, statele membre au ezitat de a transfera puterea decizională către Comisia Europeană, mai ales în ceea ce privește securitatea energetică și, doar grație cooperării voluntare și orizontale dintre statele membre, au fost stabilite unele reguli comune în sfera energetică.

Începând cu mijlocul anilor 1980, problematica energetică a căpătat un rol tot mai important pe agenda UE. Acest lucru a condus la apariția unui set cuprinzător de reguli care se referă la dimensiunile economică, de securitate și de mediu ale inițiativelor energetice. Astfel, în ceea ce privește domeniul energetic, UE a ajuns să întreprindă măsuri pe trei direcții distincte, cu dinamică și trăsături diferite și anume: crearea pieței energetice interne unice, asigurarea securității energetice a comunității și dezvoltarea unei economii “verzi” eficiente din punct de vedere energetic.

1) Primul domeniu care a evoluat a fost cel al securității energetice. Ca reacție la criza legată de furnizarea petrolului din Orientul Mijlociu, UE (Comunitatea Europeană în acea perioadă) a adoptat legislația care specifică nivelul stocurilor strategice de petrol la sfârșitul anilor 1960. În condițiile recentelor valuri de extindere, dar și dependenței statelor din Europa Centrală și de Est de sursele energetice ale Rusiei, au crescut îngrijorările în ceea ce privește securitatea energetică și statele membre prezintă dorința de a spori rolul Comisiei în securizarea furnizării de energie.

2) Un stimul important pentru dezvoltarea ulterioară a inițiativelor energetice a fost Actul Unic European (1987) și ulteriorul Program al Pieței Unice. Acesta a dus la instituționalizarea măsurilor energetice la nivel de UE și anume prin reguli armonizate legate de crearea pieței interne și reglementarea concurenței.

3) Instituționalizarea inițiativelor de mediu prin semnarea Actului Unic European și semnarea Tratatului asupra creării UE (1992) a deschis cea de-a treia cale pentru promovarea acțiunilor energetice drept mijloc de atingere a scopurilor legate de protecția mediului. Comparativ cu celelalte două, dimensiunea legată de mediu a oferit cele mai efective măsuri de avansare a intervenționismului comunitar în domeniul energetic.

Tratatul de la Lisabona (în vigoare din 2009) conferă energiei un rol central în cadrul activităților europene, un nou temei juridic, neinclus în tratatele precedente. Până la semnarea

acestui tratat, UE nu deținea competențe legale pentru formularea unei strategii energetice comunitare. Chiar și în sfera energiei nucleare, UE a adoptat reguli care impun statele membre de a prezenta programe naționale care indică garantarea standardelor de securitate maximă.

Prin urmare, de-a lungul timpului Comisia Europeană a obținut un număr crescând de competențe în sectorul energetic.

Inițiativele UE în domeniul energetic nu numai că au fost dezvoltate în mod remarcabil la nivel intern, dar au fost extinse, cuprinzând și statele non-membre, prin acțiuni externe precum Comunitatea Energetică.

Finanțarea inițiativelor energetice

Pentru a asigura o energie competitivă, durabilă și sigură este nevoie de investiții considerabile. UE oferă o serie de programe de finanțare și scheme de împrumut pentru a ajuta companiile, regiunile și țările în implementarea proiectelor energetice.

1) Programul Energetic European pentru Redresare - Prin intermediul acestui program, cu un buget de aproximativ 4 miliarde euro, sunt finanțate proiectele energetice-cheie (proiecte de construcție a rețelelor de gaz și electricitate, proiecte eoliene offshore, proiecte de captare și stocare a dioxidului de carbon etc.) În cadrul acestui program a fost lansat Fondul European pentru Eficiență Energetică cu un buget de 146 milioane euro, care oferă produse financiare precum împrumuturi, garanții și cofinanțare a proiectelor energetice implementate de către autoritățile locale, regionale și naționale.

2) Facilitatea Conectarea Europei – Acest plan ajută la impulsionarea dezvoltării infrastructurii energetice, de transport și celei digitale. Prin intermediul acestui instrument sunt finanțate proiecte trans-Europene de construcție a conductelor de gaz, de stocare a gazului, terminale de gaze naturale lichefiate, rețele de transmisie “inteligente”, bugetul atribuit constituind circa 5,9 miliarde euro.

3) Orizont 2020 – Acest program pentru cercetare și inovare pune la dispoziție fonduri în valoare de circa 6 miliarde euro pentru finanțarea proiectelor energetice care contribuie la crearea și perfecționarea tehnologiilor de energie curată precum rețelele energetice “inteligente”, energia mareelor, de stocare a energiei.

4) Programul NER 300 - Este cel mai mare program din lume care vizează finanțarea proiectelor inovatoare de producere a energiei cu emisii de carbon reduse și reprezintă o componentă-cheie a strategiei UE privind combaterea schimbărilor climatice. Programul folosește resursele financiare obținute prin comercializarea drepturilor de emisie pentru a cofinanța proiecte de demonstrație comercială privind captarea și stocarea geologică în condiții de siguranță pentru mediu, precum și a tehnologiilor inovatoare privind energia din surse

regenerabile, pe teritoriul UE. Până în prezent, au fost finanțate circa 38 proiecte energetice prin acordarea a circa 2,2 miliarde euro.

5) Fondul de Coeziune – Acest fond este prevăzut pentru reducerea disparităților între statele membre și promovarea dezvoltării durabile. Sunt finanțate proiecte energetice care aduc beneficiu mediului ambiant prin reducerea emisiilor de gaze, sporirea utilizării surselor regenerabile de energie și creșterea eficienței energetice.

6) Fondul European de Dezvoltare Regională - Acest fond are menirea de a reduce disparitatea economică și socială între regiunile UE. Unul dintre cele patru domenii prioritare ale acestui instrument este “economia cu emisii reduse de carbon”, pentru care în perioada 2014-2020 urmează să fie alocate fonduri în valoare de circa 23 miliarde euro.

7) Banca Europeană de Investiții – Banca acordă împrumuturi companiilor și prestează servicii de consultanță în ceea ce privește elaborarea și administrarea proiectelor energetice. În perioada anilor 2010 – 2015 Banca a semnat contracte de finanțare în valoare de circa 60 miliarde euro în domeniul energetic. Totodată, Banca Europeană de Investiții și Comisia Europeană susțin eficiența energetică prin intermediul unor inițiative comune. Cea mai reprezentativă este inițiativa ELENA (Asistență europeană pentru proiectele energetice locale), o facilitate europeană cu un buget de 30 miliarde euro, care urmărește, prin asistență tehnică, să sprijine autoritățile în accelerarea programelor de investiții pe care le derulează în domeniile eficienței energetice și surselor regenerabile de energie. Sprijinul ELENA acoperă o parte a costului asistenței tehnice necesare pentru pregătirea și punerea în aplicare a unui program de investiții, cum ar fi studii suplimentare de fezabilitate și de piață, planuri de afaceri, audituri energetice pe scurt, tot ce este necesar pentru a finaliza proiectele de energie durabilă ale orașelor și regiunilor. Celelalte inițiative sunt relevante în cazul în care sunt utilizate în domeniul energetic: JEREMIE (Resurse europene comune pentru microîntreprinderi și întreprinderi mici și mijlocii), JESSICA (Sprijin european comun pentru investiții durabile în zonele urbane), JASPERS (Asistență comună pentru sprijinirea proiectelor în regiunile europene – noile state membre).

Setul de instrumente utilizat de UE pentru atingerea obiectivelor energetice este destul de variat și în continuă dezvoltare. Pe lângă aceasta, măsurile întreprinse în sfera energetică sunt conectate la alte domenii de intervenție comunitară:

- liberalizarea pieței energetice interne se include în programul pieței unice și este în mare măsură afectată de politica în domeniul concurenței;
- securitatea energetică este legată de politica externă și de securitate;
- încălzirea globală unește preocupările energetice și cele de mediu.

Mizele financiare, atât în ceea ce privește modernizarea sistemului energetic, cât și dezvoltarea de noi soluții tehnologice, sunt enorme. Numai printr-o colaborare la nivel european, fondurile publice pot fi orientate către investiții în tehnologiile viitorului, care încă prezintă prea multe riscuri pentru investitori.

11.3. Aspecte sociale ale funcționării UE

Disparități regionale în cadrul Uniunii Europene

Uniunea Europeană este una dintre cele mai prospere și competitive zone din lume, atât din punctul de vedere al nivelului de dezvoltare economică, cât și al potențialului de dezvoltare. Cu toate acestea, disparitățile existente privind prosperitatea și productivitatea statelor membre și regiunilor concrete, reprezintă o slăbiciune structurală majoră. PIB pe cap de locuitor și rata șomajului rămân indicatori de bază pentru măsurarea disparităților. O regiune din 4 are PIB-ul pe cap de locuitor sub 75% din media pe UE. În 2011, PIB-ul pe cap de locuitor a fost cuprins între un maximum de 321% din media de la nivelul UE în regiunea Inner London și un minimum de 29% în regiunea de nord-est a României (de 11 ori mai mic). La nivelul anului 2012, cea mai mică rată a șomajului în UE, de doar 2,5%, a fost înregistrată în regiunea Salzburg din Austria. În schimb cea mai mare rată a șomajului, de 30,4%, a fost înregistrată în provincia spaniolă Andalucia. În prezent însă, tot mai mulți indicatori din diferite domenii sunt luați în considerație pentru a evalua decalajele: nivelul educațional, rata abandonului școlar, structura populației ocupate, structura pe vârste a populației, șomajul în rândul tinerilor și femeilor, populația ocupată în domeniul high-tech, nivelul activității de cercetare-dezvoltare, inovarea, consumuri energetice, populație cu risc social, accesul la internet al gospodăriilor, cheltuieli publice, investiții străine directe, accesibilitatea rutieră, feroviară și aeriană, densitatea de autostrăzi, telefonie fixă și mobilă etc. Astfel, datele statistice sunt în măsură să scoată în evidență diferențele existente, necesitatea acțiunilor comunitare de coeziune și direcțiile prioritare ale acestora.

Coeziune economică și socială – noțiuni, principii, obiective

Conceptul de coeziune vizează reducerea decalajului în ceea ce privește nivelul de dezvoltare economică și socială a regiunilor, sprijinirea regiunilor rămase în urmă și diminuarea discrepanțelor care le separă de regiunile dezvoltate ale UE. Coeziunea este una din prioritățile Uniunii Europene, fiind bazată pe principiul politic al solidarității financiare și pe principiul economic, conform căruia nivelurile de producere mai mici din statele membre și regiunile mai sărace, sau din cele cu o rată înaltă a șomajului, reprezintă o pierdere de potențial și oportunitate pentru întreaga grupare integraționistă. La nivel de UE, este elaborat și implementat un ansamblu de instrumente și procedee în scopul creșterii gradului de coeziune economico-socială a ansamblului comunitar. Investițiile în infrastructură modernă și afaceri inovaționale, o mai bună educație și formare pentru persoanele din regiunile mai slabe deschid noi piețe și extind

potențialul economic al tuturor statelor membre. Astfel, măsurile întreprinse în vederea coeziunii contribuie la consolidarea realizărilor istorice ale Uniunii, în special crearea pieței unice și introducerea monedei unice.

Intervenția comunitară în vederea coeziunii utilizează sistemul NUTS, care împarte fiecare țară pe trei niveluri de unități statistice (regiuni NUTS), în funcție de dimensiunea populației. În prezent, UE este împărțită în 276 de regiuni de tipul "NUTS II" (800 mii – 3 milioane persoane).

Instrumentele utilizate pentru asigurarea coeziunii funcționează în baza a patru principii:

1) Principiul concentrării - vizează optimizarea intervențiilor în favoarea segmentelor mai sărace ale populației dintr-un sistem cu resurse insuficiente și are trei aspecte:

- Concentrarea resurselor: cea mai mare parte a resurselor puse la dispoziție prin fondurile structurale (70% pentru perioada 2014 - 2020) sunt orientate către regiunile și țările cele mai sărace;

- Concentrarea efortului: direcționarea investițiilor către prioritățile-cheie de creștere precum: cercetare și inovare, tehnologiile informației și comunicațiilor (TIC), creșterea competitivității întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-uri), sprijinirea trecerii la o economie cu emisii reduse de carbon;

- Concentrarea cheltuielilor: la începutul fiecărei perioade de programare, se stabilește o finanțare anuală pentru fiecare program. Fondurile prevăzute trebuie cheltuite în decurs de doi ani de la alocare.

2) Principiul programării – permite elaborarea de programe de dezvoltare multianuale și este realizat printr-un proces decizional partenerial. Prin urmare, nu se finanțează proiecte individuale, ci programe naționale multianuale aliniate la obiectivele și prioritățile UE.

3) Principiul parteneriatului – prevede participarea la programarea intervențiilor a părților terțe alături de statele membre și instituțiile comunitare. Astfel, fiecare program este elaborat printr-un proces colectiv la care participă autoritățile de la nivel local, național sau regional și european, parteneri sociali și organizații ale societății civile. Acest parteneriat se aplică tuturor etapelor procesului de programare, de la concepție, gestionare și implementare până la monitorizare și evaluare. Această abordare are ca scop garantarea faptului că acțiunea respectivă este adaptată la nevoile și prioritățile regionale și locale.

4) Principiul adiționalității – prevede că ajutoarele europene vor trebui să se adauge (să fie complementare) ajutoarelor naționale și nu să le substituie pe acestea. Finanțarea oferită prin fondurile structurale europene nu poate înlocui cheltuielile efectuate de un stat membru, la nivel național. Comisia Europeană convine cu fiecare țară nivelul cheltuielilor publice eligibile pentru perioada de programare și verifică respectarea acestei condiții la mijlocul perioadei de

programare și la sfârșitul acesteia. Scopul este de a stabili obiective realiste, dar ambițioase, pentru cheltuielile publice structurale, în așa fel încât să se garanteze că fondurile structurale reprezintă o valoare adăugată reală. În general, nivelul mediu al cheltuielilor anuale nu trebuie să se situeze sub cel înregistrat în perioada de programare anterioară.

Uniunea Europeană acționează pe direcția a 11 obiective tematice destinate creșterii coeziunii dintre regiuni pentru perioada 2014 -2020, prioritare fiind primele 4 din lista care urmează:

1. Consolidarea cercetării, dezvoltării tehnologice și inovării;
2. Îmbunătățirea accesului la tehnologiile informației și comunicațiilor, precum și îmbunătățirea utilizării și calității acestora;
3. Sporirea competitivității IMM-urilor;
4. Sprijinirea trecerii la o economie cu emisii reduse de carbon;
5. Promovarea adaptării la schimbările climatice, precum și a prevenirii și gestionării riscurilor;
6. Conservarea și protejarea mediului și promovarea eficienței resurselor;
7. Promovarea unui transport durabil și îmbunătățirea infrastructurilor rețelelor;
8. Promovarea sustenabilității și calității locurilor de muncă și sprijinirea mobilității lucrătorilor;
9. Promovarea incluziunii sociale, combaterea sărăciei și a oricărei forme de discriminare;
10. Efectuarea de investiții în domeniul educației, al instruirii și al învățării pe tot parcursul vieții;
11. Îmbunătățirea eficienței administrației publice.

Evoluția măsurilor comunitare întreprinse pentru asigurarea coeziunii regiunilor

În Tratatul de la Roma (1957) se menționează pentru prima dată existența unor diferențe regionale, cu toate că disparitățile existente la acel moment nu erau semnificative. La acel moment a fost recunoscută necesitatea asigurării unei dezvoltări armonioase și echilibrate la nivelul întregii Comunități, prin reducerea diferențelor de dezvoltare dintre regiuni. Cu toate acestea, nu exista nici o dispoziție specifică referitoare la un fond sau la o acțiune de dezvoltare regională la nivel comunitar. În 1958, în temeiul Tratatului de la Roma este instituit Fondul Social European în vederea îmbunătățirii mobilității lucrătorilor și a oportunităților de ocupare a forței de muncă pe piața comună.

A fost nevoie de 18 ani pentru ca problema coeziunii economice și sociale să avanseze pe agenda politică a Comunității Europene, datorită primei extinderi care includea state membre

(Marea Britanie și Irlanda) cu probleme considerabile de dezvoltare economică și socială, cuplate cu o încetinire a dezvoltării economice datorate crizei petroliere din anii '70.

În 1975 apar primele semne ale unei abordări a problemelor regionale la nivelul Comunității Europene, prin înființarea Fondului European pentru Dezvoltare Regională, în vederea găsirii de soluții pentru corectarea dezechilibrelor regionale, în special a celor rezultate din prevalarea activităților agricole, a restructurărilor industriale și a șomajului structural. La început, toate acțiunile aveau un explicit caracter redistributiv, care s-a dovedit a fi inefficient. Numeroase proiecte erau cofinanțate de Fondului European pentru Dezvoltare Regională în baza unui sistem de cote naționale fără priorități evidente de dezvoltare pe termen lung și fără efect de multiplicare.

Necesitatea unei reforme radicale a sistemului de distribuție s-a evidențiat după extinderea sudică, prin includerea Greciei (1981), a Spaniei și a Portugaliei (1986), toate aflându-se considerabil în urmă față de media PIB-ului Comunității Europene de atunci.

Adoptarea Programului Pieței Unice Europene în 1986 și semnarea Actului Unic European în 1986 au semnat o nouă eră pentru strategia de coeziune economică și socială din Comunitatea Europeană. Eliminarea barierelor în calea comerțului și libera circulație a persoanelor, capitalului și serviciilor au fost însoțite de preocupări privind capacitatea regiunilor defavorizate de a face față presiunilor concurențiale ale pieței, au fost recunoscute disparitățile privind nivelul de dezvoltare al statelor membre și a fost conștientizată necesitatea unor măsuri care să sprijine dezvoltarea echilibrată a acestora. Actul Unic European, de fapt, a stabilit temeiul juridic al strategiei comunitare de coeziune. A fost revizuit modul de funcționare a fondurilor structurale (de solidaritate la acel moment), bugetul predestinat coeziunii constituind 64 miliarde ECU (care ulterior s-au transformat în euro).

Tratatul Uniunii Europene de la Maastricht (1992) definește obiectivul strategiei de coeziune economică și socială, care constă în reducerea disparităților existente între nivelurile de dezvoltare ale diferitelor regiuni și a ramânerii în urmă a regiunilor mai puțin dezvoltate, sau a insulelor, inclusiv a regiunilor rurale. Astfel, coeziunea devine unul din obiectivele principale ale UE, pe lângă piața unică și uniunea economică și monetară. De asemenea, acest Tratat prevede crearea Fondului de Coeziune, pentru sprijinirea proiectelor în domeniul mediului și transporturilor în statele membre cel mai puțin prospere și introduce principiul subsidiarității, potrivit căruia, deciziile trebuie luate într-un mod cât mai descentralizat și mai local cu putință, pentru a permite abordarea eficientă a problemelor. Într-un corp comun cum a ajuns să fie Uniunea Europeană, din punct de vedere al dezvoltării economice și al condițiilor de viață, rolul entităților mici componente ale întregului a devenit tot mai important. Acest rol a fost recunoscut prin înființarea Comitetului Regiunilor. În perioada anilor 1994 – 1999, crește importanța

inițiativelor de coeziune a Uniunii Europene, fiind dublată valoarea resurselor alocate fondurilor regionale, acestea atingând nivelul de 1/3 din bugetul UE.

Strategia de la Lisabona (2000) redirecționează prioritățile UE către creștere, locuri de muncă și inovare. Începând cu anul 2000, s-au luat măsuri importante care au contribuit activ la dezvoltarea economică a țărilor care și-au manifestat intenția de a adera la UE. În țările din Europa Centrală și de Est au fost implementate măsuri în domeniul dezvoltării activităților productive, prin incurajarea creării de noi IMM, în domeniul protecției mediului și rețelelor de transport, al infrastructurii de toate tipurile, îndeosebi al infrastructurii de afaceri. Printre aceste măsuri, un loc important a revenit celor din domeniul dezvoltării resurselor umane. Pentru perioada 2000 - 2006, intervenționismul UE în vederea coeziunii a suferit anumite modificări: ajutoare regionale mai concentrate, management descentralizat, parteneriat lărgit între actorii implicați în dezvoltarea regională. Pentru implementarea diverselor mecanisme, statele membre, autoritățile locale și Comisia Europeană au început să lucreze în comun. Autoritățile naționale definesc strategiile de dezvoltare și le implementează, iar Comisia Europeană asigură armonizarea strategiilor regionale cu Strategia generală a Comunității, monitorizează și controlează cheltuielile din fondurile UE. Resursele alocate în domeniul coeziunii au ajuns în această perioadă la circa 213 miliarde euro. Pe lângă aceasta, în anul 2004 aderă zece noi state membre, sporind populația UE cu 20%, iar PIB-ul cu numai 5%. Acest fapt a condus la alocarea unui buget specific de circa 22 miliarde euro pentru noile state membre (2004 - 2006).

Având în vedere noul context european, marcat de extinderea Uniunii Europene și de provocările de la nivel global, începând cu anul 2007, a avut loc o nouă reformă a strategiei de coeziune. Astfel, în perioada de programare 2007 - 2013, este urmărită realizarea obiectivelor Strategiei de la Lisabona, prioritățile concentrându-se pe sectoare care contribuie la creșterea competitivității UE. S-a redus numărul instrumentelor financiare utilizate, precum și numărul inițiativelor comunitare, care, în mare parte, au fost încorporate în cadrul noilor obiective. Uniunea Europeană urmărește, de fapt, ca dimensiunea strategică a coeziunii să fie întărită, astfel încât intervențiile comunitare să fie mai bine integrate în programele naționale și / sau regionale de dezvoltare. În această perioadă 30% din bugetul total de circa 347 miliarde euro predestinat coeziunii, au fost alocate pentru infrastructura de mediu și pentru măsuri de combatere a schimbărilor climatice, iar 25% pentru cercetare și inovare.

Noua perioadă de programare pentru perioada 2014 - 2020 introduce norme comune simplificate și un accent sporit pe realizări și rezultate. Bugetul de 351,8 miliarde de euro este orientat în special către 11 obiective tematice în sprijinul realizării țintelor strategiei Europa 2020, cu un accent deosebit pe patru priorități în materie de investiții: cercetare și inovare, agenda digitală, sprijin pentru IMM-uri și o economie cu emisii scăzute de carbon. Aproximativ

100 de miliarde de euro urmează a fi dedicate acestor sectoare, 26,7 miliarde sprijinind trecerea la o economie cu un conținut scăzut de carbon (eficiență energetică și energie din surse regenerabile).

Finanțarea inițiativelor de coeziune

Coeziunea este principalul domeniu de investiții al UE. Pentru perioada 2014 - 2020, au fost alocate 351,8 miliarde euro – aproximativ o treime din bugetul total al UE – pentru inițiativele de coeziune. Obiectivele sunt realizate prin intermediul a trei fonduri principale: Fondul european de dezvoltare regională (FEDR), Fondul de coeziune (FC) și Fondul social european (FSE).

Fiecare regiune europeană poate beneficia de sprijin din partea UE. Totuși, regiunile sunt clasificate pentru a asigura concentrarea fondurilor potrivit nivelului produsului intern brut (PIB). Astfel, regiuni mai puțin dezvoltate sunt considerate acelea al căror PIB pe cap de locuitor este mai mic de 75% din PIB-ul mediu comunitar (27% din populația UE). Susținerea acestor regiuni reprezintă o prioritate. În plus, este nevoie de eforturi considerabile pe termen lung pentru a micșora decalajul existent în cazul acestor regiuni europene mai slabe din punct de vedere economic și social. Resursele alocate acestor regiuni constituie circa 182 miliarde euro. Regiunile cu un PIB pe cap de locuitor între 75% și 90% din media comunitară fac parte din categoria regiunilor în tranziție (12% din populația UE) și beneficiază de investiții de circa 35 miliarde euro. Regiuni mai dezvoltate sunt considerate acelea al căror PIB pe cap de locuitor este mai mare de 90% din media UE (61% din populația UE). Aceste regiuni sunt de asemenea eligibile, din moment ce există provocări cu care se confruntă toate statele membre, cum ar fi concurența globală în economia bazată pe cunoaștere și trecerea la economia cu emisii scăzute de dioxid de carbon. Resursele de care beneficiază aceste regiuni se ridică la valoarea de circa 54 miliarde euro.

1. Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR) își concentrează investițiile (de circa 190 miliarde euro) asupra câtorva domenii prioritare (cu toate că sprijină toate cele 11 obiective menționate anterior): inovare și cercetare, agenda digitală, sprijin pentru întreprinderile mici și mijlocii, economie cu emisii reduse de carbon. În regiunile mai dezvoltate, cel puțin 80% din fonduri trebuie să se concentreze pe cel puțin două dintre aceste priorități, în regiunile de tranziție, concentrarea este de 60% din fonduri, concentrarea este de 50% în regiunile mai puțin dezvoltate, din moment ce acestea ar trebui să dispună de o paletă mai largă de priorități de investiții, care să reflecte nevoile mai mari de dezvoltare. Caracteristicile teritoriale specifice sunt de asemenea luate în considerație în cazul alocării resurselor FEDR. Acțiunile FEDR vizează reducerea problemelor economice, de mediu și sociale în zonele urbane, punându-se un accent special pe dezvoltarea urbană durabilă pentru care sunt rezervate cel puțin 5% din

resursele FEDR. Zonele dezavantajate în mod natural din punct de vedere geografic (zone izolate, muntoase sau slab populate) beneficiază de tratament special. În cele din urmă, zonele ultraperiferice beneficiază, de asemenea, de asistență specifică de la FEDR pentru abordarea potențialelor dezavantaje cauzate de gradul de izolare.

2. Fondul Social European (FSE) reprezintă principalul instrument al UE destinat investiții în oameni. La nivelul UE, aproximativ 15 milioane de persoane iau parte anual la mii de proiecte cofinanțate prin FSE. Acesta conferă cetățenilor europeni oportunități mai mari de angajare, promovează o educație mai bună și îmbunătățește situația persoanelor celor mai vulnerabile care se confruntă cu riscul de sărăcie. FSE vizează următoarele obiective tematice: ocuparea forței de muncă și piața muncii, incluziune socială, educație și instruire, o administrație publică mai competentă. Totuși, FSE ar trebui să contribuie, de asemenea, la realizarea altor obiective tematice, cum ar fi susținerea trecerii la o economie cu emisii scăzute de dioxid de carbon, neinfluențabilă de schimbările climatice și eficiență din punctul de vedere al utilizării resurselor, intensificarea utilizării tehnologiilor informației și comunicațiilor, consolidarea cercetării, a dezvoltării tehnologice și a inovării, precum și creșterea competitivității întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-uri). În conformitate cu angajamentul UE față de creșterea favorabilă incluziunii, cel puțin 20% din sumele alocate din FSE ar trebui să fie utilizate pentru promovarea incluziunii sociale și combaterea sărăciei. Pentru perioada 2014 - 2020, peste 80 de miliarde de euro sunt alocate statelor membre pentru investiții în capitalul uman. La această sumă se mai adaugă cel puțin 3,2 miliarde de euro, alocate inițiativei "Locuri de muncă pentru tineri".

3. Fondul de Coeziune (FC) sprijină statele membre al căror venit național brut (VNB) pe cap de locuitor este mai mic de 90% din media comunitară, pentru realizarea de investiții în rețelele de transport și în domeniul mediului. FC pune la dispoziție o sumă totală de circa 65 miliarde euro. Prioritățile FC sunt: economia cu emisii reduse de dioxid de carbon, schimbări climatice și prevenirea riscurilor, mediu și eficiența resurselor, rețele de transport și energie, o administrație publică mai competentă. În domeniul mediului, Fondul de coeziune sprijină investițiile în adaptarea la schimbările climatice și prevenirea riscurilor, investițiile în sectoarele apei și deșeurilor, precum și în mediul urban. Investițiile în eficiența energetică și energia regenerabilă sunt, de asemenea, sprijinite cu condiția ca acestea să aibă efecte pozitive asupra mediului. În domeniul transporturilor, FC contribuie la investițiile în rețeaua transeuropeană de transport, precum și la cele în sisteme de transport cu emisii reduse de dioxid de carbon și în transportul urban.

Alte surse de finanțare includ Cooperarea teritorială europeană (aprox. 10 miliarde de euro), „Inițiativa privind ocuparea forței de muncă în rândul tinerilor” (circa 3 miliarde de euro)

și alocații specifice pentru regiunile ultraperiferice și puțin populate (1,6 miliarde de euro). În plus, au fost dezvoltate patru inițiative comune de către Comisia Europeană în cooperare cu grupul Băncii Europene de Investiții și alte instituții financiare, pentru ca strategia de coeziune să devină mai eficientă și durabilă. Două dintre aceste inițiative se referă la promovarea instrumentelor de inginerie financiară (JEREMIE și JESSICA), iar celelalte două (JASPERS și JASMINE) funcționează ca instrumente de asistență tehnică.

Modul în care sunt cheltuite fondurile alocate în scopul coeziunii dintre regiuni se bazează pe un sistem de responsabilitate partajată între Comisia Europeană și autoritățile naționale. Astfel, Comisia negociază și aprobă programele de dezvoltare propuse de statele membre și alocă resurse. Țările / regiunile UE gestionează programele, le implementează și selecționează proiecte, pe care le monitorizează și le evaluează. Comisia participă la monitorizarea programului, angajează și achită cheltuielile aprobate și verifică sistemele de control. Pentru fiecare program operațional, autoritatea națională desemnează: o autoritate de gestionare (autoritate publică la nivel național, regional sau local sau un organism public / privat care gestionează programul operațional), un organism de certificare (o autoritate publică la nivel național, regional sau local sau un organism care să certifice situația cheltuielilor și cererile de plată înainte de a fi transmise Comisiei), un organism de audit (o autoritate publică la nivel național, regional sau local sau un organism pentru fiecare program operațional, care supraveghează buna funcționare a sistemului de management și de monitorizare). Solicitățile de finanțare pot veni din partea organismelor publice, întreprinderilor (în special IMM), universităților, asociațiilor, ONG-urilor și organizațiilor de voluntari.

Strategia de coeziune devine catalizator pentru fonduri publice și private suplimentare, nu numai pentru că obligă statele membre să cofinanțeze proiecte din bugetele lor naționale, ci și pentru că ajută la consolidarea încrederii investitorilor. Luând în considerație această contribuție națională și efectul de pârghie al instrumentelor financiare, impactul global al investițiilor UE pentru 2014 - 2020 s-ar putea ridica la peste 500 de miliarde de euro.

De-a lungul anilor, UE a finanțat zeci de mii de proiecte care au avut ca efect consolidarea creșterii economice și crearea numărului de locuri de muncă, aducând astfel beneficii statelor membre și Uniunii în ansamblu. Între 1989 și 2013, s-au alocat din bugetul UE peste 800 de miliarde de euro pentru cofinanțarea proiectelor menite să susțină dezvoltarea regională.

11.4 Zona euro

Prin semnarea Tratatului de la Maastricht în 1992, Consiliul European a luat decizia de înființa o Uniune Economică și Monetară (UEM) și a crea o politică monetară comună. Principiile și procesele de integrare economică și monetară ce stau la baza UEM vizează toate statele membre. Astfel, Uniunea Europeană în ansamblul ei, este influențată de elementele

politicii monetare comune, dintre care se disting: moneda euro, piața internă și piața comună, centralizarea deciziilor de politică monetară (pentru statele membre UEM) la nivelul Băncii Centrale Europene (BCE), sau coordonarea politicilor economice și fiscale din toate statele membre ale UE. Totuși, aplicabilitatea directă și imediată a politicii monetare se realizează în prezent, în primul rând în cele 19 state membre care au adoptat moneda unică, constituind astfel ”zona Euro”.

Evoluția integrării monetare europene. Inițiativa realizării unei Uniuni Economice Monetare a apărut în anul 1969, în cadrul Summitului de la Haga, când Comisia Europeană a adus pentru prima dată în discuție conceptul de monedă unică. Rezultatul Summitului de la Haga l-a constituit Planul Werner, un program ce stabilea calendarul integrării economice și monetare, a cărei finalizare avea să aibă loc pe parcursul următorilor 10 ani. În ciuda faptului că planul a fost aprobat în 1971, el nu a fost pus în aplicare, iar tentativa de realizare a integrării economice și monetare într-un singur deceniu a eșuat. Pentru a evita dezechilibrele ce ar fi putut apărea în economiile europene, în anul 1973 a fost lansat programul „Șarpele în tunel” (snake in the tunnel), ce prevedea un regim fix al ratelor de schimb. Acesta presupunea împrumuturi interguvernamentale pentru sprijinirea reciprocă a valurilor fiecărui membru, fără crearea unor noi instituții. Programul a eșuat din cauza numeroaselor crize ale cursurilor de schimb, menținându-se numai ca o „zonă a mărcii germane”.

Procesul de integrare monetară a fost reluat în martie 1979, când este creat *Sistemul Monetar European (SME)*. Tot atunci se creează și moneda compozită ECU (European Currency Unit), expresie a mediei comunitare ponderate. În centrul Sistemului Monetar European se afla Mecanismul Cursului de Schimb ce prevedea o marjă de fluctuație de + / - 2.25% față de ECU, pentru cele opt state¹³ participante. Deși făcea parte din SME, Marea Britanie a fost singura țară care nu a participat la Mecanismul Cursului de Schimb (MCS). SME a contribuit la stabilizarea cursului de schimb, primind trei noi membri până în 1992: Spania, Marea Britanie și Portugalia.

În anul 1989, în cadrul Consiliului European de la Madrid, a fost prezentat *Raportul Delors*, privind „stabilitatea prețurilor și disciplina monetară”, ce reprezenta un plan de creare a Uniunii Economice și Monetare realizat de către Jacques Delors, președintele Comisiei Europene din acea vreme. Raportul Delors a constituit fundamentul viitorului Tratat privind Uniunea Europeană (TUE), cunoscut și ca Tratatul de la Maastricht.

Tratatul de la Maastricht prevedea un proces de unificare monetară și economică în trei etape, așa cum era anunțat și de Raportul Delors. Prima etapă a procesului de realizare a UEM,

---

¹³ Belgia, Danemarca, Franța, Germania, Irlanda, Italia, Luxemburg, Olanda.

viza convergența politicilor economice ale statelor membre și eliminarea barierelor pentru a obține libera circulație a bunurilor, persoanelor, serviciilor și a capitalului între statele membre ale UE. A doua etapă a procesului de unificare era reprezentată de crearea instituțiilor necesare, precum Banca Centrală Europeană (BCE). În această etapă, băncile centrale naționale devin independente, facilitând astfel crearea Sistemului European al Băncilor Centrale (SEBC), alcătuit din băncile centrale naționale și BCE.

La 31 decembrie 1998, paritățile fixe de conversie între monedele țărilor UE participante și euro au fost fixate irevocabil. La 1 ianuarie 1999, a fost introdus euro, iar *Eurosistemul, format din BCE și băncile centrale naționale (BCN)* din zona euro, a preluat responsabilitatea pentru politica monetară din noua zonă euro. Acesta a fost începutul unei perioade de tranziție care trebuia să dureze trei ani și să fie finalizată prin introducerea bancnotelor și monedelor euro și prin retragerea bancnotelor și monedelor naționale. Deși euro a înlocuit imediat monedele naționale, acesta nu a existat la început decât sub formă de monedă scripturală. Bancnotele și monedele naționale au rămas în continuare modalitatea de efectuare a tranzacțiilor zilnice în numerar. Introducerea bancnotei euro în circulație a fost lansată la 1 ianuarie 2002. Până la 3 ianuarie 2002, 96 % din bancomatele din zona euro livrau bancnote euro. Iar la o săptămână de la introducere, mai mult de jumătate din tranzacțiile cu numerar se efectuau în euro.

Clasificarea statelor în cadrul UEM. Din Uniunea economică și monetară, ca formă de integrare, fac parte toate cele 28 de state membre ale Uniunii Europene, cu deosebirea că unele dintre ele fac parte din zona Euro, iar altele nu. Din aceasta perspectivă, statele membre se clasifică în următoarele categorii:

- a) state membre care au adoptat moneda euro: Austria, Belgia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Portugalia, și Spania (2002), Slovenia (2007), Malta și Cipru (2008), Slovacia (2009), Estonia (2011), Letonia (2014), Lituania (2015).
- b) state membre care se află în faza de pregătire a adoptării monedei unice și din această perspectivă fac parte din Mecanismul ratei de schimb 2: Danemarca.
- c) două state (Marea Britanie și Danemarca) beneficiază de clauza opt-out, care le permite să aleagă dacă să facă sau nu parte din zona euro. Dintre acestea, Danemarca a renunțat la aplicarea clauzei și a intrat în Mecanismul ratei de schimb 2.
- d) celelalte state membre, care au statutul de „stat membru cu derogare de la adoptarea euro” vor trebui să adere la euro într-o perioadă nedeterminată. Din această categorie fac parte: Suedia, România, Bulgaria, Cehia, Polonia, Ungaria și Croația.

Pe lângă acestea, trebuie de menționat 4 ”micro-state”, care prin acordurile monetare încheiate cu vecinii lor, sunt și ele atașate la zona euro: Andorra, Monaco, San Marino și Vatican.

Privită ca o etapă superioară a integrării multinaționale, Uniunea economică și monetară este rezultatul adâncirii, a intensificării integrării, și presupune existența următoarelor componente:

- o politică monetară comună;
- o strânsă coordonare a politicilor economice ale statelor membre;
- o monedă unică;
- liberalizarea fluxurilor de capital;
- un sistem instituțional care să coordoneze și administreze politica monetară.

În cadrul Tratatului de la Maastricht au fost stabilite **criteriile de convergență**, un fel de ținte cantitative de referință, ce trebuie îndeplinite de către statele membre ale Uniunii Europene dornice să devină membri ai Uniunii Economice și Monetare. Comisia Europeană definește procesul de convergență ca fiind: ”un proces prin care economiile mai puțin dezvoltate de la nivelul Uniunii se apropie de media produsului intern brut al Uniunii Europene”. Convergența reală reprezintă un proces extrem de complex și se referă la reducerea decalajului existent între state. Convergența nominală se concentrează mai mult asupra convergenței în ceea ce privește nivelul prețurilor. Convergența instituțională implică o armonizare în ceea ce privește cadrul legislativ al fiecărei țări.

Prin stabilirea criteriilor de convergență, Tratatul de la Maastricht urmărește obținerea unor rezultate cuantificabile din punct de vedere financiar al gradului de performanță al economiilor aspirante la statutul de membru al UEM. Elementele care au fost considerate a fi indicatorii de bază ce relevă performanța unei economii vizează inflația, datoria publică, rata dobânzii, deficitul bugetar precum și nivelul ratei de schimb. (vezi tabelul 11.1)

Tabelul 11.1

Criteriu de Convergență	Conținut	Indicator
Stabilitatea Prețurilor	Rata inflației nu trebuie să depășească cu mai mult de 1.5% media ratei inflației înregistrată în cele trei state cu cele mai bune valori în acest domeniu	Indicele armonizat al prețurilor de consum (IAPC)

Rata medie a dobânzilor pe termen lung	Rata medie a dobânzilor pe termen lung să nu depășească cu mai mult de 2% nivelul celor mai performante trei economii membre privind stabilitatea prețurilor pe o perioadă de un an anterioară accederii la UEM.	Rata medie a dobânzilor
Stabilitatea Cursului de Schimb	Stabilitatea cursului de schimb, în sensul menținerii cursului național în limitele marjelor normale de fluctuație ale MRS2 pentru cel puțin doi ani înaintea intrării în zona euro (+/-15%).	Deviația de la cursul de schimb central
Deficitul Bugetar	Deficitul Bugetar nu trebuie să depășească 3% din PIB	Deficitul Public ca % din PIB
Datoria Guvernamentală	Datoria Publică nu trebuie să fie mai mare de 60% din PIB	Datoria publică ca % din PIB

Criteriile de convergență nominală stabilite prin Tratatul de la Maastricht

Sursa: Volintiru C. *Ghidul politicilor Uniunii Europene. Politica monetară*. Institutul European din România, București, 2012, p. 13

Importanța acestor indicatori pentru realizarea convergenței economice rezidă din:

- Aceștia pot avea un efect extrem de nociv asupra procesului de creștere economică în cazul în care nevoia de finanțare a datoriei presupune creșterea ratelor dobânzilor.
- Rate crescute ale deficitelor și datoriilor pot conduce la presiuni mari asupra băncilor centrale ale țărilor care în încercarea de finanțare a acestora pot determina sporirea inflației prin crearea de monedă.

Extinderea zonei euro. Țările UE care au aderat la UE după introducerea monedei euro fac parte din UEM. Cu toate acestea, având în vedere că nu au intrat în zona euro odată cu aderarea la UE, statutul oficial al acestor țări este, până la adoptarea monedei unice, de „state membre care fac obiectul unei derogări”. Acest statut le este conferit prin Actul de Aderare și le obligă să devină, în cele din urmă, membre depline ale zonei euro. Noile țări UE nu au intrat în zona euro odată cu aderarea, deoarece nu au îndeplinit criteriile de convergență. Prin urmare, Tratatul de Aderare le acordă o perioadă de timp pentru a face ajustările necesare în vederea asigurării convergenței.

Scenarii privind adoptarea euro. Chiar dacă toate statele care vor să se alăture zonei euro trebuie să respecte criteriile de convergență, procesul efectiv de introducere a euro poate să varieze în cazul ultimilor intrați. Atunci când a fost creată moneda euro, țările UE fondatoare au beneficiat de o perioadă tranzitorie de trei ani între data adoptării euro ca monedă scripturală

pentru tranzacțiile încheiate fără plată în numerar (1999) și data introducerii numerarului euro (2002). În „scenariul Madrid”, cum mai este numit, o perioadă tranzitorie de trei ani le permite cetățenilor și întreprinderilor să se pregătească pentru moneda unică, înainte de a o avea on buzunare. În timpul perioadei tranzitorii, aceștia continuă să își folosească moneda națională pentru tranzacțiile în numerar. Cu toate acestea, o serie de viitoare țări UE din zona euro vor adopta așa-numitul „scenariu Big Bang”, conform căruia ele adoptă numerarul euro odată cu aderarea la zona euro și își retrag rapid din circulație monedele naționale.

SEBC și Eurosistemul. BCE și băncile centrale din toate țările UE formează Sistemul European al Băncilor Centrale (SEBC). În cadrul SEBC, BCE și băncile centrale ale țărilor din zona euro formează Eurosistemul. Deciziile privind politica monetară practică în zona euro pot fi luate doar de către Consiliul guvernatorilor Băncii Centrale Europene, care este format din guvernatorii băncilor centrale naționale din țările UE care au adoptat euro și din membrii Comitetului executiv al BCE. Consiliul guvernatorilor BCE este organismul decizional suprem.

Obiectivul principal al BCE este menținerea stabilității prețurilor în zona euro. Pentru a îndeplini acest obiectiv, Consiliul guvernatorilor BCE își întemeiază deciziile pe o strategie de politică monetară ce se bazează pe doi piloni și le pune în aplicare prin intermediul măsurilor de politică monetară standard și neconvenționale.

Principalele instrumente ale politicii monetare standard sunt operațiunile de piață monetară, facilitățile permanente și constituirea unor rezerve minime. Drept răspuns la criza financiară, BCE și-a modificat strategia de comunicare, oferind orientări cu privire la evoluția politicii BCE privind ratele de schimb, care depinde de perspectiva stabilității prețurilor, adoptând și o serie de măsuri de politică monetară neconvenționale. Printre aceste măsuri se află și cumpărarea de active și obligațiuni de stat pe piața secundară, scopul fiind menținerea stabilității prețurilor și asigurarea eficacității mecanismului de transmisie a politicii monetare.

La 13 octombrie 1998, Consiliul guvernatorilor BCE a convenit asupra elementelor principale ale strategiei sale de politică monetară, și anume: o definiție cantitativă a stabilității prețurilor; un rol important pentru monitorizarea creșterii masei monetare, identificate printr-o valoare monetară agregată și; o evaluare a perspectivelor evoluției prețurilor pe baza unei serii ample de indicatori. BCE a optat pentru o strategie monetară bazată pe doi piloni: analiza economică și analiza monetară.

Analiza economică se axează în special pe evaluarea evoluțiilor economice și financiare actuale și a riscurilor la adresa stabilității prețurilor pe care aceste evoluții le presupun pe termen scurt și mediu. Printre variabilele economice și financiare care fac obiectul acestei analize se

numără, de exemplu: evoluția producției totale, cererea globală și componentele ei, politica bugetară, condițiile de pe piața de capital și piața muncii, un spectru larg de indicatori ai prețurilor și costurilor, evoluția cursului de schimb valutar, a economiei în ansamblu și a balanței de plăți, piețele financiare și bilanțurile diferitelor sectoare din zona euro.

Analiza monetară se bazează pe relația dintre creșterea masei monetare și inflația pe termen mediu și lung și exploatează faptul că tendințele monetare determină tendințele inflaționiste.

Coordonarea politicilor economice în cadrul zonei euro. Politica economică din zona euro rămâne în mare măsură responsabilitatea țărilor UE, cu toate că, în conformitate cu tratatele UE și cu normele consolidate de guvernanță economică ale UE, acestea trebuie să își coordoneze politicile economice pentru a atinge obiectivele UE. Această coordonare este asigurată de Comisie și de Consiliul *Ecofin*, care este format din miniștrii economiei și finanțelor din țările UE.

Eurogrupul este o structură neoficială, formată din miniștrii economiei și finanțelor din țările UE aflate în zona euro, care își alege propriul președinte pentru un mandat de doi ani și jumătate. Comisia și BCE participă, de asemenea, la reuniunile Eurogrupului. Eurogrupul este un forum de discuție privind aspectele referitoare la zona euro și la coordonarea politicilor.

CONCLUZII

1. În realizarea pieței comune a Uniunii Europene și ulterior în transformarea acesteia în piață unică, rolul primordial i-au revenit reglementărilor comerciale și concurențiale a UE. Această sarcină a fost posibilă, prin intervenția în sfera comerțului exterior și a început prin asigurarea liberei circulații a bunurilor între membrii Comunității Europene. Astfel, reglementările concurențiale sânt de natură orizontală având o dinamică proprie, influențată de evoluțiile din domeniul teoriei economice. Cu toate acestea, implementarea efectivă a reglementărilor concurențiale se realizează la nivel sectorial, existând domenii, în care aceasta trebuie armonizată cu politicile specifice ale autorităților de reglementare. Rolul Comisiei Europene este de a asigura o bună aplicare a normelor UE în domeniul concurenței, în principal, monitorizarea prin și, unde este cazul, blocarea: acordurilor anticoncurențiale (în special a cartelurilor, abuzurilor de poziție dominantă, fuziunilor și achizițiilor, ajutoarelor de stat).

2. Intervenția comunitară în sectorul agricol a stimulat în mare măsură construcția europeană și consolidarea Uniunii Europene, a fost revizuită permanent pentru a putea răspunde provocărilor existente și emergente, ținând cont de așteptările societății și continuă să fie esențială pentru a proteja viitorul prosper al agriculturii și al vieții rurale din Europa. La nivel de

UE, inițiative comunitare în domeniul industriei au existat din fazele incipiente ale procesului de integrare. Faptul că în secolul al XXI-lea sectorul industrial european a intrat în declin, scoate în evidență necesitatea unei noi revoluții industriale. Anume printr-o serie de măsuri și instrumente bine reliefate, UE își poate spori performanțele industriale, care i-ar asigura poziția de lider în economia mondială. Primii pași de integrare europeană au presupus și o solidarizare a statelor membre pentru a face față eventualelor probleme legate de domeniul energetic. Axarea intervenției comunitare pe dimensiunile securității, competitivității și durabilității energetice este în măsură să asigure progresul continuu al Uniunii Europene.

3. Inițiativele Uniunii Europene de coeziune economică și socială, care susțin investițiile regionale și sectoriale în dezvoltarea economică, au fost un factor important pe parcursul ultimilor 20 de ani în ajutarea regiunilor mai sărace să concureze pe piața europeană unică și să ajungă din urmă regiunile mai prospere. Cu alte cuvinte, intervenția comunitară în vederea asigurării coeziunii economice și sociale are impact puternic în multe domenii și la niveluri diferite, cum ar fi: domeniul educației, ocupării forței de muncă, energiei, mediului, pieței interne, cercetării și inovării și poate fi considerată unul din instrumentele-cheie în realizarea obiectivelor strategiei Europa 2020.

4. La nivelul Uniunii Europene, și a consacării unor fonduri din ce în ce mai mari mecanismelor de susținere a redresării economice, unificarea politicilor monetare este mai importantă ca oricând. Uniunea Europeană se confruntă în prezent cu o serie de probleme economice în cadrul crizei de amploare pe care o traversează - de la dezechilibre macroeconomice semnificative în cazul multor țări, la discrepanțe din ce în ce mai pronunțate între nivelurile de competitivitate ale statelor membre. În acest context, politica monetară vizează controlul derapajelor și susținerea ansamblului statelor membre în echilibru economic.

Întrebări de recapitulare

1. Ce reprezintă piața internă?
2. Care sunt acțiunile UE menite să asigure crearea și buna funcționare a pieții interne?
3. Care sunt obiectivele UE în sectorul agricol, industrial și energetic?
4. Care sunt instrumentele de finanțare a inițiativelor comunitare agricole, industriale și energetice?
5. Ce reprezintă coeziunea economică și socială dintre regiuni?
6. Cum au evoluat în timp măsurile comunitare întreprinse pentru asigurarea coeziunii regiunilor?
7. Ce reprezintă zona euro și care sunt măsurile întreprinse la nivel de UE pentru asigurarea integrării monetare?

Teste

1. Care sunt reglementările comerciale comune pe termen lung?

- a) promovarea relațiilor comerciale externe
- b) protejarea economiilor comunitare;
- c) perfecționarea structurii schimburilor comerciale;
- d) menținerea echilibrului general al balanței comerciale.

2. Care sânt instrumentele netarifare ale politicii comerciale comune:

- a) restricții cantitative (contingente la import, licențe la import, limitări la export);
- b) formalități vamale și administrative;
- c) tariful vamal comun;
- d) taxele vamale după modul de percepere.

3. Care sânt obiectivele politicii în domeniul concurenței:

- a) obstrucționarea întreprinderilor să stabilească în mod artificial, prin acorduri, repartiția piețelor;
- b) stabilitatea unui cadru competitiv internațional;
- c) împiedicarea acordării de ajutoare publice naționale întreprinderilor care perturbă concurența pe piața unică.
- d) comportamentele întreprinderilor reprezentante ale monopolului statului sau ale altor drepturi exclusive acordate de către autoritățile publice.

4. Care sânt principiile fundamentale pe care se bazează politica concurențială a UE?

- a) stabilitatea unui cadru competitiv internațional;
- b) cooperarea între diferitele autorități ale concurenței naționale și internaționale în privința aplicării legislației în domeniu;
- c) uniformizarea legislației;
- d) integrarea piețelor naționale în cadrul pieței unice.

5. Pe care principii fundamentale se bazează măsurile comunitare întreprinse în sectorul agricol?

- a) Unicitate a pieței;
- b) Echitate financiară;
- c) Proportionalitate teritorială;
- d) Solidaritate financiară;
- e) Preferință comunitară.

6. Care dintre următoarele inițiative emblematică ale Strategiei Europa 2020 vizează în cea mai mică măsură sectorul industriei?

- a) o agendă digitală pentru Europa;
- b) noi competențe pentru noi locuri de muncă;

- c) o politică industrială integrată adaptată erei globalizării;
- d) o uniune a inovării;
- e) o platformă europeană pentru combaterea sărăciei.

7. Care dintre fonduri structurale și de investiții europene nu finanțează proiecte energetice?

- a) Fondul european de dezvoltare regională;
- b) Fondul social european;
- c) Fondul de coeziune;
- d) Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală;
- e) Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime.

8. Care dintre următoarele principii nu face parte din cele pe care se bazează instrumentele utilizate pentru asigurarea coeziunii?

- a) principiul parteneriatului;
- b) principiul concentrării;
- c) principiul adiționalității;
- d) principiul programării;
- e) principiul echității.

9. Ce presupune principiul subsidiarității?

- a) supremația beneficiului comunitar în raport cu beneficiile țărilor;
- b) absența dominației unui stat membru asupra celorlalte;
- c) imunitate la amenzi acordată întreprinderilor care recunosc implicarea lor într-un cartel;
- d) luarea deciziilor într-un mod cât mai descentralizat și mai local cu putință pentru a spori eficiența.

10. Care sunt obiectivele politicii monetare europene:

- a) stabilitatea prețurilor;
- b) stabilitatea unui cadru competitiv internațional;
- c) stabilitatea cursului de schimb;
- d) caracterul durabil al convergenței;
- e) finanțe publice solide și sustenabile.
- f) promovarea concurenței loiale în cadrul UE.

Capitolul 12. Locul și rolul Uniunii Europene în economia mondială

Obiective:

- A identifica rolul UE în cadrul fluxurilor economice internaționale;
- A identifica indicatorii economici și sociali ce atestă locul și rolul UE în lume;
- A identifica trăsăturile de bază ale economiei UE la etapa contemporană;
- A identifica statele membre UE după performanțele economice

Cuvinte-cheie: Pol de putere economică, ”Europa celor două viteze”, criterii de convergență, delocalizare economică, fluxurile comercial, investițional, migrațional în UE

I. **Uniunea Europeană în cadrul fluxurilor economice internaționale.** Uniunea Europeană (UE) reprezintă unul dintre poli de putere economică din lume. Puterea economică europeană derivă din sinergia statelor integrate. În pofida problemelor economico-financiare actuale, dar și identitare, UE rămâne a fi liderul incontestabil printre grupările integraționiste ale lumii. Despre aceasta ne vorbesc nu doar indicatorii statistico-economici sub aspect cantitativi, dar și standardele sociale înalte, eficiența instituțiilor comunitare etc. Statele Uniunii Europene, de regulă, sunt unite în două grupe distincte: state cu economie de piață funcțională și statele în tranziție, delimitarea acestora fiind convențională. În acest sens este utilizată sintagma ”Europa celor 2 viteze” (după politologul german Brandt), avându-se în vedere UE-15 și UE-13, adesea fiind prezentare statistic în această formulă. O altă delimitare a statelor membre UE se referă la apartenența la zona euro, divizarea fiind, în acest sens, pe dimensiunea UE-19 și UE-9 (2015). Europa la etapa contemporană își construiește o nouă identitate – Europa Unită care cuprinde în prezent 28 de state.

Uniunea Europeană s-a format și funcționează în baza a două principii: interguvernamentalism și supranaționalism. Primul presupune activitatea părților componente în baza cooperării guvernamentale cu păstrarea principiilor suveranității statale, cel de-al doilea - transferul unor competențe de la nivelul național la cel comunitar.

Într-o perioadă relativ scurtă de timp Uniunea Europeană a reușit să se impună ca o putere economică mondială, concurând, în acest sens, cu alte puteri mari ale lumii: SUA, China, Japonia (tab. 12.1).

Tabelul 12.1. Principalele caracteristici economice și sociale ale UE în raport cu principalele puteri economice ale lumii, 2014

Indicatorii	Uniunea Europeană	SUA	China	Japonia
1. PIB, la PPC, trln. \$	18, 120	17, 350	18, 090	4, 767
2. PIB (% din PIB-ul global)	17,2	16,5	17,0	4,6

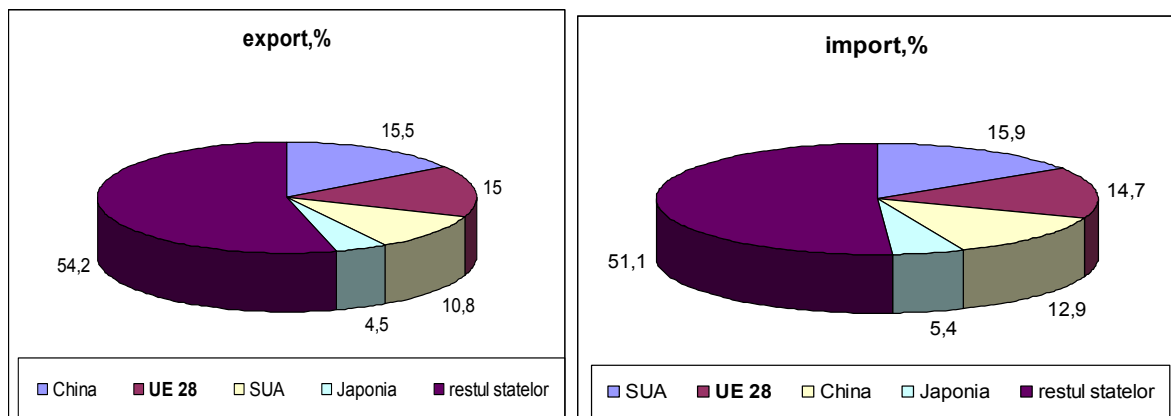
3. PIB per capita, \$	39 400	54 400	13 200	37500
4. Populația, mln. loc.	513,9	321,4	1 367,4	126,9
5. Populația (% din populația Terrei)	7,0	4,4	18,6	1,7
6. Rata șomajului, %	10,1	6,2	4,1	3,6
7. Datoria externă (% din PIB)	85,4	74,4	14,9	231,9
8. Deficit bugetar public (% din PIB)	-4,5	-2,8	-1,8	-7,1
9. Exporturi, % din total mondial	15,0	10,8	15,5	4,5
10. Importuri, % din total mondial	14,7	15,9	12,9	5,4
11. Balanța comercială, mlrd. \$	271	- 456	225	- 170

Sursa: elaborat în baza <https://www.wto.org>; www.cia.gov/librar; FMI WEO (accesat: 29.12.2015)

Uniunea Europeană este cea mai mare economie din lume. Deși deține doar 7% din populația globului, Uniunea cuprinde aproape 1/5 din rezervele mondiale de bogăție, măsurat în PIB.

Uniunea Europeană are un rol semnificativ în cadrul fluxurilor economice internaționale.

Uniunea Europeană este cea mai mare **putere comercială** a lumii. Aceasta deține prima poziție atât în comerțul cu servicii, cât și în comerțul cu bunuri, chiar dacă în exportul de bunuri cedează Chinei, iar în importuri - SUA, per ansamblu UE-28 are cea mai mare valoare a comerțului internațional (fig. 12.1).

Sursa: adaptat după https://www.wto.org/french/res_f/stats_f/its2015_f/its2015_f.pdf, (accesat 31.12.2015)

Figura 12.1. Ponderea principalelor puteri comerciale ale lumii, în comerțul cu bunuri, 2014

Piața UE este cea mai atractivă din lume. Capacitatea de absorbție înaltă se datorează veniturilor mari ale europenilor, dar și a gradului de liberalizare mare pentru partenerii comerciali. Pentru aproape trei sferturi (3/4) din importuri, UE nu percepe taxe vamale sau percepe taxe foarte mici. În 2014 nivelul acestora a fost de doar 2,2% pentru produsele industriale și de 2,6% pentru toate mărfurile importate. În așa fel, este confirmat gradul înalt de liberalizare al pieței UE pentru partenerii comerciali externi, cu care aceasta are încheiate multiple acorduri bi- și multilaterale, comerțul intracomunitar fiind liberalizat definitiv. Liberul schimb între statele membre a fost unul dintre principiile care au stat la baza creării UE, Uniunea fiind hotărâtă să continue eforturile în direcția liberalizării comerțului mondial. Consumatorii și

investitorii europeni și internaționali beneficiază de numeroasele avantaje oferite de un sistem simplificat, în care persoanele, bunurile, serviciile și banii circulă liber.

Locul principal în comerțul exterior îl deține **comerțul cu bunuri**. UE are o cotă echilibrată în comerțul cu produse agricole de circa 10% atât la exporturi, cât și importuri și în comerțul cu produse manufacturate (14% la export și 10,3% la import), în comerțul cu combustibili și produse miniere se atestă o discrepanță mare între importuri și exporturi de circa 5 ori, ceea ce confirmă dependența mare a pieței UE de aceste categorii de mărfuri și insecuritatea energetică a acesteia (tab. 12.2).

Tabelul 12.2. Ponderea UE în comerțul internațional, pe categorii de produse, 2014, %

	<i>Produse agricole</i>		<i>Combustibili și produse miniere</i>		<i>Produse manufacturate</i>	
	Export	Import	Export	Import	Export	Import
Total	100	100	100	100	100	100
UE 28 (extra UE)	10,1	9,8	6,4	26,4	14,6	10,3

Sursa: elaborat în baza www.wto.org (accesat 29.12.2015)

Comerțul mondial în prezent este concentrat de câteva puteri comerciale. Astfel, UE, China, SUA și Japonia dețin 50% din importurile și 45% din exporturile mondiale. Comerțul exterior al UE cu bunuri și servicii reprezintă 35% din PIB-ul său, fiind cu cinci puncte procentuale (p.p.) peste cel al SUA. Datorită dimensiunii pieței sale, UE importă tot atâtea produse agricole din țările în curs de dezvoltare cât Australia, Canada, Japonia, Noua Zeelandă și Statele Unite ale Americii luate la un loc. Totuși, cele mai importante piețe la import și export pentru UE rămân a fi: SUA, China, F. Rusă și Japonia (tab. 12.3)

Tabelul 12.3. Principalii parteneri comerciali ai UE

	SUA			China			F. Rusă			Japonia		
	2005	2010	2014	2005	2010	2014	2005	2010	2014	2005	2010	2014
UE, import, %	13,4	11,3	12,2	13,6	18,6	18,4	9,6	10,6	10,8	6,3	4,4	3,4
UE, export, %	23,9	17,9	18,3	4,5	8,4	9,7	5,4	6,4	6,1	4,2	3,3	3,1

Sursa: calculat în baza <http://exporthelp.europa.eu> (accesat: 28.12.2015)

UE este cel mai important partener comercial pentru circa 60 de țări ale lumii. Prin comparație, această cifră este de 36 pentru China și 24 pentru SUA. Principalii parteneri comerciali ai UE în prezent sunt SUA, China, F. Rusă și Japonia. China s-a impus ca o mare putere comercială pe piața UE, deținând peste 18% din exporturile ei, depășind în acest sens SUA – partenerul comercial strategic al UE. Poziția importantă a Chinei pe piața europeană se datorează costului redus al forței de muncă din această țară și investițiilor masive făcute de către capitalul european. F. Rusă s-a impus pe piața UE prin cota mare pe care o are în exporturile de

combustibili și resurse minerale, în condițiile dependenței energetice ale acesteia. Japonia, deopotrivă și-a diminuat prezența pe piața UE ca rezultat al strategiei asiatice aplicată pe piețele emergente ale statelor din Asia. La exporturi piața SUA rămâne a fi cea mai atractivă pentru statele din UE. Tendința de creștere a exporturilor UE spre destinația Chinei se datorează emergenței pieței chineze și tendinței generale de echilibrare a comerțului dintre acești 2 parteneri comerciali.

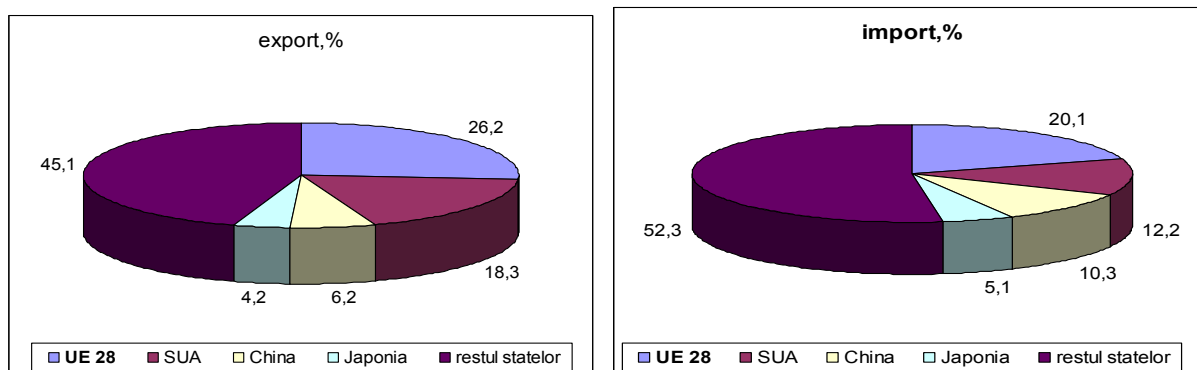
În structura geografică a comerțului UE un rol semnificativ îl are comerțul intracomunitar care depășește 60% din comerțul cu bunuri și 55% din comerțul cu servicii (tab. 12.4).

Tabelul 12.4. Structura geografică a comerțului UE, 2014, %

	Comerțul cu bunuri		Comerțul cu servicii	
	Export	Import	Export	Import
Total	100	100	100	100
1. EU 28 (intra EU)	63,3	63,6	54,6	59,7
2. SUA	6,7	6,5	11,6	12,1
3. China	3,6	6,6	1,9	1,6
4. Elveția	3,0	2,1	6,4	4,1
5. F. Rusă	2,2	3,9	2,0	-
Total 5	78,8	80,6	76,4	77,5

Sursa: calculat în baza www.wto.org (accesat 29.12.2015)

Uniunea Europeană ocupă un loc important în **comerțul mondial cu servicii**. Comerțul cu servicii atât ca valoare, cât și ca pondere este mai mic comparativ cu comerțul cu bunuri, dar acesta în prezent are o tendință de creștere mai accentuată. Datorită regimului comercial și investițional liberalizat, companiile din UE au un acces sporit pe piețele externe de bunuri și servicii. Deși ponderea serviciilor în totalul fluxurilor comerciale de bunuri și servicii nu depășesc 1/4 din totalul comerțului, această proporție depășește sensibil media globală de circa 19%, cea ce denotă gradul înalt de specializare a UE în comerțul mondial cu servicii, comparativ cu media mondială.

Sursa: adaptat după https://www.wto.org/french/res_f/statis_f/its2015_f/its2015_f.pdf, accesat 31.12.2015

Figura 12.2. Ponderea principalelor puteri comerciale ale lumii, în comerțul cu servicii, 2014

Un alt flux important pentru dinamismul economic al statelor membre, dar și a Uniunii Europene, în ansamblu, îl constituie **investițiile străine de capital (ISD)**. Nivelul de dezvoltare economică estimat prin valoarea PIB-ului și evoluția acestuia influențează în mod direct, atât oferta de capital investițional, cât și gradul de atractivitate a potențialelor țări-gazdă. Studiile în domeniu au estimat că la un procent de creștere a PIB-ului în țările dezvoltate rezultă o creștere cu 3,5% a fluxurilor de ISD Uniunea Europeană.

Politica europeană privind investițiile de capital se dezvoltă în concordanță cu normele internaționale existente care sunt cele mai relevante pentru acest domeniu. Uniunea Europeană caută să completeze tratatele bilaterale de investiții încheiate de către statele membre ale UE. Cele mai multe negocieri bilaterale în domeniul investițiilor străine directe vizează protecția reciprocă a investițiilor și liberalizarea continuă a acestora.

Stocurile de ISD deținute de Uniunea Europeană în exterior reprezintă aproximativ 40% din totalul stocurilor și 35% din totalul stocului de investiții străine intrate, confirmându-se rolul de cea mai mare **putere investițională din lume**.

În ultimele decenii între țările lumii s-a încins o concurență acerbă în ceea ce privește crearea celor mai avantajoase condiții pentru atragerea investițiilor străine directe și, în acest context, experiența mondială ne demonstrează că îmbunătățirea climatului investițional reprezintă condiția principală de atragere a investitorilor străini. Chiar dacă în ultimii 5 ani intrările și ieșirile de ISD în UE s-au diminuat, aceasta continuă să domine piața investițională mondială cu circa 1/5 din intrările și ieșirile totale investiționale, confirmând rolul de cea mai atractivă piață investițională (tab. 12.5)

Tabelul 12.5. Intrări și ieșiri de investiții străine directe în/din Uniunea Europeană, 2010-2014 (mln. dolari SUA)

	2010	2011	2012	2013	2014
Intrări de ISD	358 644	444 824	364 767	333 084	257 567
% din total mondial	27,0	28,4	26,0	22,7	21,0
Ieșiri de ISD	459 366	519 862	316 726	285 133	280 124
% din total mondial	33,6	32,7	24,7	21,8	20,7

Sursa: elaborat în baza http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf (accesat 04.01.2016)

Principalele destinații ale investițiilor străine directe ale țărilor UE în restul lumii la începutul anului 2014 erau: America de Nord (SUA, Canada), Europa non-UE, Asia și centrele financiare offshore. În ceea ce privește investițiile în UE, principalii investitori la începutul anului 2014 erau America de Nord (SUA, Canada), centrele financiare offshore, Japonia, China (tab. 12.6).

Tabelul 12.6. Intrări și ieșiri de ISD în/din Uniunea Europeană, 2013,%

	Stoc intrări ISD în UE	Stoc ieșiri ISD în UE
Total	100	100
1. America de Nord, inclusiv:	38,7	31,5
SUA	33,9	24,6
Canada	4,8	6,9
2. Europa (non UE), inclusiv:	22,7	28,2
Elveția	6,7	6,3
Norvegia	3,6	7,6
F. Rusă	2,9	6,3
3. Asia	13,0	22,3
4. Centre financiare offshore	18,4	9,0
5. Celelalte regiuni	7,2	9,0

Sursa: calculat și adaptat după http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/b/b8/Foreign_direct_investment%, (accesat 05.12.2016)

Cele mai atractive pentru investitorii străini dintre statele UE, pe parcursul acestei perioade, au fost Marea Britanie, Franța, Germania și Belgia.

Statele Unite ale Americii au fost principalul deținător de stocuri de ISD în UE. La finele anului 2014, SUA au deținut 33,9% din totalul stocurilor de investiții străine directe în Uniunea Europeană. Statele Unite a investit în principal în sectorul serviciilor financiare, urmat de sectorul de producere, dintre care 1/3 din investiții au fost direcționate în producerea de computere, produse electronice și optice. Elveția și Norvegia sunt alte două state europene cu o pondere mare ale ISD atât la intrări, cât și la ieșiri. Dintre alte mari destinații ale ISD-urilor UE sunt F. Rusă, China, Brazilia etc.

În ceea ce privește domeniile principale ale ISD în și din UE locul principal îl deține sfera serviciilor cel mai dinamic sector al economiei mondiale. UE se remarcă și ca un mare investitor în industriile manufacturiere cu ¼ din totalul investițiilor făcute în lume în acest domeniu, fiind confirmată tendința de relocalizare a ramurilor industriale în regiuni ale lumii cu costuri reduse a factorilor de producție (tab. 12.7).

Tabelul 12.7 Intrări și ieșiri de ISD în/din Uniunea Europeană pe domenii, 2013,%

Domenii de activitate	Stoc intrări ISD în UE	Stoc ieșiri ISD din UE
1. Servicii	87,1	62,5
2. Industrii manufacturiere	10,7	25,2
3. Industria extractivă	0,7	9,1
4. Alte domenii	2,2	3,2
Total	100	100

Sursa: elaborat în baza http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/8/84/Extra_EU-27_FDI_stocks_by_economic_activity (accesat 05.12.2016)

Uniunea Europeană are un pol important și în cadrul **fluxului migrațional internațional**. Statele din UE până în 1950 ai sec. al XX-lea nu intrau în categoria statelor receptoare de migranți, dar în perioada postbelică recurg activ la muncitorii străini pentru a

restabili economia zdruncinată de război. Astfel, statele din centrul și nordul Europei primesc imigranți din sudul continentului și din fostele colonii. Spre Franța s-au îndreptat fluxuri importante de migranți din Africa de Nord, spre Marea Britanie - imigranți din India și Pakistan, în timp ce în Olanda majoritatea migranților erau din Indonezia și Suriname, foste colonii ale acestora. Statele UE în prezent numără circa 20 mln. migranți, ceea ce constituie circa 4% din populația acestor state. Numărul cel mai mare de migranți l-au primit Germania (9,8 mln. persoane), Marea Britanie (8 mln. persoane), Franța (7,7 mln. persoane), Spania (6,0 mln. persoane), Italia (5,7 mln. persoane). Cea mai mare pondere a populației venite o au însă statele mai mici din UE (tab. 12.8).

Tabel 12.8. Repartizarea populației statelor UE 28 după cetățenie, la 01.01.2014

	Ponderea populației titulare, %	Ponderea populației venite, %
UE 28, în total	96	4
1. Luxembourg	54,7	45,3
2. Cipru	86,5	13,5
3. Letonia	84,8	15,2
4. Estonia	85,1	14,9
5. Austria	87,5	12,5
6. Irlanda	88,2	11,8
7. Belgia	88,7	11,2
8. Spania	89,9	10,1
9. Germania	91,3	8,7
10. Italia	91,9	8,1

Sursa: Eurostat. Population on 1 January by five year age group, sex and citizenship [migr_pop1ctz] (accesat 09.01.2016)

După destrămarea sistemului socialist un număr foarte mare de migranți au venit în UE din statele Europei Centrale și de Sud-Est. Mai multe state din Europa de Sud s-au transformat din țări de emigrație în țări de imigrație.

Statele UE în prezent duc o politică restrictivă cu privire la imigranți din mai multe considerente: problemele legate de creșterea necontrolată a migrației ilegale, presiunea făcută de populația statelor membre față de autorități vis-a-vis de limitarea imigranților, în special a forței de muncă necalificată, destabilizarea piețelor forței de muncă și mai recent valul migrației ilegale din Orientul Apropiat și Mijlociu, pe fonul crizei economico-financiară pe care statele UE încă nu au depășit-o. Problemele demografice grave prin care trec majoritatea statelor europene legate de îmbătrânirea populației, declinul natural, emanciparea femeilor și a institutului familiei va determina statele comunitare să-și revadă politica migraționistă.

II. Trăsăturile de bază și particularitățile economiei statelor membre UE. Deși în prezent tot mai frecvent se vorbește despre economia UE în ansamblu, fapt justificat de transferarea a tot mai multe competențe de la nivel național la nivel comunitar, economiile statelor membre rămân a fi entități funcționale și în mod cert reprezintă obiectul analizelor

economice. Pentru a urmări performanțele sau problemele UE în ansamblu apare necesitatea comparării principalilor indicatori economico-financiari și sociali. Printre aceștia se înscriu PIB-ul, PIB-ul per capita, rata șomajului, rata inflației, precum și indicatori aferenți, cum ar fi importurile și exporturile, investițiile de capital etc.

Produsul intern brut (PIB) este măsura cea mai frecvent utilizată pentru evaluarea dimensiunii generale a unei economii, în timp ce indicatorii derivați, cum ar fi PIB pe cap de locuitor sunt utilizați pe scară largă pentru a compara standardele de viață, sau cu scopul de a monitoriza procesul de convergență în UE.

În plus, dezvoltarea componentelor specifice ale PIB-ului și indicatorii aferenți, cum ar fi cei pentru producția economică, importuri și exporturi, consum și investiții, precum și datele privind distribuția veniturilor și a consumului de energie, pot oferi informații relevante privind forțele motrice ale unei economii, reprezentând, astfel, baza pentru proiectarea, monitorizarea și evaluarea politicilor specifice ale UE.

O analiză comparativă a principalilor indicatori economici în statele membre atestă diferențe esențiale (tabelul 12.9). Valoarea **PIB-ului raportat la PPC** a crescut în 2013 cu circa 25% comparativ cu anul 2009, chiar dacă în ultimii 5 ani statele UE s-au confruntat cu o criză economico-financiară profundă. Creșterea cea mai mare au avut-o statele Europei Centrale și de Est, firească dacă ținem cont de necesitatea recuperării în dezvoltare, pe care acestea trebuie să o realizeze pentru atingerea nivelului mediu UE sau nivelul statelor UE-15.

Tabelul 12.9. Indicatori macroeconomici de bază în statele UE în 2009 și 2014

State	PIB-ul la PPC, mil. \$		PIB, % EU 28		PIB/capita la PPC, \$		PIB/capita la PPC, % față de media UE 28	
	2014	2009	2014	2009	2014	2009	2014	2009
UE	18 120 000	11 808 717	100	100	39 400	23 600	100	100
1. Germania	3 748 000	1 566 741	20,7	20,4	46 200	27 300	114	116
2. Franța	2 591 000	1 907 745	14,3	16,2	40 500	25 300		107
3. M. Britanie	2 569 000	1 566 741	14,2	13,3	39 800	27 400	108	116
4. Italia	2 135 000	1 520 870	11,8	12,9	35 100	29 600	83	102
5. Spania	1 572 000	1 051 151	8,7	8,9	33 800	24 500	87	104
6. Polonia	959 800	310 070	5,3	2,6	25 100	14 300	61	61
7. Olanda	808 800	570 208	4,5	4,8	48 000	30 700	126	130
8. Belgia	483 300	337 284	2,7	2,9	43 100	27 200	110	115
9. Suedia	450 500	292 680	2,5	2,5	46 200	28 400	119	120
10. Austria	396 800	270 074	2,2	2,3	46 600	28 800	123	122
11. România	393 800	115 869	2,2	1,0	19 700	10 400	42	44
12. R. Cehă	315 900	137 246	1,7	1,2	30 000	19 000	76	81
13. Grecia	285 600	237 494	1,6	2,0	26 000	22 300	68	94
14. Portugalia	281 400	167 633	1,5	1,4	27 100	18 500	66	78
15. Danemarca	250 700	222 893	1,3	1,9	44 600	27 700	110	117
16. Ungaria	247 100	93 086	1,2	0,8	25 000	14 900	57	63
17. Irlanda	236 400	163 543	1,2	1,4	51 300	30 900	120	131
18. Finlanda	221 700	170 971	1,2	1,4	40 700	26 100	104	111
19. Slovacia	153 200	63 332	0,8	0,5	28 300	16 900	72	72
20. Bulgaria	129 100	33 877	0,7	0,3	17 900	10 400	42	44
21. Croația	88 730	45 379	0,5	-	20 900	15 700	52	67

22. Lituania	79 930	26 650	0,4	0,2	27 300	12 500	66	53
23. Slovenia	61 560	34 894	0,4	0,3	29 900	20 300	79	86
24. Luxemburg	53 670	37 755	0,3	0,3	77 600	63 000	226	267
25. Letonia	48 360	18 539	0,2	0,2	23 800	11 400	55	48
26. Estonia	36 780	13 730	0,2	0,1	27 900	14 600	65	62
27. Cipru	27 520	16 947	0,1	0,1	30 900	23 200	71	98
28. Malta	14 120	5 720	0,07	0,07	33 200	18 300	85	78

Sursa: calculat și adaptat după www.cia.gov/library

Puterea economică principală este concentrată în 5 state Germania, Marea Britanie, Franța, Italia și Spania cărora le revin circa 70% din PCG (Produsul Comunitar Global). În același timp primelor 3 state: Germania, Marea Britanie și Franța le revin $\frac{1}{2}$ din venitul global, iar Germania, aflată în topul economic european, îi revine $\frac{1}{5}$ din PCG. Alte 7 state dețin 20% din PCG cu un rol în creștere pe care o atestă statele recent aderate Polonia, România și R. Cehă, precum și statele de dimensiuni medii, dar cu randamente economice foarte înalte, cum ar fi Olanda, Belgia, Suedia și Austria. Restul statelor membre au contribuții nesemnificative în formarea PCG, sub 1,5% fiecare.

În ceea ce privește contribuția statelor membre UE în PIB la PPC situația în ultimii 5 ani nu s-a modificat considerabil. Cea mai mare creștere a acestui indicator au avut-o statele Polonia cu 2,5 p.p (puncte procentuale) Marea Britanie (1,8 p.p) și România (0,8 p.p). Aceasta se explică prin dimensiunile relativ mari ale economiilor statelor din estul Europei, precum și a rezultatelor reformelor economice efectuate, iar stabilitatea Marii Britanii se explică prin conservatorismul modelului anglo-saxon și reformărilor permanente în scopul adaptării la noile condiții de piață regională și internațională.

Analiza unui alt indicator macroeconomic măsurabil **PIB-ul per capita** la PPC denotă valori superioare sau apropiate mediei comunitare pentru statele UE-15 și valori sub media comunitară pentru statele UE-13. Diferențele sunt foarte mari între state, valoarea maximală în 2013 fiind în Luxembourg (o țară de dimensiuni mici, nerelevantă comparării) – 77 900 \$, ceea ce este de 2,6 ori mai mare decât media UE 28, fiind urmată de Olanda, Austria, Suedia, Irlanda, state de dimensiuni medii, dar care dețin poziții importante în competitivitatea internațională. Cele mai modeste rezultate la acest capitol le au România, Bulgaria și Letonia care au valori mai mici de 50% față de media comunitară la acest indicator. O problemă esențială a acestor state o reprezintă disparitățile teritoriale mari în dezvoltare, care urmează a fi recuperate prin aplicare obiectivelor și principiilor de bază ale politicii regionale comunitare, dar și prin efortul propriu susținut.

Atingerea unui nivel avansat de integrare a devenit posibilă prin aplicarea unor condiții economico-financiare unice de către statele membre. Printre acestea se înscriu și *criteriile de convergență* adoptate la Maastricht (Olanda) în 1991, care semnifică de fapt „disciplina” economico-financiară monitorizată de autoritățile monetare ale statelor membre și de către BCE

(Banca Centrală Europeană). Respectarea criteriilor de convergență economico-financiară este o condiție impusă și statelor candidate la integrarea europeană. Acestea vizează rata inflației, ratele dobânzilor pe termen lung, deficitul bugetar, datoria publică ș.a.

O analiză a acestor indicatori în anul 2013 atestă o abatere de la criteriile de convergență pentru majoritatea statelor, ceea ce de fapt indică asupra menținerii crizei economice în statele membre, chiar dacă mai multe economii au dat semnalele unor reveniri la o situație stabilă (tab. 12.10).

Tabelul 12.10. Criteriile de convergență ale statelor membre UE (2013)

		Rata inflației (%)	Datoria externă (% din PIB)	Deficit bugetar public (%)	Rata dobânzii pe termen lung, %
1.	Germania	0,8	76,9	0,0	3,94
2.	Marea Britanie	1,5	87,2	-7,7	4,06
3.	Italia	0,8	127,9	-2,9	4,60
4.	Franța	0,6	92,2	-4,5	3,43
5.	Austria	1,5	81,2	-2,9	3,30
6.	Portugalia	-0,2	128,0	-6,1	5,71
7.	Spania	-0,2	92,1	-7,4	8,09
8.	Finlanda	1,2	56,0	-1,9	2,68
9.	Suedia	0,2	38,6	-0,3	4,28
10.	Irlanda	0,3	123,3	-8,5	3,81
11.	Danemarca	0,3	45,0	-4,0	4,50
12.	Belgia	0,5	104,5	-3,3	3,93
13.	Grecia	-1,4	174,9	-7,6	7,15
14.	Olanda	0,3	68,6	-5,1	3,18
15.	Luxemburg	0,7	23,6	-0,9	2,60
16.	Letonia	0,7	38,2	-2,7	6,39
17.	Lituania	0,2	39,0	-4,3	5,78
18.	Estonia	0,5	10,0	-2,4	6,10
19.	Cehia	0,4	45,5	-3,2	5,72
20.	Ungaria	0,0	77,3	-2,7	8,34
21.	Slovacia	-0,1	54,6	-4,2	3,70
22.	Cipru	-0,3	102,2	-4,2	6,80
23.	Malta	0,8	69,8	-3,9	4,76
24.	România	1,4	37,9	-2,3	12,12
25.	Bulgaria	-1,6	18,3	-1,4	10,62
26.	Slovenia	0,4	70,4	-4,9	5,82
27.	Polonia	3,6	55,7	-2,1	8,47
28.	Croația	0,2	75,7		
	Media sau total UE	0,6	85,4	-4,5	7,52
	R. Moldova	4,6	18,9	-2,9	14,4

Sursa: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/>, www.cia.gov/library (accesat 14.04.2015)

Cea mai dificilă situație este înregistrată la capitolul datorie externă. Acest indicator a atins unul dintre cele mai înalte nivele din momentul introducerii monedei unice. Cea mai precară situație financiară la acest indicatori o au statele Grecia, Italia, Portugalia și Irlanda, datoria externă depășind cota de 2 ori și mai mult limitele de convergență. Pentru comparație în 2009 aceasta era de 79,9%. Eforturi considerabile sunt necesare de efectuat din partea statelor membre pentru a depăși situația deficitului bugetar public, care în ansamblu pe cele 27 de state membre depășea cu 1,5 p.p. (puncte procentuale) normativul stabilit. Chiar dacă în 2013 s-a

urmărit o ușoară tendință de diminuare a deficitului bugetar, acesta depășea de 2,5 ori nivel stabilit prin tratatul de la Maastricht pentru statele Irlanda, Marea Britanie, Grecia și Spania. O situație relativ bună este înregistrată la indicatorii rata inflației și ratele dobânzilor pe termen lung. Făcând o comparație a R. Moldova cu statele europene în ceea ce privește respectarea criteriilor de convergență pentru anul 2013 se atestă o situație bună la variabilele datorie externă și deficit bugetar, celelalte fiind deficitare comparativ cu media comunitară.

O altă trăsătură distinctă a economiei statelor UE se referă la ponderea înaltă a sectoarelor terțiar și cuaternar în formarea PIB-ului, sau terțIALIZAREA economiilor statelor membre (tab. 12.11).

Tabelul 12.11. Structura economiei statelor UE pe sectoare de activitate și ocuparea forței de muncă, 2013

Nr. dr.	State	Ponderea în PIB a sectorului:			Populație economic activă ocupată în sectorul			Rata șomajului, 2014.01.01
		primar	secundar	terțiar	primar	secundar	Terțiar	
1.	Germania	0,8	30,1	69,1	1,6	24,6	73,8	5,1
2.	Marea Britanie	0,7	20,5	78,9	1,4	18,2	80,4	6,6
3.	Franța	1,9	18,7	79,4	2,9	20,6	76,4	10,1
4.	Italia	2,0	24,4	73,5	3,9	28,3	67,8	12,6
5.	Austria	1,6	26,0	68,5	5,5	26,0	68,5	4,7
6.	Portugalia	2,6	22,2	75,2	11,7	28,5	59,8	14,3
7.	Spania	3,1	26,0	70,8	4,2	24,1	71,7	25,1
8.	Finlanda	2,9	25,7	71,9	4,4	22,6	69,0	8,5
9.	Suedia	2,0	31,3	66,8	1,1	28,2	70,7	7,8
10.	Irlanda	1,6	28,0	70,4	5,0	19,0	76	12,0
11.	Danemarca	1,5	21,7	76,8	2,6	20,3	77,1	6,5
12.	Belgia	0,8	22,6	76,6	2,0	25,0	73	8,5
13.	Grecia	3,5	16,0	80,5	12,4	22,4	65,1	26,8
14.	Olanda	2,6	25,4	72,1	2,3	18,8	78,9	7,0
15.	Luxemburg	0,3	13,3	86,4	1,2	19,4	79,4	6,3
16.	Letonia	4,9	25,7	69,4	8,8	24,0	67,2	11,4
17.	Lituania	3,7	28,3	68,0	7,9	19,6	72,5	11,0
18.	Estonia	3,9	30,0	66,2	4,2	20,2	75,6	7,9
19.	R. Cehă	2,4	37,3	60,3	2,6	37,4	60	6,3
20.	Ungaria	3,4	28,0	68,7	7,1	20,7	63,9	7,9
21.	Slovacia	3,1	30,8	47,0	3,5	27,0	69,4	13,9
22.	Cipru	2,4	15,9	81,7	8,5	20,5	71	15,3
23.	Malta	1,4	25,3	73,3	1,4	22,4	76,4	1,4
24.	România	6,4	34,2	59,4	29,0	28,6	42,4	6,4
25.	Bulgaria	6,7	30,3	63,0	7,1	35,2	57,7	6,7
26.	Slovenia	2,8	28,9	68,3	2,2	35,0	62,8	2,8
27.	Polonia	4,0	33,3	62,7	12,9	30,2	57	9,6
28.	Croația	5,0	25,8	69,2	2,1	29,0	69	16,3
	Media sau total	2,8	25,9	71,3	5,7	20,2	74,1	10,3
	R. Moldova	13,8	19,9	66,2	26,4	13,2	60,4	5,8

Sursa: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do>; www.cia.gov/library

În structura economică statele UE se orientează către ramurilor intensive în capital, cu valoare adăugată mare (ramuri logofage, high-tech, IT, biotehnologii, robotehnica, chimia sintezei organice etc.), considerate ”industrii ale vârfului” ale economiilor naționale. Astfel, ponderea cea mai mare în formarea PIB-ului o dețin ramurile sectoarelor terțiar și cuaternar

(cercetare-dezvoltare). Ponderea agriculturii în statele UE-15 este sub 5% în formarea PIB-ului, în timp ce sectorului terțiar îi revine 70-80%. TerțIALIZAREA economiilor comunitare a avut loc pe fondul diminuării sau dispariției ramurilor tradiționale, mari consumatoare de resurse, poluante, cu costuri mari. Aceste ramuri au fost transferate în regiunile lumii cu costurile mici ai factorilor de producție. Printre alți factori ai delocalizării ramurilor tradiționale ale economiilor naționale se înscriu: presiunea fiscală și ecologică mare, costul mare al forței de muncă, capitalul din aceste state fiind direcționat către statele și regiunile cu costuri mai mici, dar și către economiile emergente.

Agricultura intensivă, cu o productivitate înaltă a diminuat ponderea populației agricole, această tendință se urmărește în prezent și în statele UE - 13. Cele mai mari ponderi ale populației agricole le au statele recent aderente România (29%), Polonia (12,9%), dar și unele state din sudul Europei (Grecia (12,9%), Portugalia 11,7%)) cu ponderi considerabile a fitotehniei cu subramuri mari consumatoare de forță de muncă, acestea având o productivitate a muncii redusă comparativ cu statele din Centrul și Nordul Europei.

Agricultura are o contribuție redusă în formarea avuției statelor membre. Chiar și în state cu potențiale mari agricole și cu un rol important pe piața agricolă comunitară, cum ar fi Franța, Olanda, Spania, Danemarca ponderea agriculturii în PIB nu depășește 4%. Doar în 3 state Bulgaria, România și Croația această valoare e mai mare de 5%.

Statele ex-socialiste se remarcă prin ponderi considerabile a sectorului secundar. Industria și construcțiile constituiau domenii prioritare în structura acestor state. În structura industriei acestor state ramurile tradiționale au ponderi considerabile. În prezent au loc transformări calitative esențiale în aceste ramuri marcate de politica industrială a UE, iar tendința generală este diminuarea ramurilor tradiționale în favoarea ramurilor intensive în capital uman și financiar.

În toate statele membre rolul principal în economie îl are sectorul serviciilor. Ponderea acestui sector atât în formarea PIB-ului, cât și ocuparea populației economic active este determinată. Astfel cele mai mari ponderi ale sectorului terțiar le au statele Marea Britanie, Franța, Italia, Grecia, Belgia, Danemarca, precum și economiile statelor mici Luxembourg, Cipru, Malta cu valori ce depășesc 75% din totalul forței de muncă ocupată.

Statele membre UE sunt marcate în prezent de un șir de dezechilibre macroeconomice. Unul dintre acestea îl reprezintă **rata înaltă a șomajului**. Valorile șomajului se modifică de la un an la altul, amplificându-se în perioadele crizelor economico-financiare, fiind mai reduse în perioada avântului economic. În teoria economică o valoare a ratei șomajului de 5% este considerată firească, care ar menține o concurență pe piața forței de muncă. În anul 2013 valorile ratei șomajului în statele membre UE au fost de 10,3%, valoarea minimală înregistrându-se în Austria

(4,5%), iar valoarea maximă de 24,1% în Spania. Cele mai afectate piețe ale forței de muncă sunt cele ale statelor Europei de Sud: Spania, Grecia (23,3%) Portugalia (15%), precum și Croația (15,7%), stat membru UE din 2013. O situația mai favorabilă la acest capitol o dețin statele Luxembourg, Olanda, Germania, ultima înregistrând o reducere considerabilă cu 2,5 p.p a ratei șomajului în ultimii 5 ani apropiindu-se de nivelul admisibil conform regulilor de convergență economico-financiară stabilite de Banca Central Europeană. O situația mai complicată o au statele din Europa Centrală și de Est, în care restructurările economice sunt însoțite și de dezechilibre macroeconomice.

Economiile statelor membre UE sunt dependente de piețele externe, atât din interiorul uniunii, cât și de piața mondială, în ansamblu. Astfel, UE se prezintă ca un actor comercial important pe plan mondial, fiind primul importator și al doilea exportator mondial. Statele membre au un grad de deschidere mare către exterior, fiind în acest sens vulnerabile șocurilor externe (tab.4). Gradul de deschidere economică este foarte mare atât în statele de dimensiuni mici ale piețelor interne, cum ar fi Olanda, Belgia, Danemarca, Austria, dar și state de dimensiuni mari ca Germania, Franța, Marea Britanie și Franța care se remarcă printr-un grad înalt al deschiderii economice, marcate atât de angajamentele din interiorul UE, cât și de cele internaționale, cu o tendință tot mai accentuată de liberalizare a schimburilor economice.

Tabelul 12.12. Indicatorii comerțului exterior al statelor membre UE, 2013

Nr. dr.	State	Export		Import		Balanța comercială Bc=E-I, mil.\$	Rata de acoperire a I prin E Ra=E/I * 100	Gradul de deschidere economică G=(E+I/2)/PIB x 100
		Mil.\$	% din UE 28	Mil. \$	% din UE 28			
	UE	6066,6	100	5730,9	100	335,7	105,9	43,3
1.	Germania	1452,8	23,9	1187,3	20,7	265,5	122,4	40,9
2.	Franța	579,6	9,6	680,7	11,9	- 101,1	85,1	27,7
3.	Marea Britanie	541,3	8,9	654,4	11,4	- 113,1	82,7	25,0
4.	Olanda	663,5	10,9	590,3	10,3	73,2	112,4	89,6
5.	Italia	517,7	8,5	477,3	8,3	40,4	108,5	27,6
6.	Belgia	468,8	7,7	450,3	7,9	18,5	104,1	108,9
7.	Spania	315,5	5,2	338,8	5,9	- 23,3	93,0	23,6
8.	Polonia	202,1	3,3	203,6	3,6	- 1,5	99,3	24,9
9.	Austria	174,3	2,9	182,3	3,2	- 8,0	95,6	49,4
10.	Suedia	167,5	2,8	158,4	2,8	9,1	105,7	41,0
11.	R. Cehă	161,4	2,7	143,3	2,6	18,1	112,6	53,0
12.	Irlanda	114,2	1,9	65,1	1,1	49,0	175,4	47,1
13.	Danemarca	111,3	1,8	97,2	1,7	14,3	114,5	49,7
14.	Ungaria	108,2	1,7	99,8	1,7	8,4	108,4	52,9
15.	Slovacia	86,3	1,4	81,6	1,4	4,7	105,8	60,0
16.	Finlanda	74,2	1,4	77,2	1,3	- 3,0	96,1	38,7
17.	România	65,8	1,2	73,4	1,2	- 7,6	89,6	30,5
18.	Portugalia	62,8	1,0	75,2	1,3	- 12,4	83,5	28,4
19.	Grecia	36,5	0,6	62,2	1,1	- 25,6	58,7	18,0
20.	Slovenia	34,1	0,6	33,4	0,5	0,7	102,1	58,8
21.	Lituania	32,6	0,5	35,2	0,6	- 2,6	92,6	50,1

22.	Bulgaria	29,5	0,4	34,3	0,6	- 4,8	86.0	30.5
23.	Luxembourg	19,5	0,3	27,0	0,5	- 7,5	72.2	54.4
24.	Estonia	16,3	0,3	18,2	0,3	- 1,9	89.5	57.7
25.	Letonia	14,5	0,2	17,6	0,3	- 3,1	82.4	41.3
26.	Croația	11,8	0,2	20,9	0,4	- 9,1	56.5	20.7
27.	Malta	3,5	0,06	5,8	0,1	- 2,3	60.3	41.4
28.	Cipru	2,0	0,03	6,3	0,1	- 4,3	31.7	19.2
	R. Moldova	3,1		5,5		- 3,1	43,7	29.7

Sursa: calculat și adaptat după http://www.wto.org/french/res_f/statis

Mai mult de jumătate dintre statele membre UE au o balanță comercială negativă. Aceasta se referă în principal la statele UE recent aderente care continuă procesul de adaptare la condițiile de piață regională, dar și internațională, în condițiile unei concurențe dure și calificate. Aceste state sunt marcate de reforme structurale. O balanță comercială negativă o au și unele state cu o economie prosperă, cum ar fi Marea Britanie și Franța. Accentuarea acestui dezechilibru economic s-a realizat pe fondul exportului masiv de capital și pierderea unor poziții importante în comerțul exterior în favoarea concurenților tradiționali.

O altă trăsătură care atestă pierderea competitivității statelor UE la etapa contemporană în favoarea altor state și regiuni constă în pierderea statutului de „atelier al lumii”, prin migrarea capitalului productiv.

Un rol important în economia statelor UE îl au **investițiile de capital** și, în mod deosebit, investițiile străine de capital (ISD). Uniunea Europeană, ca unul din cei mai mari investitori din lume. ISD reprezintă un instrument principal pentru dezvoltarea și creșterea economică. Acestea permit realizarea proiectelor de mare anvergură, atragerea tehnologiilor avansate și lansarea noilor practici privind administrarea corporativă. ISD contribuie la creșterea PIB-ului, la formarea brută de capital fix și la balanța de plăți. Nivelul de dezvoltare economică precum și evoluția acesteia, estimate prin valoarea PIB și evoluțiile anuale ale acesteia influențează în mod direct, atât oferta de capital investițional, cât și gradul de atractivitate a potențialelor țări-gazdă. Studii în domeniu au estimat că la un procent de creștere a PIB în țările dezvoltate, rezultă o creștere cu 3,5% a fluxurilor de ISD.

Statele UE în ansamblu dețin un loc important în mișcarea fluxurilor financiare pe plan mondial, fiind o regiune net exportatoare de capital, trăsătură caracteristică statelor înalt dezvoltate ale lumii. Astfel în anul 2012, valoarea ieșirilor de capital a întrecut cu 2 031 560 mil. \$ SUA intrările de capital (tab. 5)

Investițiile străine directe în Uniunea Europeană în anul 2012 au fost în continuare afectate de criza economică și financiară globală. În 2012 investițiile Uniunii Europene în exterior au scăzut brusc, cu 53% mai puțin decât în 2011, astfel înregistrând cel mai scăzut nivel din 2004. Aceeași situație a fost și în cazul intrărilor de investiții în Uniunea Europeană, care au scăzut cu 34%,

atingând cel mai scăzut nivel din 2005. Astfel, fluxurile de intrări și ieșiri de ISD în 2012 au atins un nivel sub 60% din nivelul record atins în 2007.

Situația în statele membre UE este foarte diferită. Statele UE-15, de regulă, sunt țări exportatoare de capital, iar restul statelor se prezintă ca state importatoare de capital (tab. 5) Astfel, în 2013, stocul ieșirilor de capital este mai mare decât cel al intrărilor în 13 state membre. Cei mai mari exportatori de capital sunt Marea Britanie (18,4%), Germania (15,7%), Franța (15,2%), Belgia (10,5%) și Olanda (9,9%). Acestor 5 state le revine 70% din exportul de capital al UE. Cât privește intrările de capital se remarcă aceleași state care dețin 60% din stocul ISD intrate în UE (tab. 12.13).

Tabelul 12.13. Stocurile de investiții străine directe în statele membre UE, 2013

Nr. dr.	State	Stoc ISD intrări		Stoc ieșiri ISD	
		Mil.\$ SUA	% din UE 27	Mil. \$ SUA	% din UE 27
	UE	7 805 297	100	9 836 857	100
1.	Marea Britanie	1 321 352	16.9	1 808 167	18.4
2.	Germania	716 334	9.2	1 547 185	15.7
3.	Franța	1 094 961	14.0	1 496 795	15.2
4.	Belgia	1 010 967	13.0	1 037 782	10.5
5.	Olanda	572 986	7.3	975 552	9.9
6.	Spania	634 539	8.1	627 212	6.4
7.	Italia	356 887	4.6	565 085	5.7
8.	Suedia	376 181	4.8	406 851	4.1
9.	Irlanda	298 088	3.8	357 626	3.6
10.	Austria	158 109	2.0	215 364	2.2
11.	Danemarca	147 672	1.9	229 470	2.3
12.	Luxembourg	121 621	1.6	171 468	1.7
13.	Finlanda	89 992	1.2	142 313	1.4
14.	Portugalia	117 161	1.5	71 261	0.7
15.	Polonia	230 604	3.0	57 525	0.6
16.	Grecia	37 801	0.5	43 728	0.4
17.	Ungaria	103 557	1,3	34 741	0,4
18.	R. Cehă	136 442	1,7	15 176	0,2
19.	Slovenia	15 526	0,2	7 796	0,1
20.	Cipru	20 962	0,3	7 120	0,1
21.	Estonia	18 826	0,2	5 791	0,06
22.	Slovacia	95 816	1,2	4 413	0,04
23.	Lituania	15 796	0,2	2 521	0,03
24.	Bulgaria	48 871	0,6	1 867	0,02
25.	Malta	15 821	0,2	1 526	0,02
26.	România	74 171	1,0	1 417	0,01
27.	Letonia	13 254	0,2	1 104	0,01
	R. Moldova	3 339		108	

Sursa: elaborat de autor în baza: World Investment Report 2014/http://unctad.org/en/publicationslibrary/wir2014_en.pdf

Schimbarea de sistem economic și politic efectuată în zona est-europeană la sfârșitul deceniului trecut și începutul celui prezent a deschis o importantă piață de atragere a investițiilor străine directe. Dimensiunea cererii interne, semnificativ afectată și limitată de fenomenele de declin economic ce au însoțit, cel puțin pentru un timp, tranziția la economia de piață, rămâne majoră.

Un șir de alți factori, cum ar fi costurile de producție scăzute, în special cel al forței de muncă, gradul de calificare înalt al acestora, existența unei infrastructuri de comunicații și industriale adecvată, la care se adaugă adoptarea unor reglementări liberale și stimulative pentru investitorii străini, constituie elemente majore de atragere a ISD atât din interiorul UE, cât și din exteriorul acestuia.

Concluzii:

1. Uniunea Europeană actualmente reprezintă un pol important de putere al economiei mondiale. Puterea economică derivă din sinergia statelor membre. Statele membre au trecut prin toate etapele integrării economice, integrarea piețelor a precedat integrarea politicilor economice. Deși mai multe competențe au fost transferate de la nivel național la nivel comunitar, în prezent putem vorbi mai mult de economii cu reguli comune, decât despre o economie unică.
2. La baza formării Europei Unite au stat mai multe premize de ordin istoric, economic și social. Asigurarea unei prosperități economice și sociale a Europei în competiția dură și calificată cu alți poli de putere economică din lume a devenit posibilă doar prin conjugarea efortului economic, strategic (politic), social (demografic, civilizațional) etc. Proiectul economic, trasat inițial, s-a extins și asupra dimensiunii politice, reușindu-se relansarea Europei după o perioadă îndelungată de recesiune care a urmat după cel de-al doilea război mondial. În mod cert UE este în prezent un proiect economic de succes, în pofida numeroaselor perioade de recesiune economică și provocări de care a avut și are parte.
3. Structura economică a statelor membre a urmat modelul clasic al țărilor dezvoltate și anume terțIALIZAREA economică, cu creșterea nivelului productivității muncii în sectoarele primar și secundar. Același model îl urmează și statele recent aderente la UE (majoritatea statelor ex-socialiste din Europa de Est) prin transformările continue și adaptările care au urmat în procesul de integrare la piața unică și politica economică comună. Deși mai multe state recent aderente au realizat performanțe economice și sociale mari în perioada post-aderare acestea rămân cu mult în urma statelor din așa numitul grup UE-15.
4. Analiza datelor și indicatorilor economici ai statelor membre denotă diferențe mari între statele Europei Centrale și de Nord comparativ cu statele Europei de Est și de Sud. Divizarea între UE 15 și UE 13 nu este doar simbolică, dar confirmată și de diferențe mari cantitativi și calitativi ai indicatorilor luați în calcul pentru analiza comparativă.

Întrebări de recapitulare:

1. Care sunt premisele constituirii Europei Unite? Argumentați-vă răspunsul.

2. Numiți argumente care ar susține teza ”Uniunea Europeană este un proiect de succes”. Ce contraargumente ar contrazice răspunsul pozitiv.
3. Care sunt criteriile de convergență cele mai problematice pentru statele membre UE? De ce?
4. Numiți câteva trăsături specifice comerțului exterior al statelor membre ce reies din datele statistice recente.
5. Argumentați poziția diferită a statelor membre UE în ceea ce privește ieșirile și intrările de capital.

Teste:

1. Premiza economică în integrarea statelor membre UE a constat în:

- a) integrarea treptată a piețelor și politicilor economice ale statelor membre;
- b) crearea unei structuri economice cu entități apropiate din punct de vedere economic;
- c) valorificarea comună a potențialului economic a statelor membre dotate diferit cu resurse economice;
- d) eliminarea disensiunilor economice dintre statele membre.

2. Creșterea economică cea mai mare în prezent în cadrul UE o au:

- a) statele UE – 15,
- b) statele UE - 13;
- c) statele din zona euro;
- d) statele din afara zonei euro.

3. Principiul unității civilizatorice în constituirea UE a constat în:

- a) crearea unei civilizații superioare celorlalte existențe în lume;
- b) partajarea valorilor comune;
- c) crearea unor valori europene noi superioare actualelor.

4. Printre criteriile de convergență raportate la statele membre UE cel mai problematic în prezent este:

- a) deficitul bugetar public;
- b) datoria externă;
- c) rata inflației;
- d) rata dobânzii pe termen lung.

5. Nivelul tării șomajului atestat în prezent în UE depășește nivelul optim de:

- a) 1,5 ori;
- b) 2 ori;
- c) 1 dată,
- d) Este în limita valorii optime.

6. Relocalizarea mai multor activități a ramurilor industriale tradiționale di UE se datorează:

- a) tendinței actuale de mișcare a capitalului în condiții avantajoase;
- b) crizei economico-financiare prin care trec statele membre UE;
- c) costurilor mai mici a factorilor de producție din exterior;

7. Dezechilibre economice între statele membre UE se atestă pe axele:

- a) nord-sud;
- b) state de dimensiuni mari-state de dimensiuni mici;
- c) statele cuprinse în grupurile convenționale UE 15 – UE 13;
- d) statele din zona euro – statele din afara zonei euro.

Capitolul 13. Participarea Republicii Moldova la procesul de cooperare și integrare economică regională

Obiective

- *A identifica premisele integrării europene a Republicii Moldova;*
- *A cunoaște evoluția relațiilor politice și economice dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană;*
- *A distinge obiectivele Acordului de Parteneriat și Cooperare dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană;*
- *A cunoaște principiile și obiectivele Parteneriatului Estic;*
- *A analiza evoluția relațiilor comerciale dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană;*
- *A examina procesul de participare a Republicii Moldova în organizații regionale de cooperare economică (CSI, CEFTA, GUAM, OCMN).*

Cuvinte-cheie: *Acordul de Parteneriat și Cooperare; Planul de Acțiuni Uniunea Europeană-Republica Moldova; Parteneriatul Estic; Acord de Asociere; Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, CSI, CEFTA, GUAM, OCMN.*

13.1 Evoluția și perspectivele relațiilor Republicii Moldova cu Uniunea Europeană

Relațiile Republicii Moldova cu Uniunea Europeană au debutat după 27 august 1991. Comisia Europeană a inițiat în noul context geo-politic din estul Europei relațiile cu statele nou apărute în fostul spațiu sovietic.

La 20 iulie 1992, Comisia propunea semnarea acordurilor de parteneriat și cooperare cu statele succesoare ale URSS, iar la 28 noiembrie 1994 a fost semnat **Acordul de Parteneriat și Cooperare între UE și RM**

Odată cu intrarea în vigoare a “Acordului de Parteneriat și Cooperare” dintre RM și UE, la 1 iulie 1998, relațiile celor două entități au fost plasate într-un cadru legislativ oficial. Noul acord propunea și bazele juridice aplicării programului TACIS (Technical Aid to the Commonwealth of Independent States) de asistență în Moldova. Acordul de Parteneriat și Cooperare instituit pentru o perioadă de 10 ani, avea următoarele obiective ample: continuarea dialogului politic, promovarea comerțului și a investițiilor, cooperarea între domeniul legislativ, economic, social, financiar și cultural, susținerea eforturilor Republicii Moldova de a consolida democrația, de a dezvolta economia și de a finaliza tranziția la economia de piață.

La 18 septembrie 2000, la Bruxelles, la o întrunire a Comitetului de Cooperare Parlamentară între Republica Moldova și Uniunea Europeană s-a ajuns la concluzia că nu există altă cale pentru aderarea la structurile europene decât cea a modernizării sistemului legislativ și a consolidării statului de drept. Se impuneau, așadar, ample reforme la nivelul legislativului și a sistemului judiciar. În anul 2001, când RM a devenit membră a Organizației Mondiale a Comerțului și a Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, țara a fost invitată la Conferința Europeană (un for consultativ la nivel de miniștri ai afacerilor externe ai țărilor candidate la aderare în UE).

Pentru a constitui cadrul instituțional intern, care să sprijine politica europeană a guvernului RM, la 13 noiembrie 2002, era emis Decretul cu privire la crearea Comisiei Naționale pentru Intergrare Europeană, iar la 28 februarie 2003, în cadrul Parlamentului RM, a fost constituită Comisia Națională pentru Integrare Europeană, apoi și Departamentul Integrării Europene pe lângă Ministerul Afacerilor Externe (8 august 2003). În prima jumătate a anului 2004 au avut loc o serie de runde de negocieri și consultări privind elaborea Planului individual de Acțiuni RM-UE pentru 2004-2006, pentru ca la 9 decembrie 2004 Comisia Europeană să aprobe Planul de Acțiuni Republica Moldova–Uniunea Europeană. Acest Plan de Acțiuni prevedea coordonarea reformelor în conformitate cu standardele și experiența statelor membre ale Uniunii Europene. intensificarea relațiilor politice, de securitate, economice și culturale și “împărtășirea responsabilității pentru prevenirea conflictelor și reglementarea acestora, dar și o serie de noi perspective de parteneriat dintre UE și Republica Moldova.

La 4 martie 2005, forul legislativ al RM adoptă în unanimitate Declarația cu privire la Parteneriatul politic pentru realizarea obiectivelor integrării europene. Complementar, la 4 mai 2006, RM era acceptată în calitate de membru cu drepturi depline în cadrul Procesului de Cooperare în Europa de Sud Est. La 1 decembrie 2005 debuta activitatea Misiunii de monitorizare a frontierei moldo-ucrainene și aveau loc încercări de rezolvare a conflictului transnistrean. Misiunea Uniunii Europene de asistență la frontiera moldo-ucraineană (EUBAM) oferă asistență de ordin frontalier, vamal și fiscal guvernelor RM și Ucrainei.

Printre alte instrumente financiare adresate RM, mai menționăm Inițiativa Europeană pentru Democrație și Drepturile Omului cu un buget de peste un miliard de euro și un acord cadru între BEI și RM.

Strategia europeană a RM pentru perioada 2007-2013, adoptată de către Comisia la 7 martie 2007, avea la bază Politica Europeană de Vecinătate, Acordul de Parteneriat și Cooperare UE-RM și Planul de Acțiuni.

La 3 decembrie 2008 Comisia Europeană a prezentat statelor membre pentru examinare o nouă inițiativă de consolidare a relațiilor cu statele din dimensiunea estică a Politicii Europeneși Vecinătate (RM, Ucraina, Belarus, Georgia, Azerbaidjan și Armenia), și anume Parteneriatul Estic. Parteneriatul Estic este o parte a Politicii Europene de Vecinătate (PEV), iar principiul de bază al noii inițiative este de a oferi susținere maximă posibilă, ținând cont de realitățile politice și economice și a reformelor de stat a fiecărui partener în cauză.

Principalul obiectiv al Parteneriatului estic este de a crea condițiile necesare pentru a accelera asocierea politică și aprofundarea integrării economice dintre Uniunea Europeană și țările partenere interesate. Consolidarea semnificativă a politicii UE privind țările partenere va fi realizată prin dezvoltarea unei dimensiuni estice specifice a politicii europene de vecinătate. În acest scop, Parteneriatul estic sprijină reformele politice și socio-economice ale țărilor partenere, facilitând apropierea de Uniunea Europeană. Acest lucru favorizează angajamentul comun față de stabilitatea, securitatea și prosperitatea Uniunii Europene, a țărilor partenere și a întregului continent european.

La data de 21 decembrie 2009, la Bruxelles, s-a desfășurat cea de-a XI-a reuniune a Consiliului de Cooperare RM-UE, care a adoptat o declarație comună în care sunt susținute eforturile RM și menționate acțiuni în perspectiva apropierii celor 2 părți. Reprezentanții UE au recunoscut aspirațiile europene ale RM, au fost inițiați pași concreți în vederea creării Zonei de liber schimb cuprinzător și aprofundat, a fost declarată intenția de a lansa în 2012 dialogul cu privire la liberalizarea regimului de vize. De asemenea, a fost discutată problematica transnistreană și a fost confirmată continuarea cooperării în căutarea unei soluții viabile pentru conflictul transnistrean.

La 12 ianuarie 2010 au fost lansate negocierile privind Acordul de Asociere cu UE. Au avut loc 15 runde de negocieri, inclusiv 7 runde de negocieri separate privind Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (engl. Deep and Comprehensive Free Trade Area, DCFTA). Rundele de negocieri, în baza cărora este conceput Acordul de Asociere, au luat sfârșit după parafarea lui la 29 noiembrie 2013 în cadrul celui de-al 3-lea summit al Parteneriatului Estic de la Vilnius. Prin Acordul de Asociere, Republica Moldova și-a asumat un număr mare de angajamente. Acest document conține 395 de directive și regulamente, care, odată puse în aplicare în legislația națională, va face Moldova o țară cu un Acquis comunitar integrat UE. Totuși, acordurile negociate cu țările Parteneriatului estic nu oferă perspectiva de aderare. În timp ce documentele de asociere devin mai cuprinzătoare și mai mari, perspectiva europeană pentru membrii de est se bazează numai pe articolul 49 din Tratatul privind Uniunea Europeană, care se referă la aderare.

La 17 martie 2010 Republica Moldova a devenit membru cu drepturi depline în cadrul Comunității Energetice.

După semnarea, la 30 septembrie 2010, a Protocolului adițional la Acordul de Parteneriat și Cooperare cu RM, au fost deschise noi oportunități pentru extinderea participării RM la Programele UE. Dat fiind că participarea la Programele și Agențiile UE presupune și o contribuție financiară din partea RM, decizia respectivă este luată pentru fiecare caz în parte, urmarea unor consultări cu reprezentanții Comisiei Europene și a ministerelor sectoriale vizate.

La 11 octombrie 2011, RM a semnat Memorandumul de Înțelegere între Comunitățile Europene și Republica Moldova privind asocierea Republicii Moldova la cel de-al Șaptelea Program Cadru al Comunității Europene pentru Cercetare și Dezvoltare Tehnologică (PC7). Astfel, RM este prima țară în cadrul Parteneriatului Estic și a doua din Politica Europeană de Vecinătate după Israel, care devine asociat la PC7. Acesta este primul Memorandum de Înțelegere semnat de RM după semnarea Protocolului adițional la APC din 30 septembrie 2010. Integrarea Europeană rămâne obiectivul ireversibil al agendei interne și externe a Republicii Moldova.

La 20 martie 2012 a avut loc lansarea negocierilor privind stabilirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător în cadrul negocierilor privind Acordul de Asociere.

La 26 iunie 2012 a fost semnat Acordul privind spațiul aerian comun între Republica Moldova și UE.

29 noiembrie 2013 - Republica Moldova a parafat textul Acordului de Asociere, care include și crearea Zonei de Liber Schimb, Aprofundat și Cuprinzător.

14 martie 2014 - Adoptarea modificării Regulamentului 539/2001, pentru a permite transferul RM în lista țărilor terțe ai căror resortisanți sunt exonerati de obligativitatea vizei.

Eliminarea vizelor de scurtă ședere în zona Schengen se aplica pentru cetățenii RM care dețin un pașaport biometric, de la 28 aprilie 2014

17 aprilie.2014 - Parlamentul European reafirmă perspectiva europeană a Moldovei și menționează că Moldova poate cere să devină membru al UE

27 iunie 2014 la Bruxelles, în cadrul unui summit extraordinar UE-RM, în prezența liderii celor 28 de țări membre ale UE a avut loc ceremonia de semnare a Acordul de Asociere a RM cu UE, inclusiv Acordul de Liber Schimb.

La 2 iulie 2014 a avut loc ratificarea Acordului de Asociere de către Parlamentul Republicii Moldova. Conform procedurilor legale, acesta urmează să fie ratificat și de către legislativele tuturor statelor membre ale UE.

La 26 noiembrie 2015 Italia a fost ultima țară din cadrul UE care a ratificat Acordul de Asociere dintre Republica Moldova și UE.

Următoarea fază a relației Republicii Moldova cu Uniunea Europeană va fi punerea în aplicare a Acordului de Asociere, depunerea cererii de aderare, ca să obținem statutul de candidat.

Conștientizarea faptului că interesele fundamentale ale țării și cetățenilor săi sunt cel mai bine asigurate prin transformarea profundă a instituțiilor, practicilor și legislației după un model de succes, cel al țărilor europene, creează premisele necesare pentru aderarea ulterioară a Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

Așadar, după două decenii de apropiere tot mai intensă, Republica Moldova colaborează cu structurile comunitare în domenii dintre cele mai variate, iar aportul financiar, tehnologic, cultural și uman al UE este unul dintre cele mai importante în democratizarea RM, în creșterea nivelului de trai al locuitorilor și revigorarea economică a țării.

Relațiile UE-Moldova: realizarea scopurilor comune

De la Acordul de Parteneriat și Cooperare la Acordul de Asociere

Relațiile dintre UE și Moldova au fost ghidate de Acordul de Parteneriat și Cooperare și de Planul de Acțiuni al Politicii de Vecinătate. Acum, acestea sunt înlocuite de Acordul de Asociere UE-Moldova (AA), inclusiv DCFTA (Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Comprehensiv) și Agenda de Asociere. Asistența oferită în timpul perioadei planificate 2014-2020 este sincronizată cu prioritățile și obiectivele setate în noile Acorduri. Asistența bilaterală a UE în Moldova, în cadrul Instrumentului European de Vecinătate (ENI), a crescut considerabil, de la 40 milioane euro în 2007 la 131 milioane euro în 2014.

Asistența UE este direcționată spre susținerea implementării mai multor reforme importante din sectoarele justiție, educație, dezvoltare economică și energie. Linii adiționale de buget au fost planificate pentru asistența macro-financiară, investiții în infrastructură și proiecte

de cooperare transfrontalieră. Suplimentar, Moldova profită de numeroase programe tematice, în special susținând societatea civilă și programele regionale conectate la rețelele trans-europene.

Fonduri substanțiale au fost utilizate pentru a susține implementarea Acordului de Asociere în Moldova și DCFTA. Acest lucru a fost realizat în special prin programul CIB (Programul Comprehensiv de Consolidare Instituțională), prin programul Twinning, prin asistența în domeniul politicilor a Consultanților UE la Nivel Înalt (în sectoare precum Agricultură și Industria Alimentară, Comerțul și Impozitarea), precum și prin intermediul asistenței bugetare pentru susținerea stimulării economice a întreprinderilor mici și mijlocii din mediul rural și prin dezvoltare regională.

Adițional, Facilitatea Investițională de Vecinătate (NIF) contribuie la realizarea mai multor proiecte, inclusiv programul de suport financiar a EIB în sectorul de vinificație (75 milioane euro). Elaborarea programului ENI este în plină desfășurare și trei sectoare cheie vor fi incluse în viitorul Cadru Unic de Susținere UE-Moldova (2014-2017): reforma administrației publice; dezvoltarea rurală și agricolă; reforma poliției și managementul de frontieră, pentru a susține implementarea Agendei de Asociere.

Acordul de Asociere - cel mai important element al dialogului Republica Moldova-Uniunea Europeană

Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană reprezintă un tratat internațional între Uniunea Europeană și Republica Moldova. În cadrul celui de-al treilea Summit al Parteneriatului Estic, care a avut loc la Vilnius (Lituania) în perioada 27-29 noiembrie 2013, Moldova a parafat Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană, care cuprinde și Acordul privind crearea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător. Ultimele parafe au fost puse la 29 noiembrie, în cadrul unei ceremonii festive de către prim-ministrul Republicii Moldova, Iurie Leancă și înaltul reprezentant al Uniunii Europene pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate, vicepreședintele Comisiei, Catherine Ashton.

Partea tehnică a parafării celor 900 de pagini ale Acordului a avut loc la 28 noiembrie, în prima zi a Summitului. Parafele au fost puse de către vicepremierul Natalia Gherman, ministrul Afacerilor Externe și Integrității Europene, precum și de viceministrul Economiei, Octavian Calmâc.

Republica Moldova face parte din Parteneriatul Estic din 2009, alături de alte cinci țări ale fostei Uniuni Sovietice (Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia și Ucraina).

Ca urmare al acestui Parteneriat, Republicii Moldova poate beneficia de noi Acorduri de Asociere, inclusiv referitoare la Zonele de Liber Schimb, integrarea progresivă în economia UE și facilitarea călătoriilor în spațiul european prin liberalizarea treptată a vizelor, însoțită de

măsurile de combatere a migrației ilegale. Negocierile pe marginea Acordului de Asociere au început în 2010 și s-au finalizat la începutul anului 2014. Acordul de Asociere cu UE este de fapt necesar pentru crearea relațiilor de cooperare în domenii ca politica de securitate, comerț și cultură.

Uniunea Europeană se bazează pe respectarea democrației și a statului de drept, cu valorile și standardele legale care dau undă verde pentru țările în curs de dezvoltare, cum ar fi Republica Moldova. Acordul de Asociere va permite racordarea sistemelor politic și economic al Republicii Moldova în conformitate cu valorile europene și standardele și reglementările Uniunii Europene.

Acest Acord va contribui la îmbunătățirea calității vieții cetățenilor. Consumatorii vor beneficia, de exemplu, de produse mai calitative și mai sigure, care vor răspunde cerințelor tehnice și standardelor UE. Întreprinderile mici și mijlocii vor beneficia pe deplin de drepturile concurențiale care strict funcționează în spațiul UE. Cetățenii Republicii Moldova vor beneficia, de îmbunătățirea cadrului legal în domeniul mediului, sănătății, securității și a sistemului judiciar, care vor corespunde legislației europene.

Acordul de Asociere UE – Republica Moldova va crea un cadru de cooperare în domenii precum comerțul, politica de securitate și cultură. Totuși, aceasta este mai mult decât o simplă cooperare. Acordul de Asociere va permite de a construi o integrare mai profundă atât din punct de vedere politic cât și economic dintre țara noastră și UE.

Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ALSAC) este parte a Acordului de Asociere și aduce beneficii suplimentare economice pentru Republica Moldova. Avantajele ALSAC pentru exportatori sunt:

1. acces nelimitat, fără restricții tarifare la import pe piața comunitară a produselor agricole și industriale;
2. eliminarea taxelor vamale;
3. perspective clare de dezvoltare și stimulare a afacerilor comune;
4. perspective clare de export a produselor de origine animalieră;
5. preluarea standardelor europene și normelor aferente infrastructurii calității;
6. acces liber și necondiționat la piața comunitară a serviciilor;
7. dezvoltarea cadrului juridic național în domeniul concurenței;
8. acoperirea și extinderea protecției asupra obiectelor de proprietate intelectuală.

Avantajele ALSAC pentru importatori sunt:

1. acces la rețelele internaționale de distribuție și lansarea afacerilor pe plan internațional;
2. creșterea investițiilor străine directe;
3. predictibilitatea cadrului juridic bilateral-baza esențială a dezvoltării relațiilor de afaceri;

4. eliminarea barierelor netarifare/tarifare și tehnice din calea comerțului;
5. mecanism viabil de soluționare a litigiilor.

Acordul privind crearea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană presupune liberalizarea graduală (până la 10 ani din momentul semnării) a comerțului cu bunuri și servicii, libera circulație a forței de muncă, reducerea taxelor vamale, barierelor tehnice și netarifare, abolirea restricțiilor cantitative și armonizarea legislației RM la Acquis-ul UE (*Acquis comunitar* reprezintă un ansamblu de măsuri convenite între Uniunea Europeană și fiecare țară candidată la aderare, care are ca scop stabilirea unei consultanțe speciale pentru ca acestea să adopte, cu costuri minime, corpul de reguli și legi după care se administrează Uniunea Europeană).

ALSAC este un acord multilateral încheiat pe o perioadă nelimitată, oferind beneficii la export mai mari decât Sistemului de Preferințe Comerciale Autonome ale UE și o previzibilitate pe termen lung pentru afaceri și investiții.

Acordul de Asociere, care a consolidat relația politică și economică dintre UE și Republica Moldova, a intrat în vigoare din luna septembrie 2014.

Relațiile comerciale dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană

Uniunea Europeană este un important partener economic al RM. Relațiile economice dintre aceste 2 entități au cunoscut o bună evoluție. Doar în anul 2009, sub impactul crizei economice mondiale, a scăzut intensitatea fluxurilor economice dintre UE și Republica Moldova.

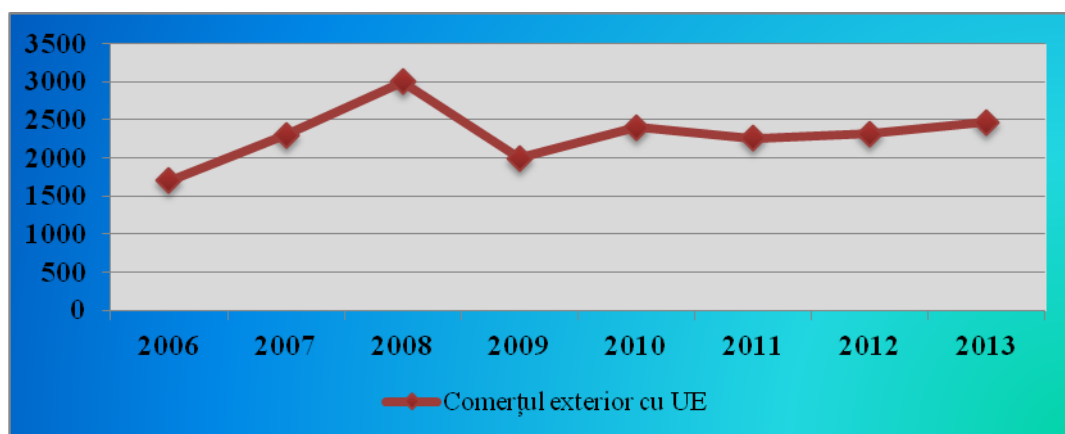
Începând cu 1 ianuarie 2006, Republica Moldova beneficiază de Sistemul Generalizat de Preferințe Plus (GSP+). În baza acestuia, 7200 produse originare din R. Moldova au beneficiat de acces liber pe piața UE, fiind scutite de plata taxelor vamale.

Începând cu 1.03.2008, R. Republica Moldova a devenit beneficiara Sistemului de Preferințe Comerciale Autonome ale UE, ceea ce a permis accesul liber al tuturor produselor originare din Republica Moldova, cu excepția unor produse agricole, pentru care sunt acordate concesiuni limitate (fie sub forma de scutiri de taxe în limita contingentelor tarifare, fie prin reducere de taxe vamale).

Uniunea Europeană a prelungit termenul Preferințelor Comerciale Autonome pentru Republica Moldova până în decembrie 2015, anterior acesta fiind fixat până în 2012.

Pe termen mediu, relațiile economice urmează să treacă pe o nouă treaptă calitativă, ca rezultat al semnării Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător. Pentru a putea beneficia de efectele asociate semnării Acordului, Republica Moldova va trebui să realizeze o misiune dificilă, și anume ar trebui să se încadreze într-un proces autentic de reformare economică.

UE este un partener economic important al Republicii Moldova. Acest fapt se referă la diverse aspecte ale activității economice: comerț exterior, investiții străine și remiteri. În perioada anilor 2006-2010, grupul țărilor UE a menținut o pondere relativ constantă în comerțul exterior al Republicii Moldova, ce a variat între 45 și 47%. Până la criză, comerțul cu UE a avut o tendință de creștere, în anul 2008 înregistrând o valoare de aproximativ 2,92 mld. \$. În 2009, în contextul crizei economice mondiale, s-a produs o reducere a comerțului cu UE. Anul 2010 a fost marcat de o relansare a relațiilor comerciale cu UE, volumul comerțului a atins o valoare de 2,43 mld.\$ (figura 13.1).

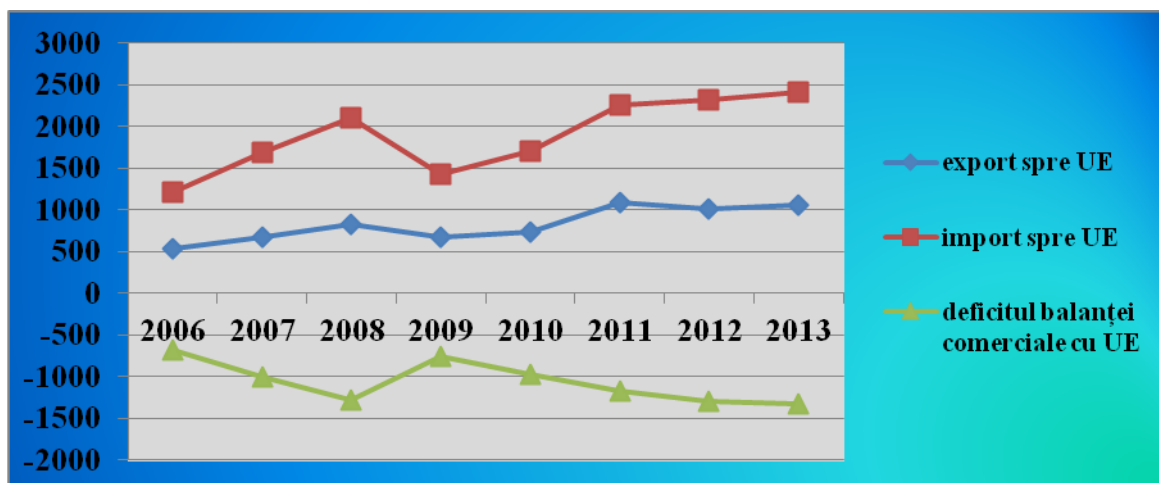

Figura 13.1 Evoluția comerțului exterior al Republicii Moldova cu Uniunea Europeană (mil.\$)

Sursa: elaborat în baza datelor www.statistica.md

Începând cu anul 2006, în comerțul cu UE Republica Moldova a devenit beneficiară a regimului de preferințe comerciale GSP (Sistemul General de Preferințe Comerciale). Acest regim de preferințe comerciale tarifare are ca scop primar de a promova dezvoltarea țărilor, ce au o poziție vulnerabilă în comerțul extern. Din 2008, relațiile comerciale dintre RM și UE se desfășoară în cadrul regimului de Preferințe Comerciale Autonome (ATP). Acest regim bilateral asimetric a extins scutirile tarifare și cantitative pentru exporturile spre UE, originare din Moldova, cu excepția unui număr limitat de produse agricole.

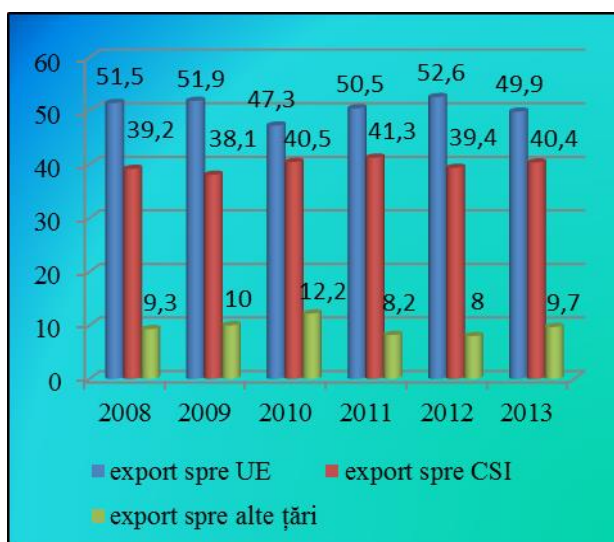
În relațiile comerciale cu UE, Republica Moldova este importator net. În general, până la criză, creșterea importurilor din UE devansează majorarea exporturilor spre această regiune. O diminuare a deficitului balanței comerciale cu UE s-a produs în 2009. În condițiile crizei, exporturile către UE au scăzut doar cu 18,5%, în timp ce importurile s-au redus cu 36,4%. În 2010 s-a revenit la vechile relații cu UE, totuși nivelul importurilor și exporturilor a fost sub valorile înregistrate în 2008 (figura 13.2).

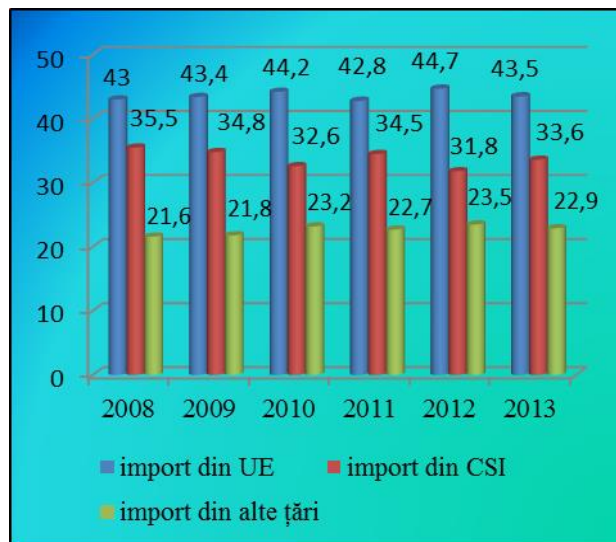

Figura 13.2: Evoluția relațiilor comerciale ale Republicii Moldova cu Uniunea Europeană (mil.\$)

Sursa: elaborat în baza datelor www.statistica.md

Aproximativ jumătate din exporturile Republicii Moldova sunt orientate spre UE, restul exportului este direcționat, în special, către statele CSI. În 2010 s-a produs o ușoară reducere a ponderii exporturilor către UE. Relansarea economică lentă, ce se produce în UE, a cauzat o sporire a exportului către această regiune de doar 9,1%, în timp ce exporturile spre CSI (regiune care a avut o avansare economică bună în 2010), au crescut cu 27,2%. În cazul importului UE, de asemenea, este principalul partener comercial. Ponderea importului din UE în total import are o evoluție relativ constantă, ce în perioada anilor 2006-2012 a variat între 43-45,6% (figura 13.3).

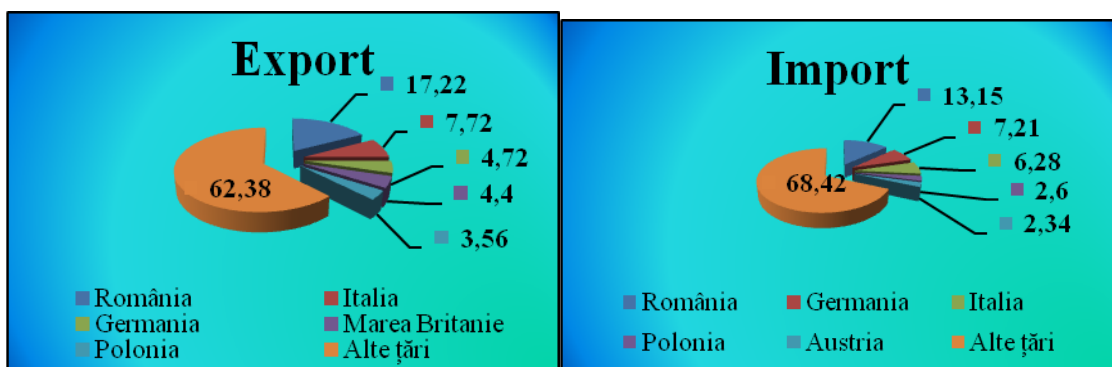

Figura 13.3: Structura geografică a exporturilor și importurilor ale Republicii Moldova (%)

Sursa: elaborat în baza datelor www.statistica.md

Exportul spre UE are o diversificare geografică redusă. Exportul spre UE în proporție de 75% este direcționat spre 4 state principale: România, Italia, Germania și Marea Britanie. Până în anul 2008 în primele 4 state intra Polonia, în anul 2009 Marea Britanie a devansat-o. În anii 2011-2013, România și-a menținut întâietatea.

Importul din UE, de asemenea, este concentrat, însă mai puțin ca exportul și se atestă o continuă diminuare a acestui parametru. Principalele țări ale UE din care Moldova importă sunt: România, Germania, Italia și Polonia. Ponderea acestor 4 țări în importul din UE a avut o continuă scădere de la 68% în 2006 la 62% în 2010. Această scădere este cauzată de reducerea ponderii importului din România, ce s-a diminuat de la 28,4% în 2006 la 23,4% în 2010. Pe de altă parte, se atestă o evoluție constantă a ponderii importului din Germania, Italia și Polonia. În anul 2011, România s-a plasat pe primul loc la importul din Moldova, fiind urmată de Germania, Italia. În anii 2012 și 2013 situația a rămas neschimbată (figura 13.4).

Figura 13.4: Structura comerțului exterior al Republicii Moldova cu statele Uniunii Europene (%)

Sursa: elaborat în baza datelor www.statistica.md

În exportul spre UE s-au produs unele modificări structurale: pe de o parte a crescut ponderea mașinilor și echipamentelor pentru transport și a materialelor brute necomestibile, iar pe de altă parte a scăzut cota articolelor manufacturate diverse, și a băuturilor și tutunului. Per ansamblu, aceste modificări au determinat o ușoară diversificare a produselor exportate spre UE (tabelul 13.1).

Tabelul 13.1

Structura exportului Republicii Moldova în Uniunea Europeană (%)

Nr.		2006	2010	2012	2013
1.	Produse alimentare și animale vii	17,4	16,8	17,3	20,2
2.	Băuturi și tutun	7,4	3,2	4,9	3,1
3.	Materiale brute necomestibile	6,7	9,2	8,4	8,7
4.	Combustibili minerali, lubrifianți și materiale derivate	0,4	1	1,5	1,8
5.	Uleiuri, grăsimi	4,1	4,7	3	3,8
6.	Produse chimice	1,2	1,4	0,8	0,9
7.	Mărfuri manufacturate	13,5	6,1	8,7	5,1
8.	Mașini și echipamente pentru transport	4,1	17,5	16,2	22,7
9.	Articole manufacturate diverse	45,1	40	39,2	33,7

Sursa: elaborat în baza datelor www.statistica.md

În exporturile către UE, ponderea produselor agro-alimentare este mult mai mică decât în exportul total al Republicii Moldova. Acest fapt este cauzat de necorespunderea categoriei date de produse la standardele tehnice existente în UE. Republica Moldova a început procesul de racordare la standardele UE de reglementare tehnică, totuși acest proces este foarte costisitor în condițiile unor resurse naționale limitate și decurge destul de lent.

În cazul importurilor nu s-au produs modificări structurale esențiale. Importul din UE este predominant de produse industriale: produse chimice, produse manufacturate, mașini și echipament pentru transport (tabelul 13.2).

Tabelul 13.2

Structura importului Republicii Moldova din Uniunea Europeană (%)

Nr.		2006	2010	2012	2013
1.	Produse alimentare și animale vii	5,5	8,7	5,8	7,5
2.	Băuturi și tutun	1,7	2,1	2,1	1,9

3.	Materiale brute necomestibile	1,9	1,8	1,9	2,1
4.	Combustibili minerali, lubrifianți și materiale derivate	15,9	15,8	15,7	18,3
5.	Uleiuri, grăsimi	0,3	0,2	0,5	0,2
6.	Produse chimice	15,6	17,5	16,8	18,0
7.	Mărfuri manufacturate	24,7	20,4	22,3	19,5
8.	Mașini și echipamente pentru transport	23,1	24,2	24,4	24,9
9.	Articole manufacturate diverse	11,3	9,3	10,5	7,6

Sursa: elaborat în baza datelor www.statistica.md

UE va continua să rămână principalul partener economic al Republicii Moldova. Economia națională este puternic dependentă de dinamica economiei Uniunii Europene. Pe de altă parte, intensificarea reformelor structurale în Republica Moldova ar adăuga calitate în relațiile economice cu UE:

- realizarea măsurilor necesare pentru ajustarea la standardele de calitate europeană, care vizează infrastructura, instituțiile;
- ameliorarea mediului de afaceri va provoca sporirea interesului pentru noi proiecte investiționale în Republica Moldova din partea agenților economici din UE.

Pe lângă reducerea bilaterală a tarifelor vamale pentru asigurarea liberei circulații a mărfurilor între Republica Moldova și UE, Moldovei îi este solicitată ajustarea standardelor naționale la cele europene pe mai multe segmente, ca: cerințele fito-sanitare pentru mărfuri, servicii și investiții, aspecte legate de concurență, achiziții publice, etc. Totuși, pe termen scurt, ALSAC prezintă un risc pentru anumite ramuri ale economiei, de exemplu, sectorul agro-alimentar. Totodată, efectele pe termen lung, ce ar putea fi obținute în cazul în care Republica Moldova își va îndeplini obligațiile asumate și va promova reformele, vor fi net superioare repercusiunilor nefavorabile.

UE privește pozitiv aderarea Republicii Moldova la UE. În vizita făcută la Chișinău pe 28 aprilie 2015, Donald Tusk a spus că susține eforturilor de integrare europeană a Republicii Moldova și de realizare cu succes a proiectului european de extindere spre Est. „*Republica Moldova continuă să fie cel mai de perspectivă partener în extinderea europeană. Împreună cu premierul ne-am asumat un angajament privind intensificarea reformelor în Republica Moldova. Noi suntem gata să vă susținem*”, a precizat președintele Consiliului European.

13.2 Participarea Republicii Moldova în organizații de cooperare și integrare economică regională

Regionalizarea este o soluție ce contribuie la ameliorarea bunăstării, creșterii economice sporirii competitivității a statelor membre prin intermediul schimburilor comerciale, care se intensifică datorită încheierii acordurilor comerciale regionale. Participarea Republicii Moldova în procesul de regionalizare este destul de importantă. Factorii ce influențează caracterul și dinamica evoluției relațiilor comerciale în cadrul grupărilor regionale de cooperare economică sunt:

- Aproximarea geografică, culturală și lingvistică;
- Nivelul de dezvoltare economică a țărilor membre;
- Venitul pe cap de locuitor;
- Cererea de consum;
- Structura întreprinderilor și calitatea de producție etc.

• Comunitatea Statelor Independente (CSI), s-a format în 1991, având 11 state-membre, caracterizate prin diversitate politică, economică, social, culturală a modelelor lor de dezvoltare. Cei 11 membri fondatori ai CSI sunt: Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Kazahstan, Kârgâzstan, Republica Moldova, Rusia, Tadjikistan, Turkmenistan, Ucraina și Uzbekistan. În decembrie 1993 s-a alăturat și Georgia, în circumstanțe controversate, în urma unui război civil în care trupele rusești au intervenit de partea guvernului lui Șevardnadze.

Principiile Comunității Statelor Independente (CSI):

- Recunoașterea reciprocă și respectarea suvernității statelor membre;
- Egalitate în drepturi;
- Neamestecul în treburile interne;
- Renunțarea la aplicarea forței.

Necâtând la aceste principii, CSI este calificată drept organizație ineficientă, care nu servește intereselor naționale ale țării, în care s-ar respecta interesele fiecărui stat. Relațiile Republicii Moldova cu CSI se bazează pe principiile: relații economice, neutralitate militară, relații bilateral cu CSI. Participarea la Acordul privind Zona de Liber Schimb a CSI (semnat în 2011, ratificat în 2012) va rămâne în vigoare. Ieșirea din aceasta poate avea loc la cererea părții moldovenești, după un 1 an de la informarea prealabilă. Retragerea din CSI nu atrage după sine în mod obligatoriu și părăsirea zonei de comerț liber. Acest lucru se referă de asemenea la alte zeci de acorduri, inclusiv cel privind libera circulație în țările CSI. Exemplu ne poate servi, Georgia, care deși a părăsit CSI nu a abandonat în totalitate acordurile CSI.

Ieșirea din CSI poate cauza tensionarea relațiilor cu Rusia, inclusiv în domeniul economic. Abandonarea CSI de către un număr mai mare de țări (Georgia, Ucraina, și în eventualitate - Moldova) poate forța Rusia să ceară revizuirea mai multor acorduri în cadrul CSI, în particular

în domeniul comerțului, dar și a migrației. De asemenea, începând cu toamna lui 2013, mii de muncitori moldoveni au fost deportați de către Serviciul Federal de Migrație din Rusia, doar în primele câteva săptămâni din septembrie fiind deportați circa 3.500 de cetățeni ai Republicii Moldova. Ceea ce s-a simțit mai ales în perioada anilor 2014-2015.

În condițiile suspendării participării în CSI, Moldova va fi nevoită să aloce resurse și eforturi pentru a semna acorduri bilaterale cu statele rămase în cadrul CSI și se va spori semnificația altor structuri regionale active în domeniul economic (spre exemplu, GUAM), care permit interacțiunea cu diverse țări din CSI. CSI ne servește ca platformă adițională pentru dezvoltarea relațiilor bilaterale cu țările participante. Ca exemplu ne poate servi, țările exportatoare de hidrocarburi (Kazahstan, Turkmenistan, Uzbekistan). Prin intermediul CSI, poate fi facilitată interacțiunea cu alte procese integraționiste din spațiul post-sovietic (Uniunea Vamală, Spațiul Economic Unic, iar ulterior – Uniunea Economică Euroasiatică). Asemenea apropiere permite anticiparea și eventuala atenuare a efectelor care pot rezulta din măsurile de natură non-tarifară, adoptate de către structurile integraționiste menționate.

Menținerea statutului de membru CSI, în condițiile creării zonei de liber schimb cu UE, ar fi în măsură să sporească interesul din partea comunității investitorilor. Acest avantaj este considerat atractiv în mod egal pentru investitorii din CSI, cât și pentru cei europeni. Cu scopul eliminării costurilor tarifare și respectiv de producție, companiile din CSI, dar și UE, ar putea fi și mai tentate să-și transfere capacitățile de producție în Moldova, beneficiind dublu de regimul comercial liberalizat cu CSI și UE. Însă, viitorul CSI este unul incert. Ineficiența politică a CSI a fiind confirmată de incapacitatea acesteia de a stopa acțiunile teroriste ale Rusiei împotriva Ucrainei, soldate cu anexarea Crimeei. De asemenea, valabilitatea acordurilor colective semnate între țările CSI depind deseori de voința politică a Rusiei. Actualmente, Rusia are o poziție echivocă față de CSI, fiind focusată pe Uniunea Euroasiatică. Deci, evoluția ulterioară a CSI va depinde de gradul de avansare a proceselor integraționiste euroasiatice, coordonate de Rusia, dar și de nivelul de participare a statelor CSI, dintre care o parte mare și-ar dori o colaborare mai fructuoasă cu UE.

Atât Acordul de Liber Schimb cu UE cât și cel cu CSI permit participarea țării noastre în alte zone de comerț liber și niciunul din ele nu prevede crearea barierelor comerciale mai restrictive față de țări terțe. Moldova poate să-și desfășoare concomitent activitățile economice externe în ambele zone de liber schimb. Însă, unele prevederi ale Acordului de Liber Schimb cu CSI creează condiții discriminatorii față de Moldova, susțin economiștii de la Expert-Grup. Este vorba despre Anexa 6 a Acordului de Liber Schimb cu CSI, potrivit căreia statele Uniunii

Vamale (UV) pot introduce taxe vamale față de alte țări din CSI care creează zone de liber schimb cu state terțe. La rândul lor, țările CSI din afara Uniunii Vamale, așa cum este și Moldova, nu pot să instituie tarife vamale pentru UV, dacă se angajează în ZLS cu terți. Participarea unui stat în mai multe zone de liber schimb reprezintă o situație firească, iar exemple în acest sens sunt multiple. Republica Moldova, la fel, este membră la mai multe acorduri comerciale regionale, dintre care două cele mai importante sunt Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu UE și Acordul de liber Schimb din CSI. În cazul Republicii Moldova comerțul liber cu UE nu contravine angajamentelor asumate față de statele din zona de liber schimb a CSI. La fel și calitatea de membru în zona comercială CSI permite Republicii Moldova de a avea un acord de liber schimb cu UE.

Republica Moldova a semnat Acordul de Liber Schimb din zona CSI, pentru a-și consolida relațiile comerciale din această regiune. Acordul de Liber Schimb cu CSI conține o stipulare specifică, care dacă este utilizată în mod tendențios ar putea reprezenta un obstacol pentru aderarea unui stat din CSI care nu este membru al Uniunii Vamale la o altă structură integraționistă economică. În cazul în care un stat membru al CSI aderă la o altă zonă de liber schimb, iar acest fapt duce la creșterea importului din acel stat în cantități ce prejudiciază sau pot crea pericol pentru industriile Uniunii Vamale, atunci după desfășurarea consultărilor corespunzătoare, țara din UV poate majora tarifele vamale până la nivelul asociat regimului națiunii celei mai favorizate în raport cu exportatorul mărfii.

Rusia a introdus atât bariere de natură tarifară cât și netarifară, iar restricțiile introduse nu sunt argumentate economic și nici juridic. În martie 2006, Rusia a instituit un embargou asupra vinurilor din Republica Moldova. Deși embargoul nu a fost niciodată ridicat, unele companii redobândeau dreptul de a exporta produse viti-vinicole în Rusia. În 2013-2014 funcționarea Zonei de Liber Schimb cu CSI a fost compromisă de măsurile restrictive impuse de Federația Rusă față de bunurile importate din Republica Moldova. Guvernul rus a adoptat o hotărâre prin care au fost introduse tarife vamale pentru 19 categorii de produse moldovenești. În 2013 Rusia a stopat livrarea de vinuri, iar în vara și toamna anului 2014 a interzis importul fructelor și a produselor din carne de porc. După cum spun experții, introducerea tarifelor vamale nu a avut la bază argumente economice și este incoerentă din perspectivă juridică. Potrivit prevederilor Anexei 6 a Acordului de Liber Schimb cu CSI, introducerea tarifelor vamale a putut fi instituită doar după intrarea în vigoare a acordului, adică după 1 septembrie 2014, când Acordul de Liber schimb cu UE a intrat în vigoare în regim provizoriu. Aceasta din cauza că doar după această dată ar fi fost disponibile date despre importul de produse moldovenești, pentru evaluarea impactului comerțului liber dintre Moldova și UE asupra economiei ruse.

Oficialii de la Chişinău au calificat acţiunile Moscovei drept o decizie politică şi este considerat ca rezultatul semnării Acordului de Asociere dintre Republica Moldova şi Uniunea Europeană.

Acordul de Liber Schimb Central-European (CEFTA) reprezintă cel mai important acord multilateral de liber schimb din Europa Centrală şi de Sud-Est, fiind încheiat în 1992 între Polonia, Ungaria şi Cehoslovacia, în condiţiile dispariţiei sistemului CAER, în ideea facilitării schimburilor comerciale reciproce prin reducerea barierelor comerciale, prevenirea efectelor de deturnare de comerţ si a cooperării economice intraregionale. Acest acord a fost văzut de la început ca un instrument de pregătire a statelor participante pentru aderarea la Uniunea Europeană. Actualmente membrii CEFTA sunt: Albania, Bosnia şi Herţegovina, Macedonia, Moldova, Muntenegru, Croaţia, Serbia, Cosovo.

Obiectivele Acordului Central European de Liber Schimb sunt:

- Consolidarea într-un singur acord a nivelului existent de liberalizare a comerţului realizat prin sistemul acordurilor bilaterale de comerţ liber deja încheiate între părţi;
- Îmbunătăţirea în continuare a condiţiilor pentru promovarea investiţiilor, inclusiv a investiţiilor străine directe;
- Creşterea comerţului cu mărfuri şi servicii şi impulsionearea investiţiilor prin reguli corecte, clare, stabile şi predictibile;
- Eliminarea barierelor şi a distorsiunilor din calea comerţului şi facilitarea circulaţiei mărfurilor în tranzit şi a circulaţiei transfrontaliere a mărfurilor şi serviciilor între teritoriile părţilor;
- Oferirea de condiţii corecte de competiţie pentru comerţ exterior şi investiţii şi deschiderea treptată a pieţelor pentru achiziţii publice ale părţilor;
- Oferirea de protecţie corespunzătoare a drepturilor de proprietate intelectuală în conformitate cu standardele internaţionale;
- Asigurarea de proceduri eficiente pentru implementarea şi aplicarea acestui Acord şi contribuţia prin acestea la dezvoltarea armonioasă şi creşterea comerţului mondial.

Acest accord conţine prevederi extinse privind comerţul cu servicii, achiziţii guvernamentale, administrarea vamală şi reguli de origine preferenţiale, procedura şi condiţiile de aplicare a măsurilor de salvagardare şi instrumentelor de apărare comercială.

Acordul de aderare a Republicii Moldova la CEFTA a intrat în vigoare la 26 iulie 2007. CEFTA este considerată o etapă de pregătire a participării la piaţa comunitară internă, UE fiind de la început în favoarea formării şi funcţionării CEFTA. Principalul obiectiv urmărit de CEFTA este crearea unei zone de liber schimb prin liberalizarea graduală a comerţului reciproc cu produse industriale şi agricole şi prin eliminarea barierelor tarifare şi netarifare din calea

comerțului în perioada de tranziție. Procesul de aderare a Republicii Moldova la CEFTA a durat aproximativ 4 ani.

În conformitate cu prevederile acordului semnat cu statele CEFTA și intrat în vigoare din iulie 2007, produsele originare din Moldova beneficiază de preferințe comerciale ce prevăd anularea sau reducerea treptată a tarifelor la producția agricolă și industrială, stabilind criteriile de origine a mărfurilor în limitele fiecărui accord în parte. Reducerea tarifelor la produsele originare din Republica Moldova și intrarea Moldovei într-o zonă economică liberă de aproximativ de 55 mln. locuitori au determinat o intensificare a tranzacțiilor comerciale cu statele CEFTA. Republica Moldova alături de țările Est-Europene a înregistrat realizări considerabile în relațiile comerciale ca urmare a participării la regiunea CEFTA și să evolueze relațiile cu UE.

GUAM este o inițiativă regională din patru state, denumirea ei provine de la inițialele statelor fondatoare: Georgia, Ucraina, Republica Azerbaidjan și Republica Moldova. Inițial, erau cinci state (Uzbekistan), iar această organizație se numea GUUAM. Crearea forumului consultativ din 4 state (Georgia, Ucraina, Republica Azerbaidjan și Republica Moldova) a avut loc la 10 octombrie 1997 în Strasbourg, în timpul Summit-ului Consiliului Europei, unde a fost adoptat Comunicatul Comun al întrevederii celor patru Președinți. Scopul acestei inițiative regionale este necesitatea dezvoltării cooperării cvadrilaterale pentru întărirea stabilității și securității în Europa bazându-se pe următoarele principii:

- respectarea suveranității;
- integritatea teritorială;
- inviolabilitatea hotarelor statului;
- democrației;
- supremației legii și respectării drepturilor omului.

Instituționalizarea Organizației a avut loc la Summit-ul de la Kiev, 23 mai 2006 - Organizația pentru Democrație și Dezvoltare Economică – GUAM (ODDE – GUAM), căpătând statut de organizație internațională.

Parlamentul Republicii Moldova a ratificat la 29 martie 2012:

- Statutul Organizației pentru Democrație și Dezvoltare Economică – GUAM;
- Acordul privind privilegiile și imunitățile GUAM;
- Convenția statelor membre ale GUUAM privind acordarea ajutorului reciproc în probleme consulare. Republica Moldova pentru prima dată a achitat integral contribuția la Bugetul GUAM în anul 2012, în valoare de 45,000\$ USD.

Președinția GUAM, este exercitată după principiul rotației, de obicei anual – de la summit la summit. În anul 2011 Republica Moldova a deținut Președinția în Exercițiu a GUAM, preluată în 2012 de către Azerbaidjan, iar în 2013 fiind exercitată de Georgia.

Pentru Republica Moldova, GUAM este o posibilitate de a lua parte la unul dintre cele mai importante proiecte geo-economice din Europa, ce-i oferă posibilitatea de a se conecta la resursele energetice din Asia. Cooperarea are loc în domeniul energetic, proiectelor de infrastructură, anume acea a transportului. De asemenea, o importanță sporită o are includerea Republicii Moldova în programul TRACECA ce presupune un șir de proiecte pentru dezvoltarea coridorului de transport Europa — Caucaz — Asia și implementarea lor în regiunile ce corespund acestui coridor. Coridorul include următoarele țări: Azerbaidjan, Armenia, Bulgaria, Georgia, Kazahstan, Kîrgîstan, Moldova, România, Tadjikistan, Turcia, Turkmenistan, Uzbekistan și Ucraina, având ca scop eliminarea deficiențelor pe parcursul transportării, creșterea investițiilor în infrastructură și veniturilor din tranzit.

Crearea condițiilor pentru contactele interramurale și legăturilor directe între organele statale corespunzătoare și organele statelor GUAM a constituit baza cooperării. Funcționarea eficientă a coridoarelor de transport Europa – Caucaz – Asia și dezvoltarea infrastructurii sale au fost declarate ca prioritățile de bază.

Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră (OCEMN) este o organizație economică regională. Ea este singura organizație care implică toate cele 6 țări de la Marea Neagră, inclusiv Republica Moldova, plus 6 țări învecinate și alte țări cu statut de observator care fac organizația să fie un for larg de cooperare. Cooperarea economică la Marea Neagră reprezintă un obiectiv major al OCEMN, astfel încât marea să devină un domeniu de stabilitate și prosperitate, promovînd relații de bună vecinătate, acțiuni pe probleme de securitate și de politică. Cooperarea cu OCEMN reprezintă o prioritate pentru țara noastră, și anume prin participarea Republicii Moldova la diferite proiecte ale CEMN privitor la problemele de securitate în regiunea Mării Negre, dezvoltarea transportului și energiei, tehnologiilor informaționale, agriculturii.

Obiectivele OCEMN

a) dezvoltarea și diversificarea cooperării bilaterale și multilaterale în conformitate cu principiile și normele legislației internaționale;

b) îmbunătățirea mediului de afaceri și promovarea inițiativei individuale și colective a întreprinderilor și companiilor implicate direct în procesul de cooperare economică;

c) dezvoltarea colaborării economice;

d). intensificarea respectului reciproc și a încrederii, a dialogului și cooperării dintre statele membre ale OCEMN.

Bogată în resurse naturale, dispunând de o piață atractivă cu o populație de peste 400 mln., această regiune reprezintă unul dintre cele mai importunate proiecte regionale de integrare economică. Evidențiindu-se și proximitatea geografică, cultura, specializarea inter și intrasectorială creată în timp.

Necâtând la tensiunile politice și militare ce creează bariere uneori și pericole în realizarea posibilităților de cooperare și integrare ale acestei regiuni, o alternativă sigură ar fi colaborarea regională economică, care presupune existența unor canale sigure de comunicare și interacțiune cu alte comunități economice, cum ar fi UE și CSI. Datorită avantajelor comparative și competitive a acestei regiuni ar putea fi valorificată și facilitată integrarea ei în sistemul european și mondial.

La 25 iunie 1992, prin semnarea Declarației de la Istanbul, a fost oficial lansată inițiativa Cooperării Economice a Mării Negre (OCEMN). Fondatorii OCEMN sunt 11 state: cinci țări balcanice (Albania, Bulgaria, Grecia, România, Turcia), trei țări riverane Mării Negre (Republica Moldova, Federația Rusă, Ucraina) și trei state caucaziene (Armenia, Azerbaidjan, Georgia). Acțiune de lansare a Ucrainei și Republicii Moldova în promovarea relațiilor internaționale a fost cauzată de dorința aprigă de a participa la procesul de europenizare, prin promovarea unei politici comune în utilizarea resurselor umane și naturale, surselor energetice (cu preponderență petrol și gaz), cât și amplasarea unor trasee de tranzit cu caracter strategic.

Republica Moldova și Ucraina, ca membri acestei organizații internaționale, au insistat asupra plasării acesteia la o nouă etapă de dezvoltare prin lansarea altor inițiative și proiecte regionale, ca de exemplu securitatea și stabilitatea regională și cooperarea multidimensională cu Uniunea Europeană.

Concluzii

1. Relațiile Republicii Moldova cu Uniunea Europeană au fost formal lansate odată cu semnarea la 28 noiembrie 1994 a Acordului de Cooperare și Parteneriat (APC), care a intrat în vigoare la 1 iulie 1998 pentru o perioadă inițială de 10 ani cu posibilitatea prolongării.

2. La 27 mai 2008, cu ocazia Consiliului de Cooperare UE-Moldova, UE a decis lansarea procesului de reflecție asupra noului acord cu Republica Moldova, care ar merge mai departe de APC.

3. La 12 ianuarie 2010 au fost lansate negocierile privind Acordul de Asociere cu UE. Au avut loc 15 runde de negocieri, inclusiv 7 runde de negocieri separate privind Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător.

4. La 29 noiembrie 2013, la Vilnius, Republica Moldova a parafat textul Acordului de Asociere, care include și crearea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător. Prin Acordul de Asociere, Republica Moldova și-a asumat un număr mare de angajamente. Acordul de Asociere va permite racordarea sistemelor politic și economic al Republicii Moldova în conformitate cu valorile europene și standardele și reglementările Uniunii Europene.

5. La 27 iunie 2014 la Bruxelles, în cadrul unui summit extraordinar UE-RM, în prezența liderii celor 28 de țări membre ale UE a avut loc ceremonia de semnare a Acordul de Asociere a RM cu UE, inclusiv Acordul de Liber Schimb.

6. La 2 iulie 2014 a avut loc ratificarea Acordului de Asociere de către Parlamentul Republicii Moldova. Conform procedurilor legale, acesta urmează să fie ratificat și de către legislativele tuturor statelor membre ale UE.

7. Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător Republica Moldova și Uniunea Europeană este parte a Acordului European de Asociere și aduce beneficii suplimentare economice pentru Republica Moldova. Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător RM-UE presupune liberalizarea graduală (până la 10 ani din momentul semnării) a comerțului cu bunuri și servicii, libera circulație a forței de muncă, reducerea taxelor vamale, barierelor tehnice și netarifare, abolirea restricțiilor cantitative și armonizarea legislației RM la Acquis-ul UE.

8. Exporturile UE în Moldova constau în special din mașinării și echipamente, precum și din combustibili minerali și echipamente de transport și produse chimicale. Aceste produse constituie și principalele importuri UE din Moldova, împreună cu produsele textile și îmbrăcămintea, produsele animaliere și vegetale, inclusiv grăsimile și uleiurile, precum și băuturile.

9. UE este un partener economic important al Republicii Moldova. Acest fapt se referă la diverse aspecte ale activității economice: comerț exterior, investiții străine și remiteri. Aproximativ jumătate din exporturile Republicii Moldova sunt orientate spre UE, restul exportului este direcționat, în special, către statele CSI

10. Republica Moldova prin participarea la structuri regionale de cooperare economică, încearcă să accelereze procesul de soluționare a problemelor regionale și a factorilor determinanți ce influențează caracterul relațiilor comerciale regionale. Participarea Republicii Moldova la Acordul Central European a Comerțului Liber (CEFTA), Organizația Cooperării Mării Negre (OCEMN) reprezintă mecanisme importante de sporire a competitivității, creării stabilității și a unui mediu concurențial favorabil pentru agenții economici.

Întrebări de recapitulare

1. Care domenii au fost identificate în calitate de priorități în conformitate cu planul de Acțiuni RM-UE?
2. Argumentați, de ce cel mai important element al cadrului juridic al dialogului RM-UE instituit prin Parteneriatul Estic îl constituie Acordul de Asociere.
3. De ce este necesară identificarea reformelor structurale în Republica Moldova?
4. Care sunt prevederile ALSAC?
5. Identificați efectele asociate semnării ALSAC pentru exportatori și importatori.
6. Care sunt principalele domenii de cooperare dintre RM și UE?
7. Ce factori influențează structura exportului Republicii Moldova?
8. Explicați de ce în exporturile către UE, ponderea produselor agro-alimentare este mult mai mică decât în exportul total al Republicii Moldova.

Teste

1. Planul de Acțiuni UE-RM prevede:

- a) Asocierea Republicii Moldova cu UE
- b) Integrarea Republicii Moldova în UE
- c) Intensificarea relațiilor politice și economice dintre Republica Moldova și UE

2. Relațiile Republicii Moldova cu UE au fost plasate într-un cadru legislativ oficial:

- a) La 1.07.1998
- b) La 20.07.1992
- c) La 1.01.2010

3. Parteneriatul Estic al UE:

- a) Oferă perspectiva de aderare pentru țările partenere
- b) Sprijină reformele politice și social-economice din țările partenere
- c) Facilitează apropierea țărilor partenere de UE

4. Ceremonia de semnare a Acordului de Asociere a Republicii Moldova cu UE a avut loc pe data de:

- a) 11.10.2011 la Chișinău
- b) 29.11.2013 la Vilnius
- c) 27.06.2014 la Bruxelles

5. Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu UE presupune:

- a) Reducerea barierelor tehnice și netarifare
- b) Liberalizarea imediată a comerțului cu bunuri și servicii
- c) Crearea unui mecanism viabil de soluționare a litigiilor
- d) Un regim comercial unilateral

6. Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător este parte a:

- a) Acordului de Asociere a RM cu UE
- b) Acordul de Parteneriat și Cooperare între UE și RM
- c) Politicii de Vecinătate a UE
- d) Planului de Acțiuni UE-R

7. Care sunt factorii ce influențează caracterul și dinamica evoluției relațiilor comerciale în cadrul grupărilor CSI, CEFTA, GUAM, OCEMN:?

- a) Aproximarea geografică, culturală și lingvistică;
- b) Apartenența la o singură religie;
- c) Nivelul de dezvoltare economică a țărilor membre;
- d) Reglementarea comportamentului actorilor de pe piață;
- e) Structura întreprinderilor și calitatea de producție etc.

8. Care sunt principiile pe care se bazează organizația regională de cooperare economică GUAM?

- a) respectarea suveranității;
- b) dezmembrarea teritorială;
- c) transparența în privința deciziilor adoptate referitor la comportamentele în cadrul organizațiilor;
- d) supremației legii și respectării drepturilor omului.

9. Cărei din organizațiile enumerate mai jos i se atribuie proiectul Traceca?

- a) Uniunea Europeană (UE);
- b) Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră (OCEMN) ;
- c) Inițiativă regională Georgia, Ucraina, Azerbaidjan, Moldova (GUAM);
- d) Comunitatea Statelor Independente (CSI);
- e) Inițiativa Central Europeană (ICE).

10. Care sunt obiectivele Organizației de Cooperare Economică de la Marea Neagră (OCEMN)?

- a) dezvoltarea și diversificarea cooperării bilaterale și multilaterale în conformitate cu principiile și normele legislației internaționale;
- b) eliminarea barierelor și a distorsiunilor din calea comerțului și facilitarea circulației mărfurilor în tranzit și a circulației transfrontaliere a mărfurilor și serviciilor între teritoriile părților;

- c) dezvoltarea colaborării economice;
- d) asigurarea de proceduri eficiente pentru implementarea și aplicarea acestui Acord și contribuția prin acestea la dezvoltarea armonioasă și creșterea comerțului mondial.

Bibliografie

- Angelescu, C., Economie, Editura Economică, 2005
- Anghelache G. „Piete de capital”, ed. Economica 2004
- Anghelache Gabriela, „Bursa și piața extrabursieră”, Ed.Economică,București, 2000
- Alexandru C.PIAȚA DE CAPITAL– teorie, mecanisme și tehnici, București 2004
- Belli, N.,Globalizarea în gândirea economică contemporană, Centrul de Informare și Documentare Economică – Academia Română, 2002
- Bari I. Economie Mondiala. București, 2004, 224p.
- Begg D., Fisher S. Economics. London, 2005
- Bal A. (coord) Economie mondială. București, 2006, pp. 301-352
- Rujan O. Economie internațională. Ed. Economică. București, 2004
- Bonciu Fl. Economie mondială. Editura Universitară. București, 2009, p.237
- Burnete S. Economia internațională. Editura Lumina Lex. Sibiu. 2011.
- Braudel F. Timpul lumii. Vol. I, Editura Meridiane. București, 1981, p.46
- Bari Ioan. Globalizare și probleme globale. Editura Economică, București, 2001.
- Brezeanu Petre, Ilie Șiomon, Elly Novac. Instituții financiare internaționale, EdituraEconomică, București, 2005.
- Belobrov, A. Efectele financiare ale migrației externe a forței de muncă din R. Moldova. Teză de doctor în economie. Chișinău, 2010.
- Boaja M., Radu S. Relații financiare monetare internaționale, Editura Universitara, București, 2003, pg. 83-85.
- Buneci P., Masu St. Criza, anticriza și noua ordine mondială. Editura SolarisPrint, 2009
- Bari I. Problemele globale contemporane. – B., 2003.

Bacal P. Economia Protecției Mediului. – Chișinău, 2007.
 Bari I. Globalizare și probleme globale. – B., 2001.
 Brown, L. R., Probleme globale ale omenirii. – B., 1988.
 Burchiu V., Burchiu N., Dracea D. Energii neocondiționale curate: eoliană, solară, geotermică, biomasă, maree, valuri. București, 2008.
 Бушуева, В.В., Мировая Энергетика: состояние, проблемы, перспективы, Москва, Энергия, 2007.
 BP Statistical Review of World Energy 2011 – London: British Petroleum, 2010
 BUTTER, M.; FISCHER, N. et.al. Horizon 2020: Key Enabling Technologies (KETs), Booster for European Leadership in the Manufacturing Sector. Brussels: European Union, 2015. 84 p. ISBN 978-92-823-5997-6
 BREZEANU, Petre “Finanțe europene”, Editura C H Beck, București, 2007
 CHISTRUGA B., POSTICA C. Economie mondiala, Chisinau, Edituara ASEM, 2013, 326p. ISBN 978-9975-75-666-2,
 Crețoiu, Ghe., Chirilă, M., Economie mondială, Editura Porto-Franco, Galați, 2000
 Crețoiu Gh. Economie. Editura Economică. București, 2008
 Charles Albert Michalet. Le capitalisme mondiale. Presse Universitaires de France. Paris, 1976, pg.114
 Constantin Petre. Organizatii Economice Internationale, Editura ASE, București, 2005.
 Constantin Petre. Organizații internaționale, Vol.I+II, Editura ASE, București, 2007.

Ciucu, C. si altii (2011), Consecintele unei zone de liber schimb aprofundat si cuprinzator asupra economiei Republicii Moldova, Institutul European din România, Bucuresti, 2011
 Cetina Iuliana „Marketingul competitiv în sectorul serviciilor”, București, 2001

Constanța Aurelia Chițiba, Oana Mionel. Repere actuale la nivel economic mondial. București, 2012.
 Cratsias K and Seabright P. – “Regulation in the European Community”, 1989, Oxford Review of Economic Policy, vol.5, nr.2.
 Dumitrescu St., Balan A. Economie mondială. Editura Economică. București, 2002.
 Dictionnaire d'histoire economique de 1800 a nos jours, Hatier, Paris, 1987, p. 449-453
 Dumitrescu Sterian, Bal Ana. Economie Mondiala, Editura Economică, București, 1999.
 Domestic regulation and service trade liberalization, Development, Washington, 2003
 Dumitru Moldovan (coord.) Integrarea europeană a Republicii Moldova. Premise, avantaje și oportunități pierdute. Editura „Știința”. Chișinău, 2009.
 Dumitru Miron, "Economia Uniunii Europene", Ed. Luceafărul, București 2002
 DHERET, C.; FRONTINI, A. et.al. Towards a New Industrial Policy for Europe. EPC Issue Paper No. 78 [online]. 2014, 82 p. [citat 2015-07-26]. ISSN 1782-494X. Disponibil: http://aei.pitt.edu/57931/1/pub_4995_towards_a_new_industrial_policy_for_europe.pdf
 European Commission (EC), Directorate-General for Economic and Financial Affairs. Economic Forecast Spring 2009, European Economy 3, 2009, p. 142.
 European Commission (EC), A European Economic Recovery Plan, Brussels, 26 November 2008.
 Evoluția demografică a Republicii Moldova. Monografie. Coord. Matei C., Hachi M., dr. conf. univ. Ch.:ASEM, 2014.
 Erdeli, G., Dumitrache L. Geografia populației. – B., 2006.
 Gilphin R. Economia Mondială în secolul XXI: provocarea capitalismului global. Editura Polirom. Iași, 2004
 Galaju Ion. Organizații Economice Internaționale. Chișinău, 2008.
 Gaftoniuc, Simona . Finanțoe internaționale, Editura Economic, Bucuresti2000
 Gheorghe M., Voinea I. Mecanisme și tehnici valutare și financiare internaționale, Editura Sedcom Libris, Iași, 2004, pg. 65.

- Gavrilă Ilie, Gavrilă Tatiana "Competitivitate și mediu concurențial", Editura Economică, București 2009
- Hagiu Alina, Cristina Popa. Organizații economice internaționale, Editura Sitech, 2010.
- Hristev E., „Comerțul și dezvoltarea umană”, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Chișinău 2011
- Hirst, P., Thompson, G. Globalizarea sub semnul ontorebrrii, Editura Trei, București . 2000
- Harvey, D. The Enigma of Capital: And the Crises of Capitalism. Oxford University Press, USA, 2010, 296 p.
- International Trade Statistics 2012. WTO, 2012. 267 p.
- International Trade Statistics 2011. WTO, 2011. 265 p.
- International Trade Statistics 2010. WTO, 2010. 262 p.
- Иммиграционная политика западных стран. – Под. ред. Г. Витковской. - Москва, 2002.
- Ionescu, L. C. Instituții și activități financiar-bancare, Editura IBR, București 2001
- International Monetary Fund (IMF). World Economic Outlook Database, April 2013.
- International Monetary Fund (IMF). Global Financial Stability Report, 2009, 2015.
- International panel on Climate Change. Forth Report vezi: <http://www.ipcc.ch>
- Ion Galaju. Organizații Economice Internaționale. Chișinău, 2008.
- James D. Gwartney, Richard Stroup. Economics: privat and public choise, Mason 2006
- Kotler P. and Armstrong „Marketing Financial Services”. Ed. Butterworth Heinemann 1995
- Krugman, P. The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008. W. W. Norton & Company, 2008, 288 p.
- Krugman, P. Opreți această depresiune – ACUM ! Editura: Publica, 2012, 304 p.
- KNIGHT, D. K. România și politica agricolă comună. Viitorul micii agriculturii românești în Europa. Cluj-Napoca: Ecoruralis, 2010. 50 p.
- Lupușor Adrian "Piața produselor petroliere din Moldova: analiza reglementării, concurenței și a prețurilor", raport elaborat de Expert-Grup, Chișinău 2011
- Legea Republicii Moldova nr. 1103-XIV din 30.06.2000 cu privire la protecția concurenței, modificată în 2012357
- Marin Gh., Puiu Al.. Dicționar de Relații Economice Internaționale. București, Editura Enciclopedică, 1993.
- Munteanu Costea „Investiții internaționale: introducere în studiul investițiilor straine directe”, București 1995,
- Matei Mirela „Investițiile straine directe: funcții și evoluții 1990-2000”, București 2004
- Moraru, A. Remitențele și impactul lor economic în R. Moldova. Teză de doctor în șt. economice. Chișinău, 2009.
- Migration and development. Moscow, 2007, editorial board: Vl. Iontsev (variantele în l. engleză și rusă);
- Mihai, I., Mihai, T. I. Trade finance – finanțarea comerțului, Editura Economică, București 2002
- Максаковский В. Географическая картина мира. Часть III. – М., 1996.
- Multiannual financial framework 2014–2020 and EU budget 2014 — The figures. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013. 24 p. ISBN 978-92-79-34348-3
- Mușteanu Tatiana „Concurență: abordări teoretice și practice”, Ed. Economica, București 2000
- MIRON, Dumitru –“Economia Uniunii Europene”, București, 2006
- MOȘTEANU Tatiana, DELIA Florina, etc." Politici fiscale și bugetare europene", Editura Universitară, București 2005
- N. Suta, Comerț Internațional și Politici Comerciale, ASE, București, 2003;
- N. Suta, Comerț Internațional și Politici Comerciale, ASE, București, 2009;
- Olteanu Valerică „Marketingul serviciilor: teorie și practică., Ed. Uranus, București 2000
- Olteanu A., Olteanu A. „Piete de Capital”, Dareco, București 2003
- Paximo D., Politica valutei și managementul riscurilor în tranzacțiile internaționale, Editura Economica, București, 2003, pg. 25-30.

Politica agricolă comună – Va continua. Luxemburg: Uniunea Europeană, 2012. 20 p. ISBN 978-92-79-23278-7

Politica agricolă comună – Va continua. Luxemburg: Uniunea Europeană, 2012. 20 p. ISBN 978-92-79-23278-7

PELLEGRIN, J.; GEORGETTI, M. L. et. al. EU Industrial Policy Assessment of Recent Developments and Recommendations for Future Policies. Brussels: European Union, 2015. 111 p. ISBN 978-92-823-6616-5.

POP, A.; JAȘCAU, D. ș. a. O politică energetică pentru Europa în contextul dezvoltării durabile. În: A XIII-a Conferință națională multidisciplinară – cu participare internațională, „Profesorul Dorin PAVEL – fondatorul hidroenergeticii românești”, Sebeș, 7-8 iunie 2013, p. 231-240. ISSN 2067-7138.

Robert B. Reich, „Munca națiunilor”, Ed. Paideia, 1996, București, pag.29

Roșca Petru. Relații Economice Internaționale. Chișinău, 2005

Romanu Ion „Managementul investițiilor”, București 1997

Roubini, N., Mihm, S. Crisis Economics: A Crash Course in the Future of Finance. Penguin Press, 2009, 368 p.

Rotariu, T., Riscuri demografice, în Vol. „Riscuri și catastrofe”, nr.I. - Cluj-Napoca, 2004.

Raportul Consiliului Concurenței a R. Moldova în perioada 2009 - 2014

Sterian Dumitrescu și Ana Bal “Economie Mondială”, Editura Economică, București, 1999.

Smith A. Avuția națiunilor – cercetare asupra naturii și cauzelor ei, vol.I. Chișinău, 1992.

Stoian Marian „Gestiunea investițiilor”, București 2003

Stiglitz, E. J. Globalizarea. Speranțe și deziluzii, Editura Economică, București 2003

Simion Certan. Ion Certan. Integrarea economică în Uniunea Europeană. Chișinău, 2013

Să înțelegem politicile Uniunii Europene: Agricultură. Luxemburg: Uniunea Europeană, 2014. 16 p. ISBN 978-92-79-41405-3.

STOLOJAN, Theodor, TARCAN, Raluca – “Integrarea și politica fiscal-europeană”, Editura Infomarket, Brașov, 2002

Valeriu Prohnițchi, Ana Popa, Adrian Lupușor, “Impactul investițiilor lor străine directe asupra economiei Republicii Moldova”, Expert-Grup, 2010

UNGUREANU Dragoș "Politici fiscal-bugetar europene", Editura Universitară, București 2014

United Nations (UN), World Economic Situation and Prospects 2009, 2010, 2011, 2012, 2015, New York.

US Government, Emergency Economic Stabilization Act of 2008, 3 October 2008

US Government, American Recovery and Reinvestment Act of 2009, 17 February 2009.

VINTILĂ, Georgeta – “Fiscalitate. Metode și tehnici”, Editura Economică, București, 2006

www.europa.eu

http://eeas.europa.eu/delegations/moldova/eu_moldova/political_relations/index_ro.htm

<http://gov.md/europa/ro/content/rela%C8%9Bii-rm-ue>

<http://www.eumission.mfa.md/relatii-rm-eu/>

<http://dcfta.md/relatiile-comerciale-dintre-republica-moldova-si-ue>

www.statistica.md

<http://www.un.org/en/about-un/index.html>

<http://www.un.org/en/sections/about-un/main-organs/index.html>

<http://www.un.org/en/sections/about-un/funds-programmes-specialized-agencies-and-others/index.html>

<http://www.un.org/en/sections/history/history-united-nations/index.html>

www.mec.gov.md

www.statistica.md

<http://www.imf.org/external/about.htm>

<http://www.imf.org/external/news/default.aspx>

https://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm

https://www.wto.org/english/res_e/res_e.htm
<http://unctad.org/en/Pages/AboutUs.aspx>
http://unctad.org/en/Pages/Areas_Of_Work.aspx
<http://www.worldbank.org/en/about>
<http://www.worldbank.org/projects>
www.statistica.md
www.bnm.md
www.mec.gov.md
<http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2013/04/19/world-bank-launches-initiative-on-migration-releases-new-projections-on-remittance-flows>
www.iom.org
www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/migratia/Migratia_FM
www.bnm.md
<http://esa.un.org/migration>
www.green-report.ro
www.ecomagazin.ro
www.unep.org/geo/geo3/english/overview
www.ec.europa.eu/sustianable
www.environment2ozon.mldnet.com
www.prb.org Population Reference Bureau
<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/petrole/role-ojep.shtml>
<http://www.alliancefr.com/actualite/desinformat/energie.html>
http://www.fondation-res-publica.org/Panorama-des-ressources-energetiques-mondiales-et-perspectives_a44.html
<http://www.tehnum-azi.ro/page/index/ /articles/surse-de-energie-alternativa/surse-regenerabile-de-energie-componenta-importanta-a-dezvoltarii-energetice-durabile-r36>
http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-631_ro.htm
<http://frenchfoodintheus.org/293>
<http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/cap-reform>